

كُتُبُ السِّيَرِ

KİTÂBÜ'T-TABAKÂTİ'L-KEBÎR

Tabakât



İbn Sa'd (230/845)



[MUHAMMED B. SA'D B. MENÎ EL-HÂŞİMÎ EL-BASRÎ]

RESÛLULLAH'IN
[SALLALLAHU ALEYHİ VESELLEM]
KUTLU SÎRETİ



SiYER
YAYINLARI

KİTÂBÜ'T-TABAKÂTİ'L-KEBÎR

İbn Sa'd (230/845)
[Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Hâşimî el-Basrî]



Resûlullah'ın
[Sallallahu Aleyhi Vesellem]
Kutlu Sîreti

I



Çeviri Editörü
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Çeviri:
Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ



Siyer Yayınları: 25

Siyer Serisi: 15

Eser Adı

Kitâbü't-Tabakâtî'l-Kebîr

[Thk: Dr. Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hancı, 1. baskı, Mısır 2001]

Yazar

İbn Sa'd (230/845)

(Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Hâşimî el-Basrî)

Çeviri Heyeti

Prof. Dr. Abdurrahman ELMALI

Prof. Dr. Ali BAKKAL

Prof. Dr. Hikmet AKDEMİR

Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ

Prof. Dr. Mustafa EKİNCİ

Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN

Doç. Dr. Mehmet AKBAŞ

Yrd. Doç. Dr. Abdullah YILDIZ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ASLAN

Yrd. Doç. Dr. Ayhan ERDOĞAN

Yrd. Doç. Dr. Mahmut POLAT

Yrd. Doç. Dr. Mehmet DİLEK

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Vehbi ŞAHİNALP

Yrd. Doç. Dr. Veysel KASAR

Yrd. Doç. Dr. Yasin KAHYAOĞLU

Çeviri Editörü

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Yayın Editörü

M.Ali ALİOĞLU

Son Okuma

Hüseyin YILDIRIM

Abdulkadir ALTINHAN

Ömer KAYMAZ

Mehmet İMECE

Kapak

Mehmet Emrullah İNCEARIK

Mizanpaj

Siyer Yayınları

ISBN

978-605-4620-49-4

Nişanca Mah. Zekai Dede Sk. No: 22 Eyüp/İstanbul
Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46
Gsm: (0554) 930 07 04 Web: www.siyeryayinlari.com



Bu eserin e-kitap  evrimi **SaveAs Bilişim** tarafından yapılmıştır.
www.saveas.com.tr

KISALTMALAR



- (a): aleyhis's-selâm, aleyha's-selâm (Allah'ın selâmı onun üzerine olsun)
b.: ibn (oğlu)
(c): celle celâlüh (Şanı yücedir)
bt.: bint (kızı)
(E): Editör
h.: Hicrî
m.: Miladî
(k): kerremellahu vecheh (Allah onu şereflendirsın)
(M): Mütercim
(r): radiyallahu anhu-radiyallahu anhâ (Allah ondan razı olsun)
(rh): rahimehullah (Allah'ın rahmeti üzerine olsun)
(sas): sallallahu aleyhi ve sellem (Allah'ın selamı ve duası onun üzerine olsun)
v.: Vefatı



SÖZ BAŞI

*Sözlerimle Muhammed'i (sas) övmüş olmadım,
Bilakis Muhammed'den bahsetmekle,
Sözlerime değer kazandırmış oldum.*^[1]
Hassân b. Sâbit(r)

Hiz. Peygamber'den (sas) bahseden her söz, insanlığın en güzelini konu edindiği için değerlidir. Hele bu söz, bir ayna safiyeti içerisinde o dönemi olduğu gibi yansıtmaya amacı taşıyor ve farklı mülahazalarla okuyucuyu yönlendirmeye çalışmadan o çağ, çağlar ötesine taşıma arzusu içerisindeyse, daha farklı bir anlam ihtiva etmektedir. İşte İbn Sa'd ve onun muhalled eseri *Kitâbü't-Tabakâtî'l-kebîr* alanının en güzel örneklerinden biri olarak, başta ilmi çevreler olmak üzere, tüm siyer ve tarih okurlarının yanında yüzyıllardır haklı bir konum elde etmiştir.

İbn Sa'd ve eseri hakkında şimdiye kadar birçok tespit ve değerlendirme yapıldığı gibi bugünden sonra da yapılmaya devam edecektir. Bu değerlendirmelerin neler olduğuna girmeyeceğiz; biz burada şu üç soruya kısaca cevap vermeye gayret edeceğiz:

- 1- İbn Sa'd nasıl bir alimdir?
- 2- et-Tabakât nasıl bir kitaptır?
- 3- Klasik eserler nasıl okunmalıdır?

1- İbn Sa'd Nasıl Bir Alimdir?

• **Güvenilir, şerefli, doğru sözlü, fazilet ve adalet ehli biridir.**

İbn Sa'd, hadis otoritelerinin büyük bir kısmı tarafından güvenilir bir ravi olarak kabul edilmiştir. Alanının uzmanı âlimler onun şerefli, faziletli, doğru sözlü ve genellikle sika bir şahsiyet olduğunu söylemişlerdir. Büyük hadis alimi Hatîb el-Bağdâdî: “İbn Sa'd; ilim, fazilet ve adalet ehlidir. Kitabına aldığı hadisleri çoğunlukla inceledikten sonra yazması kendisinin doğruluğunu gösterir.”^[2] demiştir. Yine İbnü'n-Nedîm: “Hâli mestur bir sika, sahâbî ve tâbiîn ahlâkında âlimdir.”^[3] diyerek, onun hakkındaki görüşünü, durumu biraz kapalı bulsa da olumlu bir şekilde beyan etmiştir.

İbn Hacer ^[4] ve Zehebî^[5] gibi alimlerde ondan hep bu minval üzere bahsetmişlerdir.

• **Döneminin çok mühim isimlerine talebe olmuş, birçok önemli isme de hocalık yapmış biridir.**

İbn Sa‘d’ın başta Vâkıdî (v. 207/823) olmak üzere, birçok doğrudan hocası olduğu gibi, eserlerinden ve rivayetlerinden faydalandığı hocaları da olmuştur. O büyük hadis hâfızı Ebû Nu‘aym el-Fadl b. Dükeyn (v. 219 h/834). Bağdat muhaddisi diye anılan Affân b. Müslim’den (v. 220/835) tarihçi ve ensâb âlimi Medâinî’den (v. 228/843) dil ve edebiyat âlimi Ebû Zeyd el-Ensârî’den (v. 215/830) hadis âlimi ve hâfız, Süfyân b. Uyeyne’den (v. 198/814) ve hadis âlimi Hâlid b. Mahled’den (v. 213/828) dersler almıştır. Ayrıca İbn Sa‘d, başta Musa b. Ukbe (v. 141 /759) ve Muhammed b. İshâk (v. 150 /767) olmak üzere, Ma‘mer b. Râşid (v. 154 /771), Ebû Ma‘şer es- Sindî (v. 170 /787), Ma’n b. İsa (v. 198 /814) ve daha nice alimlerden de eserleri ve rivayetleri üzerinden istifade etmiştir.

İbn Sa‘d’ın talebelerine gelince, en başa yazacağımız isim hiç şüphesiz hocası kadar şöhrete sahip olan tarihçi ve nesep âlimi Ahmed b. Yahya b. Hâlid el-Belâzürî’dir (v. 279 /892). Yine bir nahiv ve dil âlimi olan Ahmed b.‘Ubeyd (v. 278/891), muhaddis ve büyük bir mutasavvıf olan Ebû Bekir b. Ebû’d-Dünya (v. 281/894), hadis âlimi el-Hâris b. Muhammed b. Ebû Üsâme (v. 282 /895) ve *Tabakât*’ın da râvilerinden olan el-Hüseyn b. Muhammed b. Abdurrahman b. Fehm el-Bağdâdî (v. 289 h/901 m) onun talebelerinden en fazla bilinenlerdir.

• **Hocası Vâkıdî’ye karşı çok vefalı davranan örnek bir ilim erbabıdır.**

Siyer ve İslam tarihi alanının meşhur âlimlerinden birisi de hiç şüphesiz Vâkıdî’dir (v. 207/823). Asıl adı Muhammed b. Ömer b. Vâkıd, dedesi Vâkıd’a nispetle Vâkıdî ismi ile meşhur olmuştur. O, başta hadis, kıraat, tefsir ve edebiyat olmak üzere birçok alanda eserler vermiş olsa da, onun en meşhur nerdeyse adı anıldığında ilk akla gelen eserleri, *Kitâbü’t-Târihi’l-kebîr* ve *Kitâbü’l-Meğâzî*’dir. ^[6]

Vâkıdî, hem yaşadığı çağın, hem de daha sonraları gelen âlimlerin çok sert ve şiddetli eleştirilerine muhatap olmuştur. Ama onu eleştirenlerin bile kabul edip, takdir ettikleri bir talebesi vardır ki; o talebe, tabir caiz ise hocasının bile en büyük itibarı olmuştur. İşte o talebe İbn Sa‘d’dan başkası değildir. Bu durumu Hatib el-Bağdâdî şöyle ifade edecektir: “*Her ne kadar*

hocası Vâkıdî güvenilir bir kişi değilse de, kendisi (İbn Sa‘d) çok güvenilir birisidir.” [7]

İbn Sa‘d, hocası Vâkıdî’nin yanında bir taraftan ilim tahsil ederken, bir taraftan da onun eserlerinin kâtipliğini yapmıştır. Aralarında hoca-talebe ilişkisinin çok ötesinde müthiş bir sevgi bağı oluşmuş ve İbn Sa‘d, vefatına kadar hocasının yanından ayrılmayarak, ona karşı müthiş bir vefa sergilemiştir. Vâkıdî’nin ilmi birikiminden ve kütüphanesinden azamî ölçüde istifade eden İbn Sa‘d, “kâtibü’l-Vâkıdî”, “sahibü’l-Vâkıdî” ve “gulâmü’l-Vâkıdî” gibi lakaplarla anılmış, [8] hocası hakkında söylenen olumsuz sözlere hiç aldırış etmemiş, bu haliyle de tüm ilim talebelerine örnek olmuş birisidir.

• **Siyasi olarak en çalkantılı, ilmi olarak ise en verimli zamanlara tanıklık etmiş biridir.**

İbn Sa‘d, Abbasîler’in toplumsal ve siyasal çalkantıların yaşandığı o ilk dönemine tanıklık etmiştir. O, Basra’da doğmuş, 230/845’de ise Bağdat’ta vefat etmiştir. Yaşadığı zaman itibari ile sırasıyla Abbasi halifelerinden Mehdî (775-785), Harun Reşid (786-809), Emin (809-813), Me’mûn (813-833), Mu’tasım (833-842) ve Vâsık (842-847) dönemlerine şahit olmuştur.

O yıllarda, Ehl-i Sünnet, Şia, Haricîlik, Mutezile, Kaderiyye, Cebriyye ve daha birçok mezhep ve akımın tartışmaları sürerken, diğer taraftan devlet eli ile farklı bir boyuta taşınan ilmi olmaktan çok siyasi bir düzeyde tartışılan *Halku’l-Kur’ân* (Kur’an’ın yaratılıp-yaratılmadığı) meselesi ister istemez o dönemin insanları ve özellikle ilim ehlini meşgul ediyordu. İbn Sa‘d da bu sıcak ortamdan bir şekilde etkilenmiş, sultanın sarayında sorguya çekilenler arasında bulunmuştur.

Döneminin büyük alimlerinden olan İmam Ebû Yusuf (v. 182/ 798), İmâm Züfer (v. 158/775) ve İmam Muhammed (v. 189/805) İbn Sa‘d’ın çağdaşları arasında sayılan birkaç isimden biridir. Ayrıca İmâm Mâlik’in vefat yıllarında İbn Sa‘d’ın genç bir ilim talebesi olarak şehirler dolaştığı da bilinen bir durumdur. Yine İmâm Şafiî (v. 204/819) ve İmam Ahmed b. Hanbel (v. 241/855) onun çağdaşı sayılırlar. Bu çerçeveden baktığımızda İbn Sa‘d’ın İslam düşünce dünyasının en verimli ilk dönemlerine tanıklık ettiğini kolayca söyleyebiliriz..

İbn Sa‘d’ın içinde yer aldığı ilmî ortamın, ‘musannefler dönemi’ oluşundan olsa gerek *Tabakât*’ın yazımında bu tasnifatın izlerini görmek mümkündür. Eserin ilk iki cildi özellikle siyer ve meğazi bölümleri konu

merkezli (ale'l-ebvab) yazımı ağırlıkta iken, ister istemez biyografilerin başladığı ciltlerde ise kişi merkezli (ale'l-ricâl) bir anlatımın olduğunu görmekteyiz. İbn Sa'd, *Tabakât*'ın düzeninde kendi döneminin bu iki tasnifat türünden örnekleri içeren bir eser hazırladığını rahatlıkla söylebiliriz.

İşte İbn Sa'd'ın eserindeki özgünlük ve günümüze kadar değer kaybına uğramadan gelmesinde, yaşadığı dönem olan İslam düşününce dünyasının zirve yıllarının büyük bir katkısı olduğunu göz önünde bulundurmalıyız. Dolayısıyla onun değer ve kıymetini hakkıyla ifa etmek istiyorsak, hicri 2. ve 3. asrın toplumsal, siyasal ve ilmi atmosferini yeniden teneffüs ederek bir başlangıç yapmalıyız.

• **Sadece bir nakilci değil, özgün tespit ve yorumlarda bulunan bir müelliftir.**

İbn Sa'd, kendisinden önceki siyer, tarih ve nesep malzemesine yaşadığı dönemde imkanlarını en üst düzeyde kullanarak ulaşmaya çalışmıştır. Bunları alıp kullanması hasebiyle nakilci konumunda olmakla birlikte, mevcut malzemeye yeni eklemelerde bulunması, kaynaklarının ulaşamadığı haberleri tespit etmesi, elde ettiği rivayetlerin bir kısmı yeri geldikçe yorumlaması veya bazı değerlendirmelerde bulunması bakımından özgün bir müelliftir.

Bu özelliği ile İbn Sa'd, siyer yazıcılığında haklı bir değer kazanmış, kendinden sonraki tüm tarihçileri de bir şekilde etkilemiştir. Başta talebesi Belâzurî olmak üzere, Taberî, İbnü'l-Esîr, İbn Kesîr gibi tarihçiler, eserlerinin siyer bölümlerini, İbn Sa'd'ın yöntemi üzerine telif etmiş ve *Tabakât*'tan pek çok alıntılara yer vermişlerdir.. Yine İbn Sa'd'ın, siyeri konu başlıkları halinde ele alması da sonraki dönemlerde ilgi görmüş, bazı değişiklikler yapsalar da genel olarak onlar, bu konu başlıklarını esas almışlardır.

2- Et-Tabakât Nasıl Bir Kitaptır?

• **et-Tabakât, kendi alanı ile alakalı eserler içerisinde bize kadar ulaşan en eski kitaptır.**

İslam kültür tarihinde tabakât kitaplarının ilki ve zamanımıza intikal eden çalışmaların en eskisi olan *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*, kendi sahasında yazılan eserler miyasyında kapsamı ve özgünlüğü ile öne çıkan bir eserdir.

Bu eser, temel olarak siyer-megâzî ve tabakât ana bölümlerinden meydana gelmektedir. Kitabın ilk iki cildi, siyer- meğâzî bölümünden oluşmaktadır. Bu ilk bölüm, İbn İshâk'ın İbn Hişâm yoluyla günümüze ulaşan *es-Sîretü'n-Nebeviyye* ve Vâkıdî'nin *Kitâbü'l-Megâzî*'sinden sonra, Hz. Peygamber'in (sas) hayatı ve şahsiyeti üzerine kaleme alınmış mevcut eserlerin üçüncüsü sayılsa bile, tabakât kitaplarının ilki olduğu muhakkaktır.

İbn Sa'd, her ne kadar hocası Vâkıdî'nin "*Kitâbü't-Tabakât*" adını taşıyan bir eserinden bahsediliyor ve ondan sık sık nakiller yapıyorsa da, bu eser günümüze ulaşmadığından şimdilik ricâl ilmine dair ilk eser olma özelliği kendi *Tabakât*'ındadır. Bu özellikte haklı olarak kitabın değerini ziyadeleştirmektedir.

• ***et-Tabakât*, kendinden sonra gelen birçok müellifin eserine hem öncülük, hem örneklik, hem de kaynaklık yapmış bir çalışmadır.**

Bu kıymetli eser, yazıldığı günden itibaren siyer ve hadis başta olmak üzere İslâmî ilimler alanında çalışan ve eserler veren birçok İslâm âlimini hem usul, hem de muhteva açısından etkilemiş, ulema arasında İbn Sa'd ve eseri üzerinde genel bir hüsn-ü kabul oluşmuştur. Eğer İbn Sa'd'ın bu her türlü takdire şayan olan gayretinin bir neticesi olan *et-Tabakât*'ı olmasaydı, İslâm tarihinin farklı yönlerini ele alan sonraki dönem müelliflerinin eserleri birçok tarihi malumatı bizlere ulaştırma imkanı bulamazdı. Nitekim büyük İslam tarihçilerinden ve İbn Sa'd'ın en önemli talebelerinden Belâzürî, futuhât kitaplarının öncüsü kabul edilen *Fütûhu'l-büldân* ile ensâb kitaplarının en mühimlerinden biri olan *Ensâbü'l-eşrâf*'ı telifi esnasında onun eserinden çok faydalanmıştır.

et-Tabakât'ın izlerini sadece Belâzürî'de değil, İbn Mende'de, Taberi'de, Vekî b. Hayyâm'da, Hatîb el-Bağdâdî'de, İmam Nevevî'de, İmam Zehebî'de, İbn Asâkir'de, İbn Abdilberr'de, İbnü'l-Esir'de, İbn Hacer'de, İbnü'l-Cevzi'de ve daha yüzlerce klasik dönem alimlerinde ve çağdaş araştırmacıların çalışmalarında görmektediriz. Onların bu istifadeleri sadece rivayet alıntıları ile sınırlı kalmamış, usul/metod, muhteva ve İbn Sa'd'ın yorum ve değerlendirmelerinin etkisi ile geniş bir alana yayılmıştır.

Burada önemli bir noktaya daha dikkatleri çekmemiz gerekmektedir. İbn Sa'd, kitabında özel bir bahis açarak yer verdiği, "Peygamberlik Alametleri" konusu sahasında bir ilktir. Bu konu İbn Sa'd'ın zamanına kadar dağınık bir şekildedir. İbn Sa'd'ın "Delail, Şemail ve Sıfat" ile alakalı rivayetleri toparlayıp, konu bütünlüğü ile takdim etmesi, kendinden sonra

Delâilü'n-Nübüvve alanında yazılacak olan tüm eserlere rehberlik etmiştir. Bu etkinin nasıl olduğunu, sahalarının otorite kitapları sayılan Ebû Nuaym İsfahânî'nin (336/958) *Delâ'ilü'n-nübüvve* ile *Hilyetü'l-evliyâ* ve ayrıca Beyhakî'nin (v. 458/1066) *Delâ'ilü'n-nübüvve* adlı eserlerine bakmak yeterlidir.

• ***et-Tabakât*, İslam'ın kilit nesilleri olan en hayırlı üç nesli, kendisinden sonra gelen nesillere aktaran çok güzel bir kaynaktır.**

Efendimiz (sas) bir hadislerinde buyurdıkları gibi, “*İnsanlık tarihinin en hayırlıları O'nunla (sas) beraber yaşayanlar (sahâbe), sonra onların ardından gelenler (tâbiîn), sonra da onları takip edenlerdir (tebeu't-tâbiîn).*”^[9] Bu üç nesil, İslam'ın diğer nesillere aktarılması meselesinde kilit rol oynayan nesilleridir. Onlar, dinin intikal ve muhafazasında özel bir konumdadırlar. Hal böyle olunca, Müslümanların kendilerine İslam'ı ulaştıran bu hayırlı nesilleri iyice tanıma, onların hayatlarından haberdar olma, özellikle de İslam'ı yaşama ve yaşatma noktasındaki mesajlarını anlama ve kavrama gibi bir zorunlulukları vardır. İşte İbn Sa'd'ın, *et-Tabakât*'ta yaptığı budur. O, 10 ciltlik bu muhteşem eserinde, önce Hz. Peygamber'i (sas) en önemli özellik ve vasıfları ile anlatmaya başlayarak işlediği konuları şu şekilde aktarır:

Birinci cildinde, beşerin atası Hz. Âdem'den (as) başlayarak, Hz. Peygamber'in (sas) nesebi, doğumu, çocukluk ve gençlik yılları, evlilik ve nübüvvet öncesi hayatını, O'nun kutlu sireti ile alakalı olan Arap kabileleri ve o devrin sosyal, kültürel, ticari ve ilmi hayatı adeta bir fotoğraf gibi gözler önüne serer.

İkinci ciltte, Efendimiz'in (sas) gazve ve seriyyelerini detaylı bir şekilde anlatır. Özellikle Medine hayatını, hastalanışını, vefatını, ardından söylenenleri ve arkasında bıraktığı neslin en temel özelliklerini farklı tespit ve rivayetlerle takdim eder.

Üçüncü ciltten itibaren en hayırlı ilk nesil olan sahâbe nesli anlatılır. Bedir'e katılanlarla başlayan anlatım, altıncı cilde kadar devam eder. Buraya kadar *et-Tabakât* bize, beş ana tabakaya ayırdığı ashâbdan 1412 sahâbînin biyografisini aktarır.

Yedinci ciltten itibaren ikinci hayırlı nesil olan Tâbiîn nesline geçer. Sözü, Peygamber şehri olan Medineli Tabiîler'den başlatır ve bu ciltte, 890 şahsın biyografisini anlatır.

Sekizinci cilt, Resûlulah'ın (sas) vefatının ardından siyer coğrafyasının çeşitli bölgelerine (Mekke, Taif, Yemen, Yemame, Bahreyn ve Kûfe) yerleşen sahabîler ve bu sahabîlerden rivayette bulunan 1350 şahsın biyografisine yer verir.

Dokuzuncu ciltte ise, yine Siyer coğrafyasının özellikle Arap Yarımadası dışında bulunan merkezlerine yerleşen Sahâbe ve bu Sahâbe'den rivayette bulunan fakih, kurra, muhaddis olan tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn anlatılmaktadır. Bu ciltte 1272 biyografi yer almaktadır.

Onuncu ve son ciltte ise hanımlar vardır. "Kureyşli Muhacir Müslüman Hanımlar, Ensâr'dan Biat Eden Hanımlar, İsimleri Bilinmeyen Arap Hanımlar ve Diğerleri" başlığı altında ilk bölümlerde Muhacir hanımlarını, arkasından Hz. Peygamber'in kızlarını, halalarını, amca kızlarını ve diğerlerini anlatır. Ensar'ın hanımlarını ise Evs ve Hazrec kabileleri ve bunların alt kolları çerçevesinde takdim eder. Bu ciltte 1902 biyografi yer almaktadır.

Temelde iki ana bölümden oluşan eserde İbn Sa'd, sahâbenin her birini *âdil* kabul ettiği için onlar hakkında cerh ve ta'dîl cihetine gitmemiş, buna karşılık tâbiîn ve tebeu't-tâbiîne mensup şahsiyetlerin çoğunlukla hadis rivayetlerindeki durumlarını, sika olup olmadıkları, hadis rivayetindeki konumları, hadislerinin delil olup olmadığı gibi hadis ilminin kendine özgü terimleriyle kısa ifadelerle bir değerlendirmeye tabi tutmuştur. .

• ***et-Tabakât*, Siyer Coğrafyası'nın, coğrafi ve kültürel bilgilerinin büyük bir kısmını yerinde gözlemle elde ederek, tasvir eden önemli bir kaynaktır.**

İbn Sa'd, yirmili yaşlarında iken Medine'ye gitmiş, orada Hz. Osman'ın ailesinin azatlısı Ebû Alkame el-Ferevî ile buluşmuş ve ondan bizzat pek çok rivayet almıştır. O yıllarda Medine ve Mekke'deki ikameti sırasında Hz. Peygamber'in (sas) gazve ve seriyyelerinin geçtiği yerleri de çok detaylı bir şekilde incelemiştir. Medine'den sonra Rakka'ya ve Dimaşk'a, ardından Bağdat'a giden İbn Sa'd, Siyer Coğrafyası'nı çok güzel bir şekilde öğrenmiştir. Elde ettiği bu bilgileri eserinde rivayetleri aktarırken kullanan İbn Sa'd, bizlere dönemin coğrafyası hakkında başka kaynaklarda olmayan malumatlar sunmaktadır. Eserinde yüzlerce köy, kasaba, şehir, vadi, su yolu gibi pek çok coğrafi mekanların isimleri detaylı bir şekilde zikredilmiştir.

Talebelerinden ve *et-Tabakât*'ın râvilerinden Hüseyin b. Fehm esere ilâve ettiği hal tercümesinde, İbn Sa'd'ı, "*ilmi zengin, çok hadis ve haber sahibi*,

garîbü'l-hadîs ve fıkıh alanlarında çok kitap yazan”^[10] bir şahsiyet olarak anlatmıştır. Onun bu geniş ilmi eserinde zaten görülmektedir. Mesela o, bir seriyye veya gazve anlatırken, seriyyenin ismini/komutanını, nereye olduğunu, zamanını, yol güzergahını aktardıktan sonra, devamında gazvenin haberini vermekte, ayrıca seriyye veya gazvelerde sancağı kimin taşıdığını, birliğin yada ordunun kaç kişiden oluştuğunu belirtmektedir. Eğer anlatılan gazve ise Hz. Peygamber’in (sas) kendi yerine Medine’ye kimi vekil bırakıldığını söylemekte, yol güzergahında yaşanan hadiseleri çok canlı bir şekilde takdim etmektedir. Elbette bu bilgiler bizler için çok önem arz etmekte, Siyer Coğrafyası’nı tanıma adına mühim bir imkâna dönüşmektedir.

• ***et-Tabakât*, başka klasik eserlerde olduğu gibi soğuk ve itici bir üslup ile değil, sıcak ve canlı bir dil ile okuyucusuyla bağ kuran bir eserdir.**

Klasik döneme ait kitaplar genelde dil ve uslûpları nedeniyle okuyucuyu çoğu zaman sıkmakta, baştan sona o eserlerin okunmasına engel olmakta, ihtiyaç anında sadece gerekli olan bilgiyi elde etme maksadı ile okunmaktadır. Ancak, *et-Tabakât* için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Kitabında İbn Sa’d, öyle güzel bir dil kullanır ki, bazen sayfalarca okur yine de sıkılmazsınız. Mesela o, bir Sahâbî’yi anlatacağı zaman sözü şahsın nesebinden başlatır. Şahsın, babasının, annesinin ve silsileye uygun olarak birkaç neslin nesebine temas eder. Sonra o şahsın çocuklarından, annelerinden ve onların neseblerini tanıtır. Okudukça ilim talebesinde merak uyanır; İbn Sa’d’da özellikle bu merakı uyandırarak, o şahsın soyunun Medine’de kalıp kalmadığından, oradan göçmüş ve İslâm devletinin herhangi bir bölgesine yerleşmiş ise onun yerleştiği yerden de bahis açar. Sonra o Sahâbî’nin İslâm’la tanıştığı zamanı, Resûlullah’ın (sas) huzurunda İslâm’a girişini ve girişteki sırasını, yani kaçınıcı Müslüman olduğunu belirtir. Birinci veya ikinci Habeşistan hicretine katılıp katılmadığını söyler. Sonra hayatında var olan önemli hadiselerle değinir. Özellikle Efendimiz (sas) ile olan hatıralarını anlatır. Söz şahsın vefatına gelince cenazenin durumunu ve nasıl defnedildiğini, onu yıkayan ve kefenleyen kim olduğunu, cenaze namazının kılınması için mescide taşınıp taşınmadığını yahut kabristana, defnedileceği yere doğru aceleyle götürülüp götürülmediğini, gece mi gündüz mü defnedildiği, ^[11] varsa vasiyetleri neler olduğu gibi oldukça teknik detaylar ile olayı anlatır. Bazen

okuyucu kendisini tamamen o satırların içerisinde kaybeder, sanki oradaymış gibi canlı bir tanıklığa geçer. Çünkü İbn Sa'd, orada kabrin önünde kimin konuştuğunu, cenaze namazı sırasında kaç tekbir getirildiğini ve vefat eden zatla son vedalaşmayı yapmak için cenaze ile birlikte kimin kabre indiğini bile aktarır. Örneğin Efendimiz'in (sas) cenaze ve defin işlemlerini anlatan müstakil bir bölümde cenazeyi kimin yıkadığı, kimlerin kabrin içine girdiği, cenaze namazının kılınışı, vasiyeti, terekisi ile ilgili oldukça özgün ve detaylı bilgiler aktarmaktadır.^[12]

Yine İbn Sa'd genellikle, okuyucu zihninde tasavvur edebilsin diye, Sahâbînin dış görünüşünü/fiziki özelliklerini anlatmaya da büyük önem atfeder. Söz gelimi, ilgili şahsın saç-sakalını boyayıp boyamadığı ve boyadığı takdirde ne ile boyadığı hakkında özel detaylar vermeyi önemser. Aynı şekilde elbiselerden ve sarıklardan, onların yapıldıkları kumaşlardan ve renklerinden söz eder. Yine yüzükten, yüzüğün yapıldığı madenden ve varsa üzerindeki nakıştan ve hangi parmağa takıldığından da bahseder.^[13] Sonuç olarak, özellikle bazı sahâbîlerin vasiyetlerinden hem ifade hem içerik bakımından, bu vasiyetleri imzalamak için şahit tutup tutmadıklarından ve arkalarında bıraktıkları servetlerinden ve daha nice bilgilerden bahseder. Tüm bu tasvirler okuyucuyu içine çeker, sanki oradaymış gibi o tarihi zeminin canlı tanığı konumuna çıkarır.

3- Klasik Eserler Nasıl Okunmalıdır?

Hiç şüphesiz bir sözün/kelamın, haberin, bilginin ve bunların yazılı hale gelmiş hali olan metinlerin değeri ve değerlendirilmesinin bir takım temel kriterleri vardır. Bu kriterler dikkate alınmadığı zaman, ya söz yanlış anlaşılacak ya da hiç anlaşılmayacak; dolayısıyla da hakkıyla değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır. Böyle olunca da elmas ile cam şişeler birbirine karışacaktır. Günümüzde 5N 1K olarak formüle edilen, İslam bilgi medeniyetinde ise Belağat ilminde açıkça ifadesini bulan: “Kim söylemiş(hatip), kime söylemiş (muhatap), nerede söylemiş(mekan), ne zaman söylemiş(zaman) ve niçin söylemiş(maksat)...” sorularına cevaplar bulmadan, bir metni doğru değerlendirmenin mümkün olamayacağı aşîkardır.

Bu bağlamda genel olarak klasik dönem eserleri ve özellikle de tercümesi sunulan et-Tabakât okumalarında dikkat edilmesi gereken bir kaç hususu şöyle sıralamak mümkündür:

1. Eser, rivayet temelli bir çalışma olduğu için metinde yer alan senetler ilk bakışta okuma açısından sıkıcı gelse de, bu senetlerin aktarılan rivayetlerin/haberlerin temelleri olduğu unutulmamalıdır.

2. Eser, biyografik bir çalışma olarak şahıs merkezli rivayetler olmasının yanısıra yeri geldikçe de konu merkezli rivayetler de aktarılmıştır. Bu çerçevede metinler değerlendirilirken kişi, konu, mekan, olay örgülerine dikkat edilmelidir.

3. Çoğu zaman müellif, kendi zamanına kadar ulaşmış konu ile alakalı gördüğü tüm rivayetleri/haberleri derleyip okuyucuya aktarma gayreti içerisinde olduğu için, eline ulaşan malzemeleri klasik hadis kaynaklarında olduğu gibi bir tasnifata tabi tutmamıştır. Özellikle aktarılan hadislerin bir kritiğı yapılarak bir düzenleme yapılmış değildir. Mümkün olduğu kadar çok bilgi aktarma gayreti içerisinde bazen birbiriyle çelişik gibi görünen, okuyucunun ilk bakışta anlamasının güç olduğu rivayetler de bu tür kitapta yer almaktadır. Bu tür rivayetler karşısında okuyucu hemen bir hükme varmamalı, biraz sabretmelidir. Örneğin İbn Sa’d çoğu zaman bu tür “sıkıntılı” rivayetleri tashih eden veya tenkid eden farklı rivayetleri ya hemen rivayetin altında ya da ilerleyen sayfalarda bizzat kendisi aktarmaktadır. Örnek olması açısından şu misali aktarabiliriz: Tabakât’ta Abdullah b. ez-Zübeyr’in Medine’de doğumu ve yaşanan mutlulukları anlatan kısmında senediyle birlikte şöyle bir rivayet aktarılır:

Ebû Bekir, [doğduktan hemen sonra] bir bez parçası içerisinde [kucağına aldığı torunu] Abdullah b. ez-Zübeyr ile birlikte Kâbe’yi tavaf etti. Aynı zamanda o, İslâmî dönemde doğan ilk bebektir.

Muhammed b. Sa’d dedi ki: Bu rivayeti [hocam] Muhammed b. Ömer’e anlattım. [Beni dinledikten sonra] dedi ki: Bu aşikâr bir hatadır. Abdullah b. ez-Zübeyr hicretten sonra Medine’de doğan ilk cocuktur. Bu hususta Müslümanlar arasında hiçbir ihtilaf yoktur. O zaman Mekke Dârü’l-Harb idi. Hicrî 7. yıldaki kaza umresine kadar Mekke’ye ne Peygamber (sas), ne de Müslümanlardan birisi girmişti. Öyleyse Ebû Bekir, bir bez parçası içerisinde onunla nasıl tavaf yapabilir? Mekke’ye ne zaman gitti? Allah Resûlü (sas) ile birlikte hicret etmesinden başlayıp onun vefatına kadar devam eden müddet zarfında hiç ondan ayrılmış mıydı? [\[14\]](#)

Görüldüğü gibi aktarılan rivayetin kritiği hemen akabinde yapılmıştır. Tabi bu tarz net tashihlerin olmadığı (Garanik meselesi gibi) rivayetler de mevcuttur kitapta. Bu durumda okuyucu farklı kaynaklarda yer alan rivayet ve bilgilere müracaat etmek suretiyle bütüncül bir okumanın gayretinde olmalıdır.

4. Hiç şüphesiz her eser döneminin sosyal, siyasal ve kültürel yaşamından bağımsız bir şekilde değerlendirilmez. Bu bağlamda eseri okurken devrin şartlarının toplumsal ve siyasal algısını da gözönünde bulundurmak gerekmektedir. Müellifin yaşadığı dönem içerisinde var olan bazı itikadi ve siyasi ihtilaf ve tartışmalar ister istemez esere konu olabilmıştır. Bu tarz rivayetleri değerlendirirken muhakkak o dönemin şartlarını iyice bilmeli ve ona göre değerlendirmelerde bulunulmalıdır. Ayrıca süreç içerisinde bazı ifade ve kavramlar ilk kullanıldığı zamandan daha farklı bir anlam kazanmış olabilir. Bu tür ifadeleri de yine dönemin sosyal ve kültürel ortamını dikkate alarak okumalıdır. Mesela, *Tabakât*'ın bazı yerlerinde Hz. Ali için “aleyhi's-selam”^[15], Hz. Fatıma için ise “aleyha's-selam” [II, 312] ibarelerini görmek mümkündür. Okuyucu bu tür ifadeleri görünce bugün Şii'lerin farklı anlamlar yükleyerek kullandığı gibi eserde kullanılmasından ötürü İbn Sa'd'ın Şii olduğu kanaatine varmamalı, bunu o dönemde Ehl-i Beyt'e saygı için kullanılan genel ifadeler olarak anlaşılmalıdır. Ayrıca eserde bazı raviler için “o ehl-reydi”[IX, 286] veya “haruridir [hariciliği kastediyor]”[VII, 572] ve yahut “sahibu's-sünne idi.”[IX, 371] gibi pek çok mezhepsel yorumlar içeren ifadelere rastlamak mümkündür.

5- *Tabakât*'ta yer alan pek çok rivayet aynı zamanda itikadi ve fikhî konuları içeren önemli bilgiler aktarmaktadır. Okuyucu burada yer alan bir takım hüküm bildiren veya olaylar ile ilgili yapılan farklı yorumları esas alarak kendine bir fetva çıkarmaya çalışmamalıdır^[16]. Zira nihayetinde bu eser ne bir fıkıh, ne bir hadis, ne de bir ilmihal kitabıdır.

Tabir caiz ise bir *Tabakât*'taki bilgiler büyük bir eczahanede yer alan ilaçlar gibidir, içinde pek çok hastalıklara şifa olacak ilaçlar bulunmaktadır. Ama kullanımı için mutlaka uzman birinin reçetesine ihtiyaç vardır. Malum her ilaç herkese iyi gelmeyebilir...

4 Cemaziyelahir 230 Pazar günü (16 Şubat 845) 62 yaşlarında Bağdat'ta vefat eden İbn Sa'd, bize böyle güzel bir eser bırakarak gitmiştir. Onun için sadaka-i cariye olan bu eserden hakkı ile istifade etmek ise bizim en büyük temennimizdir.

Yaklaşık iki yıldır yoğun bir şekilde gündemimizde olan bu eseri Türkçe olarak siz Siyer okurlarına kazandırtmanın heyecanı içerisindeyiz. Bu projeye karar verdiğimiz günden bu tarafa büyük bir ekip çalışması ortaya konmuştur. Eserin tercümesinde yer alan birbirinden değerli 15 Hocamız ve tercümenin editörlüğünü yapan Prof. Dr. Adnan Demircan Hocamız, her türlü teşekkürü hak etmektedirler. Allah kendilerinden razı olsun, daha hayırlı çalışmaları onların elleriyle bu ümmete kazandırsın. Burada bir hakkı teslim etmek için Siyer Yayınları Editörü M. Ali Alioğlu kardeşime ayrıca değinmem gerekiyor. Büyük bir dikkat ve titizlikle metinleri okuması, gerekli yerlere notlar alması, en ufak bir ayrıntıyı kaçırmadan meselenin doğrusunu ortaya koyma arzusu ile yoğun bir çaba vermesi, bu eserde onun büyük bir emeğinin olduğunu göstermektedir. Rabbim kendisinden ebeden razı olsun. Ondan ve bizlerden bu güzel eseri bir salih amel olarak kabul buyursun. Ayrıca eseri baştan sona okuyup gerekli tashihleri yapan başta Hüseyin Yıldırım kardeşim olmak üzere, tüm talebe kardeşlerimi de bu duaya dahil ediyorum.

Önceleri Hristiyan bir papaz iken sonra Müslüman olan Ebû Muhammed Abdullah el-Mayurkî'nin (v. 832/1429) çok güzel bir sözü var. Diyor ki: ***“Bir müminin tarihini yazan onu diriltmiş, o yazılan tarihi okuyan ise onu ziyaret etmiş gibi olur.”***

Bu eserin, kimler hakkında yazıldığını biliyorsunuz, esere konu olan şahısları yazan İbn Sa‘d, onları diriltmiş gibidir. Bize düşen ise onların hayatlarını okuyup, onları ziyaret etmiş gibi istifade edip, hayatlarımızı bir şekilde nebevî iklim ile diriltmektir.

Mevla hepimize bunu nasip eylesin, daha güzel ve daha derinlikli çalışmalarda bizleri istihdam eylesin. (âmin)

Muhammed Emin Yıldırım
2 Cemâziyelâhir 1435/2 Nisan 2014
Eyüp/İstanbul

[1] el-Kalkâşendî, *Subhu'l-a'sâ fî sinâ'ti'l-inşâ*, I, 303

[2] Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad*, V, 321

[3] İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 151

[4] İbn Hacer, *Tehzibu't-tehzîb*, V, 111

[5] Zehebî, *Tezkiratü'l-huffâz*, II, 425

[6] Vâkıdî hakkında daha fazla bilgi için bkz: Fayda, Mustafa; “Vâkıdî”, *DİA*, XLII, 471-475

[7] Mevlânâ Şiblî Numânî, *Siretü’n-Nebî*, s. 43

[8] Fayda, Mustafa; “İbn Sa’d”, *DİA*, XX, 294

[9] Buhârî, *Fedâilü Ashâbi’n-Nebî*, 1; Müslim, *Fedâilü’s-Sahâbe*, 210-214

[10] İbn Sa’d, *et-Tabakât*, c. 9, s.372; Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdat*, c. 5, s. 321

[11] Örneğin Hz. Aişe’nin (ra) defni ile ilgili şu detaylar aktarılır: “Âişe hicrî 58 senesinde Ramazanın 19’unda Salı gecesi vefat etti. Namazını da Ebû Hüreyre kıldırıldı... Âişe’nin kabri üzerine bir örtü attık. O sırada elimizde aydınlatma için üzerinde meşale bulunan hurma dalları vardı. Onu Ramazan ayında insanlar vitri kıldıktan sonra geceleyin defnettik.” (X, 82)

[12] “Resûlullah (sas) Mısır işi bir elbise (Kubtıyye) ve çizgili hulleyyle kefenlendi.”[II, 288] “Resûlullah’ın (sas) kabrine Ali, el-Fadl b. Abbâs, Üsâme b. Zeyd ve Evs b. Havlî indi.” [II, 302]; Geniş bilgi için bkz: İbn Sa’d, *et-Tabakât*, Siyer Yayınları, II, 262-330

[13] Bu konu ile ilgili birkaç örnek: “Resûlullah (sas) altından bir yüzük edindi. Sağ eline taktığında taşını iç tarafa çeviriyordu. İnsanlar da altından yüzükler edindiler. Sonra Resûlullah (sas) minberin üzerinde oturdu, onu çıkardı ve “Ben bu yüzüğü takıyor ve taşını avucumun iç tarafına çeviriyordum.” dedi; ardından onu attı ve “Vallahi bir daha onu takmayacağım.” dedi. Allah’ın peygamberi (sas) yüzüğü attı; diğer insanlar da yüzüklerini attılar.” (I, s. 460); “Ömer b. el-Hattâb, yüzüklerin üzerine Arapça bir şey yazılmasını yasakladı. Enes’in [b. Mâlik] yüzüğünde kurt veya tilki resmi bulunuyordu.” (IX, 16)

[14] İbn Sa’d, *Tabakât*, VI, 490

[15] “[Ebü’l-Âliye er-Riyâhî anlatıyor]:Ali (a) ve Mu’âviye zamanında tam savaşacak bir gençtim. Savaş bana en güzel yemeklerden daha sevimliydi. Hazırladığım en güzel savaş aletlerini kuşanıp yanlarına gittim. Baktım ki, birbirlerine karşı iki saf olmuşlar. O kadar çoklardı ki, safların uçları görünmüyordu. Bir grup tekbir getirdiği zaman diğeri de getiriyordu. Bir grup “Lâ ilahe illallah” dediği zaman diğeri de söylüyordu. Sonra kendi kendime düşündüm ve “Hangi grubu kâfir, hangi grubu mümin yerine koyacağım? Beni buna zorlayan şey nedir?” dedim. Akşam olmadan dönüp onları terk ettim.” *Tabakât*, IX, 116.

[16] “Enes’in üzerinde ipekli bir sarık, ipekli bir cübbe ve kenarları ipekli bir elbise gördüm. Ona, “Sana ne oluyor böyle? Bize ipekli elbise giymeyi

yasaklıyorsun, fakat sen onu giyiyorsun.” dediler. Enes, “Onu bize emîrlerimiz giydiriyor. Biz de onların bu elbiseyi üzerimizde görmelerinden hoşlanıyoruz.” dedi. (IX, 21)” vb. rivayetlerden fetva çıkarımı yapılmamalıdır.

ÖNSÖZ

Araştırmacılarımızın çalışmalarında kaynak eserleri baştan sona tetkik etmek yerine genellikle kendilerine gerekli olan yerleri okumak suretiyle yararlandıklarını biliyoruz. Bilindiği gibi bilim dalının temel kaynaklarını baştan sona incelenmesi, hem araştırmacının kültür dünyasının zenginleşmesine katkıda bulunacak, hem de kültür tarihimiz hakkında fikir sahibi olmasına imkân sağlayabilecektir. Bu bağlamda Asr-ı Saadet ve o dönemi takip eden yıllar için en önemli kaynaklarımızdan biri olan İbn Sa'd'ın (v.230/845) elinizdeki *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr* adlı eserinin Türkçeye çevrilmesi, ülkemiz ilim camiası açısından önemli bir kazanç olarak değerlendirilmelidir. Böylece genç araştırmacılarımız ve kaynaklara vâkıf olmak isteyen okuyucularımız, ilim hazinesi olan bu kitabı çevirisinden okuma imkânına kavuşmuş olurlar.

İslâm'ı kabul eden en eski milletlerden biri olan Türklerin bugüne kadar İslâm Tarihinin ilk asırlarında telif edilip günümüze ulaşmış olan temel eserlerin hepsini Türkçeye aktarmış olmaları gerekiyordu. Bu hususta ciddi ihmallerimizin olduğunu, alfabe değişikliği sonrasında Osmanlı döneminde Türkçeye çevrilen yüzlerce kitap ile aramıza ciddi engellerin girdiği bilinmektedir. Başta Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların İslâm medeniyetinin klasiklerinin Türkçeye kazandırılması için ciddi çalışmalar başlatmalarının zamanı geçmektedir.

Elinizdeki kitabı çevirme düşüncesi, Gaziantep Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan Şanlıurfa İlahiyat Fakültesi'nin kurucu Dekanı Prof. Dr. M. Rami AYAS Bey'in Fakülte'nin kurulduğu yıllarda başlattığı bir çalışmayla gündeme gelmiş, ancak bu teşebbüs akim kalmıştı. Nihayet Sayın AYAS'ın 28-30 Nisan 2006 tarihleri arasında Şanlıurfa'da düzenlenen *I. Uluslararası Katılımlı Bilim, Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*'na misafir olarak davet edilmiş, bu görüşmemizde çeviri işini başlatmam hususundaki talep ve teşviki üzerine çalışmaya başladım. Bu amaçla Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki bütün meslektaşlarıma kitabın çevirisine katılmaları hususunda çağrıda bulundum. Bu teşebbüs, arkadaşlarımızın bazıları tarafından memnuniyetle karşılandı.

Çeviriye başladığımızda katkıda bulunacağını söyleyip daha sonra çeşitli sebeplerle projeden ayrılan birkaç arkadaşımız olmuş; nihayet onbeş değerli meslektaşının katkılarıyla kitap çevrilebilmiştir. Çeviriye katılan

arkadaşlarımın öğretim faaliyetlerinin yanı sıra akademik çalışmaları, kitabın çevirisinin planlanan süreden uzun sürmesine sebep olsa da bugün kitabı yayımlayabildiğimiz için Rabbimize sonsuz şükürler ediyoruz. Kitabın çevirisine katkıda bulunan bütün meslektaşlarıma teşekkür ederim. Allah(c), ilimlerini arttırsın; ilimleriyle amil kullardan eylesin ve onları Cennetiyle mükâfatlandırsın.

Elinizdeki çevirinin en önemli özelliği, ülkemizde İbn Sa'd'ın kitabının yaygın olan neşirlerinde bulunmayan, daha sonra tespit edilen bazı yazmalarda yer alan, mevcut neşirlerin bir kısmının yarısı kadar fazla malumat ihtiva etmiş olmasıdır.

Kitabın metin kısmı 10 cilt olup, ayrıca hem araştırmacıların, hem de meraklı okuyucuların yararlanabilecekleri kapsamlı bir cilt tutan bir dizin eklenmiştir.

Çeviride metnin anlaşılır bir şekilde Türkçeye aktarılmasına özen gösterilmiştir. Bazı senetlerin başında geçen ve İbn Sa'd'a işaret eden, “Dedi ki:” ifadesinin çevrilmesine gerek görülmemiştir. Ayrıca çeviriye esas aldığımız neşirde geçen ve daha çok tahkik için anlam ifade eden, ancak çeviriye katkısı olmayacağı düşünülen bazı dipnotlar çevrilmemiş; ancak Türk okuyucusu için gerekli olan dipnotlar Türkçeye çevrilmiştir. Ayrıca hem mütercimler, hem de editör, gerekli gördükleri yerlere açıklama dipnotları eklemişler; bunları muhakkikin dipnotlarından ayırmak için sonlarına “Kısaltmalar” listesinde gösterilen rumuzları koymuşlardır.

Kitapta binlerce isim geçmektedir. Bunların doğru şekilde tespit edilmesi için özel bir gayret gösterilmiştir. İsimlerin yazımında dikkat edilen bazı ilkeleri şöyle özetlemek mümkündür: Türkçede yaygın olarak kullanılan Ömer, Osman gibi isimler Türkçedeki yazılışlarıyla kaydedilmiştir. Başında ya da sonunda ayn (ع) harfi bulunan isimlerin başına ve sonuna bu harfi gösteren bir işaret konmamışsa da kelimenin ortasında geçen harf için (‘) işareti kullanılmıştır. Sonu şeddeli biten el-Asamm gibi kelimelerde durakta şeddeli okuma imkânı olmadığı için harflerin biri gösterilmemiştir. İsimlerin yazımında genellikle Türkiye Diyanet Vakfı tarafından neşredilen *İslâm Ansiklopedisi*’nde kullanılan yazım kurallarının esas alınmasına özen gösterilmiştir.

Kitabın çevirisini baştan sonuna okumam, benim en büyük kazancım olmuştur. Bu sayede İslâm tarihinin ilk dönemini daha doğru anlama imkânı bulduğumu söylersem mübalağa etmiş olmam.

Kitabın çevirisi sürecinde desteklerini esirgemeyen değerli Hocalarımıza ve dostlarımıza teşekkür borçluyuz. Tanıştığımız günden beri *Tabakât*'ın çevrilmesi gerektiğini ısrarla vurgulayan Prof. Dr. M. Rami AYAS ve çeviri hususunda bizi cesaretlendirip teşvik eden Prof. Dr. Mustafa FAYDA, teşekkür etmemiz gereken Hocalarımızın başında gelmektedirler. Ayrıca kitabın yayımının gerçekleştirilmesinde değerli katkıları olan Muhammed Emin YILDIRIM Bey'e, okuyucuya güzel bir eser sunmanın heyecanıyla ve büyük bir özveriyle gece gündüz çalışarak sorumluluğun önemli bir kısmını yüklenen Siyer Yayınları çalışanlarına teşekkür ederim.

Çabalarımızın Yüce Allah katında makbul olmasını ve bizi istikametten ayırmamasını niyaz ediyorum.

Adnan DEMİRCAN
Şubat 2014/ Başakşehir

TAKDİM

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur. Salât ve selâm, Müslümanların önderi ve peygamberlerin imamı Efendimiz Muhammed’e (sas) olsun.

Araplar, tarihlerini yazmaya çok önem vermişlerdir. Herhangi başka bir millet bu konuda onlara denk olamaz, hatta onların tarihlerine verdikleri öneme yaklaşamazlar. Ancak Araplar bu hususta, hayret verici ve şaşkınlığa yol açacak düzeyde çok sıkıntılarla karşılaşmışlardır.

İslâm’ın erken dönemlerinde, İbn Sa’d ve el-Vâkıdî gibi müelliflerin ilgi duydukları şahsiyetler, başta Resûl-i Ekrem (sas) olmak üzere O’nun ashâbı, tâbiûnun büyükleri ve onlara tâbi olanlardır.

el-Vâkıdî’nin *et-Tabakât* adlı eseri kayıp kitaplar arasında sayıldığına göre, bugün kendisine mukaddime yazdığımız *Kitâbü’t-Tabakâtü’l-kebîr* adlı eser, tabakat konusunda bize gelen ilk kitap kabul edilebilir. Aynı zamanda bu eser, bu sahadaki en geniş, en şumullü ve en titiz kitaplardan biridir. Kuşkusuz İbn Sa’d, kendisinden önce yazılmış olan neseb, ricâl, tarih ve terâcim kitaplarını ve benzerlerini inceleme fırsatı elde etmiştir. Dolayısıyla bir hulasa halinde, mükemmel ve tutarlı uslûp elde etmek için, adeta o eserleri sıkarak özlerini elde etme imkânına sahip olmuştur diyebiliriz.

İbn Sa’d, kendi asrında ve kendisinden daha sonraki asırlarda, en parlak fikir sahiplerinden biri olmaya devam etmiştir. Zira el-Mizzî, ez-Zehebî, İbn Kesîr, İbn Hacer ve es-Suyûtî gibi tarihçiler kitaplarında ona itimat etmişlerdir.

İbn Sa’d, *Tabakât*’ının iki cildini Resûlullah’ın (sas) hayatına tahsis etmiştir. Kitabının diğer ciltleri ise sahâbe ve tâbiûnun tercemeleridir. Kitabın son cildini de sahâbe ve tabiûn kadınlarına tahsis etmiştir.

Muhammed Sa’îd el-Hâncî (rh), 1976 yılında, bu kitabın tahkik edilmesini bana teklif etmişti. Bunun üzerine kitabın mevcut yazma nüshalarını bir araya getirdik. Sonra bazı ciltlerden birkaç varakın eksik olduğunu fark ettik. el-Hâncî Kütüphanesi, o varakları merhum Dr. Mahmûd et-Tanahî vasıtasıyla Türkiye’deki kütüphanelerden getirtmek için büyük çaba sarf etti. Sonra bir müddet bekledik; bu kitabın, yakında tahkik edilmiş haliyle mükemmel olarak ortaya çıkacağını umuyorduk.

O zaman Medine tâbiûnu ve onlardan sonrakileri tamamlayan kısım, 1983 yılında Ziyâd Mansûr'un tahkikiyle yayımlandı. 1990 yılında kitabın, *Beyrut*'taki *Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye* baskısı neşredildi. Daha sonra, sahâbenin beşinci tabakası 1993 yılında Dr. Muhammed es-Sülemî'nin tahkikiyle; *Mekke*'nin fethi sırasında ve ondan sonra Müslüman olan sahâbenin dördüncü tabakası 1995 yılında Dr. Abdülazîz es-Selûmî'nin tahkikiyle yayımlandı.

Söylememiz gerekir ki, yayınevi bu iki tabakayı ve diğerlerini, 1980 yılından beri baskıya hazırlamıştı. Yani, yayınlanmadan çok önce bunlar baskıya hazırlanmıştı.

Medine tâbiûnlarını tamamlayan kısma gelince; bu bölüm, birkaç tercemeyi ihtiva eden bir varak eksik olduğu halde yayımlandı. Ayrıca, çok sayıdaki yanlış okumalar ve hatalar buna ilave edilebilir ki, biz bu kitabı neşre hazırlarken yeri geldiğinde onların bir kısmına işaret ettik.

Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye'nin baskısı ise, içindeki yanlış okuma ve açık hatalar yaygın olması sebebiyle, söz konusu kitabın en kötü neşirlerinden birisidir. Diğer taraftan bu baskının, bugün mukaddimesini yazdığımız baskıda bulunan yüzlerce tercemeden yoksun olması da buna ilave edilebilir. Aynı şekilde, daha önce işaret ettiğim dördüncü ve beşinci tabaka baskılarında da yanlış okumalar ve tahrifler söz konusudur.

Bunun da ötesinde burada, bugün mukaddimesini yazdığımız baskıda yayımlanıncaya kadar, yazmalarda kalan ve daha önce işaret edilen baskılardan hiçbirinin ulaşamadığı yüzlerce terceme daha vardır. Tüm bunlardan dolayı işimiz ikinci defa yeniden başladı. Okuyuculara ve araştırmacılara takdim edilen bu baskı ilk kez bu haliyle ortaya çıkmıştır.

Bu kısa malumattan sonra; bazı araştırmacıların kanaatine göre: “İbn Sa'd'ın siyer, meğâzî, sahâbe ve tâbiûn tabakalarıyla ilgili kitapları, onun bu sahadaki hocası el-Vâkıdî'nin kitaplarının bir benzerinden başka bir şey değildir.” iddialarını değerlendirelim.

Kuşkusuz bu kanaat, gerçeğe aykırıdır. Zira İbn Sa'd, el-Vâkıdî'nin dışında birçok kaynaktan istifade ederek ondan aldıklarıyla yetinmemiştir. Aksine geniş anlamda diğer ravilerden de malumât almıştır. Hatta İbn Sa'd'ın el-Vâkıdî'den aldığı rivâyetlerin *et-Tabakâtü'l-kebîr*'in yarısından bile az olduğu söylenebilir.

İbn Sa'd'ın yazılarında Ebû Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn, Affân b. Müslim, Ubeydullah b. Musa el-Absî, Ma'n b. İsa el-Eşca'î ve diğerleri gibi râvilerden aldığı geniş konular vardır. Ayrıca İbn Sa'd rivâyetlerine; İbn

İshâk'ın, Ebû Ma'ser'in ve Musa b. Ukbe'nin kitaplarını birer temel kaynak olarak kabul etmiştir.

İbn Sa'd'ın *Tabakât*'ından önce sadece hocası el-Vâkıdî'nin *Tabakât*'ı vardı. Ancak onun bu sahadaki yazıları kaybolmuştur. Bu açıdan denilebilir, tabakat kitapları hakkında bize ulaşan en eski kitap, İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-kebîr*'idir.

İşaret edilmesi gereken önemli bir nokta da şudur: el-Vâkıdî, Câhiliye Tarihi'ne fazla önem vermemiştir. Bu yüzden İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-kebîr*'in başında yer verdiği peygamberler tarihi ve eski neseblerle ilgili bölümlerde, Muhammed b. Sâib el-Kelbî'nin rivâyetleri çoğunluktadır. Aynı şekilde, eski dönemlere ait isimler ve ünvanlar, diğer kitaplara göre İbn Sa'd'da daha titizlikle yazılmıştır.

Örneğin, bu hususu “*Resûlullah'ın (sas) Babası Sayılan Peygamberler*” başlıklı bölümde bulabiliriz. O bölümde “Âdem'in oğlu Şis, Enûş'un ve birçok insanın babasıydı. Şis ona vasiyet etmişti. Enûş da Kaynân'ın ve birçoklarının babasıydı. Vasiyet de ona idi.” demektedir.

Üstelik İbn Sa'd yazılarında, el-Vâkıdî'nin zikretmediği bazı detaylara yer veriyor. Bunlar daha çok coğrafî yerleri dikkatle anlatıp tarif ederken ortaya çıkıyor. Bu durum, onun malumatını, bizzat gören şahitlerden elde ettiğine olan inancımızı güçlendirmektedir. Hatta İbn Sa'd, bu yerlerin daha önceki durumlarıyla, kendisinin ilim tahsil etmek için *Medine*'de bulunduğu dönemi mukayese etmektedir. Ayrıca, Resûlullah'ın (sas) gazvelere çıktığı zaman yerine bıraktığı kişilerin isimlerini zikretmekte ve yeri geldikçe bu konuyla ilgili nakillerde bulunmaktadır.

Bu arada el-Vâkıdî'nin zikretmediği iki seriyye vardır ki, İbn Sa'd kitabının bir bölümünü onlara tahsis etmiştir. Onlardan biri, Amr b. Ümeyye ed-Damrî seriyyesidir. Bu seriyye, el-Vâkıdî'de yer almamıştır. İbn Sa'd ise bu konuda herhangi bir rivâyet zikretmemektedir. Tercih edilen görüşe göre İbn Sa'd rivâyetleri daha çok Ebû Ma'ser ya da Musa b. Ukbe'nin kitaplarından almıştır. İbn Sa'd'ın, bu rivâyeti nakleden en eski müellif olduğu görülmektedir. Ondan önce hiç kimse bu rivâyeti nakletmemiştir. Nitekim İbn Sa'd, izlediği yöntemin aksine, rivâyetin tarihini kaydetmeyi önemsememiştir.

Bir diğeri de Ukkâşe b. Mihsan el-Esedî'nin *el-Cinâb*'a gönderildiği seriyyedir. Bu seriyyeye de, klasik herhangi bir kaynak yer vermemiştir. Hatta İbn Sa'd'ın, tarih metodunu izlediği el-Vâkıdî bile bu seriyyeden söz etmemiştir. İbn Sa'd'ın, gazvelerin meydana geldiği bölgelerin coğrafî

detaylarına yer verme konusunda gösterdiği özen yanında, Resûlullah'ın (sas) bizzat katıldığı gazveleri ve gazve sırasında *Medine*'de kendi yerine bıraktığı yöneticilerin isimlerini de zikretmektedir. Nihayet Müslümanların savaştaki parolalarına da yer vermektedir. Bütün bunlara ilaveten, her gazveyi farklı bir üslupla anlatır.

Daha önce işaret edildiği gibi, İbn Sa'd'ın coğrafî detaylara yer vermesi, topladığı haberlerin inceliklerine ne kadar vakıf olduğuna ve bu konuda ne derece yoğun bir çaba sarf ettiğine işaret etmektedir. Hiç şüphesiz İbn Sa'd da üstadı el-Vâkıdî'nin zikrettiği rivâyetlere detaylar ilave etmiştir.

İbn Sa'd'ın siyerle ilgili yazılarında, üzerinde ciddiyetle durduğu bazı bölümler görüyoruz ki, el-Vâkıdî'de bu konular yoktur. Örneğin: “Resûlullah'ın (sas) Künyesi” ve “Resûlullah'ın (sas) Korunmak İçin Okuduğu ve Cibrîl'in O'nun Korunması İçin Yaptığı Dualar” gibi başlıklar bunlardandır.

el-Vâkıdî'nin *el-Meğâzî*'si dışında müstakil ve tam bir kitaba sahip olup günümüzde İbn İshâk'tan sonra kendisinden bize Resûlullah'ın (sas) tam bir biyografisinin geldiği ilk müellif İbn Sa'd kabul edilir. Üstelik İbn Sa'd, Resûlullah'ın (sas) mektupları, yolculukları, hastalığı ve vefatıyla ilgili detaylarda olduğu gibi; bazı konularda bize, İbn İshâk'tan daha doyurucu tafsilat vermektedir.

İbn Sa'd'ın siyer ve meğâzî hakkında yazdığı bölümün sonunda yer alan ve sayıları yirmi beşi bulan Resûlullah (sas) hakkında söylenmiş olan mersiyeler, konu ile ilgili kitaplardaki en geniş derlemedir. Biz bazen bu beyitlerin tümünü, bazen de bir kısmını bu kitaplardan birinde veya diğerinde bulabiliyoruz. Resûlullah'ın (sas) sireti, açık bir şekilde bu mersiyelerin bitiminden sonra sona ermektedir. Daha sonra buna “Peygamber ile İlgili Son Haberler” şeklinde farklı bir ibareyle işaret edilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur ki: İbn Nedim^[17], İbn Sa'd'ın Resûlullah'ın haberleri hakkında bir kitap yazdığına işaret etmiştir. Ancak bu sözü sadece İbn Nedim aktarmıştır. *el-Fihrist*'in sahibi *Ahbâru'n-Nebî* adlı bir kitaptan söz ettiğine göre bu kitabın, *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr*'in birinci cildinden başkası olmadığını anlamamız gerekir. İbn Sa'd, bu ciltte Resûlullah'ın (sas) siretini anlatmaktadır. Ancak bu ilimle meşgul olan âlimlerin hiçbiri, İbn Nedim'in bahsettiği bu eserden söz etmemiştir.

H. 733 yılında vefat eden en-Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb* adlı eserinde, Resûlullah'ın (sas) siretine ve gazvelerine tahsis ettiği bölümlerde İbn

Sa'd'dan çok nakillerde bulunmuş ve bu rivayetleri açıkça İbn Sa'd'ın *Tabakât*'ına nispet etmiştir.

H. 734'te vefat etmiş olan İbn Seyyidi'n-nâs, *Uyûnü'l-eser fî fûnûni'l-meğâzî ve's-şemâil ve's-siyer* adlı kitabında şunu söylüyor: “Bu hususla ilgili olarak Muhammed b. Sa'd'dan gelen rivâyetler onun *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr* adlı eserinden alınmıştır.”^[18]

H. 748'de vefat eden ez-Zehebî'ye gelince, tarihinin siyerle ilgili cildinde (s. 2) şöyle der: “Bu kitabı telif edebilmek için çok kitaplar inceledim... Onlardan biri de el-Vâkıdî'nin kâtibi Muhammed b. Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-Kebîr* adlı kitabıdır...”

H. 783 tarihinde vefat etmiş olan İbn Hudeyde, *el-Mısbâhu'l-mudî fî küttâbi'n-Nebiyi'l-ümmî ve rûsûlihi ilâ mülûki'l-ardi min Arabiyyin ve Acemî* adlı kitabında İbn Sa'd'dan çokça söz etmektedir. İbn Hudeyde kitabında, Resûlullah'ın (sas) hayatıyla ilgili cildinden söz ederken açıkça kaynağının *et-Tabakâtü'l-kebîr* olduğunu ifade etmektedir.

Buna ilave olarak, İbn Sa'd'ın hayatını yazan meşhur âlimlerden hiçbiri, onun *Ahbâru'n-nebî* adlı bir kitabından söz etmemiştir. Hatta öğrencilerinden birinin *et-Tabakâtü'l-kebîr*'in başına koyduğu İbn Sa'd'ın biyografisi bile böyle bir kitaba işaret etmemektedir. Açıkçası İbn Sa'd'ın bu biyografisi, İbn Nedim'in zikrettiği eserin aslında *et-Tabakat*'tan başkası olmadığını ifade etmektedir.

Biz, İbn Nedim'in bu sözüyle, *et-Tabakâtü'l-kebîr*'in dışında bir şey kastettiğini tahmin etmiyoruz. İbn Nedim, bu kitabın (*Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*) İbn Sa'd'a ait olduğu konusunda şüphe ettiği ve onun el-Vâkıdî'ye ait olduğunu düşündüğü anlaşılıyor. Çünkü el-Vâkıdî'nin kitapları arasında *et-Tabakât* isimli bir kitap da zikretmiştir. Üstelik onu İbn Sa'd için zikretmemiştir. Kuşkusuz bu, İbn Nedim'den gelen bir yanlışlıktır.

Bununla birlikte, İbn Sa'd siyer ve meğâzî ile ilgili yazılarını “Peygamber'in (sas) Son Haberleri” ibaresiyle sonlandırdıktan sonra şu başlığa yer verir: “Resûlullah (sas) Zamanında *Medine*'de Fetvâ Veren ve Resûlullah'ın (sas) Kendisine Uyulan Ashâbı ve Ondan Sonra İlmin Zirvesine Ulaşanlar”. Bu bölüm, muhteva bakımından siyerin zeyli ve şahıslar bakımından sahâbe tabakâtının başlangıcı hükmündedir. Resûlullah ile arkadaşlıkları açısından sahâbeye bakan bir kimse tümünü bir tek tabaka kabul edecektir. Ancak, onlara daha önce İslâm'a girmiş olmak ve bazı şeylere şahit olmak gibi artı bir değer açısından bakan, farklı tabakalar

görecektir. İşte bu, İbn Sa'd'ın *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*'inde izlediği metottur.

Tabakât'ın Tertip Metodu

İbn Sa'd, kitabını erkekler ve kadınlar olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Sonra ilk nesli temsil eden erkek sahâbîleri beş tabakaya ayırmıştır. Bu konudaki taksimini de İslâm'a daha önce girmiş olmak ve fazilet gibi değerlere bina etmiştir. Her tabakanın içinde ayrıca neseb ve şeref unsuruna riayet etmiştir. Mesela ilk tabakaya *-Bedir Ehli-* Resûlullah (sas) ile başlamış; sonra neseb yönünden Resûlullah'a (sas) en yakın olanlara yer vermiştir.

Müellif, sahâbenin ikinci tabakasında bu minval üzere devam etmiştir. Bunlar Bedir savaşına katılmamış fakat ilk Müslümanlardan çoğunlukla *Habeşistan*'a hicret etmiş, daha sonra *Uhud*'a ve ondan sonraki gazvelere katılmış olanlardır. Üçüncü tabakada da aynı metodu izlemiştir. Onlar Hendek savaşına ve ondan sonraki gazvelere katılmış olanlardır. Dördüncü tabakayı, Mekke'nin fethinde ve bundan sonra İslâm'a girmiş olanlara tahsis etmiştir.

Beşinci tabaka ise, Resûlullah (sas) vefat ettiğinde çocuk yaşta olan ve onunla (sas) hiçbir gazveye katılmayanlardır. Onların çoğu Resûlullah'tan (sas) bazı hadisler ezberlemişlerdir. Bazıları da Resûlullah'a (sas) yetişip, onu gören fakat ondan hiçbir hadis nakletmeyen kişilerdir.

İbn Sa'd, sahâbe ve onların tabakaları ile ilgili sözlerini bitirdikten sonra tâbiûn ve onlardan sonra gelenlere (tebe-i tabiûne) geçiyor. Ancak onları, yerleştikleri şehirlere göre tertiplerken burada coğrafî etkene dikkat ediyor. Söze önce *Medine* ile başlıyor. Sonra sırayla *Mekke*, *Tâif*, *Yemen*, *Yemâme*, *Bahreyn*, *Kûfe*, *Basra*, *Vasıt*, *Medain*, *Bağdat*, *Horasan*, *Rey*, *Hemedan*, *Kum*, *Enbar*, *Şâm*, *Cezire*, *Avâsım*, *Suğur*, *Mısır*, *Eyle*, *Afrika* ve *Endülüs*... bölgelerini zikrediyor.

Medine-i Münevvere dışındaki bütün bu şehirlerde, ilk olarak oraya gelen sahâbeyle söze başlıyor. Sonra sahâbeden ilim alan ilim ehline yer veriyor. Ardından bunlardan sonra gelen tabakayı zikrediyor. İbn Sa'd, kendi dönemine kadar, her beldede bu metodu izliyor. Bu taksimde en son ulaştığı merkez *Endülüs*'tür.

Bunların arkasından kadınların tabakası geliyor. Bu kısım kitabın son cildini oluşturuyor. İbn Sa'd, kadınların tercemelerine Resûlullah'ın (sas) eviyle başlamıştır. Önce Hadîce'den başlamış; ardından Resûlullah'ın (sas)

kızlarına, halalarına, halasının kızlarına, Resûlullah'ın (sas) zevcelerine, evlenip de beraber olmadığı, ayrıldığı, boşadığı ve isteyip te nikâhlanmadığı hanımlara ve nihayet Mâriye'ye yer vermiştir. Ardından Resûlullah'a bâat eden Kureyşli Müslüman kadınları, onların mevlalarını ve cariyelerini, yabancı Arap kadınlarını ve bâat eden muhacir kadınları zikretmiştir. Daha sonra Ensâr'ın kadınlarına yer vermiştir. Bu bölümü, Resûlullah'tan (sas) herhangi bir hadis rivâyet etmeyen, fakat onun eşlerinden ve diğer sahâbîlerden rivâyeti bulunan kadınlarla bitirmiştir.

Dikkat çeken bir diğer husus, tercemesi yazılan şahısların bazıları bir şehirden başka bir şehre göç etmişler. Bundan dolayı tercemesi, göç ettiği yahut yerleştiği kente göre tekrar edilmektedir. İbn Sa'd bu konuda, nadir haller dışında konuyu tekrar etmemeye özen göstermiştir. Bu yüzden, bazen bir yerde uzun bir terceme yapmışken, başka bir yerde oldukça kısa bir tercemeye yer verdiğini görüyoruz. Yeri geldikçe kitapta, bu metodun değişik örneklerine işaret etmiş bulunuyoruz.

İlmî Konuları Arzetme Metodu

İbn Sa'd'ın metottaki etkinliği, tercemesini yazdığı şahısların özellikleri ve şöhretleriyle ilgili haberleri verirken ortaya çıkmaktadır. Misal olarak o, Seleme b. el-Ekva'ı şöyle anlatır: *“O hem yayaların hem de okçuların önde gelen kahramanlarındandı.”* Yine Ömer b. Hattâb'ı da, *“Zafiyet tanımayan bir yiğitlikle”* tanımlamaktadır. Hassân b. Sâbit'in, *“Resûlullah'ı (sas) ve İslâm'ı savunduğunu”* dile getirmektedir. Bundan dolayı, zikrettiği biyografiler bu tür vasıflarla yakından alakalıydı.

Buna ilave olarak, İbn Sa'd'ın her biyografiye başlarken savaşçının nesebini araştırmaya dikkat gösterdiğini söylemek mümkündür. İbn Sa'd, savaşçının babasının, annesinin ve silsileye uygun olarak birkaç neslin nesebine temas etmektedir. Sonra savaşçının çocuklarından, annelerinden ve onların neseblerinden de söz etmektedir.

İbn Sa'd metodunu takip ederken, özellikle sahabînin biyografisini verdiğinde konu dışına çıkarak mücahid sahabînin nesebinden ve tarihinden, ayrıca soyunun Medine'de kalıp kalmadığından, oradan göçmüş ve İslâm devletinin herhangi bir bölgesine yerleşmiş ise onun yerleştiği yerden de söz etmektedir. İbn Sa'd aynı zamanda, savaşçı sahabînin İslâm ile tanıştığı zamanı, Resûlullah'ın (sas) huzurunda İslâm'a girişini ve girişteki sırasını, yani kaçınıcı Müslüman olduğunu da açıklamaktadır. Yine

İbn Sa'd, biyografisini yazdığı sahâbînin I. ya da II. *Habeşistan* hicretine katılıp katılmadığından söz etmeyi de ihmal etmez.

Nihayet İbn Sa'd, sahâbînin yaşamının sonunu anlatır; nasıl vefat ettiğini, neden vefat ettiğini ve vefat zamanını dile getirir. Özellikle ilk sahâbîlerden birçoğunun şehit olduğu Yemâme vakasına katılan sahâbenin tercemesini yaparken buna daha çok önem verir. O zaman cenazenin durumunu ve nasıl defnedildiği, onu yıkayan ve kefenleyen kim olduğu, cenazenin namazının kılınması için mescide taşınıp taşınmadığı yahut kabristana, defnedileceği yere doğru aceleyle götürölüp götürölmediği konularında özel detaylar verir. Hatta kabrin önünde kimin konuştuğunu, cenaze namazı sırasında kaç tekbir getirildiğini ve vefat eden zatla son vedalaşmayı yapmak için cenaze ile birlikte kimin kabre indiğini yazmayı da atlamaz.

İbn Sa'd genellikle, okuyucu zihninde tasavvur edebilsin diye, sahâbînin dış görünüşünü anlatmaya da büyük önem atfeder. Söz gelimi, ilgili şahsın saç-sakalını boyayıp boyamadığı ve boyadığı takdirde ne ile boyadığı hakkında özel detaylar vermeyi önemsemektedir. Aynı şekilde elbiselerden ve sarıklardan, onların yapıldıkları maddeden ve renklerinden söz eder. Yine yüzükten, yüzüğün yapıldığı madenden ve varsa üzerindeki nakıştan ve hangi parmağa takıldığından da söz eder.

Sonuç olarak, özellikle bazı sahâbîlerin vasiyetlerinden -hem ifade hem içerik bakımından, bu vasiyetleri imzalamak için şahit tutup tutmadıklarından ve arkalarında bıraktıkları servetlerinden söz etmektedir.

Bununla birlikte, kadınlara tahsis edilen son cildin durumu, kadınların o zaman üstlendikleri roller ve İslâm'ın fikrî ve kültürel hayatına yaptıkları katkılar itibariyle diğer ciltlerden geri değildir. Üstelik bu cilt, o zamanki aile hayatının bilinmesi için verimli bir kaynak sayılmaktadır. Aynı zamanda bu cilt, isnadın tenkidi vesile olması bakımından diğer ciltlerden farklı değildir. Müellifin eserinde kadınlar bahsine ayrı bir ciltte yer vermesinin önemli bir nedeni de, hanımların da Resûlullah'ın (sas) hadislerine şahit olmalarıdır. Kuşkusuz raviler hakkında hüküm verebilmek, onları cerh ya da ta'dil edebilmek için aile hayatlarının bilinmesi gerekir. Bu yüzden İbn Sa'd, değerli olan ne kadar tarihî haber varsa hepsini bir araya getirmiştir. Dolayısıyla kadının İslâm'daki konumuna uygun olarak, tarihî ve kültürel haberlere büyük önem atfetmiştir.

Elden geldiğince ayrıntılı detayları içeren rivâyet ve haberleri bir araya getirdiği için unutulmayan takdir ve teşekkürler İbn Sa'd'a ve onun

çağdaşlarına gitmelidir. Çünkü onlar bu haberleri toplayabilmek için çok yorucu çabalar sarf etmişlerdir.

Takdimini Yaptığımız Baskının İlaveleri

Bugün takdimini yaptığımız bu baskı, *Tabakât* kitabına 1358 terceme ilave ilave edilmiş halidir. Bu tercemelerden 252'si *Bedir*'e katılmayan fakat *Uhud*'a ve ondan sonraki gazvelere katılmış olan Ensâr'ın ikinci tabakasında yer almaktadırlar. Böylece bu kitabın dördüncü cildinde yer alan tercemelerin rakamları 466'dan 717'ye çıkmıştır. Bu tabakanın ricali, İbn Sa'd'ın yazılarındaki genel metotla uyum halindedir. Genelde her terceme, ilgili sahâbînin nesebinin araştırılmasıyla başlıyor. Sonra İbn Sa'd sahâbînin babasının ve annesinin neseblerine ulaşıyor ve onları birkaç nesle kadar izlemeye çalışıyor. Sonra sahâbînin çocuklarından, çocukların annelerinden ve annelerin neseblerinden söz ediyor.

İbn Sa'd sahâbînin neslinin devam edip etmediğinden ve şehit düştüyse hangi gazvede şehit olduğundan bahsediyor. Bazen de gazvelerde terceme sahiplerinin başına gelenlere işaret ediyor. Mesela, falan gazveye katıldığını ve o gün ayağının kesildiğini anlatıyor. Hatta bazı zamanlarda sahâbîyi şehit edenin ismini bile açıkça belirtiyor. Eğer sahâbî *Uhud*'a katılmış fakat orada şehit olmamışsa, onun daha sonra *Hendek*'te şehit olduğunu ilave ediyor ya da *Uhud*'a ve *Hendek*'e katıldığına fakat Yemâme olayında şehit olduğuna işaret ediyor. Bazen defnedildiği yerin ismini bile veriyor. Hatta bazen sahâbînin hayatıyla ilgili ince detaylara temas ediyor. Mesela, Huzeyfe b. el-Yemân'ın yüzüğünün madeninden ve üzerindeki nakışlardan; ayrıca sahâbînin nasıl bir kefene sarıldığından, kefeninin türünden ve fiyatından söz etmesi gibi...

Bu bölümde tercemenin uzunluğu ya da kısalığı, terceme sahibiyle ilgili müellifin yanında bulunan malumatın çokluğuna bağlıdır. Eğer terceme sahibi toplumsal hayatta önemli bir kişiliğe sahip ve o dönemde meydana gelen olaylarla içiçe bir şahsiyet ise, buna bağlı olarak tercemesi uzun olur.

Hendek ve ondan sonraki gazvelere katılan Muhacir ve Ensâr'ın üçüncü tabakasına gelince, onların terceme sayısı 309'a ulaşmıştır. Bu kitabın 5. cildinde yer alan terceme sayısı böylece 717'den, 1026'ya çıkmıştır.

İbn Sa'd; sahâbînin, onun babasının, annesinin ve soyunun nesebiyle ilgili olarak geçmiş tabakalarda izlediği metodu bu tabakada da aynen izlemiştir. Bundan sonra, daha önce olduğu gibi, sahâbînin çocuklarından, annelerinden ve onların neseblerinden söz etmektedir.

Hendek'e ve ondan sonraki gazvelere katılan Ensâr'ın üçüncü tabakasındaki tercemenin uzunluğu ya da kısalığı, terceme sahibiyle ilgili müellifin yanında bulunan malumatın çokluğuna bağlıdır.

Nitekim İbn Sa'd, Ensar'ın üçüncü tabakası içinde yer alan Zeyd b. Sabit'in durumundan söz ederken farklı bir detaya yer veriyor. Şöyle ki: İbn Abbâs, Zeyd b. Sâbit'in atının yelesini tutmuş (ve onu atına bindirmek istemiştir). Bunun üzerine Zeyd, "Lütfen (çekilir misin) ey Resûlullah'ın amcasının oğlu!" demiştir. İbn Abbâs ise "Biz âlimlerimize ve büyüklerimize böyle yaparız." demiştir.

Mekke'nin fethi esnasında ve ondan sonra Müslüman olan sahâbenin dördüncü tabakasındaki terceme sayısı 344'e ulaşmış; böylece kitabın 5. cildindeki tercemeler 1027'den başlamış ve 1371'de sona ermiştir. İbn Sa'd, daha önce işaret ettiğimiz genel metoda uygun olarak hareket etmiştir.

Tercemesi verilen şahısların tarihî hadiselerle karışmış olmaları, onların tercemelerinin hacim itibariyle büyümesinde önemli bir rol oynuyor. Bu durum, müellifin yanında terceme sahipleriyle ilgili çok malumatın bulunması itibariyle, özellikle bu tabakanın bazı terceme sahiplerinde açıkça ortaya çıkıyor. Ebû Süfyân b. Harb, Mu'âviye b. Ebû Süfyân ve Yezîd b. Mu'âviye vb. gibi... Şüphesiz bu durum onların tercemelerinin uzun olmasına yol açmıştır.

Bu tabakada oldukça kısa tercemeler de vardır. Bazen sadece terceme sahibinin ismiyle iktifa edilmiş ve hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Müellifin Cüleyha b. Abdullah'tan söz etmesi gibi... Müellif burada, sadece o zatın şahit olduğu olayları zikretmekle iktifa etmiştir. Aynı şekilde, el-Hâris b. Kays el-Esedî ve Rebâh el-Esedî de bu şekilde zikredilmişlerdir.

Bişr b. el-Fecî el-Bükkâî ve el-Feltân b. Âsım el-Cermî'ye gelince, müellif bunların isimlerinden başka bir şey zikretmemiştir. Bu da gösteriyor ki, bu kişiler müellif tarafından bilinmemekte ve haklarında herhangi bir malumat bulunmamaktadır.

Sahâbenin beşinci tabakasına gelince bunlar, Resûlullah (sas) vefat ettiğinde çocuk yaşta olan ve Resûlullah (sas) ile hiçbir gazveye katılmayanlardır. Onların çoğu Resûlullah'tan (sas) bazı hadisler hıfz etmişlerdir. Bazıları da Resûlullah'a (sas) yetişmiş, onu görmüş fakat ondan hiçbir hadis nakletmemişlerdir. Bu tabakadaki terceme sayısı 46'ya ulaşmış; böylece bu kitabın 5. cildindeki terceme sayısı 1367'den 1412'ye çıkmıştır. Bunların çoğu uzun tercemelerdir. Tıpkı bundan önceki diğer tabakalardaki

gibi bu tabakada da genel metotta bir ittifak söz konusudur. Yani önce sahâbînin nesebinden, ardından babasının annesinin, çocuklarının ve annelerinin neseblerinden söz edilmektedir. Burada da müellif, sahâbînin neslinin devam edip etmediğinden söz ediyor.

Aynı şekilde, *Medine* tâbiûnunu ve onlardan sonra gelenlerin büyük bir kısmını bu baskıya koyduk. Burada yer alanlar, üçüncü tabakanın dörtte birini ve altıncı tabakanın yarısını içine almaktadır. Bu kısmın terceme sayısı 407'ye ulaşmış; böylece kitabın 7. cildindeki biyografiler 1821'den başlıyor ve 2228'de son buluyor. Hicretin I. ve II. asrında yaşayan *Medine* âlimlerinin hayatlarını yazan kaynakların tümü kaybolduğu için bu kısmın önemi ortaya çıkmaktadır. Böylece, bir zamanlar araştırmacıların ulaşamadığı İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-kebîr*'deki yazdıkları mükemmel bir şekle gelmiş olacaktır.

Bundan dolayı, Leiden baskısının eksik olduğu, içinde birçok yanlış okumaların ve tahriflerin bulunduğu ortaya çıkmaktadır. H. 1388'de Kahire'deki Darü't-Tahrîr ve *Beyrut* baskıları da bu konularda Leiden baskısıyla ortak sayılmaktadır. Çünkü bu iki baskı da Leiden baskısının aynısıdır.

Müellif ve Tabakât Kitabının Ona Nispet Edilmesi

O, Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Kâtib ez-Zührî'dir. "İbn Sa'd" diye şöhret bulmuştur. Lakabı "el-Vâkıdî'nin Kâtibi" dir. İbn Sa'd H. 168'de *Basra*'da doğdu. Sonra *Bağdat*'a geldi ve hocası el-Vâkıdî'nin yanında kalmaya başladı. Uzun zaman onun kâtipliğini yaptı ve bununla şöhret buldu. Kendisi *Kûfe*, *Mekke* ve *Medine*'ye de gitmiştir.

O devirlerde bu kentler geniş bir ilmî harekete şahit olmaktaydı. Bu yerler âlimlerin buluştukları mekanlardı. Uzmanlarından rivâyet almak isteyenler o şehirlere gittikleri gibi, talebeler de ilim almak için söz konusu şehirlere gidiyorlardı.

Kuşkusuz İbn Sa'd, gidip geldiği şehirlerdeki hocalardan istifade etmiştir. Onun öğrencisi el-Hüseyn b. Fehm'in, "İbn Sa'd'ın ilmi, hadisi, rivâyeti ve kitapları çoktu." şeklindeki sözü konuya gayet net bir şekilde açıklık getirmektedir.

İbn Nedim de "O sahâbe ve tâbiûn haberlerini biliyordu." demektedir. el-Hatîb el-Bağdâdî, tarihinde ondan övgüyle söz ederek, "O ilim ve fazilet ehliydi" demektedir. ez-Zehebî, İbn Sa'd hakkında "o ilmin kaplarından biriydi. *et-Tabakât*'a bakan onun ilmine saygı gösterir." demektedir. Kaldı

ki, düşünülmesi gereken nokta, İbn Sa'd'ı tenkid edenler, onun adalet sahibi ve sadûk olduğu konusunda icma etmişlerdir.

Ebû Hâtim onun hakkında, “Doğru sözlüdür” der. İbn Nedim *el-Fihrist*'te “Örtülü (bilinmeyen) bir sika idi.” demektedir. İbn Hallikân, “O sadûk ve sika idi.” der. ez-Zehebî onun için, “o sadûktur.” der. İbn Hacer ise “Büyük hafızlardan biri ve araştırmacı bir sika’dır.” demektedir.

İbn Sa'd'ın Hocaları

Onun bütün hocalarını sayabilmek kolay değildir. Çünkü yüzlerce hocası vardır. Burada onların hayatını anlatmam da kolay değildir. Ancak ben İbn Sa'd'ın rivâyet ya da nakilde bulunduğu bazı kaynaklarını zikredeceğim.

• Musa b. Ukbe (v. 141 h /759 m)

İbn Sa'd'ın hocalarından biri olan Musa b. Ukbe b. Ebû Ayyâş Ebû Muhammed el-Esedî'nin doğum yılı bilinmiyor. Ancak onun H. 68'de ve çocuk yaşta hac yolunda, *Mekke*'ye giderken Abdullah b. Ömer ile karşılaştığını biliyoruz. Bu yüzden onun H. 55'te dünyaya gelmiş olduğunu söylemek mümkündür.

Musa b. Ukbe'nin Resûlullah'ın (sas) mescidinde bir ilim halkası vardı. İlmî icazetlerini burada veriyordu. Musa b. Ukbe meğâzîde derin bilgisi olan âlimlerden biri kabul edilir. Bu yüzden bazı âlimler, “Musa b. Ukbe'nin *Meğâzî*'sine sarılınız. Çünkü o sika’dır.” demişlerdir.

İbn Sa'd'ın yanında onun kitaplarından bazı alıntılar vardır. Bunlardan anlaşılıyor ki, Musa b. Ukbe'nin kitabı, *Habeşistan*'a hicret edenlerin, iki *Akabe* bîatine katılanların ve *Bedir*'de savaşanların listelerini içermektedir. Musa b. Ukbe, tarihî konuları yıllara göre anlatmaktadır.

• Muhammed b. İshâk (v. 150 h/767 m)

el-Meğâzî Adlı Kitabın Müellifi

Muhammed b. İshâk, yaklaşık olarak H. 85'te dünyaya geldi. Küçüklüğünden beri hadis rivâyet etmeye âşıktı. Daha sonra, Âsım b. Amr, Abdullah b. Ebû Bekir ve ez-Zührî gibi meşhur âlimleri ziyaret etmekle kavrayışı daha da gelişti. Kendisi bu üç âlimin rivâyetlerini kitabında bir araya getirmiştir. Sonra başka yerlerdeki haberleri de elde etti. Hatta *Medine*'deki ravilerinin sayısı 100'e yakındı.

el-Meğâzî kitabı üç kısma ayrılmaktadır. el-Mübtede (Başlangıç), Meb'as (Peygamberliğin başlaması) ve Meğâzî (Resûlullah'ın (sas) savaşları). İbn

Sa'd'ın, *Bedir*'e katılan Muhacirler, *Bedir*'e katılan Ensârîler ve *Mekke* fethinden önce Müslüman olanlarla ilgili bazı hususları İbn İshâk'ın yazdıklarından aldığını söyleyebiliriz.

• **Ma'mer b. Râşid (v. 154 h/771 m)**

Ma'mer b. Râşid yaklaşık H. 96 yılında Basra'da doğdu. Hadis ilminde yetkin bir yere sahipti. Bu yüzden onun hakkında, "Bu adama yapışınız. Zira onun zamanında ondan daha âlim kimse kalmadı." denilmiştir. Ma'mer b. Râşid meğâzî hakkında bir kitap telif etmiştir ki, İbn Sa'd'ın, yazılarında dayandığı temel kaynaklardan biridir.

Bazı tarihçilerin yanında mevcut olan Ma'mer b. Râşid'in yazılarından anlaşıldığına göre kendisi, sadece meğâzî ile ilgilenmemiş, bunun yanında eski peygamberlere tabi olan ehl-i kitab tarihi ve Resûlullah'ın (sas) bi'setten önceki tarihiyle ilgilenmeyi de önemsemiştir. İbn Sa'd, Ma'mer b. Râşid'in haberlerini Abdürrezzâk b. Hemmâm tarikiyle almıştır.

• **Ebû Ma'sher es- Sindî (v. 170 h/787 m)**

İbn Sa'd'ın "Hadisleri çoktur." diye tavsif ettiği Ebû Ma'sher'in meğâzî-sinden bir bölüm, bizim için İbn Sa'd tarafından muhafaza edilmiş bulunuyor. Âlimler Ebû Ma'sher'i "Meğâzîyi bilen kişi" olarak tavsif etmiştir. O, ilim ve tarih hakkında önemli bir yere sahiptir. İmamlar onun tarihini hüccet kabul etmişlerdir.

İbn Sa'd'ın kitabında Peygamber (sas) ile ilgili alıntılardan anlıyoruz ki, Ebû Ma'sher Resûlullah'ın (sas) tüm hayatıyla ilgili bilgileri elde etmiştir. Bu sebeple İbn Sa'd meğâzî rivâyet edenlerin listesinde Ebû Ma'sher'i de zikrediyor. Yine Ebû Ma'sher'in ismi, İbn Sa'd'ın yanında, Resûlullah'ın (sas) ilk yıllarına mahsus bölümlerde ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda onun ismi, İbn Sa'd'ın *Bedir*'e katılan Muhacirler ve Ensârîler ile Ensâr'ın ileri gelenleri hakkındaki yazılarında da karşımıza çıkmaktadır.

• **Ma'n b. İsa (v. 198 h/814 m)**

Ma'n b. İsa'nın ismi İbn Sa'd'ın *Bedir*'e katılan Muhacirler ve Ensârîler ile fetihten önce Müslüman olanlar hakkındaki yazılarında ortaya çıkıyor. Yine onun ismi, İbn Sa'd'ın, Medineli tâbiûn hakkında yazdıkları haberler ve 5. ciltte Resûlullah'ın (sas) eviyle alakalı haberlerde ortaya çıkmaktadır.

• **Umâre b. el-Kaddâh (v. 204 h/820 m)**

O, Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Umâre b. el-Kaddâh el-Ensârî'dir. Çağında, en büyük neseb âlimlerinden sayılmaktadır. Onun *Nesebü'l-Ensâr* adlı kitabı, Ensâr'ın tarihini yazarken İbn Sa'd'ın en temel kaynaklarından biri olmuştur.

• **Hişâm el-Kelbî (v. 204 h/820 m)**

O, Ebû Münzîr Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî'dir. Kendisi, eski Arap tarihi hakkında duyduğu ilgiyi babasından miras almıştır. Nitekim onun babası, bu sahadaki bilgisi sebebiyle, kendisine fazilet isnad edilen bir şahsiyettir. el-Kelbî'nin ismi, İbn Sa'd'ın yazılarında, Peygamberle ilgili haberlerde ortaya çıkmaktadır. Keza *Bedir*'e katılan Muhacirler ve Ensâr ile fetihten önce Müslüman olanlar hakkındaki yazılarında da ortaya çıkıyor. Yine bu kitabın kadınlarla ilgili 5. cildinde Resûlullah'ın (sas) evinden söz eden yazılarında da karşımıza çıkmaktadır.

• **Ebû Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn (v. 219 h/834 m)**

Ebû Nu'aym iki kitap telif etmiştir. Birisi *Kitâbü'l-Menâsik*, diğeri de *Kitâbü'l-Mesâilî'l-fıkhiyye*'dir. Ancak işaret etmek gerekir ki İbn Sa'd, Avrupa baskısında, hatta daha sonraki baskılarda bulunmayan -fakat takdimini yaptığımız bu baskıya ilave edilen- sahâbenin beşinci tabakasında, esaslı bir şekilde bu kitaba dayanmıştır.

İbn Sa'd, sahâbenin beşinci tabakasını anlatırken haccın menâsiki ile ilgili yazılarında ve saç-sakalın boyanması, elbiseler ve başın örtülmesiyle ilgili bir kısım haberlerde, yine Ebû Nu'aym'ın ismi ortaya çıkmaktadır. Keza onun ismi *Bedir*'e katılan Muhacirler ve Ensâr ile fetihten önce Müslüman olanlar hakkındaki yazılarında da ortaya çıkıyor. Yine *Medineli* tabiûn ile ilgili haberlerde ve *Basra*'ya yerleşenler hakkındaki özel bölümde de onun ismi geçmektedir.

• **el-Medâinî (v. 244 h/859 m)**

O, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Abdullah'tır. el-Medâinî, hadisçi olup kitapları vardır. Kendisi fetihler ve meğâzî hakkında bilgi sahibiydi. Ayrıca hayret verici bir şekilde siyer, meğâzî, ensâb ve eyyâmü'l-Arab hakkında naklettiklerini doğruladı.

Onun rivâyetleri, İbn Sa'd'ın, Avrupa baskısında ve daha sonraki baskılarda bulunmayan fakat takdim yazdığımız bu baskının ilave ettiği sahâbenin beşinci tabakasındaki Hasan ve Hüseyin'i anlatırken ortaya

çıkılmaktadır. Yine bu zatın rivâyetleri, İbn Sa'd'ın *Medineli tâbiûn* hakkındaki yazılarında ortaya çıkmaktadır.

Öğrencileri

İbn Sa'd'ın çok sayıda hocası olmasına rağmen kaynaklar, az sayıdaki öğrencisi dışında onun öğrencilerini zikretmemiştir. Onların en meşhurları da şunlardır:

Ahmed b. Yahya b. Hâlid el-Belâzürî (v.279 h/892 m), Ebû Bekir b. Ebu'd-Dünya (v. 281 h/894 m), el-Hâris b. Muhammed b. Ebû Üsâme (v. 282 h/895 m), el-Hüseyn b. Muhammed b. Abdurrahman b. Fehm el-Bağdâdî (v. 289 h/901 m), Ebu'l-Kâsım el-Begavî (v.318 h/930 m).

Bununla birlikte işaret etmek gerekir ki, İbn Sa'd'ın el-Vâkıdî, Hişâm el-Kelbî ve Muhammed b. Mus'ab el-Karkasânî gibi zayıflardan nakilde bulunması, ona zarar vermez ve onun ta'n edilmesine yol açmaz. Çünkü birçok büyük hafız da bu konuda onunla aynı işi yapmışlardır. Bu yüzden, "İsnad eden kimse, sorumluluktan kurtulmuş olur." demişlerdir.

Keza onun hocası el-Vâkıdî'ye de işaret etmek gerekir. Çünkü İbn Sa'd yazılarında ona itimat etmiştir. ez-Zehebî, el-Vâkıdî hakkında "İttifakla zayıf olmasına rağmen bir ilim kabıydı." demektedir. ez-Zehebî yine onun hakkında, "Hadisleri topladı ve ezberledi. Cılız ile semizi birbirine karıştırdı. Bununla beraber meğâzî ve sahâbenin günleri [seriyyeler] konularında vazgeçilmez biridir." demektedir. ez-Zehebî devamla şöyle diyor: "el-Vâkıdî'nin zayıf olduğu herkesçe bilinmektedir. Ancak tarih ve gazveler konusunda ona ihtiyaç duyulmaktadır. Biz onun eserlerini, delil getirmeksizin zikrederiz. Fakat farzlar konusunda zikredilecek şeyler değildir."

el-Hafız İbn Kesîr şöyle demiştir: "el-Vâkıdî'nin yanında güzel ilaveler vardır. Onun tarihi de ekseriyetle yazılmıştır/kayıt altına alınmıştır. Çünkü o bu sahanın büyük imamlarındandır. O sadûktur, ancak kendisine göre çokça riavayette bulunmuştur."

Eserleri

et-Tabakâtü'l-kebîr, *et-Tabakâtü's-sağîr*, *Kitâbü't-Târîh* ve *Kitâbü'l-Hiyel* adlarında dört kitabı bulunmaktadır.

Vefatı

İbn Sa'd'ın hayatını yazan bütün âlimlerin ittifak ettiğine göre onun vefatı 230 h./844 m. dur. Ancak belirtmek gerekir ki, *Tabakât*'ta, vefat tarihleri İbn Sa'd'ın vefat tarihinden (230 m./844 m.) sonra olan bazı terceme sahipleri bulunmaktadır. Kuşkusuz çok olmaları sebebiyle hepsinin hayatını burada anlatmak kolay olmayacaktır. Bu yüzden, örnek alınabilecek ve bize fikir verebilecek bazı şahsiyetleri zikretmekle yetineceğim.

• **İsmail b. İbrahim b. Bessâm (v.236 h/850 m)**

Onun İbn Sa'd'taki tercemesi aşağıdaki şekildedir:

O, İsmail b. İbrahim b. Bessâm et-Türcümânî'dir. *Horasan* ehlinin çocuklarından olup künyesi Ebû İbrahim'dir. Onun yaşadığı yer, "Ebu's-Sera" sahrası civarındadır. Hüseyin, el-Attâf b. Hâlid ve Abdülazîz el-Mâcişûn, Halef b. Halîfe, Sâlih el-Mürri ve diğerlerinden rivâyet etti. Şerîk'ten de rivâyet etmiştir. Kendisi H. 230'da, Muharrem ayının beşinde *Bağdat*'ta vefat etmiştir. Birçok insan onun ölümünde hazır bulundu. Sünnet, fazilet ve hayır sahibiydi.

el-Mizzî'ye^[19] göre vefatı şöyledir:

el-Hüseyin b. el-Fehm şöyle dedi: "İsmail, H. 236 senesinden beş gece geçtikten sonra vefat etti. Birçok insan onun cenazesinde hazır bulundu. O sünnet, fazilet ve büyük hayır sahibiydi."

• **el-Hakem b. Musa el-Bezzâz el-Bağdâdî (v.232 h/846 m)**

Onun İbn Sa'd'taki tercemesi aşağıdaki şekildedir:

O, el-Hakem b. Musa el-Bezzâz'dır. Künyesi Ebû Sâlih'tir. Hadisleri çok ve sıkadır. *Horasan*'ın Nesâ ehlindendir. O Şamlılardan, yani Yahya b. Hamza, el-Hikl b. Ziyâd ve diğer Şamlılardan rivâyet etti. Kendisi salih bir adam olup hadis konusunda sika biriydi. 232 yılı (846 m) Şevvâl ayında *Bağdat*'ta vefat etmiştir.

el-Mizzî'de^[20] ise şöyle geçer:

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bağdatlıların adlandırmalarına göre o el-Hakem b. Musa el-Bezzâz'dır. Künyesi Ebû Sâlih'tir. Hadisleri çok ve sıkadır. *Horasan*'ın Nesâ ehlindendir. O Şamlılardan, yani Yahya b. Hamza, el-Hikl b. Ziyâd ve diğer Şamlılardan rivâyet etmiştir. Kendisi Salih bir adam olup hadis konusunda sağlamdı."

Ancak el-Mizzî'nin İbn Sa'd'dan nakli, "H. 232 yılı Şevvâl ayında *Bağdat*'ta vefat etmiştir" ibaresinden yoksun bulunuyor.

Anlaşıyor ki İbn Sa'd, terceme sahipleriyle ilgili yazılarını bir araya getirmiş; daha sonra onun öğrencisi el-Hüseyin b. el-Fehm tercemenin sonuna bu ilaveleri yapmıştır.

• **Şücâ b. Mahled Ebü'l-Fadl (v. 235 h/849 m)**

Onun İbn Sa'd'taki tercemesi aşağıdaki şekildedir:

O, Şücâ b. Mahled'tir. Künyesi Ebu'l-Fadl'dır. *Horasan* ehlinin çocuklarından olup isyancılardandı. Bütün kitapları olmak üzere Hüseyim'den, İsmail b. Uleyye'den ve diğerlerinden rivâyet etmiştir. O sıkı ve sağlamdır. 10 Safer 235 tarihinde *Bağdat*'ta vefat etmiştir. Birçok insan onun vefatında hazır bulundu. *Bâbü't-tibn* (Saman kapısı) kabristanında defnedildi.

el-Mizzî'de^[21] ise isminin zikredilmesinden sonra şöyle denilmiştir:

el-Hüseyin b. el-Fehm dedi ki: “o Şücâ b. Mahled'tir. Künyesi Ebu'l-Fadl'dır. *Horasan* ehlinin çocuklarından olup isyancılardandı. Bütün kitapları olmak üzere Hüseyim'den, İsmail b. Uleyye'den ve diğerlerinden rivâyet etmiştir. O sıkı ve sağlamdır. 10 Safer 235 tarihinde *Bağdat*'ta vefat etmiştir. Birçok insan onun vefatında hazır bulundu. *Bâbü't-tibn* kabristanında defnedildi.”

Buradaki ibare ve vefat tarihi, müellifin öğrencisi el-Hüseyin b. Fehm'e nispetini desteklemektedir.

• **Ubeydullah b. Amr b. Meysere el-Kavârîrî (v. 235 h/849 m)**

Onun İbn Sa'd'taki tercemesi aşağıdaki şekildedir:

O, Ubeydullah b. Amr b. Meysere el-Kavârîrî'dir. Künyesi Ebû Sa'îd'tir. *Basra* ehlinden olup *Bağdat*'a gelmiş ve oraya yerleşmiştir. Hammâd b. Zeyd, Yezîd b. Zürey, Abdurrahman b. Mehdî ve diğerlerinden rivâyette bulunmuştur. Sıkı bir ravi olup hadisi çoktur. 10 Zilhicce 235 tarihinde bayram günlerinde *Bağdat*'ta vefat etmiştir. Vefat ettiğinde seksen bir yaşındaydı.

el-Mizzî'de^[22] ise şöyle geçer:

İbn Sa'd dedi ki: O hadisi çok ve sıkı biriydi.

Yine el-Mizzî'de el-Kavârîrî'nin tercemesi hakkında şu bilgiler yer almaktadır:

Muhammed b. Sa'd'ın arkadaşı el-Hüseyin b. el-Fehm dedi ki: el-Kavârîrî H. 13 Zilhicce 235 tarihinde Cuma günü *Bağdat*'ta vefat etmiştir. Halktan

birçok insan onun cenazesinde hazır bulundu. Üç kapıların dışında kalan Askerü'l-Mehdî'de defnedildi. Vefat ettiğinde seksen dört yaşındaydı.

Buradan açıkça anlaşıldığına göre İbn Sa'd tercemenin baş tarafını yazmış, öğrencisi el-Hüseyn b. Fehm de tamamlamıştır.

• **Muhammed b. Hâtim b. Meymûn el-Bağdâdî el-Mervezî (v. 235 h/849 m)**

Onun İbn Sa'd'taki tercemesi aşağıdaki şekildedir:

O, Muhammed b. Hâtim b. Meymûn er-Râzî'dir. Kur'ân tefsiri hakkında bir kitap çıkardı; daha sonra insanlar onu *Bağdat*'ta yazdılar. Kendisi bahar döneminde Kerh'e yerleşirdi. H. 235 yılı, Zilhicce ayının bitimine dört gün kala, *Bağdat*'ta vefat etmiştir.

el-Mizzî'de^[23] ise şöyle geçer:

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Kur'ân tefsiri hakkında bir kitap çıkardı; daha sonra insanlar onu Bağdat'ta yazdılar. Kendisi bahar döneminde Kerh'e yerleşirdi."

Dikkat edilirse tercemenin baş tarafı hiç şüphesiz İbn Sa'd'a aittir. Fakat sondaki ilave, öğrencisi el-Hüseyn b. Fehm'in yazılarından.

• **el-Vâkıdî'nin arkadaşı takdim yazdığımız Kitâbü't-Tabakâtü'l-kebîr'in sahibi Muhammed b. Sa'd**

Onun et-Tabakâtü'l-kebîr'deki tercemesi şöyledir:

O, el-Vâkıdî'nin arkadaşı Muhammed b. Sa'd'tır. Kendisi, el-Hüseyn b. Abdullah b. Ubeydullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib el-Hâşimî'nin mevlâsıdır. Hicrî 230 yılı, Cemaziyelâhir'in dördünde Pazar günü *Bağdat*'ta vefat etmiştir. *Bâbü's-Şâm* kabristanında defnedilmiştir. Vefat ettiğinde altmış iki yaşındaydı. Bu kitabı, yani *et-Tabakât* kitabını telif eden zat odur. Kitabı hem bir araya getirdi, hem tasnif etti, hem de ondan rivâyet edildi. İbn Sa'd'ın ilmi, hadisi, rivâyeti ve kitapları, yani hadis, fıkıh ve garibu'l-hadisle ilgili kitapları çoktu.

el-Mizzî'de^[24] ise İbn Sa'd'ın tercemesi şöyle geçer:

el-Hüseyn b. el-Fehm dedi ki: O el-Vâkıdî'nin arkadaşı Muhammed b. Sa'd'tır. Kendisi, el-Hüseyn b. Abdullah b. Ubeydullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib el-Hâşimî'nin mevlâsıdır. Hicrî 230 yılı, Cemaziyelâhir'in dördünde Pazar günü *Bağdat*'ta vefat etmiştir. *Bâbü's-Şâm* kabristanında

defnedilmiştir. Vefat ettiğinde altmış iki yaşındaydı. Bu kitabı, yani *et-Tabakât* kitabını telif eden zat odur. Kitabı hem bir araya getirdi, hem tasnif etti, hem de ondan rivâyet edildi. İbn Sa'd'ın ilmi, hadisi, rivâyeti ve kitapları, yani hadis, fıkıh ve gariple ilgili kitapları çoktu.

Tam olarak İbn Sa'd'ın öğrencisi el-Hüseyin b. el-Fehm'e nispet edilen tek terceme budur. *Tehzîbü'l-kemâl*'i tahkik eden zat ise şöyle diyor:^[25] “el-Hüseyin b. Fehm, İbn Sa'd'ın *Tabakât* adlı kitabının ravisidir. Matbu nüshada, onun bazı ilaveleri kitaba yapılmıştır ki, neşredenler bunu fark etmeyip kitaptan saymışlardır. Bu ilavelerden bazıları, İbn Sa'd'dan sonra vefat etmiş olan bazı zatların tercemeleridir. Hatta İbn Sa'd'ın tercemesi bile o ilaveler arasındadır.”

Kuşkusuz genel olarak baktığımız zaman bu söz doğru değildir. Çünkü eğer doğru kabul edilirse, İbn Sa'd'ın kendi yazıları olan birçok tercemenin kitaptan atılması gerekecektir. Ancak İbn Sa'd'ın yazılarına yapılan ilaveler, onun vefatından sonra öğrencisi el-Hüseyin b. el-Fehm tarafından yapılmıştır.

Durum ne olursa olsun şunu anlamamız gerekir ki, İbn Sa'd bunu bilerek yapmıştır. Amacı, çalışmaları esnasında tercemelerin başlıklarını yazmak, sonra bu başlıkların altına uygun bilgileri yerleştirmektir. Fakat ölüm kendisine bu fırsatı vermedi. Çünkü H. 230 yılında vefat etti.

Onun vefatından sonra bir müellif -muhtemelen H. 279'da vefat eden el-Hüseyin b. Fehm- kendi yanından bazı eklemeler yaparak o başlıkların altına koymuştur. Aynı şekilde, onun vefatından sonraki sekiz yıl içinde diğer bazı kimselerden aldığı bilgileri de ilave etmiştir.

Takdim yazdığımız *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*'in ismi, bize gelen yazma nüshada belirtildiği gibi, “*Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*” şeklindedir. Bu şekildeki adlandırma, III. Ahmed Kütüphanesi'nde bulunan dokuz ciltlik yazmalarda da tespit edilmiştir. Aynı şekilde *Medine-i Münevvere*'deki Mahmûdiye Kütüphanesi'nde bulunan beşinci tabakanın yazmasında da mevcuttur. Keza Chester Beatty Kütüphanesi'ndeki^[26] yazması üzerinde de bu isim tespit edilmiştir. İmam Nevevî'nin (v. 676 h/1277 m) *Tehzîbü'l-esmâ ve'l-luğât* adlı eserinde (I, 6), İbn Seyyidü'n-nâs'ın (v. 734 h/1333 m) *Uyûnü'l-eser* adlı eserinde (II, 333), el-Mizzî'nin (v. 742 h/1341 m) *Tehzîbü'l-kemâl* adlı eserinde (VII, 386), ez-Zehebî'nin (v. 748 h/1347 m) *Tezkiretü'l-huffâz* adlı eserinde (II, 425) ve es-Safedî'nin (v. 763 h/1361 m) *el-Vâfi bi'l-vefeyât* adlı eserinde (III, 88) kitabın ismi bu şekilde geçmektedir.

İbn Sa'd'ın Tarihçiler Arasındaki Yeri

İbn Sa'd, İslâm Tarihi alanında telif ettiği eserleri sayesinde, özellikle de *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr* ile hissedilir derecede İslâm'ın fikrî ve kültürel hayatıyla iç içe olduğundan dolayı, Hicrî III. asrın başındaki en önemli tarihçilerden biri sayılmaktadır. Bu açıdan İbn Sa'd, çağını aşan uzun bir zaman diliminde, tarihçiler nezdinde en parlak şahsiyetlerden biri olmuştur. Bu durum, özellikle sonradan telif edilen kitapların uzun zaman onun yazılarına itimat ederek atıflarda bulunmalarıyla açıkça ortaya çıkmıştır.

Mesela el-Hatîbü'l-Bağdâdî (v. 463 h/1070 m), *Târîhu Bağdâd* adlı eserinde, 250'den fazla yerde, *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*'den istifade etmiştir. el-Hatîb, Dımaşk'a getirdiği, *Tabakât*'ın bir nüshasına sahipti.^[27]

Yine Nevevî (v. 676 h/1364 m), *Tehzîbü'l-esmâ ve'l-luğât* adlı eserinde *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr*'den istifade etmiştir. Bunu kitabının başında açıkça belirterek şöyle der: “Kitapta yer alan isimleri ve isim sahiplerinin durumları hakkındaki bilgileri, bu konuda emanetle şöhret bulmuş, hafız ve imam olan âlimlerin eserlerinden naklettim. *Târîhu'l-Buhârî* ... ve el-Vâkıdî'nin kâtibi sıkı olan Muhammed b. Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-kebîr*'i gibi...”^[28]

Aynı zamanda en-Nüveyrî (v. 732 h/1331 m) *Nihayetü'l-ereb* adlı eserinde, Resûlullah'ın (sas) sireti, gazveleri ve gönderdiği elçiler konusunda ondan harfiyyen nakillerde bulunmuştur.

Keza İbn Seyyidü'n-nâs (v. 734 h/1333 m) *Uyûnü'l-eser* adlı eserinde, özellikle şemâil, siyer ve meğâzî konularında ondan nakillerde bulunmuştur. Üstelik İbn Seyyidü'n-nâs, *Uyûnü'l-eser* adlı eserini meğâzî, siyer ve şemâil konularına tahsis etmiştir.

el-Mizzî'ye (v. 742 h/1341 m) gelince, birçok tercemelerinde İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-kebîr* ve *et-Tabakâtu's-sağîr*'inden istifade etmiştir.

Aynı şekilde ez-Zehebî (v. 748 h/1347 m) de, onun *et-Tabakâtü'l-kebîr* adlı eserini, *Târîhu'l-İslâm* adlı kitabına temel kaynak yapmak suretiyle ondan istifade etmiştir. Kitabının mukaddimesinde bu hususa işaret etmiştir.

İbn Hudeyde'ye (v. 783 h/1381 m) gelince, o da İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-kebîr*'inden istifade etmiş ve ilgili konuları *el-Misbâhu'l-mudî fî Kitâbi'n-Nebîyyi'l-ümmî ve rüsûlih ilâ mülûki'l-ard min Arabiyyîn ve Acemî* adlı eserine dercetmiştir.

Keza İbn Hacer (v. 851 h/1447 m) de *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe* adlı eserinde, çok sayıdaki tercemeyi harfi harfine İbn Sad'ten nakletmiştir.

Suyûtî (v. 911 h/1505 m) de *Hüsnü'l-muhâdara* adlı eserinde, özellikle sözü tam da *Mısır*'a giren sahâbelere getirirken ondan istifade etmiştir.

Böylece İslâm Tarih Okulu, tarihin her döneminde İbn Sa'd'ın yazılarına itmat etmeye devam etmiştir. Özellikle İslâm tarihçileri sözü sahâbe, tâbiûn ve İbn Sa'd'ın dönemine kadar gelen sonraki nesillere getirdiklerinde hep ondan istifade etmişlerdir.

Kitabın Yazma Nüshaları

Kitâbü't-Tabakâti'l-kebîr'i tahkik ederken metni, diğer önemli kaynaklarla karşılaştırmak suretiyle aşağıdaki nüshalara dayandım:

• III. Ahmed Kütüphanesi'ndeki 2835 nolu Nüsha

Bu nüsha şekilli bir nesih hattıyla VII. yüzyılda yazılmıştır. Bu nüsha aynı zamanda Şerefuddîn ed-Dimyâtî'ye ya okunmuş ya da arz edilmiştir. Bu nüshaya bazen “asıl nüsha” şeklinde, bazen de (ث) harfiyle işaret ettim. Bu nüsha aşağıdaki ciltleri ihtiva ediyor:

1. Cilt: 260 varak bu cilt, “Resûlullah'ın (sas) Mensup Olduğu Şahıslar”la başlıyor ve “Resûlullah'ın (sas) Hoşlanmadığı Yiyecekler” bölümü ile bitiyor.

3. Cilt: 247 varak olan bu cilt “ Ebû Bekir'in Kapısı Dışındaki Kapıların Kapatılması” bölümüyle başlıyor, “ Ebû Bekir'in Sıfatları”nın sonuna kadar devam ediyor.

4. Cilt: 266 varak olan bu cildin baş tarafında *Ebû Bekir'in Vasiyeti* vardır; sonunda ise, Habîb b. Sa'd'ın tercemesi vardır.

5. Cilt: 267 varak olan bu cildin baş tarafında Bişr b. el-Berâ, sonunda ise Talha b. Utbe vardır.

6. Cilt: 273 varak olan bu cilt, ikinci tabakanın ortasından başlıyor. Hârise b. Sehl'in tercemesiyle başlayıp Zeyd b. Sâbit'in tercemesiyle son buluyor.

7. Cilt: 367 varak olan bu cildin baş tarafı Kays b. Kahd'in tercemesidir. Sonu, Temam b. Abbâs b. Abdülmuttalib'in tercemesiyle son buluyor.

8. Cilt: Baş tarafında Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib'in, sonunda ise el-Velîd b. el-Velîd'in tercemesi vardır. Tamamı 266 varaktır.

9. Cilt: Baş tarafı, *Medine* ehlinde olan ikinci tabaka tabiûn ile başlıyor. Bunların başında da Urve b. Zübeyr vardır. Sonu ise, Abdullah b. Abdurrahman b. el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk ile bitiyor. Bu cilt, 266 varaktır.

11. Cilt: Bu cilt, beşinci tabakadan olan Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Leylâ ile başlıyor; *Mısır* ehlinden, sahâbeden sonraki 1. tabakada yer alan Abdurrahman b. Şemmâse ile son buluyor. Bu cilt, 296 varaktır.

Bir de kadınlar tabakasına mahsus bir cilt vardır. Baş tarafı “Müslüman ve Muhacire olan Kadınların İsimleri” şeklinde bir bölümle başlıyor. Son terceme Rukayka bt. Abdurrahman’a aittir. Cildin sonunda da şu ibare yer alıyor: “Kadınlar tabakasının sonu; bunun tamamlanmasıyla bütün kitap tamamlanmış oldu. Hamd tek olan Allah’a mahsustur.” Bu cilt 196 varaktır.

• **Kahire’deki Yazmalar Enstitüsü’ndeki Dört Ciltlik Kopya Nüsha**

Bu yazma, Tahran Milli Kütüphanesi’nde bulunan 423 numaralı yazma nüshadan çekilmişlerdir. Tahran nüshası, şekilli güzel bir nesih hattıyla H. 679 yılında yazılmıştır. Kenarlarında da bazı kayıtlar yer almaktadır. Yazarı Muhammed b. Hüseyin el-Hiraklî’dir. Bu nüshaya (۴) ile işaret ettim. Bu nüsha aşağıdaki ciltleri ihtiva etmektedir:

1. Cilt: Baş tarafı “Resûlullah’ın (sas) Mensup Olduğu Şahıslar” bölümü olup sonu İkinci *Akabe* bîatidir. Tümü, 103 varaktır.

2. Cilt: Baş tarafı Resûlullah’ın (sas) *Mekke*’deki ikametiyile başlıyor. Sonu ise “Resûlullah’ın Hoşuna Gitmeyen Yemekler”le bitiyor. Bu cilt 88 varaktır.

3. Cilt: Baş tarafı, “Resûlullah’a (sas) Sevdiren Kadın ve Kokular”dır. Sonu el-Ebvâ gazvesidir. Tümü 56 varaktır.

4. Cilt: Baş tarafı Buvât gazvesi, sonu Hudeybiye gazvesidir. Bu cilt 50 varaktır.

• **3794 numaralı Chester Beatty Nüshası**

Bu nüshanın baş tarafı Resûlullah’ın (sas) Benî Lihyân gazvesidir. Sonunda Mu’attib b. Avf’ın tercemesi vardır. Tamamı 281 varaktır. Bu cilt H. VI. yüzyılda yazılmıştır. Bu nüshaya (٦) harfiyle işaret ettim.

• **Medine-i Münevvere’de Bulunan İki Cilt**

1. Cilt: Sahâbenin beşinci tabakasından Abdullah b. Abbâs ile başlıyor. Cildin sonu, beşinci tabakanın sonudur. Bu da Resûlullah’ın (sas) Ashâbının son tabakasıdır. Bu cilt, kütüphanenin 33 numaralı tarih bölümünde yer almaktadır. Tamamı 125 varaktır. H. VI. yüzyılda nefis bir nesih yazısıyla yazılmıştır.

2. Cilt: Bu cilt kadınların tercemelerini içeriyor. Baş tarafı yoktur. Baş tarafındaki varak, adı Hind bt. Ebû Ümeyye olan Ümmü Seleme'nin tercemesinin ortasından başlıyor: "Onun ismi'dir." Sonu ise şu rivâyet ile bitiyor: "Rukayka bt. Abdurrahman bana anlattı. O annesi Hücce bt. Kırat'tan nakletti; dedi ki: Makam gökten atılmıştır." Bu, kadınlar tabakasının sonu aynı zamanda kitabın da sonudur. Varak sayısı 207'dir. H. 591 yılında güzel bir nesihle yazılmıştır. Bu nüshaya (ﺕ) harfiyle işaret ettim.

• Riyad Üniversitesi'ndeki Kadınlar Cildi

Bu cilt, Üniversitenin yazmalar bölümündeki Kadın Biyografileri bölümünde, 295 numarada yer almaktadır. Tamamı 251 varaktır. Tahminen H. VI. yüzyılda güzel bir hatla yazılmıştır. Baş tarafı yoktur. Mevcut kısım Âişe'nin (r) tercemesiyle şu ifadeyle başlıyor: O Urve'den, o da Âişe'den nakletti; dedi ki: "Ben henüz kızlarla oynarken Resûlullah (sas) benimle evlendi." Cildin sonu da yoktur. Mevcut olan kısım, Udeyse bt. Ehibbân ile son buluyor; diyor ki: "Benim dostum ve senin amcan oğlu bana emretti..."

Bu nüshaya (ﺝ) harfiyle işaret ettim.

III. Ahmed Nüshasının Senedleri ve Ravilerinin Tercemeleri

• A. Nüşanın Senedleri

III. Ahmed nüshasında, *Tabakât*'ın 1. cildinde, bizzat müelliften işitenlerin tabakası şöyledir:

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî el-Kâtib'in yazdığı *et-Tabakâtü'l-kebîr*'in 1. Cildi.

Ebû Muhammed el-Hâris b. Muhammed b. Ebû Üsâme et-Temîmî'nin müelliften rivâyeti.

Ebü'l-Hasan Ahmed b. Ma'rûf b. Bişr b. Musa el-Haşşâb'ın müelliften rivâyeti.

Ebû Amr Muhammed b. Abbâs b. Muhammed b. Zekeriya b. Hayyüveyh el-Hazzâz'ın ondan rivâyeti.

Ebû Muhammed el-Hasan b. Ali b. Muhammed b. el-Hasan b. Abdullah el-Cevherî'nin ondan rivâyeti.

Kadı Ebû Bekir Muhammed b. Ebû Tâhir Abdülbaki b. Muhammed el-Ensârî'nin ondan rivâyeti.

Ebû Muhammed Abdullah b. Dehbel b. Ali b. Kârih el-Bağdâdî'nin ondan rivâyeti.

Şeyhimiz Hafız Ebü'l-Haccâc Yusuf b. Halîl b. Abdullah ed-Dımaşkî'nin ondan rivâyeti.

• **B. III. Ahmed'in Ravilerinin Tercemeleri**

1) el-Hâris b. Ebû Üsâme (v. 282 h/895 m)

O, Ebû Muhammed el-Hâris b. Muhammed b. Ebû Üsâme -ismi ed-Dâhir-et-Temîmî'dir. Bu zat, *Kitâbü't-Tabakâtî'l-kebîr*'i İbn Sa'd'ın kendisinden işitmiş ravilerindendir. *et-Tabakât* kitabı, el-Hüseyn b. Fehm ile el-Hâris b. Ebû Üsâme'nin rivâyetleriyle bize kadar gelmiştir.

2) el-Hüseyn b. Fehm (v. 289 h/901 m)

O, Ebû Ali el-Hüseyn b. Muhammed b. Abdurrahman b. Fehm b. Mihrez b. İbrahim'dir. *Tabakâtü'l-kebîr*'i İbn Sa'd'dan rivâyet etmiştir.

3) Ahmed b. Ma'rûf el-Haşşâb (v. 321 h/933 m)

O, Ahmed b. Ma'rûf b. Bişr b. Musa b. Ebü'l-Hasan el-Haşşâb'dır. el-Hatîbü'l-Bağdâdî,^[29] onun *et-Tabakâtü'l-kebîr* gibi büyük eserleri rivâyet ettiğini kaydeder.

4) Ebû Amr b. Hayyüveyh (v. 382 h/992 m)

O, Muhammed b. Abbâs b. Muhammed b. Zekeriya b. Yahya b. Mu'âz Ebû Amr el-Hazzâz'dır. İbn Hayyüveyh olarak bilinir. el-Hatîbü'l-Bağdâdî^[30] onun hakkında: "İbn Sa'd'ın *Tabakât*'ı, *el-Vâkıdî*'nin *Meğâzî*'si ve İbn Ebû Hayseme'nin *Tarih*'i gibi büyük eserleri rivâyet etmiştir" der.

5) Ebû Muhammed el-Cevherî (v. 454 h/1062 m)

O, el-Hasan b. Ali b. Muhammed b. el-Hasan b. Abdullah el-Cevherî el-Bağdâdî'dir. Hatîbü'l-Bağdâdî onun vasıtasıyla *Kitâbü't-Tabakâtî'l-Kebîr*'i rivâyet etmiştir.

6) Ebû Bekir el-Ensârî (v. 535 h/1140 m)

O, Muhammed b. Ebû Tâhir Abdülbaki b. Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Abdurrahman b. er-Rebî el-Ensârî'dir. es-Sem'ânî, *el-Müstefad min zeyli Târîhi Bağdâd* adlı eserinde (s. 21) "İbn Sa'd'ın *Tabakât*'ını ve el-Vâkıdî'nin *Meğâzî*'sini ondan işittim" demektedir.

7) İbn Dehbel (v. 590 h/1193)

O, Ebû Muhammed Abdullah b. Dehbel b. Ali b. Mansûr b. Kârih'tir. Yusuf b. Halîl ed-Dımaşkî ondan rivâyet etmiştir.

8) Yusuf b. Halîl ed-Dımaşkî (v. 648 h/1250 m)

ez-Zehebî'nin *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ*'da (XXIII, 151) ifade ettiğine göre bu zat, aralarında İbn Sa'd'ın *Tabakât*'ının da bulunduğu büyük kitapları rivâyet etmiştir.

9) İbnü'l-Hureyf (v. 602 h/1205 m)

Bu zat, Kadı Ebû Bekir Muhammed b. Abdülbaki el-Ensârî'den işitmiştir.

Seçtiğim Matbu Nüshalar

Tabakât'ın yayımlanmış nüshalarından aşağıdaki ikisini seçtim:

1) H. 1322'de (m. 1904) Leiden'de basılan nüsha: Bu nüsha, oryantalist Sachau'nun editörlüğünde bir grup Alman tarafından neşredilmiştir. Brockelmann, Schwally, Lippert, Meissner, Mittwoch, Zetterstéen ve Horovitz de ona yardım etmişlerdir. Çokça çaba sarf etmiş olmalarına rağmen birçok şeyi de gözden kaçırmışlardır. Bu matbu nüshaya (J) harfiyle işaret ettim.

2) 1968 yılında Kahire'de yapılan Tahrir baskısı: Bu nüsha, tüm dip notlarıyla birlikte tamamen Avrupa baskısından alınmıştır. Dr. Avnî Abdurraûf tarafından tercüme edilmiş olan bu notlardan istifade ettim.

Daha önce işaret ettiğim gibi her iki nüshanın birçok yerinde eksiklikler vardır. Şöyle ki: *Bedir*'e katılmamış fakat *Uhud* ve daha sonraki gazvelere katılmış bulunan Ensâr'ın ikinci tabakası, *Hendek* ve daha sonraki gazvelere katılan Muhacir ve Ensâr'ın üçüncü tabakası, *Mekke*'nin fethi esnasında ve daha sonra İslâm'a giren sahâbenin dördüncü tabakası, Resûlullah'ın (sas) vefatı esnasında genç olup Resûlullah (sas) ile hiçbir gazveye katılmayan sahâbenin beşinci tabakası, bir de bazı Medinelilerin tabakâtı eksiktir.

Keza her iki nüshanın birçok yerinde yanlış okumalar ve tahrifler vardır. Bunların bir kısmını, kitapta gösterdim.

3) Mekke'nin Fethi Esnasında ve Daha Sonra İslâm'a Giren Sahâbenin Dördüncü Tabakası: Bu kitabı Dr. Abdülazîz es-Selûmî tahkik etmiş olup 1995 yılında *Tâîf*'te basılmıştır. Bu nüshaya genellikle (ط) harfiyle bazen de “matbu” kelimesiyle işaret ettim.

4) Resûlullah'ın (sas) Vefatı Esnasında Genç Olup Resûlullah (sas) ile Hiçbir Gazveye Katılmayan Sahâbenin Beşinci Tabakası: Bu da Dr. Muhammed Sâmil es-Sülemî'nin tahkikiyle 1993 yılında *Tâîf*'te basılmıştır.

Bu nüshaya da genellikle (ط) harfiyle bazen de “matbu” kelimesiyle işaret ettim.

5) Medineli Tabiûnu ve Onlardan Sonrakileri Tamamlayan Kısım: Bu nüsha, Ziyâd Mansûr’un tahkikiyle 1983 yılında *Medine-i Münevvere*’de basılmıştır. Bu nüshaya (ط) harfiyle bazen de onu tahkik eden Üstad Ziyâd’ın ismiyle işaret ettim.

1957’de Dr. İhsan Abbâs’ın gözetiminde gerçekleştirilen Dâru Sâdır baskısına gelince, bu da Avrupa baskısından alınmış bir nüshadır; ancak dipnotlar ve nüsha farkları çıkarılmıştır. Anlaşıyor ki, Dr. İhsan Abbâs, bu baskıya süsleyerek ve aceleyle mukaddime yazmış; sorumlu ve katılımcı bir ruhla yazmamıştır.

Her şeyden önce bir müellif, bir araştırmacı ve bir muhakkik olarak hayatını sürdüren bir şahsın, Garanik kıssasında hata yapmasını, sadece Avrupa baskısında geçiyor diye onu tahrif açısından ele almadan yanından geçip gitmesini asla tasavvur edemiyorum. Azıcık İslâmî araştırmalardan haberdar olanların, bu kıssanın boyutlarını bilmemeleri imkânsızdır.

Keza bu baskı, kitabın baş taraflarındaki dipnotlarda örnek olarak işaret ettiğim yanlış okumalardan ve tahriften hali değildir.

Üstad Abdülkadir Atâ tarafından tahkik edilen ve 1990 yılında *Beyrut*’ta basılan *Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye* baskısına gelince, bu nüsha Dâru Sâdır baskısının bir bozmasıdır. Elinizdeki kitabın dipnotlarında bu baskıya “Atâ” kelimesiyle işaret ettim. Biz işin başlangıcında, baskının ilk sayfalarında “Mükemmel Birinci Baskı” ibaresini gördüğümüzde, bu baskının, daha önceki baskılarda bulunan eksiklikleri tamamladığını ve boşlukları kapattığını zannediyorduk. Ancak bu baskının yaptığı tek şey, Avrupa baskısında bulunmayan fakat Dr. Ziyâd Mansûr’un gözetiminde M. 1983’te *Medine-i Münevvere*’de “*Medineli Tabiûn ve Onlardan Sonrakileri Tamamlayan Kısım*” adıyla basılan kısımdan aşırımlar yapmaktır. Nitekim Dr. Ziyâd’ın durduğu yerde bu baskı da durmuştur. Çünkü bu baskı, Dr. Ziyâd’ın naklettiklerini harfiyen nakletmiştir. Hatta mesele öyle bir dereceye varmıştır ki, *Dârü’l Kütübi’l-İlmiyye*, söz konusu baskısında Dr. Ziyad’ın kişisel yorumlarını içeren açıklama notlarının yer aldığı kısımları dahi hiçbir kaynak veya açıklama notu düşmeden aynen nakletmiştir.

Buna ilaveten mukaddimede yer alan ve tedlis (hakikati gizlemek) diye adlandırılabilir haberlerden bazıları şunlardır:

Tahkik yapanın sözü: “Zikretmeye değerdir ki, daha önce bir grup oryantalist *Tabakât* kitabını neşretmişlerdi. Çok çaba sarf etmiş olmalarına rağmen, yeri geldikçe dikkat çektikleri gibi, bu baskının birçok yerinde noksanlıklarlar mevcuttur. Daha sonra *Beyrut*’taki Dâru Sâdır, tahkik ve dipnotlardan yoksun bir şekilde kitabı neşretti. Sonra *Mısır*’daki Tahrir matbaasında, yine Avrupa baskısının tıpkısı olarak basıldı.

İşte bütün bu baskılarda, Ömer b. Abdülazîz’in tercemesiyle başlayan ve Muhammed b. el-Fadl b. Ubeydullah b. Rafî ile biten toplam 407 kadar terceme noksandır. Bu kitabı incelerken, bu kısmın bir kopya nüshasını elde etmeye Allah beni muvaffak kıldı. Bu değerli işi tamamlamaya yönelik olarak bu kısmı kitaba eklemekte bir an bile tereddüt etmedim.”

Bu bir tedlisten başka bir şey değildir. Çünkü Üstad Atâ’nın işaret ettiği baskıların eksiklikleri sadece 407 terceme değildir. Tersine, bu baskılardaki noksanlık 1358 tercemeye yakındır.

Diğer taraftan, tahkik edenin “Allah beni muvaffak kıldı.” şeklindeki sözü, bir önceki tedlisten daha çirkin bir tedlistir. Çünkü yapılan şey, tahkik eden kişi, daha önce işaret ettiğim gibi, sadece Dr. Ziyâd’ın risalesini nakletmiş/kopyalamış ve yaptığı iş bununla sona ermiştir.

Bu baskıda affedilemeyecek kadar kötü olan şey de, Üstad Atâ’nın Mukaddime’nin 15. sayfasında “Tahikikin Metodu” başlığı altında söyledikleridir. Güya kendisi metni kitapla karşılaştırmış ve mevcut hataları düzeltmiştir.

Gerçek şudur ki, yaptığı baskının hiçbir sayfasında, onun herhangi bir yazmaya müracaat ettiğine yönelik bir dipnota rastlamadım. Eğer gerçekten böyle bir şey yapmış olsaydı, yaptığı baskının başka bir hali olurdu.

Ben şahadet ederim ki Üstad Atâ, Mukaddime’de zikrettiği hiçbir yazmayı görmemiş, hatta onlar hakkında hiçbir şey bilmiyor. Onun bütün yaptıkları, onları görmeden yazmalar listesinden nüshaların isimlerini nakletmektir. Üstelik onun çalışması bir rezaletle sonuçlanmıştır ki, kendisinin itimat ettiği yazma listelerindeki varak sayısında yanlış okumalar ve hatalar olmuş, kendisi bu yanlışları aynen aktarmıştır.

Bu konuda şunları örnek verebiliriz:

1) Kendisi Kahire’deki Yazmalar Enstitüsün’deki fihristten, 4. cildin, Ebû Bekir’in cenazesıyla (ميتته) başladığını nakletmiştir. Oysa yazmadaki doğru okuma “vasiyetiyle...(وصيته)” şeklindedir.

2) III. Ahmed nüshasının 7. cildinin Kays b. Fehd’in (فهد) tercemesiyle başladığı zikredilmiştir. Oysa bu, Üstad Atâ’nın nakilde bulunduğu

Enstitü'nün yazmalarında bir yanlış okumadır. Doğru okuma ise, “Kays b. Kahd”tir (كهده).

3) Yazmalar Enstitüsü 11. cildin varak sayısını zikretmemiş. Dolayısıyla Üstad Atâ da gaflet etmiş ve işaret etmemiştir. Görmediği halde nasıl işaret edebilir ki?

4) Kadınlara mahsus olan son ciltte Enstitü'nün fihristinde, cildin sonu hakkında bir hata oluşmuştur. Orada “Bu cilt Rukiyye bt. Abdurrahman'ın tercemesiyle son buluyor.” ibaresi yer almaktadır. Üstad Atâ da aynı hatayı yapmıştır. Oysa doğru okuma, “Bu cilt Rukayka bt. Abdurrahman'ın tercemesiyle son buluyor.” şeklindedir.

Yazmalar Enstitüsü, *Tahran* yazmalarındaki bu dört cildin varak sayısında da hata yapmıştır. Onları sırayla şöyle nakletmiştir: 203 varak, 81 varak, 200 varak ve 110 varak. Üstad Atâ da aynen nakletmiştir. Eğer yazmaları görmüş olsaydı böyle bir hata yapmazdı. Doğru okuma sırayla şöyledir: “103 varak, 88 varak, 56 varak ve 50 varak.”

Tashih yapan zatın işaret ettiği gibi, eğer *Dâru Sâdır* baskısı tahkikten ve dipnotlardan yoksun olsaydı, o zaman *Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye* baskısı da, içindeki yanlış okumalar, fahiş tahrifler ve tedlislerle birlikte, tahkik ve dipnotlardan yoksundur.

Bu yüzden biraz çalıştıktan sonra, bu baskıdaki yanlış okumalara, tahriflere, tedlislere ve diğer noksanlılara işaret etmenin doğru olmadığını fark ettim. Çünkü hal böyle iken bu baskı, iltifatı, araştırmacının tenkidini ya da ona dipnotlar yazmasını hak etmemektedir.

Galiba burada en münasip olan, ez-Zehebî'nin *Ma'rifetü'l-kurrâi'l-kibâr* adlı eserini tahkik eden çok değerli meslektaşlarımın kullandıkları bir tabiri ödünç olarak burada kullanmamdır. Onlar Arap kültür mirasının bu kadar hor kullanılmasıyla karşılaştıklarında, “İlmî tahkikten nasipsiz kimseler bunu neşretmeyi üstlenmişler” demektedirler. Ayrıca *Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye*'nin yaptığı iş açısından şunu kaydetmişlerdir: “Bu baskıda hem kitaba hem de müellifine büyük bir kötülük söz konusudur. Ayrıca bu iş, emanetin kaybı ve işin ehliyetsiz kimselere verilmesiyle adlandırılabilir bir iştir. Diğer taraftan sanki İslâm ülkeleri, bu asîl kültür mirasının hor kullanılmasına engel olacak, onu cahillerin oyuncağı olmaktan ve cocuksu yarışmalardan kurtaracak aklı başında ve uzman araştırmacılardan ve gayretli insanlardan yoksunmuş gibi...” Sonra konu dışına çıkarak şöyle diyorlar: “Yayıncılar Allah'tan korksunlar. Ancak takva ve bigiyi kendisinde bir araya getiren ve tahkik için ehil olanlar bu işi yapsınlar.”

Bununla birlikte, hadislerin tahririni bitirmek üzere olduğum halde, bu kitabın hadislerinin tahrir edilmemesi gerektiğini fark ettim. Bunu, büyük üstadımız Mahmûd Şakir'in (r) görüşüne uyarak yaptım. Mahmûd Şakir'in görüşüne göre bu tür kitapların hadislerinin tahrir edilmemesi gerekir. Çünkü bunun hiçbir faydası yoktur.

Bu konuda benim bir görüşüm vardır. Şöyle ki: Elinizdeki kitap gibi kaynaklar bizim için işin sınırlarını belirleyen kitaplardır. Çünkü hadisleri bulmak için hazırlanan ansikopediler tahrir konusunda bu kitaplardan istifade etmişlerdir. Kaldı ki, hadislerinden çoğu, musannıf dışında hiç kimse tarafından tahrir edilemez.

İbnü'd-Debîsî'nin *Zeylû Târîhi Bağdâd* adlı eserine mukaddime yazan Dr. Beşşâr Avvâd bu hususta şöyle der: "Hiçbir faydasına inanmadığım için Resûlullah'ın (sas) hadislerini tahrir etmedim. Şöyle ki: Her şeyden önce bu hadisler kitapta yer alan bir isnad ile zikredilmektedir. Bu isnad hadise ait özellikler taşımaktadır ve kendi başına bir şahsiyete sahiptir. İkinci olarak da, hadisler çoğu zaman muhtelif sigalarla rivâyet edilmektedir. Üstelik bazıları hadisin mana ile rivâyetini de caiz görmüşlerdir. Bu durum, hadislerle ilgilenenlerce bilinmektedir. Diğer bir husus da şudur: Fazla malumata sahip olmak isteyen her araştırmacı, Prof. Wensinck'in *el-Mu'cemü'l-müfehres li-elfâzi'l-hadîs* adlı kitabına müracaat edebilir. Buna göre, kitabın dipnotlarını gereksiz tahrirlerle ağırlaştırmanın bir anlamı yoktur."

Bununla birlikte işaret edilmesi gereken bir husus da şudur: Üstad Mahmûd Şakir *Tabakât*'ın 1. cildi için bazı notlar eklemişti. Bu kitabın tahkikini yaparken yerinde onlara işaret ettim. Keza Şeyh Muhammed Abduh da Leiden baskısının üçüncü cildi için -ki bizim bu baskının da üçüncü cildine tekabül ediyor- bazı notlar yapmıştır. Ben onların çoğunu tespit ettim ve yeri geldiğinde ona nispet ettim.

Doğrusu tahkiki yaparken, meşhur şahısları ve ülkeleri tanıtmak ve şerh ve dipnotlarla zaman israf etmekten çok, kitap metninin güvenliği ve garip kelimelerin harekelenmesi konularındaki hırsım daha fazlaydı. Çünkü tahkik edilmiş kitaplara müracaat eden araştırmacıların ihtiyaç duydukları en önemli şeyler bunlardır.

III. Ahmed nüshasındaki eksik varakların temini konusunda, kendilerinden gördüğüm yardım sebebiyle, Üstad Muhammed Emin el-Hancî ve Dr. Mahmûd et-Tanahî'ye (rh) teşekkürlerimi arz ediyorum. Eğer onların takdire şayan çabaları olmasaydı bu kitabın ortaya çıkması mümkün olmayacaktı.

Allah (c) muvaffak eden ve yardım edendir. Rıza ve tevfik de O'ndandır.
Keza baskı esnasında büyük çabalar sarf eden Üstad Muhammed Hüseyin
Mu'avvid'e de teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Dr. Ali Muhammed ÖMER
Şevvâl, 1421 h/Kasım, 2001 m
Kahire

-
- [17] *el-Fihrist*, s. 111.
[18] *Uyûnü'l-eser*, II, 344-345.
[19] *Tehzîbü'l-Kemâl*, III, 15.
[20] *Tehzîbü'l-Kemâl*, VII, 140.
[21] *Tehzîbü'l-Kemâl*, XII, 380.
[22] *Tehzîbü'l-Kemâl*, XIX, 135.
[23] *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXV, 22.
[24] *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXV, 258.
[25] *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXV, 258 (1. dipnot).
[26] İrlanda'nın Dublin şehrinde bulunan bir kütüphane (E).
[27] Ekrem Ziyâ Ömerî, *Mevâridü'l-Hatîb el-Bağdâdî*, s. 388.
[28] Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ ve'l-luğât*, I, 6.
[29] *Târîhu Bağdâd*, V, 160.
[30] *Târîhu Bağdâd*, III, 121.



Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

Âlemlerin Rabbine hamd olsun. Peygamberlerin efendisi, Arab ve kerem sahibi olan Peygamber (sas) Muhammed'e, onun âl ve Ashâbı'na salât ve selâm olsun.

Bize âlim, hafız, allame neseb bilgini eş-Şeyh Şerefüddîn Ebû Muhammed Abdülmümin b. Halef b. Ebü'l-Hasan ed-Dimyâtî (Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun) kendisine okunarak, benim ise dinlemem suretiyle haber verdi; dedi ki: Bize Şâm'ın hadisçisi ve isnatçısı eş-Şeyh el-İmam Şemsüddîn Ebü'l-Haccâc Yusuf b. Halîl b. Abdullah ed-Dımaşkî haber verdi; dedi ki: Ebû Muhammed Abdullah b. Dehbel b. Ali b. Kâre bize haber verdi; dedi ki: Bize el-Kadî Ebû Bekir b. Muhammed b. Abdülbaki b. Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; şöyle dedi: Ebû Muhammed el-Hasan b. Ali b. Muhammed b. el-Hasan b. Abdullah el-Cevherî'den; o, Ebû Amr Muhammed b. el-Abbâs b. Muhammed b. Zekeriyâ b. Yahya b. Mu'âz Hayyaveyh el-Hazzâz'dan; o, Ebü'l-Hasan Ahmed b. Ma'rûf b. Bişr b. Musa el-Haşşâb'dan; o, Ebû Muhammed el-Hâris b. Muhammed b. Ebû Üsâme et-Temîmî'den; o da, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî'den (Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun) bize haber verdi; şöyle dedi:

RESÛLULLAH'IN (SAS) NESEBİ



Bize Muhammed b. Mus'ab el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Yahya b. Kesîr Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, o da Ebû Hüreyre'den nakletti. Ayrıca bize el-Hakem b. Musa haber verdi. O da Hikl b. Ziyâd el-Evzâ'î'den nakletti; dedi ki: Bana Ebû Ammâr anlattı. O da Abdullah b. Ferrûh'tan rivâyet etti; dedi ki: Bana Ebû Hüreyre anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Ben Âdem neslinin efendisiyim” dedi.

Bize Muhammed b. el-Mus'ab haber verdi; dedi ki: el-Evzâ'î, Şeddâd Ebû Ammâr'dan, o da bize Vâsile b. el-Eska'dan naklederek haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Allah İbrahim'in neslinden İsmail'i, İsmail'in neslinden Benî Kinâne'yi, Benî Kinâne'nin neslinden Kureyş'i, Kureyş'ten Benî Hâşim'i, Benî Hâşim'den de beni seçti.”

Bize Ebû Damre el-Medenî Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi; dedi ki: bize Ca'fer b. Muhammed b. Ali haber verdi. O, babası Muhammed b. Ali'den, o da Ali b. Ebû Tâlib'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Allah yeryüzünü iki kısma ayırdı. Beni o iki kısmın en hayırlısına koydu. Sonra bu yarıyı da üç kısma ayırdı. Ben bu üçün en hayırlısındaydım. Sonra Allah insanlardan Arapları seçti; sonra Araplardan Kureyş'i seçti. Kureyş'ten de Benî Hâşim'i seçti. Benî Hâşim'den de Benî Abdülmuttalib'i seçti. Benî Abdülmuttalib'den de beni seçti.”

Bize Ârim b. el-Fadl es-Sedûsî ve Yunus b. Muhammed el-Müeddeb haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O, Amr'dan, yani İbn Dînâr'dan, o da Muhammed b. Ali'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Allah Arapları seçti. Onlardan da Kinâne’yi veya Nadr b. Kinâne’yi seçti. Onlardan da Kureyş’i seçti. Kureyş’ten Benî Hâşim’i, Benî Hâşim’den de beni seçti.”

Bize Ya’kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize el-Alâ b. Hâlid haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ubeydullah b. Umeyr haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Şüphesiz Allah Arapları seçti. Araplardan da Kinâne’yi seçti. Kinâne’den Kureyş’i seçti. Kureyş’ten Benî Hâşim’i seçti. Benî Hâşim’den de beni seçti.”

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Yunus’tan, o da el-Hasan’dan nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ben, Arabın ilkiyim.”

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî bize haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan nakletti; dedi ki:

İbn Abbâs “**Sizden bir elçi...**”^[31] âyetiyle ilgili olarak: “Onu, siz doğurdunuz ey Araplar!” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu’aym haber verdi; dedi ki: el-Alâ b. Abdülkerîm haber verdi. O da Mücâhid’den nakletti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) bir yolculuk esnasında geceleyin yürürken -onunla birlikte yürüyen bir adam da vardı- birdenbire, şarkı söyleyerek deve süren birini duydu. Onun önünde de bir grup insan vardı. Resûlullah (sas) arkadaşına: “Şu kavmin kervan başına varsak, yaklaşıp onlarla bir tanışsak!” dedi. (Gittiler); Resûlullah (sas), “Bunlar kimlerden?” diye sordu. “Mudar’dan” dediler. (Onlara yönelerek) dedi ki: “Ben de Mudar’danım. Bizim şarkıcımız şarkı söylemekten vazgeçti, sizin şarkıcınızı işittik ve size geldik.”

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Sa’îd es-Sevrî haber verdi. O, Habîb b. Ebû Sâbit’ten, o da Yahya b. Ca’de’den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir kervana yetişti ve “*Bunlar kimlerdendir?*” diye sordu. “*Mudar’dandır.*” dediler. “*Ben de Mudar’danım.*” dedi. Onlar: “*Ya Resûlullah, bizler tabileriz,*^[32] *yanımızda iki siyahtan (ekmek ve hurmadan) başka bir yiyecek yok!*” dediler. Resûlullah (sas), “*Biz de tabileriz, bizim de yanımızda iki siyahtan (ekmek ve hurmadan) başka yiyecek yoktur.*” dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Hanzale b. Ebû Süfyân el-Cumahî bize haber verdi. O da Tâvûs’tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas), bir sefer esnasında iken deve için şarkı söyleyen birisinin sesini işitir. Onlara yetişinceye kadar yürür. Onların yanına varınca da: “*Bizim şarkıcımız şarkı söylemekten vazgeçti, sizin şarkıcınızın sesini işittik, onun şarkısını dinlemek için de size geldik.*” dedi. Sonra: “*Bunlar kim?*” diye sordu. “*Onlar Mudarîlerdir.*” dediler. “*Ben de Mudarîyim.*” dedi. [Dediler ki:] “*Ya Resûlullah, develer için ilk kez şarkı söyleyen(in hikâyesi şöyle): Adamın biri bir yolculuk esnasında, sopayla kendisine ait bir kölenin eline vurdu; eli kırıldı. Köle, develeri güderken ‘Ah elim! Vah elim!’ diyordu; ayrıca ‘Hiba! Hiba!’*^[33] *dedikçe develer de yürüyordu.*”

Bize Ma’n b. İsa el-Eşca’î el-Kazzaz haber verdi; dedi ki: Bize Mu’âviye b. Sâlih haber verdi. O da Yahya b. Câbir’den nakletti. Yahya, Resûlullah’ın (sas) bazı Ashâbı’na yetişmişti; dedi ki:

Benî Führeyre, Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Yahya dedi ki: “*Onlar Resûlullah’a: ‘Sen bizdensin!’ dediler*”. Resûlullah (sas), “*Kuşkusuz Cibrîl, Mudar kabilesinden bir adam olduğumu bana haber veriyor.*” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize el-Avvâm b. Havşeb haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr el-Mu’temir haber verdi. O, Rib’î b. Hirâş’tan; o da Huzeyfe’den rivâyet etti; dedi ki:

Huzeyfe, bir konuşmasında Mudar kabilesine hatırlatmada bulunarak: “*Âdem neslinin efendisi, yani Resûlullah (sas) sizdendir.*” demiş.

Affân b. Müslim bize haber verdi; dedi ki bize Abdülvâhid b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: ez-Zührî’den rivâyetle Ma’mer bize haber verdi. ez-Zührî dedi ki:

el-Kinde'nin heyeti Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Üzerlerinde *Hibre'nin (Yemen)* cübbeleri vardı. Yakalarını çevirmişler ve ipekle süslemişlerdi. Resûlullah (sas), “*Sizler Müslüman oldunuz değil mi?*” diye sordu. “Evet!” dediler. “O halde bunları üzerinizden atınız!” dedi. [Dedi ki:] Onlar, Resûlullah'a (sas): “Siz Murar ağacını (acı ağacı) yiyen Abdümenâf'ın evladısınız.” dediler. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) onlara: “*Siz neseb işini el-Abbâs ve Ebû Süfyân ile görüşünüz.*” dedi. [Dedi ki:] Onlar: “Hayır, biz senden başkasıyla görüşmeyiz” dediler. [Dedi ki:] Resûlullah (sas), onlara: “*Olmaz! Biz Kinâne'nin oğlu Nadr'ın çocuklarıyız. Biz babamızdan başkasıyla çağrılmaz ve annemize iftira etmeyiz.*” dedi.

Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî bize haber verdi. O babasından, o da Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan rivâyet etti; dedi ki:

Bize ulaştığına göre, Kinde heyeti *Medine*'ye gelip Benî Hâşim'in kendi soylarından olduğunu söylediklerinde Resûlullah (sas) onlara: “*Hayır! Biz Kinâne'nin oğlu Nadr'ın çocuklarıyız. Biz babamızdan başkasıyla çağrılmaz, annemize iftira etmeyiz.*” dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O da babasından rivâyet etti:

Resûlullah'a (sas) şöyle denildi: “Ya Resûlullah, şurada, Kinde'den bir grup insan, senin kendilerinden olduğunu söylüyorlar.” Resûlullah (sas), “*Bu(nun aslı şu): Yemen'de güvende olsunlar diye, el-Abbâs b. Abdülmuttalib ve Ebû Süfyân b. Harb'in söyledikleri bir şeydir. Ma'azallah (Allah korusun)! Biz güven ihlal etmeyiz (bizde zina olmaz) ya da babamızı kesmeyiz (soyu bozmayız). Biz Kinâne'nin oğlu Nadr'ın çocuklarıyız. Bunun dışında bir şey söyleyen kuşkusuz yalan söylemiş olur.*” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Akîl b. Ebû Talha bize haber verdi. O, Müslim b. el-Heysam'dan; o da el-Eş'as b. el-Kays'tan rivâyet etti; dedi ki:

Kinde kabilesinin delegeşi içinde Resûlullah'ın (sas) yanına gittim. Beni, Kinde'nin en faziletlisi olarak görmüyorlardı. Affân şöyle dedi: el-Eş'as dedi ki: “Ey Allah'ın Resûlü, biz senin bizden olduğunuzu söylüyoruz.” [Dedi ki:] Resûlullah (sas), “*Biz, Kinâne'nin oğlu Nadr'ın çocuklarıyız. Biz*

babamızdan uzak olduğumuzu iddia etmez ve annemize iftira etmeyiz.” dedi. [Dedi ki:] el-Eş’as b. el-Kays, “Kureyş’in Nadr b. Kinâne’den olduğunu inkâr eden birini duyarsam muhakkak ona had vururum.” dedi.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi’b haber verdi. O, müttehem olmayan (yalancılıkla itham edilmeyen) birisinden nakletti; o da Amr b. el-Âs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Ben, Abdullah’ın oğlu Muhammed’im!” dedi. Sonra Nadr b. Kinâne’ye ulaşıncaya kadar nesebini saydı ve “Bunun dışında bir şey söyleyen yalan söylemiş olur!” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler; dediler ki: Bize İsmail b. Ebû Hâlid haber verdi. O da Kays b. Ebû Hâzim’den rivâyet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. O’nun huzurunda ayağa kalktı, onu bir ürperti tuttu; titremeye başladı. Resûlullah (sas), “Rahat ol, ben kral değilim. Kurutulmuş et yiyen Kureyşli bir kadının oğluyum.” dedi.

Bize Hüşeym b. Beşîr haber verdi; dedi ki: Husayn b. Ebû Mâlik bana anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) Kureyş nesebinin en hayırlısıdır. Kureyş boylarından hiçbirisi yoktur ki, Resûlullah’ı doğurmuş olmasın. [Dedi ki:] Allah ona: **“De ki: Ben bu risalet ve irşad hizmetinin karşılığında, akrabalık sevgisinden ve beni korumanızdan başka sizden bir şey istemiyorum.”**^[34] dedi.

Bize Sa’d b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Hüşeym haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd anlattı. O da eş-Şa’bî’den rivâyet etti; dedi ki:

“De ki: ben risalet ve irşad hizmetinin karşılığında, akrabalık sevgisinden başka sizden bir şey istemiyorum”^[35] ayeti hakkında bize çok soru sordular. İbn Abbâs’a bir mektup yazıldı. İbn Abbâs şunları yazdı: “Resûlullah (sas) Kureyş nesebinin en hayırlısıdır. Kureyş boylarından hiçbirisi yoktur ki, Resûlullah’ı doğurmuş olmasın. Allah (c) şöyle dedi: **“De ki: Sizden risalet ve irşad hizmetinin karşılığında, akrabalıktan dolayı beni sevmenizden ve beni korumanızdan başka bir şey istemiyorum.”**

Bize Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; Amr b. Ebû Zâide bana anlattı; dedi ki:

İkrime'nin, ***“De ki: Ben risalet ve irşad hizmetinin karşılığında, akrabalık sevgisinden başka sizden bir şey istemiyorum”***^[36] ayetiyle ilgili şöyle dediğini işittim: “Resûlullah (sas) için bir doğum gerçekleştirmemiş olan bir Kureyş kolu azdır. [Dedi ki:] “Yani eğer size getirdiğim (risalet) konusunda beni koruyamıyorsanız, beni akrabalıktan dolayı koruyunuz.”

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O, Sâlim'den, o da “De ki: Ben risalet ve irşad hizmetinin karşılığında, akrabalık sevgisinden başka sizden bir şey istemiyorum.” ayetiyle ilgili olarak Sa'îd b. Cübeyr'den nakletti; dedi ki:

“Benimle aranızdaki akrabalığa riayet etmeniz...” (anlamındadır.)

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O, babasından, o İsrâîl'den, o Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ b. Âzib'den rivâyet etti. Bize ayrıca Ubeydullah b. Musa el-Absî, Kabîsa b. Ukbe es-Sevvâî ve ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî Ebû Âsım en-Nebîl haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O, Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ b. Âzib'den rivâyet etti. Bize ayrıca Vehb b. Cerîr b. Hâzim, Affân b. Müslim ve Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O, Ebû İshâk'tan; el-Berâ b. Âzib'den; o da Huneyn günü Resûlullah'tan (sas) şöyle işittiğini rivâyet etti:

Ben peygamberim, yalan değil...

Ben Abdülmuttalib'in oğluyum.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî haber verdi. O, Şebîb b. Bişr'den; o İkrime'den; o da “... secde edenler arasında dolaşmanı da... görüyor”^[37] ayetiyle ilgili olarak İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

(Bu ayet), “Bir peygamberden diğer bir peygambere, bir peygamberden diğerine, ta seni peygamber olarak gönderinceye kadar.” (anlamındadır.)

Bize Ayrıca Sa'îd b. Süleyman el-Vâsıtî ve Muhammed b. Sâlih el-Bezzâz haber verdiler. Onlar İsmail b. Ca'fer'den nakletti; dedi ki: Bize Amr, yani el-Muttalib'in mevlası olan İbn Ebû Amr haber verdi. O Sa'îd'den (yani el-Makburî'den) rivâyet etti; o, Ebû Hüreyre'den, o da Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivâyet etti:

“Nesilden nesile (süzülerek), Âdem soyunun en hayırlısından gönderildim; ta içinde bulunduğum nesilden gönderilinceye kadar.”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; o, Sa'îd b. Ebû Arûbe'den, o da Katâde'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın şöyle dediği bize anlatıldı: “Allah, bir peygamber göndermek istediği zaman yeryüzünün en hayırlı kabilesine nazar eder ve onların en hayırlı adamını peygamber olarak gönderir.”



[31] Tevbe 9/128.

[32] “Tabileriz” kelimesi, “Zengin insanlar değiliz” anlamında kullanılmıştır. (M).

[33] “Hiba” develerin harekete geçip koşmaları için söylenen bir söz olup “Esmâu'l-Esvat”andır. (M).

[34] Benzer ifadelerin yer aldığı ayet için bk. Şûra 42/23.

[35] Şûra 42/23.

[36] Şûra 42/23.

[37] Şuarâ 26/219.

RESÛLULLAH'IN BABASI SAYILAN PEYGAMBERLER



Âdem (a) ﴿آدم﴾

Bize Muhammed b. Humeyd Ebû Süfyân el-Abdî haber verdi. O, Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî'den, o Hişâm b. Sa'd'dan, o Sa'îd el-Makburî'den, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “(Bütün) insanlar Âdem’in çocuklarıdır. Âdem de topraktandır.”

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O, Atâ b. es-Sâib'den, o da Sa'îd b. Cübeyr'den rivâyet etti; dedi ki:

Âdem, *Dahnâ* [\[38\]](#) denilen bir topraktan yaratıldı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Hallâd b. Yahya haber verdiler; dediler ki: Bize Mis'ar haber verdi. O, Ebû Husayn'dan rivâyet etti:

Sa'îd b. Cübeyr bana, “Âdem'e neden 'Âdem' dendiğini biliyor musun? Çünkü o yerin üstündeki topraktan yaratıldı.” dedi.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O, Kasâme b. Züheyr'den rivâyet etti; dedi ki: Ebû Musa el-Eş'arî'den işittim, şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Kuşkusuz Allah Âdem'i, yeryüzünün her tarafından aldığı bir avuç topraktan yarattı. Âdem'in nesli yeryüzündeki toprağa göre (değişik olarak) vücuda geldi; onlardan bir kısmı kızıl, bir kısmı beyaz bir kısmı siyahtır. Bir de bunların arasında orta (ara renkte) olanlar meydana geldi. Ayrıca bir kısmı uysal, bir kısmı haşin ve bu ikisinin arasında olanlar vücuda geldi. Bir kısmı habis (kötü kalpli), bir kısmı iyi (kalpli) ve bu ikisinin arasında olanlar meydana geldi.”

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: el-Mu'temir b. Süleyman haber verdi. O Âsım el-Ahvel'den, o da Ebû Kılâbe'den rivâyet etti; dedi ki:

Âdem yeryüzünün tümünden; siyahından, kızılından, beyazından, sertinden ve yumuşağından yaratıldı. el-Hasan, “Göğsü de (Mekke ile en-Nibâc^[39] arasındaki) Dariyye'den^[40] yaratıldı.” ilavesiyle aynen onun gibi söyledi.

Bize Amr b. el-Heysem Ebû Katan haber verdi; dedi ki: Şu'be bize haber verdi. O Ebû Husayn'dan, o da Sa'îd b. Cübeyr'den rivâyet etti; dedi ki:

Âdem'e 'Âdem' denilmiştir; çünkü o yerin üstündeki topraktan yaratıldı. Ona “insan” denilmiştir; çünkü o unuttu.

Bize Hüseyin b. Hasan el-Eşkarî haber verdi; dedi ki: bize Ya'kûb b. Abdullah el-Kummî haber verdi. O, Ca'fer, yani İbn Ebû'l-Muğîre'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Mes'ûd'tan rivâyet etti; dedi ki:

Kuşkusuz Allah, İblis'i gönderdi. Yeryüzünün toprağından, tatlısından ve tuzlusundan aldı. Âdem'i ondan yarattı. Bir kâfirin çocuğı da olsa, Allah'ın tatlı topraktan yarattığı her şey Cennet'e dönecektir. Takva sahibi birisinin oğlu bile olsa, Allah'ın tuzlu topraktan yarattığı her şey ateşe girecektir. [Dedi ki:] Bu yüzdendir ki, İblis 'Çamurdan yarattığın kimseye secde mi ederim?' dedi. Çünkü İblis çamur getirmişti. [Dedi ki:] Ona Âdem denildi; çünkü o yerin yüzeyindeki topraktan yaratıldı.^[41]

Bize el-Hasan b. Musa el-Eşyeb ve Yunus b. Muhammed el-Müeddeb haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O, Sâbit el-Bünânî'den; o da Enes b. Mâlik'ten rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Kuşkusuz Allah, Âdem'i (yaratmayı) tasarladığı zaman, istediğı kadar onu (öylece) bıraktı. Şeytan onun etrafında dolaşmaya başladı. İçinin boş olduğunu görünce, onun kendi nefesine hâkim olamayacak bir yaratık olduğunu anladı.”

Bize Mu'âz b. Mu'âz el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Osman el-Nehdî anlattı. O, Selmân el-Fârisî'den, o da İbn Mes'ûd'tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah Âdem'in çamurunu 40 gece ya da 40 gün yoğurdu. Sonra eliyle ona vurdu. Bütün güzellikler onun sağ (elinden), bütün kötülükler ise diğer elinden çıktı. Sonra onları karıştırdı. [Dedi ki:] Bu yüzden (Allah) ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarıyor.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Babam bana anlattı. O, Avn b. Abdullah b. el-Hâris el-Hâşimî'den; o, kardeşi Abdullah b. Abdullah b. el-Hâris'ten; o da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Kuşkusuz Allah Âdem'i eliyle yarattı.”

Bize İsmail b. Abdülkerîm es-San'ânî haber verdi; dedi ki: Abdüssamed b. Ma'kıl bana anlattı. Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini işittiğini söyledi:

Allah, Âdemoğlu'nu istediği şeyden ve istediği gibi yarattı; bu hale geldi. Allah'ın ne mükemmel yaratan olduğunu bir düşün. Âdem toprak ve sudan yaratıldı. Onun eti, kanı, kılları, kemikleri ve tüm cesedi bundandır. Bu, Allah'ın Âdemoğlu'nu yarattığı yaratılışın başlangıcıdır. Sonra onda nefis yaratıldı. Onunla kalkar, onunla oturur, onunla işitir ve onunla görür. Hayvanların bildiğini bilir, onların sakındıklarından sakınır. Sonra onda ruhu yarattı; onunla hakkı batıldan, doğruyu yanlıştan ayırdı. Onunla sakındı, ilerledi, gizlendi, öğrendi ve bütün işleri onunla idare etti.

Bize Hallâd b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Zeyd b. Eslem haber verdi. O, Ebû Sâlih'ten, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Allah, Âdem'i yarattığı zaman sülbünü meshetti. Böylece kıyamet gününe kadar yaratacağı bütün insanlar onun sülbünden düştü. Sonra onlardan her bir insanın iki gözü arasına nurdan bir alev yerleştirdi. Sonra bunları Âdem'e gösterdi. Âdem, ‘Ey Rabbim bunlar kim?’ dedi. Allah, ‘Bunlar senin zürriyetin.’ buyurdu. Âdem

onlardan, iki gözü arasındaki nuru çok hoşuna giden bir adam gördü. ‘Ya Rabbi bu kimdir?’ diye sordu. Allah ‘Bu senin zürriyetinin son ümmetlerinden ‘Dâvûd’ denilen bir adamdır.’ dedi. Âdem, ‘Benim ömrümden onun ömrüne 40 yıl ilave et ya Rabbi!’ dedi. Allah, ‘O takdirde yazılır, hatmedilir ve bir daha değişmez.’ dedi. [Dedi ki:] Âdem’in ömrü sona erince ölüm meleği yanına geldi. Âdem, ‘Benim ömrümden 40 yıl daha kalmamış mıydı?’ diye sordu. Allah, ‘Sen onu oğlun Dâvûd’a vermedin mi?’ dedi.

Allah Resûlü (sas) dedi ki: “Âdem inkâr etti; zürriyeti de inkâr etti. Âdem unuttu; zürriyeti de unuttu. Âdem hata etti; zürriyeti de hata etti.”

Bize el-Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O, Ali b. Zeyd’ten; o, Yusuf b. Mihrân’dan, o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Borç ayeti^[42] nazil olduğu zaman Resûlullah şöyle dedi: “İlk inkâr eden Âdem’dir (a).” Bunu üç kere tekrar etti. “Allah, Âdem’i yarattığı zaman sülbünü meshetti, Âdem’in zürriyetini çıkardı ve ona gösterdi. Onların arasında yüzü parlayan bir adam gördü ve ‘Ey Rabbim, bu hangi oğlumdur?’ diye sordu. Allah ‘Bu senin oğlun Dâvûd’tur.’ dedi. ‘Ne kadar ömrü vardır?’ diye sordu. Allah, ‘60 yıl!’ dedi. ‘Ey Rabbim, onun ömrünü arttır.’ dedi. Allah, ‘Hayır! Ancak kendi ömründen ona ilave etmen (gerekir.)’ dedi.” [Dedi ki:] “Âdem’in ömrü bin yıldı. Âdem, ‘Ey Rabbim, ona ömrümden ilave et!’ dedi.” [Dedi ki:] “Allah, Dâvûd’un ömrüne 40 yıl ilave etti. Bunu bir sahifeye yazdı ve melekleri buna şahit gösterdi. Âdem ölüme yaklaşınca, ruhunu kabzetmek üzere melekler ona geldiler. Âdem: ‘Kuşkusuz ömrümden 40 yıl daha kalmıştı.’ dedi. Melekler: ‘Şüphesiz sen onu oğlun Dâvûd’a verdin.’ dediler. Âdem, ‘Ey Rabbim! Ben öyle yapmadım.’ dedi. Allah, Âdem’in üzerine sahifeyi indirdi ve bunun için şahit getirdi. Sonra Allah, Âdem’in ömrünü bin yıla, Dâvûd’un ömrünü da 100 yıla tamamladı.”

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O, Uleyye’nin oğludur. O, Külsûm b. Cebr’den; o, Sa’îd b. Cübeyr’den; o da “Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulblerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ demişti. Onlar da: ‘Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin).’ demişlerdi.

Böyle yapmanız kıyamet günü, ‘Biz bundan habersizdik’ dememeniz içindir.”^[43] ayetiyle ilgili olarak İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Rabbin Âdem’in sülbünü meshetti ve kıyamete kadar yaratacağı bütün insanları, Arefe’nin arkasındaki şu Na’mân (dağına) çıkardı. Onlara, **“Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” demişti. Onlar da ‘Evet’ dediler.”^[44]** şeklinde misak aldı.

İsmail dedi ki: “Rebî’a b. Külsûm, **“Evet! Şahit olduk!” demişlerdi. Böyle yapmanız kıyamet günü, ‘Biz bundan habersizdik’ dememeniz içindir.”^[45]** ayetiyle ilgili bu hadisi babasından rivâyet ettiğini bize anlattı.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O, Külsûm b. Cebr’den; o, Sa’îd b. Cübeyr’den, o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Rabbin Âdem’in sülbünü şu Na’mân Dağı’nda meshetti ve kıyamet gününe kadar yaratacağı bütün insanları çıkardı. Sonra onlardan misakı aldı. Sonra **“Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğulları’nın sulblerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ demişti. Onlar da: ‘Evet! şahit olduk (ki Rabbimizsin).’ demişlerdi. Böyle yapmanız kıyamet günü, ‘Biz bundan habersizdik’ dememeniz içindir. Yahut ‘bizden önce babalarımız Allah’a ortak koşmuştur. Biz onlardan sonra gelen bir nesiliz... (dememeniz içindir)”^[46]** ayetini okudu.

Bize Sa’îd b. Süleyman el-Vâsıtî haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr, yani İbn Ebü’l-Esved haber verdi. O, Atâ b. es-Sâib’den; o, Sa’îd b. Cübeyr’den; o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah, Âdem’i Dahnâ’da yarattı. Sülbünü meshetti ve kıyamet gününe kadar yaratacağı bütün insanları çıkardı; sonra dedi ki, **“Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” onlar da ‘Evet!’ dediler.”^[47]** [Dedi ki:] Allah, **“Şahit olduk”** (ki sen bizim Rabbimizsin.)” **demişlerdi. Böyle yapmanız kıyamet günü, ‘Biz bundan habersizdik’ dememeniz içindir.”^[48]** buyuruyor. Sa’îd, “Misakın o gün alınmış olduğunu göreceklersiniz.” dedi.

Bize Musa b. Mes'ûd Ebû Huzeyfe en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Muhammed haber verdi. O, Abdullah b. Muhammed b. Akîl'dan; o, Abdurrahman b. Yezîd el-Ensârî'den, o da Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir'den Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivâyet etti:

“Cuma günü, Allah katında günlerin efendisi ve en büyüğüdür. Allah Âdem'i o günde yarattı ve o günde onu yeryüzüne indirdi; yine o günde Allah onun ruhunu aldı.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O, Muhammed b. Amr'dan, o da Ebû Seleme'den, o da Abdullah b. Selâm'dan rivâyet etti; dedi ki:

Allah Âdem'i, Cuma gününün sonunda yarattı.

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O da el-Hakem b. İbrahim'den rivâyet etti; dedi ki: Süleyman şöyle dedi:

Âdem'den ilk olarak yaratılan başıdır. O bakarken vücudu yaratılıyordu. [Dedi ki:] Ayakları ikinci vaktine kaldı. ‘Ya Rabbi, gecedir; acele et, gece geldi.’ dedi. Allah: **“İnsan çok eceleci (tezcanlı) yaratılmıştır”**^[49] dedi.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O, Ma'mer'den, o da Allah'ın “topraktan...”^[50] *ayetiyle ilgili olarak Katâde'den rivâyet etti; dedi ki:*

Âdem topraktan (yavaş yavaş) çıktı.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O, Ma'mer'den, o da Allah'ın “Nihayet onu bambaşka bir yaratık olarak ortaya çıkardık.”^[51] *ayetiyle ilgili olarak Katâde'den rivâyet etti; dedi ki:*

Bazıları “Kılların çıkmasıdır.” diyorlar. Bazıları da “Ruhun üfürülmesidir.” dediler.

Bize Hammâd b. Hâlid el-Hayyât haber verdi. O, Mu'âviye b. Sâlih'ten, o da Râşid b. Sa'd'dan rivâyet etti; dedi ki: Resûlullah'ın

(sas) Ashâbî'ndan olan Abdurrahman b. Katâde es-Sülemî bana anlattı; dedi ki:

Kuşkusuz Allah, Âdem'i yarattı, sonra insanları onun sülbünden aldı ve “Şunlar cennettedir ve artık onlarla ilgilenmiyorum. Şunlar da ateştedir ve artık bunlarla ilgilenmiyorum.” dedi. Bunun üzerine birisi, “Ya Resûlullah, neye göre muamele göreceğiz?” diye sordu. Resûlullah (sas), “Kaderin isabet ettiği amellerinize göre!” dedi.”

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Râfi, Sa'îd el-Makburî'den işittiğini haber verdi. Şöyle diyordu: Ebû Hüreyre dedi ki:

Âdem'de ilk olarak ruhun girdiği (kısım) gözleri ve genizleriydi. Ruh bütün cesedine girince hapşırды. Allah, kendisine hamdedilmesini ona öğretti; o da Rabbine hamdetti. Allah ona, “Yerhamukellah (Rabbin sana rahmet etsin.)” dedi. Sonra Allah Âdem'e, “Ey Âdem, şu insanlara git ve onlara, ‘es-Selâmu aleykum’ de; bak bakalım, sana ne cevap verecekler?” dedi. Âdem (emredileni) yaptı, sonra (Azîz ve) Cebbâr olan Allah'a döndü. Allah, en iyisini bildiği halde ona, “Sana ne dediler?” diye sordu. Âdem “Ve Aleyke's-Selâm ve Rahmetullah!” dediler.” dedi. Allah ona, “Ey Âdem, bu senin ve zürriyetinin selâmıdır.” dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O, babasından; o, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem'e ruh üfürölünce hapşırды, sonra “Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.” dedi. Allah da ona: “Senin Rabbin sana rahmet etsin.” dedi. İbn Abbâs, “Onun rahmeti gazabını geçti.” dedi.

Bize Affân b. Müslim ve el-Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ali b. Zeyd'ten, o Yusuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah, Âdem'i yarattığında başı göklere değiyordu. Allah, o 60 zirâ^[52] boyunda ve 7 zirâ eninde oluncaya kadar onu yere doğru bastırды.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O, Sa'îd'den; o, Katâde'den; O, el-Hasan'dan; o Utey'den, o Übey b. Ka'b'dan, Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivâyet etti:

“Âdem uzun bir adamdı. Sanki uzun bir hurma ağacı gibi, başındaki kılları çok olan biriydi. Hatayı işleyince gizlenmiş olan yerleri (avreti) ona göründü. Hatadan önce onları göremiyordu. Bunun üzerine Cennet'te de kaçışmaya başladı. Derken bir ağaç ona takıldı. Âdem ağaca: “Beni gönder!” dedi. Ağaç, “Seni gönderemem!” dedi. Dedi ki Rabbi ona seslendi: “Ey Âdem benden mi kaçyorsun?” dedi. Âdem: “Ey Rabbim kuşkusuz senden hayâ ediyorum.” dedi.”

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. O, Sa'îd b. Ebû Arûbe'den; o, Katâde'den, o el-Hasan'dan, o Utey'den, o da Übey b. Ka'b'dan:

Bu hadisin aynısını rivâyet etti; ancak rivâyeti Peygamber'e (sas) ulaştırmadı.

Bize Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. er-Rebî Ebû Hamza el-Attâr haber verdi. O, el-Hasan'dan; o, Utey'den; o da Übey b. Ka'b'dan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem uzun, esmer ve kıvırcık saçlıydı. Sanki uzun bir hurma ağacı gibiydi.

Bize Yahya b. es-Seken haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd b. Cüd'ân haber verdi. O da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Cennet ehli, vücudu kılsız, yüzü sakalsız, saçı kıvırcık, gözleri sürmeli, 33 yaşında, 60 zirâ boyunda ve 7 zirâ eninde yaratılmış oldukları halde Cennet'e gireceklerdir.”

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Fudayl b. İyâd haber verdi. O Hişâm'dan, o da el-Hasan'dan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem, Cennet için 300 yıl ağladı.

Bize Amr b. el-Heysem ve Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O, Ebû Amr eş-Şâmî'den; o, Ubeyd b. el-Haşhâş'tan; o da Ebû Zer'den rivâyet etti; dedi ki:

Ben, Resûlullah'a (sas) "Hangi peygamber iltir?" diye sordum. "Âdem!" dedi. "O peygamber miydi?" dedim; "Evet, o vahiy almış bir peygamberdi." dedi. "Ne kadar resûl vardır?" dedim; "Üçyüz onbeş... Sayıları çok fazla!" dedi.

Bize Musa b. İsmail Ebû Seleme et-Tebûzekî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O, Abdullah b. Osman b. Haysem'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem'in dört ikiz evladı vardı; bir erkek bir kız bir batından, bir erkek ve bir kız diğer batındandı. Ekin sahibi (erkek kardeşin) kız kardeşi çok güzeldi; koyun sürüsü sahibi (erkek kardeşin) kız kardeşi ise çirkindi. Ekin sahibi (kendi kız kardeşini kastederek), "Onun için daha çok hak sahibiyim." dedi. Koyun sürüsü sahibi de, "Onun için ben daha çok hak sahibiyim." dedi. Derken koyun sahibi, "Yazık, sen o kızın güzelliğiyle bana üstünlük mü sağlamak istiyorsun? Gel, birer kurban takdim edelim. Eğer senin kurbanın kabul edilirse, sen ona daha çok hak sahibi olmuş olursun. Yok eğer benim kurbanım kabul edilirse, ben ona daha çok hak sahibi olmuş olurum." dedi.

Derken onlar kurbanlarını takdim etmeye başladılar. Koyunların sahibi çok güzel, boynuzlu ve beyaz bir koç getirdi. Ekin sahibi ise yiyeceğinden bir küme getirdi. Koç (kurban olarak) kabul edildi. Allah onu 40 yıl Cennette sakladı. İbrahim'in (a) kestiği koç işte buydu. Ekin sahibi, **"Andolsun mutlaka seni öldüreceğim"**^[53] dedi. Koyun sahibi ise şöyle dedi: **"Andolsun, sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da, ben seni öldürmek için elimi sana uzatacak değilim. Ben istiyorum ki, sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip cehennemliklerden olasın. İşte bu zalimlerin cezasıdır."**^[54] Sonuçta onu öldürdü. Âdem'in (hak yolda olmayan) bütün nesli bu kâfirdendir.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ali b. Zeyd'ten, o Yusuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem, bu karnın erkeğini öteki karnın kızıyla, bunun kızını da berikinin erkeğiyle evlendiriyordu.

Bize Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. er-Rebî haber verdi. O, el-Hasan'dan; o, Utey'den; o da Übey b. Ka'b'dan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem'e ölüm yaklaştığı zaman çocuklarına, "Evlatlarım, bana cennetin meyvelerinden bulmaya çalışın. Kuşkusuz onları canım çekti." dedi. Âdem hasta halindeyken onun çocukları cennetin meyvelerini araştırmaya başladılar. Birden Allah'ın melekleriyle karşılaştılar. Onlara dediler ki: "Ey Âdemoğlu, neyi arıyorsunuz?" Onlar, "Kuşkusuz babamız cennet meyvelerini arzuladı; biz onu arıyoruz." dediler. Melekler: "Dönün, emir yerine getirildi." dediler. Babaları vefat etmişti. Melekler Âdem'i aldılar; onu yıkadılar, güzel kokular sürdüler; kefenleyip ona bir kabir kazdılar ve ona lahit yaptılar. Sonra meleklerden biri öne geçti ve onun üzerine namaz kıldı; arkasında da melekler ve Âdemoğulları vardı. Sonra onu kabrine yerleştirdiler ve üzerini düzlediler. Ardından, "Ey Âdemoğlu, bu senin yolun ve senin sünnetindir." dediler.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Hüseyim haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ubeyd haber verdi. O, Hasan'dan rivâyet etti; dedi ki: Bize Utey es-Sa'dî haber verdi. O da Übey b. Ka'b'dan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem'e ölüm yaklaştığı zaman çocuklarına, "Gidiniz, bana Cennet meyvelerinden toplayınız." dedi. Çocukları çıktılar; melekler onları karşıladı ve "Nereye (gitmek) istiyorsunuz?" dediler. Onlar, "Babamız, Cennet meyvelerinden kendisine meyve toplamamız için bizi gönderdi." dediler. Melekler, "Dönün, sizin için yeterlidir." dediler. Meleklerle birlikte döndüler; ta ki Âdem'in yanına girinceye kadar. Havva onları görünce korkuya kapıldı ve Âdem'e yaklaşp ona sarılmak istedi. Âdem ona, "Benden uzak dur, başıma gelenler sendendi. Benimle Rabbimin melekleri arasına girme!" dedi. Melekler onun ruhunu kabzettiler. Sonra onu

yıkadılar, kefenleyip güzel kokular sürdüler. Sonra onun üzerine namaz kıldılar ve onun için bir kabir kazdılar, onu defnettiler ve “Ey Âdemoğulları! Bu, sizin ölümlerinizi hakkındaki sünnetinizdir.” dediler.

Bize Hâlid b. Hıdâş b. Aclân haber verdi; Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O, Amr b. el-Hâris’ten, o Yezîd b. Ebû Habîb’den, o kendisine anlatanlardan, onlar da Ebû Zer’den rivâyet ettiler; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) şöyle dediğini işittim: “Şüphesiz Âdem üç (tür) topraktan yaratıldı: Siyah, beyaz ve yeşil.”

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Hâlid el-Hazzâ’dan rivâyet etti; dedi ki:

Bir keresinde dışarı çıktığımda (insanların yanına) gittim; (baktım) onlar, “Hasan şöyle dedi.” diyorlar. Ben Hasan ile karşılaştım ve “Ey Ebû Sa’îd! Âdem sema (Cennet) için mi, yoksa dünya için mi yaratıldı?” dedim. Hasan dedi ki: “Bu ne demek ey Ebû Münazil? Dünya için yaratıldı.” Dedim ki: “Peki, eğer Âdem korunsaydı ve ağaçtan yemeseydi, ne dersin?” Dedi ki: “O dünya için yaratıldı. Onun ağaçtan yememek (gibi bir) kurtuluşu yoktu.”

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O, Beyan’dan, o eş-Şa’bî’den, o da Ca’de b. Hübeyre’den rivâyet etti; dedi ki:

Âdem’in imtihan edildiği ağaç üzüm ağacıydı. Evlatları için de fitne kılındı.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O, Sa’îd b. Ebû Eyyûb’dan, o da Ca’fer b. Rebî’a ve Mus’ab’ın mevlası Ziyâd’dan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah’a, Âdem’in melek mi yoksa peygamber mi olduğu soruldu. Resûlullah (sas), “Hayır, o vahiy alan bir peygamberdi.” dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O, İbn Lehî’a’dan; o, el-Hâris b. Yezîd’ten; o, Uley b.

Rebâh'tan; o da Ukbe b. Âmir'den rivâyet ederek Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini söyledi:

“İnsanlar Âdem ve Havva'ya nisbetle, Sa'ın (büyükçe bir tas) kenarı gibidir, onu dolduramazlar.^[55] Allah kıyamet gününde size soyunuzdan ve nesebinizden sormayacaktır. Allah katında en değerli olanınız, ona karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.”^[56]

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Ebû Sâlih'ten rivâyetle babam bana haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem, iki namaz arasında, öğle ile ikinci namazları arasında Cennet'ten çıktı ve yere indirildi. Onun Cennet'te kalışı, âhiret günleriyle yarım gündü. Bu da, on iki saat olan gün hesabıyla 500 yıldır. Bir gün ise, dünya ehlinin hesabıyla 1000 senedir. Âdem, *Hindistan*'da “Nevz” denilen bir dağa indirildi. Havva ise *Cidde*'ye indirildi. Âdem ile birlikte Cennet kokusu da inmişti. Bu koku (dünyanın) ağaçlarına ve vadilerine yayıldı. Oralar (güzel) kokuyla doldu. Bu yüzden (güzel) koku, Âdem'in (a) kokusundan alındı. Dediler ki: Yine Cennetteki kokulu bitki (reyhan) ve *Hacerülesved* de onunla birlikte indirildi. *Hacerülesved* kardan daha beyazdı. Musa'nın asası da indirilmişti. Musa'nın asası cennetin kokulu ağacındandı. Uzunluğu, Musa'nın (a) uzunluğu olan on zirâ olup acı ve buhurluydu. Sonra çekiç, örs ve kerpeten de Âdem'e indirildi. Âdem dağa indirilince, dağda çıkan demirden bir çubuğa baktı (gördü) ve (elindeki çekice bakarak), “Bu bundandır.” dedi. Böylece eskimiş ve kurumuş ağaçları çekiçle kırıyordu. Sonra eriyinceye kadar bu dal (demir çubuk) üzerinde (ateş) yaktı. Bundan ilk yapılan şey bir bıçaktır. Âdem onu kullanıyordu. Sonra ondan, Nûh'un verasetle aldığı ve *Hindistan*'da azapla kaynayan Tennur yapıldı.^[57] Âdem Hacca gittiği zaman *Hacerülesved*'i *Ebû Kubeys* dağının üzerine bıraktı. Karanlık gecelerde, *Mekkelileri* ay gibi aydınlatıyordu. İslâm'dan dört yıl önce, hayızlılar ve cünüpler oraya çıkıp onu elledikleri için kararmıştı. Kureyş de onu *Ebû Kubeys*'ten indirdi.

Âdem, *Hindistan*'dan *Mekke*'ye yürüyerek kırk defa hac yaptı. Âdem indirildiği zaman başı göğe değiyordu. Bu yüzden dazlaktı ve dazlaklığı çocuklarına da miras bıraktı. Kara hayvanları onun uzunluğundan korkup kaçıyordu. O günden beri yabanileştiler. Âdem, bu dağın üzerinde ayakta

iken meleklerin sesini işitiyor ve Cennet'in kokusunu alıyordu. Onun bu uzunluğu altmış zira'a kadar indirildi. Vefat edinceye kadar da uzunluğu buydu. Âdem'in güzelliği, Yusuf'tan başka hiçbir çocuğuna verilmedi. Âdem, kaside şeklinde şöyle diyordu: "Ey Rabbim, senin evinde (Cennette) senin komşundum. Senden başka rabbim, senden başka gözetleyicim yoktu. İçinde bolca yiyor ve istediğim yerde duruyordum. Beni bu kutsal dağın üzerine indirdin. Ben, meleklerin seslerini işitiyor, arşının etrafını nasıl kuşattıklarını görüyorum. Cennet'in kokusunu ve güzelliklerini alıyorum. Sonra beni yere indirip boyumu altmış zira'a indirdin. Kuşkusuz ses ve nazar benden kesilmiş oldu. Cennet'in kokusu da benden gitti."

Yüce Allah ona şöyle cevap verdi: "Ey Âdem! Senin ma'siyetin/günahın yüzünden sana bunları yaptım." Allah, Âdem ve Havva'nın çıplaklığını görünce, Allah'ın Cennet'ten indirdiği sekiz çiftten olan koyunlardan bir koç kesmesini emretti. Bunun üzerine Âdem bir koç alıp kesti. Sonra yününü aldı; Havva onu eğirdi ve ikisi onu dokudular. Âdem kendisi için bir cübbe, Havva için de bir önlük ve bir örtü dokudu. Bunları giydiler. Âdem ile Havva bir araya geldiler; ona "cem" (birleşme) denildi. *Arefe*'de tanıştılar, oraya "Arefe" dendi."

Yüz yıl geçmişlerine (Cennet'ten çıkarılmalarına) ağladılar; kırk gün yemediler, içmediler. Sonra Âdem'in indirildiği Nevz dağında oldukları bir gün yiyip içtiler. Âdem, 100 yıl Havva'ya yaklaşmamıştı. Sonra ona yaklaştı (birleşti); Havva (Âdem'den) ondan hamile kaldı. İlk doğumda Kâbil ve onun ikizi olan kız kardeşi Lebûd'u doğurdu. Sonra (tekrar) hamile kaldı; Hâbil ve onun ikizi olan kız kardeşi İklîmâ'yı doğurdu. Bülûğ çağına erdiklerinde Allah, ilk karında doğanları ikinci karında doğanlarla; ikinci karında doğanları birinci karında doğanlarla evlendirmesini emretti. Nikâhta, iki ayrı karnı çaprazlıyordu. Kâbil'in kız kardeşi güzel, Hâbil'in kız kardeşi ise çirkindi. Âdem, emredilenleri Havva'ya söyledi. Havva durumu iki oğluna anlattı. Hâbil razı oldu, ancak Kâbil kızarak, "Hayır! Vallahi, Allah asla bunu emretmemiştir, fakat bu senin emrindir Ey Âdem!" dedi. Âdem şöyle dedi: "Birer kurban takdim ediniz. Hanginiz onun için daha çok hak sahibiyse, Allah gökten bir ateş indirecek ve onun kurbanını yiyecektir." Buna razı oldular.

Hâbil, hayvan sahibiydi. Koyunlarının en iyisini, süt ve yağını hemen getirdi. Kâbil ise çiftçiydi. Ekininin en kötüsünden az bir miktar getirdi. Sonra Âdem onlarla birlikte olduğu halde dağa, yani Nevz'e tırmandılar. Kurbanı koydular ve Âdem Rabbine dua etti. Kâbil kendi kendine

“Umurumda değil! Sunduğum kurban ister kabul edilsin ister edilmesin, Hâbil kız kardeşimi asla nikâhlayacaktır!” diye düşündü. Ateş indi. Hâbil, koyunlarının yanında iken onun kurbanını yedi. Kâbil, “Andolsun seni öldüreceğim.” dedi. Hâbil, “Neden beni öldüreceksin?” diye sordu. Kâbil, “Çünkü Allah senin kurbanını kabul etti, ama benimkini kabul etmedi ve bana geri verdi. Sen benim güzel kız kardeşimle evlendin, ben senin çirkin kardeşinle evlendim. İnsanlar, bugünden sonra senin benden daha hayırlı biri olduğunu anlatacaklardır.” dedi. Hâbil ona, **“Andolsun, sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da, ben seni öldürmek için elimi sana uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah’tan korkarım. Ben istiyorum ki, sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip cehennemliklerden olasın. İşte o zâlimlerin cezasıdır”**^[58] dedi.”

(Hâbil’in sözünde) geçen **“benim günahımı...”** ifadesinden maksat şudur: Hâbil diyor ki: “Beni öldürdüğün takdirde, beni öldürmeden önceki günahlarınla birlikte bu günahımı da yüklenirsin.” Nitekim onu öldürdü ve pişman oldu. Onu olduğu gibi bıraktı, cesedini gizleyemedi. **“Nihayet Allah, ona kardeşinin cesedini nasıl örtüp gizleyeceğini göstermek için yeri eşeleyerek bir karga gönderdi.”**^[59] Kardeşini akşam öldürmüştü. Ne yapacağını düşünmek için sabahladı. Bir ne görsün; canlı bir karga ölü bir kargayı gömmeye çalışıyor. Dedi ki: **“Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtmekten aciz miyim ben?”**^[60] “Şu karga kardeşini gizlediği gibi, ben nasıl gizleyemiyorum?” diyerek kendine beddua etti ve pişman oldu.

Sonra Kâbil, kız kardeşinin^[61] elinden tutarak Nevz dağından oturaklı (düz) bir yere indi. Âdem Kâbil’e, “Git! Hep korkak kalasın ve görenler sana güvenmesin!” dedi. Âdem’in çocuklarından hiçbiri yoktu ki, yanından geçtiğinde onu taşlamasın. (Bir gün) Kâbil’in âmâ/kör bir oğlu, yanında bir çocuğuyla Kâbil’e geldiler. Çocuk, âmâ babasına, “Bu baban Kâbil’dir.” deyince, âmâ adam babası Kâbil’e (bir taş) attı ve onu öldürdü. Âmânın oğlu, “Baba, sen babanı öldürdün?” dedi. Âmâ elini kaldırıp oğluna bir yumruk atarak onu öldürdü. Sonra, “Yazıklar olsun bana ki, bir atışımla babamı, bir yumruğumla oğlumu öldürdüm.” dedi.

Sonra Havva (tekrar) hamile kaldı. Bu kez Şis ve kız kardeşi Azûra’yı doğurdu. Ona, “Hâbil” isminden türetilmiş “Hibetüllah” ismi verildi. Onu doğurduğu zaman Cibrîl ona, “Bu, Allah’ın Hâbil yerine sana hediyesidir.” dedi. O Arapça’da Şes, Süryanîce’de Şas, İbranîce’de Şis’tir. Âdem (a) ona vasiyet etmiştir. Şis doğduğu zaman Âdem 130 yaşındaydı. Sonra Âdem

Havva ile birleşti, ardından kolay bir hamilelik geçirerek onu karnında taşıdı. [(Ravi) diyor ki:] Kalkıp oturabiliyordu. Sonra şeytan kılık değiştirerek Havva'ya geldi. Ona, "Ey Havva, bu karnındaki nedir?" diye sordu. Havva, "Bilmiyorum." dedi. şeytan, "Muhtemelen bu hayvanlardan biri olmalıdır." dedi. Havva yine "Bilmiyorum." dedi. Sonra şeytan, (yüğü) ağırlaşıncaya kadar ondan vazgeçti. (Ağırlaşınca) ona gelip, "Kendini nasıl hissediyorsun ey Havva?" dedi. Havva, "Beni korkuttuğun gibi olmasından endişe ediyorum. Kalkmak istediğimde kalkamıyorum." dedi. şeytan, "Ey Havva, Allah'a dua etsem, onu sana ve Âdem'e benzetse de, ona ismimi versen, ne dersin?" dedi. Havva, "Olur." dedi. şeytan Havva'nın yanından ayrıldı. Sonra Havva Âdem'e şöyle dedi: "Yanıma birisi geldi. Karnımdakinin bu hayvanlardan biri olduğunu bana haber verdi. Ben onun için ağırlık hissediyorum ve onun dediği gibi olmasından korkuyorum."

Onu doğuruncaya kadar Âdem ve Havva'nın bundan başka kederleri yoktu. İşte Allah'ın **"Gebeliği ağırlaşınca, her ikisi de Rableri Allah'a, "Eğer bize iyi ve sağlıklı bir ocuk verirsen, elbette şükredenlerden olacağız."**^[62] ayetinin manası budur. Bu, doğurmadan önceki dualarıydı. Havva, sağlıklı bir ocuk doğurunca şeytan yanına gelerek, "Bana söz verdiğin gibi ismimi ona verdin mi?" dedi. Havva, "İsmin ne?" diye sordu. şeytanın ismi Azâzîl'di. şayet bu ismi söyleseydi Havva onu tanırdı. Fakat "İsmim el-Hâris'tir." dedi. Havva da oğluna "Abdü'l-Hâris" ismini koydu; ocuk öldü. Allah şöyle buyuruyor: **"Fakat Allah onlara iyi ve sağlıklı bir ocuk verince de, Allah'ın kendilerine verdiği ocuk konusunda ona ortaklar koşarlar. Allah onların ortak koştukları şeylerden yücedir."**^[63]

Allah, Âdem'e, "şüphesiz arşımın önünde bir haremim vardır. Git ve içinde benim için bir ev (Beyt) yap. Sonra, meleklerin arşımı kuşattıkları gibi sen de evimi tavaf et. Orada, senin ve bana itaat eden çocuklarının dualarını kabul edeceğim." dedi. Âdem, "Ey Rabbim, ben bunu nasıl yaparım? Ne gücüm var ne de onun için yol bulabilirim!" dedi. Allah ona bir melek verdi. Onu alıp Mekke'ye doğru gittiler. Âdem, hoşuna giden bir bahçenin ya da bir yerin yanından geçtiğinde meleğe, "şuraya inelim." derdi. Melek ise ona, "Yerinde dur!" diyordu; ta ki Mekke'ye gelinceye kadar.

Âdem'in konakladığı her yer müreffehiti; geçip gittiği her yer ise, çöl ve ıssızdı. Âdem Kâbe'yi beş dağdan topladığı taşlarla inşa etti. Tur-i Sina'dan, Zeydun ^[64] dağından, Lübnan'dan ve Cûdî dağından. Temellerini de Hıra'dan inşa etmişti. Kâbe'nin inşaatını bitirince Melek onu Arafat'a

götürdü. Bugün insanların yaptıkları tüm hac menâsikini ona gösterdi. Sonra onu *Mekke*'ye getirdi ve bir hafta boyunca *Kâbe*'yi tavaf etti.

Sonra Âdem, *Hindistan* toprağına döndü ve *Nevz* dağında vefat etti. Şis, Cibrîl'e: "Âdem'in üzerine [cenaze] namazı kıl." dedi. Cibrîl ona şöyle dedi: "Sen buyur, babanın üzerine [cenaze] namazını kıldır ve üzerine otuz tekbir getir. (O tekbirlerden) beşi zaten (cenaze) namazı tekbirleridir. Kalan yirmi beşi ise Âdem'in fazileti içindir."

Çocukları ve torunları *Nevz* dağında 40.000 kişiye ulaşmadan Âdem vefat etmedi. Âdem onlarda zinayı, içkinin içilmesini ve bozgunculuğu gördü. Şis'in evlatlarının, Kâbil'in çocuklarıyla evlenmemelerini vasiyet etti. Yanına gelip onun için istiğfarda bulunanlar Şis'in evlatlarıydı. Âdem'in ömrü 936 yıldı. Şis'in soyundan olan 100 yakışıklı erkek, Kâbil'i kastederek, "Amca çocuklarımız ne yapıyorlar? Bir baksak!" dediler. O 100 kişi (dağdan), Kâbil'in soyundan çirkin kadınların yanlarına vardılar.. Kadınlar erkekleri hapsederek, Allah fırsat verdiği kadar erkek orada durdular. Başka bir 100 kişi, "Bir baksak, kardeşlerimiz ne yapıyorlar acaba?" dediler. Dağdan onlara indiler; kadınlar onları da hapsettiler. Sonra Şis'in tüm çocukları (dağdan) indiler. Günah geldi, evlendiler ve birbirine karıştılar. Kâbil'in çocukları yeri dolduracak kadar çoğaldı. Nûh zamanında (suda) boğulanlar onlardı.

Âdem'in oğlu Şis, Enûş'un ve birçok insanın babasıydı. Şis ona vasiyet etmişti. Enûş da Kaynân'ın ve birçoklarının babasıydı. Vasiyet ona idi. Kaynân da Mehlâîl'in ve onunla birlikte birkaç kişinin babasıydı. Vasiyet ona idi. Mehlâîl ise Yertz'in (Yerd) -O el-Yâriz idi- ve onunla birlikte birkaç kişinin babasıydı. Vasiyet ona idi. Onun zamanında putlar yapıldı. İslâm'dan (Gerçek dinden) dönenler döndü. Ardından (gelen) Yertz Hanûh'un (Uhnuh) -O İdris'ti (a)- ve onunla birlikte birkaç kişinin babasıydı.

Havva ﴿حَوَاء﴾

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi. O İbn Cüreyc'ten, o da "...ve ondan da eşini yaratan"^[65] *ayetiyle ilgili olarak Mücâhid'den rivâyet etti; dedi ki:*

Havva, Âdem uykuda iken onun kaburgasından yaratıldı. [el-Kusayra, 'kısa kaburga' anlamındadır.] Âdem uyandığında, "Aaa! Kucağımda bir

kadın!” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Süfyân b. Sa’îd es-Sevrî bize haber verdi. O, babasından, o da İbn Abbâs’ın bir mevlasından rivâyet etti; dedi ki:

Bütün canlıların anası olduğu için ona “Havva” ^[66]denilmiştir.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem Hindistan’a, Havva ise Cüdde’ye (Cidde) indirildi. Âdem onu aramaya geldi. “Cem” denilen bir yere geldiğinde Havva ona yaklaştırmaya başladı; bu yüzden oraya “Müzdelife” (yaklaşma yeri) denildi. Her ikisi bir araya geldikleri yere de “Cem” denilmiştir.

İdris Peygamber (a) ﴿إدريس﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Âdem’den sonra yeryüzüne ilk gönderilen peygamber İdris’tir. O, Hanûh b. Yez (Yerd)’dir. O el-Yariz’dir. Âdemoğlu’nun bir ayda yapamadığı işlere kendisi bir günde muvaffak oluyordu. İblis onu kıskandı ve kavmi ona isyan etti. Allah Kur’ân’da dediği gibi, “**Allah onu yanına, yüce bir makama yükseltti.**”^[67] Onu Cennet’e koyarak “Onu buradan çıkaracak değilim.” dedi. Bu (konu), İdris ile ilgili uzun bir hadiste yer almaktadır. Hanûh (Uhnuh) “Metu Şalah”ın ve onunla birlikte birkaç kişinin babasıdır; vasiyeti de ona yaptı. Metu Şalah, Lemk’in ve onunla birlikte birkaç kişinin babasıdır; vasiyeti de ona yaptı. Lemk ise Nûh’un babasıdır.

Nûh Peygamber (a) ﴿نوح﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O, babasından, o Ebû Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Nûh dünyaya geldiği zaman Lemk seksen iki yaşındaydı. O zaman hiç kimse kötülükten nehyetmiyordu. Allah kırk sekiz yaşındaki Nûh’u onlara

(peygamber olarak) gönderdi. Sonra peygamberliği süresinde 120 yıl onları (dine) davet etti. Sonra Allah, ona gemi yapmayı emretti. Nûh gemiyi yaptı ve 600 yaşında iken ona bindi. Boğulanlar boğuldu. Gemiden sonra Nûh 350 yıl dünyada kaldı. Nûh, Sam'ın babasıdır. Onun neslinde beyazlık ve karayağızlık vardı. Sonra Ham doğdu. Onun neslinde siyahlık ve az beyazlık vardı. Sonra Yafes doğdu. Onlarda da kumrallık ve kırmızılık vardı. Sonra, (suda) boğulan Ken'an doğdu. Araplar ona "Yam" adını verirler. Arapların, "Kuşkusuz Ham, amcamız Yam'dır" şeklinde sözleri vardır. Hepsinin annesi birdir.

Nûh, Nevz dağında gemiyi inşa etti. Tufan da buradan başladı. Nûh, yanında çocukları, çocuklarının hanımları olan gelinleri ve Şis'in neslinden olup kendisine iman etmiş olan yetmiş üç kişi olduğu halde gemiye bindi. Gemide seksen kişi olmuşlardı. Nûh her bir çiftten iki tanesini gemiye aldı. Geminin uzunluğu, Nûh'un babasının dedesi (olan şahsın) zira'ıyla 300 zira'dı. Geminin eni elli zira'dı. Gökteki uzunluğu (yüksekliği) otuz zira'dı. Geminin altı zira'ı suyun üzerine çıkmıştı. Geminin üstü örtülüydü. Nûh ona üç kapı yapmıştı; bazısı bazısından daha aşağıdaydı. Allah kırk gün kırk gece yağmur yağdırdı. Yaban hayvanları ve bütün hayvanlar ve kuşlar, yağmurdan etkilenince Nûh'a gelip onun emrine koyuldular. Allah'ın ona emrettiği gibi, her bir çiftten iki tanesini gemiye aldı. Âdem'in cesedini (tabutunu) da yanına alıp onu erkeklerle kadınlar arasında bir perde yaptı. Receb ayının onunda gemiye bindiler. Muharrem'in (onunda) Âşura günü gemiden çıktılar. Bu yüzden isteyenler Âşura günü oruç tutarlar. Su, iki yerden çıktı. Allah'ın, **"Biz de göğün kapılarını döktürürcesine yağan bir yağmurla açtık. Yeryüzünü pınar pınar fışkırttık. Derken, sular takdir edilmiş bir iş için birleşti."**^[68] ayetinin manası budur. Cenab-ı Hak (münhemir) kelimesinin "dökülen" manasında (ve feccerna'l-arda) ifadesinin "yeri yardık" manasında olduğunu söylüyor. Sonuçta su iki kısma ayrıldı: Yarısı yerden, yarısı da göktendi. Su, yeryüzündeki en yüksek dağın on beş zira üstüne yükseldi.

Gemi altı ay boyunca onları yeryüzünde gezdirdi. Harem'e gelinceye kadar hiçbir yerde durmuyordu. Ama Harem'e girmedi; bir hafta boyunca Harem'in etrafında dolaştı. Âdem'in yaptığı Kâbe suya batmaktan (korunarak) yükseltildi. O, el-Beytülma'mûr'dur. Hacerülesved, Ebû Kubeys'teydi. Gemi, Harem'in etrafında dolaştıktan sonra Cudî'nin üzerinde duruncaya kadar onları yeryüzünde gezdirdi. Cudî, Musul toprağında "Hısnayn"^[69] denilen yerdeki bir dağdır. Altı ay sonra gemi

Cudî'de karar kıldı. Altı ay sonra, **“Zalimler topluluğu Allah'ın rahmetinden uzak olsun”**^[70] denildi. *Cudî* üzerine oturunca da, **“Ey yeryüzü, yut suyunu! Ey gök, tut suyunu”**^[71] denildi. Allah, **“Ey gök, suyunu tut!”** diyor. **“Su çekildi.”**^[72], yani yeryüzü onu emdi, demektir. Gökten inen su olarak, şu yeryüzünde gördüğünüz denizler kaldı.

Tufandan yerde kalan son kalıntı, **“Hısmâ”** denilen yerdeki suydı. Bu su, tufandan sonra kırk yıl yerde kaldı, sonra kayboldu gitti. Nûh bir köye indi. Onlardan her bir adam bir ev inşa etti. O köye **“Suku's-Semânîn”**^[73] adı verildi. Kâbil'in tüm nesli tufanda boğuldu. Nûh ile Âdem arasındaki babaları hep İslâm üzereydi. Dedi ki: Nûh, güvercinin (insanlara) ünsiyet vermesi için dua etti; aslanın sürekli sıtmaya tutulması ve karganın da zorlukla yiyecek elde etmesi için beddua etti.

Bize Kabîsa b. Ukbe es-Sevvâî haber verdi; dedi ki: Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî bize haber verdi. O, babasından, o da İkrime'den rivâyet etti; dedi ki:

Âdem ile Nûh arasında on asır vardı. (O zaman yaşayanların) hepsi de İslâm üzereydiler. [Dedi ki: Daha sonra söz, Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib'in babasından, onun Ebû Sâlih'ten, onun da İbn Abbâs'tan rivâyet ettiği hadise döndü.] İbn Abbâs dedi ki: Nûh Kâbil'in neslinden (olan) bir kadınla evlendi. Kadın ona bir çocuk doğurdu; Nûh ona Yûnâtun adını koydu. **“Mu'linur Şemsa”** denilen bir şehirde dünyaya geldi. Suku's-Semânîn (Seksenler Pazarı) onlara dar gelmeye başlayınca Babil'e yönelip onu inşa ettiler. Babil, Fırat ile Serât^[74] arasındadır. Şehrin uzunluğu on iki, genişliği on iki fersahtı. Şehrin kapısı, *Kûfe* köprüsünün üstünden geçilirken solda, bugünkü sarayın bulunduğu yerdeydi. Orada 100.000 oluncaya kadar çoğaldılar. Hepsi de İslâm üzereydiler. Nûh, gemiden çıktığı zaman, Âdem'in naaşını *Beytülmakdis*'e defnetti; Nûh (a) da vefat etti.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O, Sa'îd'den, o Katâde'den; O, el-Hasan'dan, o da Semüre'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: **“Sam Arapların babası, Ham Habeşlerin babası, Yafes ise Rumların babasıdır.”**

Bize Hâlid b. Hıdâş b. Aclân haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O Mu'âviye b. Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Nûh üç (çocuk) babası oldu: Sam, Ham ve Yafes. Sam Arapların, Perslerin ve Rumların babasıdır. Bunların her birisinde hayır vardır. Ham'ın çocukları siyahlar, Berberîler ve Kıbtîlerdir. Yafes ise Türklerin, Sakalibe'nin, Ye'cüc ve Me'cüc'ün babasıdır.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi. O, babasından, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah Musa'ya: "Ey Musa! Sen ve kavmin, el-Cezire ve el-Âl ahalisi Nûh'un oğlu Sam'ın çocuklarısınız." İbn Abbâs dedi ki: "Araplar, Persler, Nebatîler, Hindliler, Sintliler ve Bendliler, Nûh'un oğlu Sam'ın çocuklarıdır."

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi. O babasından rivâyet etti; dedi ki:

Hind, Sind ve Bend ahalisi Nûh'un oğlu Sam'ın oğlu Erfahşed'in oğlu Şâlih'in oğlu Âbir'in oğlu Yaktûn'un oğlu Yûfir'in çocuklarıdır. [Dedi ki:] Mekran, el-Bend'in oğludur. Cürhüm'ün ismi Hüzzüm'dür. Onun babası Âmir, onun babası Sebe, onun babası Yaktûn, onun babası Âbir, onun babası Şâlih, Onun babası Sam b. Nûh'tur. Hadremût ise, Yaktûn'un oğludur. O, Âbir'in oğlu, o da Şâlih'in oğludur. Yaktûn'un ismi Kahtan'dır. Onu İsmail'e bağlamayanlara göre Kahtan Âbir'in oğlu, o Şâlih'in oğlu, o Erfahşed'in oğlu, o da Sam b. Nûh'un oğludur. Persler ise Fâris'in çocuklarıdır. Fâris Bübers'in oğlu, o Yâsûr'un, o da Sam b. Nûh'un oğludur. Nebatîler Nubayt b. Maş'ın çocuklarıdır. Maş İrem'in oğlu, o da Sam b. Nûh'un oğludur. el-Cezire ve el-Âl halkı, Mâş'ın çocuklarıdır. Mâş İrem'in oğlu, o da Sam b. Nûh'un oğludur. Amlîk -ki o Arap'tır-, Tasim ve Ümeym ise Lûz'un çocuklarıdır. Lûz, Sam b. Nûh'un oğludur. Amlîk (aslında) Amâlika'nın babasıdır. Berberîler de onlardandır. Bunlar Temîla'nın çocuklarıdır. O Mazureb'in oğlu, o Fârân'ın oğlu, o Amr'ın oğlu, o Amlîk'in oğlu, o Lûz'un oğlu, o da Sam b. Nûh'un oğludur. Ancak Sanhâce ve Ketâme bunlardan değildir. Bu ikisi, Ferîkays'ın çocuklarıdır. O Kays'ın oğlu, o Sayfî'nin oğlu, o da Sebe'in oğludur.

İlk Arapça konuşanın *Babil*’den ayrılan Amlîk olduğu söyleniyor. Onlara ve Cürhüm’e “Arab-i Arîbe” denilirdi. Semûd ve Cüdeys ise, Cair’in çocuklarıdır. Cair İrem’in oğlu, o da Sam’ın oğlu, o da Nûh’un oğludur. Âd ve Ubeyl ise Avs’ın çocuklarıdır. O İrem’in oğlu, o da Sam b. Nûh’un oğludur. Rumlar, en-Natî’nin çocuklarıdır. O Yûnân’ın oğlu, o da Yafes b. Nûh’un oğludur. Nemrûz, Kûş’un oğludur. O, Ken’an’ın, o da Ham b. Nûh’un oğludur. Nemrûz Babil’in sahibi olup İbrahim Halîlü’r-Rahman’ın çağdaşıdır.

Onların zamanında Âd için “İrem’in Âd’ı” denilirdi. Âd öldüğü zaman bu kez Semûd için “İrem’in Semûd’u” denildi. Semûd da ölünce diğer İrem nesline “İrman” denildi. Onlar Nebatîlerdir. Bütün bunlar Babil’deyken İslâm üzereydiler; ta ki Nemrûz b. Kûş b. Ken’an b. Ham b. Nûh onlara hâkim oluncaya kadar. Nemrûz onları putlara ibadet etmeye davet etti. Onlar da taptılar. Dilleri Süryanice olduğu halde akşamladılar; sabah olduğunda ise farklı diller konuşmaya başladılar. Birbirlerinin dillerini anlamaz oldular. Sam’ın nesli için on sekiz, Ham’ın nesli için on sekiz, Yafes’in nesli içinse otuz altı dil oluştu.

Allah Âd, Ubeyl, Semûd, Cüdeys, Amlîk, Tasim, Ümeym ve Yaktûn b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh’a Arapçayı öğretti. *Babil*’de onları ilk defa sancak altına alan Yunâtın b. Nûh’tur. Sam’ın çocukları *Micdel*’e, yerin göbeğine yerleştiler. O (bölge), *Sâtîdmâ*’dan denize ve *Yemen*’den Şâm’a kadardı. Allah peygamberliği, kitabı, güzelliği, karayağızlığı ve beyazlığı onlara verdi. Ham’ın çocukları güney ve batı rüzgârı tarafına yerleştiler. Bu bölgelere ed-Dârûm denilirdi. Allah onlara karayağızlık ve biraz da beyazlık verdi. Onların ülkelerini ve semalarını imar etti ve taun hastalığını onlardan kaldırdı. Onların toprağında ılgın^[75], erâk,^[76] uşer,^[77] gâf,^[78] ve hurma ağaçlarını yarattı. Ay ve güneş de onların semasında dönmeye başladı.

Yafes’in çocukları ise sert yerlere, saba rüzgârının bulunduğu kuzey tarafına yerleştiler. Onlarda kırmızılık ve kumrallık vardı. Allah onların toprağını (birçok şeyden) mahrum etti. Onların semasını da mahrum etti; çünkü gezen yedi yıldızdan hiçbiri onların üzerinde dolaşmıyordu. Onlar “Benat-i Na’ş (büyük ve küçük ayı), oğlak ve iki kutup” denilen kutup yıldızlarının altındaydılar. Ayrıca taun hastalığına müptela oldular.

Sonra Âd, su yollarının bulunduğu bir vadiye yerleşti ve “*Muğis*” denilen bir vadide helak oldular. Onlardan sonra Mehre, vadiye yerleşti. Ubeyl, *Yesrib*’in yerine yerleşti. Amâlika, “San’a” adını almadan önceki *San’a*’ya

yerleşti. Sonra onlardan bazıları *Yesrib*'e giderek oradan Ubeyl'i çıkardılar. Onlar da sel suyunun yerine yerleştiler; sonra bir sel gelip onları alıp götürdü. Bu yüzden buraya “*Cuhfe*” denildi. Semûd ise taşlık bölgeye ve ardındakine yerleşti; orada helak oldular. Tasim ve Cüdeys, *Yemâme*'ye yerleştiler. Onlardan bir kadının isminden dolayı oraya *Yemâme* denildi; helak oldular. Ümeym ise, *Übâr* toprağına yerleştiler ve orada helak oldular. Orası, *Yemâme* ile (Âd'ın yerleştiğı) vadi arasındaydı. Cinler oraya egemen olduğundan dolayı bugün kimse oraya ulaşamıyor. Übâr b. Ümeym'in isminden dolayı oraya “*Übâr* toprağı” denildi. Yaktûn b. Âbir'in çocukları *Yemen*'e yerleştiler. Onlar sağa doğru gittikleri için oraya “*Yemen*” denildi. Ham'ın oğlu Ken'an'ın çocuklarından bir grup *Şâm*'a yerleştiler. Onlar uğursuz oldukları için oraya “*Şâm*”^[79] denildi. Aslında *Şâm*'a “Ken'an toprağı” da denilirdi. Sonra Benî İsrâîl geldi; onları (Ken'an'ın çocuklarını) orada öldürüp, *Şâm*'dan sürgün ettiler. Böylece *Şâm*, Benî İsrâîl'in oldu. Rumlar, Benî İsrâîl'e saldırıp onları öldürdüler. Az bir kısmı hariç, diğerlerini *Irak*'a sürgün ettiler. Sonra Araplar geldi ve *Şâm*'a egemen oldular. O zaman Fâliğ vardı. O, Fâliğ b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh'tur. Kitapta isimlendirdiğimiz gibi, yeryüzünü Nûh'un çocukları arasında taksim eden oydu.

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi; dedi ki: el-Hasan b. el-Hakem en-Naha'î bize haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Sebre en-Naha'î haber verdi. O da Ferve b. Müseyk el-Gutayfî sonra el-Murâdî'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanına geldim ve “Ey Allah'ın Elçisi! Kavmimden öne çıkanlarla (İslâmı kabul edenlerle bir olup), yüz çevirenlere karşı savaşıyım mı?” dedim. Resûlullah (sas), “*Evet!*” dedi. Sonra düşündüm ve “Ey Allah'ın Elçisi, hayır! *Sebe* ahalisiyle (savaşmak istiyorum). Onlar daha güçlü ve kuvvetlidirler.” dedim. Allah'ın Elçisi, *Sebe* ahalisiyle savaşmama izin vermişti. O'nun yanından çıkınca Allah *Sebe* hakkında indirdiğini indirdi. Resûlullah (sas), “*Gutayfî ne yaptı?*” diye sormuş. Sonra evime (bulunduğum yere) haber yollamış; gittiğimi anlamış, beni geri çağırđı. Resûlullah'ın (sas) yanına vardığımda oturduğunu, etrafında Ashâbı'nın olduğunu gördüm. Dedi ki: “*Kavmini İslâma davet et. Onlardan sana icabet edenleri (İslâm'ı kabul edenleri) kabul et; reddedenler için, bana bir haber ulaştırıncaya kadar acele etme.*” Oradakilerden bir adam,

“Ya Resûlullah, “Sebe” nedir; bir yer mi, yoksa bir kadın mı?” dedi. Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: “*Ne bir yer, ne de bir kadındır. Araplardan on çocuklu bir adamdır. Bu çocuklardan altısı Yemen tarafına, dördü de Şâm tarafına yerleşti. Şâm tarafına gidenler Lahm, Cüzâm, Gassân ve Âmile’dir. Yemen tarafına gidenler ise, Ezd, Kinde, Himyer, Eş’arun, Enmâr ve Mezhic’tir.*” Bir adam, “Ya Resûlullah! “Enmâr” nedir?” diye sordu. Resûlullah (sas), “*Has’am ve Becîle kabilelerinin mensup olduğu kimselerdir*” dedi.

İbrahim Halîlü’r-Rahman (a) ﴿إبراهيم﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O, babasından rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim’in babası *Harran* ahalisindendi. Bir dalgınlık oldu; yanında eşi ve İbrahim’in annesi Nûnâ olduğu halde *Hürmüzcerd’e* geldi. Nuna, Kürünba’nın kızıydı. O da Erfahşed’in soyundan Kûsâ’nın oğluydu. Erfahşed, Sam’ın oğlu, o da Nûh’un oğludur.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi. O da çok sayıda ilim ehlerinden rivâyet etti; dedi ki:

(İbrahim’in eşinin) ismi Ebyûnâ idi. O, Ergu’nun oğlu Efrâyim’in çocuklarındandı. Soy kütüğü şöyledir: Efrâyim b. Erğuvâ b. Fâliğ b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Kûsâ’nın oğlu Kürünba, İbrahim’in anne tarafından dedesidir. İbrahim’in babası Kral Nemrud’un putlarına bakmakla görevliydi. İbrahim *Hürmüzcerd’te* doğdu. Onun adı İbrahim idi. Sonra *Babil* toprağından Kûsâ’ya intikal etti. İbrahim erişkin olup kavmine zıt (bir yolda) giderek insanları Allah’a ibadet etmeye davet edince, bu haber Kral Nemrud’a ulaştı. Nemrud, İbrahim’i yedi yıl zindana attı. Sonra onun için kumdan bir korunak yaptı. Sonra içinde kuru odunlar yaktı ve İbrahim’i içine attı. İbrahim: “**Allah, bize kâfidir; o ne güzel vekildir**” dedi ve ateşten yara almadan sağlam çıktı.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O, babasından; o, Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim, Kûsâ'dan kaçıp sonra ateşten çıktığında dili Süryaniceydi. Harran'dan (ayrılıp) Fırat'ı geçince Allah onun dilini değiştirdi. Fırat'ı geçti (ubûr etti) diye onun konuştuğu dile "İbranice" denildi. Nemrud (adamlarını) onun arkasından göndererek, "Süryaniceyi konuşup da bana getirmediğiniz kimse kalmasın" dedi. Onun adamları İbrahim'e yetiştiler; fakat İbranice konuştuğu için dilini anlayamadılar ve onu bıraktılar.

Hişâm b. Muhammed babasından rivâyet ettiğine göre:

İbrahim, Babil'den Şâm'a hicret etti. Sara onun yanına gelerek kendisini ona bağışladı. İbrahim onunla evlendi ve onunla birlikte yola çıktı. O zaman İbrahim otuz yedi yaşındaydı. İbrahim, Harran'a geldi ve orada bir müddet kaldı. Sonra Ürdün'e gelerek orada bir müddet kaldı. Sonra Mısır'a gitti ve orada da bir süre kaldı. Sonra tekrar Şâm'a döndü, İlyâ^[80] ve Filistin arasında es-Seb' denilen bir yere yerleşti. Orada bir kuyu açtı ve bir mescit yaptı. Daha sonra kentin bazı yerlileri onu rahatsız ettiler. Onlardan ayrıldı ve er-Remle ile İlyâ arasındaki bir yere yerleşti. Orada bir kuyu açtı ve orada ikamet etmeye başladı. İbrahim'in malı ve hizmetçileri (Allah tarafından) bollatılmıştı. İlk defa misafir ağırlayan, ilk defa tirit (et suyuna doğranmış ekmek) yemeğini yapan ve ilk defa (başında) beyazlık gören İbrahim'dir.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Süfyân es-Sevrî bize haber verdi. O da Âsım b. Ebû Osman'dan rivâyet etti. Âsım dedi ki: Selmân'dan bana nakledildiğini düşünüyorum; dedi ki:

İbrahim Rabbinden hayır istedi; başının üçte ikisi beyaz oldu. İbrahim: "Bu nedir?" dedi. Kendisine, "Dünyada ibret, ahirette nurdur." denildi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Süfyân b. Sa'îd bize haber verdi. O, babasından; o da İkrime'den rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim Halîlü'r-Rahman (a) 'misafirlerin babası' diye anılırdı.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Mâlik b. Enes bize haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim 120 yaşında iken *Kaddûm*'da^[81] sünnet olmuştur. Bundan sonra seksen yıl daha yaşamıştır.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O, babasından; o, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah, İbrahim'i dost edinip onu peygamber olarak seçtiğinde 300 kölesi vardı. İbrahim hepsini azad etti. Onlar da Müslüman oldular. İsyancılara karşı onunla birlikte savaşıyorlardı. [Dedi ki:] Efendileriyle birlikte savaşan ilk köleler onlardı.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim'in (a) İsmail adında bir çocuğu oldu. O, çocuklarının en büyüğüdü. Annesi Kıptîlerden olan Hacer'dir. Sonra İshâk dünyaya geldi. İshâk'ın gözleri görmüyordu. Onun annesi Sara bt. Besvîl'dir. Soy kütüğü, Besvîl b. Nâhûr b. Sârûğ b. Erğuvâ b. Fâlih b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh'tur. Daha sonra Meden, Medyen, Yakşân, Zimrân, Eşbak ve Şûh adlarında çocukları dünyaya geldi. Onların annesi Arab-ı Arîbe'den Kantûra bt. Maktûr idi. Yakşân'ın çocukları *Mekke*'ye yerleştiler. Medyen, “*Medyen*” denilen toprağa yerleşti; O yer onun adıyla adlandırıldı. Diğer çocukları (değişik) ülkelere gittiler. Onlar İbrahim'e (sitem ederek): “Ey babamız! İsmail ve İshâk'ı yanında tutuyorsun. Bizim de vahşet ve gurbet topraklarına yerleşmememizi emrettin!” dediler. İbrahim, “Böyle emrolundum.” dedi. [Dedi ki:] İbrahim, onlara Allah'ın isimlerinden birisini öğretti. Onlar bununla su talep edip yardım diliyorlardı. Onlardan bazıları *Horasan*'a yerleşti. Hezirler^[82] onların yanına gelerek: “Bunu size öğreten kişinin dünyanın kralı veya yeryüzünün en hayırlı insanı olması icap eder.” dediler. [Dedi ki:] Onlar krallarına “Hakan” ismini verdiler.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki:

İsmail doğduğunda İbrahim doksan yaşındaydı. İsmail babasının ilk çocuğuydu. İshâk ondan otuz yıl sonra dünyaya geldi. İbrahim, o zaman 120 yaşındaydı. Sara vefat etti. Bunun üzerine İbrahim Ken'anîlerden Kantûra adında bir hanımla evlendi. Bu (hanım), Mâzî, Zimrân, Serhac ve Sebak adında dört çocuk dünyaya getirdi. [Dedi ki:] İbrahim Hacûnâ (veya Hacûn) adında başka bir kadınla evlendi. Bu (kadın), Nâfes, Medyen, Keyşân, Şerûh, Ümeyyim, Lût ve Yakşân adlarında yedi çocuk dünyaya getirdi. İbrahim'in tüm çocukları on üçtür.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim (a) üç kez Mekke'ye gitti. Son defasında insanları hacca davet etti. Onu işiten her şey ona icabet etti. Ona ilk icabet eden A'mâlîk'ten önce Cürhüm'dü. Sonra Müslüman oldular; İbrahim de Şâm ülkesine geri döndü. 200 yaşında iken orada vefat etti.

İsmail (a) ﴿إِسْمَاعِيل﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî, çok sayıda ilim ehlerinden rivâyet ederek haber verdi; dediler ki:

Hacer, Kıptî olup Mısır'ın Fustat'ına yakın el-Feremâ'nın^[83] önündeki bir köydendir. Mısır'ın başında çok zalim ve cebbar olan Kıptîlerden bir Firavun vardı. İbrahim'in eşi Sara'yı taciz edip sonra yere yıkılan (Firavun) oydu.

[Denilir ki:] Firavun, Sara'nın elini tuttuğunda eli göğsünde kurumuştı. Bunu üzerine Firavun, "Rabbine dua et. Bana gelen bu belayı gidersin. Bir daha seni taciz etmeyeceğim" dedi. Sara onun için dua etti; eli iyileşti. Firavun kendine geldi ve Hacer'i çağırdı. Hacer, Firavun'un yanında en güvenli cariyelerden biriydi. Onu ve bir elbiseyi (hediye olarak) Sara'ya verdi. Sara, Hacer'i İbrahim'e (a) hibe etti. İbrahim onu nikâhladı ve ondan İsmail dünyaya geldi. İsmail onun en büyük çocuğuydu. Onun adı Eşmuyil idi; Arapçalaştırıldı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Süleym b. Ahdar haber verdi; dedi ki: Bize Avn haber verdi; dedi ki:

Muhammed (b. es-Sâib el-Kelbî), İsmail'in annesini Âcer şeklinde, Hacer'i 'ha'sız söylüyordu.

Bize Muhammed b. Humeyd Ebû Süfyân el-Abdî haber verdi. O, Ma'mer'den, o Eyyûb'dan, o İbn Sîrîn'den, o da Ebû Hüreyre'den rivâyet etti; dedi ki:

İbrahim ve Sara zalim krallardan birinin ülkesinden geçtiler. Kral onlardan haberdar edildi; hemen İbrahim'i çağırarak ona, "Seninle birlikte olan bu (kadın) kimdir?" diye sordu. İbrahim, "Kız kardeşimdir." dedi.

Ebû Hüreyre dedi ki: İbrahim üç kez dışında asla yalan^[84] söylememiştir: İki kere Allah hakkında, bir kere de eşi hakkında (yalan söylemiştir). Onun, "Ben hastayım." ve "Hayır, bunu, şu büyükleri yapmıştır.", bir de zalim kralın karşısında eşi için "O kız kardeşimdir." şeklindeki sözleri (biri yalandır). [Dedi ki:] Zalim kralın yanından çıkınca Sara'nın yanına girdi ve "Bu zalim hükümdar seni benden sordu. "Kız kardeşimdir." dedim. Zaten sen benim dinde kardeşimsin. Eğer sana soracak olursa kız kardeşim olduğunu söyle." dedi. Zalim hükümdar Sara'yı çağırdı. Sara onun yanına girdiğinde, kendisini ondan koruması için Allah'a dua etti.

Eyyûb dedi ki: Zalim hükümdar hışımla elini ona uzattı; şiddetli bir şekilde tutuldu. Hükümdar, belanın kendisinden kaldırılması halinde bir daha Sara'ya yaklaşmayacağına söz verdi. Sara Allah'a dua etti, serbest bırakıldı. Hükümdar ikinci kez ona yöneldi. Bu kez ilkinden daha şiddetli bir şekilde tutuldu. Hükümdar yine, serbest bırakıldığı takdirde bir daha kendisine yaklaşmayacağına söz verdi. Sara Allah'a dua etti; tekrar serbest kaldı. Hükümdar üçüncü kez Sara'ya niyetlenince bu kez ilk ikisinden daha şiddetli bir şekilde tutuldu. Yine serbest bırakıldığı takdirde kendisine bir daha yaklaşmayacağına söz verdi. Sara Allah'a dua etti; eli serbest kaldı. Sara'yı yanına getirene, "Onu derhal yanımdan çıkarın! Siz bana bir insan değil, bir şeytan getirmiştir." dedi ve hizmetçi olarak ona Hacer'i verdi. Sara İbrahim'in yanına (a) döndü. İbrahim namaz kılıyor ve Allah'a yalvarıyordu. Dedi ki: "Müjde, Allah o kâfir ve facirin elini benden men etti ve Hacer'i bana hizmetçi olarak hediye etti." Daha sonra İbrahim (a) Hacer ile evlendi ve ondan İsmail dünyaya geldi. Ebû Hüreyre dedi ki: "İşte bu (Hacer) sizin annenizdir ey gök suyunun çocukları! O İshâk'ın annesinin cariyesiydi."

Bize Muhammed b. Humeyd haber verdi. O Ma'mer'den, o da ez-Zühri'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Kıptîlere hâkim olduğunuzda onlara iyi davranın. Onların (bizimle) bir dostluğu ve akrabalığı vardır.” İsmail'in annesinin onlardan olduğunu kastediyor.

Bize Muhammed b. Humeyd haber verdi. O Ma'mer'den, o da Eyyûb'dan rivâyet etti; Sa'îd b. Cübeyr, İbn Abbâs'ın şöyle dediğini rivâyet etti:

İlk defa önden kuşak bağlayan İsmail'in (a) annesi Hacer'dir. İbrahim, onu ve oğlu İsmail'i Mekke'ye götürdüğü zaman, Sara'nın kendi üzerindeki izini gizlemek için kuşak bağlamıştı.

Muhammed b. Ömer bize haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İbrahim et-Teymî haber verdi. O, Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm el-Adevî'den, o, Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebû Hasme el-Adevî'den, o da Ebû Cehm b. Huzeyfe b. Gânim'den rivâyet etti; dedi ki:

Allah İbrahim'e vahiy gönderdi; Onun haram beldeye gitmesini emreliyordu. İbrahim Burak'a bindi. İki yaşındaki İsmail'i önüne aldı. Hacer de arkasındaydı. Kâbe'nin yerini ona göstermek için, Mekke'ye gelinceye kadar Cibrîl de onunla birlikteydi. İsmail ve annesini Kâbe'nin yanında indirdi; kendisi de Şâm'a döndü.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana Babam, Ebü'l-Cârûd er-Rebî b. Kuzey'den rivâyet ederek anlattı:

O, Ukbe b. Beşîr'in Muhammed b. Ali'ye şu soruyu sorduğunu söyledi: “Arapçayı konuşanların ilki kimdir?” Muhammed b. Ali: “On üç yaşında iken İbrahim'in (a) oğlu İsmail'dir (a).” dedi. Dedim ki: “Ey Ebû Ca'fer, bundan önce insanların konuşması neydi?” Muhammed b. Ali, “İbraniceydi” dedi. “O zaman Allah'ın, elçilerine ve kullarına indirdiği vahyin dili neydi?” diye sordum. Muhammed b. Ali, “İbraniceydi” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî, çok sayıdaki ilim ehlerinden rivâyet ederek haber verdiğiine göre:

İsmail'e doğduğu günden beri Arap dili ilham edilmiştir. İbrahim'in (diğer) bütün çocukları ise babalarının dili üzerindeydiler.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib, babasının şöyle dediğini haber verdi:

İsmail Arapça konuşmadı ve babasının hilafına bir şeyi mubah kılmadı. İbrahim'in çocuklarından ilk olarak Arapça konuşan, Yeşcüb'ün kızı Ri'le'nin çocuklarıdır. Onun soy kütüğü, Yeşcüb b. Ya'rüb b. Lûzân b. Cürhüm b. Âmir b. Sebe b. Yaktûn b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh şeklindedir.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; Bize Abdullah b. Lehî'a haber verdi. O da Huyey b. Abdullah'tan rivâyet etti; dedi ki:

Peygamber İsmail'in (a) on üç yaşında sünnet olduğu haberi bana ulaştı.

Bize Yahya b. İshâk Ebû Zekeriya el-Becelî es-Seylehînî ve Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O da İbn En'um'dan rivâyet etti; dedi ki: Bekir b. Süveyd, Uley b. Rebâh el-Lahmî'nin şöyle dediğini bana haber verdi:

Resûlullah (sas) dedi ki: “Bütün Araplar İsmail b. İbrahim'in (a) neslindendir.”

Bize Rüeym b. Yezîd el-Mukrî haber verdi; dedi ki: Bize Hârûn b. Ebû İsa eş-Şâmî haber verdi. O da Muhammed b. İshâk b. Yesâr'dan rivâyet etti; dedi ki: Bize Hişâm b. Muhammed el-Kelbî babasından rivâyetle haber verdi; dediler ki:

İsmail b. İbrahim'in (a) on iki çocuğu oldu. Birisi Yenâvuz'dur. Buna Nebt veya Nâbit de denilir. O, çocuklarının en büyüğüdür. Bir de Kayzer, Ezbül ve Mensâ vardı. Buna Menşa veya Mesma da denilir. Ayrıca Meşmâ'a ve Demâ vardı. Buna Dûmâ da denilir. *Dûmetülcendel* bunun

adıyla adlandırılmıştır. Ayrıca Mâşî ve Ezer vardı. Buna Ezûr da denilmiştir. Ayrıca Taymâ, Yatûr, Yeniş ve Kayzumâ vardı.

Muhammed b. İshâk'ın rivâyetine göre bunların annesi Ri'le bt. Midâd b. Amr el-Cürhümî'dir. el-Kelbî'nin rivâyetine göre, Cürhümlü (olan eşin)den önce, Amalika'dan Sabdî'nin kızı olan bir hanımı vardı. İşte, (bir gün) İbrahim'in misafir olarak kendisine geldiği, fakat laflarıyla onu rahatsız ettiği ve İsmail'in de (bunun üzerine) onu boşadığı ve çocuğu olmayan kadın odur.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Üsâme b. Zeyd b. Eslem bana anlattı. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

İsmail yirmi yaşına geldiğinde annesi Hacer doksan yaşında vefat etti. İsmail onu Hicr'de (Hicr-i İsmail) defnetti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Musa b. Muhammed b. İbrahim bana anlattı. O, Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm'den, o Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebû Hasme'den, o da Ebû Cehm b. Huzeyfe b. Gânim'den rivâyet etti; dedi ki:

Allah, Kâbe'yi inşa etmesi için İbrahim'e (a) vahiy gönderdi. İbrahim o sırada 100 yaşındaydı. İsmail de o zaman otuz yaşındaydı. Birlikte Kâbe'yi inşa ettiler. İsmail babasından sonra vefat etti ve annesiyle birlikte, Kâbe'nin arkasındaki Hicr'in içine defnedildi. Nâbit b. İsmail, babasından sonra, Cürhümlü dayılarıyla birlikte Kâbe'nin sorumluluğunu üstlendi.

Bize Hâlid b. Hıdâş b. Aclân haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb el-Mısrî haber verdi; dedi ki: Bize Harmele b. İmrân haber verdi. O da İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve'nin şöyle dediğini rivâyet etti:

Üçü dışında hiçbir peygamberin kabrinin yeri bilinmemektedir. İsmail'in kabri, (altın) oluğun altında rükün ile Kâbe arasındadır. Hud'un kabri, Yemen dağlarından birinin altında, kumdan bir tepeliğin içindedir. Üzerinde Tendâ denilen bir ağaç vardır. Bulunduğu yer, dünyanın en sıcak bölgelerindendir. Bir de Resûlullah'ın (sas) kabri. Bunlar onların gerçek kabirleridir.

Âdem ile Muhammed (sas) Arasındaki Asırlar ve Seneler

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Sa'îd (es-Sevrî) haber verdi. O, babasından; o da İkrime'den rivâyet etti; dedi ki:

Nûh ile Âdem arasında on asır vardı. (O asırlarda yaşayanların) hepsi de İslâm üzereydiler.

Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî çok sayıda ilim ehlinden rivâyetle bize haber verdi; dediler ki:

Âdem ile Nûh arasında on asır vardı. Bir asır, 100 yıldır. Nûh ile İbrahim arasında on asır vardı. Bir asır, 100 yıldır. İbrahim ile Musa arasında da on asır vardı. Bir asır, 100 yıldır.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Musa b. İmrân ile İsa b. Meryem arasında 1900 yıl vardı ve aralarında bir fetret (dönemi) olmadı. Başka kavimlerden gönderilen peygamberler bir yana, iki peygamber arasından sadece Benî İsrâîl'den 1.000 peygamber gönderilmiştir. İsa'nın doğumu ile Resûlullah (sas) arasında 569 yıl vardır. (Bu dönemin) başında üç peygamber gönderilmiştir. **“Hani biz onlara iki elçi göndermiştik de, onları yalancı saymışlardı. Biz de onlara üçüncü bir elçi ile destek vermiştik”**^[85] ayeti bunu ifade etmektedir. Destek olarak gönderilen (zat), Havarilerden olan Şem'ûn'du. Allah'ın hiç elçi göndermediği dönem (fetret dönemi) 434 yıldır. İsa b. Meryem'in Havarileri ise on iki kişiydi. Ona birçok insan tabi olmuştu; ancak on iki adam dışında içlerinde Havari yoktu. Onların içinde terzi ve avcı da vardı. Havariler kendi elleriyle çalışan kimselerdi. Kuşkusuz Havariler “Esfiya”nın^[86] ta kendileriydi. İsa (a) (göge) yükseltildiği zaman (ömrü) otuz üç yıl, altı ayın içindeydi. Onun peygamberliği otuz ay devam etti. Allah onu cesediyle göge kaldırmıştır ve şu anda o diridir. İleride dünyaya dönecek ve dünyada hükümdar olacaktır. Sonra diğer insanlar gibi vefat edecektir. İsa'nın köyüne “Nâsıra”, onun Ashâbına “Nâsıralılar”, İsa'ya (a) da “Nâsıralı” denilirdi. Bu yüzden ona tabi olanlara “Nasârâ” denilmiştir.



[38] Kelimenin aslı ضجّان şeklindedir. Bu kelime Mekke yakınlarında bir tepenin adıdır. İbn Sa'd'ın tabakatında ضجّa şeklinde (ع) ile gelmesi bir hatadır. (Bkz. *Lisanu'l-Arab*) (M).

[39] En-Nibâc, Mekke ile Basra arasında bir köydür.

[40] Metinde geçen “Dariyye” kelimesi, Resûlullah'ın (sas) babaannelerinden bir kadın ismi olup (Dariyye bt. Rebî'a b. Nizâr) Mekke ile en-Nibâc arasında (Necid bölgesinde) bulunan bir yere (suya) isim olarak verilmiştir (Bk. İbnü'l-Esir, *en-Nihaye fî garibi'l-hadis ve'l-eser*, Beyrut, ts., III, 87. Ayrıca bk. İbn Sa'd, *Tabakat*, Beyrut, 1997, I, 54 (M).

[41] “Âdem” kelimesinin “Edîmü'l-ard” (yerin yüzeyindeki toprak) kelimesinden gelmiş olduğuna işaret edilmiştir (M).

[42] Bakara 2/282.

[43] A'raf 7/172.

[44] A'râf 7/172.

[45] A'râf 7/172.

[46] A'râf 7/ 172-173.

[47] A'râf 7/172.

[48] A'râf 7/172.

[49] Enbiya 21/37.

[50] Müminûn 23/12.

[51] Müminûn 23/14.

[52] Bir zirâ 64 cm.dir (M).

[53] Mâide 5/27.

[54] Mâide 5/28-29.

[55] Yani bütün insanların bir tek babaya nisbet edilmeleri, eksiklikleri ve fazlalıklarıyla aynıdır; hiç kimsenin bir diğerinden üstünlüğü yoktur. Tıpkı bir sa'ın içinde bulunan buğday taneleri gibi. (bk. İbnü'l-Esir, *en-Nihaye fî garîbi'l-hadîs*, III, 129.) (M)

[56] Hucurât 50/13.

[57] Hud, 11/40. ayetinde Hz. Nuh'un gemisinden bahsedilirken “Nihayet emrimiz geldiği ve Tennur (tandır veya geminin kazanı) tutuşup parladığı zaman...” İfadesi yer almaktadır. Buradaki “Tennur” kelimesi Hud Suresindeki kelime ile aynı anlamı taşımaktadır. (M)

[58] Mâide 5/28-29.

[59] Mâide 5/31.

[60] Mâide 5/31.

[61] Leiden neşrinde “kardeşinin” şeklindedir.

[62] Aṣṣaf 7/189.

[63] Aṣṣaf 7/190.

[64] Kudüsteki Zeytun Dağı (M).

[65] Nisâ 4/1.

[66] Kelimenin kökü (الحوء)ʼdur. Yeşile yakın siyahlık ya da siyaha yakın kırmızılık anlamına gelmektedir. Başka bir deyimle, esmer anlamındadır. Erkekler için (الحوي), kadınlar için ise (حواء) şeklinde ifade edilir. (Bkz. Lisānuʾl-Arab) (حواء) maddesi.) (M).

[67] Meryem 19/57.

[68] Kamer 54/11-12.

[69] Bu kelimenin aslı (الخصنان) şeklindedir ve bir yerin adıdır. Cümledeki irab durumuna göre (الخصنين) şeklinde de yazılır. (kz. Lisānuʾl-Arab, (الخصنان) maddesi.) Fakat bugün böyle bir isim bölgede kullanılmamaktadır. (M).

[70] Hûd 11/44.

[71] Hûd 11/44.

[72] Hûd 11/44.

[73] *Cudi* dağı, Türkiye'nin Güneydoğusunda, *Irak* sınırına yakın bir yerde bulunan Şırnak vilayetine bağlı bir dağdır. Kürtçe adı "Heştıyan" (Seksenler) olan Şırnak'a çok yakın bir köy vardır. Değiştirilmiş adı da "Seksenler Köyü"dür. Hz. Nuh'a isnad edilen on metrelik uzunlukta bir mezar da Şırnak'ın Cizre ilçesinde bulunmaktadır (M).

[74] *Fırat*'tan ayrılan ve su birikintilerini oluşturan bir nehir (M).

[75] Acı bir ağaç türü. (M).

[76] Misvak ağacı. (M).

[77] Bir çeşit ağac. (M).

[78] Dikenli bir meyve ağacı. (M).

[79] (شام) kelimesi, uğursuzluk anlamına gelen (شوم) kökünden gelmektedir. (Bkz. *Lisānuʾl-Arab*, (شام) maddesi) (M).

[80] İlyâ, *Beytûlmakdis*'in adıdır.

[81] *Kaddûm*, Hz. İbrahim'in sünnet olduğu köyün adıdır. Kelime Arapça'da "keser" anlamına da gelir. Bu sebeple "keserle sünnet oldu" şeklinde de tercüme edilebilmektedir (E).

[82] Tatarlardan bir kavimdir. (M)

[83] Feremâ, *Mısır*'ın doğusunda, Rum Denizi sahilinden iki mil uzaklıkta bir şehirdir. Bakımlı bir limanı vardı. Firavunlar zamanında Mısır'ın doğu kalesi sayılırdı. Denildiğine göre İsmail'in annesinin kabri oradadır.

[84] Buhârî ve Müslim gibi en önemli hadis kaynaklarımızda yer alan bu rivayette (Buhârî, *Enbiyâ*, 8; Müslim, *Fezâil*, 154) geçen “kızb” yalan söylemek anlamına geldiği gibi, yanıtılmak, sözü kapalı söylemek, şaka yapmak anlamlarına da gelir. Burada Hz. İbrahim’in yaptığı “tevriye” dir. Tévriye, birden çok anlamı olan bir sözü herkesçe bilinen (yakın) anlamında değil de uzak anlamında kullanmadır. Yani sözü söyleyen ile dinleyenin aynı söz ile iki farklı anlamı algılamalarıdır. Hz. İbrahim’in yaptığı da budur. Daha fazla bilgi için bkz: *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*, IX, 113, 114 (M).

[85] Yasin 36/14.

[86] Asfiyâ, evliyâ manasında da kullanılan bir kelimedir. Fakat tasavvuf geleneğinde peygamberlerden sonra gelen nitelikli insanlar anlamındadır. (M).

PEYGAMBERLERİN NESEBLERİ VE İSİMLERİ



Bize Amr b. el-Heysem ve Hâşim b. el-Kâsım Ebü'n-Nadr el-Kinânî haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mesû'dî haber verdi. O Ebû Amr eş-Şâmî'den, o Ubeyd b. el-Haşhaş'tan, o da Ebû Zer'den rivâyet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'a (sas) "Hangi peygamber ilktir?" diye sordum. "Âdem!" dedi: "O peygamber miydi?" dedim. "Evet, o vahiy almış bir peygamberdi." dedi. "Ne kadar resûl vardır?" dedim. "Üçyüz onbeş... Sayıları çok fazla..." dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Vehb bize haber verdi. O Sa'd b. Ebû Eyyûb'dan, o da Ca'fer b. Rebî'a ve Mus'ab'ın mevlası Ziyâd'dan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) "Âdem peygamber midir?" diye soruldu. "Evet, vahiy almış bir peygamberdir." dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından rivâyet etti; dedi ki:

İlk gönderilen peygamber İdris'tir. Soy kütüğü şöyledir: Hunûh (İdris) b. Yâriz b. Mehlâîl b. Kaynân b. Enûş b. Şîs b. Âdem.

Nûh'tan itibaren de şöyle: Nûh b. Lemk b. Mettu Şalah b. Hunûh (yani İdris). Ayrıca İbrahim'den itibaren şöyledir: İbrahim b. Târeh b. Nâhûr b. Sârûğ b. Erğuvâ b. Fâliğ b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nûh. Sonra, İbrahim'in (a) çocukları İsmail ve İshâk; ayrıca Ya'kûb b. İshâk b. İbrahim. Diğer taraftan Yusuf b. Ya'kûb b. İshâk. Sonra Lût b. Hârân b. Târeh b. Nâhûr b. Sârûğ. O, İbrahim Halîlü'r-Rahman'ın kardeşinin oğluydu. Sonra Hud b. Abdullah b. el-Hulûd b. Âd b. Gûs b. İrem b. Sam b. Nûh. Sonra, Sâlih b. Âsef b. Kemâşec b. Urûm b. Semûd b. Câir b. İrem b. Sam b. Nûh. Sonra Şu'ayb b. Yûbüb b. Ayfâ b. b. Medyen b. İbrahim Halîlü'r-Rahman.

Sonra, İmrân'ın çocukları Musa ve Hârûn; İmrân b. Kâhes b. Lâvî b. Ya'kûb b. İshâk b. İbrahim. Sonra, İlyâs b. Teşbîn b. el-Âzir b. Hârûn b. İmrân b. Kâhes b. Lâvî b. Ya'kûb. Sonra, el-Yesa b. Uzza b. Neşûtalâh b. Efrâyim b. Yusuf b. Ya'kûb b. İshâk. Sonra, Yunus b. Mettâ (Benî Ya'kûb'dan) b. İshâk b. İbrahim. Sonra, Eyyûb b. Zâreh b. Emûs b. Lîfzen b. el-Îs b. İshâk b. İbrahim. Sonra, Dâvûd b. Îşa b. Uveyz b. Bâ'ir b. Selmûn b. Nehşûn b. Amînâzeb b. İrem b. Hasrûn b. Fâris b. Yehûzâ b. b. Ya'kûb b. İshâk b. İbrahim. Sonra Süleyman b. Dâvûd. Sonra, Zekerîya b. Beşvâ (Benî Yehûzâ'dan) b. Ya'kûb. Sonra, Yahya b. Zekerîya. Sonra, İsa b. Meryem bt. İmrân b. Mâsân (Benî Yehûzâ'dan) b. Ya'kûb. Sonra, Resûlullah (sas) Muhammed b. Abdullah b. Abdülmuttalib b. Hâşim.

• Resûlullah'ın (sas) Nesebi ve Âdem'e Kadar Babalarının İsimleri

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib b. Bişr el-Kelbî haber verdi; dedi ki:

Ben çocuk iken babam bana Resûlullah'ın (sas) nesebini öğretti. Şöyle: Güzel ve mübarek Muhammed b. Abdullah b. Abdülmuttalib (onun ismi, “Şeybetü'l-Hamd” idi) b. Hâşim (onun ismi, “Amr” idi) b. Abdümenâf (onun ismi “el-Muğîre” idi) b. Kusay (onun ismi “Zeyd” idi) b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri. Kureyş kabilesi Fihri'de birleşiyor. Fihri'den öncekiler Kureyşî değil, Kinânî denir. Fihri b. Mâlik b. en-Nadr (onun ismi “Kays” idi) b. Kinâne b. Hüzeyme b. Müdrike (onun ismi “Amr” idi) b. İlyâs b. b. Mudar b. Nizâr b. Ma'ad b. Adnân.

Bize Hişâm b. Muhammed ve Muhammed b. Abdurrahman el-Aclânî haber verdiler. Onlar Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î'den, o halasından, o da annesi Kerîme bt. el-Mikdâd b. el-Esved el-Behrânî'den rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ma'ad b. Adnân b. Üded b. Yerâ b. A'râki's-Serâ.”

Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î'nin halası dedi ki: Bize Hişâm haber verdi; dedi ki: Babam bana haber verdi. O, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) nesebini saydığında Ma'ad b. Adnân b. Üded'in ilerisine geçmezdi. Sonra kendini tutar ve “Neseble uğraşanlar yalan söylerler”

derdi. Allah, “Âd ve Semûd kavimlerini, Ress halkını ve bunların arasında pek çok nesilleri de helak ettik”^[87] buyuruyor.

İbn Abbâs dedi ki: “Eğer Resûlullah (sas) soy kütüğünü öğrenmek isteseydi öğrenirdi.”

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o Amr b. Meymûn’dan, o da Abdullah (b. Mes’ûd)’tan rivâyet etti; dedi ki:

Abdullah, “Sizden önce gelen Nuh, Âd ve Semûd kavimlerinin ve onlardan sonra gelenlerin haberleri -ki onları Allah’tan başkası bilmez- size ulaşmadı mı?”^[88] ayetini okur ve “Neseble uğraşanlar yalan söylerler” derdi.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Ma’ad ile İsmail arasında otuz küsur baba vardır. Onların isimlerini zikretmez ve daha öteye geçirmezdi. Muhtemelen kendisi, Ebû Sâlih’in İbn Abbâs’tan, onun da Resûlullah’tan (sas) naklettiği hadisi işittiğinden dolayı (isim saymayı) bırakmıştı. Şöyle ki: “Resûlullah (sas), (babalarının isimlerini sayarken) Ma’ad b. Adnân’a ulaştığında dururdu.”

Hişâm dedi ki: Bizzat babamdan işitmedim, ancak babamdan bana nakleden bir haberci, babamın (Resûlullah’ın soy kütüğünü şöyle sıraladığını) söyledi: Ma’ad b. Adnân b. Üded b. el-Hemeysâ b. Selâmân b. Avs b. Yuz b. Kâmvâl b. Übey b. el-Avvâm b. Nâşid b. Hazâ b. Beldâs b. Tedlâf b. Tâbih b. Hâcim b. Nâhiş b. Mâhî b. Abakâ b. Ebkar b. Ubeyd b. ed-Duâ b. Hamdân b. Senber Yesribî b. Nahzen b. Yelhan b. Er’avî b. Ayfâ b. Dîşân b. İser b. Aknâd b. Ebhâm b. Muksî b. Nâhis b. Zâreh b. Şemmâ b. Mezzâ b. Avs b. Arrâm b. Kayzer b. İsmail b. İbrahim (a).

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki:

Künyesi “ Ebû Ya’kûb” olan, Benî İsrâîl soyundan gelen, onların kitaplarını okumuş ve ilimlerini öğrenmiş olan Tedmürlü bir adamın anlattığına göre; Eremya’nın kâtibi Burah b. Nariyyâ, Ma’ad b. Adnân’ın nesebini yanında bulunduruyordu. Ayrıca o nesebi kitaplarına koymuşlardı. Bu durum Ehl-i Kitap âlimlerince biliniyor ve kitaplarında yer alıyordu.

Oradaki isimler bunlara yakındı. Muhtemelen aralarındaki fark dil açısından. Çünkü bu isimler İbranice'den tercüme edildiler.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki:

“Ma’ad, İsa b. Meryem’in zamanındaydı” diyenlerden işittiğime göre soy kütüğü şöyledir: Ma’ad b. Adnân b. Üded b. Zeyd b. Yakdûr b. Yakdûm b. Emîn b. Minhar b. Sâbûh b. el-Hemeysâ’ b. Yeşcûb b. Ya’rûb b. el-Avvâm b. en-Nebt b. Selmân b. Haml b. Kayzer b. İsmail b. İbrahim (a).

Bazıları, neseb kitaplarında el-Avvâm’ı el-Hemeysâ’a nisbet ettiler ve onu onun neslinden saydılar.

Bize Rüeym b. Yezîd el-Mukrî haber verdi. O da Hârûn b. Ebû İsa eş-Şâmî’den rivâyetle, Muhammed b. İshâk’ın, bazı rivâyetlerinde, Ma’ad b. Adnân’ı bundan başka bir silsileye nisbet ettiğini haber veriyor. Şöyle diyor: Ma’ad b. Adnân b. Mukavvim b. Nâhûr b. Tîrah b. Ya’rûb b. Yeşcûb b. Nâbit b. İsmail.

Başka bir rivâyete göre silsile, “Ma’ad b. Adnân b. Üded b. Eytehûb b. Eyyûb b. Kayzer b. İsmail b. İbrahim” şeklindedir.

Muhammed b. İshâk dedi ki: Kusay b. Kilâb, bazı şiirlerinde Kayzer’e atıfta bulunmuştur. Nitekim Muhammed b. Sa’d Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî babasından rivâyet ettiği (Kusay’ın) şu şiirini bana okudu:

*Eğer Kayzer ve Nâbit’in çocukları orada (Mekke’de),
Yerleşmeyeceklerse (oraya) sahip çıkacak değilim.*

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa’d dedi ki: “Ma’ad’ın, Kayzer b. İsmail’in çocuklarından olduğu hususunda (ilim ehli) arasında ihtilaf görmüyorum. Onun nisbetindeki bu ihtilaf (neseb bakımından) hıfzedilmediğini göstermektedir. Aslında bu ihtilaf Ehl-i Kitap’tan alınmıştır. Onu kendilerine tercüme ettiler ve ihtilaf ettiler. Eğer bu doğru olsaydı, Resûlullah (sas) bunu bütün insanlardan daha çok bilirdi. Bize göre (Resûlullah’ın) nesebi son olarak Ma’ad b. Adnân’a gider. Sonra biz, İsmail ve İbrahim’e kadar olan diğer kısımda kendimizi tutalım.”

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. [Dedi ki:] Bize İbn Lehî’a haber verdi. O, Ebü’l-Esved’ten; o da Urve’den rivâyet etti; dedi ki:

Ma'ad b. Adnân'dan sonraki (nesebi) bilen kimseyi görmedik.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana İbn Lehî'a haber verdi. O da Ebü'l-Esved'ten rivâyet etti; dedi ki:

Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebû Hasme'nin şöyle dediğini işittim: Bir âlimin ilminde ya da bir şairin şiirinde Ma'ad b. Adnân'dan sonrasını tespit eden bir kimse bulamadık.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Ebû Eyyûb haber verdi. O da Abdullah b. Hâlid'ten rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Mudar'a sövmeyiniz. Çünkü o, kuşkusuz Müslüman olmuştu.”

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib babasından rivâyetle haber verdi; dedi ki:

Buhtunnasır^[89] Yemen kalelerini ele geçirdiği zaman Ma'ad onunla birlikteydi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib babasından rivâyetle haber verdi; dedi ki:

Ma'ad b. Adnân'ın Nizâr adında bir çocuğu oldu. Nizâr'ın neslinde nübüvvet, servet ve hilafet vardı. Ayrıca Kanas, Kunâsa, Sinâm, Urf, Avf, Şekkâ, Haydân, Hayde, Ubeyd er-Rimâh, Cüneyd, Cünâde, el-Kuhm ve İyâd adlarında çocukları oldu. Bunların annesi ise, Mu'âne bt. Cevşem b. Cülhüme b. Amr b. Devve b. Cürhüm'dür. Anneden kardeşleri Kudâ'a ve (diğer) bazı Kudâ'alılardır. Bazı ensab âlimlerine göre Kudâ'a Ma'ad'ın oğludur. Hatta Ma'ad bu adla künyelenmişti. Allah daha iyi bilir. Kudâ'a'nın asıl ismi Amr'dır. Kavminden uzaklaşıp başkalarına intisap ettiği için kendisine “Kudâ'a/kavminden uzaklaşan” denilmiştir. Bu onların lügatıdır.

Nizâr'ın dışındaki Ma'ad b. Adnân'ın çocukları, Benî Ma'ad'ın dışındaki (kabilelere) dağıldılar. Bazıları (yine de) Ma'ad'a nispet edilirlerdi.

Nizâr'ın, Mudar ve İyâd adında çocukları oldu. Nizâr, İyâd ile künyelenmişti. Bunların anneleri Sevde bt. Akk idi. Ayrıca Rebî'a (veya el-Feres ve el-Kaş'am) ve Enmâr adında iki çocukları daha oldu. Bunların annesi de el-Hazâle bt. Ve'lân b. Cevşem b. Cülhüme b. Amr b. Cürhüm'dür. Mudar'a "el-Ha'mrâ" (kırmızı), İyâd'a "eş-Şemtâ" (kır saçlı) ve "el-Belkâ" (alacalı), Rebî'a için "el-Feres" (at), Enmâr için "el-Himar" (eşek) denilirdi. [Dedi ki:] Enmâr'ın, Becîle ve Has'am'ın babaları olduğu söylenirdi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib babasından ve diğerlerinden rivâyetle haber verdi; dedi ki:

O İbrahim b. Âzer'dir. Kur'an'da böyledir. Tevrat'ta ise, İbrahim b. Târeh'tir. Bazıları(na göre) Âzer b. Târeh b. Nâhûr b. Sârûğ'dur. Ayrıca Şerûğ b. Erğuvâ denilmiştir. Bazen Erğuvâ b. Fâliğ denilmiştir. Bazen Fâlih b. Âbir b. Şâlih denilmiştir. Bazen de Sâlih b. Erfahşed b. Sam b. Nuh Peygamber (a) b. Lemk b. Mettu Şalah denilmiştir. Bazıları tarafından da, Mettu Şalah b. Hunûh (Uhnûh) yani İdris Peygamber (a) b. Yertz, yani Yâriz veya Yazir b. Mehlâil b. Kaynân b. Enûş b. Şîs, yani Hibetüllah b. Âdem (sas) şeklinde söylenmiştir.

• Resûlullah'ın (sas) Anneleri

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî babasından rivâyetle haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) annesi Âmine'dir. Soy kütüğü şöyledir:

Âmine bt. Vehb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb b. Mürre'dir. Annesi ise Berre bt. Abdüluzzâ b. Osman b. Abdüddâr b. Kusay b. Kilâb'dır. Onun annesi ise, Ümmü Habîb bt. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay b. Kilâb'dır. Onun annesi ise Berre bt. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b b. Lüey'dir. Onun annesi ise, Kılâbe bt. el-Hâris b. Mâlik b. Hubâşe b. Ganm b. Lihyân b. Â'diye b. Sa'sa'a b. Ka'b b. Hind b. Tâbiha b. Lihyân b. Hüzeyl b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar'dır. Onun annesi ise, Ümeyme bt. Mâlik b. Ganem b. Lihyân b. Âdiye b. Sa'sa'adır. Onun annesi ise, Dübb bt. Sa'lebe b. el-Hâris b. Temîm b. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike'dir. Onun annesi Âtike bt. Gâdire b. Hutayt b. Ceşm b. Sakîf, yani Kasî b. Münebbih b. Bekir b. Hevâzin b.

Mansûr b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylân'dır. Bunun ismi de İlyâs b. Mudar'dır. Onun annesi ise, Leyla bt. Avf b. Kasî, yani Sakîf'tir.

Resûlullah'ın (sas) dedesi Vehb b. Abdümenâf b. Zühre'nin annesinin ismi ise Kayle'dir. Onun Hind bt. Ebû Kayle olduğu da söylenir. O da (Ebû Kayle) Vecz b. Gâlib b. el-Hâris b. Amr b. Milkân b. Efsâ b. Hârise b. Huzâ'a'dır. Onun annesi ise, Selmâ bt. Lüey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Onun annesi ise, Mâviyye bt. Ka'b b. el-Kayn b. Kudâ'a'dır. Vecz b. Gâlib'in annesi ise, es-Sellâfe bt. Vâhib b. el-Bükeyr b. Mecde'a b. Amr'dir. Evs kabilesinden Amr b. Avf'ın sülalesindendir. Onun annesi ise, Mâzin b. Büvey b. Milkân b. Efsâ, Eslem b. Efsâ'nın kardeşi'nin sülalesinden Kays b. Rebî'a'nın kızıdır. Onun annesi ise, el-Hâris b. el-Hazrec'in sülalesinden en-Nec'a bt. Ubeyd b. el-Hâris'tir. Abdümenâf b. Zühre'nin annesi ise, Huzâ'a kabilesinden Cümel bt. Mâlik b. Fusayye b. Sa'd b. Mulîh b. Amr'dir. Zühre b. Kilâb'ın annesi ise Kusay'ın annesidir. Yani Fâtıma bt. Sa'd b. Seyel'dir. Yani Ezd kabilesinden Hayr b. Hamâle b. Avf b. Âmir el-Câdir'dir.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî, babasından rivâyetle haber verdi; dedi ki:

Peygamber (sas) için 500 anne kaydettim. Onların içinde iffet dışı bir harekette bulunmuş ya da Câhiliye adetlerinden bir kötülük işlemiş birisini görmedim.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi. O, Ca'fer b. Muhammed'ten; o da babası Muhammed b. Ali b. Hüseyin'den Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivâyet etti:

“Ben, Âdem'den beri zinadan değil nikâhtan çıkıp geldim. Câhiliye ehlinin iffetsizliğinden hiçbir şey bana bulaşmamıştır. Ben ancak Câhiliye ehlinin temiz olanlarından çıkıp geldim.”

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O, Abdülmecîd b. Süheyl'den; o, İkrime'den; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Âdem'den beri zinadan değil nikâhtan çıkıp geldim.”

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah b. Müslim bana anlattı. O, amcası ez-Zührî'den; o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ben zinadan değil, nikâhtan çıkıp geldim.”

• **Resûlullah'ın (sas) Nineleri Olan Fâtımalar ve Âtikeler**

Âtike Arap dilinde “tâhire (temiz)” demektir.

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî, babasından rivâyetle bize haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ninelerinden biri Abdüluzzâ b. Osman b. Abdüddâr b. Kusay'ın annesidir. O da Hüdaybe bt. Amr b. Utvâre b. Âiş b. Zarib b. el-Hâris b. Fihr'dir. Onun annesi ise, Leyla bt. Hilâl b. Vüheyb b. Dabbe b. el-Hâris b. Fihr'dir. Onun annesi, Selmâ bt. Muhârib b. Fihr'dir. Onun annesi, Âtike bt. Yahlüd b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Amr b. Utvâre b. Âiş b. Zarib b. el-Hâris b. Fihr'in annesi ise, Âtike bt. Amr b. Sa'd b. Avf b. Kasî'dir. Onun annesi, Ezd kabilesinden Fâtıma bt. Bilâl b. Amr b. Sümâle'dir. Fâtıma ayrıca Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'ın de annesidir.

Peygamber'in (sas) ninelerinden birisi de el-Huzayya'dır. Bu da Rayta bt. Ka'b b. Sa'd b. Temîm b. Mürre'dir. Ka'b b. Sa'd b. Temîm'in annesi ise Nu'm bt. Sa'lebe b. Vâile b. Amr b. Şeybân b. Muhârib b. Fihr'dir. Onun annesi, Selmâ bt. Rebî'a b. Vüheyb b. Dibâb b. Huceyr b. Abd b. Ma'îs b. Âmir b. Lüey'dir. Onun annesi, Hadîce bt. Sa'd b. Sehm'dir. Onun annesi de, Âtike bt. Abde b. Zekvân b. Gâdire b. Sa'sa'a'dır. Dibâb b. Huceyr b. Abd b. Ma'îs'in annesi ise, Fâtıma bt. Avf b. el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâne'dir. Fâtıma ayrıca Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b'ın da annesidir. Peygamber'i (sas) doğurmuş olan annelerden birisi de Mahşiyye bt. Ka'b b. Amr'dir. Onun annesi de Âtike bt. Müdlic b. Mürre b. Abdümenât b. Kinâne'dir. Bunlar annesinin tarafı (olan annelerdir.)

Abdullah b. Abdülmuttalib b. Hâşim'in annesi Fâtıma bt. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'dur. Peygamber'e (sas) en yakın “Fâtıma” budur. Onun annesi, Sahre bt. Abd b. İmrân b. Mahzûm'dur. Onun annesi de, Tahmür bt. Abd b. Kusay'dir. Onun annesi ise, Selmâ bt. Âmire b. Umeyre b. Vedî'a b. el-Hâris b. Fihr'dir. Onun annesi ise, Âtike bt. Abdullah b. Vâile b. Zarib b. İyâz b. Amr b. Bekir b. Yeşkür b. el-Hâris, yani Advân b. Amr b. Kays'tır. Abdullah b. Vâile b. Zarib'in annesi Fâtıma bt. Âmir b. Zarib b. İyâz'dir.

İmrân b. Mahzûm'un annesi de Su'dâ bt. Vehb b. Teym b. Gâlib'dir. Onun annesi de Âtike bt. Hilâl b. Vüheyb b. Dabbe'dir.

Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'ın annesi de Âtike bt. Mürre b. Hilâl b. Fâlic b. Zekvân b. Sa'lebe b. Buhse b. Süleyym b. Mansûr b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylân'dır. Peygamber'e (sas) en yakın olan Âtikelerdendir^[90]. Hilâl b. Fâlic b. Zekvân'ın annesi de Fâtıma bt. Büceyd b. Ruas b. Kilâb b. Rebî'a'dır. Kilâb b. Rebî'a'nın annesi de Mecd bt. Teym el-Edrem b. Gâlib'dir. Onun annesi ise, Fâtıma bt. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin'dir. Mürre b. Hilâl b. Fâlic'in annesi de Eslem kabilesinden Âtike bt. Adî b. Sehm'dir. Onlar Huzâ'a'nın kardeşleridir.

Vüheyb b. Dabbe b. el-Hâris b. Fihri, Âtike bt. Gâlib b. Fihri'dir. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'un anneleri ise, Fâtıma bt. Rebî'a b. Abdüluzâ b. Rezâm b. Cahveş b. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin'dir. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin'in annesi de Âtike bt. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike'dir. Kusay b. Kilâb'ın annesi de, Ezd kabilesinin el-Cedere boyundan Fâtıma bt. Sa'd b. Seyel'dir. Abdümenâf b. Kusay'ın annesi ise, Hubbâ bt. Huleyl b. Hubşiyye el-Huzâ'î'dir. Onun annesi de, Huzâ'a kabilesinden Fâtıma bt. Nasr b. Avf b. Amr b. Luhay'dır. Ka'b b. Lüey'in annesi ise, Mâviyye bt. Ka'b b. el-Kayn'dir. O, Nu'mân b. Cesr b. Şey'ullah b. Esed b. Vebere b. Tağlib b. Hulvân b. İmrân b. el-Hâf b. Kudâ'a'dır. Onun annesi de, Âtike bt. Kâhil b. Uzre'dir. Lüey b. Gâlib'in annesi ise, Âtike bt. Yahlüd b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Gâlib b. Fihri b. Mâlik de, Leyla bt. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar'dır. Onun annesi de, Selmâ bt. Tâbiha b. İlyâs b. Mudar'dır. Onun annesi de Âtike bt. Esed b. el-Gavs'tır.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî, babasının dışındakilerden rivâyette haber verdi; dedi ki:

Âtike bt. Âmir b. Zarib Resûlullah'ın (sas) annelerindendir. [Dedi ki:] Berre bt. Avf b. Abîd b. Avîc b. Adî b. Ka'b'ın annesi Ümeyme bt. Mâlik b. Ganem b. Süveyd b. Hubşî b. Âdiye b. Sa'sa'a b. Ka'b b. Tâbiha b. Lihyân'dır. Onun annesi de, Kılâbe bt. el-Hâris b. Sa'sa'a b. Ka'b b. Tâbiha b. Lihyân'dır. Onun annesi ise, Dübb bt. el-Hâris b. Temîm b. Sa'd b. Hüzeyl'dir. Onun annesi de Lübnâ bt. el-Hâris b. Nümeyr b. Üseyyid b. Amr b. Temîm'dir. Onun annesi de Fâtıma bt. Abdullah b. Harb b. Vâile'dir. Onun annesi ise, Zeyneb bt. Mâlik b. Nâdir b. Gâdir b. Hutayt b. Cüşem b. Sakîf'tir. Onun annesi de Âtike bt. Âmir b. Zarib'dir. Onun

annesi de Bâhile oymağından Şakîka bt. Ma'n b. Mâlik'tir. Onun annesi ise Sevde bt. Üseyd b. Amr b. Temîm'dir. İşte bunlar Âtikeler (Avâtik) sayıları on üçtür ve Fâtımalar'dır (Fevâtım) sayıları ondur.

• Resûlullah'ın (sas) Babaanneleri

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî, babasından rivâyetle haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Abdülmuttalib b. Hâşim'in annesi Fâtıma bt. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'dur. Onun annesi, Sahra bt. Abd b. İmrân b. Mahzûm'dur. Onun annesi de Tahmür bt. Abd b. Kusay'dır.

Abdülmuttalib b. Hâşim'in annesi ise, Selmâ bt. Amr b. Zeyd b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. en-Neccâr'ın (asıl) ismi Teymullah b. Sa'lebe b. Amr b. el-Hazrec'tir. Onun annesi, Umeyre bt. Sahr b. Habîb b. el-Hâris b. Sa'lebe b. Mâzin b. en-Neccâr'dır. Onun annesi, Selmâ bt. Abdüleşhel b. Hârise b. Dînâr b. en-Neccâr'dır. Onun annesi de Üseyle bt. Za'ûra b. Harâm b. Cündeb b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır.

Hâşim b. Abdümenâf'ın annesi ise, Âtike bt. Mürre b. Hilâl b. Fâlic b. Zekvân b. Sa'lebe b. Bühse b. Süleyym b. Mansûr'dur. Onun annesi, Mâviyye'dir. Kendisine Safiyye bt. Havze b. Amr b. Sa'sa'a b. Mu'âviye b. Bekir b. Hevâzin de denir. Onun annesi ise, Mezhic kabilesinden Rakâş bt. el-Esham b. Münebbih b. Esed b. Abdümenât b. Âizullah b. Sa'd el-Aşîre'dir. Onun annesi, Kebşe bt. er-Râfıkî b. Mâlik b. el-Himâs b. Rebî'a b. Ka'b b. el-Hâris b. Ka'b'dır.

Abdümenâf b. Kusay'ın annesi, Huzâ'a kabilesinden Hubbâ bt. Huleyl Hübsiyye b. Selûl b. Ka'b b. Amr b. Rebî'a b. Hârise b. Amr b. Âmir'dir. Onun annesi, Huzâ'a kabilesinden Hind bt. Âmir b. en-Nadr b. Amr b. Âmir'dir. Onun annesi, (yine) Huzâ'a kabilesinden Leyla bt. Mâzin b. Ka'b b. Amr b. Âmir'dir.

Kusay b. Kilâb'ın annesi, Fâtıma bt. Sa'd b. Seyel'dir. O, Ezd kabilesinden olup (asıl) ismi Hayr b. Hamâle b. Avf b. Âmir el-Câdir'dir. İlk defa *Kâbe*'nin duvarlarını inşa ettiği için kendisine "el-Câdir/duvarcı" denilmiştir. Onun annesi, Zarîfe bt. Kays b. Zü'r-Re'seyn'dir. (Zür-Re'seyn'in asıl) ismi Ümeyye b. Cüşem b. Kinâne b. Amr b. el-Kayn b.

Fehm b. Amr b. Kays b. Aylân'dır. Onun annesi ise, Sahra bt. Âmir b. Ka'b b. Efrek b. Büdeyl b. Kays b. Abkar b. Enmâr'dır.

Kilâb b. Mürre'nin annesi, Hind bt. Süreyr b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Mâlik b. Kinâne b. Huzeyme'dir. Onun annesi, Ümâme bt. Abdümenât b. Kinâne'dir. Onun annesi, Hind bt. Dûdân b. Esed b. Huzeyme'dir.

Mürre b. Ka'b'ın annesi, Maşîyye bt. Şeybân b. Muhârib b. Fihir b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Onun annesi, Vahşîyye bt. Vâil b. Kâsıt b. Hinb b. Efsâ b. Du'mî b. Cedîle'dir. Onun annesi ise, Mâviyye bt. Dabîa' b. Rebî'a b. Nizâr'dır.

Ka'b b. Lüey'nin annesi Mâviyye b. Ka'b b. el-Kayn'dır. (el-Kayn), en-Nu'mân b. Cesr b. Şey'ullah b. Esed b. Vebere b. Tağlib b. Hulvân b. İmrân b. el-Hâf b. Kudâ'a'dır. Onun annesi, Âtike bt. Kâhil b. Uzre'dir.

Lüey b. Gâlib'in annesi, Âtike bt. Yahlüd b. en-Nadr b. Kinâne'dir. Üzerinde ittifak edilen söz budur. Onun annesinin, Huzâ'a kabilesinden Selmâ bt. Ka'b b. Amr b. Rebî'a b. Hârise b. Amr b. Âmir olduğu da söylenmiştir. Onun annesi, Enîse bt. Şeybân b. Sa'lebe b. U'kâbe b. Sa'b b. Ali b. Bekir b. Vâil'dir. Onun annesi, Tûmâdır bt. el-Hâris b. Sa'lebe b. Dûdân b. Esed b. Huzeyme'dir. Onun annesi de, Rûhm bt. Kâhil b. Esed b. Huzeyme'dir.

Gâlib b. Fihir'in annesi, Leyla bt. el-Hâris b. Temîm b. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike'dir. Ayrıca annesinin soyunun "Leyla bt. Sa'd b. Hüzeyl b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar" şeklinde olduğu da söylenmiştir. Onun annesi, Selmâ bt. Tâbiha b. İlyâs b. Mudar'dır. Onun annesi, Âtike bt. el-Esed b. el-Gavs'tır. Onun annesi, Zeyneb bt. Rebî'a b. Vâil b. Kâsıt b. Hinb'dir.

Fihir b. Mâlik'in annesi, Cürhüm kabilesinden Cendele bt. Âmir b. el-Hâris b. Mudâd b. Zeyd b. Mâlik'tir. Ayrıca soyunun, "Cendele bt. el-Hâris b. Cendele b. Mudâd b. el-Hâris" şeklinde olduğu ve en büyüğünün, Cürhüm kabilesinden İbn Avâne b. Âmûk b. Yaktûn olmadığı da söylenmiştir. Onu annesi ise, Cürhüm kabilesinden Hind bt. ez-Zelîm b. Mâlik b. el-Hâris'tir.

Mâlik b. en-Nadr'in annesi, İkrîşe bt. Advân'dır. Yani el-Hâris b. Amr b. Kays b. Aylân b. Mudar'dır.

en-Nadr b. Kinâne'nin annesi, Temîm b. Mürr'ün kız kardeşi Berre bt. Mürr b. Üd b. Tâbiha'dır.

Kinâne b. Huzeyme'nin annesi, Avâne, yani Hind bt. Sa'd b. Kays b. Aylân'dır. Onun annesi, Da'd bt. İlyâs b. Mudar'dır.

Huzeyme b. Müdrike'nin annesi, Selmâ bt. Eslem b. el-Hâf b. Kudâ'a'dır. Müdrike b. İlyâs'ın annesi, Leyla, yani Hindif bt. Hulvân b. İmrân b. el-Hâf b. Kudâ'a'dır. Onun annesi de Dariyye bt. Rebî'a b. Nizâr'dır. *Mekke* ile en-Nibâc arasındaki su "Dariyye suyu" diye adlandırılmıştır.

İlyâs b. Mudar'ın annesi, er-Rebâb bt. Hayde b. Ma'ad b. Adnân'dır.

Mudar b. Nizâr'ın annesi de, Sevde bt. Akk b. er-Reys b. Adnân b. Üded'dir. Bunları *Yemen*'e nispet edenler, "el-Esed kabilesinden Akk b. Udsân b. Abdullah b. Nasr b. Zehrân" şeklinde söylerler.

Nizâr b. Ma'ad'ın annesi, Mu'âne bt. Cevşem b. Cülhüme b. Amr b. Berre b. Cürhüm'dür. Onun annesi, Lahm kabilesinden Selmâ bt. el-Hâris b. Mâlik b. Gunm'dur.

Ma'ad b. Adnân'ın annesi ise, Mehded bt. el-Lehem b. Celhâb b. Cüdeys b. Câsir b. Erem'dir.

Kusay b. Kilâb ﴿قصی بن کلاب﴾

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî çok sayıdaki Medine ulemasından rivâyetle haber verdi; dedi ki: Bize Ayrıca Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî babasından rivâyetle haber verdi; dediler ki:

Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik, Fâtıma bt. Sa'd b. Seyel ile evlendi. Seyel'in (asıl) ismi, Hayr b. Hamâle b. Avf b. Âmir'dir. O aynı zamanda ilk defa *Kâbe*'nin duvarlarını inşa eden el-Câdir b. Amr b. Cu'süme b. Mübeşşir b. Sa'b b. Mâlik b. Nasr b. el-Ezd'dir.

Cu'süme, Ezd'in *Me'rib*'den (*Yemen*'den) çıktığı günlerde oradan çıkmıştı. Önce ed-Dîl b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'nin yurduna inmiş, onlarla işbirliği yapmış, onlara kız vermiş ve onlardan kız almıştı. Fâtıma bt. Sa'd, Kilâb b. Mürre için Zühre b. Kilâb'ı dünyaya getirmişti. Uzun müddet (çocuksuzluk döneminden) sonra Kusay'ı dünyaya getirdi; kendisine "Zeyd" ismi verilmişti. Kilâb b. Mürre vefat etti.

Kudâ'a (kabilesin)den Rebî'a b. Harâm b. Dinne b. Abd b. Kebîr b. Uzre b. Sa'd b. Zeyd (evlenmek için Kilâb'ın eşi Fâtıma'yı) aldı ve onu Şâm'ın yüksek yerlerinden, *Uzre* yöresinden alıp memleketine, *Surğ* (bölgesine) ve aşağılarına götürdü. Zühre b. Kilâb yaşı büyük olduğu için kavminde kaldı; (fakat) Kusay süttten yeni kesilmiş küçük (bir çocuk) olduğu için (annesi Fâtıma) onu yanına aldı. Ona Kusay denilmesinin sebebi de, onu (uzak yer sayılan) Şâm'a götürmesidir.^[91] Fâtıma'nın Rebî'a'dan Rizâh adında bir

çocuğu oldu. Kusay da Rebî'a b. Harâm'a nispet edilirdi. (Bir gün) Kusay, Kudâ'a'dan Rufey adında bir adamla ok atma yarışına girdi. Hişâm b. el-Kelbî dedi ki: "Kusay onu yendi, yenilen adam öfkeleni. Aralarında bir sürtüşme meydana geldi; hatta münakaşa edip kavga ettiler. Bunun zerine Rufey, "Sen yurduna ve kavmine gitmez misin be adam? Sen bizden değilsin." dedi. Bunun zerine Kusay annesine döndü ve "Babam kimdir?" dedi. Annesi, "Baban Rebî'a'dır." dedi. Kusay, "Eğer ben onun oğlu olsaydım sürgünde olmazdım." dedi. Annesi dedi ki: "Adam sana bunu mu söyledi? Vallahi o komşuluğu güzel yapmamıştır; hakkı da korumamıştır. Ey oğlum! Vallahi sen kişilik olarak da, neseb yönünden de, baban itibariyle de ondan daha değerlisin ve yurt bakımından ondan daha şereflisin. Baban Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihir b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne el-Kureşî'dir. Senin kavmin de *Mekke*'de, Beytülharâm'ın yanında ve etrafındadır."

Kusay, "Vallahi burada asla durmayacağım." dedi. Annesi, "Hac zamanı gelinceye kadar burada kal; Arap hacılarıyla birlikte çıkalım. Kuşkusuz bazı insanların sana zarar vermelerinden korkuyorum." dedi. Bunun zerine Kusay orada kaldı. Hac zamanı geldiğinde annesi onu Kudâ'a'dan bir grupla gönderdi. *Mekke*'ye vardı; Zühre henüz hayattaydı. Zühre saçı bol birisiydi; Kusay da bol saçlıydı. Kusay, Zühre'nin yanına vardı ve ona, "Ben senin kardeşinim." dedi. Zühre yaşılanmıştı, gözleri de görmüyordu. "Bana yaklaşı." dedi. Ona dokundu ve "Tanırım vallahi, sestem ve benzeyişten." dedi. Hac sona erince Kudâ'alılar, onu da kendileriyle memleketlerine götürmeye uğraştılar; fakat Kusay reddetti ve *Mekke*'de ikamet etmeye devam etti.

Kusay güçlü, cesur ve soylu bir adamdı. Luhay el-Huzâ'î olarak bilinen Huleyl b. Hubşıyye b. Selûl b. Ka'b b. Amr b. Rebî'a'nın kızı Hubbâ'yı istemekte gecikmedi. Huleyl, (kendisine talip olan) soyu tanıdı, onu önemsedi ve kızını onunla evlendirdi. Huleyl, o dönemde *Mekke*'nin emiri ve hâkimi olup ayrıca *Kâbe*'nin anahtarlarını (hicabe-koruma) elinde bulunduruyordu. Huleyl ölünce, oğlu Ebû Gubşân el-Muhteriş *Kâbe*'yi korumaya başladı. Araplar (yaptığı hizmet karşılığında) her hac mevsiminde ona bir ücret veriyorlardı. Bazı mevsimlerde creti azaltıp verdiklerini ona vermemeye başladılar. Bunun zerine Eb Gubşân kızdı. Kusay onu çağırđı, ona içki içirdi ve bir miktar azık karşılığında *Kâbe*'nin hizmetlerini ondan satın aldı. Bir tulum içkiye satın aldığı söylenir. el-Muhteriş razı oldu ve *Mekke* sırtlarına yerleşti.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Amr b. Züheyr bana anlattı. O, Abdullah b. Hıdâş b. Ümeyye el-Ka'bî'den, o da babasından rivâyet etti; dedi ki: Fâtıma bt. Müslim el-Eslemiyye, Fâtıma el-Huzâ'iyye'den naklen bana anlattı. O Resûlullah'ın (sas) Ashâbı'na yetişen birisiydi. Dediler ki:

Kusay, Huleyl b. Hübsiyye'nin kızı Hubbâ ile evlenip çocukları olunca Huleyl, "Kusay'ın çocukları benim çocuklarımdır; onlar kızımın çocuklarıdır." dedi. Huleyl, Kâbe'nin korunmasını ve Mekke'nin emirliğini Kusay'a vasiyet etti ve "Sen bu işe daha layıksın." dedi.

Sonra söz, Muhammed b. Ömer el-Eslemî ve Hişâm b. Muhammed el-Kelbî'nin ilk hadisine döndü. Dediler ki:

[Denilir ki:] Huleyl b. Hübsiyye ölünce ve Kusay'ın çocukları büyüyüp, malı çoğalıp şerefi artınca Kâbe'nin korunması ve Mekke emirliği için kendisinin Huzâ'a ve Benî Bekir'den daha layık olduğunu, Kureyş'in, İsmail b. İbrahim'in neslinin zirvesi ve onun çocukları olduğunu düşündü. Kureyş ve Benî Kinâne'den birkaç adamla konuştu ve onları, Huzâ'a ile Benî Bekir'i Mekke'den çıkarmaya davet etti. "Biz bu işe onlardan daha evlayız." dedi. Adamlar bu konuda onu haklı buldular ve ona tabi oldular. Ayrıca Kusay anne bir kardeşi olan Rizâh b. Rebî'a b. Harâm el-Uzrî'ye bir mektup göndererek onu yardımına çağırdı. Rizâh, yanında babadan kardeşleri olan Hün, Mahmûd, Cülhûme ve kendilerine tabi olan Kudâ'alılar olduğu halde Mekke'ye gitti. Sûfe^[92] görevini yerine getiren el-Gavs b. Mürre insanları Arefe'den kovuyor ve onlardan biri taş atmadan insanlar Cemrelere taş atmıyorlardı. Ertesi yıl, Sûfeler yine eskiden yaptıkları gibi yapmaya başlayınca Kusay, yanında kendi kavmi Kureyş'ten, Kinâne ve Kudâ'a'dan adamlar olduğu halde Akabe'de Sûfelerin yanına geldi ve "Bizler bu işe sizden daha evlayız" dediler Sûfeler onları reddettiler. Aralarında şiddetli bir savaş çıktı. Sonuçta Sûfeler mağlup oldu. Rizâh, "Bu işi serbest bırak (ifadayı sen yaptır), ey Kusay!" dedi. Kusay, (Cemrelere taş atma konusunda) insanları serbest bıraktı ve Sûfelerin ellerinde bulunan yetkileri onlardan aldı. İfada görevi o günden bugüne kadar hep Kusay'ın neslinde kaldı.

Huzâ'a ve Benî Bekir kabileleri ise pişmanlık duyarak ondan uzaklaştılar. Bunun üzerine Kusay onlarla savaşmak için (adam) topladı ve el-Ebtah

denilen yerde, aralarında şiddetli bir savaş meydana geldi. Hatta her iki taraftan çok sayıda ölü vardı. Sonra birbirlerini barışa davet ettiler. Ya'mür b. Avf b. Ka'b b. Leys b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne onlara hakemlik yaptı. Ya'mür, Kusay b. Kilâb'ın, *Kâbe*'yi koruma ve *Mekke*'nin işlerini üzerine alma konusunda Huzâ'a'dan daha evla olduğuna; Kusay'ın Benî Bekir ve Huzâ'a'dan öldürdüğü kimselerin kanlarının heder olup ayaklarının altında olduğuna, fakat Huzâ'a ve Benî Bekir'in Kureyş ve Benî Kinâne'den öldürdüklerinin diyete tabi olduğuna, artık Kusay'ın *Kâbe*'yi koruma ve *Mekke*'yi yönetme konusunda serbest bırakılması gerektiğine hükmetti. Ya'mür o gün çok sayıda kanı heder saydığı için kendisine “eş-Şuddâh”^[93] ismi verildi.

Bize Muhammed b. Amr haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î haber verdi. Kendisi halasından; o, annesi Kerîme bt. el-Mikdâd'tan, o da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Kusay işlerini bitirip Huzâ'a ve Benî Bekir'i de *Mekke*'den kovduktan sonra Kureyş onun etrafında birleşmeye başladı. Kabileye “Kureyş” denmesinin sebebi, Kusay'ın etrafında toplanmalarıdır. Arapça'da “et-Takarrüş” kelimesi, “et-Tecemmu” (toplanma) manasındadır. Kusay'ın işleri yoluna girince, anneden kardeşi olan Rizâh b. Rebî'a el-Uzrî, yanındaki 300 kişilik kardeşleri ve kavmiyle birlikte memleketlerine geri döndüler. Fakat (Kusay'ın anneden kardeşleri) olan Rizâh ve Hunn Kusay'ı ziyaret ederler, hac mevsiminde ona misafir olurlar, Kureyş'in ve Arapların ona gösterdikleri saygıya şahit olurlardı. Kusay da onlara ikramda bulunur ve onları ziyaret ederdi. Huzâ'a ve Benî Bekir ile olan savaşlarında güzel cesaret göstererek onları korudukları ve Kusay'ın yanında yer aldıkları için Kureyş de onlara değer verirdi.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; o da babasından nakletti; dedi ki:

Kabileye “Kureyş” denmesinin sebebi şudur: Fih'r'in üç çocuğundan ikisi bir anneden, birisi de başka bir annedendi. Birbirlerinden ayrıldılar ve *Mekke*'ye yakın Teheme'ye (Tihâme) yerleştiler. Daha sonra tekrar bir araya geldiler. Bunun üzerine Benî Bekir “lekad takarraşa Benî Cendele / Cendeleoğulları bir araya geldiler.” dedi. Mudar kabilesinden *Mekke*'ye ilk yerleşen kişi Huzeyme b. Müdrike'dir. Hübel putunu yerine yerleştiren de

odur. Ona “Huzeyme’nin putu” denilirdi. Ta Fihri b. Mâlik’in dönemine kadar, Huzeyme’nin torunları hep Mekke’de kaldılar. Onun döneminde, Esedoğulları ve Kinâne’den olan diğerleri Mekke’den çıkarak bugünkü yerlerine yerleştiler.

Bize Hişâm b. Muhammed el-Kelbî haber verdi; o da babasından rivâyetle dedi ki:

Kusay b. Kilâb’ın bütün çocukları Hubbâ bt. Huleyl’den dünyaya geldiler. Abdüddâr b. Kusay, onun ilk çocuğuydu. Abdümenâf b. Kusay’ın asıl ismi el-Muğîre idi. (Diğer çocukları) Abdüluzzâ b. Kusay, Abd b. Kusay, Tahmür bt. Kusay ve Berre bt. Kusay’dır.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; o, babasından; o, Ebû Sâlih’ten; o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Kusay şöyle derdi: “Dört erkek çocuğum oldu. İkisine tanrımın ismini, birisine evimin adını, birisine de kendi adımlı verdim.” Nitekim Abd b. Kusay’a “Abdu Kusay” denirdi. Tanrısının adını verdiği çocukları, Abdümenâf ve Abdüluzzâ’dır. Evinin adını verdiği çocuğu ise Abdüddâr idi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Ca’fer ez-Zührî bana anlattı; dedi ki: Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Misver b. Mahreme’nin kitabında buldum; diyordu ki: Bize Muhammed b. Cübeyr b. Mut’im haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Muhammed el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Babam bana haber verdi. O, Ebû Sâlih’ten; o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Ka’b b. Lüey’in çocuklarından ilk olarak bir mülk (liderlik) elde eden ve bu mülk sayesinde kavmi kendisine itaat eden şahıs Kusay b. Kilâb’dır. Kusay, Mekke ehlinin şerifiydi ve bu konuda ihtilaf edilmiyordu. Kusay, Dârünnedve’yi inşa etti ve kapısını Kâbe yönüne doğru açtı. Kureyş’in bütün işleri, arzu ettikleri bir nikâh, bir savaş veya yönetime getirilecek şahısla ilgili bir meşveret hep orada yapılırdı. Hatta bir kız çocuğu buluş çağına eriştiğinde, gömleği orada giydirilir, sonra ailesine gönderilirdi. Kureyş’ten veya başka bir kavimden, harp için bir askerî birliğin (sancağın) belirlenmesi ancak Dârünnedve’de yapılırdı. Dârünnedve’deki toplantıları

Kusay yönetirdi. Çocukları da *Dârünnedve*'de sünnet edilirdi. Kureyş'ten bir kervan ancak oradan yola çıkarılırdı. Bir kervan gelecek olsa, Kusay'ı şereflendirmek, görüşünü almak ve faziletlerinden istifade etmek için mutlaka *Dârünnedve*'ye uğrardı. Kureyşliler Kusay'ın emrine tabiydiler, tıpkı tabi olunan bir din gibi. Sağlığında da ölümünden sonra da onun görüşü dışında bir görüşle amel edilmezdi. Hicâbe, Sikâye, Rifâde, Livâ, Nedve ^[94] ve *Mekke*'nin bütün işleri onun elindeydi. Kusay, *Mekke* halkı dışında *Mekke*'ye giren herkesten gümrük alırdı.

Ona *Dârünnedve* denmesinin sebebi, Kureyş'in orada toplanmasıydı. Yani gerek hayır işleri, gerek şer işler için Kureyş orada toplanırdı. Arapçada, kavmin toplandığı yere “en-Nedy” denir. Kusay *Mekke*'yi kavmi arasında mahallelere ayırdı. Kureyş'ten her bir grup bugün bulundukları yere yerleştiler. Şehir daralmaya başladı. *Mekke*'de çok sayıda İdâh ve Selem ^[95] ağacı vardı. Kureyş, Harem sınırları içinde yer alan bu ağaçları kesmeye korkuyordu; Kusay ise kesmelerini emretti ve “Sizler bunları ancak evleriniz ve yollarınız için kesiyorsunuz. Allah bozgunculuk peşinde olanlara lanet etsin.” dedi. Önce kendisi ve yardımcıları ağaçları kestiler; ardından Kureyş de kesmeye başladı. (Kabilesinin) işlerini yoluna koyduğu için Kureyş kendisine “Mücemmi'/toparlayıcı” ismini vermişti. Kureyş ona çok değer veriyor ve onu lider olarak kabul ediyordu. Kusay bütün Kureyş boylarını (*Mekke*'nin etrafından indirerek) el-Ebtah'a yerleştirmişti. Oraya inenlere “Kureyşü'l-Bitâh” (Ebtahlı Kureyş) denirdi. Ma'îs b. Âmir b. Lüey'in çocukları, Temîmü'l-Edrem b. Gâlib b. Fihri'nin çocukları, Muhârib b. Fihri'nin çocukları ve el-Hâris b. Fihri'nin çocukları *Mekke*'nin yukarı kısımlarında yerleşmişlerdi. Bunlar Kusay ile birlikte el-Ebtah'a inmedikleri için onlara “ez-Zevâhir” denmiştir. Ancak el-Hâris b. Fihri'nin çocuklarından olan Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın ailesi el-Ebtah'a inmişti. Bunlar el-Ebtah'a inen Mutayyabûn ^[96] ile beraber olmuşlardır. Ömer'in mevlası Şair Zekvân, Dahhâk b. Kays el-Fihri kendisini vurduğu zaman şöyle demiş:

“Keşke beni Kureyş'ten bir cemaat şehid etseydi de, ancak bunlar Zevâhir'in Kureyşlileri değil Bitah'ın Kureyşlisi olsaydı!”

Hüzafe b. Gânim el-Adevî, Ebû Leheb b. Abdülmuttalib'e şunları söylemiş: “Babanız Kusay, *Mücemmi'* olarak çağrılırdı. Allah onunla, Fihri'e mensup kabileleri bir araya getirdi.”

Kusay, Kureyş'i bir araya getirdiği için *Mücemmi'* diye çağrılmıştı. Kureyş, Kusay sayesinde Kureyş olmuştur. Kusay'dan önce onlara

“Benü’n-Nadr” denilirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Ebû Abdullah b. Sebre anlattı. O da, Sa’îd b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut’im’den rivâyet ettiğine göre:

Abdûlmelik b. Mervân Muhammed b. Cübeyr’e “Kureyş’e ne zaman ‘Kureyş’ ismi verildi?” diye sordu. Muhammed b. Cübeyr şöyle dedi: “Harem’den ayrı düşenler Harem’de toplanmaya başladıkları zaman. Çünkü bu tecemmû (toplanma) bir “takarrüs” (bir araya gelmek) idi.” Abdûlmelik dedi ki: “Bunu duymamıştım. Ancak Kusay’a “el-Kureşî” dendiğini ve ondan önce kimseye “Kureyş” denmediğini işitmişim.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre bana anlattı. O Abdûlmecîd b. Süheyl b. Abdurrahman b. Avf’tan, o da Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf’tan rivâyet etti; dedi ki:

Kusay, Harem’e inip oraya hâkim olduğu zaman orada güzel işler yapmaya başladı. Bu yüzden kendisine “el-Kureşî” denildi. İlk kez bu isimle adlandırılan odur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre bana anlattı. O da Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Cehm’den nakletti; dedi ki:

en-Nadr b. Kinâne’ye “el-Kureşî” denirdi.

Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O, Abdullah b. Ca’fer’den; o da Ya’kûb b. Utbe el-Ahnesî’den rivâyet etti; dedi ki:

Kureyş, Kinâne, Huzâ’a ve Kureyş’in doğurduğu diğer Araplar Hums (sert, katı) ehli idiler. Muhammed b. Ömer başka bir isnadda “veya (Kinâne, Huzâ’a ve diğerleri) Kureyş’in anlaştığı kimselerdi.” demiştir.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Tahammüs (sertlik) Kureyş'in kendi dinlerinde icat ettikleri ve bu konuda katı davrandıkları bazı hususlardı. Yani Kureyş o hususlarda kendileri için katı kurallar koymuşlardı. Mesela, hac yaptıkları zaman Harem'in dışına çıkmazlar, böylece Arefe'de vakfe gibi -çünkü Arafe Harem bölgesinde değildi- Allah'ın İbrahim için meşru kıldığı hak yoldan geri kalırlardı. Aynı şekilde yağ yemezler ve kırmızı deriden yapılmış çadır ehli oldukları halde kıl çadırları (gölgelekleri) dokumazlardı. Yine dışardan gelen hacılar için, Arefe'ye (harem bölgesinin dışına) çıkmadıkça, kendi elbiseleriyle tavaf etmelerini kural haline getirmişlerdi. Arefe'den döndüklerinde, İfada tavafını ya çıplak olarak, ya da Kureyş'in öngöreceği alt ve üst iki elbise içinde tavaf edebiliyorlardı. Eğer bir hacı kendi elbisesiyle tavaf etseydi onları bir daha giymek ona helal olmazdı.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Kusay, Müzdelife'de vakfe yaptığında orada ateş yakmayı ihdas etmişti. Hatta *Arefe*'den dönenler onu görürlerdi. Câhiliye döneminde toplanma gecesi (sayılan) o gecede sabaha kadar o ateş yakılırdı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Kesîr b. Abdullah el-Müzenî bana haber verdi. O, Nâfi'den; o da İbn Ömer'den rivâyet etti; dedi ki:

Bu ateş Resûlullah (sas), Ebû Bekir, Ömer ve Osman dönemlerinde de yakılırdı.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

O ateş bugüne kadar da yakılıyor. Ayrıca Kusay, Sikâye ve Rifâde hizmetini Kureyş üzerine mecburi yapmıştı. Kusay şöyle derdi: “Ey Kureyşliler! Sizler Allah'ın komşusu, O'nun Beyti'nin ve Haremi'nin ahalisisiniz. Hacılar da Allah'ın misafirleri ve O'nun evinin ziyaretçileridir. Onlar ikrama en layık olan misafirlerdir. Yanınızdan ayrılıncaya kadar onlar için yiyecek ve içecek hazırlayınız.” Kureyşliler söylediklerinin aynısını yaptılar. Onlar birbirleriyle yardımlaşarak her yıl bunları kendi mallarından çıkarıp Kusay'a teslim ediyorlardı. O da *Minâ* günlerinde ve *Mekke*'de insanlara yemek yapıyor, deriden su tulumları yaparak *Mekke*, *Minâ* ve *Arefe*'de onlara su veriyordu. Kusay'ın kendi halkı üzerindeki bu

emri/talimatı İslâmî döneme kadar devam etti. Sonra İslâm'da da bu hizmete devam edip günümüze kadar geldiler.

Kusay'ın oğlu Abdüddâr, onun ilk ve en büyük çocuğuydu. Kendisi zayıf birisiydi ve kardeşleri ondan daha çok şöhretliydi. Kusay yaşlanıp yufka yürekli olunca ona şöyle dedi; “Ey Oğlum! Kardeşlerin şerefte senin önünde olsalar bile, vallahi ben seni kavmimin başına geçireceğim. Sen kendin onun kapısını açmadıkça, onlardan hiçbirisi *Kâbe*'ye giremeyecektir. Sen bizzat belirlemedikçe, Kureyş savaş için bir birlik tayin edemeyecektir. Bir adam *Mekke*'de ancak senin oluşturacağın yardımla su içecektir. Yine Hac mevsiminde, *Mekke*'de bir kimse, ancak senin yemeğinden yiyebilecektir. Kureyş kendi içlerinden biri hakkında ancak senin evinde karar verebileceklerdir.” Daha sonra ona *Dârünnedve*'yi, *Hicâbe*'yi, *Livâ*'yı, *Sikâye*'yi ve *Rifâde*'yi ona bıraktı. Diğer kardeşleriyle birlikte hareket etsin diye onu bu işlerle görevlendirdi. Kusay vefat etti ve el-Hacûn'da defnedildi. Tahmür bt. Kusay babasına ağıt yakarken şöyle demiş:

*Ölüm, gece uykusundan hemen sonra çaldı kapıyı, .
Cömertlik ve şeref sahibi Kusay'ın verdi haberini.*

*Lüey'den beri gelen bütün edep sahiplerinin haberi idi bu,
Gözyaşlarım inci taneleri gibi aktı tek tek,*

*Maşukunu yitirmiş bir aşık uykusu gibi,
Benim de uykularım kaçtı keder ve hüzn ile....*

Abdumenâf b. Kusay ﴿عبد مناف بن قصي﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Kusay vefat ettiği zaman, oğlu Abdümenâf, Kusay'dan sonraki işlerine sahip çıktı. Kureyş'in işleri ondan sorulurdu. Kusay'ın kendi kavmi için yaptığı yerleştirmeden sonra Abdümenâf da *Mekke*'de yeni mahalleler açtı. Allah, “*En yakın akrabalarını uyar*”^[97] ayetini indirdiği zaman Resûlullah (sas) Abdümenâf'ın çocuklarını dine davet etmekle yetinmişti.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Babam bana anlattı. O, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Allah, **“En yakın akrabalarını uyar”**^[98] ayetini Peygamber'e (sas) indirdiği zaman Merve tepesinin üzerine çıktı ve **“Fihri'nin çocukları gelsin.”** dedi. Kureyş kabilesi onun yanına geldi. Ebû Leheb b. Abdülmuttalib, **“İşte Fihri'nin çocukları senin yanında.”** dedi. Resûlullah (sas), **“Gâlib'in çocukları gelsin.”** dedi. Bunun üzerine Fihri'nin çocukları olan el-Hâris ve Muhârib'in çocukları geri gittiler. Resûlullah (sas) , **“Lüey b. Gâlib'in çocukları gelsin.”** dedi. Bunun üzerine Teymü'l-Edrem b. Gâlib'in çocukları geri döndüler. Resûlullah (sas), **“Ka'b b. Lüey'in çocukları gelsin.”** dedi. Bunun üzerine Âmir b. Lüey'in çocukları geri döndüler. Resûlullah (sas), **“Mürre b. Ka'b'ın çocukları gelsin.”** dedi. Bunun üzerine Benî Adî b. Ka'b ve Amr b. Husays b. Ka'b b. Lüey'in çocukları olan Sehm ve Cumah'ın çocukları geri döndüler. Resûlullah (sas) , **“Kilâb b. Mürre'nin çocukları gelsin.”** dedi. Bunun üzerine Mahzûm b. Yakaza b. Mürre ve Teym b. Mürre'nin çocukları geri döndüler. Resûlullah (sas) , **“Kusay'ın çocukları gelsin.”** dedi. Bunun üzerine Zühre b. Kilâb'ın çocukları geri döndüler. Resûlullah (sas), **“Abdümenâf'ın çocukları gelsin.”** dedi. Bunun üzerine Abdüddâr b. Kusay, Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay ve Abd b. Kusay'ın çocukları geri döndüler. Ebû Leheb: **“İşte bunlar Abdümenâf'ın çocukları! Söyle!”** dedi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: **“Allah, yakın akrabalarımı uyarmamı emretti. Kureyş'ten bana en yakın olanlar sizlersiniz. Şüphesiz ki siz ‘Lâ ilâhe İllallah’ demedikçe, sizin için Allah'ın yanında bir pay ya da ahirette bir nasib elde etme gücüne sahip değilim. (Bunu söylediğiniz takdirde) Rabbinizin yanında sizin için şahitlik yapacağım. Araplar, bunun sayesinde size itaat eder, Acemler de bununla size boyun eğer.”** Ebû Leheb, **“Yazıklar olsun sana, bunun için mi bizi buraya çağırdın?”** dedi. Bunun üzerine Allah, **“Ebû Leheb'in elleri kurusun!”**^[99] ayetini indirdi. Allah bu ayette, **“Ebû Leheb'in elleri hüsrana uğradı”** buyuruyor.

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî bize haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Abdümenâf b. Kusay'ın altısı erkek, altısı da kız olmak üzere on iki çocuğu dünyaya geldi.

1) el-Muttalib b. Abdümenâf onların en büyüğüdü. Kureyş'in Necâşî'nin ülkesinde (*Habeşistan*'da) ticaret yapmasıyla ilgili anlaşmayı yapan el-Muttalib'di.

2) Hâşim b. Abdümenâf: Kureyş'in Şâm'a güven içinde gidip gelebilmesi için Heraklius ile anlaşma yapan Hâşim'dir.

3) Abdüşems b. Abdümenâf,

4) Tumâdır,

5) Hayye,

6) Kılâbe,

7) Berre,

8) Hâle bt. Abdümenâf,

Bunların annesi Âtiketü'l-Kübra bt. Mürre b. Hilâl b. Fâlic b. Sa'lebe b. Zekvân b. Sa'lebe b. Bühse b. Süleyym b. Mansûr b. İkrime b. Hafasa b. Kays b. Aylân b. Mudar'dır.

9) Nevfel b. Abdümenâf: Kureyş'in Irak'a serbest gidebilmesi için Kisra ile anlaşma yapan Nevfel'di.

10) Ebû Amr b. Abdümenâf;

11) Ebû Ubeyd; küçük yaşta öldü.

Bunların annesi Vâkıde bt. Ebû Udey (Âmir) b. Nühm b. Zeyd b. Mâzin b. Sa'sa'a'dır.

12) Rayta bt. Abdümenâf; bunun annesi Benî Kinâne b. Hüzeyme'den Benî Hilâl b. Mu'ayt'ın annesidir. Onun annesi Sakîf kabilesindendi.

Hâşim b. Abdümenâf ﴿هاشم بن عبد مناف﴾

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O, babasından; o, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Hâşim'in ismi Amr idi. Kureyş îlâfının^[100] sorumlusuydu. Kureyşlilerin îlâfı, bir Kureyş geleneğiydi. İlk kez yaz ve kış olmak üzere Kureyş için yolculuğu geleneksel hale getiren odur. Bu seferlerden birinde kışın Yemen ve Habeşistan'a, Necâşî'nin yanına giderdi. Ona ikramda bulunur ve onu severlerdi. Yazın da Şâm'a, Gazze'ye, bazen de Ankara'ya kadar giderdi. Kayser'in yanına girer, ona ikramda bulunur ve onu severlerdi. Kureyş'in mallarını alıp götüren birkaç kıtlık yılı meydana geldi. Hâşim, Şâm'a gitti ve kendisi için bol miktarda ekmek yapılmasını istedi. Ekmeği yapıldı. Hâşim ekmekleri hararlara [büyük çuvalar] doldurup develere yükledi.

Mekke'ye geldiğinde ekmekleri ufalttı, yani kırıp doğradı. Sonra ekmekleri yüklediği develeri kesti ve aşçılara onları pişirmelerini emretti. Sonra tencereleri sinilerin üzerine koyarak Mekke halkını doyurdu. Bu olay, Mekkelilerin başına gelen kıtlık yıllarından sonraki ilk bolluktu. Bu yüzden kendisine “Hâşim/ekmeği küçük parçalara ayıran” denmiştir. Abdullah b. ez-Zeb'arî bu konuda şöyle dedi:

Yüce Amr tirit hazırladı kavmine

Açlık ve kıtlık yılı gelmişti Mekke ehline.

Bana Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Ma'rûf b. el-Harrebûz el-Mekkî anlattı; dedi ki: Bana Adî b. el-Hıyâr b. Adî b. Nevfel b. Abdümenâf ailesinden bir adam anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

Vehb b. Abdükusay bu hususla ilgili olarak şöyle dedi:

Hâşim, gücünü aşan bir şeyi üstlendi,

Paralı birilerinin kendisine yardım etmesini reddederek.

Kavmine gıda dolu hararlar, taze buğdaylar getirdi, Şâm toprağından.

Mekke ahalisine bolca ufaltılmış ekmek verdi;

Ekmeği taze ete karıştırarak.

Kavim, Abanos ağacından yapılmış siniler arasında kaldı.

En boş olanı bile taşıyordu sinilerin.

Zengin bir adam olan Ümeyye b. Abdüşems b. Abdümenâf b. Kusay, Hâşim'i kıskandı. O da Hâşim gibi bir şeyler yapmak istedi, fakat beceremedi. Kureyş'ten bazıları onu tahrik ettiler. Bunun üzerine Hâşim'e kızdı ve onu övünçlerini sayarak üstünlük yarışına girmeye davet etti. Hâşim, yaşlılığından ve halk nezdindeki itibarından dolayı bu teklifi hoş karşılamadı. Ancak Kureyş, Hâşim'i (yalnız) bırakmadı ve onu koruma altına aldı. Hâşim, “Seninle restleşmeye girerim; ancak (kazandığım takdirde) kara gözlü 50 deve vereceksin. Ayrıca on yıl Mekke'yi terk edeceksin.” dedi. Ümeyye buna razı oldu ve hakem olarak Huzâ'alı kâhini tayin ettiler. Hakem, Hâşim'in kazandığını ilan etti. Bunun üzerine Hâşim develeri alıp kesti ve yanına gelenlere yedirdi. Ümeyye de Şâm'a gitti ve on

yıl boyunca orada ikamet etti. Hâşim ve Ümeyye arasında meydana gelen ilk düşmanlık buydu.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ali b. Yezîd b. Abdullah b. Vehb b. Zem'a anlattı. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Abdümenâf'ın çocukları Hâşim, Abdüşems, el-Muttalib ve Nevfel, daha önce Kusay'ın, oğlu Abdüddâr'a verdiği Hicâbe, Livâ, Rifâde, Sikâye ve Nedve gibi hizmetleri Abdüddâr ailesinden almak için bir araya geldiler. Onlara göre, kendileri onlardan daha şerefli ve kavimleri nezdindeki itibarları daha fazla olduğu için bu hizmetleri yapmaya daha çok hak sahibiydiler. Onların bu yöndeki işlerini yürüten de Hâşim b. Abdümenâf'tı. Abdüddâr ailesi bu hizmetleri onlara teslim etmeyi reddetti. Ailenin bu yöndeki işlerini yürüten de Âmir b. Hâşim b. Abdümenâf b. Abdüddâr idi. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay, Zühre b. Kilâb, Teym b. Mürre ve el-Hâris b. Fihri'nin aileleri Abdümenâf'ın yanında yer aldılar. Mahzûm, Sehm, Cumah ve Adî b. Ka'b aileleri de Abdüddâr ailesinin yanında yer aldılar. Ancak Âmir b. Lüey ve Muhârib b. Fihri aileleri bu davadan ayrılıp hiçbir grubun yanında yer almadılar. Her kavim (kendi arasında), sonsuza dek gevşemeyeceklerine ve rakiplerine selâm vermeyeceklerine dair ciddi bir şekilde anlaşma yaptı.

Abdümenâf ailesi ve onlarla birlikte hareket edenler, içerisinde güzel kokulu bir sıvının bulunduğu geniş ve derin bir kabın içine ellerini daldırdılar. Ardından anlaştılar, sözleştiler ve elleriyle *Kâbe*'yi meshederek sözlerinden caymayacaklarına dair yeminleştiler. Onlara “el-Mutayyabûn” ismi verildi.

Abdüddâr ailesi ve onlarla birlikte olanlar da kandan bir kap hazırlayarak ellerini içine koydular. Ardından yeminleşerek sonsuza kadar gevşeklik göstermeyeceklerine karar verdiler. Bunlara da “el-Ahlâf” (yeminciler) ve “Kan yalayıcılar” denildi. Savaş için hazırlık yaptılar; her kabile diğerine karşı hazırlık yaptı. İnsanlar savaş hazırlığında iken barış çağrısı yaptılar; şöyle ki: Abdüddâr ailesi Sikâye ve Rifâde'yi Abdümenâf b. Kusay'ın ailesine verecekti. Hicâbe, Livâ ve *Dârünnedve* ise eskiden olduğu gibi Abdüddâr ailesinde kalacaktı. Öyle de yaptılar ve insanlar birbirinden ayrıldı. İkrime b. Âmir b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay, *Dârünnedve*'yi Mu'âviye b. Ebû Süfyân'a satıncaya kadar hep Abdüddâr ailesinin elinde

kaldı. Mu'âviye *Dârünnedve*'yi vilayet konağı yaptı. O günden beri hep İslâm halifelerinin elindedir.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Abdülmelik b. el-Muğîre en-Nevfelî anlattı. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

O gün, *Sikâye* ve *Rifâde* yönetiminin Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'a verilmesi konusunda anlaştılar. Hâşim zengin bir adamdı. Hac mevsimi geldiği zaman kendisi Kureyşlilere şöyle derdi: "Ey Kureyşliler! Sizler Allah'ın komşusu ve O'nun evinin ahalisisiniz. Kuşkusuz bu mevsimde Allah'ın (evinin) ziyaretçileri size gelip O'nun evinin şerefini yüceltiyorlar. Onlar Allah'ın misafirleridir ve ikrama en layık olan misafirlerdir. Allah bu (misafirperverliği) size özel kılmış ve sizi bununla şereflendirmiştir. Allah, bir komşunun, kendi komşusunu esirgediğinden çok daha fazla sizi esirgemiştir. Allah'ın misafirlerine ve O'nun ziyaretçilerine ikram ediniz. Onlar her memleketten, üstleri başları dağınık ve toz içinde oldukları halde yorgun develerin üzerinde, tıpkı atılmış oklar gibi gelirler. Kuşkusuz onlar susuz kalmışlar, takatsız düşmüşler, bitlenmişler ve kum içinde kalmışlardır. Onları ağırlayınız ve onlara su veriniz." Bunun üzerine Kureyşliler hacılara yardım ediyorlardı. Hatta bazı ev halkı kendi (maddî) durumuna göre az bir şey gönderirdi. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay ise her yıl bu iş için büyük bir mal çıkarırdı.

Kureyş'ten fazlaca yardım eden bazı zengin aileler vardı. Her insan yardım için 100 Bizans miskalını gönderirdi. Hâşim deriden su tankları yaptırır ve onlar Zemzem'in bulunduğu yere konurdu. Sonra onları *Mekke*'deki (tatlı su) kuyularından doldurur ve hacılara içirirdi. Terviye gününden bir gün önce de *Mekke*, *Minâ*, *Cem*^[101] ve *Arafat*'da onlara ilk yemeği verirdi. Hacılara bazen ekmekle et (tirit), bazen ekmekle yağ, bazen de kavrulmuş un ve hurma verirdi. *Minâ* içinde onlara su temin ediyordu. O günlerde deriden tulumlarda su az bulunurdu. Hacılar *Minâ*'dan ayrılınca ağırlama sona erer ve herkes kendi memleketine (gitmek üzere) dağılırdı.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana el-Kâsım b. el-Abbâs el-Lehebî anlattı. O, babasından; o da Abdullah b. Nevfel b. el-Hâris'ten rivâyet etti; dedi ki:

Hâşim şeref sahibi bir adamdı. Kureyş'in emniyet içinde gidip gelebilmesi için Kayser ile ilk anlaşma yapan odur. Yol üzerinde olanların durumuna gelince; Kureyş'in onların mallarını taşımaları ve (buna karşılık) kira ödememeleri konusunda anlaştı. Kayser ona bir mektup yazdı; ayrıca, tüccar olan Kureyş'i kendi toprağına girişi için Necâşi'ye de bir mektup yazdı. Bir gün Hâşim Kureyş'e ait bir ticaret kervanıyla birlikte yola çıktı. Onların yolu *Medine*'den (*Yesrib*'den) geçiyordu. en-Nebat pazarında indiler. Yıl boyunca ikamet edilebilen ve yoğun olarak faaliyet gösteren bir pazar yerine gelmişlerdi. Alış-veriş yaptılar ve pazar yerinden görülebilen bir yerdeki kadına baktılar. Orada, kendisi için alınıp satılan eşya ile ilgili olarak direktif veren bir kadın gördü. Kuvvetli, akıllı ve güzel bir kadındı. Hâşim, onun bir kocasının olup olmadığını sordu. Şu anda kocasız olduğu, daha önce Uhayha b. el-Cülâh'ın eşi olduğu, Amr ve Ma'bed adında iki çocuk sahibi olduğu halde kocasından ayrıldığı kendisine söylendi. Ayrıca kavmi içinde şeref sahibi bir kadın olduğu için, evliliğıyle ilgili karar verme yetkisi kendisinin elinde olmadan hiçbir zaman erkeklerle evlenmek istemediğı, bir adamdan hoşlanmadığı zaman onu hemen terk ettiğı söylendi. Bu kadın Selmâ bt. Amr b. Zeyd b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Hâşim ona talib oldu.

Selmâ, onun şeref ve neseb sahibi biri olduğunu anladı ve onunla evlendi. Hâşim onunla zifafa girdi. Selmâ bir yemek hazırladı ve Hâşim ile birlikte olan kervandaki bütün arkadaşlarını davet etti. Onlar Kureyş'ten kırk adamdı. İçlerinde Abdümenâf, Mahzûm ve Sehm ailelerinden olanlar vardı. Hazrec kabilesinden de bazı adamları davet etti. Hâşim arkadaşlarıyla birlikte birkaç gün *Medine*'de kaldı. Selmâ, Abdülmuttalib'e hamile kaldı; onu doğurdu. Başında beyazlık vardı, bu yüzden kendisine "Şeybe/ak saçlı" adı verildi. Hâşim arkadaşlarıyla birlikte Şâm'a gitmek üzere yola çıktı. Gazze'ye ulaştığında (hastalıktan) şikâyet etmeye başladı. Vefat edinceye kadar arkadaşları yanından ayrılmadılar. Onu Gazze'de defnederek terikesiyle (kendisinden kalan eşya ile) birlikte çocuğına döndüler. İlk defa terikesiyle çocuğıunun yanına gelen kişinin, Ebû Rühm b. Abdüluzzâ el-Âmirî (Âmir b. Lüey) olduğu söylenir. O zaman kendisi 20 yaşlarında bir gençti.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Hâşim b. Abdümenâf, kardeşi el-Muttalib b. Abdümenâf'ın kendisine halife olması için vasiyette bulundu. Bu yüzden Benî Hâşim ve Benî el-Muttalib bugüne kadar birlikte hareket ediyorlar. Abdümenâf'ın diğer çocukları Benî Abdüşems ve Benî Nevfel de birlikte hareket ediyorlar.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Hâşim'in, dört erkek çocuğu ve beş kızı dünyaya geldi. 1) Şeybetü'l-Hamd. Bu, Abdülmuttalib'dir. Kendisi vefat edinceye kadar Kureyş'in reisiydi. 2) Rukıyye bt. Hâşim. Küçük yaşta genç kız iken vefat etti. Onun annesi Selmâ bt. Amr b. Zeyd b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'dır. Onun anneden kardeşleri ise, Uhayha b. el-Cülâh b. el-Harîş b. Cahcebâ b. Külfe b. Avf b. Amr b. Avf b. el-Evs'in oğulları Amr ve Ma'bed'tir. 3) Ebû Sayfî b. Hâşim. En büyükleri olup onun ismi Amr'dır. 4) Sayfî. Bu ikisinin annesi Hind bt. Amr b. Sa'lebe b. el-Hâris b. Mâlik b. Sâlim b. Ganm b. Avf b. el-Hazrec'tir. Bunların anneden kardeşi ise, Mahreme b. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay'dır. 5) Esed b. Hâşim. Onun annesi Kayle (lakabı, el-Cezûr) bt. Âmir b. Mâlik b. Cezîme, yani Huza'â'dan olan el-Mustalık'tır. 6, 7, 8) Nadle b. Hâşim, eş-Şifâ ve Rukıyye. Onların annesi Kudâ'a'dan, Ümeyme bt. Abdullah b. Dînâr b. Mâlik b. Selâmân b. Sa'd'tır. Nüfeyl b. Abdüluzzâ el-Adevî ile Amr b. Rebîa b. el-Hâris b. Hubeyyib b. Cezîme b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüey anne bir kardeşleridir. 9, 10) ed-Da'îfe bt. Hâşim ve Hâlide bt. Hâşim. Hâlide'nin annesi Abdullah'ın annesi olan Vâkıde bt. Ebû Adî'dir. Vâkıde'nin babasının adının Udey olduğu da söylenmiştir. O, Âmir b. Abdünühm b. Zeyd b. Mâzin b. Sa'sa'a'dır. 11) Hayye bt. Hâşim. Onun annesi de Udey bt. Hubeyyib b. el-Hâris b. Mâlik b. Hutayt b. Cüşm b. Kasî (Sakîf)'dir.

Hâşim'in künyesi Ebû Yezîd idi. Bazıları onun, oğlu Esed ile künyelendiğini söylediler. Hâşim vefat edince çocukları ona çok sayıda mersiye söylediler. Bize Muhammed b. Ömer'in, rivâyet ettiği kişilerden nakledip haber verdikleri arasında söylenildiğine göre Hâlide bt. Hâşim babasına ağıt yakardı. Ancak bu, içinde zafiyet olan (rivayet zincirinde zayıflık olan) bir şiiirdir:

Haberci erkenden getirdi, şeref sahibi, faziletli işlerin sahibi,

Ve kumlara ayak basanların en hayırlısının ölüm haberini.

*Güzel ahlak sahibi, cömert, akıllı, kararlı;
Ne cimri ne de tufeyli olan bir beyefendinin ölüm haberini.*

*Bütün aşiretinin süsü, kurak zamanlarda ve felaketlerde kavminin baharı;
Batılın değil, güzelliklerin, faziletlerin,*

*Ve yüceliklerin kardeşi olan Amr b. Abdümenâf'ın ölüm haberini.
O Lüey neslinin en terbiyelisiydi;*

*Şâm'da vefat etti; ince, küçük taşlarla büyük kayalar arasında.
Dünyada kaldığın sürece hep yüksek sesle ağla ona.*

*Kuşkusuz cömertliğin ve faziletlerin kardeşi musibetlere düşer oldu.
Kuşkusuz tüm Fihristin kahramanı,*

Ve onların her işinde reisleri olan bir adam musibete uğradı.

eş-Şifâ bt. Hâşim babasına şöyle ağıt yakmıştı:

*Gözümün nuru için ağla,
Cömert ve kerim olan için akıt gözyaşlarını.*

*Büyük olan malum baban için göz yaşı dök.
Kes saçlarını, arkada topla.*

*Azamet ve şeref sahibi, hayrın Hâşim'i için.
Cömert, eli uzun ve içtenlikli adamdı o;*

*Kendisinden iyilik isteyenler için bir bahar,
Her büyük iş için bir koruyucu ve yakın bir takipçiydi.*

*Ağır işlere tâlibti; onu şerefe nisbet etmişti şahinler.
Yeryüzünün ortasında yücelikle evli olan biriydi.*

*Güler yüzlü, terbiyeli ve fazilet sahibiydi.
Tıpkı güzel mızrak gibi çokça cömertti.*

*Düşmanlarını yenen, eli açık ve işinde mahir olan,
Şerefın zirvesinde, asalet sahibi ve halim bir adamdı o.*

*Her yerde insanların doğrusuydu ve zeki;
Cedleri de soylu idi, cimri ve pinti değildi.*

Abdūlmuttalib b. Hâşim ﴿عبد المطلب بن هاشم﴾

Bize Muhammed b. Amr b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki:

el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay, Hâşim ve Abdüşems'ten yaşça daha büyüktü. Kureyş'in, Necâşî ile ticaret yapması için anlaşma yapan o idi. el-Muttalib, kavminin şerefli bir üyesi, saygın ve lider bir kişiydi. Cömert olduğu için kavmi ona "el-Fayd" lakabını koymuşlardı. Hâşim'den sonra Sikâye ve Rifâde'yi üstlendi. Bununla ilgili olarak şöyle dedi:

*Görevimiz olmadıği halde,
Benî Hâşim'e haber verin, yaptıklarımızı.*

*Güzel hasletler terk edilip misafir ağırlandığı zaman,
Çalıştık Beytülharâm hacılarına su vermek için.*

*Evimize götürüyorduk hacıları,
Tıpkı toplanmış sığırlar gibiydi onlar.*

Şair Hassân b. Sâbit'in babası Sâbit b. el-Münzir umre için Mekke'ye gelmişti. Muttalib ile karşılaştı; onun dostuydu. Ona dedi ki: "Eğer bizdeki kardeşinin oğlu Şeybe'yi görürsen, bir cemal, bir şeref ve saygın bir duruş görürsün. Bir defasında dayılarından bazı gençlerle ok atma yarışında iken ona baktım; her iki okunu şu iki avucumun içine koyar gibi, isabet ettirdikçe, "Ben Yüce Amr'ın oğluyum" diyordu." Muttalib, "Vallahi onun yanına gidip onu getirmeden akşamlamayacağım" dedi. Sâbit dedi ki: "Ne (annesi) Selmâ ne de dayılarının onu sana vereceklerini sanmıyorum. Onlar ona kıyamayacak kadar düşkündürler. Senin yapabileceğin, kendisi buralara ve sana ilgi duyarak gelinceye kadar onu bırakmaktır." Muttalib dedi ki: "Ey Ebû Evs! Onu orada bırakacak değilim. Ayrıca bildiğim kadarıyla o kavminin geçmişini, soyunu, neseb ve şerefini terk edecek değildir." Muttalib çıktı ve Medine'ye vardı. Bir mahallede indi ve onu sormaya

başladı; ta ki onu dayılarından bir grup gençle ok attığını görünceye kadar. Onu gördüğünde, babasının saçındaki beyazlıktan onu tanıdı ve gözlerinden yaş aktı. Onu kucakladı ve ona *Yemen* işi süslü bir elbise giydirdi ve şöyle dedi:

Şeybe'yi tanıdım;

Neccâr oğulları, etrafına çocuklarını toplamış ok atıyordu.

Onun, bizden gelen gücünü ve güzel ahlakını tanıdım.

Yağmur gibi gözyaşlarım aktı, onun için.

Selmâ, Muttalib'i çağırdı ve onu yanında misafir kalmaya davet etti. Muttalib, "Durumum çok nazik; kardeşimin oğlunu alıp onu memleketine ve kavmine ulaştırmadan bir düğüm bile çözmek istemiyorum" dedi. Selmâ, "Onu seninle gönderecek değilim!" dedi ve Muttalib'e karşı sertleşti. Muttalib, "Yapma! Onu yanıma almadan buradan dönecek değilim. Kardeşimin oğlu yetişkin olmuş ve yabancı olarak kavminin dışında bir yerde kalıyor! Ayrıca biz öyle bir aileyiz ki, kavmimizin şerefi ve kendi memleketinde kalması onun için burada kalmaktan daha hayırlıdır. Üstelik nerede olursa olsun o senin oğlundur." dedi. Selmâ, Muttalib'in vazgeçmeyeceğini anlayınca ondan üç gün mühlet istedi. Muttalib de onlara giderek (evlerinde) üç gün kaldı. Sonra onu alarak birlikte *Mekke*'ye gittiler. Muttalib, -Hişâm b. Muhammed'in babasından rivâyetle bana okuduğuna göre- şöyle bir şiir söyledi:

Neccâr oğullarına haber ver, şayet varırsan onlara

Hamîs'e [\[102\]](#) yemin olsun ki ben onlardanım ve onların oğluyum da! [\[103\]](#)

Onların öyle bir kavim olduğunu düşünüyorum ki vardığımda onlara

Sevinirler kavuşmama, kısık sesim sürur verir onlara!

Sonra söz Muhammed b. Ömer'in hadisine geldi; dedi ki:

Muttalib öğle vakti onunla birlikte *Mekke*'ye girdi. Kureyş, "Bu Muttalib'in kölesidir." dedi. Muttalib, "Yazık size! o benim kardeşimin oğlu Şeybe b. Amr'dır" dedi. Onu gördüklerinde, "Onun oğlu ha! Allah Allah!" dediler. Abdülmuttalib (Şeybe), yetişkin oluncaya kadar *Mekke*'de ikamet etti. Muttalib b. Abdümenâf tüccar olarak *Yemen*'e gitti. *Yemen*'in *Redmân*

kasabasında vefat etti. Onun ölümünden sonra Abdülmuttalib b. Hâşim, Sikâye ve Rifâde'yi üstlendi. Bu görev hep onun elinde kaldı. *Mekke*'de hacılara yemek yediriyor ve deriden yapılmış havuzlarda onlara su içiriyordu. Zemzem (kuyusunu) kazdığında su çıkınca, *Mekke*'de deri havuzlar içinde su içirmeyi bıraktı ve onlara Zemzem içirdi. Abdülmuttalib suyu *Mekke*'den *Arafat*'a taşıyıp hacılara içirirdi.

Zemzem, Allah vergisiydi. Abdülmuttalib defalarca rüyasında görmüş ve Zemzem'in yeri gösterilerek kazmakla emredilmişti. Rüyasında, "Taybeyi (güzeli) kaz!" denildi. Kendisi "Taybe nedir?" dedi. Ertesi gün olunca yine rüyasına geldi ve "Berre'yi (iyiliği ve cömertliği) kaz!" dedi. O "Berre nedir?" diye sordu. Ertesi gün olunca rüyasına geldi; kendisi yatağında yatıyordu: "Madnûne'yi (esirgenen ve kıyılamayan) kaz!" dedi. "Madnûne nedir? Söylediğini bana açıkla!" dedi. Ertesi gün olunca rüyasına geldi ve "Zemzem'i kaz!" dedi. Abdülmuttalib, "Zemzem nedir?" dedi. Dedi ki: "Tükenmeyen ve yerilmeyendir. Büyük hacıları onunla sula. O, beyaz kanatlı karganın gagaladığı yerde, kan ve işkembe artığı arasındadır." [Ravi dedi ki:] Beyaz kanatlı karga kurbanların yanından, kan ve işkembe artığının bulunduğu yerden ayrılmazdı. "O hem sana hem de senden sonra gelecek nesline bir içilecek sudur."

Abdülmuttalib ertesi gün kazmasını ve küreğini alarak, oğlu Hâris b. Abdülmuttalib ile birlikte gitti. O zaman ondan başka çocuğu yoktu. Abdülmuttalib kazma ile kazıyor, kürekle sepete dolduruyordu; Hâris de onu dışarıya taşıyordu. Üç gün boyunca kazdı. Derken, taşla örülmüş kısım ona göründü. Abdülmuttalib tekbir getirerek, "Bu, İsmail'in örgüsüdür!" dedi. Kureyşliler suyu bulduğunu anladılar ve yanına gelerek, "Bizi de ona ortak yap!" dediler. Abdülmuttalib, "Yapamam! Bu, sizin dışınızda bana tahsis edilen bir iştir. İstediginizi aramızda hakem yapın! Sizinle onun yanında mahkemeleşirim." dedi. Onlar, "Sa'doğulları'nın kadın kâhini Hüzeym (aramızda hakem) olsun." dediler. Kendisi Şâm'ın eşrafından olup Mu'ân'da yaşıyordu. Oraya doğru yola çıktılar. Abdümenâfoğulları'ndan 20 adam Abdülmuttalib ile birlikte yola çıktı. Kureyş de kendi boylarından 20 adamla yola çıktı. Şâm yolunda *el-Fakîr* veya *Hazve* denilen yerde tüm yolcuların suyu tükendi. Susadılar; bunun üzerine Abdülmuttalib'e, "Ne düşünüyorsun?" diye sordular. Abdülmuttalib, "Sonu ölümdür!" dedi ve "Sizden her bir adam kendisine bir çukur kazsın. Birisi öldüğünde arkadaşı onu o çukura defnetsin. En sonunda bir tek adam kalıncaya kadar... Onun helak olması toplu halde ölmenizden daha kolaydır." dedi.

Bunun üzerine çukurları kazdılar, sonra oturup ölümü beklediler. Abdülmuttalib, “Vallahi, bu şekilde kendi elimizle kendimizi ölüme atmamız acizliktir. Neden dolaşmıyoruz? Belki Allah bize bir yerlerde su ihsan eder!” dedi. Yola çıktılar. Abdülmuttalib bineğine doğru gitti ve bindi. Bineği hızlanınca tınağının altında bir tatlı su çeşmesi kaynamaya başladı. Abdülmuttalib, tekbir getirmeye başladı; arkadaşları da tekbir getirdiler. Hepsi su içtiler. Sonra Kureyş boylarını çağırdılar ve “Kandıran suya buyurun. Kuşkusuz Allah bizi suladı.” dedi. Onlar içtiler, sularını aldılar ve “Kuşkusuz hüküm senin lehine verilmiştir. Bu çölde bu suyu sana içiren Zat, Zemzem’i de sana o vermiştir. Vallahi bir daha ebediyen seninle tartışmayacağız.” dediler. Abdülmuttalib döndü, onlar da birlikte döndüler ve kâhine kadının yanına gitmediler. Kureyşliler onu Zemzem ile baş başa bıraktılar.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Mu’temir b. Süleyman et-Teymî haber verdi; dedi ki: Babamdan işittim; Ebû Miclez’in şöyle dediğini rivâyet ediyordu:

Abdülmuttalib’e rüyasında, “Kazı yap” denildi. Abdülmuttalib, “Nerede?” diye sordu. Kendisine, “Şöyle şöyle bir yerde...” denildi. Fakat Abdülmuttalib kazmadı. Tekrar rüyasında görüyor, kendisine: “İşkembe artığının olduğu yerde, karıncaların yanında, Huzâ’a meclisinin -veya benzerinin- yanındaki bir yerde kazı yap.” denildi. Abdülmuttalib kazı yaptı; bir ceylan (heykeli), bir silah ve tırnaklar buldu. Kavmi ganimeti görünce onun elinden almak istercesine ona göz koydular. [Ravi dedi ki:] Abdülmuttalib (onların kendi üzerindeki baskısını hissedince), “on çocuğu olduğu takdirde onlardan birisini kurban edeceği” yönünde adak adadı. On çocuğu dünyaya gelip Abdullah’ı kurban etmek isteyince, Zühreoğulları ona engel oldular ve “Onunla şu kadar deve arasında kura çek!” dediler. Abdülmuttalib kura çekti; yedi kere Abdullah’a, bir kere de develere isabet etti. [Ravi, “‘Yedi’ lafzının Ebû Miclez’in ilavesi olup olmadığını bilmiyorum.” dedi.] Sonra Abdülmuttalib kendi oğlunu bırakıp develeri kurban etti.

Sonra söz Muhammed b. Ömer’in hadisine döndü; dedi ki:

Cürhüm kabilesi Mekke’den çıkacaklarını hissedince iki ceylan (heykelini), Kal’î cinsi yedi kılıç ve beş adet mükemmel zırhı yerin altına

koymuşlardı. Abdülmuttalib onları çıkardı. Kendisi Allah'ı bir kabul eden, zulmü ve kötülüğü büyük günah sayan birisiydi. Altından olan iki ceylanı, levha halinde *Kâbe*'nin duvarına asıldı. Kılıçları da iki kapısının üzerine astı; amacı *Kâbe*'yi bunlarla korumaktı. *Kâbe*'nin anahtarını ve kilidini de altından yaptı.

Hişâm b. Muhammed bize haber verdi. O, babasından; o, Ebû Sâlih'ten; o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti; dedi ki:

Ceylanlar Cürhüm kabilesine aitti. Abdülmuttalib Zemzem için kazı yapınca ceylanları ve Kal'î cinsi kılıçları çıkardı. Onun üzerine fal okları atıldılar. Kismet oku *Kâbe*'ye çıktı. Abdülmuttalib onları altın levhalar halinde *Kâbe*'nin kapısının üzerine koydu. Ertesi gün Kureyş'ten üç şahıs gelip altınları çaldı.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından, Abdülmecîd b. Ebû Abs, Ebû'l-Mukavvim ve diğerlerinden rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib, Kureyş'in en yakışıklı, en uzun boylu, en güzel ahlaklı, en eli açık ve erkekleri bozan bütün günahlardan en uzak olanlarından birisiydi. Onu gören her hükümdar mutlaka ona ikramda bulunur ve onun sözünü dinlerdi. Vefat edinceye kadar da Kureyş'in lideriydi. Bir ara Huzâ'a kabilesinden bir grup yanına gelip, "Bizler sizinle komşu olan bir kavimiz. Gelin bir anlaşma yapalım" dediler. Abdülmuttalib bu tekliflerini olumlu karşıladı. Ardından Abdülmuttaliboğulları'ndan yedi kişiyi, el-Erkam b. Nadle b. Hâşim'i, Ebû Sayfî b. Hâşim'in çocukları olan ed-Dahhâk ve Amr'ı yanına alarak -Abdüşems ve Nevfeloğulları'ndan hiçbiri yanına gelmedi- *Dârünnedve*'ye girdiler. Eşitlik ve yardımlaşma üzerine Huzâ'a kabilesiyle bir anlaşma imzalayarak *Kâbe*'nin duvarına astılar. Abdülmuttalib bu hususla ilgili olarak şöyle dedi:

*Eğer ölecek olursam (oğlum) Zübeyr'e vasiyet ediyorum,
Benimle Amroğulları arasındaki anlaşmaya uymasını.*

*Lideri yaşlanmış olan sözleşmeyi muhafaza etmesini,
Onu bir zulüm veya haksızlıkla saptırmamasını istiyorum.*

*Zira onlar korudular kadim ahdi ve anlaştılar
Babanla, Fihri'den gelen kavminden olmadıkları halde!.*

Abdülmuttalib (anlaşmayı) oğlu Zübeyr b. Abdülmuttalib'e vasiyet etti. Zübeyr, Ebû Tâlib'e vasiyet etti. Ebû Tâlib de Abbâs b. Abdülmuttalib'e vasiyet etti.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdurrahman el-Ensârî haber verdi. O, Ca'fer b. Abdurrahman b. el-Misver b. Mahreme ez-Zührî'den, o babasından, o da dedesinden rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib Yemen'e gittiği zaman Himyer'in ileri gelenlerinden birinin evine misafir olurdu. Yine bir defasında onun misafiriydi. Yanında, kitaplar okumuş, çok yaşlı Yemenli bir adam gördü. O yaşlı adam: "Ey Abdülmuttalib, bana izin verirsen bir yerini kontrol etmek istiyorum." dedi. Abdülmuttalib, "Her yerimi kontrol etmene izin veremem." dedi. Adam, "Sadece burun deliklerine bakacağım." dedi. Abdülmuttalib: "Uzak dur benden!" dedi. Adam, burun deliklerindeki bir kılına baktı ve "Hem Peygamberlik, hem de hükümdarlık görüyorum. (Ancak) onlardan birini Zühreoğulları'nda görüyorum." dedi. Bunun üzerine Abdülmuttalib döndüğünde Hâle bt. Vüheyb b. Abdümenâf b. Zühre ile evlendi; oğlu Abdullah'ı da, Âmine bt. Vehb b. Abdümenâf b. Zühre ile evlendirdi. Âmine, Muhammed'i (sas) dünyaya getirdi. Allah böylece Abdülmuttalib sülalesine hem peygamberliği hem de hilafeti verdi. Allah, bu görevleri kime vereceğini en iyi bilendir.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Babam anlattı. Hişâm dedi ki: Bana Medine ehlinden bir adam haber verdi. O, Ca'fer b. Abdurrahman b. el-Misver b. Mahreme'den; o da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Kureyş kabilesinden, Mekke'de ilk defa çivit yaprağı ile saçını boyayan Abdülmuttalib b. Hâşim'dir. Kendisi Yemen'e gittiği zaman Himyer'in büyüklerinden birine misafir olurdu. Bir gün ona, "Ey Abdülmuttalib, başındaki bu beyazlığı değiştirip genç olmaya ne dersin?" dedi. Abdülmuttalib, "Sen bilirsin!" dedi. Dedi ki: (Ev sahibi) emretti; saçına kına yakıldı. Sonra üzeri çivit yaprağıyla boyandı. Abdülmuttalib ona,

“Bundan bize de ver.” dedi. Ona fazlasıyla verdi. Abdülmuttalib geceleyin Mekke’ye girdi; gündüz halkın yanına çıktı. Onun saçları kargadan daha siyahtı. Abbâs b. Abdülmuttalib’in annesi Nüteyle bt. Cenâb b. Küleyb ona, “Ey Şeybetü’l-Hamd! Senin için bu devam ederse güzel olur.” dedi. Bunun üzerine Abdülmuttalib şöyle dedi:

*Şayet bu siyahlık benim için daimî olsaydı teşekkür ederdim ona
Böylece bitmiş olan gençliğe bedel olurdu o da*

*Faydalandım ondan, ama kısıdır hayat
Akabinde ya ölüm ya da ihtiyarlık gelir mutlaka, ey Nüteyle!*

*Kişiyne ne faydası olur, zenginliğinin
Ve nimetinin bir gün? Tahtı yıkıldığı anda!*

*Acil, hızlı ve acısız bir ölüm, daha sevimlidir bana,
İnsanların “ihtiyar adam” demelerinden.*

Bütün Mekke halkı saçlarını siyaha boyadılar.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki: Kinâneoğulları’ndan, İbn Ebû Sâlih denen bir adam ve Esedoğulları’nın kölesi olan Rakkalı âlim bir adam bana haber verdiler. Onlar dediler ki:

Abdülmuttalib b. Hâşim ile Harb b. Ümeyye, Necâşî’nin hakemliğinde restleşmek üzere anlaştılar; fakat Necâşî hakemlik yapmayı reddetti. Bu kez aralarına Nüfeyl b. Abdüluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Kurt b. Rezâh b. Adî b. Ka’b’ı koydular. Nüfeyl, Harb’e “Ey Ebû Amr! Kişilik bakımından senden yüksek, daha yakışıklı, korkusu az, çocukları fazla, senden daha özgür ve konuşma yeteneği daha iyi olan bir adamla mı kavgaya tutuşuyorsun?” dedi ve Abdülmuttalib’i ona galip ilan etti. Bunun üzerine Harb, “Seni hakem olarak tayin etmemiz zamanın bozulduğunun işaretidir.” dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib, Harb b. Ümeyye'nin sofra arkadaşıydı; ta ki mer b. el-Hattâb'ın dedesi Nüfeyl b. Abdüluzzâ'yı hakem tayin ettikleri zamana kadar. Nüfeyl, Abdülmuttalib'i galip ilan edince birbirlerinden ayrıldılar. Harb bu kez Abdullah b. Cd'ân'ın sofra arkadaşı oldu.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da İbn Miskîn'den rivâyet etti; dedi ki:

Tâif'te, Abdülmuttalib b. Hâşim'e ait *Zlherim* denilen bir su vardı. Uzun zaman Sakîf kabilesinin elindeydi. Abdülmuttalib suyu onlardan istedi; fakat reddettiler. O zaman Sakîf kabilesinin lideri Cündeb b. el-Hâris b. Hubeyyib b. el-Hâris b. Mâlik b. Hutayt b. Cüşem b. Sakîf'ti. Adam, Abdülmuttalib'in isteklerini reddetti ve onunla tartışmaya başladı. Bunun zerine onları Uzreoğulları'ndan olan kâhinin yanında restleşmeye davet etti. O kâhin Şâm'daydı ve kendisine "Uzzâ Seleme" denilirdi. Tayin ettikleri bir deve üzerine anlaştılar. Abdülmuttalib Kureyş'ten bir grupla yola çıktı. Yanında oğlu el-Hâris de vardı. O zaman Hâris'ten başka çocuğu yoktu.

Cündeb de bir grup Sakîfli ile yola çıktı. Abdülmuttalib ve arkadaşlarının suları tükendi. Sakîflilerden, kendilerine su vermelerini istediler; onlar reddettiler. Allah (c), Abdülmuttalib'in kervanında, bir çukurun altından bir eşme çıkardı. Abdülmuttalib Allah'a (c) şükretti ve bunun büyük bir nimet olduğunu anladı. Susuzluklarını giderdiler ve kaplarını doldurdular. Bu kez Sakîflilerin suları tükendi. Onlar Abdülmuttalib'e adam göndererek su istediler; Abdülmuttalib onlara su verdi. Sonuçta kâhinin yanına geldiler. Kâhin Abdülmuttalib'i galip ilan etti. Bunun zerine Abdülmuttalib deveyi aldı ve kesti. "*Zlherim*" eşmesini de aldı ve döndü. Hem Abdülmuttalib'i ona üstün kıldı, hem de kavmini onun kavmine üstün kıldı.

• Abdülmuttalib'in Oğlunu Kurban Etmek İstemesi

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o Kabîsa b. Züeyb'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti. Vâkdî dedi ki: Ebû Bekir b. Eb Sebre bize haber verdi. O Şeybe b. Nisâh'tan, O el-A'rec'ten, o da Muhammed b. Rebî'a b. el-Hâris ve diğerlerinden rivâyet etti; dediler ki:

Zemzem kuyusunu sadece Abdülmuttalib ve büyük oğlu Hâris kazıyordu. Bu hususta yardımcılarının az olduğunu görünce, “Eğer Allah bana on erkek çocuk verirse ve hepsini görürsem, onlardan birisini kurban edeceğim.” diye adak adadı. Çocukları onu bulunca -ki onlar el-Hâris, ez-Zübeyr, Ebû Tâlib, Abdullah, Hamza, Ebû Leheb, el-Gaydâk, el-Mukavvim, Dırâr ve el-Abbâs’tır- onları bir araya topladı, yaptığı adaktan onları haberdar etti ve bu adağı yerine getirme konusunda onları yardıma çağırdı. Onlardan hiçbiri bunda ihtilaf etmedi, hatta “Adağını yerine getir ve istediğini yap!” dediler.

Abdülmuttalib, “Herkes ismini (fal) okuna yazsın.” dedi. Arkasından Abdülmuttalib *Kâbe*’nin içine girdi ve *Kâbe*’nin hizmetçisine, “Oklarını çek!” dedi. Hizmetçi okları çekti; en evvel Abdullah’ın oku çıktı. Abdülmuttalib de onu çok seviyordu. Onun elinden tuttu; elinde bıçak olduğu halde onu kesme yerine doğru götürdü. Abdülmuttalib’in kızları ağlamaya başladılar; hepsi ayakta idi. Onlardan biri babasına, “Abdullah’ı bağışla! Oku, onun yerine Harem’de salıverilen develerin adına çek.” dedi. Abdülmuttalib *Kâbe*’nin hizmetçisine, “Bir Abdullah adına, bir de on deve adına okları çek.” dedi. O zamanlar bir adamın diyeti on deveydi. Hizmetçi oku çekti; ok Abdullah’a çıktı. Ok Abdullah’a çıktıkça on deve arttırmaya başladı. Her seferinde ok yine Abdullah’a çıkıyordu; ta ki develerin sayısı 100’e tamamlanıncaya kadar. Yine okları çekti; bu kez ok develere çıktı. Bunun üzerine Abdülmuttalib tekbir getirdi; insanlar da onunla birlikte tekbir getirdiler. Abdülmuttalib’in kızları kardeşleri Abdullah’ı (sevinçten) omuzlarına aldılar. Abdülmuttalib develeri getirdi; onları *Safâ* ile *Merve* arasında kesti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Sa’îd b. Müslim bana haber verdi. O, Ya’lâ b. Müslim’den; o, Sa’îd b. Cübeyr’den; o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib develeri kesince insan, yaban hayvanı ya da kuş, oraya gelen bütün canlıları (etlerden yeme konusunda) serbest bıraktı; hiç kimseyi oradan kovmadı. Ama kendisi ve çocuklarından hiçbiri o develerden bir şey yemedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdurrahman b. el-Hâris bana anlattı. O, İkrime’den; o da İbn Abbâs’tan rivâyet etti; dedi

ki:

O zamanlar diyet on deveydi. İlk defa bir insanın diyetini yüz deveye çıkaran Abdülmuttalib'dir. Bundan böyle Kureyş'te ve tüm Araplarda diyet yüz deve oldu. Resûlullah (sas) da eskiden olduğu gibi devam etmesine karar verdi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bana el-Velîd b. Abdullah b. Cumey ez-Zührî anlattı. O, Zühreoğulları'nın müttefiki olan Abdurrahman b. Mevheb b. Riyâh el-Eş'arî'nin bir oğlundan, o da babasından rivâyet etti; dedi ki: Mahreme b. Nevfel ez-Zührî bana anlattı; dedi ki: Annem Rukayka bt. Ebû Sayfî b. Hâşim b. Abdümenâf anlatırdı. Kendisi Abdülmuttalib'in yaşıtıydı. Dedi ki:

Kureyş'in üzerine, malları götüren ve insanları helak eden yıllar geldi. [Rukayka dedi ki:] Rüyada birisinin şöyle dediğini işittim: "Ey Kureyşliler! Bu, sizden olup da gönderilmiş olan bir peygamberdir. Şimdi onun çıkış zamanıdır. Onunla size bolluk ve bereket gelecektir. Neseb yönünden aranızdan çıkan, uzun boylu, büyük, beyaz tenli, kaşları bitişik, kirpikleri uzun, saçları kıvrıkcık, yanakları düz (alnı geniş) ve ince burunlu bir adama (dikkatle) bakınız. Sizden, her boydan bir adam çıksın; temizlenip güzel kokular sürünsün, sonra rüknü (*Kâbe*'nin köşesini) selâmlasın, ardından Ebûkubey's dağına çıksın. Sonra o adam gelsin, (yağmur için) dua etsin; sizler de 'Âmin' deyin. Duanız kabul edilecektir."

Rukayka sabahleyin kalktı, gördüğü rüyayı anlattı. Onlar baktılar; (rüyada anlatılan) bu vasıfların, Abdülmuttalib'in vasıfları olduğunu gördüler ve onun yanına gittiler. Onlardan, her boydan bir adam çıktı; emrettiğini yerine getirdiler. Sonra Ebûkubey's'e çıktılar. Küçük bir çocuk olan Resûlullah (sas) de onlarla beraberdi. Abdülmuttalib öne çıktı ve şöyle dedi: "Allah'ım! Bunlar senin kulların ve kullarının çocukları, cariyelerin ve cariyelerinin çocuklarıdır. Gördüğün (felaket) başımıza gelmiş bulunuyor. Bu yıllar peş peşe gelip develerin ve davarların tırnaklarını bile alıp götürdü ve insanları helak etti. Kıtlığı bizden gider, bize bolluk ve bereket ihsan eyle." Onlar oradan ayrılmadan vadilerde seller akmaya başladı. Resûlullah (sas) sayesinde kendilerine su verildi. Bunun üzerine Rukayka bt. Ebû Sayfî b. Hişâm b. Abdümenâf şöyle dedi:

*Allah Şeybetü'l-Hamd ile beldemize su verdi.
Bizler bolluğu kaybetmiştik; yağmur kesilmişti.*

*Peyderpey ve yakın bir yağmur yağdı; bol su gelmeye başladı.
Hayvanlar ve ağaçlar onunla yaşadı.*

*Mudar'ın müjdelendiği en hayırlı ve uğurlu (kişi) sayesinde,
Ve Allah'tan bir nimet olarak,*

*Onun işleri mübarektir; onunla bulutlardan su indirilir.
Halk içinde onun ne dengi ne benzeri vardır.*

• Fil Olayı

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; bize Abdullah b. Osman b. Ebû Süleyman haber verdi. O da babasından rivâyet etti. Ve bize Muhammed b. Abdurrahman b. el-Beylemânî anlattı. O da babasından nakletti. Ve bize Abdullah b. Amr b. Züheyr el-Ka'bî anlattı. O, Mâlik el-Himyerî'den; o da Atâ b. Yesâr'dan rivâyet etti. Ve bize Muhammed b. Sa'îd es-Sekafî anlattı. O, Ya'lâ b. Atâ'dan; o Vekî b. Uddüs'ten, o da amcası Ebû Rezîn el-Ukaylî'den rivâyet etti. Ve bize Sa'îd b. Müslim b. Abdullah b. Kesîr anlattı. O, Mücâhid'den; o da İbn Abbâs'tan nakletti. Hadisleri birbirine eklendi; dediler ki:

Necâşî, Ebû Ahsam Eryât komutasında 4.000 kişilik bir gücü Yemen'e gönderdi. Yemen'i istila edip onları mağlup etti. Liderler teslim oldular; halk da zillete maruz kaldı. Ebrehetü'l-Eşram Ebû Yeksûm denilen bir Habeşli adam, başkaldırıp halkın kendisine tabi olmasını istedi. Halk ona tabi oldu. Ebrehe, Eryât'ı öldürdü ve Yemen'e hâkim oldu. Bir gün insanların hac yapmak amacıyla Allah'ın evi Beytülharâm'a gitmek için hazırlık yaptıklarını görünce, "Bu insanlar nereye gidiyorlar?" dedi. "Hac için Mekke'deki Allah'ın evine gidiyorlar." dediler. "Kâbe neden yapılmış?" diye sordu. "Taştan yapılmış" dediler. "Giysisi nedir?" diye sordu. "Buradan giden kumaşlardan" dediler.

Ebrehe, "Mesih'e yemin ederim ki, ondan daha güzel bir mabed inşa edeceğim." dedi. Beyaz, kırmızı, sarı ve siyah mermerlerle süslediği bir bina yaptı. Binayı altın ve gümüşle süsleyip çevresine cevherler dizdi.

Binaya, altından kanatları olan ve üzerinde altın çiviler bulunan iki kapı yaptı. Aralarını cevherlerle ayırdı. İçine büyükçe kırmızı bir yakut yerleştirip ona perdeler yaptı. İçinde öd ağacı yakılırdı. Duvarlar siyahlaşıp cevherler kayboluncaya kadar misk sürülürdü. Ebrehe, hac için insanları ona yönlendirdi. Yıllarca birçok Arap kabilesi hac için oraya gitti. Orada, kulluk eden ve ibadette bulunan adamlar kalırdı.

Nüfeyl el-Has'amî ise, hoşuna gitmeyen şeylere odaklanan bir insandı. Fakat işi zamana bıraktı. Sonra hiç kimsenin hareket ettiğini görmediği (sakin) bir gecede kalktı; bir pislik getirdi ve (mabedin) önüne sürdü. Ayrıca bazı leşler toplayıp içine attı. Ebrehe bundan haberdar olunca şiddetli bir şekilde öfkeleni ve “Bunu ancak, kendi Beytlerini kıskanan Araplar yapmıştır. Kasem olsun onu yıkacağım ve taş taş üstünde bırakmayacağım.” dedi.

Ebrehe, Necâşî'ye bir mektup yazarak durumu bildirdi, ayrıca “Mahmûd” adlı filini göndermesini talep etti. Mahmûd, büyüklük ve güç bakımından dünyada benzeri görülmeyen bir fildi. Necâşî fili Ebrehe'ye gönderdi. Fil gelince Ebrehe insanlarla birlikte yola çıktı. Himyer hükümdarı ve Nüfeyl el-Has'amî de onunla beraberdi. Harem'e yaklaştıklarında arkadaşlarına, *Mekkelilerin* hayvanlarına saldırmalarını emretti. Abdülmuttalib'e ait bazı develeri de alıkoymuşlardı. Nüfeyl, Abdülmuttalib'in dostuydu. Abdülmuttalib, develeriyle ilgili olarak Nüfeyl ile konuştu. O da Ebrehe ile konuştu ve “Ey Hükümdar! Arapların efendisi, onların en faziletlisi ve şerefçe en büyüğü sana geldi. Bu adam küheylanları yüklüyor, mallarını veriyor ve tıpkı rüzgârın esmesi gibi yemek yediriyor.” dedi ve onu Ebrehe'nin huzuruna çıkardı.

Ebrehe: “İhtiyacın nedir?” dedi. Abdülmuttalib, “Develerimi bana geri vermeni istiyorum.” dedi. Ebrehe, “Gördüğüm kadarıyla bana, seninle ilgili ancak büyüklük ve azamet haberi geldi. Ben, şerefiniz demek olan Beyt'iniz hakkında benimle konuşmak istediğini sanmıştım.” dedi. Abdülmuttalib, “Sen bana develerimi geri ver; Beyt'ten de uzak dur. Zira onu koruyacak olan bir Rabbi vardır” dedi. Ebrehe develerinin kendisine geri verilmesini emretti. Abdülmuttalib develeri teslim alınca onlara kurbanlık nişanı koydu, işaretledi ve onları kurban ilan ederek Harem'e saldı; ta ki, develere bir şey isabet etsin de, Harem'in Rabbi gazaba gelsin. Abdülmuttalib, Hira dağına çıktı. Yanında Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm, Mut'im b. Adî ve Ebû Mes'ûd es-Sekafî de vardı. Abdülmuttalib şöyle dedi:

*Kişi kendi göçünü (evini) korur;
Sen de göçünü koru Allah'ım.*

*Onların haçı ve güçleri,
Senin gücünü ve tedbirini mağlup etmesin Allah'ım!*

*Eğer sen onları kiblemizle baş başa bırakacak olursan,
O senin bileceğin bir iştir Allah'ım!*

Kuş sürüleri deniz tarafından geldiler. Her bir kuşla birlikte üç tane taş vardı. İki ayağında, birisi de gagasındaydı. Kuşlar Ebrehe'nin ordusuna taşları atmaya başladılar. Taşlar isabet ettiği her şeyi parçalıyor yahut o yere çiçek hastalığını bulaştırıyordu. (Bu fil olayından sonra) ilk defa olarak çiçek hastalığı, kızamık ve (Harmel ve Ebû Cehil karpuzu gibi) acı ağaçlar çıkmaya başladı. Taşlar orduyu yıkmıştı. Bir de Allah uzaktan gelen bir sel gönderdi; hepsini denize döktü. Ebrehe ve yanındakiler kaçışmaya başladılar. Ebrehe'nin bedeni parça parça dökülmeye başlamıştı. Necâşî'nin fili olan Mahmûd adlı file gelince, yere çöküp Harem'e saldırmadığı için kurtuldu. Diğer fil ise, saldırmaya kalktı ve hastalığa yakalandı. Rivâyete göre (orduda) on üç fil vardı. Abdülmuttalib Hira'dan indi. Habeşlilerden iki adam onu karşılayıp başını öptüler ve "Sen bu işi daha iyi biliyormuşsun." dediler.

• Abdülmuttalib'in Çocukları

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivâyet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf'ın on iki oğlu ve altı kızı dünyaya geldi.

1) Hâris: Bu onun en büyük çocuğuydu. Abdülmuttalib onunla künyelenmişti. Onun sağlığında vefat etti. Annesi, Safiyye bt. Cüneydib b. Huceyr b. Zebbâb b. Habîb b. Suvâe b. Âmir b. Sa'sa'a'dır.

2) Resûlullah'ın (sas) babası Abdullah.

3) ez-Zübeyr: Şair ve ün sahibiydi. Abdülmuttalib vasiyetini ona yapmıştı.

4) Ebû Tâlib: Onun asıl adı Abdümenâf'tır.

5) Abdülka'be: Vefat etti ve çocukları olmadı.

6) Ümmü Hakîm: Onun adı el-Beydâ'dır.

7, 8, 9, 10) Âtike, Berre, Ümeyme ve Ervâ. Bunların annesi Fâtıma bt. Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm b. Yakaza b. Mürre b. Ka'b b. Lüey'dir.

11) Hamza. Allah'ın ve Resûlü'nün arslanıdır. *Bedir*'e katıldı ve *Uhud*'ta şehit edildi.

12) el-Mukavvim,

13) Hacl. Adı Muğîre'dir. Bu üçünün annesi Hâle bt. Vüheyb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb'dır.

14) Safiyye. Bunun annesi el-Ayyile bt. el-Muttalib b. Abdümenâf b. Kusay'dır.

15) Abbâs. Ünlü, akıllı ve saygın bir kişiliğe sahipti.

16) Dırâr. Kureyş'in en yakışıklı ve cömert gençlerindendi. Resûlullah'a (sas) vahiy geldiği günlerde vefat etti; çocukları yoktu.

17) Kusem b. Abdülmuttalib. Onun da çocuğu olmadı. Bu üçünün annesi Nüteyle bt. Cenâb b. Küleyb b. Mâlik b. Amr b. Zeydmenât b. Âmir'dir. O da Dihyân b. Sa'd b. el-Hazrec b. Teymullah b. en-Nemir b. Kâsıt b. Hınb b. Efsâ b. Du'mî b. Cedîle b. Esed b. Rebî'a b. Nizâr b. Ma'ad b. Adnân'dır.

18) Ebû Leheb b. Abdülmuttalib. Asıl adı Abdüluzzâ'dır. "Ebû Utbe" künyesiyle künyelenmiştir. Güzel ve yakışıklı olduğu için Abdülmuttalib ona "Ebû Leheb" künyesini takmıştı. Ebû Leheb, çok cömert idi. Onun annesi, Huzâ'a'dan Lübnâ bt. Hâcir b. Abdümenâf b. Dâtır b. Hübsiyye b. Selûl b. Ka'b b. Amr'dır. Lübnâ'nın annesi Hind bt. Amr b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre'dir. Hind'in annesi, es-Sevdâ bt. Zühre b. Kilâb'dır.

19) el-Gaydâk b. Abdülmuttalib. Onun adı Mus'ab'dır. Onun annesi, Huzâ'a'dan Mümenni'a bt. Amr b. Mâlik b. Müemmil b. Süveyd b. Es'ad b. Mişnû b. Abd b. Habter b. Adî b. Selûl b. Ka'b b. Amr'dır. Onun anne bir kardeşi, Abdurrahman b. Avf'ın babası olan Avf b. Abdüavf b. Abdülhâris b. Zühre'dir.

el-Kelbî dedi ki: Araplardan hiçbir babanın çocukları, Abdülmuttalib'in çocukları kadar babalarından daha şerefli ve daha güçlü olmadı. Burunları iyi koku alır; (sanki) dudaklarından önce burunları içerdi. Kurre b. Hacl b. Abdülmuttalib amcaları hakkında şöyle dedi:

*Eğer cömert gençleri sayacak olursan Dırâr'ı say;
Aslan Hamza'yı ve Abbâs'ı say.*

Zübeyr'i de; ondan sonra el-Mukavvim'i de;

Ayrıca koca adam Hacl'i de say.

*Sekizinci kişi olarak Ebû Uteybe'yi de say;
Bir de seyyid olan o arslan Abdümenâf'ı (Ebû Tâlib'i) say.*

*Seyyid olan Gaydâk'ı da say;
O zaman şerefli bir insan saymış olursun.*

*Düşmanlara rağmen insanları yönettiler.
Bir de çok veren Hâris'i say.*

*Şerefli adamlar şeref kazanmışlardı,
Onunla işret meclisinde tartışınca.*

*Halk arasında ne amcalarım kadar hayırlı amcalar,
Ne de insanlarımız kadar hayırlı insanlar vardır.*

Abdülmuttalib'in soyu Abbâs, Ebû Tâlib, Hâris ve Ebû Leheb ile devam etmiştir. Hamza, el-Mukavvim, Zübeyr ve Hacl b. Abdülmuttalib'in kendi sulblarından çocukları vardı; ancak vefat etmişlerdi. Diğerleri çocuk bırakmadılar. Hâşimoğulları'nda çokluk, önce Hâris'in çocuklarındaydı. Sonra Ebû Tâlib'in çocuklarına, en sonunda Abbâs'ın çocuklarına geçti.

• **Abdullah b. Abdülmuttalib'in ﷺ Resûlullah'ın (sas) Annesi Âmine İle Evlenmesi**

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî anlattı; Bana Abdullah b. Ca'fer ez-Zührî anlattı. O, halası Ümmü Bekir bt. el-Misver b. Mahreme'den, o da babasından nakletti. Ve Ömer b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib bana anlattı. O Yahya b. Şebl'den, o da Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali b. Hüseyin'den rivâyet etti; dediler ki:

Âmine bt. Vehb b. Abdümenâf b. Zühre b. Kilâb, amcası Vüheyb b. Abdümenâf b. Zühre'nin evindeydi. Abdülmuttalib b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay, oğlu ve Resûlullah'ın (sas) babası Abdullah b. Abdülmuttalib ile birlikte oraya gittiler. Kızı Âmine'yi ondan (amcasından) istedi ve oğlu Abdullah ile evlendirdi. Abdülmuttalib aynı mecliste, kızı Hâle bt. Vüheyb'i de kendisi için istedi ve onunla evlendi. Abdülmuttalib b. Hâşim

ve (oğlu) Abdullah b. Abdülmuttalib bir mecliste evlenmiş oldular. Hâle bt. Vüheyb, Abdülmuttalib için Hamza'yı dünyaya getirdi. Hamza nesep yönünden Resûlullah'ın (sas) amcasıydı, aynı zamanda süt kardeşiydi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından ve Ebü'l-Feyyâd el-Has'amî'den rivâyet etti; dediler ki:

Abdullah b. Abdülmuttalib, Âmine bt. Vehb ile evlenince üç gün yanında kaldı. Bir adam eşinin ailesinin yanına (gerdeğe) girecek olursa (üç gün kalmak) onların âdetiydi.

• **Abdullah b. Abdülmuttalib ile Evlenmek İsteyen Kadın**

Bu konuda bize ihtilaflı haberler geldi. Bazılarına göre Abdullah ile evlenmek isteyen kadın, Varaka b. Nevfel'in kız kardeşi Kuteyle bt. Nevfel b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay idi. Bazılarına göre de, Fâtıma bt. Mürr el-Has'amiyye idi.

Bize Muhammed b. Amr b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana ez-Zührî'nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Urve'den rivâyet etti. Ayrıca bize Ubeydullah b. Muhammed b. Safvân anlattı. O da babasından nakletti. Ayrıca bize İshâk b. Ubeydullah anlattı. O da Sa'îd b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den rivâyet etti; hepsi dediler ki:

Abdullah'tan haz almak isteyen o kadın, Varaka b. Nevfel'in kız kardeşi Kuteyle b. Nevfel idi. Kuteyle, etrafındaki erkekleri süzen, ama onları beğenmeyen bir kızdı. Bir defasında Abdullah b. Abdülmuttalib onun yanından geçtiğinde, elbisesinin bir tarafına asılarak onu kendisinden haz almaya davet etti. Abdullah reddetti ve "Sana sonra gelirim..." dedi ve eşi Âmine bt. Vehb'in yanına girinceye kadar hızla ayrıldı. Onunla birleşti; Âmine Resûlullah'a (sas) hamile kaldı. Sonra Abdullah b. Abdülmuttalib o kadının yanına döndü ve "Bana yaptığın teklife var mısın?" dedi. Kadın, "Hayır; yanımdan geçtiğin zaman senin yüzünde parlayan bir nur vardı, ama döndüğünde yüzünde o nur yoktu." dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivâyet ettiğine göre:

Kendisini Abdullah b. Abdülmuttalib’e teklif eden kadın, Benî Esed b. Abdüluzzâ’ya mensup bir kadın olup Varaka b. Nevfel’in kardeşiydi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da Ebû Feyyâd el-Has’amî’den rivâyet etti; dedi ki:

Abdullah b. Abdülmuttalib, Fâtıma bt. Mürr denilen Has’am kabilesine mensup bir kadının yanından geçti. Kendisi insanların en güzeli, en genci ve en iffetlisiydi. Kureyş gençleri onu konuşuyorlardı. Fâtıma, Abdullah’ın yüzünde peygamberlik nurunu gördü ve ona, “Ey genç! Sen kimsin?” diye sordu. Abdullah kendisini tanıttı. Fâtıma, “Benimle birlikte olman karşılığında sana yüz deve vermeme ne dersin?” dedi. Abdullah ona baktı ve şöyle dedi:

*Harama gelince, ölüm ondan beterdir.
Helala gelince, aramızda helallik yok ki onu açıklayayım.
O halde senin düşündüğün şey nasıl mümkün olabilir?*

Sonra Abdullah eşi Âmine bt. Vehb’e gitti; onunla beraber oldu. Sonra Has’amiyye kabilesine mensup kadını, onun güzelliğini ve kendisine yaptığı teklifi hatırladı. Ona yöneldi, fakat ilk defa ondan gördüğü ilgiyi ikinci kez görmedi. Abdullah, “Bana yaptığın teklife var mısın?” dedi. Kadın, “O bir kere oldu; bugün olmaz.” dedi. Bu söz darb-ı mesel oldu. Ayrıca, “Benden sonra sen ne yaptın?” dedi. Abdullah, “Eşim Âmine bt. Vehb ile birleştim.” dedi. Kadın, “Vallahi ben kuşkuyla hareket eden biri değilim. Ama senin yüzünde peygamberlik nurunu gördüm. İstedim ki o nur bende olsun. Allah istemedi; ancak kendisinin koyacağı yere koydu.” dedi. Kadının Abdullah b. Abdülmuttalib’e yaptığı teklif ve Abdullah’ın teklifi reddetmesi haberi Kureyş gençlerine ulaştı. Gençler konuyu o kadına hatırlattılar. Bunun üzerine kadın şöyle diyordu:

*Parlayan bir bulut (genç) gördüm;
Parlamaktaydı, yağmur bulutları arasında.*

*O bulutun suyunun bir nuru vardı;
Şafağın ortalığı aydınlatması gibi,*

Onun (o suyu taşıyan gencin) etrafını aydınlatıyordu.

İtiraf etmeliyim ki, onu bir şeref olarak gördüm.

*Ancak, her çakmağını çakan onu ateşleyemez ya!
Allah için (söylemek gerekirse), O Zührîye (Âmine, zıfaf gecesinde),*

Senin üstünü başını çıkarırken seni zorla soymadı ve sen farkında değildin.

Yine o kadın şöyle dedi:

*Ey Benî Hâşim, ikisi nikâh için mücadele ediyorlarken,
Âmine beni kardeşinizden (Abdullah'tan) ayırdı.*

*Tıpkı, yağla yumuşatılmış fitilleri terk eden lamba gibi.
Bir gencin sahip olduğu servet çalışkanlığından ileri gelmediği gibi,*

*Elde edemedikleri şeyler de onun zafiyetinden ileri gelmiyor.
Bir işe talip olacağın zaman onu güzelce talep et.*

*Zira vuruşan iki şanslı sana kâfi gelecektir.
Ya yumulmuş bir el ya da,*

*Parmak uçları açık olan bir el sana kâfi gelecektir.
Âmine o gençten elde edeceğini elde edince,*

Gözüm ondan uzaklaştı ve dilim ağırlaştı.

*Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Babam haber
verdi; dedi ki: Ebû Yezîd el-Medenî'den işittim; dedi ki:*

Bize haber verildiğine göre Resûlullah'ın (sas) babası Abdullah, Has'am kabilesine mensup bir kadının yanından geçti. Kadın onun iki gözü arasında semaya doğru yükselen bir nur gördü ve "Beni arzular mısın?" dedi. Abdullah "Evet, ancak cemreye taş attıktan sonra." dedi. Cemreye taş attı, sonra eşi Âmine bt. Vehb'e geldi. Sonra onu, yani Has'am kabilesine mensup kadını hatırladı ve ona geldi. Kadın, "Benden sonra bir kadınla birlikte oldun mu?" dedi. Abdullah, "Evet, eşim Âmine bt. Vehb'e gittim." dedi. Kadın, "Artık sana ihtiyacım yok! Çünkü sen yürürken iki gözün arasında semaya doğru yükselen bir nur vardı. Sen onunla birlikte olduktan

sonra o nur gitti.” dedi. Âmine’ye, yeryüzünün en hayırlı insanına hamile kaldığını haber verin.

• **Âmine’nin Resûlullah’a (sas) Hamile Kalması**

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ali b. Yezîd b. Abdullah b. Vehb b. Zem’a anlattı. O babasından, o da halasından nakletti; dedi ki:

Biz işitiyorduk ki, Âmine bt. Vehb, Resûlullah’a (sas) hamile kalınca, “Ona hamile kaldığının farkında değildim. Diğer kadınların hissettikleri gibi onun ağırlığını hissetmedim. Ancak ben âdetten kesilmiş olmayı anlayamadım. Âdet bazen gider, bazen de geri gelirdi. Bir ara ben uyanıklıkla uyku arasında iken biri bana geldi ve “Hamile olduğunu biliyor musun?” dedi. Sanki ben “Hayır, bilmiyorum.” demişim. Bana “Bu ümmetin efendisine ve peygamberine hamilesin.” dedi. O gün Pazartesi günüydü. Bunlar benim hamile olduğumu anlamama yardımcı olan şeylerdi. Sonra doğum yaklaşıncaya kadar beni bir müddet ihmal etti. Doğum yaklaşıncaya aynı zat bana geldi ve “Her kiskancın şerrinden, Bir ve Samed olan Allah’a sığındım, de” dedi. Ben bunu söyledim. Bu durumu, yanıma gelen kadınlarıma söyledim. Bana “Pazılarına ve boynuna birer demir halka tak.” dediler. Ben de taktım. O zat, beni hiç yalnız bırakmadı. Sadece birkaç gün benimle olmadığını fark ediyordum. Ben o zaman (demiri) takmıyordum.”

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O da ez-Zührî’den nakletti; dedi ki:

Âmine: “Ona hamile kaldım; doğuruncaya kadar ondan dolayı hiçbir sıkıntı çekmedim” dedi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O da İshâk b. Abdullah’tan rivâyet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) annesi, “Çocuklar doğurdum, ancak onun kadar ağır bir çocuğa hamile kalmadım.” dedi.

[Dedi ki:] Muhammed b. Ömer el-Eslemî: “Bu rivâyet, ne tarafımızdan ne ilim ehli tarafından bilinen bir şey değildir. Çünkü ne Âmine ne Abdullah,

Resûlullah'tan (sas) başka çocuk sahibi olmadılar.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülvâhid'in mevlası Kays anlattı. O, Sâlim'den; o da Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali'den nakletti; dedi ki:

“Âmine Resûlullah'a (sas) hamile iken, ona 'Ahmed' ismini koymasını emredildi.”

• Abdullah b. Abdülmuttalib'in Vefatı

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; Bize Musa b. Ubeyde er-Rebezî haber verdi. O da Muhammed b. Ka'b'dan rivâyet etti. Ayrıca bize Sa'îd b. Ebû Zeyd anlattı. O da Eyyûb b. Abdurrahman b. Ebû Sa'sa'a'dan rivâyet ettiler; dediler ki:

Abdullah b. Abdülmuttalib, ticaret mallarını taşıyan Kureyş kervanlarının birinde Şâm'a, Gazze'ye gitti. Alış-verişlerini bitirip döndüler. Medine'den geçtiklerinde o gün Abdullah hastaydı. “Ben dayılarım Neccâroğulları'nda kalmak istiyorum.” dedi. Dayılarının yanında bir ay hasta olarak kaldı. Arkadaşları yollarına devam ederek Mekke'ye gittiler. Abdülmuttalib onlara Abdullah'ı sordu. “Onu, dayıları Adî b. en-Neccâroğulları'nın yanında hasta olarak bıraktık.” dediler. Abdülmuttalib onu almak için en büyük oğlu Hâris'i gönderdi. Fakat el-Hâris, onun vefat ettiğini ve Adî b. Neccâroğulları'ndan en-Nâbiğa'nın evinde defnedildiğini gördü. O eve girdiğin zaman (Abdullah'ın defnedildiği) küçük oda soluna düşer. Dayıları Abdullah'ın hastalandığını, onunla ilgilendiklerini, işlerini omuzladıklarını ve onu defnettiklerini ona bildirdiler. Hâris babasına dönüp durumu ona bildirdi. Abdülmuttalib, kardeşleri ve kız kardeşleri Abdullah için büyük bir yas tuttular. Resûlullah (sas) o günlerde annesinin karnındaydı. Abdullah yirmi beş yaşında vefat etti.

Muhammed b. Ömer el-Vâkîdî dedi ki:

Bize göre Abdullah b. Abdülmuttalib'in vefatı ve yaşı hakkındaki sözlerin ve rivâyetlerin en sağlamı budur.

*Muhammed b. Ömer bize haber verdi; dedi ki: Ma'mer bana anlattı.
O da ez-Zührî'den rivâyet etti; dedi ki:*

Abdûlmuttalib, hurma satın alması için Abdullah'ı Medine'ye gönderdi.
Muhammed b. Ömer, "Birinci rivâyet daha sağlamdır." dedi.

*Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bize Abdullah'ın vefatı
hususunda başka bir rivâyet de geldi. Bize Hişâm b. Muhammed b. es-
Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından ve Avâne b. el-Hakem'den
rivâyet etti; dediler ki:*

Resûlullah (sas) yirmi sekiz aylık iken Abdullah vefat etti. Bazılarına göre
de yedi aylık iken vefat etmişti.

Muhammed b. Sa'd, "Birincisi, yani Resûlullah'ın (sas) annesinin
karnında olması yönündeki rivâyet daha sağlamdır." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki:

Abdullah, miras olarak Ümmü Eymen'i, Erâk ağacını yiyen beş deveyi ve
küçük bir koyun sürüsü bıraktı. Resûlullah (sas) bunlara varis oldu. Ümmü
Eymen Resûlullah'a dadılık yapıyordu. Onun adı "Bereke" idi. Âmine bt.
Vehb kocası Abdullah'a ağıt yakarak şöyle dedi:

*Bathâ'nın kenarı^[104] hâli kaldı, Haşim'in oğlundan.
Dışarıda bir kabre girdi, bulutlarda...*

*Ölüm onu çağırdı, o da cevap verdi.
Ölüm, onun gibisini insanlarda bırakmadı.*

*Akşam vaktiydi; gittiler...
Taşıdılar onun nâşını, kendi aralarında.*

*Eğer ölüm musibeti onu alıp götürmüş ise,
O çok veren, vermeyi çok seven birisiydi.*



[87] Furkân 25/38.

[88] İbrahim 14/9.

[89] Buhtunnasır, M.Ö. 605-562 yılları arasında hüküm süren, Yahuda devletini ortadan kaldıran ve Kudüs'ü işgal ederek Süleyman mabedini yerle bir eden bir Babil hükümdarıdır. Said b. Cübeyr'den gelen bir rivayete göre, İsrailoğulları'ndan kitap okuyan bir adam Tevratı okurken, (Kur'an'da yer alan) “Üzerinize çok çetin bir güce sahip olan kullarımızı göndereceğiz” (İsra, 17/5) ayetine gelince “Ya Rabbi, İsrailoğullarının helakine vesile olacak olan bu adamı bana göster” diye dua etmiş. Allah Teala da rüyasında, Babil'de oturan ve kendisine “Buhtunnasır” denilen miskin bir adam göstermiştir. Adam bir ticaret vesilesiyle Babil'e gitmiş; sora sora fakir ve miskin bir şekilde hayatına devam eden ve hasta olan Buhtunnasır ile görüşmüştür. Adam Buhtunnasır'ın iyileşmesi için onu doktorlara götürmüş ve ona yeterli bir yardımda bulunmuştur. Buhtunnasır ise, bu adamın kendisine yaptığı iyiliğe bir anlam verememiş ve adama, “Bana bunca iyilikte bulundun; fakat ben sana karşılık verecek durumda değilim” demiş. Adam, “Sen hükümdar olunca bana karşılık verirsin. Bir mektup yazıp beni özgürlüğüme kavuşturursun” demiş. Buhtunnasır, “Benimle alay mı ediyorsun?” demiş. Adam, “Hayır, bu dediklerim gerçektir ve mutlaka gerçekleşecektir” demiş. (Bkz. İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, I/229, Beyrut, 1986 M; *DİA*, ‘Buhtunnasır’ maddesi) (M).

[90] Hz. Peygamber'in (sas) nesebinde, Adnanî kolundan gelen Âtike isimli üç ninesi vardır. Bunlar: Âtike bint Advân, Âtike bint Yahlud, Âtike bint Mürre. Bunları içerisinde Hz. Peygamber dönemine en yakın olanı Âtike bint Mürre'dir. Daha geniş bilgi için bkz. Muhammed Emin Yıldırım, *Hz. Peygamber'in (sas) Albümü*, Siyer Yayınları, 3. baskı, İstanbul, 2014, s. 66, 72, 75 (E).

[91] (نصي =Kusay) kelimesi (نصا بقصر) kökünden gelme, “Uzaklaştı” anlamında bir kelimedir. Bu kelime (الحوء) kelimesinin musağğarı (ism-i tasğiri)dir. (bkz. *Lisanu'l-Arab*. (نصي) maddesi.) (M).

[92] Hacılar ifada tavafı yaptırmakla, yani onları Harem'e sevk etmekle kendilerini görevli kabul edenler (M).

[93] (شدخ) kelimesi, kafa ve benzeri sert bir şeyi kırmak veya yarmak anlamındadır. (الخصنان) lakabıyla şöhret bulan Ya'mur, Ka'be konusunda hakemlik yapan bir adamdır. Çokça kanın dökülmesine vesile olduğu için kendisine (الشداخ) lakabı verilmiştir. (Bkz. *Kâmûsu'l-muhît*, (شدخ) maddesi.) (M).

[94] **Hicâbe**, Kâbe'nin perdedarlığı ve anahtarlarını taşıma görevidir. **Sikâye**, Kâbeyi ziyârete gelenlerin suyunu temin etme ve Zemzem kuyusuna bakma görevidir. **Rifâde**, Kâbeyi ziyâret için Mekke'ye gelenleri ağırlama, barındırma ve muhtaçlara yardımcı olma hizmetidir. **Nedve**, Kusayy tarafından yapılan “*Dâru'n-Nedve*” adlı istişâre meclisi binâsında yapılan toplantılara başkanlık etme görevidir. Savaş, sulh ve memleketin diğer bütün önemli işlerinin kararı, burada yapılan toplantılarda verilirdi. Kırk yaşından küçük olanlar, bu meclise alınmazlardı. **Livâ**, savaş zamanında ve askerin toplanmasında sancağı taşıma görevidir (M).

[95] Dikenli iki ağaç türü (M).

[96] Mutayyibun; Abdümenâf, Benî Esed, Benî Teym, Benî Zühre ve Benî Hâris kabilelerine verilen bir isimdir (M).

[97] *Şuarâ* 26/214.

[98] *Şuarâ* 26/214.

[99] Leheb 111/1.

[100] Yaz ve kışın yapılan ticarî anlaşmalara dayalı ticarî seferler (E).

[101] Müzedelife'de bulunan bir bölgenin adıdır (M).

[102] O zamanda müşriklerin taptıkları putlardan birinin adıdır (M).

[103] Annesinin onlardan olduğunu kastetmektedir (M).

[104] Mekke'yi kastediyor (E).

RESÛLULLAH'IN (SAS) DOĞUMU



Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O, İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve'den, o da Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Rebîülevvel ayından on gün geçtikten sonra, Pazartesi günü dünyaya geldi. Fil ordusunun (Mekke'ye) gelmesi, Resûlullah'ın (sas) doğumundan önce Muharrem ayının ortasıydı. Resûlullah'ın (sas) doğumu ile Fil vakası arasında elli beş gece vardır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebû Ma'ser Necîh el-Medenî şöyle derdi:

Resûlullah (sas) Pazartesi günü, Rebîülevvel ayının 12. gecesinde dünyaya geldi.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Lehî'a haber verdi. O, Hâlid b. Ebû İmrân'dan; o, Haneş es-San'anî'den; o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Peygamberiniz Pazartesi günü dünyaya geldi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O, Hişâm b. Sa'd'dan; o, Zeyd b. Eslem'den; o da Abdullah b. Alkame b. el-Feğvâ'dan rivayet etti. Ayrıca bize İshâk b. Yahya b. Talha anlattı. O, İsa b. Talha'dan; o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Ayrıca Musa b. Ubeyde bize anlattı. O da Muhammed b. Ka'b'dan rivayet etti. Ayrıca bize Muhammed b. Sâlih anlattı. O da İmrân b. Mennâh'tan rivayet etti. Ayrıca Kays b. er-Rebî bize anlattı. O İbn İshâk'tan, o da Sa'îd b. Cübeyr'den nakletti. Ayrıca bize Abdullah b. Âmir el-Eslemî anlattı. O, Ebû Tecrâ'nın kızıdan nakletti. Bir de bize Hukeym b. Muhammed anlattı. O, babasından; o da Kays b. Mahreme'den rivayet etti. Hepsi dediler ki:

Resûlullah (sas) Fil yılında dünyaya geldi.

Bize Yahya b. Ma'în haber verdi; dedi ki: Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Yunus b. İshâk bize haber verdi. O, Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah(sas) Fil gününde, yani Fil yılında dünyaya geldi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah b. Müslim haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti. Ayrıca bize Musa b. Ubeyde anlattı. O da kardeşinden ve Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti. Ayrıca bize Abdullah b. Ca'fer ez-Zührî anlattı. O halası Ümmü Bekir bt. el-Misver'den, o da babasından rivayet etti. Ayrıca bize Abdurrahman b. İbrahim el-Medenî ve Ziyâd b. Haşrec anlattı. O da Ebû Vecze'den nakletti. Ayrıca bize Ma'mer anlattı. O, Ebû Necîh'ten; o da Mücâhid'den rivayet etti. Ayrıca bize Talha b. Amr anlattı. O, Atâ'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Bunların sözleri birbirine eklendi. Âmine bt. Vehb'in şöyle dediğini rivayet ettiler:

“Ona hamile kaldığımda, doğuruncaya kadar onun için hiçbir sıkıntı çekmedim. Benden ayrılınca doğu ile batının arasını aydınlatacak bir nur da onunla birlikte çıktı. Sonra elleri üzerinde yere düştü. Sonra yerden bir avuç toprak alarak başını semaya çevirdi.” Bazıları şöyle dedi: “İki dizi üzerine çökerek ve başını semaya kaldırarak düştü. Onunla birlikte, Şâm'ın saray ve çarşılarını aydınlatacak bir nur da çıktı. Hatta Busra'da develerin boyunlarını gördüm.”

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O da İshâk b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) annesi şöyle dedi: “Onu dünyaya getirdiğim zaman, Şâm'ın saraylarını aydınlatacak bir nur benden çıktı. Onu temiz olarak doğurdum. Üzerinde bir kir olmadan, bir kuzunun dünyaya gelmesi gibi onu dünyaya getirdim. Yere düştüğünde elleri üzerine dayanarak oturuyordu.”

Bize Mu'âz b. Mu'âz el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn anlattı. O da Resûlullah'ın (sas) doğumu konusunda İbnü'l-Kıbtîyye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) annesi, “Sanki benden çıkan bir yıldız gördüm; yeri onun için aydınlattı.” dedi.

Affân b. Müslim bize haber verdi; dedi ki: Hammâd b. Seleme bize haber verdi. O Eyyûb'dan, o da İkrime'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) annesi onu doğurduğu zaman bir çömleğin altına koydu; çömlek çatırdamaya başladı.^[105] Ona baktı, bir de ne görsün; gözlerini açmış, semaya bakıyor.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O, Sevr b. Yezîd'ten; o, Ebü'l-Acfâ'dan; o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; dedi ki:

“Annem beni doğurduğu zaman, Busra'nın saraylarını aydınlatan bir nur görmüş.”

Bize Sa'd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Ferec b. Fedâle bize haber verdi. O, Lokman b. Âmir'den; o, Ebû Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Annem, sanki Şâm'ın saraylarını aydınlatan bir nurun kendisinden çıktığını görmüş.” dedi.

el-Heysem b. Hârice bize haber verdi; dedi ki: Yahya b. Hamza bize haber verdi. O, el-Evzâ'î'den; o da Hassân b. Atıyye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) dünyaya geldiğinde, gözlerini semaya dikerek elleri ve dizleri üzerine düştü.

Bize Yunus b. Atâ el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize el-Hakem b. Ebân el-Adenî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime haber verdi. O, İbn Abbâs'tan; o da babası el-Abbâs b. Abdülmuttalib'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sünnet edilmiş ve göbeği kesilmiş olarak dünyaya geldi. Bu durum Abdülmuttalib'i hayrete düşürdü; O'nu yanında itibarlı hale getirdi ve "Bu oğlum mutlaka önemli bir insan olacak." dedi ve öyle de oldu.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Ali b. Yezîd b. Abdullah b. Vehb b. Zem'a; o, babasından; o da halasından rivayet etti; dedi ki:

Âmine bt. Vehb Resûlullah'ı (sas) dünyaya getirince Abdülmuttalib'e haber yolladı. Abdülmuttalib odada, yanında çocukları ve kavminden bazı adamlarla otururken müjdeci ona geldi ve Âmine'nin bir erkek çocuk dünyaya getirdiğini haber verdi. Bu haber Abdülmuttalib'i çok sevindirdi. Yanındakilerle birlikte Âmine'nin yanına girdi. Âmine, bütün gördüklerini, kendisine söylenenleri ve yapmakla emrolunduklarını Abdülmuttalib'e haber verdi. [Dedi ki] Abdülmuttalib bebeği aldı ve onu *Kâbe*'ye getirdi. Sonra *Kâbe*'nin yanında Allah'ın verdiğiine şükrederek ona dua etti.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Abdülmuttalib'in o gün şöyle dediği bana haber verildi:

*Bu hoş ve güzel çocuğu,
Bana verdiği için Allah'a hamd olsun.*

*Beşikte iken çocukların efendisi oldu.
Onu kötülüklerden koruması için,*

*Rükünlerin sahibi olan Allah'ın evine sığınıyorum.
Ta ki, onu yetişkin olarak görünceye kadar...*

*Onu düşmanların şerrinden,
Ve ne yapacağını kestiremeyen,*

Kıskananların şerrinden korurum.

• Resûlullah'ın (sas) İsimleri ve Künyeleri

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Fûdeyk el-Medenî haber verdi. O Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î'den, o da Useyme'nin mevlası Sehl'den nakletti:

Sehl, Merîs halkından olup İncil'i okuyormuş. Resûlullah'ın (sas) İncil'de vasıfları bulunduğunu, onun İsmail'in zürriyetinden olup isminin "Ahmed" olduğunu anlatırdı.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Abdûlvahid'in mevlası Kays anlattı. O Sâlim'den, o da Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Âmine hamile iken, ona "Ahmed" ismini koymasını emredildi.

Bize Ebû Âmir el-Akadî (Abdûlmelik b. Amr) haber verdi; dedi ki: Züheyr b. Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Akîl bize haber verdi. O, Muhammed b. Ali'den (İbnü'l-Hanefiyye'den), kendisi Ali b. Ebû Tâlib'in şöyle dediğini işitmiş:

Resûlullah (sas) dedi ki: "Bana Ahmed ismi verilmiştir."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Hammâd b. Seleme bize haber verdi. O Ca'fer b. Ebû Vahşiyye'den, o Nâfi'den, O Cübeyr b. Mut'im'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini işittim: "Ben Muhammed, Ahmed, el-Hâşir (insanları etrafında toplayan), el-Mâhî (küfrü silen), el-Hâtim (sonuncu) ve el-Âkib (son peygamber)'im."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Âsım b. Behdele'den, O Zir b. Hübeyş'ten, o da Huzeyfe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) Medine sokaklarının birinde şöyle dediğini işittim: "Ben Muhammed, Ahmed, el-Hâşir, el-Mukaffâ (diğer peygamberlerin izinde giden) ve rahmet peygamberiyim."

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî, el-Fadl b. Dükeyn Ebû Nu'aym, Kesîr b. Hişâm ve Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mes'ûdî anlattı. O Amr b. Mürre'den, o Ebû Ubeyde'den, o da Ebû Musa el-Eş'arî'den rivayet etti. Ebû Musa el-Eş'arî dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bizzat kendisi için bazı isimler zikrediyordu; onlardan bazılarını aklımızda tuttuk. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ben Muhammed, Ahmed, el-Mukaffâ, el-Hâşir, Rahmet, Tevbe ve savaş peygamberiyim.”

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Mâlik, yani İbn Miğvel'den, o Ebû Husayn'dan, o Mücâhid'den, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; dedi ki:

“Ben Muhammed ve Ahmed'im. Ben Rahmet Peygamberiyim. Ben savaş peygamberiyim. Ben el-Mukaffâ, el-Hâşir'im. Ben cihad etmekle gönderildim, fesad çıkarmakla değil.”

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İbn Şihâb'dan, O Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da babasından rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Benim beş ismim vardır. Ben Muhammed ve Ahmed'im. Ben el-Mâhî'yim; Allah benimle küfrü silecektir. Ben el-Hâşir'im; insanlar etrafımda toplanır. Ben el-Âkib'im.”

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o ez-Zührî'den, o Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o babasından, o da Resûlullah'tan (sas) bu hadisin benzerini rivayet edip şunu ilave etti:

“Ben kendisinden sonra peygamber bulunmayan el-Âkib'im.”

Bize el-Lü'lü sahibi Hüceyn b. el-Müsennâ Ebû Amr haber verdi; dedi ki: el-Leys bize haber verdi. O Sa'd'dan, o Hâlid b. Yezîd'ten, o Sa'îd (yani İbn Ebû Hilâl'den), o Utbe b. Müslim'den, o Nâfi b. Cübeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Abdülmelik b. Mervân'ın yanına girdim ve "Cübeyr'in (Cübeyr b. Mut'im) saydığı Resûlullah'ın (sas) isimlerini biliyor musun?" dedim. Şöyle dedi: "Evet, altı isimdir: Muhammed, Ahmed, Hâtim, Hâşir, Âkib ve el-Mâhî'dir. Hâşir; 'Allah kıyamete yakın zamanda, şiddetli bir azapla size uyarıcı olarak gönderecek' demektir. el-Âkib; 'peygamberlerin sonuncusu' anlamındadır. el-Mâhî ise, 'Allah ona tabi olanların günahlarını siliyor' demektir."

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bana el-Hâris b. Abdurrahman b. Ebû Zübâb anlattı. O Atâ b. Mînâ'dan, o da Ebû Hüreyre'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Kureyş'i kastederek şöyle dedi: "Ey Allah'ın kulları! Bakınız, nasıl da Allah onların sövmelerini ve lanetlerini benden uzaklaştırdı." "Nasıl ya Resûlullah?" dediler. "Onlar kötü vasıflı birisine sövüyorlar ve kötü birisini lanetliyorlar; oysa ben Muhammed'im (Allah tarafından övülmüş)."

• Resûlullah'ın (sas) Künyesi

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Kays haber verdi; dedi ki: Musa b. Yesâr'dan işittim; dedi ki: Ebû Hüreyre'den işittim; diyordu ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Benim ismimi koyunuz, fakat künyemi kullanmayınız. Ben Ebü'l-Kâsım'ım."

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım eş-Şeybânî haber verdi. O Muhammed b. Aclân'dan, o babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Benim ismim ile künyemi bir arada kullanmayınız. Ben Ebü'l-Kâsım'ım. Allah veriyor, ben dağıtıyorum."

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o Kesîr b. Zeyd'ten, o el-Velîd b. Rebâh'tan, o Ebû Hüreyre'den, o Resûlullah'tan (sas) naklettiği bir hadiste:

Resûlullah kendi zatını kastederek, “Ebü’l-Kâsım’ın yemin ettiği şey...” şeklinde konuştu.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. O da Enes b. Mâlik’ten rivayet ettiğine göre:

Resûlullah (sas) bir gün el-Bakî’de iken bir adam “Ey Ebü’l-Kâsım!” diye seslendi. Resûlullah (sas) ona döndü. Adam, “Sizi kastetmedim.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Benim ismimi koyunuz, fakat benim künyemi kullanmayınız.” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr’dan, o Sâlim’dan, o da Câbir’dan rivayet etti; dedi ki:

Ensâr’dan bir adamın çocuğu oldu. Onun ismini “Muhammed” koydular. Bunun üzerine Ensâr kızdı ve “Peygamber’den (sas) izin almadan olmaz.” dediler. Durumu Resûlullah’a (sas) anlattılar. Resûlullah (sas), “Ensâr güzel yapmıştır.” dedi ve ilave etti: “Benim ismimi koyunuz, ancak benim künyemi kullanmayınız. Ben Ebü’l-Kâsım’ım; aranızda paylaşıyorum.”^[106]

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Kendisine “Ebü’l-Kâsım” künyesini takan adamın durumu Sa’îd b. Ebû Arûbe’ye soruldu. Bize Katâde’den haber verdi. O Süleyman el-Yeşkürî’den, o da Câbir b. Abdullah el-Ensârî’den rivayet etti; dedi ki:

Ensâr’dan bir adam kendisine “Ebü’l-Kâsım” künyesini koymuştu. Ensâr, “Biz Resûlullah’a (sas) sormadan seni bu künye ile çağırarak değiliz.” dediler. Durumu Resûlullah’a (sas) bildirdiler. Resûlullah (sas), “Benim ismimi koyunuz, fakat benim künyemi kullanmayınız.” dedi. Sa’îd dedi ki: “Katâde, ismi ‘Muhammed’ olmasa bile, bir adamın ‘Ebü’l-Kâsım’ künyesini kullanmasını hoş karşılamazdı.”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Abdülkerîm el-Cezerî’den, o da Abdurrahman b. Ebû Amre el-Ensârî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Benim ismim ile künyemi bir arada kullanmayınız.” dedi.

Bize Musa b. Dâvûd ed-Dabbî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî’a haber verdi. O Ebû Hüreyre’nin mevlası İbn Yunus’tan, o da Ebû Hüreyre’den rivayet ettiğine göre:

Resûlullah (sas), “Benim ismimi ve künyemi birlikte kullanmayınız.” dedi. Yani Resûlullah (sas), isminin ve künyesinin bir arada kullanılmasını yasakladı.

Bize Kuteybe b. Sa’îd el-Belhî haber verdi; dedi ki: Bize Bekir b. Mudar haber verdi. O İbn Aclân’dan, o babasından, o da Ebû Hüreyre’den rivayet ettiğine göre:

Resûlullah (sas), “Benim ismim ile künyemi bir arada kullanmayınız.” dedi.

Bize Abdullah b. Sâlih b. Müslim el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Süveyr’den, o da Mücâhid’den rivayet ettiğine göre:

Resûlullah (sas), “Benim ismimi koyunuz, fakat künyemi kullanmayınız.” dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Süt anneleri ve Süt kardeşlerinin İsimleri

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Şeybe anlattı. O Umeyre bt. Ubeydullah b. Ka’b b. Mâlik’ten, o da Berre bt. Ebû Tegrâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Halîme’ye götürülmeden önce ilk defa, birkaç günlüğüne Resûlullah’a (sas) Mesrûh adındaki oğlunun sütünü veren Süveybe’dır. Resûlullah’tan önce Hamza b. Abdülmuttalib’i de emzirmişti. Resûlullah’tan sonra da, Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî’yi emzirmişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ma’mer’den, o ez-Zührî’den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Ebû Sevr’den, o da İbn

Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Halîme'ye götürülmeden önce, birkaç günlüğüne Resûlullah'a (sas) Ebû Leheb'in cariyesi Süveybe süt emzirmişti. Onunla birlikte Ebû Seleme b. Abdülesed'e de süt vermişti. O, Resûlullah'ın süt kardeşiydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ma'mer'den, o ez-Zührî'den, o da Urve b. Zübeyr'den rivayet ettiğine göre:

Ebû Leheb, Süveybe'yi özgürlüğüne kavuşturmuştu; o da Resûlullah'ı (sas) emzirdi. Ebû Leheb ölünce, ailesinden biri onu rüyada kötü bir halde gördü ve ona, “Nelerle karşılaştın?” diye sordu. O, “Sizden sonra bolluk görmedik; ancak Süveybe'yi özgürlüğüne kavuşturduğum için - başparmağıyla şehadet parmağı arasındaki oyuğu göstererek- bana su verildi.” dedi. [\[107\]](#)

Bize Muhammed b. Ömer, birden çok ilim ehlerinden haber verdi; dediler ki:

Resûlullah (sas) Mekke'de iken Süveybe'yi ziyaret edip hal hatırını sorardı. Hadîce de ona ikramda bulunurdu. Kendisi henüz cariye idi. Hadîce, onu azat etmek amacıyla Ebû Leheb'den, onu kendisine satmasını istedi. Ebû Leheb bunu reddetti. Resûlullah (sas) Medine'ye hicret ettiği zaman Ebû Leheb onu azat etti. Resûlullah (sas), Hayber'den dönerken, H. 7. yılda onun vefat ettiği haberi kendisine gelinceye kadar ona hep hediye ve giyecek gönderirdi. Resûlullah (sas), “Onun oğlu Mesrûh ne yaptı acaba?” diye sordu. Kendisine, “Ondan önce vefat etti; akrabalarından hiçbiri kalmadı.” denildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O İbrahim b. Abbâs'tan, o da el-Kâsım b. Abbâs el-Lehebî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hicret ettikten sonra Süveybe'yi sorardı. “Vefat etti” haberi kendisine gelinceye kadar ona hediye ve giyecek gönderirdi. Vefat edince, “Akrabalarından kim kaldı?” diye sordu. “Kimse kalmadı.” dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ma'mer bize haber verdi. O Yahya b. Kesîr'den, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet

ettiğine göre:

Resûlullah (sas), “*Hamza b. Abdülmuttalib süt kardeşimdir.*” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Sa’îd b. Ebû Hüseyin anlattı. O da İbn Ebû Müleyke’den rivayet etti; dedi ki:

Hamza b. Abdülmuttalib, Resûlullah’ın süt kardeşidir. Her ikisini de Araplardan bir kadın emzirmiştir. Hamza, Sa’d b. Bekiroğulları’nda bir sütannedeydi. Resûlullah (sas) ise, Halîme annesinin yanında iken, Hamza’nın sütannesi tarafından bir gün emzirilmiştir.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb el-Mısrî haber verdi. O, Mahreme b. Bükeyr’den; o da babasından rivayet etti; Abdullah b. Müslim’in şöyle dediğini işittim: Muhammed b. Müslim’den -kardeşi ez-Zührî’yi kastediyor- işittim; şöyle diyordu: Humeyd b. Abdurrahman b. Avf’ın şöyle dediğini işittim: Resûlullah’ın (sas) zevcesi Ümmü Seleme’den işittim. Ümmü Seleme şöyle dedi:

Resûlullah’a (sas), “*Senin Hamza’nın kızı ile olan durumun nedir ya Resûlullah?*” diye soruldu veya kendisine, “*Sen Hamza’nın kızını istemez misin ya Resûlullah?*” diye soruldu. Resûlullah (sas), “*Hamza benim süt kardeşimdir.*” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O Câbir b. Zeyd’ten, o da İbn Abbâs’tan rivayet ettiğine göre:

Resûlullah’ın (sas) Hamza’nın kızı ile evlenmesi istenildi. “*O benim süt kardeşimin kızıdır. O asla benim için helal değildir; neseb yoluyla haram olan (bir kadın), süt emzirme yoluyla da haramdır.*” dedi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Ali b. Zeyd b. Cüd’ân’dan, o da Sa’îd b. el-Müseyyeb’den rivayet ettiğine göre:

Ali (r) şöyle dedi: “*Ben, Hamza’nın kızı hakkında Resûlullah ile görüşüm; onun güzelliğinden söz ettim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), ‘O*

benim sût kardeşimin kızıdır. Allah'ın, neseb yoluyla haram olanları sût emzirme yoluyla da haram kıldığını bilmez misin?' dedi."

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî anlattı, dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O da Muhammed b. Ubeydullah'tan rivayet etti; dedi ki: Ebû Sâlih'ten işittim; o da Ali'den rivayet etti; dedi ki:

(Evlenmesi için) Hamza'nın kızını Resûlullah'a anlattım. "O benim sût kardeşimin kızıdır." dedi.

Bize Sa'îd b. Süleyman el-Vâsıtî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Yezîd b. Ebû Habîb'den, o da Irâk b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki: Zeyneb bt. Ümmü Seleme kendisine haber verdi; dedi ki:

Ümmü Habîbe Resûlullah'a (sas) şöyle dedi: "Bize anlatılanlara göre Dürre bt. Ebû Seleme ile evleneceksiniz, öyle mi?" Resûlullah (sas), "Ümmü Seleme'nin üzerine mi?" dedi ve ilave etti: "Ümmü Seleme ile evli olmasaydım bile Dürre bana helal olmazdı, çünkü onun babası benim sût kardeşimdir."

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Zekerîya b. Yahya b. Yezîd es-Sa'dî haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Sût çocuğu alabilmek için Sa'doğulları kabilesinden on kadın Mekke'ye gelmişti. Halîme bt. Abdullah b. el-Hâris b. Sicne b. Câbir b. Rizâm b. Nâsıra b. Fusayye b. Nasr b. Sa'd b. Bekir b. Hevâzin b. Mansûr b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylân b. Mudar'ın dışında bütün kadınlar birer sût çocuğu aldılar. Halîme'nin kocası el-Hâris b. Abdüluzzâ b. Rifâ'a b. Millân b. Nâsıra b. Fusayye b. Nasr b. Sa'd b. Bekir b. Hevâzin de onunla birlikteydi. Künyesi Ebû Züeyb idi. Halîme'nin ondan olan çocuğu Abdullah b. el-Hâris idi. Halîme onu emziriyordu. Ayrıca Üneyse bt. el-Hâris ve Cüdâme bt. el-Hâris, yani Şeyma, onların kızlarıydı. Annesiyle birlikte Resûlullah'a (sas) dadılık yapan ve onu dizine koyan Şeyma'dır. Resûlullah (sas) kendisine gösterildi. Halîme, "Yetimdir, malı yoktur. Onun annesi yapamaz mıydı acaba?" dedi. Kadınlar Halîme'yi arkada bırakarak yola çıktılar. Bunun üzerine Halîme kocasına, "Bütün arkadaşlarım gitti.

Mekke’de bu yetim çocuk dışında emzirilecek bir çocuk kalmadı. Onu alsak mı, diyorum. Çünkü ben bir şey almadan memleketime dönmek istemiyorum. Ne dersin?” dedi. Kocasını kendisine, “O çocuğu al! Belki de Allah onu bizim için hayırlı kılar.” dedi. Halîme Resûlullah’ın annesine geldi ve onu alıp kucağına koydu. Halîme memelerini Resûlullah’a yönlendirdi, süt damlamaya başladı. Resûlullah doyuncaya kadar içti; süt kardeşi de içti.

Şüphesiz ki, süt kardeşi açlıktan uyuyamıyordu. Annesi (Âmine), “Ey sütana, bu oğluna dikkat et, ona bir hal olacaktır.” dedi ve doğum esnasında gördüklerini, kendisine söylenenleri ona anlattı ve şöyle dedi: “Üç gece bana ‘Oğlunu Sa’doğullarına, Ebû Züeyb ailesine sütanneye ver!’ denildi.” Halîme, “Şu anda kucağımdaki çocuğun babası Ebû Züeyb’dir ve o benim kocamdır.” dedi. Halîme memnun oldu ve duyduklarına çok sevindi. Sonra çocuğu aldı ve kaldıkları yere geldi. Dişî merkeplerine bindiler. Halîme bindi, Resûlullah’ı (sas) önüne koydu. (Kocasını) el-Hâris de yaşlı bineklerine bindi. Vâdi’s-Sirer denen yerde arkadaşlarına yetiştiler. Onlar bineklerini otlatıyorlardı. Halîme ve kocası bineklerini durdurdular. Arkadaşları, “Ey Halîme! Ne yaptın?” dediler. Halîme, “Vallahi hayatımda gördüğüm en hayırlı ve en bereketli çocuğu aldım.” dedi. Kadınlar, “O Abdülmuttalib’in oğlu mu?” dediler. Halîme, “Evet” dedi. Halîme, “Henüz yerimizden ayrılmadan bazı kadınlarımızın hasetlendiklerini gördüm.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bazı insanların anlattığına göre:

Halîme Resûlullah’ı alıp memleketine doğru gidince Âmine şöyle dedi:

*Dağların üzerinden geçen kötülüklerden,
Ve diğer adamların pisliklerinden,*

*Onu koruması için celal ve azamet sahibi olan Allah’a sığınıyorum.
Taki akrabalığı omuzlamış olarak mevaliye (kölelere),*

Ve diğer fakir ve kimsesizlere iyilik yaptığını görünceye kadar.

*Bize Muhammed b. Ömer arkadaşlarından naklederek haber verdi;
dedi ki:*

Resûlullah (sas) sütten kesilinceye kadar iki yıl onların yanında kaldı. Sanki dört yaşında gibiydi. İki yaşında iken, ziyaret amacıyla annesine getirdiler. Halîme onunla ilgili olarak gördüğü şeyleri ve bereketi annesine anlattı. Âmine: “Çocuğumu götür. Ben onun *Mekke* vebasına yakalanmasından korkuyorum. Vallahi ona bir hal olacaktır.” dedi. Halîme onu geri götürdü. Resûlullah (sas) dört yaşına geldiğinde, kardeşleriyle birlikte mahalleye yakın otlaklarda dolaşıyordu. Orada iki melek ona geldiler, karnını açıp içinden siyah bir pıhtı çıkardılar ve attılar. Altından bir leğen içinde karnını kar gibi beyaz bir su ile yıkadılar. Sonra onu ümmetinden 1.000 kişiyle tartıya koydular; onun tarafı ağır geldi. Meleklerden biri diğerine: “Eğer bütün ümmetiyle tartıya konsa hepsinden ağır gelir.” dedi.

Onun erkek kardeşi annesine, “Anne! Kureyşli kardeşime yetiş!” diye bağırdı. Annesi koşarak çıktı; yanında kocası da vardı. Resûlullah’ı (sas) rengi sararmış olarak buldular. Onu hemen annesi Âmine bt. Vehb’in yanına götürdü, durumu ona bildirdi ve “Burunlarımız kesilmedikçe biz onu size geri vermek istemeyiz.” dedi. Sonra Halîme Peygamber’i (sas) geri götürdü. Bir yıl veya bir yıla yakın bir müddet daha yanında kaldı. Onun uzak bir yere gitmesine izin vermiyordu. Sonra bir bulut parçasının ona gölge yaptığını gördü. Durduğunda duruyor, yürüdüğünde bulut da hareket ediyordu. Bu durum Halîme’yi korkuttu. Beş yaşında iken onu geri vermek üzere annesine götürdü. Halîme Resûlullah’ı (sas) insanlar arasında kaybetti; aradı, onu bulamadı. Abdülmuttalib’e geldi, durumu ona bildirdi. Abdülmuttalib onu aradı, bulamadı. Bunun üzerine *Kâbe*’nin yanında durup şöyle dedi:

Allah’ım yolcum Muhammed’i bana getir.

Bana getir ve beni onunla güçlendir.

Onu bana destek yapan sensin.

Felek onu benden uzaklaştırmasın, o da uzaklaşmasın.

Ona “Muhammed” ismini koyan sensin Allah’ım.

Bize Sa’îd b. Süleyman el-Vâsıtî haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind’ten, o Abbâs b. Abdurrahman’dan, o Kindîr b. Sa’îd’dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ben *Kâbe*'yi tavaf ediyordum; bir de ne göreyim; bir adam, "Allah'ım yolcum Muhammed'i bana getir. Bana getir ve beni onunla güçlendir." diyor. "Kim bu adam?" diye sordum. Dediler ki: "Abdûlmuttalib b. Hâşim'dir. Bir oğlunu devesinin peşine göndermiş; hangi ihtiyacı için o oğlunu göndermişse mutlaka ihtiyacını elde etmiştir." Bir de baktık, oğlu Muhammed çıkageldi. Abdûlmuttalib onu bağrına bastı ve "Bundan böyle seni hiçbir işe göndermeyeceğim." dedi.

Bize Mu'âz b. Mu'âz el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi. O da İbnü'l-Kıbtıyye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Sa'd b. Bekiroğulları'nın yanında sütanneye verilmişti.

Amr b. Âsım el-Kilâbî bize haber verdi; dedi ki: Hişâm b. Yahya bize haber verdi; O da İshâk b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre:

Resûlullah'ın (sas) annesi, onu süt emziren Sa'doğulları'na gönderdiğinde sütanneye, "Benim oğlumu koru." dedi ve (doğum esnasında) gördüğü halleri ona anlattı. Yahudiler (Halîme'nin) yanından geçtiler. Halîme onlara, "Bu oğlum hakkında ne dersiniz? Hamileliğim esnasında şunları gördüm, doğum esnasında şunları gördüm." diye annesinin anlattıklarını onlara anlattı. Yahudiler, "Bu çocuk yetim mi?" dediler. Halîme, "Hayır! Bu babasıdır, ben de onun annesiyim." dedi. Bunun üzerine Yahudiler, "Eğer yetim olsaydı onu öldürürdük." dediler. Ravi dedi ki: Halîme onu alıp götürdü ve "Az daha emanetime zarar verecektim." dedi. İshâk dedi ki: Resûlullah'ın (sas) bir erkek süt kardeşi vardı. Durmadan Muhammed'e, "Sence kıyamet olacak mı?" diyordu. Muhammed Resûlullah (sas), "Nefsım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim, kıyamet günü senin elinden tutup seni tanıtacağım." dedi. [Dedi ki:] Süt kardeşi Resûlullah'ın (sas) vefatından sonra iman edince oturup ağlıyor ve "Bütün umudum, Resûlullah'ın (sas) elimden tutmasıyla kurtulmamdır." diyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. Yahya b. Yezîd es-Sa'dî haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas), "Sizin en fasihiniz benim. Ben Kureys'tenim. Lisanım Benî Sa'd b. Bekir lisanıdır." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd el-Leysî haber verdi. O da Benî Sa'd kabilesinden yaşlı bir adamdan nakletti; dedi ki:

Bir gün Halîme bt. Abdullah Mekke'de Resûlullah'ın yanına geldi. Resûlullah (sas) Hadîce ile evlenmişti. Halîme memleketin kıtlığından ve hayvanlarının telef olmasından şikâyetçi oldu. Resûlullah (sas) onun hakkında Hadîce ile konuştu; ona kırk koyun ve binmeye müsait bir deve verdi. Halîme ailesine döndü.

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa'îd el-Ensârî haber verdi. O da Muhammed b. el-Münkedir'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber'e (sas) süt emziren bir kadın, yanına girmek için izin istedi. Yanına girince Resûlullah (sas), “Anneciğim! Anneciğim!” dedi ve ridasını alıp onun için yere serdi. O da üzerine oturdu.

Bize İbrahim b. Şemmâs es-Semerkindî haber verdi; dedi ki: el-Fadl b. Musa es-Sînânî bize haber verdi. O İsa b. Ferkad'ten, o da Ömer b. Sa'd'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) sütannesi, onun yanına geldi. Resûlullah (sas) ridasını onun için yere serdi; ellerini sütannesinin elbiselerinin içine sokup göğsünün üzerine koydu. [Dedi ki:] Resûlullah onun ihtiyaçlarını tedarik etti. [Dedi ki:] Resûlullah'ın (sas) sütannesi, Ebû Bekir'in yanına geldi. O da ridasını onun için yere serdi ve “Müsaade edersen, elimi elbiselerinin dışına (göğsünün üzerine) koyayım” dedi. [Dedi ki:] Ebû Bekir böyle yaptı ve onun ihtiyaçlarını giderdi. Sonra Ömer'e geldi; Ömer de böyle yaptı.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ma'mer'den, o da ez-Zührî, Abdullah b. Ca'fer, İbn Ebû Sebre'den ve başkalarından rivayet etti; dediler ki:

el-Ci'râne'de^[108] ganimetler taksim edildikten sonra Hevâzin heyeti Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Heyetin içinde Resûlullah'ın (sas) süt amcası Ebû Servân da vardı. Ebû Servân o gün dedi ki: “Ey Allah'ın Elçisi! Şu esirler arasında seni besleyen halaların, teyzelerin ve dadıların vardır.

Doğrusu biz evlerimizde sana baktık ve seni memelerimizden emzirdik. Süt emerken seni gördüm; senden daha hayırlı bir bebek görmedim. Sütten kesilmiş olarak seni gördüm; senden daha hayırlı bir çocuk görmedim. Seni genç olarak da gördüm; senden daha hayırlı bir genç görmedim. Dostlar senin hakkında (sadece) hayrı konuştu. Bununla birlikte bizler senin köklerin ve aşiretiniz. Bize iyilik yap, Allah da sana iyilik yapsın.” Resûlullah (sas), “Sizi çok bekledim. Hatta gelmezsiniz diye, sizden ümid kesmiştim.” dedi. Resûlullah (sas) esirleri taksim etmiş, herkese ikişer pay düşmüştü. Daha sonra Hevâzinlilerden on dört kişi Müslüman olarak Resûlullah’ın yanına geldiler. Arkalarındaki kavimlerinin de Müslüman olacaklarını haber verdiler. Grubun başı ve sözcüsü Ebû Surad Züheyr b. Surad idi. Dedi ki: “Ya Resûlullah! Bizler köküz ve aşiretiz. Sana malum olan bir belaya bulaştık ya Resûlullah. Kuşkusuz bu tutuk evlerinde halaların, teyzelerin ve sana bakan dadıların vardır. Eğer bizler el-Hâris b. Ebû Şemr’i veya Nu’mân b. el-Münzir’i emzirseydik, sonra da senin başımıza getirdiğini onlar başımıza getirmiş olsalardı, onların şefkatlerini ve iyiliklerini umardık. Oysa sen bakılanların en hayırlısısın.”

[Deniliyor ki:] Ebû Surad o gün şöyle demişti: “Kuşkusuz bu esirlerin tutuldukları yerlerde kız kardeşlerin, halaların, teyzelerin, amcakızların ve halakızların vardır. Onların en uzağı bile sana yakındır. Anam babam sana feda olsun! Onlar evlerinde sana baktılar, memelerinden sana süt emzirdiler ve dizlerinde seni uyuttular. Sen bakılanların en hayırlısısın.” Resûlullah (sas) ise “*Muhakkak ki, en güzel söz doğru olandır. Yanımda gördüğünüz (gibi sizden) bazı Müslümanlar da vardır. Çocuklarınız ve kadınlarınız mı sizin için daha önemli yoksa mallarınız mı?*” dedi. Onlar, “Ya Resûlullah! Bizi şerefimizle mallarımızdan birisini tercih etmekle karşı karşıya bıraktınız. Kuşkusuz hiçbir şeyi şerefimizle denk tutamayız. Bize çocuklarımızı ve kadınlarımızı veriniz.” dediler.

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Bana ve Benî Abdülmuttalib’e ait olanlar sizindir! Sizin için (mallarınızın geri kalan kısmını) insanlardan da isteyeceğim. Ben insanlara öğle namazını kıldırduğım zaman siz, ‘Resûlullah’ı Müslümanların yanında, Müslümanları da Resûlullah’ın yanında şefaathçi kılıyoruz.’ deyiniz. Ben, ‘Bana ve Benî Abdülmuttalib’e ait olanlar sizindir.’ diyeceğim. Sonra da sizin için insanlardan da talep edeceğim.*” dedi.

Resûlullah (sas) öğle namazını kıldırduğunda, onlar kalkıp Resûlullah’ın onlara tavsiye ettiği gibi konuştular. Bunun üzerine Resûlullah (sas)

kendisine ve Benî Abdülmuttalib’e ait olanları onlara geri verdi. Muhacirler ve Ensâr da geri verdiler. Onlar için (diğer) Arap kabilelerinden de istedi. Hepsi gönül rızasıyla (Resûlullah’ın emrine) teslim olmak ve ellerindeki esirleri geri vermek hususunda söz birliği yaptılar. Sadece bir kabile ellerindeki esirleri bırakmak istemedi. Resûlullah (sas) esirlerin yerine onlara deve verdi.

• Resûlullah’ın (sas) Annesi Âmine’nin Vefatı

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O da ez-Zührî’den rivayet etti. Ve Bize Muhammed b. Sâlih anlattı. O da Âsım b. Ömer b. Katâde’den rivayet etti. Ayrıca bize Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı. O da Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm’dan rivayet etti. Ayrıca bize Hâşim b. Âsım el-Eslemî anlattı. O babasından, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti. Hadisleri birbirine eklendi; dediler ki:

Resûlullah (sas), annesi Âmine bt. Vehb ile birlikteydi. Altı yaşında iken Âmine, Resûlullah’ın (sas) Medine’deki dayıları Benî Adî b. en-Neccâr’ı ziyaret etmek amacıyla onunla birlikte yola çıktı. Yanında ona bakmak için Ümmü Eymen de vardı. İki deveye binmişlerdi. (Medine’de) en-Nâbiğa’nın evine misafir oldular. Onunla birlikte bir ay orada kaldılar. Resûlullah (sas) o zaman meydana gelen bazı işleri hatırlıyordu. Benî Adî’nin surlarına baktığı zaman onları tanıyor ve “Ben Üneyse adında Ensâr’dan bir kızla bu surların üzerinde oynuyordum. Dayılarımın bazı çocuklarıyla, buraya konan kuşları uçuruyorduk.” dedi. Ayrıca kaldıkları eve baktı ve “Annem burada benimle birlikte misafir oldu. Babam Abdullah b. Abdülmuttalib de bu evde defnedilmiştir. Ben, Adî b. en-Neccâr’ın kuyusunda (havuzunda) güzel yüzüyordum.” dedi.

Yahudilerden bir grup tartışarak Resûlullah’a bakıyorlardı. Ümmü Eymen dedi ki: Onlardan birisinin şöyle dediğini işittim: “O, bu ümmetin peygamberidir ve burası da onun hicret yeridir.” Bütün bunları onların konuşmasından anladım. Sonra annesi onu alıp Mekke’ye geri dönmek istedi. Ebvâ^[109] denilen yere vardıklarında Âmine bt. Vehb vefat etti. Onun kabri oradadır. Ümmü Eymen onunla birlikte, geldikleri iki deveyle Mekke’ye döndü. Ümmü Eymen annesinin sağlığında ona bakıyordu; vefat

ettikten sonra da bakmaya devam etti. Resûlullah (sas), *Hudeybiye* umresinde Ebvâ'dan geçerken, "Allah, annesinin kabrini ziyaret etmek için Muhammed'e izin verdi." dedi. Resûlullah (sas) kabrin yanına geldi, onu düzeltti ve yanında ağladı. Onun ağladığını gören Müslümanlar da ağlamaya başladılar. Resûlullah'a (sas) soruldu: "*Şefkati beni kuşattı, ağladım.*" dedi.

Bize Ebû Gassân Mâlik b. İsmail el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk b. Abdullah haber verdi. O Simâk b. Harb'dan, o da el-Kâsım'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) annesinin kabrini ziyaret etmek için izin istedi, ona izin verildi. Annesine mağfiret dilemek istedi, kabul edilmedi.

Bize Ebû Âmir Kabîsa b. Ukbe es-Sevvâî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Sa'îd es-Sevrî haber verdi. O Alkame b. Mersed'ten, o İbn Büreyde'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*'yi fethettiği zaman bir kabrin yerine geldi ve oturdu. İnsanlar da onun etrafında oturdular. Adeta bir konuşmayı dinler gibi dizildiler. Sonra Resûlullah (sas) ayağa kalktı, ağlıyordu. Ömer onu karşıladı -Ömer Resûlullah ile konuşabilen insanların en cesaretlisiydi- ve "Anam babam sana feda olsun ya Resûlullah! Seni ağlatan nedir?" dedi. Resûlullah (sas), "*Bu benim annemin kabridir. Onu ziyaret etmeyi Rabbimden istedim, bana izin verdi. Onun için mağfiret talep etmeyi istedim, bana izin vermedi. Annemi hatırladım, çok duygulandım ve ağladım.*" dedi. Resûlullah'ın o gün kadar ağladığı başka zaman görülmedi.

[İbn Sa'd dedi ki:] "Bu (haber) yanlıştır. Çünkü onun kabri *Mekke*'de değil, *Ebvâ*'dadır."

• Âmine'nin Vefatından Sonra Abdülmuttalib'in Resûlullah'ı (sas) Himayesi Altına Alması, Onu Ebû Tâlib'e Vasiyet Etmesi ve Abdülmuttalib'in Vefatı

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O da ez-Zührî'den rivayet etti. Ayrıca bize Abdullah b. Ca'fer anlattı. O da Abdülvâhid b. Hamza b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki: Hâşim b. Âsım el-Eslemî bana

anlattı. O da el-Münzir b. el-Cehm'den rivayet etti; dedi ki: Bize Ma'mer anlattı. O İbn Ebû Necîh'ten, o da Mücâhid'den rivayet etti; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdülazîz anlattı. O da Ebû'l-Huveyrîs'ten nakletti; dedi ki: Bize İbn Ebû Sebre anlattı. O Süleyman b. Sühaym'dan, o da Nâfi b. Cübeyr'den rivayet etti. Hadisleri birbirine girdi; dediler ki:

Resûlullah (sas), annesi Âmine bt. Vehb ile birlikteydi. Annesi vefat edince dedesi Abdûlmuttalib onu yanına aldı, onu kucakladı ve çocuklarına göstermediği şefkat ve inceliği ona gösterdi. Abdûlmuttalib onu hep yakınında tutuyordu. Tek başına kaldığında veya uyuduğunda onun yanına girerdi. Resûlullah (sas) Abdûlmuttalib'in minderine otururdu. Abdûlmuttalib bunu gördüğünde, "Oğlumu ellemeyin, o büyüklüğe ve otorite sahibi olmaya alışıyor." diyordu.

Benî Müdlic'ten^[110] bir grup Abdûlmuttalib'e, "Bu çocuğu koru. Çünkü biz ondaki yiğitliği onun gibi olan hiçbirisinde görmedik." dediler. Abdûlmuttalib Ebû Tâlib'e, "Bunların dediklerini duy." dedi. Ebû Tâlib, Resûlullah'ı koruyordu. Bir gün Abdûlmuttalib, Resûlullah'a bakan Ümmü Eymen'e, "Ey Bereke! Oğlumdan gafil olma. Ben onu birkaç çocukla birlikte Sidre'de gördüm. Kitap ehli, oğlumun bu ümmetin peygamberi olduğunu söylüyorlar." dedi. Abdûlmuttalib, "Oğlum nerede?" demeden sofraya oturmazdı. Hemen yanına getirilirdi. Abdûlmuttalib ölüm döşeginde iken, Resûlullah'ı (sas) koruması ve gözetmesi için Ebû Tâlib'e vasiyet etti. Abdûlmuttalib tam vefat edeceği sırada kızlarına, "Benim için ağlayın, duymak istiyorum" dedi. Kızlarından her biri bir şiirle (mersiye) ona ağladılar. Kızı Ümeyme'nin sözlerini duyduğunda -ki dili tutulmuştu- başını salladı; yani "Evet doğru söyledin, ben öyleyimdir." demek istedi. Ümeyme şöyle dedi:

*Acaba yüksek seciyeli ve cömert olan birisi için,
Gözlerim yaş yerine kan dökmez mi?*

*Şeref sahibi bir zatın üzerine,
Herkes yardım edenin üzerine,*

*Yüzü güzel, şerefi yüce birisinin üzerine,
Şeref, itibar, cömertlik ve övünç sahibi*

*Şeybetü'l-Hamd üzerine,
Sıkıntı zamanlarında ahlak ve fazilet sahibi,*

*İkramı bol ve övünülecek şeyleri çok fazla olanın üzerine,
O, kavminin üstünde bir şerefe sahiptir.*

*Açık bir şekilde ay ışığı gibi parlıyor.
Ona ölüm geldi, fakat ne gecelerin hadiseleri*

Ve ne de kaderin musibetleri onu çirkinleştirmede.

Abdülmuttalib seksen iki yaşında iken vefat etti ve *el-Hacûn*'da^[111] defnedildi.

[Denilir ki:] Abdülmuttalib 120 yaşındaydı. Bir gün Resûlullah'a, "Abdülmuttalib'in vefatını hatırlıyor musunuz?" diye soruldu. Resûlullah, "Evet, o zaman sekiz yaşındaydım." dedi. Ümmü Eymen dedi ki: "Resûlullah'ın (sas) o gün, Abdülmuttalib'in tabutunun arkasında ağladığını gördüm."

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Abdülmuttalib b. Hâşim, *Ficâr* harbinden önce 120 yaşında iken vefat etti.

• Ebû Tâlib'in Resûlullah'ı (sas) Himayesi Altına Alması ve İlk Kez Onunla Birlikte Şâm'a Gitmesi

Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî bize haber verdi; dedi ki: Ma'mer bize haber verdi. O İbn Ebû Necîh'ten, o da Mûcâhid'den rivayet etti. Ayrıca Mu'âz b. Muhammed el-Ensârî bize anlattı. O Atâ'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Ayrıca Muhammed b. Sâlih ve Abdullah b. Ca'fer ve İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Abdülmuttalib vefat edince Ebû Tâlib, Resûlullah'ı (sas) yanına aldı. O (hep) onunla idi. Ebû Tâlib'in malı yoktu. Onu kendi çocuklarından daha fazla seviyordu. Resûlullah (sas) yatarken, o da onun yanında uzanırdı.

Dışarıya çıktığında onunla birlikte çıkardı. Ebû Tâlib ona bağlandığı gibi hiçbir şeye bağlanmamıştı. Resûlullah'ın (sas) yemeği özeldi. Ebû Tâlib'in çocukları birlikte veya tek tek yemeğe oturdukları zaman doymuyorlardı. Fakat Resûlullah (sas) onlarla birlikte yediği zaman doyuyorlardı. Ebû Tâlib çocuklarına bir şeyler yedirmek istedikleri zaman, "Oğlum gelinceye kadar durun." derdi. Resûlullah (sas) gelir, onlarla birlikte yemek yer ve yemekleri artardı. Eğer Resûlullah (sas) onlarla birlikte olmazsa, doymazlardı. Bunun üzerine Ebû Tâlib, "Muhakkak ki sen mübarek bir insansın." derdi. Ebû Tâlib'in çocukları, saçları, başları dağınık ve gözleri çapaklı olarak uyanırlar; Resûlullah (sas) ise saçları düzgün ve gözleri sürmeli olarak uyanırdı.

Bize Mu'âz b. Mu'âz el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi. O da İbnü'l-Kıbtıye'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib için *Bathâ*'da, ^[112] yaslanması için serilmiş bir yastık konulurdu. Resûlullah (sas) geldi, yastığı serip üzerine uzandı. [Dedi ki:] Ebû Tâlib geldi, yastığa dayanmak istediği için nerede olduğunu sordu. Oradakiler, "Yeğenin onu aldı." dediler. Bunun üzerine Ebû Tâlib, "*Bathâ*'da oturanlara yemin olsun ki, bu benim yeğenim rahatını güzel biliyor." dedi.

Bize Osman b. Ömer b. Fâris el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi. O da Amr b. Sa'îd'den rivayet etti; dedi ki:

Üzerine oturması için Ebû Tâlib'e bir yastık (yere) atılıyordu. Resûlullah (sas) henüz çocuk iken geldi ve üzerine oturdu. Ebû Tâlib: "Rebî'a'nın ilahına yemin olsun ki, bu yeğenim rahatını iyi biliyor" dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Mu'temir b. Süleyman haber verdi; dedi ki: İbn Miclez'den hadis nakleden babamdan işittim; dedi ki:

Abdullah vefat edince Abdülmuttalib ya da Ebû Tâlib [Hâlid bunda şüpheye düştü] Muhammed'e (sas) çok ilgi gösterdi. [Dedi ki:] Bir yolculuğa çıktığında mutlaka onunla beraber olurdu. (Bir defasında) Şâm'a gitmişti. Kalacağı yere yerleşti; yanına bir rahip geldi ve "Sizde salih bir adam vardır." dedi. Ebû Tâlib, "Evet, bizde misafir ağırlayan, esirleri

özgürleştiren ve iyilikte bulunanlar vardır.” dedi veya benzer bir şey söyledi. Sonra Rahip, “Sizde salih bir adam vardır.” dedi ve ilave etti: “Bu adamın babası nerede?” Dedi ki: Ebû Tâlib, “İşte onun velisi burada.” dedi veya “Bu onun velisidir.” denildi. Rahip, “Bu çocuğu koru ve onu Şâm’a götürme. Çünkü Yahudiler kıskançtırlar. Ona bir zarar vermelerinden korkuyorum.” dedi. Ebû Tâlib, “Bunu sen değil, Allah söylüyor.” dedi ve Resûlullah’ı (sas) geri çevirdi. Sonra, “Ya Rabbi, Muhammed’i sana emanet ediyorum.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Dâvûd b. el-Husayn’dan naklen Muhammed b. Sâlih, Abdullah b. Ca’fer ve İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattılar; dediler ki:

Resûlullah (sas) on iki yaşına gelince Ebû Tâlib ticaret için gittiği Şâm seferine onu da beraberinde götürdü. Rahip Bahîrâ’ya misafir oldular. Rahip, Ebû Tâlib’e dediklerini dedi ve onu korumasını emretti. Bunun üzerine Ebû Tâlib onunla birlikte Mekke’ye geri döndü. Resûlullah (sas), Ebû Tâlib’in yanında yetişti. Allah onu korudu, muhafaza etti, Cahiliye döneminin ayıplarından ve (çirkin) işlerinden onu uzak tuttu. Çünkü Ebû Tâlib kavminin dini üzerine olduğu halde onu şerefli bir insan yapmak istiyordu. Sonunda insaf yönünden kavminin en faziletlisi, en güzel ahlaklısı, toplum içinde onların en şerefli, komşuluk yönünden en güzelleri, hilm ve emanet yönünden onların en büyüğü, en doğru sözlüsü, fuhuştan ve eziyetten en uzağı olan bir adam olarak yetişti. Onun bir kimse ile tartıştığı ya da münakaşa ettiği görülmemiştir. Hatta Allah bütün güzel ahlakı onda cemettiği için kavmi ona “el-Emin” ismini koydu. Mekke’de daha çok “el-Emin” diye çağrılırdı. Ebû Tâlib ölünceye kadar, onu korudu, ona yardım etti ve onu destekledi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Ebû Tâlib’in ismi “Abdümenâf” idi. Onun Tâlib b. Ebû Tâlib adında çocuklarının en büyüğü olan bir oğlu vardı. Müşrikler onu ve diğer Benî Hâşim’i zorla Bedir’e götürmüşlerdi. Tâlib giderken şöyle diyordu:

*Allah’ım! Tâlib,
Bu bölüklerden birinde savaşıacaktır.*

*Tâlib galip değil mağlup olsun;
Soyan değil soyulan olsun Allah'ım.*

Müşrikler mağlup olunca Tâlib ne esirler arasında ne de öldürülenler arasında bulundu; Mekke'ye de dönmemişti. Ne halde olduğu bilinmedi; zürriyeti de yoktu. Ebû Tâlib'in çocuklarından bir de Akîl b. Ebû Tâlib vardı. Künyesi "Ebû Yezîd" idi. Onunla Tâlib arasında on yıl vardı. Akîl Kureyş'in nesebi konusunda âlim idi. Bir de Ca'fer b. Ebû Tâlib vardı. Onunla Akîl arasında on yıl vardı. İlk Müslümanlardan ve Habeşistan Muhacirlerinden idi. Mu'te savaşında şehit oldu. Ca'fer iki kanatlıdır; cennette istediği gibi onlarla uçmaktadır. Bir de Ali b. Ebû Tâlib vardır. Onunla Ca'fer arasında on yıl vardır. Bir de kızları Ümmü Hâni, Cümâne bt. Ebû Tâlib ve Rayta bt. Ebû Tâlib vardı. Ümmü Hâni'nin adı Hind idi. [Dedi ki:] Bazıları "Esmâ bt. Ebû Tâlib de vardı." dediler. Hepsinin annesi Fâtıma bt. Esed b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay'dır. Bir de Tulayk b. Ebû Tâlib vardı. Onun annesi Alle'dir. Anne bir kardeşi el-Huveyris b. Ebû Zübâb b. Abdullah b. Âmir b. el-Hâris b. Hârise b. Sa'd b. Teym b. Mürre'dir.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd haber verdi; dedi ki: Ma'mer b. Râşid bana anlattı. O ez-Zührî'den, o Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, o da babasından nakletti; dedi ki:

Ebû Tâlib ölüm döşeginde iken Resûlullah (sas) ona geldi. Abdullah b. Ebû Ümeyye ile Ebû Cehil b. Hişâm'ı yanında gördü. Resûlullah (sas), "Ey Amca! 'La ilahe İllallah' kelime-i tevhidini söyle, Allah'ın yanında senin için şahitlik yapayım." dedi. Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebû Ümeyye, "Ey Ebû Tâlib! Abdülmuttalib'in dininden vaz mı geçiyorsun?" dediler." [Dedi ki:] Resûlullah (sas) sürekli bir şekilde kelime-i tevhidi yanında söylüyor ve "Ey Amca! 'La ilahe İllallah' kelime-i tevhidini söyle, Allah'ın yanında senin için şahitlik yapayım." diyordu. Onlar da "Ey Ebû Tâlib! Abdülmuttalib'in dininden vaz mı geçiyorsun?" diyorlardı. Ta ki, en son konuştuğu söz "Ben Abdülmuttalib'in dini üzerindeyim." oldu. Sonra vefat etti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Nehyedilmediğim sürece muhakkak senin için af dileyeceğim." dedi. Ölümünden sonra Resûlullah (sas) onun için af diledi, ta ki **"Cehennem ehli oldukları açıkça kendilerine belli olduktan sonra, -yakınları da olsalar- Allah'a ortak koşanlar için af**

dilemek ne Peygamber’e yaraşır, ne de müminlere... ^[113] ayeti nazil oluncaya kadar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: ez-Zührî’nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O babasından, o da Abdullah b. Sa’lebe b. Su’ayr el-Uzrî’den rivayet etti:

Ebû Tâlib şöyle dedi: “Yeğenim! Eğer Kureyş’in ‘Ölüm korkusu kendisini sarmış.’ şeklindeki sözleri ve bu sözün, senin ve akrabaların için bir ayıp oluşturacağı endişesi olmasaydı, bana olan saygından, aşırı sevginden ve bana olan nasihatlarından dolayı dediğini yapar ve seni sevindirirdim.”

Sonra Ebû Tâlib Abdülmuttaliboğulları’nı çağırdı ve onlara şöyle dedi: “Muhammed’ten işittiğiniz şeylerin ve tabi olduğunuz (fiillerin) hep hayırlı olacağını göreceksiniz. Ona tabi olunuz ve ona yardım ediniz; doğru yolu bulacaksınız.” Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Onlara emrediyorsun ama kendi nefsinin bırakıyorsun.*” dedi. Ebû Tâlib dedi ki, “Şunu bilesin ki, eğer ben sağlıklı iken o kelimeyi (tevhid kelimesini) söylememi benden isteseydin, dediklerine uyardım. Fakat ölüm anında çaresiz görünmekten hoşlanmıyorum. Sonra Kureyş, korkudan İslâm’ı kabul ettiğimi, fakat sağlığımda reddettiğimi düşünmeye başlar.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc ve Süfyân b. Uyeyne haber verdiler. Onlar Amr b. Dînâr’dan naklettiler. O da Ebû Sa’îd’den ya da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

“Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin; fakat Allah istediğini doğru yola eriştirir.”^[114] ayeti Ebû Tâlib hakkında nazil olmuştur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: es-Sevrî bana anlattı. O Habîb b. Ebû Sâbit’ten, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

“Onlar başkasını ondan (Resûlullah’tan) alıkoyarlar, hem de kendileri ondan (İslâm’dan) uzak kalırlar.”^[115] ayeti Ebû Tâlib hakkında nazil oldu. Çünkü kendisi Resûlullah’a (sas) eziyet yapılmasına engel oluyordu; fakat İslâm’a girmekten de uzak kalıyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Mu'âviye b. Abdullah b. Ubeydullah b. Ebû Râfi bana anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib'in vefatını Resûlullah'a (sas) haber verdim; ağladı. Sonra bana, "Git, onu yıka, kefenle ve onu defnet. Allah onu affetsin ve ona rahmet etsin" dedi. Onun dediklerini yaptım, sonra birkaç gün ona Allah'tan af dilemeye başladı. Cibrîl (a) ona, **"Cehennem ehli oldukları açıkça kendilerine belli olduktan sonra, -yakınları da olsalar- Allah'a ortak koşanlar için af dilemek ne Peygamber'e yaraşır, ne de müminlere..."**^[116] ayetini indirinceye kadar evinden hiç çıkmadı. Ali dedi ki, "Sonra Resûlullah (sas) emretti; yıkandım."

Bize Süfyân b. Uyeyne Amr'dan naklen haber verdi; dedi ki:

Ebû Tâlib vefat ettiğinde Resûlullah (sas) ona, "Allah sana rahmet etsin ve seni affetsin. Beni nehyedinceye kadar senin için Allah'tan af dileyeceğim." dedi. Müslümanlar da, müşrik olarak vefat eden ölüleri için af dilemeye başladılar. Bunun üzerine **"Cehennem ehli oldukları açıkça kendilerine belli olduktan sonra, -yakınları da olsalar- Allah'a ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır, ne de müminlere..."**^[117] ayeti nazil oldu.

Bize Ebû Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Nâciye b. Ka'b'dan, o da Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) geldim ve "O yaşlı sapık amcan vefat etti." dedim. [Ali babasını kastediyor] Resûlullah (sas), "Git, onu defnet ve yanıma gelinceye kadar kimseye bir şey söyleme." dedi. Onun yanına geldim, yaptığımı söyledim. Bana emretti; yıkandım. Sonra bana, hiçbir şeyle değiştirmeyeceğim kadar değerli olan bazı dualar yaptı.

Bize Affân b. Müslim ve Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Avâne haber verdi; dedi ki: Bize Abdülmelik b. Umeyr haber verdi. O Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den, o da el-Abbâs b. Abdülmuttalib'den rivayet etti; dedi ki:

Ben, “Ya Resûlullah! Ebû Tâlib seni kolluyor ve senin için kızılıyordu; ona bir faydan oldu mu?” diye sordum. Resûlullah, “Evet, o ateşin sığ bir yerindedir. Eğer o (ameli) olmasaydı ateşin en aşağı tabakasında olurdu.” dedi.

Bize Ya’kûb b. İbrahim b. Sa’d ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih b. Keysân’dan, o da İbn Şihâb’dan rivayet ettiğine göre Ali b. Hüseyin kendisine şu haberi verdi:

Resûlullah’ın (sas) amcası Ebû Tâlib vefat etti. Ne oğlu Ca’fer ne de Ali ona varis oldu. Oğulları Tâlib ve Akîl ona varis oldular. Çünkü bir Müslüman kâfire, bir kâfir de müslümana varis olmaz.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib vefat edinceye kadar da ondan uzak duruyorlardı. Yani Kureyş, Resûlullah’tan uzak duruyordu.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit’ten, o da İshâk b. Abdullah b. el-Hâris’ten rivayet etti; dedi ki:

Abbâs, “Ya Resûlullah! Ebû Tâlib için bir şey umuyor musun?” dedi. Resûlullah (sas), “Ben Rabbimden her hayrı ümit ederim.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki:

Ebû Tâlib, Peygamberliğin 10. yılı Şevvâl ayında vefat etti. O zaman kendisi seksen küsur yaşındaydı. Hadîce ondan otuz beş gün sonra vefat etti. Hadîce o zaman altmış beş yaşındaydı. Resûlullah’ın (sas) üzerine iki musibet birleşmişti; Hadîce’nin vefatı ve Ebû Tâlib’in vefatı...

• Resûlullah’ın (sas) Mekke’deki Koyun Çobanlığı

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi. O Hişâm b. Urve’dan, o Vehb b. Keysân’dan, o da Ubeyd b. Umeyr’dan rivayet

etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “*Hiçbir peygamber yoktur ki, koyun gütmüş olmasın.*” dedi. “Sen de mi ya Resûlullah?” dediler. Resûlullah, “*Evet, ben de.*” dedi.

Bize Süveyd b. Sa’îd ve Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî el-Mekkî haber verdiler; dediler ki: Bize Amr b. Yahya b. Sa’îd b. Amr b. Sa’îd b. el-Âs el-Kureşî anlattı. O dedesi Sa’îd’dan, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki: Resûlullah (sas), “*Allah (c), koyun çobanlığı yapmayan bir elçi göndermemiştir.*” dedi. Ashâbı kendisine: “Sen de mi ya Resûlullah?” diye sordular. “*Evet, ben, birkaç kırat (gümüş para)^[118] karşılığında Mekke ehli için koyun güttüm.*” dedi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Mis’ar haber verdi. O Sa’d b. İbrahim’den, o da Ebû Seleme b. Abdurrahman’dan rivayet etti; dedi ki:

Erâk (misvak) ağacının meyvesiyle Resûlullah’a (sas) uğradılar; Resûlullah (sas), “*Bunun siyahlaşan kısmını tercih edin. Çünkü ben koyun çobanı iken onu toplardım.*” dedi. “Ey Allah’ın Resûlü siz de koyun güttünüz mü?” dediler. “*Evet, hiçbir peygamber yoktur ki, koyun gütmüş olmasın.*” dedi.

Bize Ömer b. Ömer b. Fâris haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Yezîd haber verdi. O ez-Zührî’den, o da Câbir b. Abdullah’tan rivayet etti; dedi ki:

Biz, Resûlullah (sas) ile birlikte Erâk ağacının meyvesini topluyorduk. Resûlullah, “*Onun siyah olanını tercih ediniz. O, onun en güzelidir. Ben koyunları güderken onu toplardım.*” dedi. Bizler, “Ey Allah’ın Elçisi! Siz de koyun güttünüz mü?” diye sorduk. “*Evet! Onları gütmeyen hiçbir peygamber yoktur.*” dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Koyun sahipleri ile deve sahipleri arasında bir anlaşmazlık vardı. Deve sahipleri koyun sahiplerine saldırdılar. Dedi ki: Bize gelen habere göre [Allah en iyi bilendir]

Resûlullah (sas), “Musa (a), koyun çobanı iken peygamber oldu; Dâvûd (a), koyun çobanı iken peygamber oldu; Ben de Ecyâd’ta kendi ailemin koyunlarının çobanı iken peygamber oldum” dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Ficâr Savaşına Katılması

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: ed-Dahhâk b. Osman bana anlattı. O İbrahim b. Abdurrahman b. Abdullah b. Ebû Rebî’a’dan rivayet etti. Ayrıca bize Musa b. Muhammed b. İbrahim et-Teymî haber verdi. O da babasından rivayet etti. Ayrıca bize Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî anlattı. O da Ya’kûb b. Utbe el-Ahnesî’den rivayet etti. Dedi ki: Yine bunlardan başka kimseler de bu hadislerin bir kısmını bana anlattılar; dediler ki:

Ficâr harbinin sebebi şuydu: Nu’mân b. el-Münzir misk ticareti yapan bir kafilesini Ukâz çarşısına göndermişti. Urve b. Utbe b. Câbir b. Kılâb da ücret karşılığında onun için yol güvenliğini sağlıyordu. Üvâre^[119] denilen bir suyun başına geldiler. Benî Bekir b. Abdümenât b. Kinâne’ye mensup olan el-Berrâd b. Kays adında serseri bir adam Urve’ye saldırdı ve onu öldürdü. Ardından Hayber’e kaçıp orada saklandı. Sonra şair Bişr b. Hâzım el-Esedî’ye giderek haberi ona duyurdu ve bu durumu Abdullah b. Cüd’ân, Hişâm b. el-Muğîre, Harb b. Ümeyye, Nevfel b. Mu’âviye ed-Deylî ve Bel’â b. Kays’a bildirmesini emretti. Bişr de Ukâz’a gidip onlara durumu bildirdi. Onlar da açık bir şekilde ve acele olarak Harem’e hareket ettiler. Günün sonunda haber Kays kabilesine ulaştı. Bunun üzerine Ebû Berâ, “Kuşkusuz biz Kureyş tarafından kandırılıyor.” dedi. Onların ardından yola çıktılar, ancak Harem’e girerken onlara yetiştiler. el-Edrem b. Şu’ayb adında Benî Âmir’den bir adam en yüksek sesiyle onlara seslendi: “Bu gecelerde bizimle sizin arasındaki vade, gelecek yıl olacaktır. Kuşkusuz biz toplulukta öfkelenmeyeceğiz.” dedi. Ardından şu şiiri okudu:

*Biz Kureyş’e vadettik; ama Kureyş,
Eski elbiselerle döğüşe isteksizdir.*

O yıl Ukâz çarşısı kurulmadı. Kureyş ve diğerleri, yani Kinâne, Esed b. Huzeyme ve onlarla birlikte hareket eden Ahâbîşler bir müddet durdular. Habeşliler de, el-Hâris b. Abdümenât b. Kinâne, Adal, el-Kâre ve Diyeş’ten ibaret idi. Ayrıca el-Hâris b. Abdümenât ile anlaşma yapmış olan

Huzâ'a'dan el-Mustalık da onlarla birlikteydi. Bir yıl boyunca bu savaşa hazırlandılar. Diğer taraftan Kays Aylân da hazırlandı. Bir yıl sonra da karşılaştılar. Kureyş'in liderleri Abdullah b. Cüd'ân, Hişâm b. el-Muğîre, Harb b. Ümeyye, Ebû Uhayha Sa'id b. el-Âs, Utbe b. Rebî'a, Âs b. Vâil, Ma'mer b. Habîb el-Cumahî ve İkrime b. Âmir b. Hâşim b. Abdümenâf b. Abdüddâr'dan ibaret idi. Dayanışma içinde çıktılar. [Deniliyor ki:] Onların lideri Abdullah b. Cüd'ân idi. Kays kabilesinde ise Ebû Berâ Âmir b. Mâlik b. Ca'fer, Subey b. Rebî'a b. Mu'âviye en-Nasrî, Düreyd b. es-Samme ve Mes'ûd b. Mu'attib es-Sekafî vardı. Ayrıca, Ebû Urve b. Mes'ûd, Avf b. Ebû Hârise el-Mürrî ve Abbâs b. Ri'l es-Sülemî de onlarla beraberdi. Bunlar liderler ve komutanlardı. Hatta [Deniliyor ki:] Hepsinin lideri Ebû Berâ idi ve sancak onun elindeydi. Ebû Berâ onların saflarını da düzeltiyordu. Sonunda karşılaştılar. Sabahın erken saatlerinde Kays'a karşı ilk mağlubiyet Kureyş, Kinâne ve onlarla birlikte hareket edenlerin oldu. Sonra günün sonunda Kureyş ve Kinâne, Kays'a karşı zafer kazandı. Kureyş onları seri bir şekilde öldürdü. Hatta o gün henüz otuz yaşında olmayan Utbe b. Rebî'a barış çağrısı yaptı. Ölülerini sayarak, Kureyş'in Kays'tan fazladan öldürdükleri ölümler karşılığında Kays'a diyet vermesi koşuluyla anlaştılar. Savaş sona erdi; Kays ve Kureyş çekildiler.

Resûlullah (sas) *Ficâr*'dan söz ederken dedi ki: “*Ben amcalarımla birlikte o savaşa katıldım. Bazı oklar da attım; ancak bugün ‘Keşke yapmasaydım!’ demeyi sevmiyorum.*” Resûlullah (sas) savaşa katıldığında yirmi yaşlarındaydı. *Ficâr* savaşı Fil olayından yirmi yıl sonra idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: ed-Dahhâk b. Osman bana anlattı. O Abdullah b. Urve'den, o da Hekîm b. Hizâm'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) *Ficâr* savaşına katıldığını gördüm.

[Muhammed b. Ömer dedi ki:] Araplar *Ficâr* savaşında çok şiirler söylemişlerdi.

• Resûlullah'ın (sas) Hilfû'l-Füdûl'a Katılması

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize ed-Dahhâk b. Osman haber verdi. O Abdullah b. Urve b. ez-Zübeyr'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Hekîm b. Hizâm'ın şöyle dediğini işittim: Hilfü'l-Füdûl (Erdemlilerin Anlaşması), Kureyş'in *Ficâr*'dan dönüşünden sonraydı. Resûlullah (sas) o zaman yirmi yaşlarındaydı.

Muhammed b. Ömer şöyle dedi: Ayrıca ed-Dahhâk'ın dışındakiler bana haber verdiler; dediler ki:

Ficâr savaşı Şevvâl ayındaydı. Bu anlaşma ise Zilkâde ayındaydı. Kesinlikle en şerefli anlaşmaydı. Bu anlaşmaya ilk davet eden de Zübeyr b. Abdülmuttalib idi. Bu davet üzerine Benî Hâşim, Zühre ve Teym kabileleri Abdullah b. Cüd'ân'ın evinde bir araya geldiler. Onlara yemek yaptı. Anlaştılar ve “*Ebedi olarak hakkı verilinceye kadar mazlumun yanında yer alacağımıza ve hayatı eşit bir şekilde paylaştıracağımıza söz veriyoruz.*” diyerek Allah'a yemin ettiler. Kureyş bu anlaşmaya “*Hilfü'l-Füdûl*” (Erdemlilerin Anlaşması) adını koydu.

Ayrıca bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O ez-Zührî'den, o Talha b. Abdullah b. Avf b. Abdurrahman b. Ezhür'den, o da Cübeyr b. Mut'im'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Bana kırmızı develer verilse, İbn Cüd'ân'ın evinde katıldığım anlaşmayı asla bozmak istemem. Hâşim, Zühre ve Teym, ebedi olarak mazlumun yanında yer alacaklarına dair anlaştılar. Bugün de çağrılısam icabet ederim. O Hilfü'l-Füdûl idi.*” [Muhammed b. Ömer dedi ki:] Benî Hâşim'den önce bu anlaşmaya katılan kimseyi bilmiyoruz.

• Resûlullah'ın (sas) İkinci Kez Şâm'a Gitmesi

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Şeybe haber verdi. O Umeyre bt. Ubeydullah b. Ka'b b. Mâlik'ten, o Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. er-Rebî'den, o da Ya'lâ b. Münye'nin kız kardeşi Nefise bt. Münye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yirmi beş yaşına gelince Ebû Tâlib kendisine, “Ben malı-mülkü olmayan bir adamım. Maddî açıdan sıkıntı çekiyoruz.”^[120] İşte senin kavminin kervanı! Şâm için yola çıkışı yakındır. Hadîce bt. Huveylid de senin kavminden bazı adamları kervanlarıyla birlikte gönderiyor. Ona gidip

durumunu anlatsan seni hemen kabul edecektir.” dedi. Resûlullah’ın (sas) amcasıyla yaptığı bu konuşma Hadîce’ye ulaştı. Hemen ona haber gönderdi ve “Kavmimden bir adama verdiğimin iki katını sana veriyorum.” dedi.

Bize Abdullah b. Ca’fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Ebü’l-Melîh bana anlattı. O da Abdullah b. Muhammed b. Akîl’dan rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib, “Ey kardeşimin oğlu! Bize gelen habere göre Hadîce falancayı iki deve karşılığında kiralamış; ancak biz senin için bu ücrete razı olamayız. Onunla konuşmayı düşünmez misin?” dedi. Resûlullah (sas), “*Hoşuma gitmiyor*” dedi. Bunun üzerine Ebû Tâlib Hadîce’nin yanına gitti ve “Ey Hadîce! Muhammed’i yanında çalıştırmak ister misin? Bize gelen habere göre sen falancayı iki deve karşılığında kiralamışsın, ancak biz Muhammed için dört deveden aşağı kabul etmeyiz.” dedi. Dedi ki: Hadîce, “Eğer sen bunu dost olmayan ve bize uzak biri için istemiş olsaydın, yapmazdım. Bize yakın ve dost olan biri için bunu istiyorsun, nasıl yapmam?” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Şeybe haber verdi. O Umeyre bt. Ubeydullah b. Ka’b b. Mâlik’ten, o Ümmü Sa’d bt. Sa’d b. er-Rebî’den, o da Nefîse bt. Münye’den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib, “Bu Allah’ın sana yönlendirdiği bir rızıktır.” dedi. Resûlullah (sas) Hadîce’nin kölesi Meysere ile birlikte yola çıktı. Amcaları, onu korumaları konusunda kervan sahiplerine ricada bulundular. Şâm’ın Busra kasabasına geldiklerinde bir ağacın gölgesinde oturdular. Rahip Nastûr, “Bu ağacın altında, bugüne kadar ancak bir peygamber oturmuştur.” dedi. Sonra Meysere’ye dönerek, “Onun gözünde kırmızılık var mıdır?” dedi. Meysere, “Evet! Kırmızılık ondan hiç ayrılmıyor” dedi. Rahip, “O peygamberdir ve o peygamberlerin sonuncusudur.” dedi. Sonra eşyalarını sattılar. Pazarda, onunla bir adam arasında bir anlaşmazlık çıktı. Adam, “Lât ve Uzzâ’ya yemin et.” dedi. Resûlullah (sas), “*Bunlara asla yemin etmedim. Ben bunlardan uzaklaştırılan bir kişiyim.*” dedi. Adam, “Söz senindir, olması gereken senin söylediğindir veya senin söylediğin doğrudur” dedi. Sonra Meysere’ye, “Vallahi bu peygamberdir. Bizim bilginlerimiz, kendi kitaplarında onun vasıflarını bulmuşlar.” dedi.

Meysere, öğle vakti sıcaklık şiddetlendiği zaman iki meleğin Resûlullah'ı (sas) güneşten gölgelediklerini görürdü. Bütün bunlar Meysere'nin dikkatini çekmişti. Allah onun sevgisini Meysere'nin kalbine atmıştı. Sanki Meysere onun kölesiydi. Ticaretlerini yaptılar; daha önce kazandıklarının iki misli kazanç elde ettiler. Dönüş yolunda Merrüzzahrân denilen yerde Meysere, “Ya Muhammed, Hadîce'ye git de, senin sayende Allah'ın ona neler verdiğini ona haber ver. Kendisi, bu durumu senin için değerlendirir.” dedi. Resûlullah (sas) ilerledi; tam öğle vakti *Mekke*'ye girdi. Hadîce kendisine ait bir çardaktaydı; Resûlullah'ın (sas) devesi üzerinde iken iki melek tarafından gölgelendiğini gördü. Gördüklerini yanındaki kadınlara da gösterdi. Resûlullah (sas) Hadîce'nin yanına girdi ve kendileri sayesinde elde ettikleri kazancı ona bildirdi. Hadîce buna çok sevindi. Meysere yanına girince gördüklerini ona da anlattı. Bunun üzerine Meysere, “Şâm'dan çıktığımızdan beri bunu görüyordum.” dedi. Ayrıca Rahip Nastûr'un ve çarşıda alış-veriş yüzünden münakaşa ettiği adamın söylediklerini de nakletti. Resûlullah (sas) onun ticaretini yapmaya devam etti; daha önce kazandıklarından kat kat kâr elde etti. O da Resûlullah'a (sas), söz verdiğinin birkaç katını ödedi.



[105] İbn Sa'd'ın metninde, muhakkikin koyduğu bir dipnota göre, Cahiliye döneminde geceleyin bir çocuk dünyaya geldiği zaman onu sabaha kadar bir kabın altına koyarlardı. Resûlullah (sas) de sabaha doğru dünyaya geldiğinde onu bir çömleğin altına koymuşlar. Fakat çömlek çatırdayıp iki parçaya bölünmüştür. (Bkz. İbn Sa'd, *Tabakat*, I, 82, 4 nolu dipnot (M).

[106] Kâsım, Arapçada “bölüştüren, paylaştıran” anlamına gelir (E).

[107] İki parmağı arasındaki oyuğu göstererek kendisine çok az miktarda su verilmiş olduğunu ifade etmek istiyor (M).

[108] *Ci'râne*, *Mekke* ile *Tâif* arasındadır.

[109] *Ebvâ*, *Medine*'de *Fur'a* bağlı köylerdendir. *Cuhfe* ile *Ebvâ* arasında *Medine* yönünde yirmi üç millik bir mesafe vardır (M).

[110] Benî Müdlic, Kinâne'nin kollarından biridir. İzleri ve alametleri bilen iz sürücülerdir.

[111] *el-Hacûn*, *Mekke*'de Ebûtalib ve Hz. Hatice'nin defnedildikleri bir makberdir (M).

[112] *Bahtâ*, *Mekke* ile *Minâ* arasında bulunan vadinin adıdır (M).

[113] Tenvbe 9/113.

[114] Kasas 28/56.

[115] Enâm 6/26.

[116] Tenvbe 9/113.

[117] Tenvbe 9/113.

[118] Buhârî'nin lafzı “alâ kararite” şeklindedir. “kararit” kelimesinin “kîrat” kelimesinin çoğulu olduğu ifade edilmiştir. İbnü'l-Cevzî'nin de desteklediğı bir görüşe göre kararit, *Mekke*'de bir yerin adıdır. Bu görüş İbn Mâce'nin bir rivayetine dayandırılmıştır. Oysa Mekkeliler böyle bir yeri bilmiyorlar. el-Askalânî'nin tercih ettiğı görüşe göre kararit, kîrat kelimesinin çoğuludur. Bk. *Fethu'l-bârî*, IV, 441, *Beyrut*, ts. (M).

[119] Temîm kabilesine ait bir su ya da dağın adıdır. *Bahreyn* taraflarında olduğu söylenir. Amr b. Hind'in Benî Temîm'i yaktığı yerdir (M).

[120] Metindeki ibare, “Zaman da bize kötü olmaya başladı.” anlamındadır (M).

RESÛLULLAH'IN (SAS) HADÎCE BT. HUVEYLİD İLE EVLENMESİ



Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Şeybe haber verdi. O Umeyre bt. Ubeydullah b. Ka'b b. Mâlik'ten, o Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. er-Rebî'den, o da Nefise bt. Münye'den nakletti; dedi ki:

Hadîce bt. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay, Allah'ın kendisi için takdir ettiği hayır ve şerefle beraber, kararlı ve akıllı bir kadındı. Kendisi o zaman Kureyş'in nesep yönünden en temiz, şeref yönünden en büyük ailelerinden geliyordu. Kureyş içinde en çok mal sahibi olan kadındı. Onun ailesine mensup erkekler, ellerinden gelse onunla evlenmeyi çok arzuluyorlardı; onu istiyorlar ve ona büyük miktarda mal teklif ediyorlardı. Hadîce ise, Şâm'a giden kervanının dönüşünden sonra, beni aracı olarak gizlice Muhammed'e gönderdi. Ben, "Ya Muhammed! Neden evlenmiyorsun?" dedim. Muhammed (sas), "Benim elimde olanlar evlenmem için yeterli değildir." dedi. Ben, "Eğer bu yeterince sağlanırsa, sen mala, güzelliğe, şerefe ve denklige çağrılсан icabet etmez misin?" dedim. "Kimdir o kadın?" diye sordu. Ben, "Hadîce'dir." dedim. "Bu nasıl olabilir?" diye sordu. "O iş bana aittir." dedim. Resûlullah (sas), "Ben de dediğini yaparım." dedi. Hemen gittim; durumu Hadîce'ye bildirdim. Bunun üzerine Hadîce ona adam gönderip, "Falanca gün falanca saatte gelin." diye haber yolladı. Hadîce ayrıca, kendisini evlendirmesi için amcası Amr b. Esed'i de çağırttı. Resûlullah (sas) da bu çağrı üzerine amcalarının yanına gitti. Onlardan biri onu evlendirdi. Amr b. Esed, "Muhammed, burnuna sopayla vurulan herhangi biri (deve) değildir (o asil bir insandır)." dedi. Resûlullah (sas) yirmi beş yaşlarında iken Hadîce ile evlendi. O zaman Hadîce kırk yaşlarındaydı. Fil yılından on beş yıl önce dünyaya gelmişti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Muhammed b. Abdullah b. Müslim'den, o babasından, o Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im ve İbn

Ebü’z-Zinâd’dan, o Urve’den, o babasından, o Âişe ve İbn Ebû Habîbe’den, o Dâvûd b. el-Husayn’dan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rvayet etti. Bunlar dediler ki:

Hadîce’nin amcası Amr b. Esed onu Resûlullah (sas) ile evlendirdi. Çünkü Hadîce’nin babası *Ficâr* harbinden önce vefat etmişti.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Babam bana haber verdi. O Ebû Sâlih’ten, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Amr b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay, Hadîce bt. Huveylid’i Resûlullah (sas) ile evlendirdiğinde yaşlı bir adamdı. Esed’in soyundan kalan sadece Amr idi. Amr’ın hiç çocuğu olmadı.

Bize Hâlid b. Hıdâş b. Aclân haber verdi; dedi ki: Bize Mu’temir b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Babamdan işittim; Ebû Miclez’in kendisine anlattığını söylüyordu; şöyle diyordu:

Hadîce kız kardeşine, “Muhammed’in yanına git, beni ona anlat.” dedi veya benzer bir şey söyledi. Anlatıldığına göre kız kardeşi de Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) Allah’ın izniyle ona cevap verdi. Hadîce’nin akrabaları, onu Resûlullah (sas) ile evlendirme konusunda ittifak ettiler. Hadîce’nin babası da içki içe içe sarhoş oldu. Sonra Muhammed’i çağırdı ve onu evlendirdi. [Ravi dedi ki:] Yaşlı adama da bir kaftan giydirildi. Ayıldığında, “Bu ne?” diye sordu. Yanındakiler, “Senin damadın Muhammed sana giydirdi.” dediler. Yaşlı adam öfkelenip silaha sarıldı. Bunun üzerine Benî Hâşim de silaha sarıldılar ve “Biz sizden hoşlanmıyorduk zaten.” dediler. Daha sonra da anlaştılar.

Bize Muhammed b. Ömer başka bir isnadla haber verdi; dedi ki:

Hadîce, sarhoş oluncaya kadar babasına içki içirdi. Ardından bir dana kesti. Babasına da safrandan yapılmış bir koku sürdü ve ona bir *Yemen* kaftanı giydirdi. Babası ayıldığında, “Bu ne kesilmiş develer, bu ne koku, bu ne kaftandır?” diye sordu. Hadîce, “Beni Muhammed ile evlendirdin.” dedi. Babası, “Hayır! Öyle bir şey yapmadım. Seni Kureyş büyükleri istediği halde böyle bir şey yapar mıyım?” dedi.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Bize göre bu rivayetlerin tümü yanlıştır ve sehivdir. Ehl-i ilimden aldığımız doğru rivayetlere göre Hadîce'nin babası *Ficâr* harbinden önce vefat etmiştir. Onu, Resûlullah (sas) ile evlendiren amcası Amr b. Esed'tir.

• Resûlullah'ın (sas) Çocukları ve İsimlendirilmeleri

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O babasından, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Mekke'de bi'setten önce dünyaya gelen Resûlullah'ın ilk çocuğu el-Kâsım'dır. Resûlullah (sas) bu isimle künyelenmişti. Sonra Zeyneb dünyaya geldi. Sonra sırayla Rukıyye, Fâtıma ve Ümmü Gülsüm dünyaya geldiler. Sonra İslâm döneminde Abdullah dünyaya geldi. Ona et-Tayyib ve et-Tâhir ismi verildi. Bunların hepsinin annesi Hadîce bt. Huveylid b. Esed b. Abdüluzzâ b. Kusay'dır. Hadîce'nin annesi ise, Fâtıma bt. Zâide b. el-Asam b. Herim b. Revâha b. Hucr b. Abd b. Maîs b. Âmir b. Lüey'dir. Resûlullah'ın Mekke'de ilk vefat eden çocuğu el-Kâsım, sonra Abdullah idi. Bunun üzerine el-Âs b. Vâil es-Sehmî, "Onun nesli kesildi. O, zürriyetsizdir." dedi. Bunun üzerine Allah (c), "**Doğrusu sana buğzeden, soyu kesilmişin ta kendisidir.**"^[121] ayetini indirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Amr b. Seleme el-Hüzelî, Sa'îd b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da bana babasından anlattı; dedi ki:

el-Kâsım iki yaşında iken vefat etti.

Yine Muhammed b. Ömer dedi ki:

Safiyye bt. Abdülmuttalib'in cariyesi Selmâ, Hadîce'nin doğumunda ebelik yapmıştır. Hadîce her erkek çocuk için iki koyun, kız için de bir koyun akika (kurbanı) keserdi. Her çocuğun arasında bir yıl vardı. Hadîce çocuklarını emzirir ve doğumdan önce hazırlık yapardı.

• Resûlullah'ın (sas) Oğlu İbrahim

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Ca'fer haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Hicretin 6. senesinde Zilkâde ayında Hudeybiye'den dönünce Hâtub b. Ebû Belte'a'yı, Kıptîlerden İskenderiye hâkimi el-Mukavkıs'a gönderdi. Onunla birlikte, Mukavkıs'ı İslâm'a davet eden bir mektup da gönderdi. Mukavkıs mektubu okuyunca, "Hayırdır!" dedi ve mektubu aldı. Mektup mühürlüydü. Mukavkıs onu fildişinden yapılmış bir kutuya koydu, üzerini mühürledi ve bir cariyesine teslim etti. Ayrıca Peygamber'e (sas) cevabî bir mektup yazdı. İslâm'a girmedi, ancak Mâriye el-Kıbtıyye ve kız kardeşi Sîrîn'i, eşeği Ya'fûr ve katırı Döldül'ü de hediye olarak Resûlullah'a (sas) gönderdi. Döldül boz renkliydi. O zaman Araplarda ondan başka boz katır yoktu.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ayrıca ilim ehlinden olan Ebû Sa'îd bana haber verdi; dedi ki:

Mâriye, Ensina^[122] vilayetine bağlı Hafn kasabasıındandı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Ebû Sa'sa'a haber verdi. O da Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Sa'sa'a'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Mâriye el-Kıbtıyye'yi beğeniyordu. Kendisi beyaz tenli, güzel bir kadındı. Resûlullah (sas) onu ve kız kardeşini Ümmü Süleym bt. Milhân'ın evinde ağırladı. Resûlullah (sas) onların yanına girdi ve onlara İslâm'ı anlattı. İkisi de Müslüman oldu. Resûlullah (sas), Mâriye'yi mülk-i yeminle (cariye statüsünde) nikâhladı. Sonra onu, Benî en-Nadîr'den kalma, el-Âliye'de kendisine ait bir eve gönderdi. Yazın ve hurma toplama zamanında burada kalırdı. Resûlullah (sas) bu evde Mâriye'nin yanına gelirdi. Mâriye'nin dini yaşayışı çok güzeldi. Kız kardeşi Sîrîn'i de şair Hassân b. Sâbit'e hediye etti. Abdurrahman adında bir çocuğu dünyaya geldi.

Mâriye, Resûlullah (sas) için bir çocuk dünyaya getirdi; Resûlullah ona İbrahim ismini koydu. Yedinci gününde ona bir koyun akika (kurban) yaptı; saçını kestirdi ve saçının ağırlığı miktarınca gümüş parayı miskinlere dağıttı. Sonra emretti; saç yere gömüldü. Ona İbrahim ismini koymuştu.

Resûlullah'ın (sas) cariyesi Selmâ ona ebelik yapmıştı. Selmâ, kocası Ebû Râfi'in yanına gitti ve Mâriye'nin erkek bir çocuk dünyaya getirdiğini ona haber verdi. Ebû Râfi Resûlullah'a (sas) müjdeyi hemen verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona bir köle hediye etti. Resûlullah'ın Mâriye'den bir çocuğu dünyaya gelince, eşlerinin zoruna gitti ve biraz kıskandılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: İbn Ebû Sebre bana anlattı. O İshâk b. Abdullah'tan, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Mâriye, -Âişe (r) kadar olmasa da- Resûlullah'ın (sas) diğer eşlerine de ağır gelmeye başladı; onu kıskandılar. Resûlullah (sas) da Mâriye'ye sahip çıktı.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Mâriye, İbrahim'i Hicretin 8. yılında Zilhicce ayında dünyaya getirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O ez-Zührî'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

İbrahim dünyaya gelince Cibrîl (a) Resûlullah'ın yanına gelerek: “es-Selâmü aleyke ya Ebû İbrahim!” dedi.

Bize Muhammed b. Hâzim Ebû Mu'âviye ed-Dârîr haber verdi. O İsmail b. Müslim'den, o Yunus b. Ubeyd'ten, o da Enes b. Mâlik'ten nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sabahladığında yanımıza geldi ve “Muhakkak ki, bu gece bir oğlum dünyaya geldi. Ona atam İbrahim'in ismini koydum.” dedi.

Bize Şebâbe b. Sevvâr haber verdi; dedi ki: Bize el-Mübârek b. Fedâle haber verdi. O da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki: Resûlullah (sas), “Dün gece bir oğlum dünyaya geldi. Ona atam İbrahim'in ismini koydum.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ebû Bekir b. Ebû Sebre bana anlattı. O Hüseyin b. Abdullah b. Ubeydullah b. el-Abbâs'tan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

İbrahim'in annesi onu dünyaya getirince Resûlullah (sas), “İbrahim, annesini özgürlüğüne kavuşturmuş oldu.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Muhammed b. Ebû Sa'sa'a haber verdi. O da Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Sa'sa'a'dan rivayet etti; dedi ki: İbrahim dünyaya gelince, Ensâr kadınları onu emzirmek için yarışa girdiler. Resûlullah (sas) onu Ümmü Bürde bt. el-Münzir b. Zeyd b. Lebîd b. Hıdâş b. Âmir b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr'a verdi. Kocası el-Berâ b. Evs b. Hâlid b. Avf b. Mebzûl b. Amr b. Ganm b. Adî b. en-Neccâr idi. Ümmü Bürde onu emziriyordu. İbrahim, Neccâr oğulları'nda sütanne-babasının yanında kalırdı. Resûlullah (sas) Ümmü Bürde'ye gelir; istirahat eder, sonra kendisine İbrahim getirilirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Süleyman b. el-Muğîre bana anlattı. O da Sâbit el-Bünânî'den nakletti; dedi ki: Bize Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Bu gece bir oğlum dünyaya geldi. Ona atam İbrahim'in ismini koydum.” dedi. Dedi ki: Sonra onu, Ebû Seyf denilen bir demircinin karısı olan Ümmü Seyf'e verdi. Bir ara Resûlullah (sas) çıktı; ben de onu izledim. Nihayet Ebû Seyf'in yanına vardık; demirci körüğünü çekiyordu ve ev duman dolmuştu. Ben hemen Resûlullah'ın önünde yürüyüşümü süratlendirdim ve “Ey Ebû Seyf, Resûlullah geldi; körüğünü kapat.” dedim. Ebû Seyf körüğü kapattı. Resûlullah (sas) çocuğun getirilmesini istedi. Çocuk getirildiğinde Resûlullah (sas) onu bağrına bastı ve Allah'ın söylemesini takdir ettiği şeyleri söyledi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî b. Uleyye haber verdi. O Eyyûb'dan, o Amr b. Sa'îd'den, o da Enes b. Mâlik'ten nakletti; dedi ki:

“Çocuklara karşı Resûlullah (sas) kadar merhametli davranan birisini görmedim. Onun oğlu İbrahim, Medine'nin yüksek yerlerinde (Avâlî) sütannedeydi. Resûlullah İbrahim'in yanına gelir, biz de onunla birlikte gelirdik. Eve girer ve duman altında kalırdı. Onun sütbabası demirciydi. Onu alır ve öperdi.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

İbrahim doğduğu zaman Resûlullah (sas) onu yanıma getirdi ve “Onun bana benzeyişine dikkat et.” dedi. “Bir benzerlik görmüyorum.” dedim. Resûlullah (sas), “Onun etini ve beyazlığını görmüyor musun?” dedi. Bunun üzerine, “Mayası mükemmel olmayan beyazlaşır ve etine dolgun olur.” dedim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah bana anlattı. O ez-Zührî’den, o Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm’dan, o Amre’den, o Âişe’den (r), o da Resûlullah’tan (sas) (bir önceki rivayetin) benzerini rivayet etti; ancak şöyle dedi:

Âişe, “İnek sütüyle beslenen çocuk, etine dolgun olur ve beyazlaşır.” dedi.

Muhammed b. Ömer şöyle dedi:

Resûlullah’ın (sas) geceleyin güttüğü birkaç koyunu ve kendisine ait bir devenin sütü vardı. Bu yüzden İbrahim’in ve annesi Mâriye’nin vücudu beyazdı.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O İbn Ebû Husayn’dan, o da Mekhûl’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Abdurrahman b. Avf’ın yardımıyla içeri girdi; İbrahim can çekişiyordu. Vefat edince Resûlullah’ın (sas) gözleri yaşardı. Abdurrahman, “Ey Allah’ın Resûlü, insanları bundan nehyediyordun? Müslümanlar seni ne zaman ağlar görürlerse onlar da ağlıyorlar.” dedi. [Dedi ki:] Resûlullah’ın gözyaşları kuruyunca, “Bu ancak bir rahmettir. Muhakkak ki, merhameti olmayana merhamet edilmez. Biz insanları ölü için bağırp çağırmaktan ve onda bulunmayan iyilikleri sayıp dökmekten nehyettik.” dedi. Sonra da, “Eğer o herkesi bir araya getiren bir va’d ve herkesin gideceği bir yol olmasaydı; son insan ilk insana kavuşmayacak olsaydı, onun için daha başka türlü yas tutardık. Biz elbette ki, onun için hüznünlüyük. Gözler yaşarır, kalp de hüznlenir, ama biz Rabbimizi kızdıran bir şey söylemeyiz. İbrahim’in geri kalan emzirilmesi cennettendir.” dedi.

Bize Abdullah b. Nümejr el-Hemdânî ve Ebü’l-Muğîre en-Nadr b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Abdurrahman b.

Ebû Leyla anlattı. O Atâ'dan, o Câbir b. Abdullah el-Ensârî'den, o da Abdurrahman b. Avf'tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) elimden tuttu ve beni, İbrahim'in bulunduğu hurma bahçesine götürdü. Onu odasına koydu; can çekişiyordu. Resûlullah'ın gözleri yaşardı. Kendisine, "Ağlıyor musun Ey Allah'ın Resûlü? Sen ağlamayı yasaklamadın mı?" dedim. Resûlullah (sas), "*Ben ancak bağırıp çağırmayı yasakladım. Ben ahmakça ve günah olan iki sesi yasakladım; birisi, bir nimetin haber verilmesinde oyun, eğlence ve şeytanın sesleri olarak çıkarılan ses, diğeri de bir musibet esnasında yüzün tırmalanması, yakaların yırtılması ve şeytanın haykırışı şeklinde çıkarılan ses.*" [Abdullah b. Nümejr hadisinde şunları da söyledi:] "*Bu ancak bir rahmettir. Muhakkak ki, merhameti olmayana merhamet edilmez. Ey İbrahim! Eğer bu hak bir emir, doğru bir va'd ve herkesin gideceği bir yol olmasaydı, son insan ilk insana kavuşmayacak olsaydı, senin için bundan daha şiddetli yas tutardık. Biz elbette ki, senin için hüzünlüyük. Gözler yaşarır, kalp de hüzünlenir, ama biz Rabbimizi (c) kızdıracak bir şey söylemeyiz.*"

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Râşid haber verdi. O da Mekhûl'dan rivayet etti; dedi ki: Resûlullah (sas) oğlu İbrahim'in yanına girdi, sekerattaydı. Resûlullah'ın gözleri yaşardı. Yanında Abdurrahman b. Avf vardı. Dedi ki: "Ya Resûlullah! Ağlamayı yasakladığın halde ağlıyor musun?" Resûlullah (sas), "*Ben bağırıp çağırmayı ve ölüde bulunmayan iyilikleri sayıp dökmeyi yasakladım. Bu (yaptığım) ancak bir rahmettir.*" dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O da Atâ'dan nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) oğlu İbrahim vefat edince şöyle dedi: "*Muhakkak ki kalp hüzünlenir ve gözler yaşarır. Elbette ki Rabbimizi kızdıracak bir şey söylemeyiz. Eğer kıyamet doğru bir va'd, herkesi bir araya getiren bir gün olmasaydı, senin için olan üzüntümüz daha şiddetli olacaktı. Ey İbrahim! Şüphesiz biz senin için hüzünlüyük.*"

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Bükeyr'den, o da Abdullah b. el-Eşec'ten rivayet etti; dedi ki: Resûlullah (sas), oğlu İbrahim için ağladı. Bunun üzerine Üsâme b. Zeyd bağırdı. Resûlullah (sas) onu bundan menetti. Bunun üzerine Üsâme, "Ama seni

ağlıyor görüyorum, ya Resûlullah?” dedi. Resûlullah (sas), “Ağlamak rahmettedir. Bağırmak ise şeytandandır.” dedi.

Bize Ya'lâ b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bize el-Eclah haber verdi. O da el-Hakem'den rivayet etti; dedi ki:

İbrahim vefat edince Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Eğer sınırlı bir ecel ve belli bir vakit olmasaydı senin için, bu tuttuğumuz yastan daha şiddetli bir yas tutardık. Gözler yaşarır, kalp hüzünlenir. Biz inşaallah, ancak Rabbimizi razı edecek şeyler söyleriz. Ey İbrahim! Biz senin için hüzünlüüz.”

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın oğlu İbrahim vefat etti. Resûlullah (sas), “Şüphesiz gözler yaşarır, kalp hüzünlenir. İnşaallah biz ancak hayır söyleriz. Ey İbrahim! Biz senin için hüzünlüüz.” dedi. Ayrıca Resûlullah, “Onun emzirilmesinin tamamlanması cennette olacaktır.” dedi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Eyyûb'dan, o da Amr b. Sa'îd'den rivayet etti; dedi ki:

İbrahim vefat edince Resûlullah (sas) şöyle dedi: “İbrahim benim oğlumdur. Şüphesiz o emzikli iken vefat etti; cennette onun emzirilmesini tamamlayacak olan iki sütannesi olacaktır.”

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O İsmail b. Ebû Hâlid'ten, o da eş-Şa'bî'den rivayet ederek dedi ki:

Resûlullah (sas), “Şüphesiz İbrahim'in cennette bir emzireni olacaktır. Kalan emzirilmesini orada tamamlayacaktır.” dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh, Hişâm b. Abdûlmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî ve Yahya b. Abbâd Şu'be'den naklederek haber verdiler. Şu'be dedi ki:

Ben Adî b. Sâbit'ten işittim; o da el-Berâ b. Âzib'den işitmiş; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) oğlu İbrahim vefat edince Resûlullah (sas), “Muhakkak ki, onun cennette bir emzireni olacaktır.” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi; dedi ki: Bize Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Ben İbrahim'i, Resûlullah'ın kucağında can çekişirken gördüm. Resûlullah'ın (sas) gözleri yaşardı; buyurdu ki: “Gözler yaşarır, kalb hüznlenir; ancak biz Rabbimizi razı eden şeylerden başka bir söz söylemeyiz. Vallahi ey İbrahim, biz senin için mahzunuz.”

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O da Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) İbrahim'in üzerine cenaze namazını kıldı ve “Emzirilmesinin tamamlanması cennettedir.” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi. O İsrâîl b. Yunus'tan, o Câbir'den, o Âmir'den, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Mâriye el-Kıbtıyye'nin çocuğu İbrahim'in üzerine cenaze namazını kıldı. O vefat ederken on altı aylık idi. Şöyle dedi: “Cennette emzirilmesini tamamlayacak bir sütannesi olacaktır. O siddîktir.”

Bize Vekî haber verdi. O Süfyân'dan, o Câbir'den, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oğlu İbrahim'in üzerine cenaze namazı kıldı. İbrahim öldüğünde on altı aylık idi.

Bize Vekî haber verdi. O İsrâîl'den, o Câbir'den, o Âmir'den, o el-Berâ'dan, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; buyurdu ki:

“Şüphesiz İbrahim'in bir sütannesi olacak; emzirilmesinin kalan kısmını cennette tamamlayacaktır.” Resûlullah, “Muhakkak ki o siddîk ve şehittir.” dedi.

Bize Affân b. Müslim, Yahya b. Hammâd ve Musa b. İsmail et-Tebûzekî haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Avâne haber verdi; dedi ki: Bize İsmail es-Süddî haber verdi; dedi ki:

“Resûlullah (sas), oğlu İbrahim’in üzerine namaz kıldı mı?” diye Enes b. Mâlik’e sordum. Enes, “Bilmiyorum, Allah rahmet etsin. Eğer yaşıyaydı, siddîk bir nebi olurdu.” dedi.

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi. O Atâ b. Aclân’dan, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oğlu İbrahim’in üzerine dört tekbir aldı.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’dan, o Ca’fer b. Muhammed’ten, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), oğlu İbrahim vefat edice onun namazını kıldı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Mis’ar haber verdi. O Adî b. Sâbit’ten, o da el-Berâ’dan işitmiş; el-Berâ şöyle derdi:

Resûlullah’ın (sas) vefat eden oğlu İbrahim için “Cennette bir emzireni ya da bir sütannesi olacaktır.” [Mis’ar burada şüpheye düştü] derdi.

Bize Yahya b. Hammâd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Süleyman, yani el-A’mes’ten, o Müslim’dan, o da el-Berâ’dan nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) oğlu İbrahim on altı aylık iken vefat etti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Onu Bakî mezarlığına defnediniz. Onun için cennette bir emzireni olacaktır.” dedi. el-Berâ, “İbrahim, Resûlullah’ın Kıptî bir cariyesindendi.” dedi.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Musa bana anlattı; dedi ki: Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib bana haber verdi; dedi ki:

İlk defa *Bakî* kabristanına defnedilen Osman b. Maz'ûn'dur. Resûlullah'ın (sas) oğlu İbrahim onu izledi. Sonra eliyle işaret etti. [Demek istedi ki:] “Sen *Bakî* mezarlığına gittiğinde, solundaki son kabri geçince, yani mezbeleliğin arkasındaki kabre geldiğinde, işte orası İbrahim'in kabridir.”

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Nevfel b. el-Muğîre b. Sa'îd el-Hâşimî haber verdi. O da Ali'nin akrabalarından bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) İbrahim'i defnederken, “Bir kap su getirecek biri var mıdır?” dedi. Ensârdan biri bir su kabı getirdi. Resûlullah (sas), “İbrahim'in kabri üzerine serp.” dedi.

Dedi ki: “İbrahim'in kabri yola yakındı.” dedi ve Akîl'in evine yakın bir yere işaret etti.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Talha haber verdi. O Amr'dan, o da Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

İbrahim'in kabri düzeltilirken, Resûlullah (sas) sanki kabrin kenarında (fazlalık) bir taş gördü, onu parmağıyla düzeltirken, “Sizden biri bir iş yaptığı zaman onu muhkem yapsın; çünkü bu (tür işler), musibete uğrayan kişiyi teselli eden şeylerdendir.” diyordu.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân'dan, Bürd'ten, o da Mekhûl'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oğlunun kabrinin kenarındaydı; lahitte bir delik gördü. Kazıcıya bir parça çamur verdi ve “Şüphesiz bu (tür şeyler) zarar ya da fayda vermez; ancak sağ olanın gözüne bir aydınlık veriyor.” dedi.

Bize Abdullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da es-Sâib b. Mâlik'ten nakletti; dedi ki:

Güneş tutuldu; o gün Resûlullah'ın (sas) oğlu İbrahim vefat etti.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ziyâd b. İlâka'dan, o da el-Muğîre b. Şu'be'den rivayet etti; dedi ki:

İbrahim'in vefat ettiği gün güneş tutuldu. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Muhakkak ki, güneş ve ay Allah'ın ayetlerinden iki ayettirler. Bir insanın ölümü için tutulmazlar. Siz onların tutulduğunu gördüğünüzde, açığa çıkıncaya kadar dua etmelisiniz” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. el-Gasîl haber verdi. O Âsım b. Amr b. Katâde'den, o da Mahmûd b. Lebîd'den haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın oğlu İbrahim vefat ettiği gün güneş tutuldu. İnsanlar, “Güneş İbrahim'in ölümünden dolayı tutuldu.” dediler. Resûlullah (sas) çıktı; bu konuşmaları duydu. Bunun üzerine Allah'a hamd ve sena ettikten sonra, “Ey İnsanlar! Hiç şüphesiz güneş ve ay Allah'ın ayetlerinden birer ayettirler. Bir insanın ölümü ya da hayatı için tutulmazlar. Böyle bir olaya şahit olduğunuzda camilere koşunuz.” dedi ve gözleri yaşardı. İnsanlar, “Ya Resûlullah! Allah'ın Elçisi olduğunuz halde ağlıyor musunuz?” diye sordular. Resûlullah, “Ben ancak bir insanım; gözler yaşarır, kalp korkar, fakat biz Rabb'ı kızdıracak bir şey söylemeyiz. Vallahi Ey İbrahim! Biz senin için üzülmüyoruz.” dedi. İbrahim öldüğünde on sekiz aylık idi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Kuşkusuz onun için cennette bir emziren olacaktır.”

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdiler. Onlar İsrâîl'den, o, Câbir'den, o da Âmir'den nakletti; dedi ki:

İbrahim vefat ettiğinde on sekiz aylık idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Ca'fer bana anlattı. O Abdullah b. Osman Huseym'den, o Şehr b. Havşeb'den, o da Esmâ bt. Yezîd'ten rivayet etti; dedi ki:

İbrahim vefat ettiği zaman Resûlullah'ın gözleri yaşardı. el-Mu'izzî, “Ya Resûlullah! Sen Allah'ın hakkını en iyi bilenlerdensin! (Sen de mi?)” dedi. Bunun üzerine Resûlullah, “Gözler yaşarır ve kalp hüzünlenir. Ancak biz Rabb'ı kızdıracak bir şey söylemeyiz. Ey İbrahim! Eğer ölüm doğru ve herkesi bir araya getiren bir va'd olmasaydı, sana bundan daha şiddetli bir yas tutardık. Muhakkak ki biz senin için mahzunuz.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Üsâme b. Zeyd el-Leysî bana anlattı. O el-Münzir b. Ubeyd'ten, o Abdurrahman b. Hassân b. Sâbit'ten, o da annesi Sîrîn'den nakletti; dedi ki:

İbrahim'in ölümü sırasında orada hazır bulundum. Ben ve kız kardeşim (Mâriye) bağırduğumuzda Resûlullah'ın bize yasak koymadığını gördüm. Fakat İbrahim vefat edince, bağırmamızı yasakladı. Resûlullah (sas) ve Abbâs oturuyorlarken el-Fadl b. Abbâs onu yıkadı. Sonra taşındı. Ben Resûlullah'ı, onun kabrinin kenarında gördüm. Abbâs da onun yanında oturuyordu. el-Fadl b. Abbâs ve Üsâme b. Zeyd onun kabrine indiler. Ben de onun kabrinin yanında ağlıyordum, fakat kimse beni alıkoymadı. O gün güneş tutuldu. İnsanlar, "İbrahim'in ölümü içindir." dediler. Bunun üzerine Resûlullah(sas), "Muhakkak ki, güneş bir kimsenin ölümü ya da hayatı için tutulmaz." dedi. Resûlullah (sas) (kabrin etrafına konan) kerpiçte bir delik gördü ve kapatılmasını emretti. Bu Resûlullah'a soruldu. Resûlullah (sas), "Şüphesiz bu bir zarar ya da menfaat sağlamaz. Ancak sağ olanların gözünü aydınlatır. Kul bir iş yaptığı zaman Allah onu muhkem yapmasını ister." dedi. İbrahim 10. yılda, Rebîülevvel'in onunda, Salı gecesi vefat etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ya'kûb b. Muhammed b. Ebû Sa'sa'a haber verdi. O da Abdullah b. Abdurrahman b. Ebû Sa'sa'a'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın oğlu İbrahim Benî Mâzin kabilesinden Ümmü Bürde'nin yanında vefat etti. Resûlullah (sas), "Şüphesiz İbrahim için, cennette emzirmesini tamamlayacak bir emziren olacaktır." dedi. İbrahim, Ümmü Bürde'nin evinden küçük bir tahtanın üzerinde taşındı. Resûlullah (sas) el-Bakî'de üzerinde namaz kıldı. Resûlullah'a, "Ya Resûlullah! Onu nereye defnedelim?" diye soruldu. Resûlullah (sas), "Öncümüz Osman b. Maz'ûn'un yanına." dedi. Resûlullah (sas), Ümmü Bürde'ye bir parça hurmalık vermişti. Bu hurmalık daha sonra Abdullah b. Zem'a b. el-Esed el-Esedî'nin malına intikal etti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Âsım el-Hakemî haber verdi. O Amr b. el-Hakem'den, o da Sevbân'dan nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir taş istedi, (İbrahim'in) kabrinin yanına koydu. Ayrıca kabrinin üzerine su serpti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Abdullah b. Müslim bana anlattı; dedi ki: Abdullah b. Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan işittim; amcama (ez-Zührî'yi kast ediyor) anlatıyordu; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Eğer İbrahim yaşasaydı, bütün Kıptîlerden cizyeyi kaldırırdım.” dedi.

Bize el-Hakem b. Musa Ebû Sâlih el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize el-Velîd b. Müslim anlattı; dedi ki: Bize İbn Câbir haber verdi ki; kendisi, Mekhûl'un şöyle anlattığını işitti; dedi ki:

Resûlullah (sas), oğlu İbrahim vefat ettiği gün onun hakkında şöyle dedi: “Eğer yaşasaydı, onun dayılarından hiçbirisi köle olmazdı.”

• Resûlullah'ın (sas), Kureyş'in Kabeyi Yıkıp Yeniden Yapmasına Şahit Oluşu

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî haber verdi. O Sa'îd b. Amr el-Hüzelî'den, o babasından ve Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî'den, o Ebû Gatafân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Ayrıca bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den rivayet etti. Hadisleri birbirine girdi; dediler ki:

Yağmur yağdığında çer-çöp yağmurla birlikte Mekke'ye iniyordu. Sel, Mekke'nin yukarisından girer, Kâbe'ye kadar gelirdi. Kâbe sel yüzünden çatlamıştı; Kureyş onun yıkılmasından korktu. Ayrıca Kâbe'den bir süs eşyası, bir de inci ve cevher işlemeli altından bir ceylan (heykeli) çalınmıştı. Kâbe'nin temeli toprak üzerine konulmuştu.

Denizde, içinde Bizanslıların bulunduğu bir gemi geliyordu; onların başında bina ustası olan Mimar Bakum da vardı. Fırtına gemiyi Şu'aybe denilen yere sürükledi. Burası Cidde'den önceki gemi limanıydı. Gemi kırılıp parçalanmıştı. el-Muğîre b. Şu'be Kureyş'ten bir heyetle birlikte gemiye giderek kerestesini satın aldılar. Ayrıca Bizanslı Mimar Bakum ile

konusarak onu *Mekke*'ye getirdiler. Bakum'a, "Rabbimizin evini inşa etsek?" dediler. Taşların toplanmasını ve işe yarar olanların ayıklanmasını emrettiler. Bir ara Resûlullah (sas) onlarla birlikte taşları taşıyordu. Kendisi o zaman 35 yaşlarındaydı. Peştemalllarını (izar) boyunlarına koyuyor ve taşları omuzluyorlardı. Resûlullah da böyle yapıyordu. Fakat Resûlullah'a (sas) "Avret yerlerini ört!" şeklinde nida gelince birden yere yığıldı. Bu, ona yapılan ilk nida idi. Ebû Tâlib kendisine, "Yeğenim, izarını başının üzerine koy." dedi. Resûlullah(sas) ise "*Başıma gelen şey, benim hareketim sebebiyledir.*" dedi. Bundan sonra Resûlullah'ın (sas) avret yerleri hiç görülmedi.

Kâbe'yi yıkmak için karar aldıklarında bazıları "Sakın *Kâbe*'nin inşaatına temiz olmayan kazancınızı sokmayın. Akrabalarla ilişkiyi keserek ya da herhangi birisine zulmederek elde ettiğiniz kazançlarınızı sokmayınız." dediler. Bunun üzerine Velîd b. el-Muğîre kazmayı alıp *Kâbe*'yi yıkmaya başladı. Sonra da ayağa kalkıp taşları atmaya başlarken, "Allah'ım! Korkulacak bir şey yok, hayır işlemekten başka maksadımız yoktur." diyordu. Ardından Velîd yıkmaya başladı, Kureyş de onunla birlikte yıktı. Yıkımdan sonra inşasına başladılar ve *Kâbe*'yi paylaştıırıp kura çektiler. Rûkn-i Esved ile Rûkn-i Hicr (-i İsmail) arasındaki kısım, yani *Kâbe*'nin dış yüzeyi Abdümenâf ve Zühre'ye düştü. Rûkn-i Hicr-i İsmail'den Hicr-i İbrahim'e kadarki bölüm ise, Benî Esed b. Abdüluzzâ ile Benî Abdüddâr b. Kusay'a düştü. Rûkn-ü Esved ile Rûkn-i Yemânî arasındaki bölüm Teym ve Mahzûm kabilesine düştü. Rûkn-i Yemânî ile Rûkn-i Esved arasındaki bölüm de, Sehm, Cumah, Adî ve Âmir b. Lüey'e düştü. *Kâbe*'yi inşa ettiler. *Hacerülesved*'in konulacağı yere geldiklerinde her kabile kendisinin bu iş için daha layık olduğunu söyledi. İhtilaf etmeye başladılar; hatta savaşırmaktan bile korktular.

Sonra, Benî Şeybe kapısından kim önce Harem'e girerse, *Hacerülesved*'i o kişinin yerine koyacağı hususunda anlaştılar. Her kabile, "Biz buna razıyız, kabul ettik." dedi. Benî Şeybe kapısından ilk giren şahıs Resûlullah (sas) oldu. Onu gördüklerinde, "Bu Emin adamdır. Aramızda vereceği hükme razıyız." dediler. Durumu ona bildirdiler. Resûlullah (sas) ridasını yere serdi; sonra *Hacerülesved*'i içine koydu. Sonra, "*Kureyş'in her hanesinden bir adam gelsin.*" dedi. Benî Abdümenâf'tan Utbe b. Rebî'a vardı. İkinci haneden Ebû Zem'a, üçüncüden Ebû Huzeyfe b. el-Muğîre, dördüncü haneden de Kays b. Adî vardı.

Sonra Resûlullah (sas), “Sizden her bir adam ridanın bir köşesinden tutup kaldırsın.” dedi. Taşı birlikte kaldırdılar, sonra Resûlullah (sas) taşı kendi eliyle yerine koydu. Necid ehlinde bir adam, *Hacerülesved*’i yerine bağlaması için Resûlullah’a bir taş vemeye gitti. Abbâs b. Abdülmuttalib, “Hayır!” dedi ve onu uzaklaştırdı. Ardından Abbâs Resûlullah’a bir taş yetiştirdi. *Hacerülesved*’i onunla bağladı. Necidli uzaklaştırıldığı için kızdı. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Bizimle birlikte burada *Kâbe*’yi inşa eden herkes bizdendir.” dedi. [Ravi dedi ki:] Bunun üzerine Necidli, “Hayret doğrusu! Şerefli, akıllı zengin ve yaşlı bir topluluk, yaşı en küçük, malı en az bir adama güvenip en değerli işlerinde ve korumalarında, hepsi ona hizmet ediyor gibi onu kendilerine başkan yapmışlar. Vallahi o zat, onları gruplara ayıracak, aralarındaki şan ve şerefi paramparça edecektir.” dedi. Bu sözleri söyleyenin İblis olduğu da rivayet edilmiştir. Bunun üzerine Ebû Tâlib duygularını şiire dökerek şöyle dedi:

*İnkâr edemeyeceğimiz hüküm ve adalet konusunda,
Onun evveli de sonu da bizimdir.*

*Büyük gayret sarfettik, onu tamir etmek için,
Biz onun hayırlı kısmını ve daha fazlasını tamir ettik.*

Eğer hak ve doğru bir iş yaptıysak, onun bolluğu bizdedir.

Sonra ağaçların konulacağı yere kadar *Kâbe*’yi inşa ettiler. *Kâbe*’nin tavanına on beş adet direk koydular. Ayrıca altı sütun üzerine inşa ettiler; Hicr-i İsmail’i de *Kâbe*’nin dışına çıkardılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi. O el-Velîd b. Atâ’dan, O el-Hâris b. Abdullah b. Ebû Rebî’a’dan, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Âişe’ye şöyle dedi: “Senin kavmin *Kâbe*’nin yüksekliğini kısa tuttular. Eğer onlar şirk dönemine yakın olmasalardı, eksik bıraktıklarını yerine getirirdim. Eğer benden sonra kavmin onu bina edecek olurlarsa, onların eksik bıraktıkları yerleri sana göstereyim.” Hicr-i İsmail’de yedi zirâ’a^[123] yakın eksik yer gösterdi. Âişe dedi ki: Resûlullah (sas) hadisinde, “...ve ben *Kâbe*’ye, zeminden açılmış iki kapı yapardım; birisi doğuda, diğeri batıda. Kavminin, neden *Kâbe*’nin kapısını yüksek

yaptıklarını biliyor musun?” dedi. Ben, “Bilmiyorum” dedim. Resûlullah (sas), “İstemediklerini oraya sokmamak için.” dedi. Kâbe’ye girmesini istemedikleri bir adam olduğu zaman, onu çağırırlardı. Tam gireceği sırada onu itip düşürürlerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî bana anlattı. O Sa’îd b. Amr’dan, o da babasından nakletti; dedi ki:

Ben Cahiliye döneminde, Kureyş’in Kâbe’yi Pazartesi ve Perşembe günleri açtıklarını gördüm. Onun korucuları, kapısının üzerinde oturlardı. Kâbe’nin içine girmek isteyen adam tırmanırđ; eğer girmesini istemiyorlarsa itilip düşürölürdü. Çoğu zaman adam ölürdü. Müşrikler ayakkabıyla Kâbe’ye girmezlerdi; buna çok önem verirlerdi. Ayakkabılarını tahtaların altına koyarlardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Hâlid b. Rebâh’tan, O Muttalib b. Abdullah b. Hanzab’dan, o da Kureyş’in mevlası İbn Mersâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Abbâs b. Abdülmuttalib’in şöyle dediğini işittim: “Resûlullah (sas) (Veda) haccında Kâbe’ye ipekten bir örtü giydirdi.”



[121] Kevser 106/ 3.

[122] Ensînâ, Nil’in doğusunda Sa’îd bölgesindeki şehirlerdendir.

[123] Zirâ, ortalama 64. cm uzunlukta bir ölçüdür (M).

RESÛLULLAH'IN (SAS) NÜBÜVVETİ



Bize İsmail b. İbrahim b. Uleyye haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o da Abdullah b. Şakîk'ten rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah'a, "Ya Resûlullah! Ne zaman peygamber oldun?" dedi. Bunun üzerine insanlar, "Bırak, böyle şeyler sorulur mu?" dediler. Resûlullah (sas), "Bırakın onu! Âdem ruh ile cesed arasında iken ben peygamber idim." dedi.

Bize Affân b. Müslim ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o Abdullah b. Şakîk'ten, o da İbn Ebü'l-Ced'â'dan nakletti; dedi ki:

Ben Peygamber'e (sas), "Ya Resûlullah! Ne zaman peygamber oldun?" dedim. Resûlullah (sas), "Âdem, ruh ve cesed arasında olduğundan beri." dedi.

Bize Ömer b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Ebû Hind haber verdi. O da Mutarrif b. Abdullah b. eş-Şihhîr'den rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah'a, "Ne zaman peygamber oldun?" diye sordu. Resûlullah (sas), "Âdem'in ruh ve çamur arasında olduğu zamandan beri." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl b. Yunus haber verdi. O da Câbir b. Âmir'den nakletti; dedi ki:

Bir adam Peygamber'e (sas), "Ne zaman sana peygamberlik verildi?" dedi. Peygamber (sas), "Âdem ruh ile cesed arasında iken; benden misak alındığı zaman." dedi.

Bize el-Hasan b. Sevvâr Ebü'l-Alâ el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Mu'âviye b. Sâlih'ten, o Sa'îd b.

Süveyd'ten, o Abdü'l-Alâ b. Hilâl es-Sülemî'den, o da Resûlullah'ın sahâbîsi İrbâd b. Sâriye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini işittim: “Âdem, henüz çamurun içinde iken bile ben Allah'ın kulu ve peygamberlerin sonuncusuydum. İbrahim babamın duası, İsa'nın beni müjdelemesi ve annemin gördüğü rüya ile bunu size haber verebilirim.” Resûlullah'ın (sas) annesi gibi bütün peygamberlerin anneleri de rüyalar görmüşlerdir. Resûlullah'ın (sas) annesi, onu doğurduğu zaman, kendisine Şâm'ın saraylarını gösteren ve aydınlatan bir ışık görmüştü.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Cüveybir haber verdi. O da ed-Dahhâk'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Ben İbrahim babamın duasıyım. İbrahim, Kâbe'nin temellerini yükseltirken, **‘Rabbimiz! İçlerinden onlara bir peygamber gönder.’**^[124] demişti.”

Bize Muhammed b. Ömer Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Rebî'a b. Osman bana anlattı. O da Ömer b. Ebû Enes'ten rivayet etti; dedi ki: Ayrıca bize İsmail b. Abdülmelik el-Ensârî anlattı. O Abdullah b. Abdurrahman'dan, o da Ma'mer'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Ben İbrahim babamın duasıyım. Meryem oğlu İsa da beni müjdelemiştir.” dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Ayrıca bize Ferec b. Fedâle haber verdi. O Lokman b. Âmir'den, o da Ebû Ümâme el-Bâhilî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a, “Ya Resûlullah! Senin işinin (nübüvvetinin) başlangıcı ne zamandı?” diye soruldu. Resûlullah (sas), “Babam İbrahim'in duası ile başladı. Meryem oğlu İsa da beni müjdelemiştir.” dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O Sa'îd b. Ebû Arûbe'den, o da Katâde'den nakletti; dedi ki: Ayrıca bize Ömer b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl haber verdi. O da Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “YaratılıŖta insanların ilkiyim. Nübüvvetle görevlendirilmede ise sonuncusuyum.” dedi.

• Bi’setten Önce Resûlullah’ta (sas) Görülen Nübüvvet Alametleri

Bize Abdülvehhâb b. Atâ anlattı. O da Sevr b. Yezîd’ten nakletti; dedi ki: Ayrıca bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sevr b. Yezîd haber verdi. O da Hâlid b. Ma’dân’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a (sas), “Bize kendinden haber ver.” denildi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ben, atam İbrahim’in duasıyım. Meryem oğlu İsa beni müjdelemiştir. Annem beni dünyaya getirdiği zaman, Şâm saraylarını aydınlatan bir nurun kendisinden çıktığını görmüştür. Ben, Benî Sa’d b. Bekir kabilesinde sütanneye verildim. Bir ara ben ve kardeşim evimizin arkasında hayvan otlatırken, üzerlerinde beyaz elbiseler bulunan ve ellerinde içi karla dolu altından yapılmış bir leğen olan iki adam bana geldiler. Beni aldılar ve göğsümü açtılar. Kalbimi çıkarıp yardılar ve içinden siyah bir kan pıhtısı çıkarıp attılar. Sonra göğsümü ve kalbimi bu karla yıkadılar. Sonra onlardan biri, “Onu ümmetinden 100 kişi ile tart.” dedi. Beni tarttılar; tartıya geldim. Sonra, “Onu ümmetinden 1.000 kişi ile tart.” dedi. Beni tarttılar, tartıya geldim. Sonra, “Onu bırak, eğer onu bütün ümmetiyle tartarsan onları dengeler.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde anlattı. O da kardeşinden nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) dünyaya geldiği zaman ellerinin üzerinde yere düşmüş; gözlerini semaya dikerek eliyle yerden bir avuç toprak kavramıştı. Bu haber Lihb kabilesinden bir adama ulaştı. Arkadaşına, “Dikkat et, eğer fal doğru çıkarsa bu çocuk yeryüzündeki insanları elbetteki mağlup edecektir.” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O da Sâbit b. Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) çocuklarla oynuyordu. Birisi geldi, onu aldı ve karnını yardı. Karnından bir et parçası çıkarıp attı ve “Bu şeytanının sendeki payıdır.” dedi. Sonra onu Zenzem suyu ile altından bir leğen içinde yıkadı.

Ardından açtığı yeri dikip sardı. Çocuklar onun sütannesine koşarak, “Muhammed öldürüldü! Muhammed öldürüldü!” dediler. Resûlullah (sas) çıkageldi; fakat benzi sararmıştı. Enes dedi ki: “Biz dikişin izlerini Resûlullah’ın göğsünde görüyorduk.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Zeyd b. Eslem anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

Halîme (Mekke’ye) geldiğinde kocası ve Abdullah adında emzirdiği bir oğlu da onunla gelmişti. Yanlarında gümüş rengi bir dişi eşekleri ve çok zayıf bir develeri vardı. Devenin memesinde bir damla bile süt yoktu; hatta yavrusu zayıflıktan ölmüştü. “Emzirmek için bir çocuk buluruz” düşüncesiyle Mekke’ye giden Halîme ile birlikte Sa’d kabilesine mensup kadınlar da vardı. Mekke’ye gelip birkaç gün kaldılar. Birer çocuk aldılar, fakat Halîme emzirecek çocuk bulamadı. Ona sadece Muhammed Resûlullah (sas) teklif edilmişti. Halîme, “Yetimdir, babasızdır.” diyerek onu almak istemiyordu. Nihayet çocuk alma zamanı sona ermişti. Halîme Muhammed’i aldı. Fakat Halîme’nin arkadaşları ondan bir gün önce yola çıkmışlardı. Annesi Âmine, Halîme’ye yönelerek şöyle dedi: “Ey Halîme! Bilmiş ol; sen öyle bir çocuk aldın ki, onda önemli bir hal vardır. Vallahi ben ona hamile kaldım; fakat başka kadınların hamilelikte duydukları şeyleri duymadım. Ziyaretime gelindi ve bana denildi ki, ‘Sen bir erkek çocuk dünyaya getireceksin; ona Ahmed adını koy. O âlemlerin efendisidir.’ Ayrıca, başını semaya kaldırmış ve ellerine dayanmış olarak dünyaya geldi.”

Halîme kocasına gitti ve durumu ona haber verdi. Kocası buna sevindi. Dişi eşeklerinin ve develerinin üzerinde yola çıktılar. Eşek daha rahat yürüyordu. Devenin memeleri de sütle dolmuştu. Sabah ve akşam onu sağıyorlardı. Halîme arkadaşlarına yetişti. Arkadaşları onu gördüklerinde, “Kimi aldın?” dediler. Halîme durumu onlara haber verdi. Onlar, “Umarız bereketli olur.” dediler. Halîme ise “Biz onun bereketini gördük bile. Ben oğlum Abdullah’ı doyuramıyordum. Açlık yüzünden uyumamıza fırsat vermiyordu. Şu anda o ve kardeşi istedikleri kadar doyuyorlar ve uyuyorlar. Eğer üçüncü biri daha olsaydı, o da doyacaktı. Annesi, onu iyi korumamı bana emretti.” dedi.

Halîme onu memleketine götürdü. Ukâz panayırına kadar orada kaldı. Nihayet Halîme Resûlullah’ı Ukâz panayırına götürdü. Orada Hüzeyl

kabilesine mensup bir kâhin vardı. İnsanlar ona çocuklarını gösteriyorlardı. Kâhin Resûlullah'a bakar bakmaz, "Ey Hüzeyl kabilesi! Ey Arap topluluğu!" diyerek bağırmaya başladı. Pazara gelen insanlar etrafında toplanınca, kâhin, "Bu çocuğu öldürünüz!" dedi. Halîme onu hemen alıp uzaklaştı. İnsanlar, "Hangi çocuk?" diye soruyorlar; kâhin, "İşte şu çocuk!" diyordu. Tabi, bir şey göremiyorlardı; annesi onu alıp götürmüştü. Sonra kâhine, "Neydi o?" denildi. Kâhin, "Ben bir çocuk gördüm. Tanrılarım yemin ederim, o sizin dindaşlarınızı öldürecek, tanrılarınızı kıracak ve size galip gelecektir." dedi. Kâhinin dediği çocuk Ukâz'da arandı, fakat bulunamadı. Halîme onu evine götürmüştü. Bundan sonra onu ne bir kâhine ne de herhangi bir insana gösterdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ziyâd b. Sa'd bana anlattı. O da İsa b. Abdullah b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Hüzeyl kabilesine mensup yaşlı adam, "Ey Hüzeyl kabilesi! Tanrılara yemin ederim ki, bu çocuk semadan bir emir bekliyor!" diye bağırıyordu. O kâhin insanları Peygamber'e (sas) karşı kıskırtıyordu. Durmadan bunu tekrarlayarak sonuçta aklı gitti ve kâfir olarak öldü.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mu'âz b. Muhammed anlattı. O Atâ b. Ebû Rebâh'tan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Halîme, Peygamber'i (sas) aramak için çıktı. Hayvanlar öğle istirahatına çekilmişti. Onu kız kardeşiyle buldu. "Bu sıcakta mı dolaşıyorsunuz?" dedi. Kız kardeşi, "Anneciğim, kardeşim hiç sıcak görmedi. Ona gölge yapan bir bulut gördüm; buraya gelinceye kadar, o durduğu zaman duruyor, yürüdüğü zaman onunla birlikte hareket ediyordu."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Ma'sher Necîh anlattı; dedi ki:

Abdülmuttalib için Kâbe'nin gölgesinde bir minder serilirdi; çocukları gelirler, minderin etrafında otururlar ve Abdülmuttalib'i beklerlerdi. Resûlullah (sas) ise, çocuk iken gelir, üzerine oturmak için mindere tırmanırdı. Amcaları, "Babanın döşeğinden uzak dur, ey Muhammed!" derlerdi. Abdülmuttalib bu durumu gördüğünde, "Muhakkak ki bu oğlum

büyükliğe ve otorite sahibi olmaya alışıyor.” ya da “Muhakkak ki, o kendi kendine otorite sahibi olmayı düşünüyor.” diyordu.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Avn haber verdi. O da Amr b. Sa'îd'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib şöyle dedi: Ben, Zülmecâz'da idim. Kardeşimin oğlu (yani Peygamber) benimle birlikteydi. Susuzluktan ağzım kurumaya başlamıştı. Durumumu ona şikâyet ettim ve “Ey kardeşimin oğlu! Susadım ben.” dedim. Ben öylesine durumumu ona söylemişim; çünkü ondan çaresizlikten başka bir şey ummuyordum. Birden doğruldu, sonra (devesinden) indi ve “Amca susadın mı?” diye sordu. “Evet” dedim. Topuklarıyla yere vurdu, birden su çıktı. Bana “İç amca!” dedi. Ben de içtim.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Melîh haber verdi. O da Abdullah b. Muhammed b. Akîl'dan rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib Şâm'a gitmek istedi. Resûlullah (sas) ona, “Ey Amca! Beni burada kime bırakıp gidiyorsun? Bana bakacak anne, beni koruyacak bir kimse yok!” dedi. Dedi ki: Ebû Tâlib çok duygulandı sonra onu da yanında götürdü. Onunla yola çıktı; bir kilisenin sahibine misafir oldular. Rahip, “Bu çocuk senin neyindir?” diye sordu. Ebû Tâlib, “Oğlumdur.” dedi. Rahip, “O senin oğlun değildir. Onun babası hayatta olamaz.” dedi. Ebû Tâlib, “Neden?” diye sordu. Rahip, “Çünkü onun yüzü bir peygamber yüzü, gözleri de bir peygamberin gözleridir.” dedi. Ebû Tâlib, “Peygamber (sas) nedir?” dedi. Rahip, “Peygamber (sas), gökten kendisine vahiy gelen, kendisi de onu yerdeki insanlara anlatandır.” dedi. Ebû Tâlib, “Allah, senin bu söylediklerinden daha büyüktür.” dedi. Rahip, “Onu Yahudilerden koru.” dedi. Sonra yola çıktı, yine bir manastıra sahip bir rahibe misafir oldular. Rahip, “Bu çocuk senin neyindir?” dedi. Ebû Tâlib, “Oğlumdur.” dedi. Rahip: “O, senin oğlun değildir. Onun babası hayatta olamaz.” dedi. Ebû Tâlib, “Neden?” diye sordu. Rahip, “Çünkü onun yüzü bir peygamber yüzü, gözleri de bir peygamberin gözleridir.” dedi. Ebû Tâlib, “Sübhaneallah! Allah senin bu dediklerinden büyüktür” dedi ve “Ey kardeşimin oğlu! Bunların dediklerini duymuyor musun?” dedi. Peygamber (sas), “Allah'ın kudretini inkâr etme.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; Bize Muhammed b. Sâlih b. Dînâr ve Abdullah b. Ca'fer ez-Zührî haber verdi; dedi ki: Ayrıca bize İbn Ebû Habîbe haber verdi. O da Dâvûd b. el-Husayn'dan nakletti; dediler ki:

Resûlullah - Ebû Tâlib ile birlikte- Şâm'a ilk kez gittiğinde on iki yaşındaydı. Kervan Şâm'ın Busra kasabasına vardığında orada, Bahîrâ adında bir rahip kendisine ait bir manastırda duruyordu. Hristiyan âlimler bu manastırda, birbirinden miras aldıkları bir kitabı öğreniyorlardı. Bahîrâ'nın yanına vardıklarında -ki, daha önce oradan geçtiklerinde o zamana kadar Rahip onlarla hiç konuşmamıştı- onun manastırına yakın bir yerde konakladılar. Daha önce de, geçtiklerinde hep burada konaklıyorlardı. Rahip Bahîrâ kervandakilere bir yemek hazırlayıp onları davet etti.

Rahib'i bu davete sevkeden şey, onlar göründükleri zaman, ağacın altına gelinceye kadar bir bulut parçasının, kervandakilerin arasından Peygamber'i (sas) takip ediyor olmasıydı. Rahip o bulut parçasının ağacın üzerinde gölge yaptığını gördü. Ayrıca ağaç dallarının da, ağaç altında gölgelenen Resûlullah (sas) üzerinde nemlendiklerini gördü. Bahîrâ bunu görünce manastırından indi ve yemeğin yapılmasını emretti. Yemek getirildi; Bahîrâ onlara haber gönderdi ve "Ey Kureyş topluluğu! Size yemek hazırladım. Hepinizin yemeğe gelmenizi istiyorum. Küçük-büyük, hür ya da köle, sizden hiçbir kimse geride kalmasın. Bu gelişinizle beni şerefleştirmiş olursunuz." dedi. Kureyş'ten bir adam, "Ey Bahîrâ! Sen bize yemek hazırlamazdın. Bugün sana ne oldu?" dedi. Bahîrâ, "Ben size ikramda bulunmak istedim. Bu sizin hakkınızdır." dedi.

Bunun üzerine bütün Kureyş, Bahîrâ'nın etrafında toplandı. Kervan içinde Resûlullah'tan (sas) daha genç kimse yoktu. Bu yüzden arkada kalmıştı. Bahîrâ, Kureyş'e baktığında, kendi kitaplarında bulduğu ve tanıdığı sıfatları onlarda göremedi. Ayrıca bulut parçasının onlardan hiçbirisinin üzerinde olmadığını fakat geride kalan Resûlullah'ın (sas) üzerinde olduğunu gördü. Bahîrâ, "Ey Kureyş topluluğu! Sizden hiçbirisi size vereceğim yemekten geri kalmasın." dedi. Kureyşliler ise "Kimse geri kalmadı; ancak yaşı genç olan bir çocuk kervanın yanında kaldı." dediler. Bahîrâ, "Onu da çağırın, o da yemeğime gelsin. Yemekte hazır bulunmanız yanında, sizden biri olarak gördüğüm halde, bir tek adamın katılamaması ne kadar çirkin olur!" dedi. Kureyş, "Vallahi o soy bakımından bizden biridir. O (Ebû Tâlib'i

kastederek), bu adamın yeğenidir. O, Abdülmuttalib'in çocuklarındandır.” dediler.

Bunun üzerine el-Hâris b. Abdülmuttalib b. Abdümenâf, “Vallahi, eğer aramızdan sadece Abdülmuttalib'in oğlu geri kalırsa bu bizim için bir cimrilik olur.” dedi, sonra kalkıp onu kucakladı ve sofranın üzerine oturtuncaya kadar elinden tuttu. Bulut parçası da onun başının üzerinde dolaşıyordu. Bahîrâ onu büyük bir dikkatle incelemeye ve kendi kitaplarında bulduğu sıfatları onun vücudu üzerinde görmeye çalıştı.

Yemekten kalkıp dağıldıklarında Rahip, Muhammed'e yanaşıp, “Ey çocuk! Lât ve Uzzâ'nın hakkı için sana soracağım sorulara cevap ver.” dedi. Resûlullah (sas), “*Bana Lât ve Uzzâ'nın hakkı için sorma. Vallahi onlara kızdığım kadar hiçbir şeye kızmıyorum.*” dedi. Bunun üzerine Rahip, “Allah için sorduklarıma cevap ver.” dedi. Resûlullah (sas), “*İstediyini sor.*” dedi. Bunun üzerine Rahip, Muhammed'in halini sormaya başladı; hatta uykusunu sordu. Resûlullah (sas) ona cevap veriyordu. Bu bilgiler, Rahib'in yanındakilerle uygunluk arz ediyordu. Sonra onun gözlerinin arasına baktı; sonra sırtını açtı ve omuzları arasında, yanındaki bilgilere uygun olarak peygamberlik mührünü gördü. [Dedi ki:] Bahîrâ mührün yerini öptü. Kureyş, “Kuşkusuz Muhammed'in bu Rahib'in yanında büyük bir değeri vardır.” dediler.

Ebû Tâlib, Rahib'in yaptıklarını görünce yeğeni için korkmaya başladı. Rahip, Ebû Tâlib'e, “Bu çocuk senin neyin olur?” dedi. Ebû Tâlib, “Oğlumdur.” dedi. Rahip, “O, senin oğlun değildir. Onun babası hayatta olamaz” dedi. Ebû Tâlib, “Kardeşimin oğludur.” dedi. Rahip, “Babasına ne oldu?” dedi. Ebû Tâlib, “Annesi, Muhammed'e hamile iken öldü.” dedi. Rahip, “Annesine ne oldu?” dedi. Ebû Tâlib: “Yakında vefat etti.” dedi. Rahip şöyle dedi: “Doğru söyledin. Kardeşinin oğlunu al ve memleketine dön. Yahudilerin ona bir şey yapmalarına karşı dikkatli ol. Vallahi eğer onu görüp benim tanıdığım gibi tanısalar muhakkak ona bir kötülük yapacaklardır. Hiç şüphesiz, dedelerimizden rivayet ettiğimiz ve kitaplarımızda bulduğumuz bilgilere göre bu senin yeğeninin başında büyük bir iş vardır. Bil ki, ben sana nasihatı iletmış oldum.”

Ebû Tâlib ticaretlerini bitirince hızlı bir şekilde yeğeniyle birlikte (dönmek üzere) yola çıktı. Yahudilerden bazı adamlar da Resûlullah'ı (sas) görmüş ve ondaki sıfatları tanımışlardı. Ona bir suikast düşündüler. Bunun için Bahîrâ'nın yanına gittiler; Muhammed'in işini ona danıştılar. Bahîrâ onları şiddetli bir şekilde bu işten vazgeçirmeye çalışarak onlara, “Onun

sıfatlarını yanınızda buluyor musunuz?” dedi. Onlar, “Evet!” dediler. Bahîrâ, “O halde çareniz yok.” dedi. Onlar da onu tasdik ettiler ve vazgeçtiler. Ebû Tâlib onunla birlikte geri döndü. Onun için duyduğu endişeden dolayı bir daha onu beraberinde sefere çıkarmadı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ya’kûb b. Abdullah el-Eş’arî anlattı. O, Ca’fer b. Ebü’l-Muğîre’den, o da Sa’îd b. Abdurrahman b. Ebzâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Rahip, Ebû Tâlib’e dedi ki: “Yeğeninle birlikte buralara gelme. Çünkü Yahudiler düşmanlık ehlidirler. Bu ise, bu ümmetin peygamberidir. O Araplardan biridir. Yahudiler ise, son peygamberin İsrâîloğulları’ndan olmasını istedikleri için onu kıskanırlar. Yeğenin için son derece dikkatli ol.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Şeybe haber verdi. O Umeyre bt. Ubeydullah b. Ka’b b. Mâlik’ten, o Ümmü Sa’d bt. Sa’d’dan, o da Ya’lâ b. Münye’nin kız kardeşi Nefise bt. Münye’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yirmi beş yaşına gelince, hep hayırlı hasletlere sahip olduğundan, onun için Mekke’de el-Emin’den başka isim bilinmiyordu. Resûlullah (sas) yirmi beş yaşına gelince Ebû Tâlib kendisine, “Yeğenim! Ben malı-mülkü olmayan bir adamım. Zaman da bizim için kötü olmaya başladı. İşte senin kavminin kervanı. Şâm için yola çıkışı yakındır. Hadîce bt. Huveylid de senin kavminden bazı adamları kervanlarıyla birlikte gönderiyor. Durumunu ona arz etsen...” dedi. Haber Hadîce’ye ulaştı. Hemen ona bir adam gönderdi ve başkasına verdiği ücretin iki mislini Muhammed’e vereceğini söyledi.

Bunun üzerine Resûlullah (sas) Hadîce’nin kölesi Meysere ile birlikte yola çıktılar. Şâm’ın Busra kasabasına geldiler. Busra çarşısında, Nastûr denilen ruhbanlardan birisinin manastırına yakın yerde, bir ağacın gölgesinde durdular. Rahip, Meysere’nin yanına geldi; daha önce onu tanıyordu. Kendisine, “Ey Meysere! Bu ağacın altında duran zat kimdir?” dedi. Meysere, “Harem ehlinden olan bir Kureyşli’dir” dedi. Rahip ona, “Bu ağacın altında bir peygamberden başkası oturmamıştır.” dedi. Sonra, “Gözlerinde kırmızılık var mıdır?” dedi. Meysere, “Evet, ondan asla

ayrılmaz.” dedi. Rahip, “O peygamberlerin sonuncusudur. Keşke hicretle emrolunurken ona yetişseydim.” dedi.

Sonra Resûlullah (sas) Busra çarşısına gitti; yanında götürdüğü mallarını sattı ve diğer bazı malları satın aldı. Onunla bir adam arasında bir anlaşmazlık oldu. O adam Resûlullah’a (sas) “Lât ve Uzzâ’ya yemin et.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Onlara asla yemin etmedim. Ben onlardan men edilen bir insanım.*” dedi. Adam, “Doğru söz, senin söylediğindir.” dedi. Sonra تنها bir yerde Meysere’ye şöyle dedi: “Ey Meysere! Vallahi bu bir peygamberdir. Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, o son peygamberdir ve bizim bilginlerimiz onun vasıflarını kitaplarında görmüşlerdir.” Meysere meseleyi anladı.

Sonra tüm kervan dönmeye başladı. Bir şey Meysere’nin dikkatini çekti: Resûlullah (sas) devesinin üzerinde iken, tam öğle vakti olunca ve sıcaklık arttığında, iki melek güneşe karşı ona gölge yapıyorlardı. [Dediler ki:] Sanki Allah, Resûlü’nün sevgisini Meysere’nin kalbine koymuştu. Meysere sanki Resûlullah’ın kölesiydi.

Dönüşte Merrüzzahrân denilen yere geldiklerinde Meysere Peygamber’e (sas), “Ey Muhammed! Benden önce Hadîce’ye git, senin yüzündeki hayır sebebiyle Allah’ın kendisine neler ihsan ettiğini ona haber ver. Hadîce bunun karşılığını sana verecektir.” dedi. Resûlullah (sas) yola çıktı. Tam öğle vakti *Mekke*’ye ulaştı. Hadîce ise bazı kadınlarla birlikte kendisine ait bir çardakta idi. Kadınlar arasında Nefîse bt. Münye de vardı. Hadîce, Resûlullah’ı girerken gördü. O devesinin üzerinde, iki melek de ona gölge yapıyorlardı. Onun bu halini yanındaki kadın arkadaşlarına gösterdi. Hepsi buna hayret ettiler.

Resûlullah (sas), Hadîce’nin yanına girdi ve elde ettikleri kazançları ona haber verdi. Hadîce çok sevindi. Meysere yanına girince de Hadîce gördüklerini ona anlattı. Meysere, “Bu durumu Şâm’dan çıktığımızdan beri görüyordum.” dedi. Ayrıca Rahip Nastûr’un söylediklerini ve alış-verişte anlaşmazlığa düştüğü adamın söylediklerini de ona aktardı. Hadîce bu seferde, daha önceki seferlerden kat kat fazla kâr elde etti. Peygamber’e (sas) de anlaştıkları meblağın çok üstünde bir ücret ödedi.

Bize Abdülhamîd el-Himmânî haber verdi. O en-Nadr Ebû Amr el-Hazzâz’dan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah’ın (sas) nübüvvetten ilk gördüğü şey, çocuk iken kendisine ‘Örtün!’ diye emredilmesi idi. O günden sonra onun avreti hiçbir zaman görülmedi.”

[Dedi ki:] Bize Abdülhamîd el-Himmânî haber verdi. O Süfyân es-Sevrî’den, o Mansûr’dan, o Musa b. Abdullah b. Yezîd’ten, o bir kadından, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah’ın avretini hiç görmedim.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: O, Ali b. Muhammed b. Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb’dan, o Mansûr b. Abdurrahman’dan, o annesinden, o da Ebû Tîcrâ’nın kızı Berre’dan rivayet etti; dedi ki:

Allah, Resûlü’nü peygamberlikle şereflendireceği sıralarda, Resûlullah (sas) def-i hacet için dışarı çıktığında evleri görmeyecek kadar çok uzaklara giderdi. Suyun açtığı yarıklara ve vadilere girerdi. Yanından geçtiği taş veya ağaç kendisine “es-Selâmü aleyke ya Resûlallah” derdi. Resûlullah ise, (sas) sağına, soluna ve arkasına bakar, fakat hiç kimseyi görmezdi.

Bize Muhammed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû’l-Ahvas haber verdi. O Sa’îd b. Mesrûk’tan, o da Münzir’den rivayet etti; dedi ki: Bana er-Rebî yani İbn Huseym dedi ki:

İslâm’dan önce, cahiliye döneminde muhakeme için Resûlullah’a da müracaat edilirdi. Daha sonra İslâm döneminde sadece ona müracaat edildi. Rebî dedi ki: **“Kim Peygamber’e itaat ederse o Allah’a itaat etmiş olur.”**^[125] ayeti ne müthiş bir kelimedir. Yani Allah onu vahyine emin kılmıştır.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Leys’ten, o da Mücâhid’den rivayet etti; dedi ki:

Benî Gıfâr kabilesi, kendilerine ait bir buzağıyı putlarına kurban yapmak üzere getirdiler; onu bağladılar. Buzağı bağırdı: “Ya Âle Zerîh, emrûn necîh, sâihûn yasîh, bi-lisanin fasîh, bi-Mekketi yeşhedü en lâ ilâhe îlellah.”

(Ey Zerih kabilesi, kazançlı bir iş var. Birisi fasih bir lisanla Mekke’de bağırır der ki: Allah’tan başka ilah olmadığına şahadet eder). Dedi ki:

Baktılar ki, Muhammed (sas) peygamber olarak gönderilmiş.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Hüseyin b. Abdullah b. Ubeydullah b. el-Abbâs’tan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki: Ümmü Eymen bana anlattı; dedi ki:

Büvâne^[126] denilen yerde bir put bulunuyordu. Kureyşliler tazim için yanına geliyorlardı. Ona kurbanlar adıyorlar, yanında tıraş oluyorlar ve bir gün akşama kadar orada itikâfa giriyorlardı. Bu durum, senede bir kez olurdu. Ebû Tâlib de yanındakilerle onun yanına giderdi. Resûlullah’ın (sas) da, böyle bir bayram gününde kendileriyle birlikte gelmesini istiyordu. Resûlullah (sas) bunu reddetti. Hatta Ebû Tâlib’in bu yüzden ona kızdığını gördüm. Ayrıca halalarının da o günde ona çok kızdıklarını gördüm. Halaları, “Bizler, tanrılarımıza karşı bu şekilde davranmaktan dolayı senin için korkuyoruz.” diyorlardı. Ayrıca, “Ey Muhammed, bir bayram günü kavminin yanına gelmek istemiyor musun? Onların topluluğunu dağıtma, ne olursun!” diyorlardı.

Resûlullah (sas), Allah’ın istediği müddet kadar onlardan kayboluncaya kadar, halaları bu ısrarlarını sürdürdüler. Sonra Resûlullah (sas) ürkmüş ve korkmuş olarak yanımıza geri döndü. Halaları ona, “Ne oldu sana?” dediler. Resûlullah (sas), “Çarpılmaktan korkuyorum.” dedi. Bunun üzerine halaları, “Sende bu hayırlı hasletler olduğu müddetçe Allah şeytanı sana musallat etmez.” dediler. Resûlullah, “Ben onlardan bir puta yaklaştığım zaman, uzun boylu beyaz bir adam bana görünüyor ve ‘Ey Muhammed, geri dön, ona dokunma!’ diye bana bağırıyor.” dedi. Dedi ki: Peygamber (sas) oluncaya kadar da onların hiçbir bayramına gitmedi.

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Süleyman b. Dâvûd b. el-Husayn bana anlattı. O babasından, o İkrime’den, o İbn Abbâs’tan, o da Übey b. Ka’b’dan nakletti; dedi ki:

Tubba,^[127] Medine’ye gelip bir kanalın yanına indiğinde, Yahudilerin âlimlerini çağırdı ve onlara şöyle dedi: “Bir tek Yahudi kalmayıncaya kadar bu kenti tahrip edeceğim ve durum Arapların dininin lehine dönecek.” Dedi

ki: Bunun üzerine, o zaman onların en âlimi olan Yahudi Samuel! “Ey Melik, *Mekke*’de doğacak, ismi Ahmed olan ve İsmail’in neslinden gelen bir peygamberin bu kente hicreti olacak. Burası onun hicret yeridir. Şu anda bulunduğun yerde ölümler ve yaralılar olacak ve o peygamberin Ashâb’ı ve düşmanları nezdinde büyük bir durum olacak.” dedi. Tubba, “O peygamber ise, söylediğiniz gibi, kim onunla savaştacak?” diye sordu. Samuel, “Kavmi ona karşı çıkacak ve şurada savaştacaklar.” dedi. Tubba, “O peygamberin kabri nerede olacak?” dedi. Samuel, “Bu şehirde olacak” dedi. Tubba, “Savaş yapıldığı zaman hezimet kimin olacak?” dedi. Samuel, “Bazen galip gelecek, bazen de mağlup olacak. Şu anda senin bulunduğun yerde mağlup olacak. Şurada, hiçbir yerde olmamış kadar Ashâb’ı öldürülecek. Sonra zafer onun olacak; galip gelecek ve hiç kimse din hususunda onunla tartışamayacak.” dedi.

Tubba, “Sıfatları nedir?” dedi. Samuel, “Ne kısa, ne de uzun, orta boylu bir adamdır. Gözünde kırmızılık vardır. Deveye biner, ince kadifeden bir örtü giyer. Kılıcı omuzundadır; galip gelinceye kadar, kardeşiyle, amcasının oğluyla ya da amcasıyla karşı karşıya gelir, bunu önemsemez.” dedi. Tubba, “(O halde) bu kente (hâkim olmak için) bir yol yoktur ve vergileri elimde olamayacaktır.” dedi ve *Yemen*’e gitmek üzere *Medine*’den ayrıldı.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Abdülhamîd b. Ca’fer bana anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

Yahudilerin en âlimi Zübeyr b. Bâtâ şöyle diyordu: “Babamın bana okuduğu Tevrat’ın bir bölümünü buldum. İçinde, ‘el-Karaz (selem ağacı) toprağında, Ahmed adında bir peygamber çıkacak.’ yazılıydı.” Zübeyr, henüz Resûlullah (sas) gönderilmemiş iken, babasının vefatından sonra da bunu hep anlatırdı. Fakat Peygamber’in (sas) *Mekke*’de ortaya çıktığını duyunca, Tevrat’ın o bölümünü imha etti, Peygamber’in (sas) durumunu gizledi ve “Kastedilen o değildir.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: ed-Dahhâk b. Osman bana anlattı. O Mahreme b. Süleyman’dan, o Küreyb’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gönderilmeden az önce, Kurayza, Nadîr, Fedek ve Hayber Yahudileri onun sıfatlarını kendi kitaplarında görüyorlardı. Hatta onun hicret yerinin *Medine* olduğunu biliyorlardı. Resûlullah (sas) dünyaya

gelince Yahudi âlimleri. “Ahmed bu gece doğdu. O yıldız doğdu.” dediler. Peygamber (sas) olunca da, “Ahmed peygamber oldu; doğan yıldız ortaya çıktı.” dediler. Onlar Peygamber’i biliyor, itiraf ediyor ve vasıflarını anlatıyorlardı. Ancak kin ve haset onlara engel oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Sâlih anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde’den, o Nemle b. Ebû Nemle’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki: Benî Kurayza Yahudileri, Resûlullah’ın (sas), kitaplarındaki vasıflarını birbirlerine anlatıyorlardı. Onun sıfatlarını, ismini ve bize (*Medine*’ye) yapacağı hicreti çocuklarına öğretiyorlardı. Resûlullah (sas) ortaya çıkınca kışkırdılar, inkâr ettiler ve “Kastedilen o değildir.” dediler.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn’dan, o da İbn Ebû Ahmed’in mevlası Ebû Süfyân’dan rivayet etti; dedi ki:

Sa’lebe b. Sa’îd, Esîd b. Sa’ye ve onların amcalarının oğlu Esed b. Ubeyd’in İslâm’a girmeleri, Ebû Umeyr İbnü’l-Heyyebân’ın hadisinden dolayı olmuştur. Şöyle ki: Şâm Yahudilerinden olan İbnü’l-Heyyebân İslâm’dan birkaç yıl önce *Medine*’ye geldi. [Dediler ki:] “Ondan daha güzel beş vakit namaz kılanı görmedik.” Kuraklık olduğu zaman ona durumu arz eder ve “Ey İbnü’l-Heyyebân! Çık bizim için yağmur iste.” derdik. Bunun üzerine o “Siz evinizin önünde bir sadaka vermedikçe olmaz.” derdi. Biz de “Peki, sadaka olarak ne verelim?” derdik. O, “Fert başına bir sa’ (3300 gr) hurma ya da iki avuç arpa.” derdi. Biz bunu yapardık. O da bizimle birlikte vadilerimizin yamaçlarına gelirdi. Vallahi, biz henüz oradan ayrılmadan, bulutlar toplanır ve üzerimize yağmuru boşaltırdı. İbnü’l-Heyyebân bunu bizim için defalarca yaptı. Her defasında yağmur yağardı. Bir ara, henüz aramızda iken ölüm döşeğine düştü. Hasta iken şöyle dedi: “Ey Yahudi topluluğu! Sizce beni bolluk ve bereket toprağından çıkarıp yokluk ve fakirlik toprağına getiren şey nedir?” Onlar, “Ey Ebû Umeyr! Sen daha iyi bilirsin.” dediler. İbnü’l-Heyyebân, “Gölgesi size yakın olan bir peygamberin çıkışını beklemek için geldim. Bu belde, onun hicret yeri olacaktır. Ben kendisine yetişip ona tabi olmayı umuyordum. Eğer onu işitirseniz sakın geride kalmayınız. Çünkü o kan dökecek, çocukları ve kadınları esir alacak. Bu durum sizi ondan alıkoymasın.” dedi; sonra da vefat etti. Daha sonra, Benî Kurayza’nın fethedildiği sabah, Esed b. Ubeyd

ve iki genç delikanlı olan Sa'ye'nin oğulları Sa'lebe ve Esîd şöyle konuştular: "Ey Yahudi Topluluğu! Bize Ebû Umeyr İbnü'l-Heyyebân'ın vasıflarını anlattığı peygamber budur. Allah'tan korkunuz ve ona tabi olunuz." Yahudiler, "Hayır, o değildir." dediler. Gençler, "Evet vallahi, onun ta kendisidir." dediler. Gençler kalelerinden inip Müslüman oldular, fakat kavimleri inkâr edip Müslüman olmadılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah peygamber olmadan bir ay önce, Büvâne'de bir putun yanındaydık. Develer kurban ettik. Bir de ne görelim! Bir ses şöyle haykırıyor: "Acaip şeylere kulak verin. İsmi Ahmed olan Mekke'deki bir peygamber hatırı için artık vahiy hırsızlığı sona erdi; (Hırsızları) yıldızlarla kovalanacağız. Onun hicret yeri Yesrib'dir." [Dedi ki:] Biz (ağzımızı) tuttuk ve hayretler içinde kaldık. Sonra Resûlullah (sas) ortaya çıktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi'b anlattı. O Müslim b. Cündeb'den, o en-Nadr b. Süfyân el-Hüzelî'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Bir kervanla Şâm'a gittik. ez-Zerkâ ile Mu'ân arasında geceleyin mola verdiğimiz bir sırada bir atlı çıkageldi ve "Ey uyuyanlar! Kalkınız, şimdi uyuma zamanı değildir. Ahmed ortaya çıktı. Bütün şeytanlar kovuldu." dedi. Bizler cesur arkadaşlar olduğumuz halde korktuk. Hepsi bu atlının sesini duydular. Ailelerimize döndük. Bir de baktık ki, Benî Abdülmuttalib ailesinden Ahmed isminde ortaya çıkan bir peygamberden dolayı Kureyş arasında bir ihtilaftan söz ediyorlar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Ali b. İsa el-Hakemî bana anlattı. O babasından, o da Âmir b. Rebî'a'dan rivayet etti; dedi ki: Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den işittim; şöyle diyordu:

"Ben İsmail'in neslinden, Benî Abdülmuttalib ailesinden çıkacak bir peygamber bekliyorum. Doğrusu, ona yetişip ona iman edip onu tasdik edip, onun peygamber olduğuna şahadet edebileceğimi sanmıyorum. Eğer ömrün yetip onu görürsen benden ona selam söyle. Onun hali sana gizli

kalmasın diye sıfatlarını sana haber vereceğim.” Bunun üzerine “Buyur, anlat.” dedim. Dedi ki: “O ne uzun ne de kısa orta boylu bir adamdır. Kılıarı ne çok ne de azdır. Gözündeki kırmızılık ondan ayrılmaz. Peygamberlik mührü omuzları arasındadır. İsmi Ahmed’tir. Bu belde (Mekke) onun doğum yeri ve peygamber olarak gönderildiği yerdir. Sonra kavmi onun getirdiği dini hoş karşılamayacak, onu bu beldeden çıkaracaktır. Buradan Yesrib’e hicret edecek ve dini orada galip gelecektir. Sakın ondan geri durma. Ben, İbrahim’in dinini aramak üzere bütün memleketleri dolaştım. Yahudi, Hristiyan ya da Mecusi, kime sorduysam, ‘Senin aradığın din arkadadır.’ diyorlardı. O dinin peygamberini, sana anlattığım gibi tavsif ediyorlardı. Hatta ‘Ondan başka peygamber kalmadı.’ diyorlardı.” Âmir b. Rebî’a dedi ki: “Ben Müslüman olduğumda, Zeyd b. Amr’ın sözünü Resûlullah’a (sas) naklettim ve selamını ona ilettim; Resûlullah da selamını aldı, ona rahmet diledi ve “Onu cennette gördüm, elbiseleri çok uzundu.” dedi.

Bize Ali b. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Seyf el-Kureşî haber verdi. O İsmail b. Mücâlid’ten, o Mücâlid’ten, o eş-Şa’bî’den, o da Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb’dan rivayet etti; dedi ki: Zeyd b. Amr b. Nüfeyl şöyle dedi:

Hristiyanlığı ve Yahudiliği kokladım, onlardan hoşlanmadım. Şâm ve civarında bulunuyordum. Bir gün bir manastırdaki rahibin yanına gittim; onu inceledim. Sonra gurbette olduğumu, putlara tapmaktan, Yahudilik ve Hristiyanlıktan hoşlanmadığımı kendisine söyledim. Bana şöyle dedi: “Gördüğüm kadarıyla İbrahim’in dinini arıyorsun. Ey Mekkelî kardeş! Öyle bir din arıyorsun ki, bugün onun tabileri yoktur. O, senin baban İbrahim’in dinidir. İbrahim Hanif idi; Yahudi veya Hristiyan değildi. O namaz kılar ve senin memleketindeki eve (Kâbe’ye) yönelirdi. Hak, senin memleketindedir. Kuşkusuz, senin kavminden bir peygamber çıkacak ve İbrahim’in Hanif dinini getirecektir. O Allah’ın yanında mahlûkatın en şerefliisidir.”

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammâr b. Yâsir ve diğerlerinden, o Hişâm b. Urve’den, o babasından, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Ticaretle meşgul olan bir Yahudi Mekke'ye yerleşmişti. Resûlullah'ın dünyaya geldiği gece, Kureyş meclislerinin birinde, “Bu gece sizin kabileden dünyaya gelen çocuk oldu mu?” diye sordu. Kureyşliler, “Bilmiyoruz.” dediler. Yahudi, “Hoşlanmadığım halde yanlış söyledim galiba. Ey Kureyş! Bakınız ve size söyleyeceklerimi iyi dinleyiniz. Bu gece, bu ümmetin peygamberi, sonuncu Ahmed dünyaya geldi. Eğer yanıyorsam o halde *Filistin*'de dünyaya gelmiştir. Omuzları arasında sarıya çalan siyah bir ben vardır. İçinde bazı sert kıllar bulunur.” dedi.

İnsanlar onun konuştuklarına hayret ederek oturdukları yerlerden kalktılar. Evlerine vardıklarında ailelerine anlattılar. Bu arada onlardan bazılarına, “Bu gece Abdullah b. Abdülmuttalib'in bir oğlu oldu. Ona Muhammed ismini koydular.” denildi. Ertesi gün bir araya gelip Yahudi'yi evinde ziyaret ettiler ve “Biliyor musun? Dün gece bizde bir çocuk dünyaya gelmiş!” dediler. Yahudi, “Size verdiğim haberden önce mi sonra mı?” dedi. Kureyşliler, “Ondan önce. İsmi de Ahmed'tir.” dediler. Yahudi, “Bizi onun yanına götürün.” dedi. Onunla birlikte çıkıp çocuğun annesinin yanına gittiler. Annesi çocuğu onlara gösterdi. Yahudi omzundaki beni gördü ve baygınlık geçirdi. Sonra ayıldı. Kureyşliler, “Yazık, ne oldu sana?” dediler. Yahudi şöyle dedi: “Peygamberlik Benî İsrâîl'den gitti. Kitap, onların ellerinden çıktı. Bu (peygamber), onları öldürecek ve âlimlerini yenecektir; bu yazılıdır. Araplar peygamberlikle kazandılar. Sevindiniz mi ey Kureyş topluluğu? Vallahi size öyle bir darbe vuracaktır ki, sesi doğudan batıya kadar duyulacaktır.”

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Yahya b. Ma'n Ebû Zekeriya el-Aclânî'den, o da Ya'kûb b. Utbe b. el-Muğîre b. el-Ahnes'ten rivayet etti; dedi ki:

Yıldız falından ilk medet uman Arap kavmi Sakîf kabilesidir. Onlar Amr b. Ümeyye'ye gelerek, “Bu gece ne oldu, görmedin mi?” dediler. Amr şöyle dedi: “Evet, gördüm. Bakınız, eğer insanlara yol gösteren ve yaz ile kış mevsimlerini tanıtan yıldız kümelerinin yolları dağılıyorsa, bu dünyanın kötüye gidişi ve dünya içindeki mahlûkatın helakı demektir. Eğer onların dışındaki yıldızlar söz konusu ise, Allah'ın bu halk için istediği bir iş ve Araplar içinde bir peygamberin gönderilmesi anlamında olup bundan haber verilmiş demektir.”

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Zekeriya el-Aclânî'den, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti; dedi ki:

Allah, Ya'kûb'a şunu vahyetti: "Ben senin neslinden krallar ve peygamberler göndereceğim. Hatta Harem ehli olan bir peygamber göndereceğim ki, onun ümmeti Beytülmakdis'i inşa edecektir. O peygamberlerin sonuncusudur ve ismi Ahmed'tir."

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ali b. Mücâhid'den, o Hamid b. Ebû'l-Bahterî'den, o da eş-Şa'bî'den rivayet etti; dedi ki:

Allah, İbrahim'in (a) suhuflarında, "Senin soyundan birçok millet gelecektir. Hatta nebilerin sonuncusu olan ümmî Peygamber (sas) de gelecektir." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Süleyman el-Kâfilânî'den, o Atâ'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

İbrahim (a) Hacer'in (Mısır'dan) çıkarılmasıyla emrolununca Burak'a bindirildi. Dağlık veya ova, ne tür arazinin üzerinden geçiyorsa İbrahim (a), "Ey Cibrîl! Bizi buraya indir." diyordu. Cibrîl de, "Hayır!" derdi. Nihayet Mekke'ye geldi. Cibrîl, "İn ey İbrahim!" dedi. İbrahim, "Öyle bir yer ki, ne süt ne de ekin var." dedi. Cibrîl: "Evet, İşte oğlunun neslinden olan peygamber buradan çıkacaktır. "el-Kelimetü'l-ulyâ" (en yüce kelime) onunla tamamlanacaktır." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Amr ez-Zührî'den, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti; dedi ki:

Hacer validemiz oğlu İsmail ile çıkınca bir zat onu karşılamış ve "Ey Hacer! Senin bu oğlun birçok milletin babasıdır. Onun neslinden birisi de, Harem'in sakini olan ümmî peygamberdir." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ma'ser'den, o da Yezîd b. Rûmân, Âsım b. Amr ve diğerlerinden rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Benî Kurayza'nın kalelerine girdiği zaman Ka'b b. Esed Benî Kurayza'ya şöyle dedi: "Ey Yahudiler! Bu adama tabi olunuz. Vallahi

o peygamberdir. Sizler, onun gönderilmiş bir peygamber olduğunu açıkça biliyorsunuz. Kitaplarda vasıflarını gördüğünüz peygamber işte budur. İsa'nın müjdelediği zat budur. Sizler onun vasıflarını biliyorsunuz.” Yahudiler, “Doğru, o peygamberdir; fakat Tevrat'ın hükmünden ayrılamayız.” dediler.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ali b. Mücâhid'den, o Muhammed b. İshâk'tan, o Abdullah b. Mutî'in mevlası Sâlim'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Yahudilerin medreselerine geldi ve “*En âliminiz kimse onu bana çıkarınız.*” dedi. Yahudiler, “Abdullah b. Sûriyâ’dır” dediler. Resûlullah (sas) onunla yalnız kaldı; ona dinini anlattı. Ayrıca Allah'ın Yahudilere verdiği nimetleri, kudret helvası, bildircin eti ve bulutla gölgelenmelerini anlattı. Sonra, “*Benim Resûlullah olduğumu biliyor musun?*” dedi. Abdullah b. Sûriyâ, “Allah hakkı için evet, hatta bütün Yahudiler, benim bildiklerimi biliyorlar. Senin vasıfların Tevrat'ta açık seçiktir. Fakat onlar seni kıskanıyorlar.” dedi. Resûlullah (sas), “*Seni iman etmekten alıkoyan nedir?*” dedi. Abdullah b. Sûriyâ: “Kavmimin hilafına gitmek istemiyorum. Umarım kavmim sana tabi olup Müslüman olurlar da ben de Müslüman olurum.” dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ma'ser'den, o da Muhammed b. Ca'fer b. ez-Zübeyr ve Muhammed b. Umâre b. Gaziyye'den ve diğerlerinden rivayet ettiler; dediler ki:

Necrân delegesi (Medine'ye) geldi; içlerinde el-Hâris b. Alkame b. Rebî'a da vardı. Onların dini hakkında biraz bilgisi ve riyaseti vardı. Onların en kültürlüleri, onların lideri ve midraslarının (medreselerinin) sorumlusuydu. Onların içinde bir değeri vardı. Katırının ayağı kaydı. Bunun üzerine kardeşi, Resûlullah'ı (sas) kastederek, “Kahrolasıcı!” dedi. Ebü'l-Hâris, “Sen kahrolasın! Peygamberlerden olan birisine mi dil uzatıyorsun? O, İsa'nın müjdelediği bir insandır. O, Tevrat'ta da vardır.” dedi. Kardeşi, “O halde neden onun dinine girmiyorsun?” dedi. Ebü'l-Hâris, “Bu insanlar bizi şereflendirip bize ikramda bulundular, bize mal verdiler. Sadece o zatın hoşuna gitmeyen şeyleri reddettiler.” dedi. Bunun üzerine kardeşi, Medine'ye varıp iman edinceye kadar bir eğriliğini düzeltmeyeceğine yemin etti. Ebü'l-Hâris, “Yavaş ol kardeşim! Sana şaka yaptım.” dedi.

Kardeşi, “Şaka bile yapmış olsan fark etmez.” diyerek bineğini mahmuzlayıp yola çıktı. O sırada şöyle diyordu:

*Kavmin en hızlı olanı,
Karnında cenini olduğu halde,*

*İtiraz ederek sana doğru koşuyor.
Onun dini Hristiyanların dinine muhaliftir.*

Ebü'l-Hâris'in kardeşi *Medine*'ye geldi ve Müslüman oldu.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ali el-Abdî'den, o Muhammed b. es-Sâib'den, o Ebû Sâlih'ten, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Kureyş, en-Nadr b. el-Hâris b. Alkame, Ukbe b. Ebû Mu'ayt ve diğer bazılarını *Yesrib* Yahudilerinin yanına gönderdiler ve onlara, “Muhammed'i onlara sorunuz.” dediler. Heyet *Medine*'ye geldi ve Yahudilere, “Bizde olan bir iş için size geldik. Yetim ve toplumun gerisinde olan bizden bir genç var, fakat büyük sözler söylüyor. Kendisi Rahman'ın elçisi olduğunu söylüyor. Biz ise Yemâme Rahman'ı dışında Rahman tanımıyoruz.” dediler. Yahudiler, “Onun vasıflarını bize anlatın.” dediler. Kureyş heyeti onlara Peygamber'i (sas) anlattı. Yahudiler, “Sizden kimler ona tabi oldu?” dediler. Kureyş, “En geride olanlarımız.” dediler. Yahudilerden bir âlim güldü ve “Vasıflarını Tevrat'ta gördüğümüz peygamber budur. Ayrıca insanlar içinde en çok kendisine düşman olanların onun kavmi olduğunu görüyoruz.” dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Yezîd b. İyâd b. Cu'dübe'den, o da Harâm b. Osman el-Ensârî'den rivayet etti; dedi ki:

Es'ad b. Zürâre, kavminden kırk adamla birlikte ticaret için gittiği Şâm'dan geldi. Bir rüya gördü. Görüyor ki, bir adam kendisine gelip şöyle diyor: “Ey Ebû Ümâme! *Mekke*'den bir peygamber çıkacak, ona tabi ol. Bunun delili de şudur ki, sizler bir yere ineceksiniz. Arkadaşların belaya düşer olacaklar, sadece sen kurtulacaksın. Falanca arkadaşının gözü kör olacak.” Gerçekten bir yerde mola verdiler. Geceleyin tauna maruz kaldılar. Taun, Ebû Ümâme'nin dışında hepsine bulaştı. Bir diğer arkadaşı da gözünden kör oldu.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Sa'îd b. Hâlid ve diğerlerinden, o da Sâlih b. Keysân'dan, İbn Sa'îd'in şöyle dediğini rivayet etti:

Resûlullah peygamber olmadan önce bir rüya gördüm. Gördüm ki, simsiyah bir bulut tüm Mekke'yi kaplamış. Hatta hiçbir tepe ya da ovayı göremiyordum. Sonra, sabahyıldızının ışığına benzeyen bir ışığın Zemzem'den çıktığını gördüm. Işık yükseldikçe büyüyor ve güçleniyordu. Sonra onun yükselişiyle birlikte önce Kâbe'yi görmeye başladım. Sonra daha çok büyüdü. Hatta görmediğim tepe ve ova kalmadı. Sonra göğe doğru uzandı. Sonra tekrar indi, Yesrib'deki hurmalarda taze hurma görecektik kadar bana aydınlık yaptı. Işıқта birinin sesini işittim şöyle diyordu: "Sübhâneh, Sübhâneh... Kelime sona erdi. İbn Mârid (Şeytan), Ezruh ile Ekame arasındaki kum tepeliğinde helak oldu. Bu ümmet mutlu oldu. Ümmîlerin peygamberi geldi. Yazılan müddet sona erdi. Bu köy onu tekzib etti. İki kez azab görecektik. Üçüncüsünde tövbe edecek. İki doğuda birisi batıda olmak üzere üç şey kaldı." Hâlid b. Sa'îd bu rüyasını kardeşi Amr b. Sa'îd'e anlattı. Kardeşi, "Sen acaip bir şey görmüşsün. Ben bunu Benî Abdülmuttalib'de olacak bir iş olarak görüyorum. Çünkü sen nurun Zemzem'den çıktığını görmüşsün." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Mesleme b. Alkame'den, o da Dâvûd b. Ebû Hind'ten rivayet etti; dedi ki: İbn Abbâs şöyle dedi:

Allah, bazı Benî İsrâîl peygamberlerine şunu vahyetti: "Emrimi zayı ettiğinizden dolayı size olan öfkem şiddetlendi. Arapların toprağından, kendisine Rûhu'l-Kudüs gelecek olan ümmî peygamberi gönderinceye kadar size Rûhu'l-Kudüs'ü göndermemeye yemin ettim."

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Muhammed b. el-Fadl'dan, o da Ebû Hâzim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) beş yaşlarında iken bir kâhin Mekke'ye geldi. O sıralarda, sûtannesini onu Abdülmuttalib'e getirmişti. Her yıl onu getirirdi. Kâhin, Abdülmuttalib ile birlikteyken ona (Resûlullah'a) baktı ve "Ey Kureyş topluluğı! Bu çocuğı öldürünüz. Vallahi o sizi öldürüp sizi darmadağın edecek." dedi. Bunun üzerine Abdülmuttalib onu kaçırdı. O kâhin, Kureyş'i ona karşı uyardığı sürece Kureyş de onun durumundan korkuyordu.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ali b. Mücâhid'den, o Muhammed b. İshâk'tan, o Âsım b. Ömer b. Katâde'den, o da Ali b. el-Hüseyn'den rivayet etti; dedi ki:

Benü'n-Neccâr kabilesinde Fâtıma bt. en-Nu'mân adında bir kadın vardı. Onun cinlerden bir arkadaşı vardı. Zaman zaman ona gelirdi. Resûlullah (sas) Medine'ye hicret ettiğinde cini ona geldi, fakat duvarın üzerinde kaldı. Fâtıma, "Neden daha önce geldiğin gibi gelmedin?" dedi. Cini, "Zinayı ve içkiyi yasaklayan peygamber geldi." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Verkâ b. Ömer'den, o Atâ b. es-Sâib'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Muhammed (sas) peygamber olarak gönderilince cinler kovulup yıldızlarla taşlandılar. Bundan önce (semadaki sözlere) kulak misafiri oluyorlardı. Hatta her bir cin kabilesinin bir dinleme yeri vardı. İlk defa bu durumu fark eden Tâiflilerdi. Tâif halkından gücü yetenler, ilahlarına her gün bir deve ya da bir koyun kurban kesmek durumundaydı. Hatta neredeyse malları bu yüzden hep telef olmak üzereydi. Sonra birbirlerini engelleyip kendi aralarında şöyle dediler: "Gökyüzündeki işaretlerin eskisi gibi devam ettiğini ve onlardan hiçbir şeyin eksilmediğini görmüyor musunuz?" Şeytan ise "Bu yeryüzünde meydana gelen bir olaydır. Bana her bölgeden biraz toprak getirin." dedi. Şeytan'a toprak getirilirdi; onu koklayıp atardı. Nihayet Tihâme toprağı kendisine getirilince, onu kokladı ve "Olay burada." dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O, Benî Esed b. Abdüluzzâ kabilesinden Abdullah b. Muhammed el-Kureşî'den, o da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Eskiden vahiy dinleniyordu. Benî Esed kabilesinden bir kadının, cinlerden bir hizmetçisi vardı. Bir gün kadına geldi ve "Baş edilemeyen bir durum ortaya çıktı. Ahmed zinayı haram kıldı." diyerek bağırdı. İslâm geldikten sonra artık vahiy dinlenemez oldu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî anlattı. O Sa'îd b. Amr el-Hüzelî'den, o da babasından

rivayet etti; dedi ki:

Kavmimden bazı adamlarla birlikte Sûvâ adlı putumuzun yanına gitmiştik. Ona kurbanlar sunmuştuk. İlk olarak, ona semiz bir dana takdim eden bendim. Danayı puta kurban ettim; putun içinden bir ses işittik. Şöyle diyordu: “Acaip, hem de çok acaip! Odunların arasından, zinayı ve putlara kurbanların takdimini yasaklayan bir peygamberin çıkışı ne kadar acaip! Üstelik gökler korunmuş, oralardan akan yıldızlarla kovulduk ve dağıldık.” Mekke’ye giderek durumu soruşturduk; Muhammed’in ortaya çıkışını bize haber verecek hiçbir kimse bulamadık. Nihayet Ebû Bekir es-Sıddîk ile karşılaştık. Kendisine, “Ey Ebû Bekir! Mekke’de Ahmed isminde birisi ortaya çıkmış ve insanları Allah’a çağırıyor, doğru mu?” diye sorduk. Ebû Bekir, “Niye soruyorsunuz?” dedi. Biz haberi ona anlattık. Bunun üzerine Ebû Bekir, “Evet, bu Allah’ın elçisidir.” dedi ve bizi İslâm’a davet etti. Biz ise, “Bakalım, kavmimiz neler yapacak, bekleyeceğiz” dedik. Keşke o gün Müslüman olsaydık; ama ondan sonra Müslüman olduk.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Yezîd el-Hüzelî anlattı. O Abdullah b. Sa’îde el-Hüzelî’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Biz putumuz Sûvâ’nın yanında idik. 200 koyundan oluşan bana ait bir koyun sürüsünü ona götürmüştüm. Sürüye hastalık bulaşmıştı; puta yaklaştırdım, bereketini koymasını istiyordum. Birden putun içinden birisinin şöyle bağırdığını duydum: “Cinlerin planları altüst oldu. ‘Ahmed’ isminde bir peygamberin hatırı için artık akan yıldızlarla kovuluyoruz.” [Dedi ki:] “Vallahi çok etkilendim.” dedim. Koyunlarımın yüzünü aileme çevirdim. Yolda bir adama rastladım; bana Resûlullah’ın ortaya çıktığını haber verdi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Abdurrahman b. Abdullah’tan, o Muhammed b. Ömer eş-Şâmî’den, o da şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Ebû Tâlib’in evindeydi. Ebû Tâlib’in malı azdı. Birkaç devesi vardı; onların sütünü içiyorlardı. Ebû Tâlib’in çocukları tek tek ya da hep birlikte sofraya oturduklarında doymuyorlardı. Ama Resûlullah (sas) onlarla birlikte yediği zaman doyuyorlardı. Ebû Tâlib onlara yemek

vereceği zaman, “Oğlum (Muhammed) gelinceye kadar bekleyin.” derdi. Muhammed gelir, onlarla birlikte yer, yemekleri artmaya başlardı. Eğer bir tas sudan ilk önce kendisi içer, sonra onlara vermeye başlarsa hepsinin susuzluğu giderdi. Bu yüzden Ebû Tâlib, “Sen mübarek bir insansın.” derdi. Ebû Tâlib’in çocukları sabah uyandıklarında gözleri yorgun, üstleri-başları dağınıktı. Resûlullah (sas) ise yüzü parlatılmış ve gözleri sürmeli olarak uyanırdı. Ümmü Eymen şöyle dedi: “Resûlullah’ın (sas) , küçük iken ya da büyüdüğünde, açlıktan ya da susuzluktan şikâyet ettiğini asla görmedim. Sabah kalkar, Zemzem’den su içerdi. Kendisine yemek sunulduğu zaman, ‘İstemem, ben tokum.’ derdi.”

• Cahiliye Döneminde, Peygamber Olması Umuduyla İsimleri Muhammed Konulanlar

Bize Ali b. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Yusuf haber verdi. O Seleme b. Osman’dan, o Ali b. Zeyd’ten, o da Sa’îd b. el-Müseyyeb’den rivayet etti; dedi ki:

Araplar, kendilerinden Muhammed isminde bir peygamberin geleceğini, Ehl-i Kitab’dan ve kâhinlerden duyuyorlardı. Bu yüzden haberi duyanlar, peygamber olur umuduyla, çocuğuna Muhammed ismi koyuyorlardı.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Seleme b. el-Fadl’dan, o da Muhammed b. İshâk’tan nakletti; dedi ki:

Peygamber olur umuduyla, Benî Süleym’in Benî Zekvân kabilesinden Muhammed b. Huzâ’î b. Huzâbe’ye, Muhammed ismi verilmişti. Bu zat Yemen’e, Ebrehe’nin yanına gitti. Ölünceye kadar onun dini üzere kaldı. Şöhretli olunca, kardeşi Kays b. Huzâ’î şöyle dedi:

*İşte bizden, şeref sahibi, Muhammed adında bir zat;
Onu, ölüm sekeratında uçarken gördüm.*

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Mesleme b. Alkame’den, o da Katâde b. es-Seken el-Urenî’den rivayet etti; dedi ki:

Temîm kabilesinde Muhammed b. Süfyân b. Mücâşî adında bir adam vardı. Kendisi çok uzun boyluydu. Babasına, “Araplarda Muhammed adında bir peygamber çıkacak.” denildi. Bunun üzerine babası, peygamber

olur umuduyla oğluna Muhammed ismini koydu. Ayrıca Benî Süvâe kabilesinde Muhammed el-Ceşmî adında biri vardı. Bundan başka Muhammed el-Üseyyidî ve Muhammed el-Fukaymî vardı. Bütün bunlara, peygamber olur umuduyla bu ismi koymuşlardı.

• Resûlullah’a (sas) Vahiy Nazil Olduktan Sonraki Peygamberlik Alametleri

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Zeyd haber verdi. O da Ebû Zeyd’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) el-Hacûn’da üzgün olarak bulunduğu bir sırada, “Ya Rabbî! Bana öyle bir mucize göster ki, ondan sonra kaviminden beni yalanlayanlara aldırış etmeyeyim.” diye dua etti. Medine yolundaki Akabe tarafında bir ağaç gördü ve onu yanına çağırdı. Ağaç yeri yara yara Resûlullah’ın yanına geldi ve ona selam verdi. Sonra Resûlullah ona emretti; ağaç yerine geri döndü. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Bundan sonra kaviminden beni yalanlayanlara aldırış etmeyeceğim.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Talha b. Amr bana anlattı; dedi ki:

Bana gelen habere göre, bir defasında Resûlullah (sas) yolcuydu. Abdest bozmak ya da def-i hacet için bir yer aradı. İnsanların onu görmelerine engel olacak uygun bir yer bulamadı. Uzakta iki ağaç gördü. İbn Mes’ûd’a şöyle dedi: “Git, o iki ağacın arasında dur ve onlara, ‘Resûlullah, arkanızda ihtiyacını gidermek üzere birleşmeniz için beni yanınıza gönderdi.’ de. İbn Mes’ûd gitti, Resûlullah’ın söylediklerini ilettiler. O ağaçlardan biri diğerine yöneldi. Resûlullah (sas) da onların arkasında ihtiyacını giderdi.

Bize Vekî haber verdi; dedi ki: Bize el-A’mes haber verdi. O el-Minhâl b. Amr’dan, o da Ya’lâ b. Mürre’den rivayet etti; dedi ki:

Bir seferde Resûlullah (sas) ile beraber idim. Bir yere indik. Bana dedi ki: “Şu iki küçük palmyenin yanına git ve onlara, ‘Allah’ın Resûlü birleşmenizi emrediyor.’ de.” Ben de onların yanına gittim ve aynısını söyledim. Hemen birisi diğerinin üzerine eğilerek bir araya geldiler.

Resûlullah (sas), (çadırından) çıktı, onları kendisine sütne yaparak def-i hacet yaptı. Sonra her biri tekrar eski yerine döndü.

Bize el-Fadl b. İsmail b. Ebân el-Verrâk haber verdi; dedi ki: Bize Anbese b. Abdurrahman el-Kureşî haber verdi. O Muhammed b. Zâdân'dan, o Ümmü Sa'd'dan, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas), "Ey Allah'ın Resûlü! Tuvalet'e gidiyorsun, fakat sana ait bir dışkı görünmüyor?" dedim. Resûlullah (sas), "Ey Âişe! Bilmez misin ki, yerküre peygamberlerden çıkanı yutuyor, onlardan hiçbir şey görünmüyor." dedi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize el-Hâris b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İmrân haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: "Bir gün ben oturuyor iken, birden Cibrîl yanıma geldi ve iki omuzum arasına dokundu. Hemen ayağa kalktım ve kendimi bir ağacın altında buldum. Ağaçta kuş yuvasına benzer yerler vardı. Birine ben, diğerine Cibrîl oturdu. Ağaç yükselmeye başladı. Doğu ve batıyı örtecek kadar yükseldi. Eğer göklere dokunmak isteseydim, dokunabilirdim. (Tedirginlikten) sürekli gözlerimi açıp kapatıyorum. Cibrîl'e baktım, onu çok sakın ve cesur buldum. O anda, Cibrîl'in Allah hakkındaki ilminin fazlalığını anladım. Bana göklerin kapısı açıldı; büyük nuru gördüm. (Kapıdan içeri girince Cibrîl) arkamdan perdeyi indirdi. Onun yastığı inciden ve yakuttan idi. Daha sonra Allah istediği zaman bana vahyetmeye başladı."

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize el-Hâris b. Ubeyd el-İyâdî haber verdi; Bize Sa'îd b. İyâs Ebû Mes'ûd el-Cüreyrî haber verdi. O Abdullah b. Şakîk'ten, o da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

"Andolsun ki, Allah seni insanlardan koruyacaktır."^[128] ayeti nazil oluncaya kadar Resûlullah (sas) (korumalar tarafından) korunuyordu. Ayet nazil olduktan sonra Resûlullah (sas) başını çadırdan çıkarıp korumalarına, "Ey insanlar! Gidebilirsiniz; Allah beni insanlardan koruyacak." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O Atâ'dan, o da Allah'ın Resûlü'nden rivayet etti; buyurdu ki:

“Biz peygamberler topluluğu, gözlerimiz uyur, fakat kalblerimiz uyumaz.”

Bize Hevze b. Halîfe b. Abdullah b. Ebû Bekre haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O el-Hasan'dan, o da Resûlullah'tan(sas) rivayet etti; buyurdu ki:

“Gözlerim uyur fakat kalbim uyumaz.”

Bize el-Haccâc b. Muhammed el-A'ver haber verdi. O Leys b. Sa'd'dan, o Hâlid b. Yezîd'ten, o Sa'îd b. Ebû Hilâl'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) yanımıza geldi ve şöyle dedi: “Rüyamda gördüm; sanki Cibrîl başımın ucunda, Mîkâîl de ayaklarımın yanında duruyordu. Onlardan biri arkadaşına, ‘Ona bir misal söyle.’ diyordu. Dedi ki: “İşit, kulağın da işitir; düşün, kalbin de düşünür. Senin ile ümmetinin misali öyle bir hükümdara benzer ki, bir yurt edinmiş, sonra o yurttan bir ev bina etmiş; evde bir sofrayı kurmuş. Sonra elçisini gönderip insanları yemeğine davet ediyor. İnsanlardan bazıları elçinin davetine icabet ediyor, bazıları da icabet etmiyor. O hükümdar Allah'tır. O yurt İslâm'dır. İslâm'a giren cennete girer, cennete giren de içindekilerini yer.”

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O Muhammed b. Amr'dan, o da Ebû Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) zekât malını yemez, hediye yerdi. Bir Yahudi kadını Resûlullah'a (sas) kızartılmış bir koyun hediye etti. Resûlullah ve Ashâb'ı yemeye başladılar. Koyun, “Ben zehirliyim!” dedi. Bunun üzerine Resûlullah Ashâb'ına, “Ellerinizi çekin. Koyun zehirli olduğunu haber verdi.” dedi. Ashâb ellerini çektiler. Bîşr b. el-Berâ adında bir sahâbî vefat etti. Resûlullah (sas) o kadını çağırttı: “Neden böyle yaptın?” dedi. Kadın, “Eğer peygamber isen zehir sana zarar vermeyecekti. Eğer hükümdar isen insanları senden kurtarmak istedim.” dedi. Resûlullah (sas) kadının öldürülmesini emretti.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Husayn'dan, o da Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bazı işleri için iki adam görevlendirdi. Onlar, Allah Resûlü'nün huzuruna girerek, "Ya Resûlullah! Yanımızda bir şey yok. Yiyecek olarak ne götürelim?" dediler. Resûlullah (sas), "*Bana bir su kabı getiriniz.*" dedi. Ona hemen bir su kabı getirdiler. Bize emretti, onu doldurduk; sonra ağzını kapattı. Resûlullah (sas) bize, "*Şimdi gidiniz. Falanca yere ulaşınca Allah sizi rızıklandıracaktır.*" dedi. Onlar da emredileni yaptılar. Resûlullah'ın (sas) dediği yere ulaştıklarında su kaplarını açtılar. Baktılar ki, içinde koyun sütü ve tereyağı var. Doyuncaya kadar yediler, içtiler.

Bize Hâşim b. el-Kâsım Ebü'n-Nadr el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Behrâm haber verdi; dedi ki: Bana Şehr yani İbn Havşeb anlattı. Dedi ki: Ayrıca bana Ebû Sa'îd el-Hadramî anlattı; dedi ki:

Bir gün Eslem kabilesinden bir adam, Zülhuleyfe'nin Beydâ bölgesinde, kendisine ait küçük bir koyun sürüsünü otlatıyordu. Aniden bir kurt saldırdı ve sürüsünden bir koyun kaptı. Adam kurdu taşlarla kovalayarak ondan koyununu kurtardı. Sonra kurt geldi, çobanın karşısında, kuyruğunu ayaklarının arasına koyarak çömeldi ve "Allah'ın bana rızık olarak verdiği koyunu benden alırken Allah'tan korkmadın mı?" dedi. Adam, "Vallahi bunun gibi bir şeyi asla duymadım." dedi. Kurt, "Sen neye hayret ediyorsun?" dedi. Adam, "Bir kurdun benimle konuşmasına hayret ediyorum." dedi. Kurt, "Sen asıl şaşılacak olanı bırakmışsın. Şurada Allah'ın Elçisi, iki dağ arasındaki hurmalıklarda, olmuş ve olacak olan hadiseleri anlatıyor. Sen ise burada sürünü takip ediyorsun." dedi. Adam kurdun sözlerini işitince, sürüsünü Ensâr'ın köyü Kubâ'ya doğru sürmeye başladı.

Kubâ'da Resûlullah'ı (sas) sordu. Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evinde ona rastladı. Adam Resûlullah'a (sas) kurdun haberini anlattı. Resûlullah (sas), "*Doğru söyledin. Akşama gel, insanların toplandığını gördüğünde onlara anlat.*" dedi. Adam öyle yaptı. Akşam namazı kılınacağı zaman insanlar toplandığında, Eslem kabilesine mensup olan adam kurdun haberini onlara

anlattı. Resûlullah (sas), “Kurt doğru söyledi, doğru söyledi, doğru söyledi. Bu acaiplikler kıyamete yakın ortaya çıkıyorlar.” dedi. Bunu üç kere tekrarladı ve “Muhammed’in nefsi yed-i kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki, sizden biri sabah ya da öğleden sonra ailesinden kaybolur. Sonra onun kamçısı, asası yahut ayakkabısı, ailesinin kendisinden sonra ne yaptığını ona haber verir.” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Behrâm haber verdi; dedi ki: Şehr bana anlattı; dedi ki: Abdullah b. Abbâs bana anlattı; dedi ki:

Bir ara Resûlullah (sas) Mekke’deki evinin avlusunda otururken Osman b. Maz’ûn, Resûlullah’a tebessüm ederek yanından geçti. Resûlullah (sas), “Oturmaz mısın?” dedi. Osman, “Oturayım.” dedi. Resûlullah (sas) onun karşısında oturdu. Osman onunla konuşurken bir ara Resûlullah gözlerini yukarı dikti ve bir müddet göklere baktı. Sonra gözünü sağ tarafındaki yere indirdi. Hatta Resûlullah (sas), arkadaşı Osman’dan yüz çevirip gözünü indirdiği yere doğru meyletti. Sonra kendisine söylenenleri anlıyormuş gibi başını eğmeye başladı. Osman b. Maz’ûn da bakıyordu.

İhtiyacı bitip kendisine söylenenleri aldıktan sonra, Resûlullah’ın (sas) gözleri, ilkinde olduğu gibi tekrar yukarı dikildi. Semada kayboluncaya kadar Resûlullah (sas) onu izledi. Sonra ilk oturuşundaki gibi Osman b. Maz’ûn’a yöneldi. Bunun üzerine Osman, “Ya Muhammed! ne zamandır senin yanına geliyorum, fakat bu sabahki halin gibisini görmedim” dedi. Resûlullah (sas), “Ne yaptığımı gördün?” dedi. Osman, “Gözlerini semaya dikiyorsun, sonra sağına indiriyorsun; ardından beni bırakıp oraya yöneliyorsun. Sonra sana söylenenleri anlıyormuş gibi başını sallıyorsun.” dedi. Resûlullah (sas), “Bunu anlamak istiyor musun?” dedi. Osman, “Evet!” dedi. Resûlullah (sas), “Az önce sen yanımda otururken Allah’ın Elçisi (Cibrîl) bana geldi.” dedi. Osman, “Allah’ın Elçisi mi?” diye sordu. Resûlullah (sas), “Evet! Allah’ın Elçisi.” dedi. Osman, “Sana ne dedi?” diye sordu. Resûlullah (sas), “**Muhakkak ki Allah adaleti, iyiliği ve akrabalara yardım etmeyi emreder. Çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.**”^[129] dedi. Osman, “İşte imanın kalbimde yerleştiği ve Muhammed’i sevmeye başladığım zaman o zaman idi.” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Behrâm haber verdi; dedi ki: Bize Şehr haber verdi; dedi ki: İbn Abbâs şöyle dedi:

Bir grup Yahudi bir gün Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Dediler ki: “Ey Ebü'l-Kâsım! Sana, ancak bir peygamberin bilebileceği bazı zaman dilimlerinde olan hadiseleri soracağız.” Resûlullah (sas), “*Ancak Allah adına bana söz verin; Ya'kûb'un çocuklarından aldığı sözü verin ki, eğer siz de anlattıklarımı doğru kabul ederseniz, İslâm'ı kabul etmek üzere bana bîat edeceksiniz.*” dedi. Yahudiler, “Tamam, dediğin gibi olsun.” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “İstediğinizi bana sorun.” dedi.

Yahudiler şöyle dediler: “Sana soracağımız dört zaman diliminden bize haber ver. Birincisi, Tevrat nazil olmadan önce İsrâîl (Ya'kûb) hangi yemeği kendisine yasaklamıştı? İkincisi, kadın suyunun erkek suyuna göre durumu nedir ve kadının suyundan erkek nasıl meydana geliyor, kadın nasıl meydana geliyor? Üçüncüsü, bu ümmî peygamberin uykudaki hali nasıldır? Dördüncüsü, o peygamberin meleklerden dostu kimdir?” Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Allah'a söz verdiniz. Eğer sorularınıza cevap verirsem bana bîat edersiniz.*” dedi.

Yahudiler ona, istediği kadar söz ve güven verdiler. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Tevrat'ı Musa'ya indiren Allah aşkına söyleyin. Bilir misiniz ki, İsrâîl, yani Ya'kûb şiddetli bir hastalığa yakalanmıştı. Hastalığı uzun süre devam etti. Ya'kûb, Allah'a bir adak adadı. Şifa bulursa en sevdiği içeceği ve en sevdiği yiyeceği Allah için terk edecekti. İsrâîl'in en çok sevdiği yiyecek deve eti, en çok sevdiği içecek de deve sütüydü.*” Yahudiler: “Allah için doğrudur.” dediler. Resûlullah (sas), “*Ya Rabbi! Bunlara şahit ol.*” dedi.

Resûlullah (sas), “*Kendisinden başka ilah olmayan ve Musa'ya Tevrat'ı indiren Allah aşkına söyleyin. Bilir misiniz ki, erkeğin suyu beyaz ve kalındır, kadının suyu ise ince ve sarıdır. Hangisinin suyu daha çok ise çocuk ve benzerlik Allah'ın izniyle onun olur. Eğer erkeğin suyu kadının suyundan çok ise çocuk Allah'ın izniyle erkek olur. Eğer kadının suyu erkeğin suyundan fazla ise çocuk Allah'ın izniyle kız olur, bunu bilir misiniz?*” dedi. Onlar, “Allah için doğrudur.” dediler. Resûlullah (sas), “*Ya Rabbi! Bunlara şahit ol.*” dedi.

Sonra Resûlullah (sas), “*Musa'ya Tevrat'ı indiren Allah aşkına söyleyin. Bilir misiniz ki, bu ümmî peygamberin gözleri uyur fakat kalbi uyumaz?*”

dedi. Onlar hep bir ağızdan, “Allah için doğrudur.” dediler. Resûlullah (sas), “*Ya Rabbi! Onlara şahit ol.*” dedi. Onlar, “Sen şimdi, meleklerden olan dostunu bize söyle. Biz onu öğrendikten sonra ya seni bırakır ya da seninle bir oluruz.” dediler. Resûlullah (sas), “*Benim dostum Cibrîl’dir. Dostu Cibrîl olamayan hiçbir peygamber gönderilmemiştir.*” dedi. Onlar, “İşte şimdi senden ayrılıyoruz. Eğer meleklerden başka birisi dostun olsaydı seninle bir araya gelir ve seni tastik ederdik.” dediler.

Resûlullah (sas), “*Onu tastik etmenize engel nedir?*” dedi. Onlar, “Cibrîl bizim düşmanımızdır.” dediler. Bunun üzerine Allah (c) şöyle buyurdu: “***De ki: Kim Cibrîl’e düşman ise şunu iyi bilsin ki, Allah’ın izniyle Kur’ân’ı senin kalbine bir hidayet rehberi, önce gelen kitapları doğrulayıcı ve müminler için de müjdeci olarak o indirmiştir. Kim Allah’a, meleklerine, peygamberlerine, Cibrîl’e ve Mîkâîl’e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkârcı kâfirlerin düşmanıdır.***”^[130] ayetinden 101. ayetin sonundaki “***Sanki hiç bilmiyorlarmış gibi yaptılar***” kısmına kadar nazil oldu. Bunun üzerine öfkelenip durdular.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman, yani İbnü’l-Muğîre haber verdi. O da İshâk b. Abdullah b. Ebû Talha’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Sa’d’ı ziyaret etti. Yanında bir müddet kaldı. Serinleyince kendilerine ait yavaş hareket eden, tembel bir eşek getirdiler. Üzerine de, Resûlullah için bir keçe koydular. Resûlullah (sas) eşeğe bindi. Sa’d, eşeği geri getirsin diye oğlunu Resûlullah’ın arkasına bindirmek istiyordu. Resûlullah (sas), “*Eğer onu benimle göndereceksen önüme bindir.*” dedi. Sa’d, “Hayır, sizin arkanızda olacak ya Resûlullah!” dedi. Resûlullah (sas), “*Hayvanın sahibi, öne binmeye daha çok layıktır.*” dedi. Bunun üzerine Sa’d, “Onu sizinle göndermeyeceğim, fakat eşeği geri gönder.” dedi. Sa’d diyor ki: “Eşeği geri gönderdi. Eşek, geniş adımlarla yürüyen rahvan bir hayvan olmuştu.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Süleyman bana anlattı. O Sâbit, yani el-Bünânî’den rivayet etti; dedi ki:

Münafıklar toplanıp kendi aralarında konuşmaya başladılar. Resûlullah (sas), “*Sizden bazı adamlar toplanıp şöyle şöyle konuşmuşlardır. Ayağa kalkın, Allah’tan mağfiret dileyin. Ben de sizin için istiğfarda bulunayım.*”

dedi. Ayağa kalkmadılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Size ne oluyor? Ayağa kalkın ve Allah’tan mağfiret dileyin. Ben de sizin için istiğfarda bulunayım.” dedi. Bunu üç kere tekrarladı. Sonra, “Ya ayağa kalkarsınızya da ben sizi isminizle çağıracağım.” dedi. Sonra, “Kalk ey filan!” dedi. Onlar da başları öne eğik olarak ve yüzlerini örterek ayağa kalktılar.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman haber verdi. O Sâbit’ten, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Ben Cuma günü, Resûlullah (sas) hutbe irad ederken minberin yanında ayakta idim. Mescittekilerin bir kısmı dedi ki: “Ya Resûlullah! Yağmur kesildi ve hayvanlar helak oldu. Allah’a dua et, bize su göndersin.” Resûlullah (sas) ellerini semaya doğru kaldırdı. Biz gökte hiçbir bulut göremiyorduk, ama Allah bulutları bir araya getirdi. Bulutlar öyle yağmur verdi ki, çok güçlü adamların bile evlerine dönmekte zorlandıklarını gördüm. [Dedi ki:] Tam yedi gün yağmur yağdı. Resûlullah (sas) ikinci Cuma’da hutbeye çıkıncaya kadar kesilmedi. Bazı insanlar, “Ya Resûlullah! Evler yıkıldı, yolcular mahsur kaldı. Allah’a dua et, yağmur kalsın bizden.” dediler. Resûlullah (sas) ellerini kaldırdı ve “Ya Rabbi! Yağmuru etrafımıza yağdır, üzerimize değil.” şeklinde dua etti. Birden bire başlarımızın üstünden bir daire çizilir gibi oldu. [Dedi ki:] “Yağmur etrafımıza yağıyor, fakat biz yağmurdan etkilenmiyorduk.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman haber verdi. O da Sâbit’ten rivayet etti; dedi ki:

Ensâr’dan bir kadın kendisine az miktarda bir yemek yapmıştı. Sonra kocasına, “Resûlullah’a (sas) git ve gizli bir şekilde onu yemeğe davet et.” dedi. Adam Resûlullah’a (sas) geldi ve “Ya Resûlullah! Eşim az bir yemek yapmış, sizin de bize gelip yemenizi istiyorum.” dedi. Resûlullah (sas) insanlara dönerek, “Ebû Filan’ın davetine icabet edin.” dedi. Sâbit dedi ki: Eve döndüm; fakat evdeki endişeden dolayı ayaklarım arkamdaki gelmez oldu. Resûlullah (sas) insanlarla birlikte geldi. Eşime, “Mahcup olduk. İşte Resûlullah (sas) insanlarla birlikte geliyor.” dedim. Eşim ise “Ben sana Resûlullah’a (sas) gizlice söyle demedim mi?” dedi. Sâbit, “Gizli söylemiştim, ama Resûlullah (sas) ilan etti.” dedi.

İnsanlar evi ve küçük odayı dolduruncaya kadar geldiler. Avluda da oturanlar vardı. Resûlullah’a bir el ayası kadar bir yemek getirildi. Yemek

yere konuldu. Resûlullah (sas) onu tabağa yayıyor ve “Maşaallah, maşaallah!” diyordu. Sonra, “Yaklaşın, biriniz doyduğu zaman, arkadaşına yer versin.” dedi. Sâbit dedi ki: Biri kalkıyor, diğeri oturuyordu. Evde o yemekten doymayan kalmadı. Sonra Resûlullah (sas), “Küçük odadakileri çağır.” dedi. Hepsi doyuncaya kadar biri oturuyor, diğeri kalkıyordu. Sonra Resûlullah (sas), “Avludakileri çağır.” dedi. Onlar da aynen diğerleri gibi yediler. Sâbit dedi ki: Eskiden konulduğu kadar tabakta yemek kaldı. Resûlullah (sas), “Siz de yeyiniz, geri kalanını komşularınıza gönderiniz” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman haber verdi. O Sâbit’ten rivayet etti; dedi ki:

Enes’e dedim ki: “Ey Ebû Hamza! Başkasından duyduğun değil, bizzat müşahede ettiğin acaip şeyleri anlat.” Enes dedi ki: Bir gün Resûlullah (sas) öğle namazını eda etti, sonra Cibrîl’in kendisine vahiy indirdiği oturakların üzerine oturdu. Bilâl geldi ve ikinci ezanını okudu. *Medine*’de evi olan herkes ayağa kalktı, ihtiyaçlarını giderdiler ve abdest aldılar. *Medine*’de evi olmayan bazı Muhacirler kaldı. Resûlullah’a (sas) içinde su bulunan geniş bir kab getirildi. Resûlullah (sas) elini kabın içine koydu. Kab, Resûlullah’ın ellerinin tümünü içine almıyordu. Sadece dört parmağını içine koydu. Eli kabın içinde iken “Yaklaşınız ve abdest alınız.” dedi. Oradakilerin tümü abdest aldı.” Dedim ki: “Ey Ebû Hamza! Onlar kaç kişiydiler?” Ebû Hamza, “Yetmiş ile seksen kişi arasındaydılar.” dedi.

Bize Affân b. Müslim, Süleyman b. Harb ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Sâbit’ten, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) su istedi; kendisine büyükçe bir kab getirildi. Ellerini bardağın içine koydu, çeşmeler gibi parmaklarından su fışkırtıyordu. Ondan içtik. Enes dedi ki: “İnsanlar yetmiş ile seksen kişi arasındaydı.” Ancak Hâlid b. Hıdâş, “İnsanlar abdest almaya başladılar.” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit’ten, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Namaz vakti gelmişti; mescidin komşuları abdest alıyorlardı. Ancak yetmiş-seksen kişi kadar abdestsiz kalmışlardı. Onların evleri uzaktı. Resûlullah (sas) içinde su bulunan bir kab istedi. Parmaklarını içine koydu ve “*Abdest alınız.*” diyerek, oradakilerin hepsi abdest alıncaya kadar suyu onların üzerine dökmeye başladı. Su kabında eski suya yakın bir miktar su kalmıştı.

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Hazm b. Ebû Hazm haber verdi; dedi ki: el-Hasan'dan işittim, şöyle diyordu: Bize Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) bazı ihtiyaçları için dışarı çıkmıştı. Yanında Ashâbı'ndan bazı kimseler de vardı. Birlikte yürüyorlardı. Namaz vakti geldi; insanlar abdest alacak su bulamadılar. “Ya Resûlullah! Abdest alacak su bulamıyoruz.” dediler; bundan dolayı yüzlerinde bir tedirginlik de vardı. Derken, onlardan bir adam, içinde az miktarda su bulunan bir kab getirdi. Resûlullah (sas) ondan abdest aldı; sonra dört parmağını bardağın içine doğru uzattı. Ardından, “*Geliniz!*” dedi. İnsanlar istedikleri kadar abdest aldılar. Enes b. Mâlik'e, “Kaç kişi abdest aldı?” diye soruldu. “Yetmiş veya daha fazla.” dedi.

Bize Musa b. Mes'ûd Ebû Huzeyfe el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi. O İyâs b. Seleme'den, o da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ile birlikte Hudeybiye'ye geldik. Biz 1.400 kişiydik. Ayrıca sulanmayı bekleyen 50 koyun da vardı. Resûlullah (sas) Hudeybiye kuyusunun ağzına oturdu. İçine mi tükürdü, yoksa dua mı etti, anlayamadım. Fakat birden kuyu kaynamaya başladı. Hem su içtik, hem suyumuzu aldık.

Bize Halef b. Velîd el-Ezdî haber verdi; dedi ki: Bize Halef b. Halîfe haber verdi. O Ebân b. Bişr'den, o da Basra halkından olan bir şeyhten rivayet etti; dedi ki: Bize Nâfi haber verdi; dedi ki:

Bir gün, Resûlullah (sas) ile birlikte yaklaşık 400 kişiydik. Su bulunmayan bir yerde konakladık. İnsanlar yolculuktan sıkılmışlardı adeta. Resûlullah'ın (sas) durduğunu gördüklerinde onlar da durdular. Bir de

baktık ki, sivri boynuzlu bir dağ keçisi geliyor. Resûlullah (sas) onun sütünü sağdı. [Nâfi dedi ki:] Hem kendisi içti, hem de orduya içirdi. Sonra Resûlullah (sas), “*Onu tut ey Nâfi! Ama sanırım onu tutamazsın.*” dedi. Resûlullah (sas) bana, “*Sanırım onu tutamazsın.*” deyince, bir odun parçası alarak yere çaktım. Sonra bir ip buldum ve keçiyi sağlam bir şekilde ona bağladım. Resûlullah (sas) uyudu; herkes uyudu, ben de uyudum. Nâfi dedi ki: Uyandım ki, ip çözülmüş, dağ keçisi de yok. Resûlullah’ın yanına gittim, durumu ona bildirdim ve: “Keçi gitmiş ya Resûlullah!” dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Ey Nâfi! Ben sana, onu zaptedemezsin, demedim mi? Onu getiren yine onu götürdü.*” dedi.”

Bize Horasanlı Attâb b. Ziyâd ve Ahmed b. el-Haccâc Ebû'l-Abbâs haber verdiler; dediler ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î haber verdi; dedi ki: el-Muttalib b. Hantab el-Mahzûmî bana anlattı. Dedi ki: Abdurrahman b. Ebû Amre el-Ensârî bana anlattı; dedi ki: Babam bana anlattı; dedi ki:

Bazı gazvelerde Resûlullah (sas) ile birlikteydik. İnsanlar acıktı. Bu yüzden yük taşıyan bazı develeri kesmek için Resûlullah’tan (sas) izin istediler. “Allah bizi bununla kurtarır.” dediler. Ömer (r) Resûlullah’ın, yük taşıyan bazı develerini kesmelerine izin vermeye yatkın olduğunu görünce “Ya Resûlullah! Bu nasıl olacak? Eğer develerimizi kesersek yarın aç ve yaya kalırız. Fakat eğer müsaade ederseniz, insanlar yanlarındaki azık artıklarını getirsinler; siz bereketlenmesi için dua edersiniz. Allah bizi sizin duanızla kurtarır veya Allah sizin duanızla bereket ihsan eder.” dedi. Resûlullah (sas), azık kalıntılarına dua etti. İnsanlar, yanlarında kalan yiyecekten bir tutam veya daha fazla getiriyorlardı. En çok getiren bir sa’ hurma getirmişti. Resûlullah (sas) hepsini bir araya getirdi; sonra ayağa kalkıp uzunca dua etti. Sonra askerlerin kaplarıyla gelmelerini ve avuçlamalarını emretti. Orduda doldurulmamış bir kap kalmadı. Yine de yiyecek artmıştı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) azı dişleri görününceye kadar güldü ve “*Şehadet ederim ki, Allah’tan başka ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki, ben O’nun elçisiyim. Allah’a ve O’nun Resûlü’ne inanan bir mümin yoktur ki, kıyamet günü ateşten korunmasın.*” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman, yani İbnü'l-Muğîre haber verdi. O Sâbit el-Bünânî’den, o Abdullah b.

Rebâh'tan, o da Ebû Katâde'den nakletti; dedi ki:

Bize Resûlullah (sas) akşam vakti hitap etti ve *“Bu akşam ve bu gece yürüyeceksiniz. İnşaallah sabahleyin suya kavuşacaksınız.”* dedi. İnsanlar yürümeye başladılar. Herkes dosdoğru yürüyordu. Ben Resûlullah'ın (sas) yanbaşımda yürüyordum. Gece yarılanınca Resûlullah'ın (sas) uyukladığını gördüm. Bineğinin üzerinden düşecek oluyordu. Onu uyandırmadan destekledim. Tekrar bineğinin üzerinde doğruldu ve yola devam ettik.

Sonra gece bitmek üzere iken Resûlullah (sas) uyukladı ve ikinci kez bineğinin üzerinden düşecek oldu. Tekrar onu uyandırmadan destekledim. Bineğinin üzerinde doğruldu, yola devam ettik. Seherin sonlarında Resûlullah (sas) ilk iki eğilmeden daha güçlü bir şekilde eğildi, hatta neredeyse yere yıkılıyordu; onu destekledim. Resûlullah (sas) başını kaldırdı ve *“Kim bu?”* dedi. Ben, *“Gece boyunca sizinle bu şekilde yürüdük ya Resûlullah!”* dedim. Resûlullah (sas), *“Allah'ın Elçisini koruduğun şekilde Allah seni korusun.”* dedi. Sonra, *“İnsanlardan gizlendik mi acaba, kimseyi görüyor musun?”* dedi. Sanki mola vermek ister gibiydi. Ben, *“İşte bir yolcu, bir yolcu daha.”* dedim. Bir araya geldik, yedi yolcu idik. Resûlullah (sas) yolun dışına çıktı, uyumak üzere başını yere koydu ve *“Namazımızı kaçırmayalım.”* dedi.

Resûlullah'ın ilk uyanışı güneş ile birlikte oldu. Biz de korkarak kalktık. Resûlullah (sas), *“Binin!”* dedi. Güneş yükselinceye kadar yürümeye devam ettik. İçinde su bulunan bendeki ibriği istedi. Biz az bir su ile abdest aldık; ibriğin içinde azıcık su kaldı. Resûlullah (sas), *“Ey Ebû Katâde! Bu ibriğini bizim için muhafaza et, onda bir iş olacak.”* dedi. Sonra namaz için çağrıda bulunuldu. Resûlullah (sas) sabah namazından önce iki rekât namaz kıldı. Sonra, her gün kıldığı gibi sabah namazını kıldı. Sonra, *“Binin!”* dedi. Bineklerimize bindik ve birbirimizle fısıldaşmaya başladık. Resûlullah (sas), *“Benden ayrı ne fısıldaşıyorsunuz?”* dedi. Biz ise *“Ya Resûlullah! Namazımızı kaçırdığımızı konuşuyorduk.”* dedik. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Ben sizin için örnek değil miyim? Kuşkusuz uykudan dolayı bir kaçırma yoktur. Asıl namaz kaçırma, ikinci bir namaz vakti girinceye kadar namaz kılmayanlar için söz konusudur. Başına böyle bir iş gelen kimse uyandığında namazını kılsın. Eğer gündüz vaktinde ise ise namazını vaktinde kılsın.”* dedi.

Sonra, *“İnsanlar ne yapıyorlar?”* diye sordu. Sonra, *“İnsanlar sabahlayınca peygamberlerini kaybettiler.”* dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir

ve Ömer: “Resûlullah (sas) size söz veriyor. Sözünden cayacak değildir.” dediler. Bunun üzerine insanlar, “Peygamber (sas) yanınızdadır. Eğer Ebû Bekir ve Ömer’e uyarsanız doğru yolu bulursunuz.” dediler. Her şey ısındığı ya da gün yükseldiği vakit insanların yanına vardık. İnsanlar, “Ya Resûlullah! Susuzluktan helak olduk.” dediler. Resûlullah (sas), “*Helak olmayacaksınız.*” dedi ve indi. Ardından, “*Bana küçük kabımı getirin.*” dedi. Sonra ibriği istedi. Resûlullah (sas) ibriği döküyor ve onlara su veriyordu. İnsanlar içindeki suyu görünce üzerine kapandılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Doldurma işini güzel yapınız. Hepiniz su alacaksınız.*” dedi. Resûlullah (sas) ibriği döküp onları suluyordu; sadece ikimiz kaldık. Resûlullah (sas) döktü ve bana, “*İç.*” dedi. Ben, “Ya Resûlullah! Siz içmeden ben içmeyeceğim.” dedim. Resûlullah (sas), “*Muhakkak ki, insanlara su veren en son içen.*” dedi. Bunun üzerine önce ben içtim, sonra Resûlullah (sas) içti. İnsanlar doyunca suya kandılar. Abdullah b. Rebâh şöyle dedi: Ben sizin bu mescidinizde bu hadisi anlatıyordum; baktım İmrân b. Husayn bana, “Ey genç! Dikkat et, nasıl anlattığına dikkat et. O gece yolculardan biri bendim.” dedi. Ben kendisine, “Ey Ebû Nüceyd! O halde sen daha iyi biliyorsun.” dedim. İmrân, “Kimlerdensin?” dedi. “Ensârdanım.” dedim. İmrân, “Siz neyi konuşacağınızı daha iyi biliyorsunuz, anlat insanlara.” dedi. Ben insanlara anlattım. İmrân, “O geceye şahit olmuştum, fakat senin kadar hiç kimsenin o hadiseyi bu kadar hıfzettiğine şahit olmadım.” dedi.

Bize Fudayl b. Abdülvehhâb Ebû Muhammed el-Gatafânî anlattı; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Simâk’tan, o Ebû Zıbyân’dan, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah’ın yanına geldi ve “Sen ne ile peygamber oldun? (Peygamberliğine işaret nedir?)” dedi. Resûlullah (sas), “*Ben şu hurma ağacını çağırırsam ve ağaç icabet ederse bana inanır mısın?*” dedi. Adam, “Evet!” dedi. Resûlullah (sas) ağacı çağırdı; ağaç icabet etti; adam da iman edip Müslüman oldu.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi; dedi ki: Amr b. Mürre ve Husayn b. Abdurrahman bana haber verdi. Onlar Sâlim b. Ebü’l-Ca’d’dan, o da Câbir b. Abdullah’tan rivayet etti; dedi ki:

Biz Hudeybiye’de susamıştık. Telaşla Resûlullah’a (sas) sığındık. Resûlullah’ın (sas) önünde içinde su bulunan bir kab vardı. Hemen parmaklarını şöyle içine koydu ve “*Bismillah diyerek alınız.*” dedi. Onun parmakları arasından su, pınardan kaynar gibi kaynıyordu. Doyunca içtik ve bize kâfi geldi.” Husayn hadisinde, “Su içtik ve abdest aldık.” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Sâbit el-Bünânî’den, o Abdurrahman b. Ebû Leyla’dan, o da el-Mikdâd’tan rivayet etti; dedi ki:

İki arkadaşımınla birlikte yoldan geliyorduk. Açlık ve yorgunluktan gözümüz ve kulağımız işlemez olmuştu. Kendimizi Resûlullah’ın (sas) Ashâbı’na arz ettik; kimse bizi kabul etmedi. Bunun üzerine Resûlullah’ın (sas) yanına gittik. Resûlullah (sas) bizi evine götürdü. Baktık ki orada üç tane keçi var. Resûlullah (sas), “*Bu sütü sağınız, aramızda paylaşalım.*” dedi. [Dedi ki:] Biz sütü sağıyorduk, herkes kendi payını içiyordu. Resûlullah’ın (sas) payını kaldırdık. Resûlullah (sas) gece gelir, uykudakileri uyandırmayacak, fakat uyanıkların duyacağı şekilde selam verirdi. Sonra mescide gelir, namaz kılardı. Sonra içeceğini alır ve içerdi. Bir gece şeytan bana musallat oldu ve “Muhammed, Ensâr’ın yanına gider, onlar ona ikramda bulunurlar, oradan alacağını alır. Bu bir yudum süte ihtiyacı yoktur. Sen onu iç.” dedi. Şeytan durumu bana o kadar süsledi ki, sütü içtim.

Süt mideme inip artık çıkmasının mümkün olmadığını anlayınca şeytan beni pişmanlığa sevk etti: “Yazık sana, sen ne yaptın böyle? Muhammed’in içeceğini içtin. O şimdi gelir, içeceğini göremez, sana beddua eder ve sen helak olursun, hem dünyanın hem de ahiretin gider.” dedi. Üzerimde bir örtü vardı; başımın üzerine çektiğimde ayaklarım dışarıda kalıyordu, ayaklarımı örttüğümde başım açıkta kalıyordu. Uykum da bozulmuştu. İki arkadaşım ise uyumuşlardı. Resûlullah (sas) geldi; hergünkü gibi selam verdi. Sonra mescide geldi, namaz kıldı. İçeceğini almaya geldi, örtüyü kaldırdı, fakat bir şey bulamadı. Mikdâd dedi ki: Resûlullah (sas) başını semaya kaldırdı. Ben, içimden “Şimdi bana beddua edecek ve ben helak olacağım.” dedim. Resûlullah (sas), “*Ya Rabbi! Bana yemek yedirene yedir, bana su içirene su ver.*” şeklinde dua etti.

Bunu duyunca, örtüye sımsıkı sarıldım, elime bıçağı aldım ve keçilerin yanına gittim. Onlardan birini Resûlullah’a (sas) kesmek için hangisinin

daha semiz olduğunu el yordamıyla araştırıyordum. Hepsinin memelerinin dolu olduğunu gördüm. Âl-i Muhammed'e ait olan ve içine süt sağlamadıkları bir kab buldum. Üstüne köpük çıkıncaya kadar içine süt sağdım. Sonra onu Resûlullah'a (sas) götürdüm. Resûlullah (sas), "Bu gece içeceğinizi içmediniz mi Ey Mikdâd?" dedi. [Dedi ki:] "İçiniz ya Resûlullah!" dedim. Resûlullah (sas) içti, sonra bana verdi. Ben ise "Siz içiniz ya Resûlullah!" dedim. Resûlullah (sas) içti, sonra bana verdi. Bende geri kalanını aldım ve içtim. Resûlullah'ın (sas) doyuncaya kadar içtiğini ve beni içmeye davet ettiğini anlayınca yere düşünceye kadar gülmeye başladım. Resûlullah (sas), "Ey Mikdâd! Avret yerlerine dikkat et." dedi. Ben de "Ya Resûlullah! Ben şöyle şöyle yaptım." dedim. Resûlullah (sas), "Bu, ancak Allah'tan bir rahmet olmuştur. Neden bana yaklaşıp bundan içmeleri için iki arkadaşını uyandırmıyorsun?" dedi. Mikdâd dedi ki: Ben, Resûlullah'a (sas), "Seni hak ile gönderene yemin ederim ki, sen onu içip sonra seninle birlikte ben de içtiğim zaman, artık insanların içmelerini umursamıyorum." dedim.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr Ebû Hayseme haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman el-A'meş haber verdi. O da el-Kâsım'dan rivayet etti; dedi ki: İbn Mes'ûd şöyle dedi:

Benden önce Müslüman olan birisiyle tanışmadım. Ben aileme ait sürünün çobanlığını yaparken Resûlullah (sas) yanıma geldi ve "Süründe süt var mıdır?" dedi. Ben de, "Hayır!" dedim. Resûlullah (sas) bir koyun aldı; memelerini elledi ve süt inmeye başladı. Benden önce Müslüman olan birisini bilmiyorum.

Bize Ali b. Muhammed b. Abdullah b. Ebû Seyf el-Kureşî haber verdi. O Ebû Zekeriya el-Aclânî'den, o Muhammed b. Ka'b el-Kurazî ve Ali b. Mücâhid'den, onlar da Muhammed b. İshâk'tan, o Âsım b. Amr b. Katâde'den, o Mahmûd b. Lebîd'den, O İbn Abbâs'tan, o da Selmân'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) arkadaşlarından birinin cenazesinde iken onu ziyaret ettim. Benim geldiğimi görünce, "Arkama geç." dedi ve ridasını attı. Ben, peygamberlik mührünü gördüm ve öptüm. Sonra döndüm ve huzurunda oturdum. Bana "Efendin ile anlaş." dedi. Ben de, yere dikilmiş 300 hurma fidanı ile kırk ukıyye (495 gr) altın üzerine anlaştım. Bunun üzerine

Resûlullah (sas), “Kardeşinize yardım ediniz.” dedi. Bazı adamlar bir, bazıları iki, bazıları da üç fidan getiriyordu. Nihayet 300 fidan toplandı. “Bunları nasıl dikeceğim?” dedim. Resûlullah (sas) bana, “*Git, çukurlarını kendi elinle kaz.*” dedi. Ben de çukurlarını kazdım ve Resûlullah’ın yanına gittim. Resûlullah (sas) benimle beraber geldi ve eliyle fidanları yerleştirdi. O fidanların tümü tuttu. Ancak altın borcum kalmıştı. Ben henüz Resûlullah’ın (sas) yanında iken güvercin yumurtası büyüklüğünde bir altın sadaka olarak getirildi. Getiren, “Nerede anlaşma yapan İranlı köle?” dedi. Ben ayağa kalktım. Bana, “Bunu al, borcunu öde.” dedi. Ben, “Bu, bana nasıl yetebilir ki?” dedim. Resûlullah (sas), dili ile o küçük altını meshetti; ondan kırk ukıyye tartıldı. Onların verdikleri kadar da yanımda kaldı.”

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O es-Salt b. Dînâr’dan, o Abdullah b. Şakîk’ten, o da Ebû Sahr el-Ukaylî’den rivayet etti; dedi ki:

Medine’ye gittim; Resûlullah (sas) beni karşıladı. Ebû Bekir ile Ömer arasında yürüyordu. Bir Yahudi’nin yanından geçti. Elinde Tevrat’tan bir parça vardı; hasta olan yeğeninin üzerine okuyordu. Resûlullah (sas) Yahudi’ye, “Ey Yahudi! Tevrat’ı Musa’ya indiren ve Benî İsrâîl için denizi yaran Allah aşkına söyle. Tevrat’ında benim sıfatlarımı ve çıkışımı buluyor musun?” dedi. Yahudi başıyla “Hayır!” işaretini yaptı. Yeğeni, “Fakat Tevrat’ı Musa’ya indiren ve Benî İsrâîl için denizi yaran Allah’ı şahit tutarım ki, o (amcam) senin vasfını, zamanını ve çıkışını Tevrat’ında buluyor. Ve ben şahadet ederim ki, Allah’tan başka mabud yoktur, sen de onun elçisisin.” dedi. Resûlullah (sas), “Yahudiyi arkadaşınızın yanından götürün.” dedi. Genç çocuk vefat etti; Resûlullah (sas) üzerinde namaz kıldı ve onu kefenledi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ya’kûb b. Dâvûd’tan, o da Benî Cumah’tan bir yaşlıdan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ümmü Ma’bed’in yanına gelince, “Yiyecek bir şey var mı?” dedi. Ümmü Ma’bed: “Hayır!” dedi. [Dedi ki:] Bunun üzerine Resûlullah (sas) ve Ebû Bekir (r) bir köşeye çekildiler. Ümmü Ma’bed’in oğlu birkaç koyunla çıktı. Giderken annesine, “Şuraya çekilmiş karaltı nedir?” dedi. Ümmü Ma’bed, “Yiyecek isteyen insanlardır. Ben onlara, ‘Yiyecek yok.’, dedim.” dedi. Bunun üzerine oğlu, onların yanına geldi,

özür diledi ve “Bu, zayıf bir kadındır; ihtiyaç duyduğunuz şey bizde vardır.” dedi. Resûlullah (sas), “*Git, bana süründen bir keçi getir.*” dedi. Ümmü Ma’bed’in oğlu gitti ve dişi bir oğlak aldı. Annesi, “Nereye gidiyorsun?” dedi. Oğlu, “Benden bir keçi istediler.” dedi. Annesi, “Ne yapacaklarmış?” dedi. Oğlu, “İstediklerini yaparlar.” dedi. Resûlullah (sas), onun memelerini ve meme uçlarını eliyle meshetti; memeler süt doldu. Resûlullah (sas) bir kab doluncaya kadar sağdı, sonra onu dolu dolu bıraktı ve “Bu sütü annene götür ve başka bir keçi getir.” dedi. Çocuk, kabı annesine götürdü. Annesi, “Nereden buldun bunu?” dedi. Çocuk, “Falanca keçinin sütünden.” dedi. Ümmü Ma’bed, “Onun bir tek dişi bile henüz dökülmedi. Lât’a yemin ederim; sanırım bu *Mekke*’deki Sâbiû olmalıdır.” dedi ve sütten içti. Sonra oğlu bir oğlak daha getirdi. Resûlullah (sas) ondan da bir kab sağdı ve yine eskisi gibi dolu kaldı. Sonra çocuğa, “İç!” dedi. Çocuk içti. Resûlullah (sas), “*Bir diğerini getir.*” dedi. Çocuk bir tane daha getirdi. Resûlullah (sas) onu sağdı ve Ebû Bekir’e (r) içirdi. Sonra kendisi de içti ve onların memeleri eskisi gibi dolu kaldı.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O, el-Hasan b. Dînâr’dan rivayet etti; dedi ki:

Bir ara biz Resûlullah’ın (sas) mescidinde oturuyorduk, birden sahibinden kaçmış bir devenin geldiğini gördük. Geldi, başını Resûlullah’ın (sas) hücreğine koydu ve solumaya başladı. Resûlullah (sas), “*Bu deve, bir adama ait olduğunu, sahibinin şu anda babasına yemek yapmak üzere onu kesmek istediğini söylüyor ve yardım istiyor.*” dedi. Bunun üzerine bir adam, “Ya Resûlullah! Bu deve falanca adamındır ve gerçekten onu kesmek istiyor.” dedi. Resûlullah (sas) devenin sahibini çağırdı ve durumu ona sordu. Adam, deveyi kesmek istediğini bildirdi. Resûlullah (sas) deveyi kesmemesini adamdan rica etti. Adam kabul etti.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O el-Hubâb b. Musa es-Sa’îdî’den, o Ca’fer b. Muhammed’ten, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ali b. Ebû Tâlib (r) şöyle dedi: Bir gece akşam yemeği yemeden uyuduk. Sabah olunca evden çıktım; sonra Fâtıma’nın (r) yanına döndüm. Üzgün görünüyordu. Kendisine, “Neyin var?” dedim. Fâtıma (r), “Akşam yemek yemedik, sabah da bir şey yemedik. Bu akşam için de bir şeyimiz yok.”

dedi. Bunun üzerine çıktım, bir şeyler aradım. Bir dirheme biraz et ve un aldım. Onları Fâtıma'ya götürdüm; Fâtıma ekmek yaptı ve eti pişirdi. Tencerenin kıvamına geldiğini görünce: “Babama gitsen, onu da davet etsen.” dedi. Ben de Resûlullah'ın (sas) yanına gittim; mescitte uzanmış şöyle diyordu: “*Uzanarak aç kalmaktan Allah'a sığınırım.*” Bunun üzerine, “Anam babam sana feda olsun ya Resûlullah! Yanımızda yemek var, buyurun.” dedim. Eve girinceye kadar bana dayandı; tencere de kaynıyordu. Resûlullah (sas), “*Âişe için de bir tabak ayır.*” dedi. Ona bir tabak ayırdım. Sonra, “*Hafsa için de bir tabak.*” dedi. Ona da ayırdım; hatta dokuz hanımına dokuz tabak ayırdım. Sonra, “*Baban ve kocan için de birer tabak.*” dedi. Onlara da ayırdım. Sonra, “*Kendine de bir tabak ayır ve ye.*” dedi. Kendime de ayırdım. Sonra tencereyi kaldırdım; tencere taşıyordu. Allah nasip ettiği kadar ondan yedik.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Yezîd b. İyâd b. Cu'dübe el-Leysî'den, o Nâfi'den, o Sâlim'den, o da Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Mekke'de iken, kendisine bir yemek yapması için Hadîce'ye emretti. Sonra Ali'ye, “Abdûlmuttaliboğulları'nı çağır.” dedi. Ali (r), onlardan kırk adam çağırdı. Sonra Ali'ye, “*Yemeğini getir.*” dedi. Ali dedi ki: “Onlara bir tirit getirdim, eğer onlardan bir adam yeseydi, bitirirdi. Çekilinceye kadar hepsi ondan yediler.” Sonra Resûlullah (sas), “*Onlara su getir.*” dedi. Bir tek kişiye yetecek kadar bir kaptan onlara su getirdim. Suyu geri çevirinceye kadar hepsi içtiler. Bunun üzerine Ebû Leheb, “Muhammed sizi sihirlemiş.” dedi. Dağıldılar ve onları (İslâm'a) çağırmadı. Birkaç gün kaldılar; Resûlullah (sas) o yemeğin benzerini onlar için hazırladı. Sonra bana emretti; onları topladım, hepsi yediler. Sonra onlara, “*Kim bana kardeşim olma ve cennet karşılığında vezir olup itaat eder?*” dedi. Hemen, “Ben ya Resûlullah!” dedim. Ben onların en genci ve en ince bacaklı olanlarıydım. Herkes sükût etti. Sonra, “Ey Ebû Tâlib, oğlunu görmüyor musun?” dediler. Ebû Tâlib, “Onu bırakın! o ancak amcasının oğlundan hayır görür.” dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ma'ser'den, o da Zeyd b. Eslem ve diğerlerinden rivayet ederek dedi ki:

Katâde b. Nu'mân'ın gözü yaralanmış ve yanaklarına akmıştı. Resûlullah (sas) eliyle onu eski yerine koydu. Hatta bu göz, ikisinin en sağlıklısı ve en

güzeliydi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ma'ser'den, o da Zeyd b. Eslem, Yezîd b. Rumân ve İshâk b. Ebû Abdullah b. Ebû Ferve ve diğerlerinden rivayet ediyor; diyor ki:

Bedir savaşında Ukkâşe b. Mihsan'ın kılıcı ikiye bölündü. Resûlullah (sas) ona ağaçtan bir değnek verdi. Elindeki değnek birden bire saf çelikten, sırtı sağlam ve keskin bir kılıç oluverdi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ali b. Mücâhid'den, o Abdüla'lâ b. Meymûn b. Mihrân'dan, o da babasından rivayet etti; Abdullah b. Abbâs şöyle dedi:

Resûlullah (sas), mescitte bir kütüğe dayanarak hutbe okurdu. Minber yapılıp da Resûlullah (sas) ona çıkınca kütük inlemeye başladı. Resûlullah (sas), minberden inerek onu teselli etti; durdu.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Ebû Ma'ser'den, o da Zeyd b. Eslem ve diğerlerinden rivayet etti, dedi ki:

Sürâka b. Mâlik, (hicret eden) Resûlullah'ı (sas) aramak üzere atına bindi. Binmeden önce çıkıp çıkmamak hususunda oklarla fal baktı. Fal oku, üç kere üst üste çıkmaması yönünde çıktı. Buna rağmen atına bindi ve Resûlullah (sas) ile arkadaşına yetişti. Resûlullah (sas), atının ayaklarının yere batması için beddua bulundu. Atın ayakları yere battı. Sürâka, "Ey Muhammed! Atımın serbest kalması için Allah'a yalvar, senden vazgeçeyim." dedi. Resûlullah (sas), "Ya Rabbi! Eğer doğru söylüyorsa atının ayaklarını serbest bırak." diye dua etti. Atının ayakları yerden çıktı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: el-Hakem b. el-Kâsım bana anlattı. O Zekeriya b. Amr'dan, o Kureyş'ten bir şeyhten rivayet etti; dedi ki:

Benî Hâşim, Resûlullah'ı (sas) Kureyş'e teslim etmeyi reddedince Kureyş onlara karşı bir anlaşma (ambargo) yapmıştı. Kureyş, onlara kız vermemek, onlardan kız almamak, onlara bir şey satmamak ve onlardan bir şey satın almamak, onların içine girmemek ve onlarla konuşmamak konularında Benî

Hâşim'e karşı anlaşmışlardı. Benî Hâşim üç yıl boyunca kendi vadilerinde mahsur kaldılar. Ancak Ebû Leheb'in çocukları Benî Hâşim ile beraber değildi. Benî el-Muttalib b. Abdümenâf ambargoya maruz kalanların içindeydi.

Üç yıl geçtikten sonra Allah, Resûlü'ne onların antlaşma yaptıkları sayfanın durumunu gösterdi. Kurtçuk, antlaşmada yer alan bütün zulüm ve haksızlıkların yer aldığı kısımları yemiş, sadece Allah lafzının bulunduğu yerler sağlam kalmıştı. Resûlullah (sas) bu durumu Ebû Tâlib'e anlattı. Ebû Tâlib, "Bu senin bana söylediğin doğru mu ey yeğenim?" dedi. Resûlullah (sas), "Evet, *vallahi!*" dedi. Dedi ki: Ebû Tâlib bu durumu kardeşlerine anlattı. Kardeşleri, "Onun hakkında ne düşünüyorsun?" dediler. Ebû Tâlib, "Vallahi o asla bana yalan söylemedi." dedi. Bunun üzerine kardeşleri Ebû Tâlib'e, "Peki, sence ne yapalım?" dediler. Ebû Tâlib, "Bence bulabileceğiniz en güzel elbisenizi giyeceksiniz; sonra Kureyş'in yanına gidip, kimse onlara bir şey söylemeden onlara durumu anlatacağız." dedi.

Evden çıktılar, Harem-i Şerifin içine girdiler. İsmail'in hücreğine yöneldiler. Oraya, ancak Kureyş'in en ileri görüşlü olanları ve en akıllıları otururdu. İnsanlar, ne diyecekler diye etraflarında oturmaya başladılar. Ebû Tâlib, "Biz bir iş için yanınıza geldik. Bu konuda, size malum olacak şekilde cevap veriniz." dedi. Kureyş, "Merhaba, hoş geldiniz. Yanımızda, seni sevindirecek şeyler vardır. Ne istiyorsun?" dediler. Ebû Tâlib, "Benim yeğenim bana asla yalan söylemedi. Onun dediğine göre Allah sizin antlaşma metnini yazdığınız sayfaya bir kurtçuk musallat etmiş; içindeki zulüm, haksızlık ve akrabalık bağının koparılmasıyla ilgili ne varsa hepsini yemiş, sadece Allah lafzının geçtiği yerler kalmış. Eğer benim yeğenim doğru söylüyorsa kafanızdaki kötü düşünceleri atacaksınız. Eğer yalan söylüyorsa, onu size teslim ederim; ister öldürür ister bırakırsınız." dedi.

Kureyş, "Bize karşı insafli davrandın. Anlaşmanın yazılı olduğu sayfayı getirin." dediler. Sayfa getirilince Ebû Tâlib, "Okuyun bakalım." dedi. Sayfayı açtıklarında baktılar ki, Resûlullah'ın (sas) dediği gibi, içindeki Allah lafızları dışındaki her şey yenilmiş. [Dedi ki:] Sayfa ellerinden düştü ve başlarını önlerine eğdiler. Bunun üzerine Ebû Tâlib, "Şimdi sizin için ortaya çıktı mı ki, asıl zulme, haksızlığa ve bağların koparılmasına layık olan sizlersiniz?" dedi. Kureyş'ten hiç kimse ona cevap vermedi. Bazı Kureyşliler, Benî Hâşim'e yaptıkları hususunda hayıflanıp durdular ve fazla durmadan çekip gittiler. Ebû Tâlib de Hâşimoğulları'nın bulunduğu mahalleye döndü. Şöyle diyordu: "Ey Kureyş cemaati! Ne sebeple

muhasara altına alındık ve ne için hapsedildik? İşte şimdi mesele anlaşıldı.”
Sonra Ebû Tâlib ve arkadaşları *Kâbe* ile örtüsü arasına girip şöyle dua etti:
“Ya Rabbi! Bize zulmedenlere ve bizimle bağlarını koparanlara karşı bize yardım et ve onların bizim için yasakladıklarını bize serbest kıl.” Sonra ayrıldılar.

Bize Abdullah b. Ca’fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O İbn Akîl’den, o da Câbir veya başkasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ile ilgili olarak *Medine*’ye ilk gelen haber şu idi: Medineli bir kadının bir cini vardı. Bir gün bir kuş şeklinde gelip onların evlerinin duvarına kondu. Kadın kendisine, “Bize gel. Sen bize anlat, biz de sana anlatalım. Sen bize haber ver, biz de sana.” dedi. Cin, “Kuşkusuz *Mekke*’ye bir peygamber gönderilmiş, zinayı bize haram kılmış ve bizi kararsız kılmıştır.” dedi.



[124] Bakara 2/129.

[125] Nisâ 4/80.

[126] Şâm ile Benî Âmir ülkesi arasında bir yerdir.

[127] Tubba, *Yemen* meliklerine verilen genel bir addır. Tıpkı Firavun, Nemrut ve Kayser gibi... (E).

[128] Maide 5/67.

[129] Nahl 16/90.

[130] Bakara 2/97.

RESÛLULLAH'IN (SAS) Bİ'SETİ VE GETİRDİĞİ MESAJ



Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi; dedi ki:

es-Süddî'den işittim; **“O seni şaşırmış bulup da yol göstermedi mi?”**^[131] ayetiyle ilgili olarak şöyle diyordu: “Resûlullah (sas) kırk yıl kavminin emrinde (hizmetinde) idi.”

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi; dedi ki: Bize Ma'n b. İsa haber verdi. Bunların hepsi Mâlik b. Enes'ten, o Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan rivayet etti, o da Enes b. Mâlik'ten işitti; şöyle diyordu:

“Resûlullah (sas) kırk yaşında peygamber olarak gönderildi; yani doğumundan kırk yıl sonra.”

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kırk yaşında peygamber oldu.

Bize Abdullah b. Amr Ebû Ma'mer el-Minkarî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Gâlib el-Bâhilî, el-Alâ b. Ziyâd el-Adevî'nin Enes b. Mâlik'e şunu sorduğuna şahit olduğunu haber verdi; dedi ki:

“Ey Ebû Hamza! Resûlullah (sas) hangi adamların yaşında peygamber oldu?” Enes, “Kırk yaşında peygamber oldu.” dedi. el-Alâ, “Sonra ne oldu?” diye sordu. Enes, “On yıl Mekke'de, on yıl da Medine'de kaldı.” dedi. el-Alâ, “Peygamber'in (sas) on yıl Mekke'de kaldığı yolundaki görüş sadece Enes b. Mâlik'e mahsustur; ondan başkası bunu söylemedi.” dedi.

Bize el-Mu'allâ b. Esed el-Ammî haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb b. Hâlid haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind'ten, o Âmir'den rivayet etti. Ayrıca Halef b. el-Velîd el-Ezdî haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind'ten, o Âmir'den rivayet etti. Ayrıca bize Nasr b. Sâib el-Horâsânî haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind'ten, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kırk yaşında iken kendisine peygamberlik verildi. Üç yıl boyunca İsrâfîl (a) onunla birlikte idi. Sonra İsrâfîl (a) bu görevden alındı; on yıl Mekke'de, on yıl da hicret yeri olan Medine'de olmak üzere Cibrîl'e (a) bu görev verildi. Resûlullah (sas) altmış üç yaşında vefat etti. [Muhammed b. Sa'd dedi ki:] Bu hadisleri Muhammed b. Ömer'e anlattım; kendisi, "Bizim beldemizde, İsrâfîl'in Resûlullah (sas) ile arkadaşlık yaptığı bilinmiyor. Beldemizin âlimleri, vahyin nazil olmasından Resûlullah'ın (sas) vefatına kadar Cibrîl'den başkasının onunla arkadaşlık yapmadığını söylüyorlar." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebû Muhammed'ten rivayet etti; dedi ki:

Zürâre b. Evfâ'dan işittim; şöyle diyordu: Bir asır 120 yıldır. Resûlullah (sas), Yezîd b. Mu'âviye'nin vefat ettiği asırda peygamber olarak gönderildi. [\[132\]](#)

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Sâlim b. el-Alâ el-Ensârî haber verdi. O Abdûlmelik Ebû Süleyman'dan, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Ben kızıla ve karaya gönderildim." Abdûlmelik, "Kızıldan maksat insanlardır; karadan maksat da cinlerdir." dedi.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi. O Avf'tan, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), "Ben, diri olarak yetiştiğim insanların ve benden sonra doğacak olanların elçisiyim." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Utbe İsmail b. Ayyâş anlattı. O Bahîr b. Sa'd'dan, o da Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Bütün insanlara peygamber olarak gönderildim. Eğer bana icabet etmezlerse Araplara, eğer onlar icabet etmezlerse Kureyş’e, eğer bana icabet etmezlerse Benî Hâşim’e, eğer onlar da bana icabet etmezlerse kendi kendime (tebliğ ederim).” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Ömer b. Ebû Seleme'den, o babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Bütün insanlara peygamber olarak gönderildim ve peygamberlik benimle sonlandı.” dedi.

Bize Abdullah b. Nümejr el-Hemdânî haber verdi. O Mücâlid b. Sa'îd'den, o Âmir'den, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas), “1.000 veya daha fazla peygamberin sonuncusuyum.” dediğini işittim.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid ez-Zencî haber verdi; dedi ki: Ziyâd b. Sa'd bana anlattı. O Muhammed b. el-Münkedir'den, o Safvân b. Süleym'den o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “8.000 peygamberden sonra gönderildim. Onlardan 4.000'i Benî İsrâîl'dendi.” dedi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bize Bürd el-Harîrî haber verdi. O da Habîb b. Ebû Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Ben halis Hanîfîlik (dini) ile gönderildim.” dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Muhammed b. Aclân'dan, O el-Ka'kâ'dan,

o Ebû Sâlih'ten, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi. O da Ma'bed b. Hâlid'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Bilirsiniz ki, ben hidayete erdirilmiş bir rahmetim. Bir kavmi ortadan kaldırmak ve diğerlerini yerleştirmek için gönderildim.” dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi; dedi ki: Bize el-A'meş haber verdi. O da Ebû Sâlih'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Ey İnsanlar! Muhakkak ki ancak ben hidayete erdirilmiş bir rahmetim.” dedi.

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi; dedi ki: Bana gelen habere göre:

Resûlullah (sas), “Ben, ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki. Ma'mer b. Râşid bana anlattı. O Sa'îd b. el-Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “İnsanlar ‘**Lâ ilâhe illallah**’ deyinceye kadar onlarla savaşmaya emrolundum. Bir kimse ‘**Lâ ilâhe illallah**’ derse malını ve nefsinin benden güvence altına almış olur. Ancak hak ihlali hariçtir. Onun hesabı Allah’a aittir. Allah bunu kitabında vahyetti. Kitabında ayrıca kibirlenen bir kavimden söz ediyor: “Onlar öyle insanlardı ki, kendilerine ‘**Lâ ilâhe illallah**’ denilince kibirleniyorlardı.”^[133]

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Abdurrahman b. Ebü'l-Mevâlî bana anlattı. O Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti. Dedi ki:

Ayrıca Muhammed b. Hilâl bana anlattı. O babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “İnsanlar ‘**Lâ ilâhe illallah**’ deyinceye kadar onlarla savaşılmaya emrolundum. O kelimeyi söyledikleri zaman nefis ve mallarını benden güvence altına almış olurlar. Ancak hak ihlali hariçtir. Onların hesabı Allah’a (c) aittir.” dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Peygamber Olduğu Gün

Bize Muhammed b. Mu’âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî’a haber verdi. O Hâlid b. Ebû İmrân’dan, o Ebû Haneş es-San’anî’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

“Sizin peygamberinize (sas) Pazartesi günü peygamberlik verildi.”

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Âbis el-Kûfî haber verdi. O Müslim’den, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) Pazartesi günü peygamber oldu.”

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Ferve’den, o da Ebû Ca’fer’den rivayet etti; dedi ki:

“Melek (Cibrîl) Hira’da, 17 Ramazan Pazartesi günü Resûlullah’a (sas) nazil oldu. O zaman Resûlullah (sas) kırk yaşındaydı. Ona vahiy indiren melek Cibrîl idi.”

• Resûlullah’a (sas) Vahyin Nazil Oluşu

Bize Muhammed b. Humeyd Ebû Süfyân el-Abdî haber verdi. O Ma’mer’den, o da Katâde’den rivayet etti:

“**Onu Rûhu’l-Kudüs ile güçlendirdi.**”^[134] ayeti hakkında şöyle dedi: “Rûhu’l-Kudüs Cibrîl’dir.”

Bize Muhammed b. Ma’mer haber verdi; dedi ki: Bana Ma’mer b. Râşid ve Muhammed b. Abdullah anlattılar. Onlar ez-Zührî’den, o

Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah’a (sas) ilk gelen vahiy doğru çıkan rüyalar şeklindeydi. Resûlullah (sas) hiçbir rüya görmezdi ki, şafağın sökmesi gibi doğru çıkmasın. [Âişe dedi ki:] Bir müddet böyle devam etti. Sonra yalnızlık kendisine sevdirdi. Hiçbir şeyi yalnızlık kadar sevmezdi. Hira mağarasında yalnız kalırdı. Ailesine dönmeden birçok gece orada ibadet ederdi. Sonra Hadîce’ye döner ve azığını alırdı. Ta ki, Hira mağarasında iken bir gece ansızın Hakk ona gelinceye kadar.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn’dan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) Ecyâd’ta iken birden ufukta ortaya çıkan bir melek gördü. Bir ayağını diğerinin üzerine koymuş, “Ey Muhammed! Ben Cibrîlim. Ey Muhammed! Ben Cibrîlim.” diye bağırıyor. Resûlullah (sas), bundan korkmaya başladı. Başını her göğe kaldırdığında onu görüyordu. Bunun üzerine koşarak Hadîce’nin yanına döndü ve durumunu ona bildirdi; dedi ki, “Ey Hadîce! Putlara ve kâhinlere kızdığım kadar hiçbir şeye kızmıyorum. Kâhin olmaktan korkuyorum.” Hadîce, “ Hâşâ, ey amcamın oğlu! Böyle söyleme. Allah asla seni böyle bir duruma düşürmez. Sen sıla-i rahim yapan, doğru söyleyen ve emaneti koruyan bir insansın. Hiç şüphesiz senin ahlakın güzeldir.” dedi. Ardından Varaka b. Nevfel’in yanına gitti. Hadîce ilk kez ona gidiyordu. Resûlullah’ın kendisine söylediklerini ona haber verdi. Varaka, “Vallahi senin amcamın oğlu doğru bir adamdır. Muhakkak ki bu, peygamberliğin başlangıcıdır ve ona Nâmûs-u Ekber gelecektir. Ona söyle, kendisi için sadece hayrı düşünsün.” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O da Hişâm b. Urve’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ey Hadîce! Ben bir ılık görüyorum ve bir ses işitiyorum. Doğrusu kâhin olmaktan korkuyorum.” Bunun üzerine Hadîce (r), “Ey Abdullah’ın oğlu! Şüphesiz ki Allah sana böyle bir şey yapmaz. Çünkü sen doğruyu söyler, emaneti korur ve sıla-i rahimde bulunursun.” dedi.

Bize Yahya b. Abbâd ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ammâr b. Ebû Ammâr haber verdi. Dedi ki: Yahya b. Abbâd ve Hammâd b. Seleme, sanırım İbn Abbâs'tan rivayet ederek, şöyle dediler:

Resûlullah(sas) Hadîce'ye, “Ey Hadîce! Bir ses işitiyor ve bir ışık görüyorum. Bende bir delilik olmasından korkuyorum.” dedi. Bunun üzerine Hadîce (r), “Ey Abdullah'ın oğlu! Allah sana böyle bir şey yapacak değildir.” dedi. Sonra Varaka b. Nevfel'e gitti. Durumu ona anlattı. Varaka, “Eğer doğru söylüyorsa bu, Musa'ya gelen Nâmûs gibi bir Nâmûs'tur. Eğer o peygamber olduğunda ben sağ olursam onu destekler, ona yardım eder ve ona iman ederim.” dedi.

• Kur'an'dan Kendisine İlk Nazil Olan Ayetler ve Ona Söylenenler

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer b. Râşid anlattı. O ez-Zührî'den, o Muhammed b. Abbâd'tan, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Bazı âlimlerimizin şöyle dediklerini işittim: Resûlullah'a (sas) ilk nazil olan, “**Yaratan Rabbinin adıyla oku! O insanı bir aşılarmış yumurtadan yarattı. Oku, insana bilmediklerini belleten, kalemle yazmayı öğreten Rabbin en büyük kerem sahibidir.**”^[135] ayetleridir. Bunlar, Hira günü Peygamber'e (sas) nazil olan ayetlerin başıydı. Daha sonra diğer kısmı da nazil oldu.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Amr b. Dînâr'dan, o da Ubeyd b. Umeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber'e (sas) ilk nazil olan sure “İkra bismi Rabbikellezi halak”^[136] suresidir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Muhammed b. Ebû Musa haber verdi. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o Ebû Gatafân b. Tarîf'ten o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Hira’da Resûlullah’a vahiy indikten sonra bir müddet Cibrîl’i göremedi. Resûlullah (sas) buna çok üzülmüştü. Hatta bu yüzden, bir defasında Sebîr dağına, bir defasında da Hira dağına çıkıp kendini atmak istemişti. Resûlullah (sas) bir ara, o dağlardaki tepelere tırmanır iken, gökten bir ses işitti. Resûlullah (sas) durdu ve sese kulak verdi. Sonra başını kaldırdı. Baktı ki, Cibrîl yer ile gök arasında bir koltukta bağdaş kurmuş oturuyor ve şöyle diyor: “Ey Muhammed! Sen hak bir peygambersin, ben de Cibrîlim.” Dedi ki: Resûlullah (sas) döndü. Allah gözlerini aydınlatmış ve göğsünü ferahlandırmıştı. Sonra vahiy devam etti ve Allah onu korudu.

Bize Muhammed b. Mus’ab el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Meryem haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Bana, ‘Ey Muhammed! Gözlerin uyusun, kulakların işitsin ve kalbin idrak etsin.’ denildi.” Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Gözlerim uyudu, kalbim idrak etti ve kulaklarım işitti.”

• Resûlullah’a (sas) İnen Vahyin Ağırılığı

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Katâde ve Humeyd haber verdiler. Onlar el-Hasan’dan, o Hittân b. Abdullah er-Rekâşî’den, o da Ubâde b. es-Sâmit’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a (sas) vahiy nazil olduğu zaman büyük bir ağırlık hisseder ve yüzü soğuk olurdu.

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir’den, o da İkrime’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a vahiy geldiği zaman bir saat kadar başı dönen insanlar gibi ağırlaşır.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Sâlih b. Muhammed’ten, o Ebû Seleme b. Abdurrahman’dan, o da Ebû Ervâ ed-Devsî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) devesinin üzerinde iken ona vahyin nazil olduğunu gördüm. Deve bağırıyor, ön ayaklarını sağa sola atıyordu. Hatta ayaklarının kırıldığını zannediyordum. Vahyin ağırlığından kurtuluncaya kadar çoğu zaman çöküyor, bazen da ayakları üzerinde durmaya çalışıyordu. Gözünden, gözyaşları gibi damlalar iniyordu.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Abdullah b. Ebû Seleme haber verdi. O da amcasından rivayet etti; dedi ki:

Bana, Resûlullah'ın (sas) şöyle dediği ulaştı: “*Vahiy bana iki şekilde gelirdi. Birisinde Cibrîl vahyi bana getirir, bir adam bir adamın üzerine bir şeyi atar gibi üzerime atardı. Bu benim için ani olurdu. Diğerinde ise, kalbime ininceye kadar bana çingirak sesi gibi gelirdi. Bu benim için ani olmazdı.*”

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

Hâris b. Hişâm Resûlullah'a (sas), “Ya Resûlullah! Vahiy sana nasıl gelir?” dedi. Resûlullah (sas), “*Bazen bana çingirak sesi gibi gelir. Bana gelen vahyin en şiddetlisi de budur. Benden ayrıldığında Meleğin söylediklerini kavramış oluyorum. Bazen de Melek bana görünür, benimle konuşur, söylediklerini kavrarım.*” dedi. [Âişe dedi ki:] “Çok soğuk günlerde ona vahyin indiğini görürdüm. Ondan ayrıldığında alnından şıpır şıpır ter damlıyordu.”

Bize Abîde b. Humeyd et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ebû Âişe anlattı. O Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) vahiy indiği zaman bundan sıkıntı duyardı. Dedi ki: Resûlullah (sas) vahyi alırken unutmasın diye dudaklarını hareket ettirirdi. Bunun üzerine Allah, “***Vahyi çabucak almak için dilini kımıldatma. Şüphesiz onu toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak bize aittir.***”^[137] dedi. Yani, onu senin göğsünde toplamak bize aittir. Ayette geçen “***Kur'ânehu***” ifadesinden maksat onu okutmaktır. Sonra Allah, “***Sen***

onun okunuşunu takip et.” dedi. Yani, vahiy inerken sen sus. **“Şüphesiz olmasın ki, onu açıklamak bize aittir.”** Yani, onu senin lisanınla açıklamak bize aittir. [Dedi ki:] Bu ayetin nüzulünden sonra Peygamber (sas) rahatladı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ebû Âişe haber verdi. O Sa’îd b. Cübeyr’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti: “Vahyi çabucak almak için dilini kımıldatma. Şüphesiz onu toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak bize aittir.” [138] ayeti hakkında şöyle dedi:

Resûlullah (sas) vahyin nüzulü esnasında dilini kımıldatmaktan sıkılıyordu. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi. Yani, onu göğsünde toplamak, sonra da onu sana okutmak bize aittir. **“Sen onun okunuşunu takip et.”**[139] ayetinden maksat şudur: Yani, “Sen sus ve onu dinle”. **“Şüphesiz olmasın ki, onu açıklamak bize aittir.”**[140] ayetinin manası ise şöyledir: **“Onu okuman da bize aittir.”** Dedi ki: Resûlullah (sas) bu ayetin nüzulünden sonra, Cibrîl kendisine geldiğinde onu dinlerdi. Cibrîl gidince de, kendisine okutulduğu gibi okumaya başlıyordu.

• Resûlullah’ın (sas) İnsanları İslâm’a Davet Etmesi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi, dedi ki: Bize Cârîye b. Ebû İmrân haber verdi. O Abdurrahman b. el-Kâsım’dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Allah’tan kendisine gelen şeyleri açıkça bildirmek, insanları dine çağırmak ve onları Allah’a davet etmekle emrolundu. Kendisine peygamberlik geldikten sonra, açık davetle emrolununcaya kadar üç yıl boyunca insanları gizli bir şekilde davet etti.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O da Muhammed’ten nakletti; dedi ki:

“Allah’a çağıran, salih amel işleyen ve ‘Kuşkusuz ben müslümanlardırım.’ diyenden daha güzel sözlü kimdir?” [141] ayetinde sözü edilen şahıs Peygamber’dir (sas).

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer b. Râşid haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hem gizli hem açık İslâm'a davet etti. Ona iman edenler çoğalınca kadar, genç adamlar ve zayıf kimseler kendi iradeleriyle Allah'ın davetine icabet ettiler. Mekkeli kâfirler ise [önceleri] Peygamber'in (sas) dediklerini inkâr etmiyorlardı. Peygamber (sas) inkârcıların oturdukları yerlerden geçtiği zaman O'na işaret ederek, "Abdûlmuttalib ailesinin çocuğu gökten haber veriyor." diyorlardı. Allah, taptıkları tanrılarını/putlarını ayıplayıp küfür üzere ölen babalarının helak olduklarını zikretmeye başlayınca durum değişti. Böyle olunca da Mekkeli müşrikler Resûlullah'tan (sas) yüz çevirdiler ve ona düşmanlık etmeye başladılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe haber verdi. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan nakletti; dedi ki:

"En yakın akrabalarını uyar."^[142] ayeti nazil olunca Resûlullah (sas) Safâ tepesine çıktı ve "Ey Kureyş topluluğu!" dedi. Kureyşliler, "Muhammed çağırıyor." dediler ve ona yönelip toplandılar. Sonra, "Sana ne oluyor ey Muhammed?" dediler. Resûlullah (sas), "Şimdi, şu dağın tepesinde bir ordu var, desem bana inanır mısınız?" dedi. Onlar, "Elbette inanırız; bize göre sen töhmet altında biri değilsin, senin yalan söylediğini asla görmedik." dediler. Resûlullah (sas), "Ey Benî Abdûlmuttalib, Ey Benî Abdümenâf, Ey Benî Zühre! (Kureyş'ten birçok boyu saydı) Ben şiddetli bir azab hususunda sizleri uyarıyorum. Allah, en yakın akrabalarımı uyarmamı istedi. Sizler 'La ilâhe illallah' demedikçe sizin için ne bu dünyada bir menfaate, ne de ahirette bir kısmete kefil olabilirim." dedi. [Dedi ki:] Ebû Leheb, "Günün kalıntısı, ellerin kurusun. Bizi bunun için mi çağırdın?" dedi. Bunun üzerine Allah, **"Ebû Leheb'in iki eli kurusun, kurudu da."**^[143] suresinin tümünü indirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Mevheb haber verdi. O da Ya'kûb b. Utbe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ve arkadaşları İslâm'a daveti açık yapmaya başlayıp, iş Mekke'de yayıldı ve Mekkeliler birbirlerini İslâm'a davet ettikleri zaman

Ebû Bekir (r), Sa'îd b. Zeyd ve Osman b. Affân, belli bir kesimde gizli davet yapıyorlardı. Ömer, Hamza ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh ise alenî bir şekilde İslâm'a davet ediyorlardı. Kureyş bu açık davete çok kızdı. Bundan dolayı Resûlullah'a karşı kin ve haset duymaya başladılar. Bazı adamlar onun gıybetini yapmaya ve ona karşı husumete başladılar. Bazıları da, onunla aynı fikirde oldukları halde gizlendiler. Ancak onlar Resûlullah hakkında gıybet edip ona düşmanlık yapmak suretiyle kendilerini tenzih ediyorlardı. Resûlullah'a karşı husumet ve düşmanlığı yürütenler Ebû Cehil b. Hişâm, Ebû Leheb b. Abdûlmuttalib, el-Esved b. Abdüyağûs, el-Hâris b. Kays b. Adî [yani İbnü'l-Gaytale. Gaytale onun annesi idi], el-Velîd b. Muğîre, Ümeyye ve Übey b. Halef, Ebû Kays b. el-Fâkih b. el-Muğîre, el-Âs b. Vâil, en-Nadr b. el-Hâris, Münebbih b. Haccâc, Züheyr b. Ebû Ümeyye, es-Sâib b. Sayfî b. Âbid, el-Esved b. Abdülesed, el-Âs b. Sa'îd b. el-Âs, el-Âs b. Hâşim, Ukbe b. Ebû Mu'ayt, İbnü'l-Asdî el-Hüzelî, ^[144] el-Hakem b. Ebü'l-Âs ve Adî b. el-Hamrâ idi. Bunlar genelde Resûlullah'ın komşularıydı. Resûlullah'ın en büyük düşmanları, Ebû Cehil, Ebû Leheb ve Ukbe b. Ebû Mu'ayt idi. Rebî'a'nın oğulları Utbe ve Şeybe ve Ebû Süfyân b. Harb da düşmandılar, ancak onlar Resûlullah'a özel bir kin duymuyorlardı. Onların düşmanlıkları diğer Kureyş'in düşmanlığı gibiydi. [İbn Sa'd dedi ki:] "Ebû Süfyân ve el-Hakem dışında onlardan hiçbiri Müslüman olmadı."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebû'z-Zinâd haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Ben iki komşunun, Ebû Leheb ile Ukbe b. Ebû Mu'ayt'ın kötülüğü arasında kalmıştım. Bazen hayvan tersi getirip kapımın önüne koyarlardı. Hatta bazen attıkları pisliği, getirip benim kapıma koyarlardı." Resûlullah (sas) kapıya çıkar ve "Ey Abdümenâfoğulları! Hangi komşu bunu yaptı?" derdi ve sonra kaldırıp yola atardı.

• Kureyş'in Resûlullah (sas) İçin Ebû Tâlib'e Gitmesi

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; bana Muhammed b. Lût en-Nevfelî anlattı. O da Avn b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den rivayet etti; dedi ki: Bana Âiz b. Yahya anlattı. O da Ebü'l-

Huveyris'ten nakletti; dedi ki: Bana ez-Zührî'nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah anlattı. O babasından, o da Abdullah b. Sa'lebe b. Su'ayr el-Uzrî'den rivayet etti. Sözleri birbirine karıştı; dediler ki:

Kureyş, İslâm'ın güçlendiğini ve Müslümanların Kâbe'nin etrafında oturduklarını görünce, Ebû Tâlib'in yanına giderek dediler ki: "Sen bizim büyüğümüz ve içimizde en değerli olan kişisin. Şu akılsızların, kardeşinin oğluyla birlikte neler yaptıklarını görüyorsun. Tanrılarımızı terk etmişler, bize dil uzatıyor ve bizi ahmak kabul ediyorlar." Ayrıca Umâre b. el-Velîd b. el-Muğîre'yi getirerek, "Sana güzel, nesep sahibi ve yakışıklı bir genç getirdik; onu sana veriyoruz. Onun yardımı ve mirası senin olacak, ancak sen de kardeşinin oğlunu bize vereceksin; onu öldüreceğiz. Hiç şüphesiz bu iş topluluğumuzu daha çok bir arada tutacak ve sonuç itibarıyla de daha iyi olacak." dediler.

Ebû Tâlib, "Vallahi bana karşı insafli davranmadınız. Oğlunuzu bana veriyorsunuz, onu sizin için koruyacağım; kardeşimin oğlunu da size vereceğim, onu öldüreceksiniz, öyle mi? Vallahi bu insaf değildir. Siz benimle perişan ve çaresiz bir adam pazarlığı yaptınız." dedi. Kureyşliler, "Onu çağır da, ona karşı âdil davranalım." dediler. Ebû Tâlib ona haber gönderdi. Resûlullah (sas) geldi. Ebû Tâlib kendisine, "Ey yeğenim! Bunlar senin amcaların ve kavminin eşrafıdır ve sana karşı âdil davranmak istiyorlar." dedi. Resûlullah (sas), "Söyleyin, sizi dinliyorum." dedi. Onlar, "Sen bizi ve tanrılarımızı bırakacaksın, biz de seni ve tanrını bırakacağız." dediler. Bunun üzerine Ebû Tâlib, "Kavmin sana karşı insafli davrandı; tekliflerini kabul et." dedi. Resûlullah (sas), "Peki, eğer söylediğinizi kabul edersem, sizi tüm Araplara hâkim kılacak ve acemlere de boyun eğdirecek bir kelimeyi söylemeyi kabul eder misiniz?" dedi. Bunun üzerine Ebû Cehil, "Kuşkusuz bu kazançlı bir kelimedir. Evet, babana yemin ederim ki, o kelimeyi ve onun on mislini daha söyleyeceğiz." dedi. Resûlullah (sas), "**La ilâhe illallah** deyiniz." dedi.

Bunu duyduklarında ürktüler, o kelimededen nefret edip kızdılar ve "Tanrılarınıza bağlı kalmakta direnin. Sizden istenen şüphesiz budur." diyerek ayağa kalktılar. Bu sözü söyleyenin de, Ukbe b. Ebû Mu'ayt olduğu söylenir. Onlar, "Biz ona (Muhammed'e) asla dönmeyeceğiz ve ona suikast yapılmasından daha hayırlı bir şey olamaz." dediler. Ertesi gün akşam olunca Resûlullah (sas) kayboldu. Ebû Tâlib ve diğer amcaları evine

geldiklerinde onu bulamadılar. Ebû Tâlib, Benî Hâşim ve Benî Muttalib'e mensup bir grup genç topladı ve onlara, "Her biriniz elinize keskin bir demir alacaksınız ve Mescid'e (Kâbe'ye) girdiğimde beni izleyeceksiniz. Dikkat edeceksiniz ve içlerinde İbnü'l-Hanzaliyye'nin [Ebû Cehil'i kastediyor] de bulunduğu Kureyş büyüklerinden birinin yanına oturacaksınız. Hiç şüphesiz, eğer Muhammed öldürülürse Ebû Cehil hiçbir kötülükten geri kalmayacaktır." dedi. Bunun üzerine gençler, "Yapacağız." dediler.

Zeyd b. Hârise geldi, Ebû Tâlib'i bu telaşlı haliyle gördü. Ebû Tâlib, "Ey Zeyd! Kardeşimin oğlundan haberin var mı?" dedi. Zeyd, "Evet, az önce onunla birlikte idim." dedi. Ebû Tâlib, "Vallahi onu görmeden evime girmeyeceğim." dedi. Bunun üzerine Zeyd hızlı bir şekilde çıktı ve Safâ'nın yanında Ashâbı'yla konuşan Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Ona durumu bildirdi. Resûlullah (sas) hemen Ebû Tâlib'in yanına gitti. Ebû Tâlib, "Ey yeğenim! Neredesin, durumun iyi mi?" dedi. Resûlullah (sas), "Evet!" dedi. Ebû Tâlib, "Evine gir." dedi. Resûlullah (sas) evine girdi. Ebû Tâlib sabahleyin erkenden Peygamber'in (sas) yanına gitti; elinden tuttu ve Kureyş'in toplandığı yerde durdu. Yanında da Benî Hâşim ve Benî Abdülmuttalib'e mensup gençler vardı. Ebû Tâlib, "Ey Kureyş topluluğu! Ne ile uğraştığımı biliyor musunuz?" dedi. Onlar, "Hayır!" dediler. Ebû Tâlib durumu onlara bildirdi ve gençlere, "Elinizdekini gösterin." dedi. Bir de baktılar ki, her bir adamın elinde keskin bir demir var. Ebû Tâlib, "Vallahi eğer Muhammed'i öldürürseniz, birbirimizi yok edinceye kadar sizden birini bile sağ bırakmayacağız." dedi. Bu söz üzerine Kureyş bozuldu; içlerinde en çok bozulan da Ebû Cehil idi.

• İlk Kez Habeşistan'a Hicret Eden Sahâbîler

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Müslümanlar çoğalıp iman güçlendiğinde ve bu durum halk arasında konuşulmaya başladığında, Kureyş kâfirlerinden birçok insan, kendi kabilelerine mensup müminlere karşı çıkmaya başladılar. Onlara işkence yapıp onları hapsedtiler ve onları dinlerinden çıkarmaya çalıştılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Yeryüzüne dağılın!" dedi. Onlar, "Nereye gidelim ya Resûlullah?" dediler. Resûlullah (sas), "Şuraya!" diyerek eliyle

Habeşistan'a işaret etti. Resûlullah'ın en çok sevdiği hicret yeri Habeşistan idi. Çok sayıda Müslüman oraya hicret etti. Onlardan bazıları aileleriyle, bazıları sadece kendileri hicret ettiler. Nihayet Habeş toprağına vardılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Muhammed ez-Zaferî haber verdi. O babasından, o da kavminden bir adamdan rivayet etti; dedi ki: Bize Ubeydullah b. el-Abbâs el-Hüzelî haber verdi. O da el-Hâris b. el-Fudayl'dan nakletti; dediler ki:

Habeşistan Muhacirleri gizli bir şekilde gittiler. Onlar dört kadın ve on bir erkek idiler. Nihayet eş-Şu'aybe^[145] denilen yere geldiler. Bazıları yaya, bazıları da binek üzerindeydi. Allah, geldikleri saatte, yarım dinara Habeş toprağına ulaştıracak iki gemiye binmeye müslümanları muvaffak etti. Onların Mekke'den çıkışları bi'setin 5. yılında Receb ayında idi. Kureys onların izini sürdü. Nihayet denize geldiler. Fakat onlar binmiş oldukları için hiç kimseyi bulamadılar. Oraya gidenler dediler ki: "Habeş toprağına vardık; orada hayırlı bir komşu ile karşılaştık. Dinimizden emin idik ve Allah'a ibadet ettik. İşkence görmedik ve hoşumuza gitmeyen bir laf işitmedik."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki: Abdülhamîd b. Ca'fer anlattı. O da Muhammed b. Yahya b. Hibbân'dan rivayet etti; dedi ki:

İnsanların Habeşistan muhacirleri hakkında "erkekler ve kadınlar" şeklindeki ifadeleri şunun içindir: Osman b. Affân ve onunla birlikte eşi, Resûlullah'ın (sas) kızı Rukıyye vardı. Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebî'a ve onunla birlikte eşi Sehle bt. Süheyl b. Amr vardı. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid b. Esed, Mus'ab b. Umeyr b. Hâşim b. Abdümenâf b. Abdüddâr, Abdurrahman b. Avf b. Abdüavf b. Abd b. el-Hâris b. Zühre, Ebû Seleme b. Abdülesed b. Hilâl b. Abdullah b. Mahzûm ve onunla birlikte eşi Ümmü Seleme bt. Ebû Ümeyye b. el-Muğîre vardı. Ayrıca Osman b. Maz'ûn el-Cumahî, Benî Adî b. Ka'b'ın anlaşmalısı Âmir b. Rebî'a el-Anzî ve onunla birlikte eşi Leyla bt. Ebû Hasme vardı. Ayrıca Ebû Sebre b. Ebû Rühm b. Abdüluzzâ el-Âmirî, Hâtıb b. Amr b. Abdüşems, Benî el-Hâris b. Fihr'den Süheyl b. Beydâ ve Benî Zühre'nin anlaşmalısı Abdullah b. Mes'ûd vardı.

• Peygamber Ashâbı'nın Habeşistan'dan Dönüş Sebebi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Yunus b. Muhammed b. Füdâle ez-Zaferî anlattı. O babasından rivayet etti; dedi ki: Bana Kesîr b. Zeyd alattı. O da Muttalib b. Abdullah b. Hantab'dan nakletti; dediler ki:

Resûlullah (sas) kavminin kendisinden yüz çevirdiğini gördü; bir gün tek başına oturup, *“Keşke onları benden uzaklaştıracak bir şey bana nazil olmasa.”* dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) kavmine yaklaştı, onlar da ona yaklaştılar. Bir gün Kâbe'nin etrafındaki topluluklardan birinde oturdu ve onlara *“Ve'n-necmi izâ hevâ”* suresini okumaya başladı. Ta ki *“Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı ve üçüncüleri olan ötekini, Menât'ı?”*^[146] ayetine geldiğinde Şeytan, *“Tilke'l-garânîku'l-ulâ ve inne şefâ'atehünne le-turtecâ/Bunlar yüce turnalardır; elbette onların şefaathleri umulur.”* sözlerini Peygamber'in (sas) lisanına attı. Resûlullah (sas) onları söyledi. Sonra devam etti; sureyi bitirdi ve secde etti. Kureyşliler de onunla birlikte secde ettiler. el-Velîd b. el-Muğîre yaşlı bir adam olup secde edemediği için alnına toprak kaldırıp ona secde etti. Ebû Uhayha Sa'îd b. el-Âs'ın da, yaşlı olduğu için alnına toprak kaldırıp ona secde ettiği söylenir. Bazı insanlara göre toprağı alnına kaldıran sadece el-Velîd b. el-Muğîre'dir, bazılarına göre her ikisi de yapmıştır.

Kureyş, Resûlullah'ın (sas) telaffuz ettiği sözlerden memnun oldu ve *“Biz, Allah'ın dirilttiğini, öldürdüğünü, yaratıp rızıklandırıldığını biliyorduk; ancak bu tanrılarımız onun yanında bize şefaathçi olur. Eğer sen tanrılarımıza bir pay vereceksen biz de seninle beraberiz.”* dediler. Onların bu sözleri Resûlullah'a (sas) çok ağır geldi ve evinde oturmaya başladı. Akşam olunca Cibrîl ona geldi. Resûlullah (sas) Necm suresini ona arz etti. Cibrîl, *“Sana o iki kelimeyi getirdim mi?”* dedi. Resûlullah (sas), *“Allah'ın söylemediğini söyledim.”* dedi. Bunun üzerine Allah kendisine, *“Müşrikler sana vahyettiğimizden başka bir şeyi yalan yere bize isnad etmen için seni, neredeyse sana vahyettiğimizden saptıracaklar ve ancak o takdirde seni candan dost kabul edeceklerdi... Sonra kendin için bir yardımcı da bulamazsın.”*^[147] ayetlerini vahyetti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Ebû Bekir b. Abdurrahman b.

el-Hâris b. Hişâm'dan rivayet etti; dedi ki:

Bu secde olayı insanlar arasında yayıldı. Hatta haber *Habeşistan*'a ulaştı. Haber Resûlullah'ın (sas) Ashâbı'na, “*Mekke* halkı secde edip Müslüman oldular. Hatta el-Velîd b. el-Muğîre ve Ebû Uhayha bile Resûlullah'ın (sas) arkasında secde ettiler.” şeklinde ulaştı. Müslümanlar, “Eğer bunlar Müslüman olmuşlarsa *Mekke*'de Müslüman olmayan kim kaldı? Akrabalarımız bizim için daha sevimlidir.” dediler ve geri dönmek için yola çıktılar. Nihayet *Mekke*'ye bir saat kala Kinâne kabilesinden bir kafilaya rastladılar. Onlara Kureyş kabilesini ve durumlarını sordular. Kafil, “Muhammed onların tanrılarını hayırla yadetti, halk ona tabi oldu. Sonra fikrinden caydı ve tanrılarını reddetmeye geri döndü; onlar da ona kötülük yapmaya geri döndüler. Onlar bu durumda iken oradan ayrıldık.”^[148] dedi. Bunun üzerine Müslümanlar tekrar *Habeşistan*'a geri dönmeyi düşündüler; daha sonra, “Biz, *Mekke*'ye geldik zaten. *Mekke*'ye gireriz ve Kureyş'in içinde bulunduğu duruma bakarız. İsteyen akrabalarıyla görüşür sonra döner.” dediler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Ebû Bekir b. Abdurrahman'dan rivayet etti; dedi ki:

Habeşistan'dan dönenler *Mekke*'ye girdiler, ancak hiçbirisi *Mekke*'de kalmadı. Sadece İbn Mes'ûd *Mekke*'de biraz durdu sonra *Habeşistan*'a geri döndü.

[Muhammed b. Ömer dedi ki:] Onlar bi'setin 5. yılı Receb ayında çıktılar. Şaban ve Ramazan aylarında orada kaldılar. Secde olayı Ramazan'da gerçekleştiği için bi'setin 5. yılı Şevvâl ayında (*Mekke*'ye) geldiler.

• **Habeşistan'a İkinci Hicret**

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Seyf b. Süleyman anlattı. O da İbn Ebû Necîh'ten rivayet etti. [Dedi ki:] Bana Ayrıca Utbe b. Cebîre el-Eşhelî anlattı. O Ya'kûb b. Ömer'den, o da Katâde'den nakletti; dedi ki: Benî Mahzûm kabilesine mensup bir yaşlıdan işittim. O Ümmü Seleme'den işittiğini anlatıyordu. [Dedi ki:] Ayrıca bana Abdullah b. Muhammed el-

Cumahî anlattı. O babasından, o da Abdurrahman b. Sâbit'ten rivayet etti; dediler ki:

Peygamber'in (sas) Ashâbı ilk *Habeşistan* hicreti dönüşünde *Mekke*'ye geldiklerinde kavimleri onlara karşı şiddetli davrandı ve aşiretleri onlara saldırdı. Onlardan birçok kimse şiddetli işkence gördüler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ikinci kez *Habeşistan*'a hicret etmeleri için onlara izin verdi. Ashâbın son çıkışları en sıkıntılı olanıydı. Kureyş'ten çok ağır hakaret ve işkenceler gördüler. Kureyş'in zoruna giden, Necâşî'nin Müslümanları iyi karşılamış olması haberinin onlara yetişmiş olmasıydı.

Osman b. Affân, "Ya Resûlullah! İlk hicretimiz oldu. Bu da Necâşî'ye ikinci hicretimiz olacak, ama sen bizimle birlikte değilsin." dedi. Resûlullah (sas), "Sizler Allah'a ve O'nun Resûlü'ne hicret ediyorsunuz. Bu iki hicretin sevabı da sizindir." dedi. Osman, "Bu bize kâfidir ya Resûlullah!" dedi. Bu ikinci *Habeşistan* hicretinde bulunanların sayısı seksen üç erkek, onbir Kureyşli kadın, ayrıca yedi kimsesiz idi. Muhacirler Habeş toprağında Necâşî tarafından en iyi şekilde karşılandılar. Resûlullah'ın (sas) *Medine*'ye hicret ettiğini duyunca onlardan otuz üç erkek ve sekiz kadın döndü. Dönenlerden ikisi *Mekke*'de vefat etti; yedisi de tutuklandı. Onlardan yirmi dört kişi de *Bedir* savaşına katıldı.

Hicretin 7. yılı Rebûlevvel ayında Resûlullah (sas) Necâşî'yi İslâm'a davet eden bir mektup gönderdi. Mektubu Amr b. Ümeyye ed-Damrî götürmüştü. Mektup Necâşî'nin huzurunda okununca Müslüman oldu ve "Eğer ona gitmeye gücüm olsaydı, giderdim." dedi. Resûlullah (sas), Necâşî'ye bir mektup göndererek Ümmü Habîbe bt. Ebû Süfyân b. Harb'i kendisine nikâhlamasını istedi. Ümmü Habîbe kocası Ubeydullah b. Caş ile birlikte *Habeşistan*'a hicret etmiş, fakat kocası orada Hristiyan olmuş ve ölmüştü. Necâşî onu Resûlullah'a (sas) nikâhladı ve onun yerine 400 dinar mehir verdi. Ümmü Habîbe'nin nikâhlama işini üstlenen (kefil olan) Hâlid b. Sa'îd b. el-Âs idi. Resûlullah (sas) ayrıca Necâşî'ye bir mektup göndererek yanında kalan Ashâbı'nı göndermesini istedi. Necâşî, Resûlullah'ın emrini yerine getirdi ve Müslümanları, Amr b. Ümeyye ed-Damrî ile birlikte iki gemiye bindirdi. Gemiler Müslümanları *el-Câr*^[149] da denilen *Bevlâ* sahiline bıraktı. Oradan karayoluyla *Medine*'ye geldiler, fakat Resûlullah'ın Hayber'de olduğunu duydular. Hemen yanına gittiler, Hayber'i fethettiğini gördüler. Resûlullah (sas) Müslümanlardan onları da ganimete hissedar etmelerini istedi. Öyle de yaptılar.

• Resûlullah'ın (sas) ve Benî Hâşim'in Kureyş Tarafından Ebû Talib Mahallesi'nde Kuşatılması

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkîd haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O İshâk b. Abdullah'tan, o Ebû Seleme el-Hadramî'den o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Bana ayrıca Mu'âz b. Muhammed el-Ensârî anlattı. O da Âsım b. Amr b. Katâde'den nakletti. Bana ayrıca Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o Ebû Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişâm'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Abdullah b. Osman b. Ebû Süleyman b. Cübeyr b. Mut'im anlattı. O da babasından rivayet etti. Sözleri birbirine karıştı; dediler ki:

Necâşî'nin Ca'fer b. Ebû Tâlib ve arkadaşlarına iyi davrandığı ve onlara ikramda bulunduğu haberi Kureyş'e ulaşınca çok zorlarına gitti; Resûlullah'a (sas) ve arkadaşlarına öfkelenmeye başladılar. Hatta Resûlullah'ı (sas) öldürmeyi kararlaştırdılar. Ayrıca bir sözleşme yazarak kimsenin Benî Hâşim'e kız vermemesini, onlara bir şey satmamalarını, onların yanına gitmemelerini kararlaştırdılar. Sayfayı kaleme alan Mansûr b. İkrime el-Abderî idi. Eli felç oldu. Sözleşmeyi içeren sayfayı *Kâbe*'nin içine yerleştirdiler.

Bazıları sayfanın, Ebû Cehil'in teyzesi Ümmü'l-Cülâs bt. Muharribe el-Hanzaliyye'nin yanında olduğunu söylediler. Kureyş, bi'setin 7. yılı Muharrem ayında Benî Hâşim'i Ebû Tâlib'in vadisinde kuşatma altına aldı. Muttalib b. Abdümenâf'ın çocukları da, Benî Hâşim ile birlikte Ebû Tâlib'in vadisine yerleştiler. Ebû Leheb ise, Kureyş tarafına geçerek Benî Hâşim ve Benî Muttalib'e karşı onlara destek oldu. Kureyş onlardan zahire ve diğer ihtiyaçları kesti. Benî Hâşim ancak hac döneminde mahallelerinden çıkabiliyorlardı. Nihayet aç kaldılar ve vadinin gerisinden, çocuklarının (ağlama) sesleri duyulmaya başladı. Bu durum, Kureyş'ten bazılarının hoşuna gitti, ama bazılarını da üzdü ve "Mansûr b. İkrime'nin başına gelenlere bakınız." dediler. Benî Hâşim üç yıl vadide kaldı. Sonra Allah, onların yazdıkları sayfanın durumunu, sayfada yer alan Allah lafzı dışında zulüm ve haksızlık ifade eden bütün kelimelerin bir kurtçuk tarafından yenildiğini Resûlü'ne gösterdi.

*Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi.
O Ziyâd b. Feyyâd'tan, o da İkrime'den nakletti; dedi ki:*

Kureyş kendileriyle Allah Resûlü'nü (sas) ilgilendiren bir anlaşma yaptı ve sayfanın üzerine üç mühür vurdu. Allah sayfanın üzerine bir kurtçuk gönderdi; Allah ismi dışında kalan her şeyi yedi.

*Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi.
O Câbir'den, o da Muhammed b. Ali ve İkrime'den rivayet etti; dediler ki:*

Sayfada yeralan “*Bismike Allahümme*”^[150] dışında kalan her şey yenilmişti.

*Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi.
O da Câbir'den nakletti; dedi ki: Bana Mekke ehlerinden Kureyşli bir şeyh anlattı.*

Sayfa onun dedesinin yanında imiş; dedi ki: “*Bismike Allahümme*” dışında, sayfada ilişik kesmeyi ifade eden her şey yenilmişti.

Kuşkusuz söz, Muhammed b. Ömer'in ilk sözüne döndü. Muhammed b. Ömer dedi ki:

Resûlullah (sas) bu durumu Ebû Tâlib'e anlattı; Ebû Tâlib de durumu kardeşlerine anlattı ve Mescid'e gittiler. Ebû Tâlib Kureyş kâfirlerine, “Yeğenim asla bana yalan söylememiştir; bana haber verdi ki, Allah bir kurtçuğu sayfanıza musallat etmiş, kurtçuk sayfada zulüm, haksızlık ve ilişik kesmeyi ifade eden her şeyi yemiştir; sayfada sadece Allah'ın adı kalmıştır. Eğer yeğenim doğru söylüyorsa, kötü düşüncenizden vazgeçersiniz; eğer yeğenim yalan söylüyorsa onu size teslim edeceğim. İster öldürür, ister sağ bırakırsınız.” dedi. Kureyşliler, “Bize karşı insaflı davrandın.” dediler

Bunun üzerine sayfayı getirdiler; açıp baktılar ki, Resûlullah'ın (sas) dediği gibidir. Sayfa ellerinden düştü ve başlarını önlerine eğdiler. Ebû Tâlib, “Durum ortaya çıktığı halde bunca zamandır neden hapsedildik ve kuşatıldık?” dedi. Sonra Ebû Tâlib ve arkadaşları *Kâbe* ile *Kâbe*'nin örtüsü arasına girip “Ya Rabbi! Bize zulmedenlere ve bizimle bağlarını koparanlara karşı bize yardım et ve onların bizim için yasakladıklarını bize

serbest kıl.” şeklinde dua etti, sonra vadiye doğru gittiler. Kureyş’ten bazı adamlar, Benî Hâşim’e yaptıklarına pişman olup hayıflandılar. Mut’im b. Adî, Adî b. Kays, Zem’a b. el-Esved, Ebü’l-Bahterî b. Hâşim ve Züheyr b. Ebû Ümeyye bunlardan bazılarıydı. Bunlar silah kuşanarak Benî Hâşim ve Benî Muttalib’in yanına gittiler ve onların evlerine gitmelerini istediler. Onlar da gittiler. Kureyş, durumun vehametini fark edince, iş ellerinde kaldı ve Muhammed’i kendilerine teslim etmeyeceklerini anladılar. Benî Hâşim’in vadiden çıkışları bi’setin 10. yılında idi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir’den, o da Muhammed b. Ali’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ve ailesi vadide iki yıl kaldı. el-Hakem, “Yıllarca kaldılar.” dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Tâif’e Çıkış Sebebi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Sâlih b. Dînâr, Abdurrahman b. Abdülazîz ve el-Münzir b. Abdullah’tan rivayet etti. el-Münzir de bazı arkadaşlarından ve Hakîm b. Hizâm’dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Muhammed b. Abdullah anlattı. O babasından, o da Abdullah b. Sa’lebe b. Su’ayr’dan rivayet etti; dediler ki:

Ebû Tâlib ve Hadîce bt. Huveylid vefat ettiklerinde -ki aralarında otuz beş gün vardı-, Resûlullah’ın (sas) başına iki musibet birden gelmişti. Evine kapandı ve çok az dışarı çıkmaya başladı. Kureyş, daha önce yapamadığı ve ummadığı kötülükleri ona yapabiliyordu. Bu durum Ebû Leheb’e ulaştı. Ebû Leheb Resûlullah’a (sas) geldi ve “Ya Muhammed! Arzu ettiğini ve yapmak istediğini yapmaya devam et; tıpkı Ebû Tâlib’in sağlığında olduğu gibi yap. Hayır, Lât’a yemin ederim ki, ben ölünceye kadar kimse sana ulaşamayacaktır.” dedi. Hatta İbnü’l-Gaytala Resûlullah’a (sas) sövmüştü; Ebû Leheb ona yönelip haddini bildirmişti. Bunun üzerine İbnü’l-Gaytala çekildi ve “Ey Kureyş topluluğu! Ebû Utbe sabiîleşti.” diyerek bağırmaya başladı.

Bu kez Kureyş, Ebû Leheb’e yöneldi. Ebû Leheb, “Ben Abdülmuttalib’in dinini bırakmadım, ancak yeğenimin, istediğini yapması hususunda haksızlığa uğramasını istemiyorum.” dedi. Kureyş, “İyi yaptın, güzel yaptın ve akrabalığın gereğini yerine getirdin.” dediler. Resûlullah (sas), bir kaç

gün böyle durdu; gidiyor, geliyor ve hiçbir Kureyşli ona dokunmuyordu. Fakat Kureyş, Ebû Leheb'i tahrik etmeye başladı; hatta Ukbe b. Ebû Mu'ayt ve Ebû Cehil b. Hişâm, Ebû Leheb'e gelerek, "Senin yeğenin, babanın nereye girdiğini sana haber verdi mi?" dediler. Bunun üzerine Ebû Leheb Resûlullah'a (sas), "Abdûlmuttalib'in girdiği yer neresi?" diye sordu. Resûlullah (sas), "Kavmiyle beraberdir" dedi. Ebû Leheb onların yanına gitti ve onlara şöyle dedi: "Ona sordum; kavmiyle beraber olduğunu söyledi." Onlar, "Onun ateşte olduğunu söylemek istiyor." dediler. Ebû Leheb, "Ya Muhammed! Abdûlmuttalib ateşe mi girecek?" dedi. Resûlullah (sas), "Evet! Kim Abdûlmuttalib'in öldüğü inanç üzere ölürse ateşe girecektir." dedi. Ebû Leheb, "Hayır, vallahi! Sen, Abdûlmuttalib'in ateşte olduğunu söyledikçe sana düşman olmaya devam edeceğim." dedi. Böylece Ebû Leheb ve diğer Kureyşliler ona karşı şiddetlendiler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrrahman b. Abdülazîz anlattı. O Ebû'l-Huveyrîs'ten, o da Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Tâlib vefat edince Kureyş, Resûlullah'a (sas) karşı kötülük yapmak için fırsat yakaladı ve ona karşı cesaretlendi. Bu yüzden, yanında Zeyd b. Hârîse olduğu halde *Tâîf*'e gitti. Bu hadise, bi'setin 10. yılı Şevvâl ayının son günlerinde meydana geldi. [Muhammed b. Ömer bundan başka bir isnadla dedi ki:] Resûlullah (sas) *Tâîf*'te on gün kaldı. *Tâîf*'in eşrafından herkesin yanına gitti ve onlarla konuştu. Fakat hiçbiri ona cevap vermedi. Onlar gençlerinin Müslüman olmasından korktular ve "Beldemizden çık ya Muhammed! Bu davayı yeryüzünde başka yerlere götür ve onların akılsız insanlarını tahrik et." dediler. *Tâîfliler* Resûlullah'ı (sas) taşlamaya başladılar. Hatta Resûlullah'ın (sas) iki ayağı kanıyor; Zeyd b. Hârîse de kendini siper ederek onu korumaya çalışıyordu. Atılan taşlardan birinin isabet etmesi sebebiyle başından yaralanmıştı. Hiçbir erkek ya da kadın ona cevap vermediği için Resûlullah (sas) mahzun bir şekilde *Mekke*'ye geri döndü.

Nahle vadisine inip gece namaz kılmaya başladığında cinlerden bir grup ona yönlendirildi. Onlardan yedisi Nasîbîn ehlindendi. Resûlullah (sas) Cin suresini okumaya başladığında onlar onu dinlemişler, fakat "***Hani cinlerden bir grubu, Kur'an'ı dinlemeleri için sana yönlendirmiştik.***"^[151] ayeti nazil oluncaya kadar Resûlullah (sas) farkında değildi. Bu ayette

bahsedilen cinler, Nahle’de Resûlullah’a (sas) yönlendirilenlerdir. Resûlullah (sas) Nahle’de birkaç gün kaldı. Zeyd b. Hârîse kendisine, “Onlar seni buradan çıkardıkları halde onların, yani Kureyş’in, yanına nasıl gireceksin ya Resûlullah?” dedi. Resûlullah (sas), “*Ya Zeyd! Allah, senin şu anda gördüğün darlığa bir kolaylık ve bir çıkış yolu ihsan edecektir. Kuşkusuz Allah dininin yardımcısı ve elçisinin arkasındadır.*” dedi.

Sonra Resûlullah (sas) Hira’ya gitti ve Huzâ’a’dan bir adamı Mut’im b. Adî’nin yanına göndererek, “*Senin komşuluğuna gelebilir miyim?*” dedi. Mut’im b. Adî, “Evet, gelebilirsin.” dedi. Çocuklarını ve akrabalarını çağırarak onlara şöyle dedi: “Silahlarınızı kuşanın ve Kâbe’nin yanında olun. Çünkü ben Muhammed’e eman verdim.” Resûlullah (sas), yanında Zeyd b. Hârîse olduğu halde Mekke’ye girdi. Nihayet Mescid-i Harâm’a kadar gittiler. Mut’im b. Adî devesinin üzerine çıkarak, “Ey Kureyş topluluğu! Muhammed’e eman verdim. Sizden herhangi biri ona dokunmasın.” dedi. Nihayet Resûlullah (sas) Hacerülesved’e kadar gitti, onu selamladı, iki rekât namaz kıldı, sonra evine döndü. Bu sırada Mut’im b. Adî ve çocukları onu takip ediyorlardı.

• Mi’râc ve Namazların Farz Kılınması

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre ve diğer adamlarından rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Rabbinden, cennet ve cehennemi kendisine göstermesini istiyordu. Hicretten on sekiz ay önce, 17 Ramazan’da Resûlullah (sas) öğle vakti evinde uyurken Cibrîl ve Mîkâîl yanına gelip, “Kalk, Allah’tan istediğini görmeye git.” dediler. Onu Makam-ı İbrahim ve Zemzem’in arasına götürdüler. Kendisine Mi’râc^[152] getirildi; onun her şeyden daha güzel olduğunu gördü. Cibrîl ve Mîkâîl onu birer birer göklere çıkardılar. Orada peygamberlerle karşılaştı, Sidretülmüntehâ’ya kadar çıktı. Kendisine cennet ve cehennem gösterildi. Resûlullah (sas), “*Yedinci semaya çıktığımda kalemlerin şakırtısından başka bir şey duymuyordum.*” dedi. Ona beş vakit namaz farz kılındı. Cibrîl indi ve beş vakit namazı vakitlerinde onunla kıldı.

• Resûlullah’ın (sas) Beytûlmakdis’e Götürüldüğü Gece

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd el-Leysî anlattı. O Amr b. Şu'ayb'dan, o babasından, o da dedesinden nakletti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Musa b. Ya'kûb ez-Zam'î anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ümmü Seleme'den rivayet etti. [Musa dedi ki:] Bana ayrıca Ebü'l-Esved anlattı. O Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti. [Muhammed b. Ömer dedi ki:] Bana ayrıca İshâk b. Hâzim anlattı. O Vehb b. Keysân'dan, o Akîl'in mevlası Ebû Mürre'den, o da Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hâni'den rivayet etti. Bana ayrıca Abdullah b. Ca'fer anlattı. O Zekeriya b. Amr'dan, o İbn Ebû Müleyke'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Bana ayrıca onlardan başkası da anlattı; sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Resûlullah (sas) hicretten bir sene önce, Rebûlevvel ayının on yedisinde geceleyin, Ebû Tâlib'in mahallesinden Beytûlmakdis'e götürülmüştür. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Merkeb ve katır arasında, beyaz bir hayvana (Burak'a) bindirildim. Bacaklarında iki kanadı vardı; onlarla ayaklarını itiyordu. Binmek için yaklaştığımda huylandı. Cibrîl hemen elini onun yelesine koydu; sonra, ‘Yaptığından utanmıyor musun ey Burak? Vallahi, Allah'ın en çok sevdiği kişi olarak Muhammed'ten önce kimse sana binmemiştir.’ dedi. Hayvan ter dökerek kadar utanmaya başladı, sonra sakinleşti; nihayet ona bindim. Kulağını oynatıyordu. Büyük mesafe katedildi; hatta ayağının bastığı yer, gözünün gördüğü nokta idi. Onun sırtı ve kulakları uzundu. Cibrîl de benimle birlikte çıktı. Bir an beni kaybetmedi, ben de onu kaybetmedim. Nihayet benimle Beytûlmakdis'e geldi. Burak kendisine ait yerde durdu. Cibrîl onu oraya bağladı.” Orası Resûlullah'tan (sas) önce peygamberlerin yeri idi. Resûlullah (sas) dedi ki: “Peygamberlerin benim için orada toplandıklarını gördüm. İbrahim'i, Musa ve İsa'yı gördüm. Onlara mutlaka bir imam gerekli olduğunu düşündüm; Cibrîl beni öne geçirdi. Hatta onların önünde namaz kıldım ve onlara sordum. Onlar, ‘Biz tevhid ile gönderildik.’ dediler.”

Bazıları, Peygamber'in (sas) o gece kaybolduğunu, Benî Abdülmuttalib'in onu aramak üzere dağıldıklarını söylediler. Rivayete göre Abbâs b. Abdülmuttalib (Mekke'deki) Zûtuva^[153] vadisine kadar gitti ve orada, “Ya Muhammed, ya Muhammed!” diye bağırды, Resûlullah (sas) da ona cevaben, “Lebbeyk (buyur).” dedi. Abbâs b. Abdülmuttalib ise, “Yeğenim! Geceden beri akrabalarını sıkıntıya soktun, neredesin?” dedi. Resûlullah (sas), “Beytûlmakdis'ten geliyorum.” dedi. Abbâs, “Bu gece

mi?” dedi. Resûlullah (sas), “Evet” dedi. Abbâs, “İnşaallah sana hep hayır dokunmuştur.” dedi. Resûlullah (sas), “*Bana hayırdan başka bir şey dokunmadı.*” dedi.

Ebû Tâlib’in kızı Ümmü Hâni dedi ki: “Resûlullah (sas) bizim evden *Beytûlmakdis’e* götürüldü. O gece yatsı namazını kılıp bizde yatmıştı. Şafaktan önce onu sabah namazı için uyandırdık. Kalktı, sabah namazını kılınca, “*Ey Ümmü Hâni! Gördüğün gibi sizinle birlikte bu vadide yatsı namazını kıldım. Sonra Beytûlmakdis’e gittim ve orada namaz kıldım, sonra sabah namazını sizinle birlikte kıldım.*” dedi. Sonra çıkmak için ayağa kalktı. Kendisine, “Ya Resûlullah! Bunu kimseye söyleme, seni yalanlarlar ve sana eziyet ederler.” dedim. Resûlullah (sas), “*Vallahi insanlara anlatacağım.*” dedi. Resûlullah (sas) İsrâ hadisesini insanlara anlattı, hep şaşırdılar ve “Bunun benzerini asla duymamıştık.” dediler.

Resûlullah (sas) Cibrîl’e, “*Ey Cibrîl! Kavmim beni tasdik etmeyecektir.*” dedi. Cibrîl, “Ebû Bekir seni tasdik edecektir. O sıddîktir.” dedi. Resûlullah (sas) dedi ki: “*Birçok insana gittim, namaz kılıp selam vermişlerdi. Ben Hicr’de kaldım. Beytûlmakdis hayalen bana göründü. Sanki Beytûlmakdis’e bakıyormuşum gibi onu insanlara anlatmaya başladım. Bazıları, ‘Mescidin kaç kapısı var?’ dediler. Ben kapılarını saymamıştım. Ama ona bakıyor gibi kapılarını tek tek sayıyor ve onlara bildiriyordum. Onların yoldaki kervanlarının durumunu ve bazı işaretlerini onlara haber verdim. Haber verdiğim şeylerin doğru olduğunu gördüler.*” Allah, Peygamber’e (sas) “***Sana gösterdiğimiz o görüntüleri ve Kur’ân’da lanetlenen ağacı, ancak insanları sınamak için meydana getirdik.***”^[154] ayetini indirdi. [Dedi ki:] İsrâ, Resûlullah’ın (sas) gözleriyle gördüğü gerçek bir rüya idi.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Abdullah b. Ebû Seleme haber verdi. O Abdullah b. el-Fudayl’dan, o Ebû Seleme’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) dedi ki: “Ben kendimi *Hicr’de* gördüm. Kureyş de benim gece seyahatimi soruyordu. *Beytûlmakdis’ten* bazı şeyleri bana sordular; onları tespit edememiştim. Daha önce hiç hüzünlenmediğim kadar hüzünlendim. Birden Allah perdeyi kaldırdı; ben *Beytûlmakdis’e* bakıyordum. Bana sordukları her şeye cevap verdim. Ayrıca kendimi peygamberlerden oluşan bir cemaatin içinde gördüm. Baktım ki, Musa namaz kılıyor. Sert yapılı ve kıvrıcık saçlı, sanki Yemenlilere benzeyen bir

adamdı. Baktım; İsa b. Meryem de ayakta, namaz kılıyor. Ona en çok benzeyen Urve b. Mes'ûd es-Sekafî idi. Onlara imam oldum. Namazı bitirdiğimde birisi bana, “Ya Muhammed! Bu, cehennemin sorumlusu Mâlik'tir; ona selam ver.” dedi. Ona yöneldim; o bana selam verdi.”

• Resûlullah'ın (sas) Arap Kabilelerini Hac Mevsimlerinde İslâm'a Davet Etmesi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Eyyûb b. en-Nu'mân anlattı. O babasından, o da Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'ten rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Muhammed b. Abdullah anlattı. O da ez-Zührî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Muhammed b. Sâlih anlattı. O da Âsım b. Amr b. Katâde'den ve Yezîd b. Rûmân'dan nakletti. Ve bana daha başkaları da anlattı; dediler ki:

Resûlullah (sas) peygamberliğinin başlangıcından itibaren üç yıl Mekke'de gizlendi. Sonra bi'setin 4. yılında açık davete başladı ve bu on yıl sürdü. Her yıl hac mevsimlerini takip ediyor, sonra hacıları yerlerinde, Ukâz'da, Zülmecâz ve Mecenne'de ziyaret ediyordu. Rabbinin mesajlarını onlara tebliğ etmeye, onları kendisine uymaya ve uydukları takdirde cenneti kazanmaya davet ediyordu. Fakat kendisine cevap verip yardım edecek birisini bulamıyordu. Hatta Peygamber (sas), kabileleri tek tek kaldıkları yerlerde ziyaret ediyor ve onlara, “Ey İnsanlar, ‘Lâ ilâhe illallah’ deyiniz, kurtulursunuz ve Araplara hâkim olursunuz; Acemler de size boyun eğeceklerdir. İman ettiğiniz zaman cennette krallar gibi yaşayacaksınız.” diyordu. Ebû Leheb ise onun arkasından, “Buna inanmayınız, bu sabîîleşmiş yalancının biridir.” diyordu. Bu kez kabileler çok kötü biçimde Resûlullah'a (sas) dönüyorlar, ona eziyet veriyorlar ve “Senin ailen ve akrabaların sana tabi olmadıklarına göre onlar seni daha iyi biliyorlar.” diyorlardı. Onlar Resûlullah (sas) ile kötü konuşuyorlar ve onunla münakaşa ediyorlardı. Resûlullah (sas) ise onları Allah'a davet ediyor ve “Ey Allah'ım! Eğer istersen böyle olmazdı.” diyordu. Bize anlatıldığına göre, Resûlullah'ın ziyaret ettiği ve kendisini anlattığı Arap kabileleri şunlardır: Benî Âmir b. Sa'sa'a, Muhârib b. Hasafe, Fezâre, Gassân, Mürre, Hanîfe, Süleyym, Abs, Benî Nadr, Benü'l-Bükâ, Kinde, Kelb, el-Hâris b. Ka'b, Uzre ve el-Hadârime. Bunlardan hiçbirisi Resûlullah'ın (sas) davetine icabet etmemiştir.

• Resûlullah'ın Evs ve Hazrec'i İslâm'a Davet Etmesi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Nâfi b. Kesîr anlattı. O Abdurrahman b. el-Kâsım b. Muhammed'ten, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca İshâk b. İbrahim b. Ebû Mansûr anlattı. O İbrahim b. Yahya b. Zeyd b. Sâbit'ten, o da Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. Rebî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Dâvûd b. Abdurrahman el-Attâr anlattı. O Abdullah b. Osman b. Huseym'den, o Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Hişâm b. Sa'd anlattı. O Zeyd b. Eslem'den, o babasından, o da Ömer b. el-Hattâb'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana Üsâme b. Zeyd b. Eslem anlattı. O da Ebû Muhammed Nâfi'den rivayet etti; dedi ki: Ebû Hüreyre'den işittim. [Dedi ki:] Bana ayrıca Ubeyd b. Yahya anlattı. O Mu'âz b. Rifâ'a b. Râfi'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti. [Dedi ki:] Bana Muhammed b. Sâlih anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde'den, o da Mahmûd b. Lebîd'den rivayet etti. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Resûlullah (sas) Mekke'de kaldığı sürece kabileleri Allah'a davet ediyordu. Her yıl Ukâz, Mecenne ve Minâ'da kendisini onlara anlatıyor, Cenneti kazanmaları karşılığında Allah'ın mesajını tebliğ edebilmek için kendisini korumalarını istiyordu. Hiçbir Arap kabilesi ona cevap veremiyordu, üstelik eziyet görüyor ve kendisine küfrediliyordu.

Nihayet Allah dinini desteklemek, elçisine yardım etmek ve vaadini yerine getirmek istedi. Bu amaçla Allah, elçisine verdiği değerden dolayı onu Ensâr'dan bir grubun semtine sevketti. Resûlullah (sas), onlardan bir grubun yanına vardı; onlar saçlarını traş ediyorlardı. Yanlarına oturdu; onları Allah'a davet etti ve onlara Kur'ân okudu. Onlar, Allah'a ve onun elçisine cevap verdiler; iman etmeye koştular, onu tasdik edip, onu korudular; ona yardım ettiler ve onu kendilerinden biri kabul ettiler. Vallahi onlar lisan bakımından insanların en uzunları ve kılıç bakımından en keskinleriydi.

Ensâr'dan Resûlullah'a ilk cevap veren ve ilk Müslüman olanın kim olduğunda ihtilaf edildi. Bazıları bir tek adamdan söz ettiler, bazıları da iki adamdan söz etti. Bazılarına göre de ilk olarak bir kişi değil altı kişi Müslüman olmuştur. Bazılarına göre ise, ilk Müslüman olanlar sekiz kişiydi. Bütün bunları yazdık. Yine bazılarına göre Ensâr'dan ilk Müslüman

olan şahıs Es'ad b. Zürâre ve Zekvân b. Abdükays'tır. Bunlar *Mekke*'ye giderek Utbe b. Rebî'a ile bahse giriyorlardı. Bir ara Utbe bunlara, "Bu namaz kılan adam bizi her şeyimizden alıkoydu." dedi. Resûlullah'tan (sas) söz ediyordu.

Es'ad b. Zürâre ve Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihân *Yesrib*'de tevhid hakkında konuşuyorlardı. Zekvân b. Abdükays Utbe'nin sözlerini duyunca Es'ad b. Zürâre'ye, "Al sana, bu senin dinindir işte!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah'ın (sas) yanına gittiler. Resûlullah (sas) onlara İslâm'ı anlattı; Müslüman oldular, sonra *Medine*'ye döndüler. Es'ad b. Zürâre, Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihân ile buluşarak Müslüman olduğunu, Resûlullah'ın (sas) sözünü ve kendisini davet ettiği hususları ona haber verdi. Bunun üzerine Ebü'l-Heysem, "Ben de seninle birlikte şahadet ederim ki o Allah'ın Elçisidir." dedi ve Müslüman oldu.

[Denilir ki:] Râfi b. Mâlik ez-Zürakî ve Mu'âz b. Afrâ, umre için *Mekke*'ye gittiler. Resûlullah'ın (sas) davası onlara anlatıldı; yanına geldiler. Resûlullah (sas) onlara İslâm'ı anlattı; hemen Müslüman oldular. *Yesrib*'den ilk Müslüman olanlar bunlardı. Sonra *Medine*'ye geldiler. *Medine*'de ilk kez Kur'ân okunan mescid, Benî Zürayk mescididir.

[Denilir ki:] Resûlullah (sas) *Mekke*'den çıktı; *Minâ*'da kalan ve sekiz kişiden oluşan bir grup *Yesrib*linin yanından geçti. Benî Neccâr kabilesinden Mu'âz b. Afrâ ve Es'ad b. Zürâre, Benî Zürayk'tan Râfi b. Mâlik ve Zekvân b. Abdükays, Benî Sâlim'den Ubâde b. es-Sâmit ve Ebû Abdurrahman Yezîd b. Sa'lebe, Benî Abdüleşhel'den anlaşmalıları Belî kabilesinden Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihân, Benî Amr b. Avf kabilesinden de Uveyym b. Sâ'ide vardı. Resûlullah (sas), onlara İslâm'ı anlattı ve Müslüman oldular.

Resûlullah (sas) onlara hitaben, "*Rabbimin mesajını tebliğ edinceye kadar arkamda bana destek olacaksınız.*" dedi. Onlar ise şöyle dediler: "Ya Resûlullah! Bizler Allah ve Resûlü için çalışacağız. Bil ki, bizler birbirimize kızgın düşmanlarız. Bundan bir yıl önce meydana gelen Bu'âs vakası, savaştığımız günlerdi. Eğer sen bu halde teşrif edersen senin lehine bir toparlanmamız söz konusu olmaz. Şimdi bizi bırak; aşiretlerimize dönelim. Umarız ki Allah bizi barıştırır. Randevumuz gelecek yıl hac mevsimi olsun."

[Denilir ki:] Resûlullah (sas), Ensâr'dan altı kişi ile buluştuğu hac mevsiminde çıktı, onların yanında durdu ve "*Yahudilerin dostları mısınız?*" dedi. Onlar, "Evet!" dediler. Resûlullah (sas), onları Allah'a davet etti,

kendisini onlara anlattı ve onlara Kur'ân okudu. Hemen Müslüman oldular. Onlar Benî Neccâr kabilesinden Es'ad b. Zürâre ve Avf b. el-Hâris b. el-Afrâ, Benî Züreyk'tan Râfi b. Mâlik, Benî Seleme'den Kutbe b. Âmir b. Hadîde idiler. Ayrıca bunların arasında Benî Harâm b. Ka'b'dan Ukbe b. Âmir b. Nâbi ve Benî Ubeyd b. Adî b. Seleme'den de Câbir b. Abdullah b. Riâb da vardı. Onlardan önce (*Medine*'den) hiç kimse Müslüman olmadı. [Muhammed b. Ömer dedi ki:] “Bu konuda işittiklerimizin en doğrusu budur ve bunun üzerinde ittifak edilmiştir.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Zekeriya b. Zeyd anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

“O altı kişinin içinde Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihân da vardı.”

Sonra söz en başa geldi; [dediler ki:] Sonra onlar *Medine*'ye döndüler ve kavimlerini İslâm'a davet ettiler. Müslüman olanlar oldu. Ensâr evlerinden Resûlullah'ın (sas) isminin çokça anılmadığı ev kalmadı.

• On İki Kişilik Birinci Akabe Biati

Onlar hakkında bizde ihtilaf yoktur.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Sâlih anlattı. O Âsım b. Amr b. Katâde'den, o da Mahmûd b. Lebîd'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Yunus b. Muhammed ez-Zaferî anlattı. O da babasından rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Abdülhamîd b. Ca'fer anlattı. O babasından ve Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Ebü'l-Hayr'dan, o Abdurrahman b. Useyle es-Sunâbihî'den, o da Ubâde b. es-Sâmit'ten rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah'ın (sas) karşılaştığı altı kişiden bir yıl sonra Resûlullah (sas) on iki kişilik bir grupla buluştu. Bu 1. *Akabe*'dir. Benî en-Neccâr kabilesinden Es'ad b. Zürâre ve el-Hâris'in çocukları Avf ile Mu'âz vardı. Avf ve Mu'âz'ın anneleri Afrâ'dır. Benî Züreyk'tan Zekvân b. Abdükays ve Râfi b. Mâlik, Benî Avf b. el-Hazrec'ten Ubâde b. es-Sâmit ve Ebû Abdurrahman Yezîd b. Sa'lebe, Benî Âmir b. Avf'tan Abbâs b. Ubâde b. Nadle, Benî Seleme'den Ukbe b. Âmir b. Nâbi, Benî Sevâd'tan Kutbe b. Âmir b. Hadîde vardı. Bu on kişi Hazrec kabilesinden idi. Evs'ten iki adam vardı; Abdüleşhel'in anlaşmalısı ve Belî kabilesinden Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihân ile Benî Amr b. Avf'tan Uveyym b. Sâ'ide idi. Bunlar Müslüman

oldular ve hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmayacaklarına, hırsızlık ve zina yapmayacaklarına, çocuklarını öldürmeyeceklerine, birbirlerine iftira etmeyeceklerine ve Resûlullah’a (sas) iyilikte isyan etmeyeceklerine söz vererek kadınlar biatiyle^[155] biat ettiler. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Eğer bunları yerine getirirseniz cennet sizin olur. Bunlardan bir şeyi yerine getirmeyenlerin durumu Allah’a kalmıştır. İsterse cezalandırır, isterse affeder.” O gün savaş farz kılınmadı. Sonra onlar Medine’ye döndüler. Allah İslâm’a yardım etti. Yeni Müslüman olanlar Medine’de Es’ad b. Zürâre’nin yanında toplanırlardı. Evs ve Hazrec kabileleri, “Bize Kur’ân öğretecek bir öğretmen gönder.” diye Resûlullah’a bir mektup yazdılar. Resûlullah (sas) onlara Mus’ab b. Umeyr el-Abderî’yi gönderdi. Mus’ab b. Umeyr, Es’ad b. Zürâre’nin evine gitti; onlara Kur’ân okutuyordu. Bazılarına göre Mus’ab’ın yanında toplanılıyordu, sonra yetmiş kişi ile birlikte hac mevsiminde Resûlullah (sas) ile beraber oldu.

• Son Akabe Biatinde Resûlullah’a (sas) Biat Eden Yetmiş Kişi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Yahya b. Sehl anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ebû Bürde b. Niyâr’dan nakletti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Üsâme b. Zeyd el-Leysî haber verdi. O Ubâde b. el-Velîd b. Ubâde b. es-Sâmit’ten, o da Ubâde b. es-Sâmit’ten nakletti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Abdullah b. Yezîd anlattı. O Ebü’l-Beddâh b. Âsım’dan, o Abdurrahman b. Uveyym b. Sâ’ide’den, o da babasından rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Ubeyd b. Yahya anlattı. O da Mu’âz b. Rifâ’a’dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca İbn Ebû Habîbe anlattı. O Dâvûd b. el-Husayn’dan, o da Ebû Süfyân’dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca İbu Ebû Sebre anlattı. O el-Hâris b. el-Fadl’dan, o da Süfyân b. Ebü’l-Avcâ’dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Muhammed b. Sâlih anlattı. O da Âsım b. Amr b. Katâde’den ve Yezîd b. Rûmân’dan rivayet etti. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Hac mevsimi geldiğinde, Medine’deki Resûlullah’ın (sas) Ashâb’ı, hac ibadetini yapmak üzere birbirlerine randevu vermeye ve Resûlullah’a (sas) verdikleri sözü yerine getirmeye başladılar. O zaman İslâm Medine’de açıkça konuşuluyordu. Medine’den, yetmiş bir veya yetmiş iki kişi olarak Evs ve Hazrec’in çardaklarından çıktılar; onlar da 500 kişi idiler. Nihayet

Mekke'ye, Resûlullah'ın (sas) yanına vardılar ve selam verdiler. Resûlullah (sas) onlarla Teşrik günlerinin (bayram günlerinin) ortasında, ilk nefrin (kaçışın) yapıldığı günde *Minâ*'da buluşmayı vaat etti. Ayakların dinlendiği, *Akabe*'nin aşağısından Mescid-i Harâm'a doğru inişe başladıkları zaman sağ vadide Resûlullah (sas) ile buluşacaklardı. Resûlullah (sas) onlara, kimseyi beklememelerini ve uykuda olan hiç kimseyi de uyandırmamalarını emretti. [Dedi ki:] Medineliler yorgunluk geçtikten sonra çıktılar, birer ikişer sıvışıp gittiler. Ancak Resûlullah (sas) onlardan önce oraya intikal etmişti. Resûlullah'ın (sas) yanında Abbâs b. Abdülmuttalib vardı; ondan başka kimse yoktu.

Resûlullah'ı (sas) ilk gören Râfi b. Mâlik ez-Zürakî idi. Sonra yetmiş kişi geldiler. Onlarla birlikte iki kadın da vardı. Es'ad b. Zürrâre dedi ki: "İlk konuşan Abbâs b. Abdülmuttalib idi." Abbâs şöyle dedi: "Ey Hazrec cemaati! Siz Muhammed'i davet ettiğiniz şeye dile getirdiniz. Ancak Muhammed, aşiretinin en şereflisidir. Vallahi, bizden ona inananlar onu korurlar; ona inanmayanlar da nesep ve şereften ötürü onu korurlar. Bilirsiniz ki, Muhammed sizin dışınızdaki herkesi reddetmiştir. Eğer Arapların hep beraber size bir tek yaydan ok atması gibi yapacağı düşmanlığına karşı, savaş için güç, kuvvet, basiret ve istiklal sahibiyseniz istişarenizi yapıp görüşlerinizi açıkça belirtin ve aranızda yapacağınız bir meşveret ve toplantı olmadan dağılmayın. Muhakkak ki, sözlerin en güzeli en doğru olanıdır."

Bunun üzerine el-Berâ b. Ma'rûr, "Senin dediklerini işittik. Eğer içimizde senin dediğinin dışında bir şey olsaydı söylerdik; fakat bizler sözümüzde durmayı, doğruluğu ve Resûlullah'ın (sas) uğrunda canımızı feda etmeyi istiyoruz." dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) onlara Kur'ân okudu. Sonra onları Allah'a davet etti ve onları İslâm'a teşvik ederek toplanmalarının amaçlarını anlattı. Bunun üzerine el-Berâ b. Ma'rûr Resûlullah'a (sas) iman ve tasdik ile cevap verdi. Sonra: "Ya Resûlullah! Biz biat ettik. Biz de istişare ehliyiz; bunu büyüklerimizden miras aldık." dedi.

[Denilir ki:] Resûlullah'ın (sas) davetine ilk icabet eden, ilk konuşan ve onu ilk tasdik eden kişi Ebü'l-Heysem b. et-Teyyihân idi. Medineli Ensâr, "Biz Resûlullah'ı (sas) malların telef olması ve eşrafın öldürülmesi pahasına bile olsa kabul ediyoruz." dediler ve bağışmaya başladılar. Resûlullah'ın (sas) elinden tutan Abbâs b. Abdülmuttalib, "Sesinizi yükseltmeyin, zira peşimizde casuslar var. Dişli (güçlü) olanlarınızı öne çıkarın. Kavmimizin sizinle ilgili sözlerini onlar yumuşatsınlar. Çünkü biz

kavminizin size zarar vermesinden endişe ediyoruz. Ayrıca biat ettikten sonra yerlerinize dağılın.” dedi.

Bunun ardından el-Berâ b. Ma'rûr konuştu, Abbâs b. Abdülmuttalib cevap verdi; sonra, “Elinizi verin ya Resûlullah!” dedi. İlk olarak elini Resûlullah'ın (sas) eli üzerine koyan el-Berâ b. Ma'rûr idi.

[Denilir ki:] İlk defa elini Resûlullah'ın (sas) eli üzerine koyan Ebü'l-Heysem et-Teyyihân idi. Bazıları, Es'ad b. Zü'râre olduğunu söylediler. Sonra yetmiş kişinin tümü ellerini Resûlullah'ın eli üzerine koydu ve ona biat ettiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Musa (a), Benî İsrâîl'den on iki nakib (reis) almıştı. Hiç kimse kendi içinde 'Benim dışımda başka birinin alınması olabilir mi?' diye düşünmesin. Cibrîl, benim için seçiyor.*” dedi. Onları seçince de nakiblere, “*Sizler başkasına kefilsiniz. Tıpkı Havarilerin İsa b. Meryem'e kefil olmaları gibi. Ben de kavmime kefilim.*” dedi. Onlar, “Evet!” dediler. İnsanlar biat edip iş tamamlanınca, Şeytan Akabe'de, duyulabilecek en yüksek sesiyle şöyle bağırdı: “Ey paslı kılıç sahipleri! Muhammed'in ve yanındaki sabîîlerin sizinle savaşmak üzere birleştiklerini biliyor musunuz?”

Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Bineklerinize doğru dağılın.*” dedi. Abbâs b. Ubâde b. Nadle, “Ya Resûlullah! Seni hak ile gönderene yemin ederim ki, arzu edersen *Minâ* ehline kılıçlarımızla saldırırız.” dedi. O gece ondan başka kimsenin üzerinde kılıç yoktu. Resûlullah (sas), “*Biz bununla emrolunmadık. Bineklerinize doğru dağılın.*” dedi. Onlar da bineklerine doğru dağıldılar. Sabah olunca erkenden Kureyş'in eşrafı ve ileri gelenleri onların yanına, hatta Ensâr'ın bulunduğu vadiye girdiler. Dediler ki: “Ey Hazrec topluluğu! Duyduğumuza göre dün adamımızla bir araya gelmiş ve bizimle savaşmak üzere ona biat etmeye söz vermişsiniz. Vallahi, onunla aramızda savaş çıkaracak hiçbir Arap topluluğundan, sizden nefret edeceğimiz kadar nefret etmeyiz.” [Dedi ki:] Orada bulunan Hazrecli müşrikler çağrıldılar; onlar Allah'a yemin ederek olanlardan haberdar olmadıklarını bildirdiler. İbn Übey ise “Bu, batıldır; bu, olamaz. Benim kavmim benden habersiz böyle bir şeye karar veremez. Eğer *Yesrib*'de olsaydım kavmim benimle istişare etmeden böyle bir şey yapmazdı.” demeye başladı. Kureyş onların yanından dönünce el-Berâ b. Ma'rûr yola çıktı. Ye'cec vadisine gelerek Müslüman arkadaşlarıyla buluştu. Kureyş müşrikleri de her yerde onları aramaya başladı. *Medine* yollarını açık bırakmamaya ve Müslümanlar hakkında birleşmeye karar verdiler. Müşrikler Sa'd b. Ubâde'ye yetiştiler; bir kayışla ellerini boynuna

bağladılar ve onu dövüp saçlarını çekmeye başladılar. Sa'd'ın saçları gür idi. Nihayet onu Mekke'ye götürdüler. Mut'im b. Adî ve el-Hâris b. Ümeyye b. Abdüşems gelip onu ellerinden kurtardılar. Ensâr Sa'd b. Ubâde'yi kaybedince kendi aralarında geri dönüp onu almayı istişare ederken Sa'd çıkageldi. Bunun üzerine Ensâr hep birlikte Medine'ye hareket etti.

• Bi'setten Hicrete Kadar Resûlullah'ın (sas) Mekke'deki İkameti

Bize Enes b. İyâd, Yezîd b. Hârûn ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler; dediler ki: Bize Yahya b. Sa'îd haber verdi. O da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) Kur'ân nazil olduğu zaman kırk üç yaşındaydı ve Mekke'de on yıl kaldı.

Bize Enes b. İyâd haber verdi. O Rebî'a b. Abdurrahman'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Mekke'de on yıl kaldı.

Bize Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O Yahya b. Kesîr'den, o da Ebû Seleme'den rivayet etti; dedi ki: Bana Âişe ve İbn Abbâs (r) anlattılar; dediler ki:

Resûlullah (sas) Mekke'de on yıl kaldı; ona Kur'ân nazil oluyordu. Medine'de de on yıl kaldı.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O da Yezîd b. Ebû Habîb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Mekke'de on yıl ikamet etti. Safer ayında Mekke'den çıktı; Rebîülevvel ayında Medine'ye teşrif etti.

Bize Yahya b. Abbâd ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Benî Hâşim'in

mevlası Ammâr b. Ebû Ammâr haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) Mekke’de on beş yıl kaldı. Yedi yıl boyunca, nuru ve ışığı görür ve sesleri işitirdi; sekiz yıl da kendisine vahiy gelirdi.” Affân, hadisinde “Medine’de on yıl ikamet etti.” ilavesini yapmıştır.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi; dedi ki: Bize el-Alâ b. Sâlih haber verdi. O el-Minhâl'den, o Amr'dan, o Sa'îd b. Cübeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Bir adam İbn Abbâs'ın yanına geldi; dedi ki: “Resûlullah’a (sas) on yıl Mekke’de, on yıl da Medine’de vahiy indirildi.” İbn Abbâs: “Bunu kim söylüyor? Vallahi Mekke’de on beş yıl kendisine vahiy indirildi.” dedi. Yani, yıllarca ve daha fazla, demek istiyor.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Ebû Recâ’dan rivayet etti; dedi ki: el-Hasan’dan işittim; **“Biz onu, Kur’ân olarak, insanlara dura dura okuyasın diye (ayet ayet, sure sure) ayırdık ve onu peyderpey indirdik.”**^[156] ayetini okudu ve dedi ki: “Allah (c), insanlar arasında konuşulacağını bildiği için Kur’ân’ı Mekke’de parça parça indiriyordu. Bize gelen habere göre, Kur’ân’ın ilk nüzulü ile son nüzulü arasında on sekiz yıl vardır. Medine’ye hicret etmeden önce sekiz yıl Mekke’de kendisine Kur’ân indirildi; on yıl da Medine’de indirildi.”

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bi’setten sonra Mekke’de 13 yıl ikamet etti. Kendisine vahiy geliyordu. Sonra hicretle emredildi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. İshâk haber verdi. O Amr b. Dînâr'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Mekke’de on üç yıl kaldı.

Bize Kesîr b. Hişâm, Musa b. Dâvûd ve Musa b. İsmail haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O da Ebû Cemre'den^[157] *rivayet etti; dedi ki:*

İbn Abbâs'tan işittim; şöyle diyordu: “Resûlullah (sas) *Mekke*’de on üç yıl kaldı; bu sırada kendisine vahiy geliyordu.”

• Resûlullah’ın (sas), *Medine*’ye *Hicret* İçin Müslümanlara İzin Vermesi

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ma’mer b. Râşid anlattı. O ez-Zührî’den, o Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneyf’ten ve Urve’den, onlar da Âişe’den rivayet ettiler; dediler ki:

Yetmiş kişi Resûlullah’ın (sas) yanından çıkınca Resûlullah(sas) rahatladı. Çünkü Allah ona bir güç ve savaş ehli bir kavim, aynı zamanda kahramanlık ve hazırlık sahibi bir cemaat ihsan etmişti. Bu arada, (*Mekke*’den) çıkacaklarını bildikleri için, müşriklerin Müslümanlara reva gördükleri sıkıntılar şiddetlenmeye başlamıştı. Müşrikler, Resûlullah’ın Ashâbı’nı sıkıyor, onlara acımasız davranıyorlardı. Ashâb, küfür ve eziyetten daha fazlasını onlardan görüyorlardı. Bunun üzerine Ashâb durumu Resûlullah’a (sas) şikâyet ederek hicret izni istediler. Resûlullah (sas), “*Hicret edeceğiniz yer bana* gösterildi. İki kara taşlık arasında, içinde hurma bulunan çorak bir arazi *bana* gösterildi. Eğer *Serât*,^[158] *hurmalık* ve *çorak bir yer olsaydı* ‘*Burası orasıdır.*’ *derdim.*” dedi. Sonra birkaç gün durdu ve sevinçli bir şekilde Ashâbı’nın yanına çıktı ve şöyle dedi: “*Hicret edeceğiniz yer bana bildirildi; orası Yesrib’dir. Çıkmak isteyen oraya doğru yola çıksın.*” Bunun üzerine insanlar hazırlık yapıyor, yardımlaşıyor ve birbirlerini tıraş ediyorlardı. Sonra çıkıyorlar ve bunu gizliyorlardı. Resûlullah’ın (sas) Ashâbı’ndan *Medine*’ye ilk yetişen zat Ebû Seleme b. Abdülesed’tir.

Ondan sonra Âmir b. Rebî’a geldi. Yanında da eşi Leyla bt. Ebû Hasme vardı. *Medine*’ye ilk gelen kadındı. Sonra Resûlullah’ın (sas) Ashâb’ı peyderpey geldiler. Onlar Ensâr’a misafir oluyorlardı. Ensâr onları kabul etti; onlara yardım etti ve mallarını onlarla paylaştı. Resûlullah (sas) teşrif etmeden Ebû Huzeyfe’nin mevlası Sâlim, *Kubâ*’da Muhacirlere imamlık yapıyordu. Müslümanlar *Mekke*’den çıkıp *Medine*’ye hicret edince Kureyşliler adeta kudurdular; giden gençleri için öfkelenip hiddetlendiler.

Ensâr’dan bir grup, son *Akabe* bîatinde Resûlullah’a (sas) bîat etmişler, ardından da *Medine*’ye dönmüşlerdi. İlk Muhacir kafilesi *Kubâ*’ya gelince, onlar da Resûlullah’ın (sas) Ashâbıyla birlikte hicret etmek için

Resûlullah'ın (sas) yanına, *Mekke*'ye çıktılar. Böylece hem Ensâr, hem de Muhacir oldular. Onlar, Zekvân b. Abdükays, Ukbe b. Vehb b. Kelede, Abbâs b. Ubâde b. Nadle ve Ziyâd b. Lebîd idiler. Bütün Müslümanlar, *Medine*'ye hicret ettiler. Müslümanlardan sadece Resûlullah (sas), Ebû Bekir, Ali; bir de hapiste, hasta ya da çıkamayacak kadar zayıf olanlar kalmıştı.



[131] Duha 93/7.

[132] Muhtemelen metinden bir kelime düşmüş olmalı; dolayısıyla mana şöyle olmalıdır: “ Resûlullah'ın peygamber olarak gönderildiği asrın sonunda Yezîd b. Mu'âviye vefat etmiştir.”

[133] Saffat 37/35.

[134] Bakara 2/253.

[135] Alak 96/1-5.

[136] Alak 95/1.

[137] Kiyâme 75/16-19.

[138] Kiyâme 75/16-17.

[139] Kiyâme 75/18.

[140] Kiyâme 75/19.

[141] Fussilet 41/33.

[142] Şu'ara 26/214.

[143] Tebbet 111/ 1-5.

[144] Dağ keçisi tarafından toslanarak öldürülen kişi.

[145] Şu'be kelimesinin tasgiridir. *Yemen* yolunda sahilde bir yerin adıdır. Cidde'den önce Mekke'nin limanıydı. (M)

[146] Necm 53/19-20.

[147] İsrâ 17/ 73-75.

[148] Burada, İslam tarihinde “Garânîk Olayı” olarak bilinen hadiseye işaret edilmiştir. Aslı itibariyle uydurma olan bu rivayete göre, güya Mekke'de müslümanların eziyet ve işkencelere uğradıkları, bu sebeple bir kısım müslümanın Habeşistan'a göç ettiği bir dönemde Hz. Peygamber, Mekke müşrikleri ile uzlaşmanın yollarını arıyor, devamlı anlaşma çareleri düşünüyor. Zihni bu düşünce ile hep meşgul iken bir gün *Kâbe* yanında Necm suresini (53) okuyormuş. “Gördünüz mü o *Lât* ve *Uzza* yı ve üçüncü(leri olan) öteki (put) *Menât*'ı?” şeklindeki 19 ve 20. ayetlerini

okuduktan hemen sonra Şeytan, Hz. Peygamber'e musallat olmuş ve şeytanın etkisiyle Hz. Peygamber, farkında olmaksızın, "Bunlar yüce kuğu kuşları (veya turnalar)dır ve şefâatleri umulur" cümlelerini vahyin devamı gibi söyleyip Necm suresini okumaya devam etmiş. Surenin sonuna gelince secde ayeti olduğu için Hz. Peygamber ve orada bulunan müslümanlar secdeye kapanmışlar. Müşrikler de Hz. Peygamber'in okuduğu bu cümleler sebebiyle son derece sevinerek; "Artık Muhammed ilâhlarımızın şefâatini kabul ettiğine göre aramızda önemli bir ayrılık kalmadı" deyip hepsi secdeye kapanmışlar. Ancak bu olayın ardından Cebrâil (a.s.) gelerek hatası dolayısıyla Hz. Peygamber'i ikaz etmiş, bu arada nâzil olan Hacc sûresinin (22) **"...Senden önce gönderdiğimiz hiçbir resul ve nebî yoktur ki birşeyi arzuladığı zaman şeytan onun arzusuna (vesvese) atmamış olsun. Allah, kendi ayetlerini sağlamlaştırır..."** meâlindeki 52. ayeti ile önceki cümle neshedilmiş. Hz. Peygamber, olanlardan üzüntü ve nedâmet içinde, yeni inen ayetleri ilân edince Mekkelilerin eziyetleri yeniden başlamış.

Garânîk rivayeti, tamamıyla asılsız olup İslâm'ın daha ilk asırlarında İslâm düşmanı zındıklar tarafından uydurulmuş, günümüze gelinceye kadar çeşitli asırlarda İslâm'a muhalif belli çevrelerce bir koz olarak kullanılmış, günümüzde de İslâm düşmanı garazkâr müsteşrikler tarafından zaman zaman tekrar ortaya atılarak bu vesile ile İslâm'a karşı saldırılarda bulunulmuştur.

Aslında Habeşistan'daki Müslümanların Mekke'ye geri dönmelerinin sebebi, sözde Garânîk olayı değil; bu yıllarda Hz. Hamza ve Hz. Ömer gibi güçlü ve itibarlı şahısların İslâm'a girmeleri dolayısıyla Mekke müşriklerinin bir süre çekinerek eziyet ve işkencelerine ara vermeleri, dolayısıyla Mekke'de geçici bir sükûnet havasının oluşması; Habeşistan'da Necâşî Ashame'ye karşı bir ayaklanmanın başgöstermesi ile karışıklıkların ortaya çıkmasıdır (DİA, "Garanik" maddesi) (M).

[149] *el-Câr*, Kızıldeniz sahilinde bir şehir olup *Medine*'nin limanıdır.

[150] "Allah'ım! Senin adınla başlıyorum." anlamındadır.

[151] Ahkâf 46/29.

[152] Bu ifadeye göre Mi'râc, Resûlullah'ı (sas) göklere çıkaran vasıtanın adıdır. (M)

[153] Mekke'de bulunan bir vadinin adıdır.

[154] *İsrâ* 17/60.

[155] Biatte cihada ilişkin hükümler yer almadığı için bu biate kadınlar biati denir (E).

[156] *İsrâ* 17/106.

[157] Leiden, İhsan ve Ata neşirlerinde yanlış olarak Ebû Hamza şeklinde kaydedilmiştir.

[158] Benî İsrâîl'in yerleştikleri topraklara verilen ad (M).

RESÛLULLAH (SAS) İLE EBÛ BEKİR'İN HİCRET İÇİN MEKKE'DEN MEDİNE'YE GİDİŞLERİ



Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer anlattı. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti. [Dedi ki:] Bana İbn Ebû Dâvûd b. el-Husayn b. Ebû Gatafân anlattı. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti. [Dedi ki:] Bana Kudâme b. Musa anlattı. O Âişe bt. Kudâme'den rivayet etti. Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib anlattı. O babasından, o Ubeydullah b. Ebû Râfi'den, o da Ali'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bana Ayrıca Ma'mer anlattı. O ez-Zührî'den, o Abdurrahman b. Mâlik b. Cu'süm'den, o da Sürâka b. Cu'süm'den rivayet etti. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Müşrikler Resûlullah'ın (sas) Ashâbı'nın, kadın ve çocukları Evs ve Hazrec kabilesinin yanına taşıdıklarını görünce, *Yesrib*'in bir güç ülkesi, halkının da kuvvet ve istişare ehli olduklarını anladılar. Bu yüzden Resûlullah'ın (sas) oraya gitmesinden endişe ettiler. Resûlullah'ın (sas) durumunu görüşmek üzere hemen *Dârünnedve*'de toplandılar. Görüş ve liyakat sahibi hiçbir kimse geri kalmadı. İblis, Necid ehlinde yaşlı, avret yerleri dışarıda ve yorgun bir adam suretinde onların yanına geldi. Resûlullah'ın (sas) durumunu görüştüler. Her adam bir görüş öne sürüyordu; fakat İblis bütün bu önerilere razı olmuyor ve reddediyordu. Nihayet Ebû Cehil şöyle dedi: “Bana göre biz her kabilede, güçlü ve delikanlı bir genç alalım. Sonra onlara keskin bir kılıç verelim. Bunlar ona, bir tek adamın vuruşu gibi vursunlar. Böylece Muhammed'in kanı kabilelere dağılmış olur. Bundan sonra Abdümenâfoğulları ne yapacaklarını bilemezler.” [Dedi ki:] Necidli adam, “Aferin bu delikanlıya! Vallahi, işte görüş budur. Bu olmazsa olmaz.” dedi. Bu görüş üzerine anlaşarak dağıldılar ve bunda ittifak ettiler. Cibrîl, hemen Resûlullah'ın (sas) yanına geldi; durumu ona bildirdi ve o gece yatağında yatmamasını emretti.

Resûlullah (sas), Ebû Bekir'in yanına geldi ve “*Allah (c) çıkmama izin verdi.*” dedi. Ebû Bekir, “Sana arkadaş olacak mıyım ya Resûlullah?” dedi.

Resûlullah (sas), “Evet!” dedi. Ebû Bekir, “Anam babam sana feda olsun, şu iki devemden birisini al ya Resûlullah!” dedi. Resûlullah (sas), “Ama para ile.” dedi. Ebû Bekir iki deveyi Benî Kuşeyr’in develerinden 800 dirheme satın almış idi. Resûlullah (sas) onlardan birisini aldı. O, Kasvâ adlı devesiydi. Ayrıca Ali’ye, o gece yatağında yatmasını emretti. Ali, Resûlullah’ın yatarken giydiği kırmızı Hadramî kürke büründü.

Kureyşli grup toplanmış, kapının ucundan Resûlullah’a (sas) bakıyorlar, onu gözetliyorlar ve onu elbisesinden tanımaya çalışıyorlardı. Ayrıca yatakta yatana kimin hamle yapacağını istişare ediyorlardı. Onlar kapıda oturlurken Resûlullah (sas) onların arasından çıktı. *Bathâ*’dan aldığı bir avuç toprağı onların başlarına attı ve Yasin suresinden, **“Yasin. Hikmet dolu Kur’ân hakkı için, sen şüphesiz peygamberlerdensin.”**^[159] ayetlerinden **“Onları uyarsan da uyarmasan da birdir, inanmazlar.”**^[160] ayetine kadar okudu ve gitti. Biri, “Ne bekliyorsunuz?” diye sordu. Onlar, “Muhammed’i bekliyoruz.” dediler. Adam, “Aldandınız ve zarar ettiniz. Vallahi, Muhammed yanınızdan geçti ve başınıza toprak attı.” dedi. Onlar, “Vallahi onu görmedik.” dediler ve kalkıp başlarındaki toprağı silkelediler. Onlar Ebû Cehil, el-Hakem b. Ebû’l-Âs, Ukbe b. Ebû Mu’ayt, en-Nadr b. el-Hâris, Ümeyye b. Halef, İbnü’l-Gaytala, Zem’a b. el-Esved, Tu’ayme b. el-Adî, Ebû Leheb, Übey b. Halef ve Haccâc’ın çocukları Nübeyh ile Münebbih idiler. Sabahladıklarında Ali yataktan kalktı; Resûlullah’ı (sas) ona sordular. Ali, “Onun hakkında hiç bilgim yok.” dedi.

Resûlullah (sas) Ebû Bekir’in evine gitti; geceye kadar orada kaldı. Sonra Ebû Bekir ile birlikte çıkıp gittiler ve *Sevr* dağındaki mağaraya girdiler. Örümcek mağaranın kapısına girift bir yuva yaptı. Kureyş Resûlullah’ı (sas) yoğun bir şekilde arıyordu. Nihayet mağaranın kapısına geldiler. Onlardan bazıları, “Burada Muhammed’in doğumundan önceye ait bir örümcek vardır.” dediler ve ayrıldılar.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Riyâh el-Kaysî’nin kardeşi Avn b. Amr el-Kaysî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Mus’ab el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Zeyd b. Erkam, Enes b. Mâlik ve el-Muğîre b. Şu’be’ye yetiştim; onların şöyle konuştuklarını duydum:

Mağara gecesinde Allah bir ağaca, Resûlullah’ın önünde bitmesini emretti. Ağaç onu örttü. Allah örümceğe emretti; onun yüzüne karşı

yuvasını dokudu, onu örttü. Allah iki yabani güvercine emretti, mağaranın ağzında durdular. Her aileden bir adam olmak üzere Kureyş gençleri kılıçları, değnekleri ve bastonlarıyla mağaraya yöneldiler. Hatta Resûlullah (sas) ile onların arasında yaklaşık kırk zira kalmıştı. Grubun en önündeki adam baktı; iki güvercini gördü ve geri döndü. Arkadaşları kendisine, “Ne oldu, niye mağaraya bakmadın?” dediler. Adam, “Mağaranın kapısında iki güvercin ve iki yuva gördüm. Hiç kimsenin olmadığını anladım.” dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) onun sözünü duydu ve anladı ki, Allah iki güvercin vasıtasıyla düşmanları ondan uzaklaştırmıştır. Resûlullah (sas), güvercin türüne dua etti ve mükâfat olarak onları Allah’ın haremine yönlendirdi.

Hadis başa döndü.

[Dediler ki:] Ebû Bekir’in borca verdiği bir koyun sürüsü vardı. Sürüyü Âmir b. Führeyre güdüyordu. Âmir, sürüyü geceleyin onların yanına götürür, onlar da ihtiyaçları olan sütü sağlarlardı. Seher vakti olunca da insanlarla beraber çıkar giderdi. Âişe dedi ki: “Biz Resûlullah (sas) ve Ebû Bekir’i en iyi şekilde yolculuğa hazırladık. Onlara yiyecek yapıp bir azık torbasına koyduk. Esmâ bt. Ebû Bekir, kuşağından bir parça keserek torbanın ağzını bağladı; diğer bir parça daha keserek onu da kurbanın ağzına askı yaptı. Bundan ötürü kendisine ‘Zatü’n-nitakeyn/iki kuşak sahibi’ denmiştir.”

Resûlullah (sas) ve Ebû Bekir mağarada üç gece kaldılar. Abdullah b. Ebû Bekir geceleyin onların yanında yatıyordu. Ayrıca Ebû Bekir Benî ed-Dîl’e mensup Abdullah b. Uraykıt isminde bir adamı kılavuz olarak kiralamıştı. Kendisi küfür dini üzere idi, fakat Resûlullah ve arkadaşı ona güveniyorlardı. Yola çıktılar; yanlarında Âmir b. Führeyre de vardı. İbn Uraykıt onları sahil yoluna yönlendirdi. Kureyş, Resûlullah’ın (sas) nereye müteveccih olduğunu fark edemedi. Nihayet Mekke’nin aşağısında, şahsı görünmeyen bir cinniden şu sözleri duydular:

*İnsanların Rabbi olan Allah,
Ümmü Ma’bed’in iki çadırına konan iki arkadaşı,*

*En güzel şekilde mükâfatlandırdı.
Onlar sahraya indiler ve orada yürüdüler.*

Hiç şüphesiz ki,

Muhammed'e arkadaşlık yapan kazandı.

Bize el-Hâris haber verdi; dedi ki: Bana arkadaşlarımızdan birçok kişi anlattı. Onlardan biri Muhammed b. el-Müsennâ el-Bezzâz ve diğerleri, dediler ki: Bize Muhammed b. Bişr b. Muhammed el-Vâsıtî haber verdi. -Kendisi, Ebû Ahmed es-Sükkerî, diye künyelenmiştir.- Bize Abdülmelik b. Vehb el-Mezhicî haber verdi. O el-Hur b. Sayyâh'tan, o da Ebû Ma'bed el-Huzâ'î'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ebû Bekir ve Ebû Bekir'in mevlası Âmir b. Führeyre Mekke'den hicret ettiklerinde, yanlarında kılavuz olarak Abdullah b. Uraykıt el-Leysî vardı. Ümmü Ma'bed el-Huzâ'iyye'nin iki çadırının yanından geçtiler. Ümmü Ma'bed güçlü, cesur ve iffetli bir kadındı. Kemerini sıkı bağlar ve çadırın önünde otururdu. Sonra su verir, yemek dağıtırdı. Resûlullah (sas) ve arkadaşları ondan hurma veya et satın almak istediler, fakat yanında bunlardan hiçbir şey bulamadılar. Azıkları tükenen yolcuların acıktıklarını fark etti. Ümmü Ma'bed, "Vallahi, yanımızda bir şey olsaydı, ihtiyacınızı temin etmeden sizi bırakmazdım." dedi. Resûlullah (sas), çadırın kenarında duran bir koyuna baktı ve "Bu koyun nedir ey Ümmü Ma'bed?" dedi. Ümmü Ma'bed, "Yorgunluk onu sürüden alıkoymuş." dedi. Resûlullah (sas), "Onun sütü var mı?" dedi. Ümmü Ma'bed, "Süt verecek durumda değildir." dedi. Resûlullah (sas), "Onu sağmama izin verir misin?" dedi. Ümmü Ma'bed, "Evet, anam babam sana feda olsun, eğer onda süt görebiliyorsan..." dedi.

Resûlullah (sas) koyunu getirmesini söyledi; memelerini meshetti, Allah'ı zikretti ve: "Ya Rabbi! Onun koyununa bereket ihsan eyle." diye dua etti. [Dedi ki:] Koyunun memeleri birden bire şişti, süt doldu ve taşmaya başladı. Resûlullah (sas) Ümmü Ma'bed'ten, kervana süt içirdiği bir kab istedi. Üzerine köpük çıkıp kab tamamen doluncaya kadar içine bolca süt sağdı. Önce Ümmü Ma'bed'e içirdi; doyuncaya kadar içti. Sonra arkadaşlarına içirdi; onlar da doyuncaya kadar içtiler. Sonunda kendisi içti ve "Kavme su dolduran en sonunda içer." dedi. Hepsi, kana kana içtiler. Sonra bir daha yeni baştan sağmaya başladı; kab süt dolunca bıraktı. Sonra kadının yanından ayrıldılar.

Çok geçmeden kocası Ebû Ma'bed çıkageldi; iriyarı ve zayıf birkaç keçi güdüyordu. Yürüyemeyecek kadar zayıf idiler. Sütü görünce hayretler içinde kaldı ve "Bu koyun hiç koç görmemişken ve evde hiç süt olmadığı

halde bu sütü nereden buldunuz?” dedi. Ümmü Ma’bed, “Evet, vallahi yoktu; ancak şöyle şöyle konuşan mübarek bir adam yanımızdan geçti.” dedi. Ebû Ma’bed, “Anladığım kadarıyla bu zat, Kureyş’in aradığı adamdır. Onu bana anlat ey Ümmü Ma’bed!” dedi. Ümmü Ma’bed şöyle dedi: “Bir adam gördüm; yüzü aydınlık, güleryüzlü ve güzel yaratılışlı idi. Ona ayıp olacak ne bir şişmanlığı, ne de onun için kusur sayılacak ince ve uzun kafası vardı. Güzel yüzlü ve paylaşımcı idi. Gözlerinde siyahlık, göz kenarlarında bol kirpikleri mevcuttu. Sesinde boğukluk vardı. Gözündeki beyazlık ve siyahlık boldu. Kaşları çatık, ince ve uzun, saçları simsiyahtı. Boynu uzun ve yüksek, sakalı sık idi. Sustuğu zaman vakarlı, konuştuğu zaman zarif ve heybetli idi. Konuşması tıpkı birleştirilmiş nazım incileri gibiydi. Konuşması tatlı, hak ile batılı birbirinden ayıracak kadar açık ve net idi. Uzaktan bakıldığı zaman insanların en güzeli ve en sevimlisi görünümündeydi. Yakından bakıldığında da tatlı ve hoş bir görünüşü vardı. Orta boyluydu. Bir göz, kısalığından ötürü onu ayıplamadığı gibi, uzunluğundan dolayı da onu kınamazdı. İki dal arasında bir dal gibiydi. Üç kişinin arasında en güzel görüneni ve kadri en yüce olanıydı. Arkadaşları onu ortalarına almış durumda; konuştuğu zaman onu dinlerler, buyurduğu zaman da buyruğunu hemen yerine getirirlerdi. Sözü dinlenen ve hizmeti yapılan biriydi. Ne lâübalice söz söyler ne de kibirli bir şekilde konuşurdu.”

Ebû Ma’bed, “Vallahi bu zat, bize anlatılan Kureyş’in adamıdır. Vallahi ya Ümmü Ma’bed, eğer onu bulabilirsem ona arkadaş olmaya çalışacağım ve eğer buna yol bulursam muhakkak yapacağım.” dedi. Bu sıralarda Mekke’de yer ile gök arasında bir ses yükseldi, fakat söyleyeni görmüyorlardı; şöyle diyordu:

*İnsanların Rabbi olan Allah,
Ümmü Ma’bed’in iki çadırına konan iki arkadaşı,*

*En güzel şekilde mükâfatlandırınsın.
Onlar sahraya indiler ve orada yürüdüler.*

*Hiç şüphesiz ki,
Muhammed’e arkadaş olan kazandı.*

*Ey Kusay’ın Çocukları! Hadd u hesaba gelmez,
Allah’ın, onun sayesinde, size verdiği büyüklük,*

*Ve sizden uzaklaştırdığı kötülükler.
Kız kardeşinize, onun koyununu ve kabını sorunuz.*

*Şüphesiz eğer siz koyuna sorarsanız,
Koyun da şahitlik yapacak.*

*Ondan kısır bir koyun istedi.
Koyunun memeleri onun için köpüklü sütle doldu.*

Sabah olunca Mekke'deki Müslümanlar peygamberlerini bulamadılar. Nihayet Ümmü Ma'bed'in çadırlarına gittiler ve orada ona kavuştular. Dedi ki: Söyleyeni belli olmayan o şaire Hassân b. Sâbit şöyle cevap verdi:

*Kuşkusuz peygamberlerini kaybeden bir kavim zarar etmiştir.
Onunla birlikte yürüyen ve ona gıda verenler de kutlu olmuştur.*

*Akıllarını yitirmiş, şaşkın bir kavimden ayrılıyor.
Fakat yenilenmiş bir nur ile yeni bir kavmin yanına yerleşiyor.*

*Acaba karanlığa taş atan ve baş yaran bir kavmin sapkın liderleri,
Bir de, bir hidayet rehberine tabi olan mühtediler eşit midir?*

*Bir peygamber ki, etrafındaki insanların görmediğini görüyor,
Ve her yerde Allah'ın kitabını okuyor.*

*Eğer bir gün gayb ile ilgili bir söz söyler ise,
Ya o günün kuşluk vaktinde ya da ertesi gün doğrulanır.*

*Ebû Bekir'in dedesi, o peygamberin sohbetiyle mutlu oluşuna sevinsin,
Zira Allah kimi mutlu ederse o sürekli mutlu olur.*

*Benî Ka'b kabilesi de gençlerinin,
Müslümanların nezdindeki konumlarına sevinsinler.*

[Abdûlmelik dedi ki:] Bize gelen haberlere göre Ümmü Ma'bed, Resûlullah'ın yanına (sas) hicret etmiş ve Müslüman olmuştur. Resûlullah (sas), Rebîülevvel ayının dördünde Pazartesi gecesi Sevr mağarasından çıktı. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) Salı günü Kudeyd'e yetişti. Kudeyd'ten hareket ettiklerinde, kendisine ait bir at üzerinde bulunan Sürâka b. Mâlik b.

Cu'süm ile karşılaştılar. Resûlullah (sas) ona beddua etti; atının ayakları yere batmaya başladı. Bunun üzerine Sürâka, "Ya Muhammed! Bana dua et; atım kurtulsun, ben de döneyim, arkamdakileri geri göndereyim." dedi. Resûlullah onun dediğini yaptı. Serbest kaldı ve döndü. İnsanların Resûlullah'ı (sas) aradıklarını gördü. Sürâka, "Dönün! Buraları araştırdım, yoktu. Siz gözlerimin izcilikte ne kadar etkili olduğunu biliyorsunuz." dedi. Onlar da döndüler.

Bize Osman b. Ömer haber verdi. O İbn Avn'dan, o da Umeyr b. İshâk'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ebû Bekir ile birlikte Sevr'den çıktı; Sürâka b. Mâlik b. Cu'süm ile karşılaştılar. Atı batmaya başladı. Sürâka, "Ey adamlar! Benim için Allah'a dua edin; size söz veriyorum, geri döneceğim." dedi. Allah'a dua ettiler; döndü, fakat tekrar battı. Sürâka, "Allah'a dua edin; söz veriyorum, geri döneceğim." dedi. Dedi ki: Sürâka azığını ve yükünü de onlara verdi. Resûlullah ve arkadaşı, "*Nefsinden bizi emin kıl.*" dediler. Sürâka, "Benden size zarar gelmeyecek." dedi.

Sonra söz birinci hadise geldi; dedi ki:

Resûlullah (sas) *el-Harrâr*'dan geçerek *Seniyyetülmere*'yi (Mere tepesini) aştı; sonra *Lakf*'a doğru yol aldı. Sonra *Medleceetü Lakf*'ı (Lakf'ın inini) aştı ve *Medleceetü Micâc*'ın (Micâc ininin) içinden geçti. Sonra *Micâc*'a doğru yol aldı, daha sonra *March* vadisinden geçti. Sonra sırayla *Zî Keşr*, *Cedâcid*, *Ezâhir* ve *Rîğ* vadilerinden geçti. Orada akşam namazını kıldı. Sonra *Zî Selem*'e uğradı, ardından Medlece (bir inden) koşarak geçti. Sonra *el-Usâniye*, ve *el-Kâhe* vadilerinden geçti. Sonra *el-Arec*'e indi. Sonra *el-Hazzevât* ve *Rekûbe*'nin sağından ve *el-Gâbir*'den geçti. Daha sonra *el-Cescâse*'ye varıncaya kadar *el-Akîk* vadisinde yürüdü. Resûlullah (sas), "Kim bize *Amr b. Avf* ailesinin yolunu gösterecek, *Medine* yakın olmaz mı?" dedi. Sonra *el-Usbe*'ye çıkıncaya dek, *ez-Zaby* yolunda yürümeye devam etti. *Medine*'deki Muhacirler ise, Resûlullah'ın (sas) kendilerine geç teşrif ettiğini düşünüyorlardı. Gündüz, sabahın erken saatinde, Ensâr ile birlikte *el-Usbe* sırtlarına geliyorlar; güneş onları yakmaya başlayınca evlerine dönüyorlardı.

Resûlullah'ın (sas) teşrif ettiği gün, yani Rebûlevvel ayının ikisi, Pazartesi gününde, -bazılarına göre 12'sinde- Muhacirler eskiden olduğu

gibi *el-Usbe*'de oturuyorlardı. Yine güneş onları yakınca evlerine döndüler. Bir ara baktılar ki, Yahudi bir adam, en yüksek sesiyle, yüksek bir binanın üstünde şöyle bağıyor: “Ey Kayle’nin çocukları (Evs ve Hazrec’i kastediyor)! İşte arkadaşınız geliyor.” Onlar hemen çıktılar; baktılar ki, Resûlullah (sas) ve üç arkadaşı geliyorlar. Amr b. Avf’ın ailesinde gürültü ve tekbir sesleri duyuldu. Müslümanlar silah kuşandılar. Resûlullah (sas) *Kubâ*’ya vardığında oturdu; Ebû Bekir ise insanlara (başlarından geçenleri) anlatıyordu. Müslümanlar Resûlullah’a (sas) gelip selam verdiler.

Bize göre isabetli olanı göre Resûlullah’ın (sas) Külsûm b. el-Hidm’in evine misafir olduğudur. Fakat Sa’d b. Hayseme’nin evinde Ashâbıyla sohbet ediyordu. Oraya “bekârlar evi” deniliyordu. Bu sebepten dolayı bazılarına göre Resûlullah (sas) Sa’d b. Hayseme’nin evine misafir olmuştur.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit’ten, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Ebû Bekir es-Sıddîk *Mekke* ile *Medine* arasında Resûlullah’ın (sas) arkasında yürüyordu. Ebû Bekir, Şâm’a gidip geldiği için tanınıyordu; fakat Resûlullah (sas) tanınmıyordu. Bu yüzden onları gören insanlar, “Ey Ebû Bekir! Bu önündeki genç kimdir?” diyorlardı. Ebû Bekir, “Bana yolu gösteriyor.” diyordu. *Medine*’ye yaklaştıklarında *el-Harre*’ye (taşlığa) indiler. Ensâr’a haber gönderdi; geldiler ve “Emniyetli ve gönül rahatlığıyla kalkınız.” dediler. Enes dedi ki: “*Medine*’ye teşrif ettiği gün Resûlullah’ı gördüm. Asla Resûlullah’ın (sas) *Medine*’ye teşrif ettiği günden daha nurlu ve daha aydınlık bir gün görmedim. Vefat ettiği gün de Resûlullah’ı (sas) gördüm. Vefat ettiği günden daha karanlık ve daha nahoş bir gün görmedim.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’şer haber verdi. O da Ebû Hüreyre’nin mevlası Ebû Vehb’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ebû Bekir’in arkasında, onun devesine bindi. Dedi ki: Ona bir insan rast geldikçe, “Kimsin sen?” diyordu. Ebû Bekir, “Yolumu kaybetmiş, yol arıyorum.” derdi. O şahıs, “Arkandaki bu adam kim?” diye sorduğunda, Ebû Bekir, “Bana yol gösteren biri.” derdi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit el-Bünânî haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Medine'ye teşrif ettiği gün her şey onunla aydınlanmıştı.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Medine'ye teşrif etti. Medinelilerin Resûlullah'ın gelişinden duydukları sevinci hiçbir şeyden duyduklarını görmedim. Hatta kadınların, çocukların ve cariyelerin; “İşte Resûlullah geldi, İşte Resûlullah geldi.” dediklerini işittim.

Bize Yahya b. Abbâd ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: el-Berâ'dan işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah'ın (sas) ashâbından ilk olarak bize gelen Mus'ab b. Umeyr ve İbn Ümmü Mektûm idiler. Onlar insanlara Kur'ân okutuyorlardı. Sonra Ammâr, Bilâl ve Sa'd geldiler. [Dedi ki:] Sonra Ömer b. el-Hattâb yirmi adamla birlikte geldi. [Dedi ki:] Sonra Resûlullah (sas) teşrif etti. [Dedi ki:] İnsanların, Resûlullah'ın (sas) teşrifiyle sevindikleri kadar hiçbir şeyle sevindiklerini görmedim. Hatta çocukların, “İşte Resûlullah geldi.” dediklerini gördüm. Ben “**Sebbih isme Rabbike**”^[161] ve mufassal surelerden birkaç sure okuduktan sonra teşrif etmişti.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Avf, Zürâre b. Evfâ'dan naklen haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Selâm şöyle dedi:

“Resûlullah (sas) Medine'ye teşrif ettiğinde insanlar ona doğru koşuştular ve “Resûlullah teşrif etti.” denildi. [Dedi ki:] “Ona bakmak için insanların arasına katıldım.” [Dedi ki:] “Baktım ki, onu yüzü bir yalancının yüzü değildir.” [Dedi ki:] “Resûlullah'tan (sas) ilk işittiğim konuşması şöyle idi: “Ey İnsanlar! Selamı yayınız, yemek yediniz, akrabalara sıla-i rahimde bulunun ve insanlar uykuda iken namaz kılın; o zaman cennete gireceksiniz.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris haber verdi; dedi ki: Bize Ebû't-Teyyâh haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif ettiği zaman *Medine*'nin yüksek yerine, Benî Avf b. Amr mahallesine indi. Orada on dört gece kaldı. Sonra Neccâroğulları'nın ileri gelenlerine haber gönderdi; onlar da kılıçlarını kuşanarak Resûlullah'a (sas) geldiler. Enes dedi ki: "Resûlullah'a bakıyor gibiyim. Ebû Eyyûb'un bahçesine gelinceye kadar Ebû Bekir onun arkasında, Neccâroğulları'nın ileri gelenleri de onun etrafındaydı."

Bize Ebû Ma'mer el-Minkarî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Suheyb haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) (bineğin üzerinde) Ebû Bekir'in arkasına (binmiş olarak) *Medine*'ye geldi. [Dedi ki:] Ebû Bekir, yaşlı ve tanınan biriydi. Resûlullah (sas) ise gençti ve tanınmıyordu. [Dedi ki:] Adamlar Ebû Bekir ile karşılaştıklarında, "Bu önündeki adam kimdir ey Ebû Bekir?" diyorlardı. Ebû Bekir, "Bu adam, bana yol gösteren bir rehberdir." derdi. [Dedi ki:] Cevabı alan adam, kendisine sadece yol gösterdiğini anlardı; oysa Ebû Bekir hidayet yolunu kastediyordu. [Dedi ki:] Bir ara Ebû Bekir döndü, baktı ki, bir atlı onlara yetişmek üzeredir. Ebû Bekir, "Ya Resûlullah! Bu bir atlı ve bize yetişti." dedi. [Dedi ki:] Allah'ın Elçisi dönerek "Ya Rabbi, onu yere vur." dedi. [Dedi ki:] Adamın atı onu yere düşürdü, sonra kalktı ve kişnemeye başladı. [Dedi ki:] Adam, "Ey Allah'ın Elçisi! İstedğini bana emret." dedi. Resûlullah (sas), "Yerinde dur ve kimsenin bize yetişmesine izin verme." dedi.

Öğleden önceleri (yürüyüş) Resûlullah'a ağır geliyordu; öğleden sonraları ise ona daha iyi geliyordu. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) *el-Harre*'nin yanı başında durdu ve Ensâr'a haber saldı. Ensâr Allah'ın Elçisine geldiler; ona selam verdiler ve "Güvenli ve itaat edilmiş olarak binin." dediler. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) ve Ebû Bekir bindiler. Onlar da silahlı bir şekilde etraflarını kuşattılar. [Dedi ki:] *Medine*'de, "Allah'ın Elçisi geldi! Allah'ın Elçisi geldi!" denilmeye başlandı. İnsanlar, Allah'ın Elçisine geldiler, ona bakıyorlar ve "Allah'ın Elçisi geldi." diyorlardı. [Dedi ki:] Ebû Eyyûb'un evinin yakınına gelinceye kadar biraz yürüdü. [Dedi ki:] Resûlullah (sas)

Ebû Eyyûb'un ailesiyle konuşuyordu. Birden, ailesine ait bir hurma bahçesinde hurma toplayan Abdullah b. Selâm onun sesini işitti. Aceleden elindekini bırakmaya fırsatı olmadı. Topladıkları elinde olduğu halde Resûlullah'ın yanına geldi. Resûlullah'tan (sas) bazı sözler işitti sonra ailesine döndü. Allah'ın Elçisi, "Akrabalarımızdan hangisinin evi daha yakındır?" dedi. Ebû Eyyûb, "Ya Resûlullah! Bu benim evim, bu da benim kapımdır." dedi. Resûlullah (sas), "*Git, bize öğle uykusu için yer yap.*" dedi. [Dedi ki:] Ebû Eyyûb gitti; onlara öğle uykusu için yer hazırlayarak geldi ve "Size öğle uykusu için yer hazırladım. Kalkın da Allah'ın bereketiyle kaylûle (öğle uykusu) yapın." dedi.

Sonra söz başa döndü; dediler ki:

Resûlullah (sas) Benî Avf b. Amr yurdunda Pazartesi, Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri kaldı. Cuma günü çıktı ve Benî Sâlim yurdunda Cuma namazını kıldı. Bazılarına göre Benî Amr b. Avf yurdunda on dört gece kaldı. Cuma günü olunca, güneşin yükseldiği bir vakitte devesini istedi. Müslümanlar toplanıp silahlandılar. Resûlullah (sas), el-Kasvâ adlı devesine bindi. İnsanlar da sağında ve solunda onunla birlikte yürüyorlardı. Ensâr, Resûlullah'ın (sas) yolunu kesti; Resûlullah onlardan her birisinin evinin önünden geçtikçe, "Güç, kuvvet ve servete buyurun ya Resûlullah!" diyorlardı. Resûlullah (sas) da onlara hayırla dua eder ve "*Bu, (devem) memurdur; onun yolunu kesmeyin.*" derdi. Benî Sâlim mescidine geldiğinde, yanındaki Müslümanlarla Cuma namazını kıldı. Onlar 100 kişi idi.

Bize Yahya b. Muhammed el-Cârî haber verdi; dedi ki: Bana Mücemmi b. Ya'kûb anlattı. Kendisi de Şürahbîl b. Sa'd'dan işitmiş; diyordu ki:

Resûlullah (sas) Kubâ'dan hareket etmek isteyince Benî Sâlim kabilesi mensupları yolunu keserek onun devesinin yularından tuttular ve: "Sayıya, hazırlığa, silaha ve güce buyurun ya Resûlullah!" dediler. Resûlullah (sas), "*Onun (devemin) yolunu kesmeyiniz; o memurdur.*" dedi. Sonra Benî Hâris b. Hazrec ailesi yolunu kesti; benzer şekilde onu davet ettiler. Resûlullah (sas) da benzer şekilde onlara cevap verdi. Sonra Benî Adî yolunu keserek benzer şeyler söylediler. Resûlullah (sas), onlara da benzer şeyler söyledi. Nihayet deve, Allah'ın ona emrettiği gibi çöktü.

Sonra söz başa döndü. Dedi ki:

Sonra Resûlullah (sas) devesine bindi ve *Belhublâ*'ya varıncaya kadar yolun sağını tuttu. Sonra Mescid'e varıncaya kadar yola devam etti. Deve, Resûlullah'ın (sas) mescidinin yanına çöktü. İnsanlar, Resûlullah'ın (sas) kendilerine misafir olması için onunla konuşmaya başladılar. Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd b. Küleyb geldi; Resûlullah'ın (sas) yükünü indirdi ve onu evine aldı. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Kişi, yükü ile beraberdir." dedi. Es'ad b. Zü'râre geldi; Resûlullah'ın (sas) devesinin yularından tuttu, götürdü. Onun yanında idi.

Bizce sâbit olan budur.

Zeyd b. Sâbit dedi ki: "Ebû Eyyûb'un evinde Resûlullah'a (sas) ilk gelen hediye, benim götürdüğüm hediye olmuştur. İçinde ekmek, yağ ve süt bulunan bir tirit çanağı idi. 'Bu çanağı annem gönderdi.' dedim. Resûlullah (sas), '*Allah seni mübarek kılsın.*' dedi ve ashâbını çağırdı; yediler. Ben henüz kapıdan ayrılmamıştım ki, Sa'd b. Ubâde'nin, içinde kemik suyu tiridi bulunan çanağı geldi. Hiçbir gece yoktu ki, Resûlullah'ın kapısında yemek taşıyan üç-dört kişi olmasın. Resûlullah (sas) Ebû Eyyûb'un evinden taşınıncaya kadar bunu sıra ile yapıyorlardı. Resûlullah'ın (sas) o evdeki ikameti yedi ay sürdü."

Resûlullah (sas) Ebû Eyyûb'un evinden Zeyd b. Hârise ve Ebû Râfi'e iki deve ve 500 dirhem vererek onları *Mekke*'ye gönderdi. Resûlullah'ın (sas) kızları olan Fâtıma ve Ümmü Gülsüm'ü, zevcesi Sevde bt. Zem'a'yı ve Üsâme b. Zeyd'i getirdiler. Resûlullah'ın (sas) kızı Rukıyye ise, daha önce kocası Osman b. Affân ile hicret etmişti. Ebü'l-Âs b. er-Rebî, eşi olan Resûlullah'ın (sas) kızı Zeyneb'i engelledi. Zeyd b. Hârise, eşi Ümmü Eymen ve Ümmü Eymen'in oğlu Üsâme b. Zeyd'i götürdü. Abdullah b. Ebû Bekir de Ebû Bekir es-Sıddîk'in ailesiyle birlikte çıktı. Âişe de onların içinde idi. *Medine*'ye geldiler; Resûlullah (sas) onları Hârise b. en-Nu'mân'ın evinde misafir etti.

• Resûlullah'ın (sas) Muhacir İle Ensâr Arasında Tesis Ettiği Kardeşlik

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Musa b.

Muhammed b. İbrahim et-Teymî anlattı. O da babasından rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd anlattı. O da İbrahim b. Yahya b. Zeyd b. Sâbit'ten rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Musa b. Damre b. Sa'îd anlattı. O da babasından rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Medine'ye teşrif ettiğinde Muhacirlerin bir kısmını bir kısmı ile kardeş yaptı. Ayrıca Muhacir ile Ensâr'ı da birbirlerine kardeş yaptı. Aralarında hak ve eşitlik üzerine bir kardeşlik tesis etti. Sadece yakın akrabalar değil, Muhacir ve Ensâr öldükten sonra birbirlerine varis olacaklardı. Denilir ki, onlar doksan adamdı. Kırk beşi Muhacirlerden, kırk beşi de Ensâr'dan idi. Denilir ki, onlar 100 adamdı. Ellisi Muhacir, ellisi de Ensârîydi. Bu kardeşlik hadisesi, *Bedir*'den önceydi. *Bedir* vakası meydana gelip Allah, **“Allah'ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine (varis olmaya) daha uygundur. Şüphesiz ki, Allah her şeyi bilendir.”**^[162] ayetini indirince, bu ayet daha önceki hükümleri neshetti. Böylece İslâm kardeşliğinde miras kesildi; her insan kendi nesebine döndü ve yakın akrabaları ona varis olmaya başladı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Âsım el-Ahvel'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Muhacirlerle Ensâr arasındaki kardeşliği, Enes'in evinde tesis etti.

• Resûlullah'ın (sas) Medine'de Mescidi İnşa Etmesi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer b. Râşid anlattı. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) devesi, Resûlullah'ın mescidinin yanında çöktü. O gün (Resûlullah Medine'ye gelmeden önce) Müslümanlar orada namaz kılıyorlardı. Orası Ensâr'dan Sehl ve Süheyl adında iki yetim kardeşe ait bir deve ağılıydı. Onlar Ebû Ümâme Es'ad b. Zürâre'nin evinde kalıyorlardı. Resûlullah (sas), o iki çocuğu istedi; onların ağılını mescid yapmak için onlarla pazarlık yaptı. Onlar, “Hayır ya Resûlullah! Orayı size hibe etmek

istiyoruz.” dediler. Fakat Resûlullah (sas) bunu kabul etmedi. Nihayet yeri onlardan satın aldı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Ma'mer'in dışında, ez-Zührî'den rivayet edenler dedi ki:

Resûlullah (sas) Mescidin yerini o yetimlerden on dinara satın aldı. [Dedi ki:] Ma'mer ez-Zührî'den rivayetle şöyle dedi: Resûlullah (sas) onlara on dinar vermesini Ebû Bekir'e emretti. İlk mescid, üzerinde tavanı bulunmayan dört duvardan oluşuyordu ve kiblesi *Beytûlmakdis*'e doğru idi. Onu bina eden usta Es'ad b. Zürâre'ydi. Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif etmeden önce orada arkadaşlarıyla birlikte namaz kılıyorlardı. Cuma günü de Cuma namazını kılıyorlardı.

Resûlullah (sas) bahçedeki hurmalarla dikenli ağaçların kesilmesini emretti. Ayrıca kerpiçlerin yapılmasını emretti; kerpiçler hemen yapılmaya başlandı. Ağılda ayrıca cahiliye dönemine ait kabirler vardı; Resûlullah (sas) emretti; kabirler açıldı ve kemikler toprağa gömüldü. Yine ağılda yerden sızan bir su vardı; yok oluncaya kadar onu yürüttüler ve Mescidi inşa etmeye başladılar. Kibleden geriye doğru mescidin uzunluğu 100 zira idi. Diğer yanların uzunluğu da aynı idi. Mescid kare şeklindeydi. Bazılarına göre uzunluğu 100 zira'dan azdı. Yerden üç zirâ yükselinceye kadar temelini taşla yaptılar. Sonra kerpiçlerle bina ettiler. Resûlullah (sas) ve Ashâbı inşaatta çalışıyorlardı. Resûlullah (sas) bizzat taş taşıyor ve şöyle diyordu:

*Allah'ım! Ahiret hayatından başka hayat yoktur.
Sen Ensâr ve Muhacirleri affeyle Allah'ım.*

Ayrıca şöyle diyordu:

*Bu yükler Hayber'in yükleri değildir.
Ey Rabbim! Bu yükler daha sevaplı ve daha temizdir.*

Resûlullah (sas), Mescid'in kiblesini *Beytûlmakdis*'e doğru tayin etti. Mescide üç kapı yaptı. Birisi arka taraftaydı. Bir kapıya da “Rahmet Kapısı” denilirdi. Ona ayrıca “Âtike Kapısı” da denilirdi. Üçüncü kapı, Resûlullah'ın (sas) girdiği kapı idi. O kapı, Âl-i Osman'ın arkasında olan kapı idi. Resûlullah (sas), duvarları ziyadesiyle uzun yaptı; direklerini

hurma kütüğünden yapıp üstünü de hurma yapraklarıyla örttü. Resûlullah’a (sas), “Üzerine tavan yapmayacak mısınız?” diye soruldu. Resûlullah (sas), “Musa’nın çardağı gibi küçük odunlardan ve yaban darısından oluşan bir tavan olacak. Vaziyet bundan daha acildir.” dedi. Resûlullah (sas), Mescid’in yanında kerpiçle bazı evler daha yaptı. Onların tavanları da hurma kütükleri ve hurma yapraklarından oluşuyordu. İnşaat işini bitirince Resûlullah (sas) Âişe’yi, kapısı mescide açılan eve yerleştirdi. Sevde bt. Zem’a’yı da diğer eve, kapısı Âl-i Osman’ın arkasına açılan eve yerleştirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa’îd haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’t-Teyyâh haber verdi. O da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Nerede namaz vakti girse Resûlullah (sas) orada namaz kılardı. Ayrıca koyun ve keçilerin çöküp dinlendikleri yerde bile namaz kılardı. Sonra Resûlullah (sas) Mescid’in inşa edilmesini emretti. Bunun üzerine Benî Neccâr’ın ileri gelenlerine haber yolladı; geldiler. Resûlullah (sas) onlara, “Bu bahçenizi bana satın.” dedi. Onlar, “Hayır! Vallahi, biz onun parasını ancak Allah’tan isteriz.” dediler. [Enes dedi ki:] Mescidin inşa edildiği yerde müşriklere ait kabirler, hurma ağaçları ve bazı harabeler vardı. Resûlullah (sas) hurma ağaçlarının kesilmesini, kabirlerin çıkarılmasını ve harabelerin dümdüz edilmesini emretti. Dedi ki: Hurma ağaçlarını kible yönüne dizdiler. Caminin temellerine taş yerleştirdiler. Ashâb Resûlullah (sas) ile birlikte *Recez* bahrinden,^[163] “Allah’ım! Ahiret hayatından başka hayat yoktur. Sen Ensâr ve Muhacirleri affeyle Allah’ım!” şeklinde şiir okuyorlardı.

Bana Ebü’t-Teyyâh dedi ki: İbn Ebü’l-Hüzeyl anlattı; dedi ki:

Ammâr güçlü bir adamdı ve taşları ikişer ikişer taşıyordu. Resûlullah (sas), “Hadi bakalım Ey Sümeyye’nin oğlu! Seni zalim bir grup öldürecektir.” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bana Mu’temir b. Süleyman et-Teymî anlattı; dedi ki: Ma’mer b. Râşid’ten işittim; ez-Zührî’den söz ediyordu; ez-Zührî dedi ki:

Ashâb Mescid'i inşa ederken Resûlullah (sas), “Bu yükler Hayber'in yükleri değildir. Ey Rabbim! Bu yükler daha sevaplı ve daha temizdir.” dedi. [Dedi ki:] ez-Zührî şöyle diyordu: “Resûlullah (sas), bu şiir dışında, kendisinden önce başkaları tarafından söylenmiş ya da niyet edilmiş hiçbir şiir söylememiştir.”

• Kiblenin Beytûlmakdis'ten Kâbe'ye Çevrilmesi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe haber verdi. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Abdullah b. Ca'fer ez-Zührî haber verdi. O da Osman b. Muhammed el-Ahnesî'den ve diğerlerinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Medine'ye hicret ettiği zaman on altı ay süre ile Beytûlmakdis'e doğru namaz kıldı. Kendisi yüzünün, namazda Kâbe'ye döndürülmesini istiyor ve “Ey Cibrîl! Allah'ın, yüzümü Yahudilerin kiblesinden döndürmesini isterdim.” diyordu. Bunun üzerine Cibrîl, “Ben ancak Allah'a yaklaşmayı talep eden bir kulum.” dedi. Resûlullah (sas) bundan sonra Beytûlmakdis'e doğru namaz kıldığında başını göğe doğru çeviriyordu. Bunun üzerine, “**Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi seni, memnun olacağın bir kibleye döndürüyoruz.**”^[164] ayeti nâzil oldu. Resûlullah (sas) yüzünü Kâbe'ye, oluğa çevirdi.

[Denilir ki:] Resûlullah (sas) Mescid'inde iki rekât öğle namazını Müslümanlarla birlikte kıldı; sonra yüzünü Mescid-i Harâm'a döndürmesi emredildi. Resûlullah (sas) hemen Mescid-i Harâm'a yöneldi; Müslümanlar da onunla birlikte yöneldiler. [Denilir ki, olay şöyle gelişti:] Resûlullah (sas), Bişr b. el-Berâ b. Ma'rûr'un annesini Benî Seleme yurdunda ziyaret etti. Resûlullah'a yemek yaptı. Öğle vakti oldu. Resûlullah (sas) Ashâbıyla iki rekât namaz kıldı, ardından Kâbe'ye dönmesi emredildi. Resûlullah (sas) hemen Kâbe'ye döndü ve oluğa yöneldi.^[165] O mescide Mescidü'l-Kibleteyn adı verildi. Bu olay, Resûlullah'ın (sas) hicretinden sonra 17. ayda, Receb ayının ortasında Pazartesi günü meydana geldi. Ramazan orucu da hicretin 18. ayında Şaban'da farz kılındı.

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bu bizim yanımızda sâbit olandır.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif ettikten on altı ay sonrasına kadar da *Beytûlmakdis*'e doğru namaz kıları. Sonra *Bedir*'den iki ay önce *Kâbe*'ye yüzü çevrildi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Beytûlmakdis*'e doğru on altı veya on yedi ay namaz kıldı. Kiblesinin *Kâbe* olmasını arzu ediyordu. Resûlullah (sas) *Kâbe*'ye doğru namaz kıldı veya ikindi namazını kıldı. Bazıları da onunla birlikte kıldılar. O'nunla birlikte namaz kılanlardan bir adam dışarı çıktı, rükû halinde olan bir cami cemaatinin yanından geçti ve "Allah için şehadet ederim ki, ben Resûlullah (sas) ile birlikte *Mekke*'ye doğru namaz kıldım." dedi. Onlar da oldukları yerde *Kâbe* tarafına döndüler.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Beytûlmakdis*'e doğru namaz kıları. "Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi seni, memnun olacağın bir kibleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Harâma çevir."^[166] ayeti nazil oldu. Benî Seleme'den bir adam, sabah namazının rükûunda olan bir grup insanın yanından geçti. Onlar henüz bir rekât kılmışlardı. Adam, "Hey! Beni dinleyin. Şüphesiz ki, kible *Kâbe*'ye çevrilmiştir." diye bağırdı. Onlar da *Kâbe*'ye yöneldiler.

Bize İsmail b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Abdullah el-Müzenî haber verdi. O babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*'ye teşrif ettiği zaman onunla birlikte idik. Resûlullah (sas) on yedi ay boyunca *Beytûlmakdis*'e doğru namaz kıldı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. Rebî haber verdi; dedi ki: Bize Ziyâd b. Îlâka haber verdi. O da Umâre b. Evs el-Ensârî'den rivayet etti; dedi ki:

İkinci namazlarından birini kılıyorduk. Biz namazda iken bir adam mescidin kapısında durarak, “Kuşkusuz namaz *Kâbe*’ye çevrilmiştir.” diye bağırdı. Bizim imamımız *Kâbe*’ye doğru döndü veya meyletti. Çocuklar ve kadınlar da vardı.

Bize Yahya b. Hammâd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Süleyman el-A’miş’ten, o Mücâhid’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Mekke*’de iken *Beytûlmakdis*’e doğru namaz kılardı; *Kâbe* de onun önünde idi. *Medine*’ye hicret ettikten on altı ay sonraya kadar da *Beytûlmakdis*’e doğru namaz kıldı. Sonra *Kâbe*’ye yöneldi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’ser haber verdi. O da Muhammed b. Ka’b el-Kurazî’den rivayet etti; dedi ki:

Bir kible veya bir sünnet konusunda hiçbir peygamber bir peygambere muhalif davranmamıştır. Ancak Resûlullah (sas) *Medine*’ye teşrif ettikten on altı ay sonrasına kadar *Beytûlmakdis*’e yöneldi. Sonra el-Kurazî, ***“Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin, diye Nuh’a tavsiye ettiğini... Allah size de din kıldı.”***^[167] ayetini okudu.

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi. O da el-Berâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Medine*’ye ilk teşrif ettiği zaman ecdadına veya Ensâr’dan dayılarına gitti. Resûlullah (sas), *Beytûlmakdis*’e doğru on altı veya on yedi ay namaz kıldı. Kiblesinin *Kâbe* olmasını arzu ediyordu. *Kâbe*’ye doğru ilk kıldığı namaz ikinci namazı idi. Bir grup insan da onunla birlikte kılıyordu. Onunla birlikte namaz kılanlardan bir adam dışarı çıktı ve rükû halinde olan bir cami cemaatinin yanından geçerken, “Allah için şahadet ederim ki, ben Resûlullah (sas) ile birlikte *Mekke*’ye doğru namaz kıldım.” dedi. Onlar da oldukları yerde *Kâbe*’ye doğru döndüler. Resûlullah

(sas), *Kâbe*'ye yönelmek istiyordu. Resûlullah'ın *Beytûlmakdis*'e doğru namaz kılması Yahudilerin ve ehl-i kitabın hoşuna gidiyordu. Resûlullah (sas) yüzünü *Kâbe*'ye çevirince bunu hoş karşılamadılar.

Bize el-Hasan b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi. O da el-Berâ'dan aynı hadisiyle rivayet etti; dedi ki:

Bazı adamlar kible *Kâbe*'ye çevrilmeden önce vefat etti. Resûlullah'ın (sas) onlar hakkında ne dediğini bilmiyorduk. Allah **“Allah sizin imanınızı asla zayi edecek değildir. Zira Allah insanlara karşı şefkatli ve merhametlidir.”** [168] ayetini indirdi.

• Takva Üzerine Kurulan Mescid

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Rebî'a b. Osman haber verdi. O İmrân b. Ebû Enes'ten, o da Sehl b. Sa'd'dan rivayet etti. Bize ayrıca Abdülazîz b. Muhammed ve Süleyman b. Bilâl anlattılar. Onlar İshâk b. el-Müstevrid'ten, o Muhammed b. Ömer b. Cârîye'den, O da Ebû Guzeyye'den rivayet etti. Bize ayrıca Abdullah b. Muhammed anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dediler ki:

Kible *Kâbe*'ye doğru döndürülünce Resûlullah (sas) *Kubâ Mescidi*'ne geldi; Mescidin duvarını bugünkü yerine getirdi ve onu inşa etti. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Cibrîl Kâbe'ye doğru bana burada imamlık yaptı.*” Resûlullah (sas) ve arkadaşları *Kubâ Mescidi*'nin inşası için taş taşıdılar. Resûlullah (sas) her Cumartesi günü yaya olarak *Kubâ Mescidi*'ne giderdi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Kim abdest alsın ve abdestini güzel yapsa, sonra Kubâ Mescidi'ne gelse ve orada namaz kılsa, bir umre sevabı alır.*” Ömer de Pazartesi ve Perşembe günleri *Kubâ Mescidi*'ne gider ve şöyle derdi: “Eğer *Kubâ* kıyıda (uzak) bir yerde olsaydı, develerle ona yolculuk yapardık.” Ebû Eyyûb el-Ensârî şöyle derdi: “Takva üzerine bina edilen mescid *Kubâ Mescidi*'dir.” Übey b. Ka'b ve Resûlullah'ın (sas) Ashâbından diğer bazıları, “Takva üzerine tesis edilen mescid, Resûlullah'ın(sas) Mescidi'dir.” derlerdi.

Bize Muhammed b. es-Salt haber verdi; dedi ki:

Ebû Küdeyne, “*İlk günden takva üzerine kurulan mescid*”^[169] ayeti hakkında bize haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o da babasından rivayet ettiğine göre bu ayet *Kubâ Mescidi* hakkında nazil olmuştur.

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Zeyd b. Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Benî Amr b. Avf mescidine girdi; o *Kubâ Mescidi*’dir. [Dedi ki:] Ensâr’ın adamları da yanına girip ona selam veriyorlardı. İbn Ömer dedi ki: Suheyb de onunla birlikte girdi. Ben, “Ona selam verdiklerinde Resûlullah (sas) ne yapıyordu?” diye Suheyb’e sordum. Suheyb, “Eliyle işaret ediyordu.” dedi.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk b. Abdullah b. Ebû Nemir anlattı. O Abdurrahman b. Ebû Sa’îd el-Hudrî’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ile birlikte Pazartesi günü *Kubâ Mescidi*’ne gittim.

Bize Abdullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir’den, o Sâlim veya Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) hem binek üzerinde hem de yaya olarak *Kubâ Mescidi*’ne geldiğini gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân b. Abdullah b. Dînâr haber verdi. O da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hem yürüyerek hem de binek üzerinde *Kubâ*’ya gelirdi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah, yani İbn Ömer haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *Kubâ Mescidi*’ne gelir ve orada iki rekât namaz kılardı.

Bize Ma'n b. İsa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi. O Nâfi'den, o Abdullah b. Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ile birlikte Kubâ'ya gittik. Ensâr, Resûlullah'a (sas) gelip ona selam veriyorlardı. İbn Ömer dedi ki: Ben Bilâl'e, "Nasıl gördün, Resûlullah (sas) onlara nasıl cevap veriyordu?" dedim. Bilâl, "Resûlullah (sas) namaz kılarken eliyle onlara işaret ediyordu." dedi.

Bize Hâlid b. Mahled ve Ebû Âmir el-Akadî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi. O da halası Ümmü Bekir bt. el-Misver'den rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb, "Eğer Kubâ Mescidi uzak ülkelerden birinde olsaydı, develerle ona yolculuk yapardık." dedi.

Bize Abdullah b. Muhammed b. Ebû Şeybe haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Üsâme haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Benî Hatme'nin mevlası Ebü'l-Ebred haber verdi. O Esed b. Zuheyr'den rivayet etti. Esed Resûlullah'ın (sas) Ashâbından idi; dedi ki:

Resûlullah (sas), "Kim Kubâ Mescidi'ne gelir ve orada namaz kılsa bir umre sevabı alır." dedi.

• Ezan

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Süleym el-Kârî haber verdi. O Süleyman b. Sühaym'den, o Nâfi'den, o da Cübeyr'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Abdülhamîd b. Ca'fer anlattı. O Yezîd b. Rûmân'dan, o da Urve b. ez-Zübeyr'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Hişâm b. Sa'îd anlattı. O da Zeyd b. Eslem'den rivayet etti. Dedi ki: Bize ayrıca Ma'mer b. Râşid anlattı. O ez-Zührî'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) zamanında, ezan emredilmeden önce Resûlullah'ın (sas) müezzini "es-Salâte câmi'a" (Haydin cemaat namazına!) şeklinde namaza

çağırırlardı. İnsanlar toplanırlardı. Kible *Kâbe*'ye çevrilince ezan emredildi. Resûlullah (sas) bu ezan emrini önemsiyordu. Müslümanlar insanları namaza toplayabilmek için bazı şeyler zikrettiler. Onlardan bazıları, "Boru üfürelim." dediler. Bazıları, "Çan olsun." dediler. Onlar bunu tartışırken, Abdullah b. Zeyd el-Hazrecî uyudu. Rüyasında görüyor ki, bir adam yanından geçiyor. Üzerinde iki tane yeşil elbise var; elinde de bir çan bulunuyor. Dedi ki: Ben kendisine, "Bu çanı satıyor musun?" dedim. Adam, "Çana ne yapacaksın?" dedi. Dedim ki: "Onu çalarak insanları namaza toplamak için satın almak istiyorum." Adam, "Sizin için daha hayırlı olan bir şeyi sana anlatacağım; şöyle dersin: 'Allahu Ekber, Eşhedu en lâ ilâhe illallah, eşhedu enne Muhammeden Resûlullah, hayye ale's-sala, hayye ale'l-felâh, Allahu Ekber Allahu Ekber, la ilâhe ilellah.'"

Abdullah b. Zeyd, Resûlullah'a (sas) geldi. Gördüğü rüyayı ona haber verdi. Resûlullah (sas), "*Bilâl ile beraber kalk; sana söylenenleri ona anlat. Bilâl bunları ilan etsin.*" dedi. O da emredilenleri yaptı. Sonra Ömer geldi ve "Vallahi, onun gördüğünün aynısını gördüm." dedi. Resûlullah (sas), "*Allah'a hamd olsun; bu daha sağlam oldu.*" dedi. [Dediler ki:] Ezan okunmaya başladı. Artık "***es-Salâte câmi'a***" nidası, yeni gelen bir emir ya da ilan edilecek bir fetih haberi söz konusu olduğu zaman söylenmeye başladı. Namaz vakti olmazsa bile "***es-Salâte câmi'a***" denilirdi.

Bize Muhammed b. Kesîr el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Kesîr haber verdi; dedi ki: Bize Husayn haber verdi. O Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan, o da Benî Neccâr'dan Abdullah b. Zeyd el-Ensârî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ezan hususunda istişarede bulundu. Resûlullah (sas), "*Doğrusu, insanlara namaz vaktinin geldiğini bildirmeleri için Medine'nin tepelerine bazı adamlar göndermeyi düşündüm. Hatta çan çalmayı bile düşündüler.*" dedi. Abdullah b. Zeyd evine geldi. Evdekiler ona, "Sana akşam yemeği hazırlayalım mı?" dediler. Abdullah b. Zeyd, "Hiç yemek yiyelim yok. Ben Resûlullah'ın (sas) namaz konusunda çok tedirgin olduğunu gördüm." dedi ve yattı. Rüyasında, Mescid'in tavanında duran ve üzerinde yeşil elbiseler bulunan bir adam gördü. Adam ezan okudu, sonra biraz oturdu. Sonra kalkıp namaz kıldı. Resûlullah (sas), Abdullah b. Zeyd'e gördüklerini Bilâl'e öğretmesini emretti. O da emredilenleri yaptı. Ezanı duyduklarında insanlar Mescid'e yöneldiler. Sonra Ömer b. Hattâb

geldi ve “Onun gördüğünü ben de gördüm ya Resûlullah” dedi. Allah’ın Elçisi Ömer’e, “*Neden bana gelmedin?*” dedi. Ömer, “Ya Resûlullah! Birisinin onu benden önce söylemiş olduğunu görünce utandım.” dedi.

Bize Ahmed b. Muhammed b. Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahim b. Ömer anlattı. O İbn Şihâb’dan, o Sâlim b. Abdullah b. Ömer’den, o da Abdullah b. Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanları namaz için toplayacak bir şey düşündü. Yanında boru ve benzeri şeyler zikredildi. Resûlullah (sas), bundan hoşlanmadı. Yine çan ve benzeri şeylerden bahsedildi. Resûlullah (sas) bundan da hoşlanmadı. Nihayet Abdullah b. Zeyd denilen bir adama rüyada ezan gösterildi. Aynı gecede Ömer’e de gösterildi. Ömer, “Sabah olunca Resûlullah’a haber vereceğim.” dedi. Abdullah b. Zeyd el-Ensârî ise geceleyin Resûlullah’ın kapısını çalarak ona haber verdi. Resûlullah (sas) Bilâl’a emretti; namaz için ezan okudu. İnsanların ne ile namaza çağrılacakları, o gün anlatıldı. [Dedi ki:] Bilâl Sabah namazında, “Namaz uykudan daha hayırlıdır (*es-Salâtu hayrun mine’n-nevm*)” kısmını ilave etti. Resûlullah (sas) onu da kabul etti. Aslında Abdullah b. Zeyd el-Ensârî’ye gösterilen ezanda bu kısım yoktu.

• Ramazan Ayı Orucu ve Fıtır Zekâtının Farz Kılınması; Bayram Namazları ve Kurban Sünneti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Abdurrahman el-Cumahî haber verdi. O ez-Zührî’den, o Urve’den o da Âişe’den (r) rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Ubeydullah b. Ömer haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Rubeyh b. Abdurrahman b. Ebû Sa’îd el-Hudrî’den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dediler ki:

Ramazan ayında oruç tutmanın farziyeti, kıblenin çevrilmesinden bir ay, Resûlullah’ın (sas) hicretinden on sekiz ay sonra Şaban ayında nazil oldu. Resûlullah (sas) bu yılda fıtır sadakasını da emretti. Fıtır sadakası, mallarda zekâtın farz edilmesinden önceydi. Fıtır sadakası, küçük, büyük, hür veya köle, kadın ya da erkek herkes için hurmadan, arpadan veya kuru üzümünden

bir sa (3300 gr) kadardı. Buğdaydan da iki avuçtu. Resûlullah (sas), fitır (bayram) gününden iki gün önce konuşma yapar, namaz (bayram namazı) için Mescid'e gelmeden önce fitır sadakasının çıkarılmasını emreder ve *"Onları, yani miskinleri, bugün dolaşmaktan müstağni kılın."* derdi. Resûlullah (sas), bayram namazından dönünce fitır sadakasını paylaşırdı. Resûlullah (sas) bayram namazını, fitır günü hutbeden önce Mescid'te kılardı. Ayrıca kurban günü de bayram namazını kılar ve kurban kesilmesini emrederdi. Resûlullah (sas) Medine'de on yıl kaldı. Her yıl kurban keserdi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Haccâc'tan, o da Nâfi'den rivayet etti; dedi ki:

İbn Ömer'e kurban soruldu; dedi ki: "Resûlullah (sas) Medine'de on yıl kaldı; kurbanı terk etmedi."

Sonra söz Muhammed b. Ömer'in ilk hadisine geldi; dediler ki:

Resûlullah (sas) iki bayram namazını ezansız ve ikametsiz olarak hutbeden önce kılardı. Ayrıca üzerine dayanması için önünde demirden bir mızrak bulundururdu. Bu mızrak Zübeyr b. el-Avvâm'a aitti. Kendisi onu Habeşistan'dan getirmiş; Resûlullah (sas) da mızrağı ondan almıştı.

Bize Hammâd b. Hâlid el-Hayyât haber verdi. O el-Ömerî'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti:

İbn Ömer, ona dayanması amacıyla bayram günü Resûlullah (sas) için bir mızrak taşıdığını söyledi.

Sonra söz Muhammed b. Ömer'in hadisine döndü; dediler ki:

Resûlullah (sas) kurban kesmek istediği zaman iki tane semiz, akli-karalı (siyahlı beyazlı) ve boynuzlu koç alırdı. Bayram namazını kılıp hutbeyi de okuduktan sonra, Mescid'te iken o koçlardan birisi getirilir, Resûlullah (sas) onu kendi eliyle ve bıçakla keserdi. Sonra, *"Allah'ım bu kurban, tevhid ile sana şehadet eden ve benim tebliğime şahitlik yapan bütün ümmetim içindir."* diye dua ederdi. Sonra diğeri getirilirdi. Onu da kendisi için, yine eliyle keser ve *"Bu da Muhammed ve Âl-i Muhammed içindir."* diye dua ederdi. Kendisi ve ailesi bundan yer ve fakirlere yedirirdi. Resûlullah (sas)

kurbanı Mu'âviye'nin evine yakın bir yerde, sokağın kenarında keserdi. Muhammed b. Ömer dedi ki: *Medine*'deki imamlar da böyle yapardı.

• Resûlullah'ın (sas) Minberi

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdurrahman b. Ebüz- Zinâd haber verdi. O Abdülmecîd b. Süheyl'den, o Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Muhammed b. Abdurrahman'ın dışındakiler de bunun bir kısmını anlattılar; dediler ki:

Resûlullah (sas) Cuma günü ayakta hutbe okur ve bir hurma kütüğüne dayanırdı. Resûlullah (sas), *“Ayakta durmak bana zor gelmeye başladı.”* dedi. Bunun üzerine Temîm ed-Dârî kendisine, *“Şâm'da yapıldığı gibi size bir minber yapayım mı?”* dedi. Resûlullah (sas) bu konuda Müslümanlarla istişare etti; onlar da, bir minber edinmesi konusunda fikir bildirdiler. Abbâs b. Abdülmuttalib, *“Benim Kilâb adında bir kölem vardır; insanların en çalışkanıdır.”* dedi. Resûlullah (sas), *“Ona emret; minberi yapsın.”* dedi. Abbâs kölesini çöldeki acı ılgın ağacına gönderdi, ağacı kesti. Sonra ondan iki basamak ve bir oturma yeri yaptı. Sonra minberi getirdi ve bugünkü yerine koydu. Resûlullah (sas) geldi, minbere çıktı ve *“Bu minberim cennet kapılarından bir kapıdır. Onun ayakları da cennette sabitlenmiştir.”* dedi. Yine Resûlullah (sas), *“Minberim havuzum üzerindedir.”* dedi. Yine, *“Evim ile minberimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir.”* dedi. Resûlullah (sas), ayrıca haklar konusunda minberinin yanında yemin etmeyi kanun haline getirdi ve *“Bir misvak çöpü için de olsa benim minberim üzerinde yalan yere yemin eden bir kimse, cehennemdeki yerine şimdiden hazırlansın.”* dedi.

Resûlullah (sas) minbere çıkardı, oturduğunda müezzin ezan okurdu. Minberde iki hutbe okur ve iki kez otururdu. Resûlullah (sas) parmağıyla işaret eder, insanlar da *“Âmin”* derlerdi. Resûlullah (sas), Cuma günü minberde hutbe okuduğu zaman bir asaya dayanırdı. Asası kayın ağacındandı. Resûlullah (sas) hutbe okurken insanlar yüzlerini ona çeviriyor, kulaklarını ona veriyor ve gözlerini ona dikiyorlardı. Güneş meylettiği zaman Cuma namazını kılardı. Resûlullah'ın (sas) *Yemen*'den gelen bir hırkası vardı. Uzunluğu üç *zirâ*, eni üç *zirâ* ve bir karış idi. Yine *Umân* dokumasından bir gömleği vardı. Uzunluğu dört *zirâ* ve bir karış, eni

de iki zirâ ve bir karış idi. Resûlullah (sas) bunları Cuma ve bayram günlerinde giyer, sonra katlanarak kaldırılırdı.

Bize Mâlik b. Enes'in kız kardeşinin oğlu Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Sa'd b. Sa'id b. Kays'tan, o Abbâs b. Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Cuma günü hutbe okuduğu zaman iki dallı bir kütüğü oduna dayanırdı. Sanırım sedir ağacındandı. O ağaç Resûlullah'ın (sas) namaz kıldığı yerde idi ve ona dayanıyordu. Ashâbı kendisine, “Ya Resûlullah! İnsanlar çoğaldılar. Üzerine çıkacak bir şey alsanız da, hutbe okuduğunuzda insanlar sizi görseler!” dediler. Resûlullah (sas), “Siz bilirsiniz.” dedi. Sehl dedi ki: *Medine'de sadece bir tek marangoz vardı. Ben ve o marangoz doğuya ve batıya gittik; bu minberi acı ılgın ağacından kestik. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) minberin üzerine çıktı; kütük inlemeye başladı. Resûlullah (sas), “Bu kütüğün inlemesine hayret etmiyor musunuz?”* dedi. İnsanlar ona yöneldiler; korktular ve ağlamaları çoğaldı. Resûlullah (sas) indi, yanına geldi ve elini üzerine koydu; ağaç sustu. Resûlullah (sas), minberinin altına defnedilmesini ya da tavana konulmasını emretti.

Bize Yahya b. Muhammed el-Cârî haber verdi. O Abdülmüheymîn b. Abbâs b. Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) için çöldeki ılgın ağacından üç basamak kesildi. Sehl de o kerestelerden birisini minberin konulduğu yere kadar taşımıştı.

Bize Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki: Bana Câbir b. Abdullah'tan işitenler anlattılar; diyor ki:

Resûlullah (sas), Mescid'te dikilen bir hurma kütüğüne dayanıyordu. Nihayet onda bir minber edinme fikri ortaya çıktı. Rey sahibi Müslümanlarla istişare etti. Onlar da bir minber edinmesi yönünde fikir beyan ettiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), bir minber edindi. Cuma günü olunca Resûlullah (sas) minberin üzerinde oturuncaya kadar yürüdü. Hurma

kütüğü Resûlullah'ı (sas) kaybedince insanları korkutacak derecede inlemeye başladı. Resûlullah (sas) oturduğu yerden kalktı ve onun yanına vardı; ona dayandı ve ona elini sürdü. O da sustu. Bugünden sonra iniltisi duyulmadı.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bana Ubeydullah b. Amr anlattı. O İbn Akîl'den, o et-Tufeyl b. Übey b. Ka'b'dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Mescid çardak şeklinde iken Resûlullah (sas) bir kütüğe doğru namaz kılıyordu. Hutbe okurken bu kütüğe dayanırdı. Ashâbından bir adam, “Ya Resûlullah! İnsanların sizi daha iyi görmeleri ve hutbenizi onlara duyurmanız için size, cuma günü üzerinde duracağınız bir minber yapayım mı?” dedi. Resûlullah (sas), “Evet!” dedi. Hemen Resûlullah (sas) için minberin üstündeki basamakla birlikte üç basamak yapıldı. Minber yapılıp yerine konulunca ve Resûlullah (sas) onun üzerine çıkmak isteyince ona doğru yürüdü. Hurma kütüğü ise çatlayıp dağılıncaya kadar böğürdü. Resûlullah (sas) indi ve eliyle onu meshetti; o da durdu. Sonra minbere geri döndü. Resûlullah (sas) namaz kıldığı zaman bu kütüğe doğru kıları. Mescid yıktırılıp değiştirilince Übey b. Ka'b bu kütüğü aldı. Kurtlar tarafından yenilerek un-ufak olup çürüyünceye kadar onun yanında, evinde kaldı.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ammâr b. Ebû Ammâr haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir hurma kütüğüne dayanarak hutbe okuyordu. Resûlullah (sas) minber edinip ona yönelince kütük inlemeye başladı. Nihayet Resûlullah (sas) ona geldi, onu şefkatle kucakladı ve “Eğer onu kucaklamasaydım kıyamet gününe kadar inlerdi.” dedi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O babasından rivayet etti. Babası, Sehl b. Sa'd'a minberin hangi ağaçtan olduğu hakkında soru sorulduğunu işitti; dedi ki:

Resûlullah (sas) falanca kadına (ismini vererek) haber gönderdi ve “*Marangoz kölene emret; bana, üzerinde insanlara konuşacağım bazı ağaçlar yapsın.*” dedi. O marangoz, çölün ilgin ağacından bu üç basamağı yaptı. Resûlullah (sas) emretti; bu yere konuldu. Sehl dedi ki: Minber üzerine oturduğu ilk gün Resûlullah’ı (sas) gördüm. Tekbir getirdi; insanlar da ardından tekbir getirdiler. Sonra minber üzerinde iken rükûa gitti. Sonra rükûdan kalktı, gerisin geriye indi ve minberin altında secdeye gitti. Sonra namazını bitirinceye kadar tekrar etti. Birinci rekâtta yaptığını diğerlerinde de yaptı. Namazı bitirince insanlara yöneldi ve “*Ey insanlar! Bana uymanız ve namazımı öğrenmeniz için bunu yaptım*” dedi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O da Yahya b. Sa’îd’den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Hafs b. Ubeydullah b. Enes b. Mâlik el-Ensârî haber verdi; kendisi Câbir b. Abdullah’ın şöyle dediğini işitti:

Resûlullah (sas) zamanında Mescid’in tavanı hurma direkleriyle örtülüydü. Resûlullah (sas) hutbe okuduğu zaman o kütüklerden birisine dayanıyordu. Kendisine minber yapıldığı zaman Resûlullah (sas) minberin üzerinde idi; [dedi ki:] O kütüğün hamile develer gibi ses çıkardığını işittik. Nihayet Resûlullah (sas) yanına gitti, elini üzerine koydu, o da durdu.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o Muhammed b. Amr b. Alkame’den, o Ebû Seleme’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “*Bu minberim, cennetin kapılarından birinin üzerindedir.*” dedi. [Dedi ki:] Hadiste geçen “*et-Tur’a*” kapı manasındadır.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O babasından, o da Sehl b. Sa’d’dan rivayet etti; dedi ki:

Bizler, “Minber cennet kapılarından bir kapı üzerindedir.” derdik. Sehl dedi ki: “*et-Tur’a*’nın ne olduğunu biliyor musunuz?” dedi. “Evet, kapıdır.” dediler. Sehl: “Evet! O kapı demektir.” dedi.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdi. O Ubeydullah b. Ömer'den, o Hubeyb b. Abdurrahman'dan, o Hafs b. Âsım'dan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Evim ile minberimin arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim de havuzum üzerindedir.” dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ammâr ed-Dehnî'den, o Ebû Seleme'den, o da Ümmü Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Minberimin ayakları cennette sabitlenmiştir.”

Bize Enes b. İyâd el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bize Hâşim b. Hâşim b. Utbe b. Ebû Vakkâs ez-Zührî haber verdi. O da Abdullah b. Nistât'tan rivayet etti; dedi ki: Câbir b. Abdullah'tan işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas), “Yeşil bir misvak için bile olsa, bu minberimin yanında yalan yere yemin eden bir adam, mutlaka ateşteki yerine şimdiden hazırlanmış olur.” dedi.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled haber verdi. O da el-Hasan b. Yezîd Ebû Yunus ed-Damrî'den rivayet etti; dedi ki: Ebû Seleme'den işittim; dedi ki: Ebû Hüreyre'den işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas), “Bir yaş misvak için bile olsa biri bu minberin yanında [veya minberimin yanında], yalan yere yemin ederse, ateş onun için vacib olur.” dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes b. Abdullah b. Ebû Bekir haber verdi. O Abbâd b. Temîm'den, o da Abdullah b. Zeyd el-Mâzinî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Benim evim ile minberimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir.” dedi.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi'b haber verdi. O Hamza b. Ebû Ca'fer'den, o da İbrahim b. Abdurrahman b. Abdülkârî'den rivayet etti:

Kendisi, Abdullah b. Ömer'in, Resûlullah'ın (sas) minberde oturduğu yere elini sürdüğünü, sonra elini yüzüne sürdüğünü görmüştür.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Hârisî ve Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdiler; dediler ki: Bize Hüzeyl kabilesinin bir kölesi olan Ebû Mevdud Abdülazîz haber verdi. O da Yezîd b. Abdullah b. Kusayt'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) Ashâbından bazı insanları gördüm; mescit tenhalaşınca, sağ elleriyle merkad-i şeriften ^[170]sonra gelen çıplak minberin oturma yerini tutuyorlar, sonra kibleye yönelip dua ediyorlardı.

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd, "Abdullah b. Mesleme, rivayetinde 'çıplak' kelimesini zikretti; fakat Hâlid b. Mahled zikretmedi." dedi.

• Suffe ve Suffe'deki Peygamber (sas) Ashâbı

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Vâkîd b. Ebû Yâsir et-Temîmî anlattı. O da Yezîd b. Abdullah b. Kusayt'tan rivayet etti; dedi ki:

Suffe ehli, Resûlullah'ın (sas) Ashâbından evsiz bazı kimselerdi. Onlar Resûlullah (sas) döneminde Mescid'te yatıyorlardı; gündüz de oradaydılar. Mescid'ten başka gidecekleri yer yoktu. Allah Medine'ye zenginlik bahşedinceye kadar akşam yemek vakti geldiğinde Resûlullah (sas) onları çağırır; bir kısmını Ashâbına dağıtır, bir kısmı da Resûlullah (sas) ile birlikte akşam yemeğini yerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Mesleme anlattı. O Ömer b. Abdullah'tan, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti:

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî, **"Sadakalarınızı, kendilerini Allah yoluna adayıp yeryüzünde dolaşamayan... yoksullara veriniz."**^[171] ayetindeki

yoksullardan maksadın Ehl-i Suffe olduğunu söylemiştir. Onların Medine’de ne evleri ne de aşiretleri vardı. Bu yüzden Allah, insanları onlara sadaka vermeye teşvik etmiştir.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Nu’aym b. Abdullah b. Mücemmir anlattı. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ebû Hüreyre’nin şöyle dediğini işittim: “Resûlullah’ın (sas) arkasında namaz kılan, Suffe Ashâbından otuz adam gördüm; üzerlerinde ridaları yoktu.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Zeyd b. Firâs anlattı. O Muhammed b. Ka’b’dan rivayet etti; dedi ki:

Vâsile b. el-Eskâ’dan işittim; şöyle diyordu: “Resûlullah’ın (sas) Ashâbından, peştamal ile onun arkasında namaz kılan otuz kişi gördüm. Ben de onlardan biriydim.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Hût anlattı. O İshâk b. Sâlim’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), bir gece evden çıktı ve -Suffe ehlini kastederek- “*Bana Ashâbımı çağır.*” dedi. Onları bir araya getirinceye kadar tek tek izleyip uyandırdım. Resûlullah’ın (sas) kapısına geldik. İzin istedik; bize izin verdi. Önümüze içinde arpadan yapılmış yiyecek bulunan bir tabak koydu. Elini tabağın üzerine koyarak “*Bismillah diyerek alınız.*” dedi. Biz o yemekten istediğimiz kadar yedik. [Dedi ki:] Sonra ellerimizi kaldırdık. Resûlullah (sas) tabağı koyduğunda, “*Nefsim yed-i kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki, dünden beri, gördüğünüzden başka Âl-i Muhammed’te yiyecek olmadı.*” dedi. Biz Ebû Hüreyre’ye, “Siz çekildiğinizde kapta ne kadar yiyecek vardı?” dedik. Ebû Hüreyre, “Önümüze konulduğu zamanki kadardı; sadece parmak izleri vardı.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Kesîr b. Zeyd anlattı. O el-Velîd b. Rebâh’tan, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

“Ben Resûlullah’ın (sas) hayatında Suffe Ashâbından idim. Âişe’nin evi ile Ümmü Seleme’nin evi arasında açlıktan bayıldığımı hatırlıyorum.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ubeyde anlattı. O Nu’aym b. Abdullah el-Mücemmir’den, o babasından, o da Ebû Zer’den rivayet etti; dedi ki: “Ben Suffe ehliindendim.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Mu’âviye Şeybân anlattı. O Yahya b. Kesîr’den, o Ebû Seleme b. Abdurrahman’dan, o Ya’îş b. Kays b. Tıhfe el-Gıfârî’den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

“Ben Suffe Ashâbı’ndandım.”

• Resûlullah’ın (sas) Cenaze Namazlarını Kıldırıldığı yerler

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Füleym b. Süleyman anlattı. O Sa’îd b. Ubeyd b. es-Sebbâk’tan, o da Ebû Sa’îd el-Hudrî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Medine’ye teşrif ettiği zaman, ölüm bizlerden birisine yaklaştığında onun yanına gider ve Resûlullah’a (sas) haber verirdik. Resûlullah (sas) onun yanına gelir, onun için istiğfarda bulunur, ruhu kabzedilince Resûlullah (sas) ve yanındakiler oradan ayrılırlardı. Çoğu zaman defnedilinceye kadar otururdu. (Hastanın evinde) hapsolunduğundan ötürü bu durum Resûlullah’a (sas) çok uzun gelirdi. Biz bunun Resûlullah’a (sas) sıkıntı verdiğinden endişe edince kavmin bir kısmı diğer bir kısmına, “Vallahi, birisi vefat etmeden onu Resûlullah’a (sas) bildirmezsek de, vefat ettikten sonra bildirsek daha iyi olur. Böylece bu durum Resûlullah (sas) için bir sıkıntı ve bir hapis olmamış olur.” dediler. [Dedi ki:] Söylenenleri yaptık. Artık biri vefat edince onu Resûlullah’a bildirirdik. Kendisi gelir, namazını kılar ve onun için istiğfarda bulunurdu. Bazen namaz kılar kılmaz döner, bazen de ölüyü defnedinceye kadar dururdu. Biz bir müddet buna devam ettik. Sonra dediler ki: “Vallahi, Resûlullah’ı (sas) yormazsak, cenazeyi evine götürsek, sonra Resûlullah’a (sas) haber versek; gelip evinin yanında cenaze namazı kılsa bu Resûlullah (sas) için daha rahat ve daha kolay olur.” [Dedi ki:] “Biz söylenenleri yaptık.”

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Bu yüzden buraya “cenaze yeri” denilmiştir. Çünkü cenazeler buraya kaldırılırdı. Sonra insanların cenazelerini oraya kaldırıp orada namaz kılmaları şeklindeki gelenek günümüze kadar devam etti.



-
- [159] Yasin 36/1-2
[160] Yasin 36/10.
[161] Alâ 87/1.
[162] Enfâl 8/75.
[163] Recez, altı kez “Müstefilun” vezninde olan beyitlerin vezni için kullanılan bir kelimedir (M).
[164] Bakara 2/144.
[165] Buradaki olukla, Ka’be’nin altın oluğu kastedilmiştir. (M).
[166] Bakara 2/144.
[167] Şura 42/13.
[168] Bakara 2/143.
[169] Tevbe 9/108.
[170] Resûlullah’ın (sas) kabri.
[171] Bakara 2/273.

RESÛLULLAH'IN (SAS) İSLÂM'A DAVET İÇİN BAZI ARAP MELİKLERİNE VE BİR KISIM KRALLARA GÖNDERDİĞİ MEKTUPLAR VE İÇERİKLERİ



Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ma'mer b. Râşid ve Muhammed b. Abdullah anlattı. Onlar ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O da el-Misver b. Rifâ'a'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Abdülhamîd b. Ca'fer babasından naklen anlattı. [Dedi ki:] Bize Ömer b. Süleyman b. Ebû Hasme anlattı. O Ebû Bekir b. Süleyman b. Ebû Has'ame'den, o da ninesi eş-Şifâ'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Muhammed b. Yusuf'tan, o es-Sâib b. Yezîd'ten, o da Alâ b. el-Hadramî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize Mu'âz b. Muhammed el-Ensârî anlattı. O Ca'fer b. Amr b. Ca'fer b. Amr b. Ümeyye ed-Damrî'den, o ailesinden, o da Amr b. Ümeyye ed-Damrî'den rivayet etti. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Resûlullah (sas) hicretin 6. yılı Zilhicce ayında Hudeybiye'den döndüğünde krallara elçiler gönderdi ve onları İslâm'a davet eden mektuplar yazdı. “Ya Resûlullah! Krallar ancak mühürlü mektuplar okurlar.” denildiğinde Resûlullah (sas) o gün gümüşten yüzük şeklinde bir mühür yaptırdı. Üç satırda “*Muhammedün Resûlullah*” cümlesini üzerine yazdırdı. Bununla mektupları mühürledi. O elçilerden altısı bir günde yola çıktılar. Bu olay, hicretin 7. yılı Muharrem ayında meydana gelmişti. O adamlardan her biri, gönderildiği kavmin dilini konuşmaya başladı.

Resûlullah'ın (sas) ilk gönderdiği elçi Necâşî'ye gönderdiği Amr b. Ümeyye ed-Damrî idi. Resûlullah (sas) Necâşî'ye iki mektup yazdı. Bir mektupta onu İslâm'a davet ediyor ve Kur'ân'dan ayetler okuyordu. Necâşî, Resûlullah'ın (sas) mektubunu aldı ve gözlerinin üzerine koydu.

Ardından tevazu göstergesi olarak tahtından inip yere oturdu. Sonra Müslüman oldu ve hak üzere şehadet getirerek, “Eğer ona gitmeye gücüm yetseydi, giderdim.” dedi. Sonra Resûlullah’a (sas), davetini kabul ettiğini, Peygamber’i tasdik edip Allah rızası için Ca’fer b. Ebû Tâlib sayesinde Müslüman olduğunu ifade eden bir mektup yazdı. Resûlullah (sas) diğer mektubunda Ebû Süfyân b. Harb’in kızı Ümmü Habîbe’yi kendisiyle evlendirmesini emretmişti. Ümmü Habîbe, kocası Abdullah b. Cahş el-Esedî ile birlikte *Habeşistan*’a hicret etmiş, kocası Hristiyan olmuş ve orada ölmüştü. Resûlullah (sas) ayrıca Necâşî’ye, *Habeşistan*’da kalan ve dönmek isteyen Ashâbını gemiye bindirmesini emretmişti. Necâşî emredilenleri yaptı; Ümmü Habîbe’yi 400 dinar mehir karşılığında Resûlullah (sas) ile evlendirdi. Ayrıca *Habeşistan*’daki Müslümanlar için gerekli olan hazırlığı yaptı ve Amr b. Ümeyye ed-Damrî ile birlikte onları iki gemiye bindirdi. Sonra fildişinden yapılmış bir şişe istedi; Resûlullah’ın (sas) iki mektubunu onun içine koydu ve “Bu iki mektup *Habeşistan*’da oldukça Habeşlerden hayır eksilmez.” dedi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) altı elçiden biri olan Dihye b. Halîfe el-Kelbî’yi, İslâm’a davet amacıyla Rum Kayseri Heraklius’a gönderdi. Resûlullah (sas), mektubu Kayser’e iletmek üzere *Busra*’nın emirine vermek üzere Dihye’ye verdi. *Busra*’nın emiri, o sıralarda *Hıms*’ta bulunan Kayser’e mektubu iletti. Kayser o günlerde, üzerinde bulunan bir adaktan dolayı yürüyordu. Kendisi, “Eğer Rumlar, İranlıları mağlup ederse *Kostantiniyye*’den *İliyâ*’ya [İstanbul’dan Kudüs’e] kadar çıplak ayakla yürüyeceğine” dair adakta bulunmuştu. Resûlullah’ın (sas) mektubunu okudu ve *Hıms*’ta bulunan kendisine ait bir kral köşkünde Rum büyüklerine ilanda bulunarak şöyle dedi: “Ey Rum topluluğu! İsa b. Meryem’in dediklerine uyarak doğruluk içinde kurtuluşa ermeyi ve topraklarınızın elinizde kalmasını ister misiniz?” Rumlar, “Bu nedir ki ey Melik?” dediler. Kayser, “Arap olan bu peygambere tabi olacaksınız.” dedi. [Dedi ki:] Rumlar yaban eşeklerinin yüz çevirmeleri gibi yüz çevirip bağırıp çağırdılar ve haçı yükselttiler. Heraklius onların bu durumunu görünce Müslüman olmalarından ümidini kesti, hatta kendisi ve krallığı için korkmaya başladı. Onları sakinleştirdi ve “Sizi sınamak için bunları size söyledim; dininizde metanetli olup olmadığınızı görmek istedim. Hoşuma giden şeyleri sizde gördüm.” dedi. Rumlar ona secde ettiler.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) altı elçiden biri olan Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî’yi *Kisra*’ya^[172] gönderdi; onu İslâm’a davet ediyordu. Ona bir de

mektup verdi. Abdullah dedi ki: “Resûlullah’ın (sas) mektubunu Kisra’ya verdim. Kendisine okundu. Sonra Resûlullah’ın mektubunu aldı ve parçaladı.” Bu durum Resûlullah’a (sas) haber verilince Resûlullah (sas), “*Ya Rabbi! Onun devletini parçala.*” dedi. Kisra, Yemen’deki valisi Bâzân’a bir mektup göndererek yanından iki güçlü adamı Hicaz’daki bu adama (Muhammed’e) göndermesini ve ondan haber getirmelerini istedi. Vali Bâzân, yardımcısını ve başka bir adamı gönderip onlara bir de mektup verdi. Onlar Medine’ye gelip mektubu Resûlullah’a (sas) verdiler. Resûlullah (sas) tebessüm etti ve onları İslâm’a davet etti. Onların elleri ve ayakları tir tir titriyordu. Resûlullah (sas), “*Bugün yanımdan gidin, yarın gelin; size istediğimi söyleyeceğim.*” dedi. Ertesi gün Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Resûlullah (sas) onlara, “*Adamınıza haber gönderin; benim Rabbim bu gecenin 7. saatinde onun efendisi Kisra’yı öldürdü.*” dedi. Bu tarih, Hicretin 7. yılı Cemaziyelevvel’in 10. günü, Salı gecesi idi. Resûlullah (sas) devamla, “*Allah (c), oğlu Şireveyh’i ona musallat edip onu öldürdü.*” dedi. O iki adam Vali Bâzân’ın yanına bu haberle döndüler. Vali Bâzân ve Yemen’deki çocukları Müslüman oldular.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), altı elçiden biri olan Hâtıb b. Ebû Belte’a el-Lahmî’yi, Kiptîlerin büyüğü ve İskenderiye’nin meliki Mukavkıs’a^[173] gönderdi. Onu İslâm’a davet ediyordu; ona bir de mektup yazdı. Hâtıb, Resûlullah’ın (sas) mektubunu ona ulaştırdı. Mukavkıs mektubu okudu ve Resûlullah (sas) için güzel şeyler söyledi. Mukavkıs mektubu aldı, fildişinden bir şişeye yerleştirdi, üzerini mühürledi ve cariyesine teslim etti. Sonra Resûlullah’a (sas) bir mektup yazdı. Mektupta şöyle diyordu: “Ben bir peygamberin kaldığını biliyordum, ancak onun Şâm tarafından çıkacağını tahmin ediyordum. Senin elçine ikramda bulundum ve sana, Kiptîler nezdinde itibarları yüksek olan iki cariyeye gönderdim. Sana ayrıca hediye olarak bir elbise ve binmen için bir katır gönderdim.” Bundan fazlasını yazmadı ve Müslüman da olmadı. Resûlullah (sas) onun hediyesini kabul etti; iki cariyeyi, Resûlullah’ın (sas) oğlu İbrahim’in annesi Mâriye’yi ve kız kardeşi Sîrîn’i, ayrıca, o gün Araplarda benzeri bulunmayan beyaz bir katırı da aldı. O Döldül idi. Resûlullah (sas), “Habis krallığına kıyamadı, ancak krallığı baki değildir.” dedi. Hâtıb dedi ki: “Mukavkıs misafirlikte bana çok ikramda bulundu ve kapısında beni fazla bekletmedi. Onun yanında ancak beş gün kaldım.”

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), altı elçiden biri olan Şücâ b. Vehb el-Esedî’yi, el-Hâris b. Ebû Şemir el-Gassânî’ye gönderdi; onu İslâm’a davet

ediyordu. Ayrıca ona bir de mektup yazmıştı. Şücâ dedi ki: “Gassân Meliki, *Dımaşk*’ta bir bahçede iken onun yanına gittim. O sıralarda Rum Kayseri, Heraklius *Hıms*’tan *İliyâ*’ya doğru gelmekte idi. Gassân Meliki de onu ağırlamak ve ona yapacağı ikramları hazırlamakla meşguldü. İki veya üç gün onun kapısında bekledim. Onun kapıcısına, ‘Ben el-Hâris’e gönderilen Allah’ın Elçisinin elçisiyim.’ dedim. Kapıcı bana, ‘Bence şu kadar gün geçmeden mektubu ona iletme.’ dedi. Ardından Mürâ adındaki Rum kapıcı Resûlullah’ı (sas) bana sormaya başladı. Ben de ona Resûlullah’ın (sas) vasıflarından ve davet ettiği ilkelerden söz ediyordum. Kapıcı duyulandı, hatta ağladı ve ‘Ben İncil’i okudum; bu peygamber’in sıfatlarını aynen İncil’de gördüm. Ben ona inandım, onu tasdik ediyorum; ancak el-Hâris’in beni öldürmesinden korkuyorum.’ dedi. Kapıcı bana ikramda bulunuyor ve güzel misafirperverlik yapıyordu. Bir gün el-Hâris çıkageldi; oturdu ve tacı başına koydu. Yanına girmek için bana izin verdi. Resûlullah’ın mektubunu kendisine verdim. Mektubu okudu sonra attı ve ‘Kim benden mülkümü alacakmış? Ben onun üzerine gideceğim; *Yemen*’de de olsa onu yanıma getiririm. Bana insanları çağırın!’ dedi. Ayağa kalkıncaya kadar da söylenip duruyordu. Atlara nal takılmasını emretti ve ‘Arkadaşına haber ver, ne düşünüyor bakalım.’ dedi. Sonra Kayser’e, benim durumumu bildiren bir mektup yazdı. Kayser ona şunları yazdı: ‘Sakın onun üzerine gitme ve *İliyâ*’da benimle buluş.’ Kayser’e gönderdiği mektubunun cevabını alınca beni çağırdı ve ‘Arkadaşının yanına ne zaman gidiyorsun?’ dedi. “Yarın gidiyorum.” dedim. Bana 100 miskal altın verilmesini emretti ve Mürâ’yı benimle buluşturdu. Mürâ bana yiyecek ve giyecek şeyler verdi ve ‘Benden Resûlullah’a selam söyle.’ dedi. Resûlullah’ın (sas) yanına vardım; durumu ona haber verdim. Resûlullah (sas), ‘*Onun devleti helak oldu.*’ dedi. Ayrıca Mürâ’nın selamını Resûlullah’a (sas) ilettim ve söylediklerini ona haber verdim. Resûlullah (sas), ‘Doğru söylüyor.’ dedi. el-Hâris b. Ebû Şemir *Mekke*’nin fethedildiği yıl öldü.”

[Dediler ki:] Ferve b. Amr el-Cüzâmî Kayser’in, *el-Belkâ* topraklarında bulunan *Ammân* valisi idi. Resûlullah (sas) ona mektup göndermedi. Fakat Ferve Müslüman oldu, Resûlullah’a (sas) Müslüman olduğunu haber veren bir mektupla birlikte hediyeler gönderdi. Ayrıca kavminden Mes’ûd b. Sa’d adında bir elçiye de Resûlullah’a (sas) gönderdi. Resûlullah (sas) onun mektubunu okudu, hediyelerini kabul etti ve mektubunun cevabını yazdı. Elçisi Mes’ûd’a da on iki *ukıyye* ve bir *neş para*^[174] verdi. Bu miktar toplam 500 dirhemdir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) altı elçiden biri olan Selî b. Amr el-Âmirî'yi Hevze b. Ali el-Hanefî'ye gönderdi. Onu İslâm'a davet ediyordu. Ona bir de mektup yazmıştı. Hevze, Resûlullah'ın elçisini yanına aldı, ona ikramda bulundu ve onu sevdi. Resûlullah'ın (sas) mektubunu okudu; hiçbir şeyi reddetmeden ona güzel bir cevap yazdı ve şöyle dedi: "Senin davet ettiğin prensipler ne kadar da güzel prensiplerdir. Ben kavmimin şairi ve hatibiyim. Araplar benden çekinirler. Bana bir iş ver sana tabi olayım." Ayrıca Resûlullah'ın elçisi Selî b. Amr'a hediyeler verdi ve ona *Hecer* dokumasından elbiseler hediye etti. O bütün bunları Resûlullah'a getirdi ve onun söylediklerini Resûlullah'a (sas) haber verdi. Resûlullah (sas) onun mektubunu okudu ve "*Eğer yerden bir kıl bile benden isteseydi vermezdim. Kendisi de elindekiler de helak olup gidecek.*" dedi. Resûlullah (sas) fetih yılında *Mekke*'den dönünce Cibrîl gelerek Hevze b. Ali el-Hanefî'nin öldüğünü haber verdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Amr b. el-Âs'ı, hicretin 8. yılı Zilkade ayında el-Cülendâ'in oğulları olan Ceyfer ve Abd'a gönderdi. Onlar el-Ezd kabilesine mensup idiler. Onlardan kral olan Ceyfer idi. Resûlullah (sas) onları İslâm'a davet ediyordu. Amr b. el-Âs ile birlikte bir de mektup gönderdi ve mektubu mühürledi. Amr dedi ki: "*Umân'a gittiğimde Abd'a yöneldim. İkisnin en yumuşağı ve güzel huylusu o idi. Kendisine, 'Sana ve senin kardeşine gönderilmiş Resûlullah'ın (sas) elçisiyim.'* dedim. Abd, 'Benim kardeşim hem yaşça hem de mülk bakımından benden ileridedir. Seni ona ulaştırayım; getirdiğin mektubu okusun.' dedi. Birkaç gün onun kapısında kaldım. Sonra beni çağırdı; mühürlü olarak mektubu kendisine verdim. Mührünü çözdü ve mektubu sonuna kadar okudu. Sonra mektubu kardeşine iletti. O da kardeşi gibi mektubu okudu. Ancak ben kardeşini ondan daha duygulu gördüm. Sonra bana, 'Bugün beni rahat bırak; yarın yanıma gel.' dedi. Ben de ertesi gün yanına gittim. Bana dedi ki: 'Beni davet ettiğin konuları düşündüm. Eğer elimdekileri bir adama verecek olursam Arapların en zayıfı olurum.' Ben kendisine, 'Yarın gidiyorum.' dedim. Gideceğimi anlayınca sabahleyin bana haber yolladı. Yanına girdim; İslâm'ı kabul etti. Hem kendisi hem kardeşi birlikte İslâm'ı kabul edip Peygamber'i (sas) tasdik ettiler. Beni zekâtı almak ve aralarında hüküm vermek konusunda yetkili kıldılar. Bana muhalefet edenlere karşı da yardımcı oldular. Zenginlerinden zekâtı alıp fakirlerine verirdim. Resûlullah'ın (sas) vefatına kadar onların arasında kaldım."

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *el-Ci'râne*'den dönüşünde el-Alâ b. el-Hadramî'yi *Bahreyn* emiri el-Münzir b. Sâvâ el-Abdî'ye gönderdi. Onu İslâm'a davet ediyordu. Ona bir de mektup yazdı. el-Münzir, Resûlullah'a (sas) Müslüman olduğunu ve Peygamber'i tasdik ettiğini bildirerek şunları yazdı: "Kuşkusuz ben senin mektubunu *Hecer* ehline okudum. Bazıları İslâm'ı sevdiler, onu beğendiler ve İslâm'a girdiler. Ama bazılarının hoşuna gitmedi. Benim toprağında Mecusiler ve Yahudiler var. Bu konuda bana emirlerini bildir." Resûlullah (sas) ona, "*Muhakkak ki, sen doğru işler yaptıkça seni işinden almayacağız. Mecusilikte ya da Yahudilikte kalanlar cizye vereceklerdir.*" şeklinde bir mektup yazdı.

Resûlullah (sas) *Hecer* Mecusilerine bir mektup göndererek onlara İslâm'ı anlattı. İslâm'ı kabul etmedikleri takdirde kendilerinden cizye alınacağını, kadınlarının nikâh edilmeyeceğini ve kestiklerinin yenilmeyeceğini bildirdi.

Resûlullah (sas) el-Alâ b. el-Hadramî ile birlikte Ebû Hüreyre'yi de gönderdi ve kendisine iyi davranılmasını tavsiye etti. Resûlullah (sas) ayrıca el-Alâ için deve, öküz, koyun, meyvalar ve diğer malların zekâtıyla ilgili hükümleri yazdı. el-Alâ insanlara mektubu okudu ve onların zekâtlarını aldı.

Bana el-Heysem b. Adî et-Tâî haber verdi; dedi ki: Bana Mücâlid b. Sa'îd ve Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdiler. Onlar da eş-Şa'bî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ilk başlarda mektuplarını Kureyş'in yazdığı gibi "***Bismike Allahümme***" şeklinde yazıyordu. Nihayet "***Gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi de, durması da Allah'ın adıyladır (Bismillah).***"^[175] ayeti nazil olunca Resûlullah (sas) da "***Bismillah***" şeklinde yazdı. Sonra "***De ki: İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O'na hastır.***"^[176] ayeti nazil olunca Resûlullah (sas) "***Bismillahirrahman***" şeklinde yazmaya başladı. Daha sonra "***Bana, Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla başlayan ve Süleyman'dan gelen bir mektup bırakıldı.***"^[177] ayeti nazil olunca Resûlullah (sas) da (mektuplarının başında) "***Bismillahirrahmanirrahim***" diye yazmaya başladı.

Bize el-Heysem b. Adî haber verdi; dedi ki: Bize Delhem b. Sâlih ve Ebû Bekir el-Hüzelî haber verdi. Onlar Abdullah b. Büreyde'den, o babası Büreyde b. el-Husayb el-Eslemî'den rivayet etti. Bize

Muhammed b. İshâk haber verdi. O da Yezîd b. Rûmân ve ez-Zührî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize el-Hasan b. Umâre anlattı. O Firâs'tan, o da eş-Şa'bî'den rivayet etti. Sözleri birbirine eklendi; dediler ki:

Resûlullah (sas) Ashâbına, “*Yarın hepiniz bana gelin.*” dedi. Resûlullah (sas) sabah namazını kıldıktan sonra namaz kıldığı yerde biraz bekler, tesbih ve dua ederdi. Sonra Ashâbına döner, bir grubu diğer bir gruba gönderir ve onlara şöyle derdi: “*Allah için, onun kullarına nasihat ediniz. Muhakkak ki, insanların işlerinden bir şey kendisine emanet edilen bir kimse onlara nasihat etmezse Allah ona cenneti haram kılar. Gidin, fakat İsa b. Meryem'in elçilerinin yaptıkları gibi yapmayın. Çünkü onlar yakın olanlara gittiler, fakat uzaktakileri terk ettiler. Elçiler böylece sabahlardı.*” O elçilerden her biri, gönderildiği kavmin lisanını konuşuyordu. Bu durum Resûlullah'a (sas) anlatıldı. Resûlullah (sas), “*Bu, kulların işlerini deruhte edenlerin üzerindeki Allah hakkının en büyüğüdür.*” dedi.

Resûlullah (sas) Yemen halkına mektup yazdı. Mektup'ta İslâm hükümlerini, mal ve hayvanlardaki zekât meselelerini onlara haber veriyordu. Ayrıca, Ashâbına ve elçilerine iyi davranılmasını tavsiye ediyordu. Onlara giden elçileri Mu'âz b. Cebel ve Mâlik b. Mürâre idi. Ayrıca elçilerinin ve tebliğ ettiği şeylerin kendisine ulaştığını onlara bildiriyordu.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Yemen halkından birkaç kişiye isimleriyle mektup yazmıştı. el-Hâris b. Abdükülâl, Şüreyh b. Abdükülâl, Nu'aym b. Abdükülâl, Nu'mân Kayl Zî Yezen, Me'âfir, Hemdân ve Zür'a Zî Ru'ayn bunlardan bir kaçı idi. Bu Zür'a, Himyerlilerden ilk Müslüman olan kişiydi. Resûlullah (sas) onlara cizye ve zekâtlarını toplamalarını, Mu'âz b. Cebel ile Mâlik b. Mürâre'ye vermelerini ve onlara karşı iyi davranmalarını emretti. Mâlik b. Mürâre, onların Müslümanlığını ve itaatlerini bildirmek üzere Medine'ye gelen Yemenlilerin elçisiydi. Resûlullah (sas), Mâlik b. Mürâre'nin haberi tebliğ ettiğini ve emaneti koruduğunu onlara yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Himyer'den Benî Amr kabilesine, onları İslâm'a davet eden mektup yazdı. Mektupta “Hâlid b. Sa'îd b. el-Âs yazdı.” ibaresi vardı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), Gassân meliki Cebele b. el-Eyhem'e bir mektup yazdı; onu İslâm'a davet ediyordu. Cebele Müslüman oldu ve Müslümanlığını Resûlullah'a (sas) bir mektupla bildirdi. Ayrıca Resûlullah'a (sas) bir hediye de gönderdi. Cebele, Ömer dönemine kadar da

Müslüman olarak kaldı. Bir ara *Dimaşk* çarşısında yürürken, Müzeyne kabilesinden bir adamı ezdi. Müzeyneli adam sıçrayıp Cebele'ye bir yumruk attı. Adam yakalandı ve Vali Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'a götürüldü. [Dediler ki:] "Bu adam Cebele'yi yumrukladı." Ebû Ubeyde, "O da ona vursun." dedi. Cebele'nin adamları, "Öldürülmeyecek mi?" dediler. Ebû Ubeyde, "Hayır!" dedi. Onlar, "Elleri de mi kesilmeyecek?" dediler. Ebû Ubeyde, "Hayır! Bu konuda Allah'ın emri kısıstır." dedi. Cebele, "Siz yüzümü, dünyanın öbür ucundan gelmiş bir oğlakın yüzü ile eşit tutacağımı mı düşünüyorsunuz? Bu ne kötü dindir!" dedi ve Hristiyanlığa geri döndü. Daha sonra ailesiyle birlikte *Rum* topraklarına taşındı. Bu olay Ömer'in kulağına gitti; Ömer çok rahatsız oldu ve Hassân b. Sâbit'e, "Ey Velîd'in babası! Senin dostun olan Cebele'nin Hristiyanlığa geri döndüğünü biliyor musun?" dedi. Hassân, "*İnnâ lillâhi ve inna ileyhi râci'ûn. /Biz Allah'tan geldik ve Allah'a döneceğiz. Neden acaba?*" dedi. Ömer, "Müzeyne kabilesinden biri ona bir yumruk vumuş." dedi. Hassân: "O zaman (Cebele) haklı." dedi. Bunun üzerine Ömer kalktı ve onu kırbaçla dövmeye başladı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), Cerîr b. Abdullah el-Becelî'yi, Zü'l-Külâ b. Nâkûr b. Habîb b. Mâlik b. Hassân b. Tubba ve Zû Amr'a gönderdi; onları İslâm'a davet ediyordu. Her ikisi de Müslüman oldular. Ayrıca Zü'l-Külâ'nın hanımı Dureybe bt. Ebrehe b. es-Sabbâh da Müslüman oldu. Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Cerîr henüz onların yanındaydı. Zû Amr, Resûlullah'ın (sas) vefatını ona haber verdi. Bunun üzerine Cerîr *Medine*'ye gitmek üzere yola çıktı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Ebrehe'nin oğlu Ma'dîkerib'e mektup göndererek, Müslüman olduğu takdirde üzerinde bulunduğu *Havlân* toprağının kendisine ait olacağını bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), Benî el-Hâris b. Ka'b'ın piskoposuna, *Necrân* piskoposlarına, kâhinlerine, onlara tabi olanlara ve ruhbanlarına mektup yazdı. Mektubunda, ellerinde bulunan az veya çok bütün kiliselerinin, mabetlerinin ve manastırlarının kendilerinin olacağını yazdı. Allah ve Resûlü'nün komşuluğunun, bir piskoposu piskoposluğundan, bir rahibi rahipliğinden ve bir kâhini de kehanetinden alıkoymayacağını; haklarından hiçbir hakkın ve yetkinin değişmeyeceğini; yaptıkları nasihatların ve ıslahatların olduğu gibi kalacağını, ancak bir zulme bulaşmış ve zalim olmuş kimselerin bundan müstesna olduğunu onlara bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Rebî'a b. Zû Mirhab el-Hadramî'ye, kardeşlerine ve amcalarına mektup gönderdi. Mektubunda *Hadramevt*'teki mallarının, bal arılarının, kölelerinin, kuyularının, ağaçlarının, sularının, otlaklarının, suyollarının ve Zû Mirhab'ın ailesine ait bütün malların kendilerine ait olacağını onlara yazdı. Ayrıca ağaçlarında ne kadar meyve varsa hiç kimsenin ondan bir şey isteyemeyeceğini, Allah ve Resûlü'nün ondan uzak olduğunu, Zû Mirhab'ın akrabalarına yardım etmenin Müslümanlara ait olduğunu ve topraklarının zulümden uzak olacağını onlara bildirdi. Ayrıca mallarının ve nefislerinin ve Kays ailesine akan mülkün duvar desteklerinin (suyolunun) korunacağını, Allah ve Resûlü'nün bunun üzerinde koruyucu olduklarını onlara bildirdi. Mektubu Mu'âviye yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Hades kabilesinin Lahm koluna mensup olup Müslüman olan, namaz kılan, zekât veren, Allah ve Resûlü'nün paylarını veren ve müşrikleri terk edenlere mektup yazdı. Bu durumda olanların, Allah'ın ve onun Resûlü Muhammed'in (sas) güvencesinde olduklarını, dinden dönenlerin ise, Allah ve Resûlü'nün güvencesinden mahrum olacaklarını bildirdi. Bir Müslüman, onlardan birisinin Müslümanlığına şahadet ederse o kimse de Allah ve Resûlü'nün güvencesindedir. Mektubu Abdullah b. Zeyd yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Hâlid b. Dimâd el-Ezdî'ye mektup yazdı. Mektubunda, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne iman etmesi, Allah'a ortak koşmaması, namaz kılması, zekât vermesi, oruç tutması, hacca gitmesi, bid'atçılara taraftar olmaması, dinden kuşulanmaması, Allah ve Resûlü için nasihatte bulunması, Allah'ın dostlarını sevmesi ve düşmanlarına buğzetmesi şartıyla, üzerinde Müslüman olduğu topraklarının kendisine ait olacağını yazdı. Peygamber (sas) Muhammed'e (sas) düşen ise, kendi nefisini, ailesini ve malını koruduğu gibi onu da korumasıdır. Hâlid el-Ezdî bunları yerine getirdiği takdirde Allah ve Resûlü'nün güvencesinde olacaktır. Mektubu Übey yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Amr b. Hazm'ı *Yemen*'e gönderdiğinde, İslâm şeriatını, farzlarını ve hadlerini ona öğretmek için bir vasiyet yazmıştı. Mektubu Übey yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Temîm ed-Dârî'nin kardeşi Nu'aym b. Evs'e mektup yazdı. Mektubunda, *Şâm*'daki *Hibrâ* ve *Aynûn* köylerinin tümünün, dağları, ovaları, suyu, ekini, kuyuları ve sığırlarıyla birlikte kendisine ve kendisinden sonraki zürriyetine ait olacağını, kimsenin bu

konuda ona karşı hak iddia edemeyeceğini, kimsenin ona zulmedemeyeceğini; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetinin onlara zulmedenlerin üzerinde olacağını bildirdi. Mektubu Ali yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Husayn b. Evs el-Eslemî'ye mektup yazdı. Mektubunda *Furgayn* ve *Zâtü A'sâş*'ın kendisine ait olduğunu, kimsenin bu hususta ona karşı hak iddia edemeyeceğini bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Nebhânîlerden Benî Kurre b. Abdullah b. Ebû Nuceyh'e bir mektup yazdı. Mektubunda, hayvanlarını otladıkları bir koruluk olan *el-Mazalle*'yi, dağları, ovaları ve suları ile birlikte kendilerine verdiğini bildirdi. Mektubu Mu'âviye yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Hâris b. Ka'b kabilesinden olan Benî ed-Dibâb'a mektup yazdı. Mektubunda *Sâribe* denilen yerin ve onun yukarısının onlara ait olduğunu, namaz kıldıkları, zekât verdikleri, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat ettikleri ve müşrikleri terk ettikleri sürece kimsenin bu konuda onlara karşı hak iddia edemeyeceğini bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Yezîd b. et-Tufeyl el-Hârisî'ye mektup yazdı. Mektubunda, *el-Madda*'nın tümünün kendisinin olduğunu, namaz kılıp zekât verdiği ve müşriklerle savaştığı sürece kimsenin bunda ona karşı hak iddia edemeyeceğini bildirdi. Mektubu Cüheyym b. es-Salt yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî el-Hâris kabilesinden olan Benî Kanân b. Sa'lebe'ye mektup yazdı. Mektubunda *Mecs* denilen bölgenin onların olduğunu, malları ve nefislerinin güvende olacaklarını bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Abdüyağûs b. Va'le el-Hârisî'ye mektup yazdı. Mektubunda, namaz kıldığı, zekât verdiği, gazalardan aldığı ganimetlerin beşte birini verdiği sürece üzerinde Müslüman olduğu toprağın ve içindeki eşyanın, yani hurma ağaçlarının, kendisinin olduğunu; öşrün kendisinden alınmayacağını, sürgüne gönderilmeyeceklerini, kavminden kendisine tabi olanların da aynı haklara sahip olduğunu bildirdi. Mektubu el-Erkam b. Ebü'l-Erkam el-Mahzûmî yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Hârisîlerden olan Benî Ziyâd b. el-Hâris'e mektup yazdı. Mektubunda *Cemmâ* ve *Eznibe*'nin kendilerine ait olduğunu; namaz kıldıkları, zekât verdikleri ve müşriklerle savaştıkları sürece güvende olacaklarını bildirdi. Mektubu Ali yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Yezîd b. el-Muhaccel el-Hârisî'ye mektup yazdı. Mektubunda *Nemre* ve *Nemre*'nin sulak arazileri, *Vadirrahman* ve

vadideki ormanın onlara ait olduğunu, kavmi Benî Mâlik ve Ukbe ile savaşılmayacağını ve sürgüne gönderilmeyeceklerini bildirdi. Mektubu el-Muğîre b. Şu'be yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Kays b. el-Husayn Zü'l-Gussa'ya mektup yazdı. Mektubu Kays'ın babasının çocuklarına, Benî el-Hâris'e ve Benî Nehd'e güvence amacıyla gönderdi. Mektubunda, namaz kıldıkları, zekât verdikleri, müşriklerden ayrıldıkları, Müslüman olarak şehadet getirdikleri ve mallarında Müslümanlara ait hakkın bulunduğunu ikrar ettikleri sürece, Allah ve Resûlü'nün güvencesinde olduklarını, sürgün edilmeyeceklerini ve kendilerinden öşür alınmayacağını bildirdi. [Dedi ki:] Benî Nehd, Benî el-Hâris'in anlaşmalarıydı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Hârisîlerden olan Benî Kanân b. Yezîd'e mektup yazdı. Mektubunda, namaz kıldıkları, zekât verdikleri, müşrikleri terk ettikleri, yolu güvenli kıldıkları ve Müslüman olarak şehadet getirdikleri sürece *Mizved*'in ve *Mizved*'in sulak arazilerinin kendilerinin olduğunu bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Âsım b. el-Hâris el-Hârisî'ye mektup yazdı. Mektubunda *Rakis*'ten bir bölümün kendisine ait olduğunu, kimsenin onda ona karşı hak iddia etmeyeceğini bildirdi. Mektubu el-Erkam yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Tay kabilesinden Benî Mu'âviye b. Cervel'e mektup yazdı. Mektubunda onlardan Müslüman olup namaz kılan, zekât veren, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat eden, ganimetlerden Allah'ın beşte bir hakkını ve Resûlullah'ın payını veren, müşrikleri terk eden ve Müslüman olduğuna şehadet getirenlerin Allah ve Resûlü'nün güvencesinde olduğunu, üzerinde Müslüman oldukları şeylerin, sürülerinin ve geceledikleri bölgelerin kendilerinin olduğunu bildirdi. Mektubu Zübeyr b. el-Avvâm yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Âmir b. Esved b. Âmir b. Cüveyn et-Tâî'ye mektup yazdı. Namaz kıldıkları, zekât verdikleri ve müşrikleri terk ettikleri sürece, üzerinde Müslüman oldukları topraklarının ve sularının kendilerine ait olduğunu bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Tay kabilesine mensup olan Benî Cüveyn'e mektup yazdı. Mektubunda, Allah'a iman edip namaz kılan, zekât veren, müşrikleri terk eden, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat eden, ganimetlerden Allah'ın beşte bir hakkını ve Resûlullah'ın payını veren ve Müslüman olduğuna şehadet getirenlerin Allah'ın ve Muhammed b. Abdullah'ın güvencesinde olduklarını, topraklarının, sularının ve üzerinde Müslüman

oldukları şeylerin ve sürülerinin gündüz ve gece katettikleri bölgelerin kendilerine ait olduğunu bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Tay kabilesinden olan Benî Ma'n'a mektup yazdı. Mektubunda, namaz kıldıkları, zekât verdikleri, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat ettikleri, müşrikleri terk ettikleri, Müslüman olduklarına şahadet getirdikleri ve yolu güvenli kıldıkları sürece, üzerinde Müslüman oldukları toprakların, suların, sürülerinin, gündüz ve gece katettikleri bölgelerin kendilerine ait olduğunu bildirdi. Mektubu el-Alâ yazdı ve şahid oldu.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Esed'e gönderdiği mektupta şunları yazdı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Peygamber (sas) Muhammed'ten Benî Esed'e... Selam sizin üzerinize olsun. Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a hamd ediyorum. Allah'a hamdettikten sonra: Sakın Tay kabilesinin sularına ve topraklarına yaklaşmayın. Şüphesiz ki, onların suları size helal değildir. Onlar sokmadıkları sürece hiç kimse onların toprağına girmesin. Muhammed'in güvencesi, kendisine isyan edenlerden uzaktır. Kudâ'î b. Amr orada yetkili olsun."* Hâlid b. Sa'îd mektubu yazdı. [Dedi ki:] Kudâ'î b. Amr, Benî Uzre'den idi, fakat Benî Esed üzerine görevlendirilmişti.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Cünâde el-Ezdî'ye, onun kavmine ve ona tabi olanlara bir mektup yazdı. Mektubunda namaz kıldıkları, zekât verdikleri, Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat ettikleri, ganimetlerden Allah'ın beşte bir hakkını ve Resûlullah'ın payını verdikleri ve müşriklerden uzak durdukları sürece Allah'ın ve Muhammed b. Abdullah'ın güvencesinde olduklarını bildirdi. Übey yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Kudâ'a'dan Sa'd Hüzeym ile Cüzâm'a bir tek mektup yazdı. Mektubunda, zekâtın farzlarını onlara öğretiyordu. Ayrıca zekât ve humuslarını Resûlullah'ın elçileri olan Übey ve Anbese'yeye da bu ikisinin gönderecekleri kişiye vermelerini onlara emretti. [İbn Sa'd dedi ki:] Onların haberiyle ilgili sened bize gelmedi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas), Cüheyne'den Benî Zür'a ve Benî er-Rub'a'ya mektup yazdı. Mektubunda nefisleri ve malları konusunda güvencede olduklarını, onlara zulmeden ya da onlarla savaşanlara karşı kendilerine yardım edileceğini, ancak din ve aile konusunun bunun dışında olduğunu, onların çöllerinde yaşayanlardan iyi olanlar ve takva sahibi olanların da köylerindekiyle aynı himayeyi göreceklerini ve yardımın ancak Allah'tan istenildiğini onlara bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Belî kabilesinden olan Benî Cu'ayl'a mektup yazdı. Mektubunda, onların Kureyş'ten, hatta Abdümenâf'tan bir grup olduklarını, Kureyş'in lehinde veya aleyhinde olan her şeyin onlarında lehinde ve aleyhinde olduğunu, onların sürgüne ve öşre tabi olmayacaklarını, üzerinde Müslüman oldukları mallarının kendilerine ait olduğunu, Nasr, Sa'd b. Bekir, Sümâle ve Hüzeyl kabilelerinin sadakalarını toplayacaklarını onlara bildirdi. Âsım b. Ebû Sayfî, Amr b. Ebû Sayfî, el-A'cem b. Süfyân ve Ali b. Sa'îd bu hususta Resûlullah'a (sas) bîat ettiler. Abbâs b. Abdülmuttalib, Ali b. Ebû Tâlib, Osman b. Affân ve Ebû Süfyân b. Harb buna şahitlik yaptılar. [Dedi ki:] Şahitlerin Benî Abdümenâf'tan tutulmasının sebebi, onların Abdümenâf'ın anlaşmalıları olmalarıydı. "Sürgün edilmeyecekler" demek, zekât konusunda bir sudan diğerine gönderilmeyecekler demektir. "Öşre tabi değildirler" demek, senede birden fazla öşür alınmayacak demektir. Mektupta geçen "Si'âye"den maksat zekâttır.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Huzâ'a'nın Eslem koluna mektup yazdı. Mektubunda iman edenlerin, namaz kılıp zekât verenlerin ve Allah'ın dininde nasihat edenlerin zulme karşı yardım göreceklerini, ancak Resûlullah (sas) kendilerini davet ettiği takdirde ona yardım edeceklerini, çöllerinde yaşayanların köylerinde yaşayanlarla aynı haklara sahip olduğunu ve nerede olurlarsa olsunlar muhacir sayıldıklarını bildirdi. Mektubu el-Alâ b. el-Hadramî yazdı ve şahitlik yaptı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Avsece b. Harmele el-Cühenî'ye gönderdiği mektupta şunları yazdı: "Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu Resûlullah'ın *Zülmerve*'den Avsece b. Harmele el-Cühenî'ye verdiği haklardır. *Belkese*'den *el-Masna'a*'ya kadar, oradan *Cefelât*'a ve kible dağı *Cedd*'e kadarki kısmı ona vermiştir. Kimse ona karşı hak iddia edemez. Kim hak iddia ederse haksızdır; Avsece'nin hakkı haktır." Mektubu Ukbe yazdı ve şahitlik yaptı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Cüheyne kabilesinden olan Benî Şenh'a mektup yazdı. Mektup şöyleydi: "Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, Peygamber (sas) Muhammed'in Cüheyne'den Benî Şenh'a verdiği haktır. Resûlullah (sas) *Sufeyne* bölgesinden sınırladıkları ve ettikleri kısımları onlara vermiştir. Kim onlara karşı bir hak iddia ederse haksızdır. Onların hakkı haktır." Mektubu el-Alâ b. Ukbe yazdı ve şahitlik yaptı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Rebî'a kabilesinden olan Benî el-Cürmüz'e mektup yazdı. Onlar da Cüheyne'dendirler. Onların emniyette olduklarını ve üzerinde Müslüman oldukları topraklarının kendilerine ait olduğunu bildirdi. Mektubu el-Muğîre yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Amr b. Ma'bed el-Cühenî'ye, Cüheyne'den Benî el-Huraka'ya ve Eslem kabilesinden Benî el-Cürmüz'e mektup yazdı. Mektubunda onlardan Müslüman olup namaz kılan, zekât veren, Allah'a ve Resûlü'ne itaat eden, ganimetlerden humusu ve pak olan Resûl'ün hissesini veren, Müslümanlığına şahadet getiren ve müşriklerden ayrılanlar Allah ve Muhammed'in güvencesinde olacaklardır. Bir Müslümana ait yazılmış bir borç var ise, sadece sermayesi verilir; rehin hususunda faiz iptal edilmiştir. Meyvelerdeki zekât miktarı öşürdür. Bu kabilelere katılanlara da aynı hükümler uygulanır.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Bilâl b. el-Hâris el-Müzenî'ye mektup yazdı. Mektubunda, sözünde doğru olduğu takdirde hurma bahçelerinin ve kendi taraflarında olup içinde çiftlik ve hurma bulunan köyün, bakraç gibi tarımı ıslah etmeye elverişli aletlerin ve *el-Madda*, *el-Cez'* ve *el-Gayle* topraklarının kendisinin olduğunu bildirdi. Bunu Mu'âviye yazdı. Ravinin "Cezza'a" sözüyle kastettiği köydür.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Amr'dan olan Büdeyl, Büsr ve Serevât'a mektup yazdı. Mektup şöyle idi: *"Allah'a hamdettikten sonra; bilmiş olunuz ki, ben sizin malınızı gaspetmiş ve size vergi koymuş değilim. Biliniz ki, benim yanımda Tihâme ehlinin en değerlisi ve bana en yakın olan akrabam siz ve size tabi olan Mutayyibûnlardır.* ^[178] *Sonra; biliniz ki, kendi nefsim için aldığım kadarını, kendi toprağına hicret etmiş olsa bile, sizden hicret edenler için de aldım. Ancak Mekke sakinleri, hacı ya da umreci olanlar müstesnadır. Sizinle barıştığımдан beri size vergi koymadım. Sizler benden korkacak veya alıkonacak değilsiniz. Sonra; biliniz ki, Alkame b. Ulâse ve Hevze'nin iki oğlu Müslüman olup hicret ettiler ve İkrime'den onlara tabi olanlarla birlikte biat ettiler. Şüphesiz ki, helal ve haram konusunda bizler birbirimizdeniz. Vallahi ben size yalan söylemedim. Rabbiniz sizleri sevsin."* [Dedi ki:] Resûlullah (sas) bu mektupta selamı yazmadı, çünkü kendisine selam nazil olmadan önce onlara mektup yazmıştı. Mektupta adı geçen Alkame b. Ulâse, Alkame b. Ulâse b. Avf b. el-Ahvas b. Ca'fer b. Kilâb'dır. Hevze'nin iki oğlundan maksat, Benî Amr b. Rebî'a b. Âmir b. Sa'sa'a'dan Hâlid b. Hevze'nin oğulları el-Addâ ve Amr'dır. İkrime'den onlara tabi olanlardan maksat, İkrime b. Hasafe b.

Kays b. Aylân'dır. el-Mutayyabûn'dan maksat, Benî Hâşim, Benî Zühre, Benî el-Hâris b. Fihri, Teym b. Mürre ve Esed b. Abdüluzzâ'dır.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Addâ b. Hâlid b. Hevze ve onlara tabi olan Âmir b. İkrime'ye mektup yazdı. Mektubunda *el-Mısbâ'a* ile *ez-Zecc* ve *Levvâbe*, yani *Levvâbetü'l-Harrâz* arasındaki toprakları onlara verdiğini bildirdi. Bu mektubu Hâlid b. Sa'îd yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Müseylimetü'l-Kezzâb'a (Allah ona lanet etsin) mektup yazdı. Mektubunda onu İslâm'a davet ediyordu. Mektubu Amr b. Ümeyye ed-Damrî ile gönderdi. Müseylime de Resûlullah'ın (sas) mektubuna cevap verdi. Yazdığı cevabî mektupta kendisinin de Resûlullah (sas) gibi peygamber olduğunu, yeryüzünü kendisiyle paylaşması gerektiğini ve Kureyş'in âdil bir kavim olmadığını bildirdi. Resûlullah (sas) ona (cevabî) mektup yazdı ve "*Onu Allah'ın lanetiyle lanetleyin.*" dedi. *Resûlullah (sas) mektubunda şunları yazdı: "Senin yalan ve Allah'a iftira etmekten ibaret olan mektubun bana ulaştı. Bil ki, yeryüzü Allah'ındır; onu kullarından istediğine miras bırakır. Akibet Allah'tan korkanlarındır. Selam da hidayete tabi olanlardır."* Bu mektubu Zübeyr b. el-Avvâm'ın kardeşi es-Sâib b. el-Avvâm ile gönderdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Hârise'den Seleme b. Mâlik b. Ebû Âmir es-Sülemî'ye mektup yazıp *Medfuvve* (*Medfû*) denilen yeri kendisine verdiğini, kimsenin ona karşı hak iddia edemeyeceğini, hak iddia edenlerin haksız olduğunu, onun hakkının hak olduğunu bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Abbâs b. Mirdâs es-Sülemî'ye mektup yazıp *Medfuvve* denilen yeri kendisine verdiğini ve ona karşı hak iddia edenlerin haksız olduğunu bildirdi. Mektubu el-Alâ b. Ukbe yazdı ve şahitlik yaptı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) aynı zamanda Benî Usayye'den olan Havze b. Nübeyşe es-Sülemî'ye mektup yazıp *el-Cefr*'in etrafının tümünü kendisine verdiğini bildirdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Süleym'den olan el-Eceb adında birisine mektup yazıp kendisine *Fâlis* denilen yeri verdiğini bildirdi. Mektubu el-Erkam yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Râşid b. Abd es-Sülemî'ye mektup yazdı. Mektubunda kendisine iki ok ve bir taş atımlık yer verdiğini, kimsenin bunda ona karşı hak iddia edemeyeceğini, hak iddia edenlerin haksız olduğunu ve onun hakkının hak olduğunu bildirdi. Mektubu Hâlid b. Sa'îd yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Süleym'den Harâm b. Abdüavf'a mektup gönderdi. Mektubunda İzâm'ı ve ona ait olan Şevâk bölgesini kendisine verdiğini, kimsenin onlara zulmetmesinin helal olmadığını ve onların da kimseye zulmedemeyeceklerini bildirdi. Mektubu Hâlid b. Sa'îd yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) şöyle yazdı: *“Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, (Resûlullah'ın) Nu'aym b. Mes'ûd b. Ruhayle el-Eşca'î ile anlaşma yaptığı bir mektuptur. Yardım etmek ve nasihat etmek üzere onunla anlaştı. Ebediyen (hayatta olduğu sürece) kimse onun yerinde olmayacak.”* Mektubu Ali yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) şöyle yazdı: *“Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, Muhammed Resûlullah'ın Zübeyr b. el-Avvâm'a yazdığı mektuptur. Şüphesiz ki, ben kendisine Şevâk'ı, üst tarafını ve alt tarafını verdim. Hiç kimse bunda ona karşı hak iddia edemez.”* Mektubu Ali yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Cemîl b. Rizâm el-Adevî'ye mektup yazıp er-Remdâ'yı kendisine verdiğini, hiç kimsenin bunda ona karşı hak iddia edemeyeceğini bildirdi. Mektubu Ali yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Husayn b. Nadle el-Esedî'ye mektup yazıp Erâm ve Kesse'nin kendisinin olduğunu, kimsenin bunda ona karşı hak iddia etmeyeceğini bildirdi. Mektubu el-Muğîre b. Şu'be yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Gıfâr'a mektup yazdı. Mektubunda, onların Müslüman olduklarını, Müslümanlara tanınan hakların onlara tanınacağı gibi, Müslümanların sorumlu oldukları şeylerden onların da sorumlu olduklarını bildirdi. Peygamber (sas), mallarına ve nefislerine karşı onlar için Allah ve Resûlü'nün dostluğunu tanımış ve onlara zulmetmeye başlayanlara karşı kendilerine yardım edileceğini vaat etmiştir. Resûlullah (sas) onları yardıma çağırdığı zaman ona cevap vereceklerdir. Onlar ebediyyen Resûlullah'a (sas) yardım etmek mecburiyetindedirler. Ancak, deniz bir tutam yünü ıslattığı sürece Allah'ın dini hakkında savaşanlar müstesnadır. Ayrıca bu mektup herhangi bir suçu gizlemeyecektir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Benî Damre b. Bekir b. Abdümenât b. Kinâne'ye mektup yazdı. Mektubunda onların nefisleri ve malları konusunda güvencede olduklarını, zulme uğradıkları zaman kendilerine yardım edileceğini, onların da ebedi olarak Resûlullah'a yardım edeceklerini bildirdi. Ancak Allah'ın dini konusunda savaştıkları takdirde durum farklı olur. Peygamber (sas) onları davet ettiği zaman davetine icabet

edeceklerdir. Bununla, Allah ve Resûlü'nün dostluğu onların olacaktır. Ayrıca onlardan iyilik yapan ve takva sahibi olanlara yardım yapılır.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Bahreyn*'in sahibi el-Hilâl'e şöyle bir mektup yazdı: “Kendisinden başka ilah bulunmayan ve ortağı olmayan Allah'a hamd ediyorum. Seni bir olan Allah'a davet ediyorum. Allah'a iman edip itaat edecek ve cemaate dâhil olacaksın. Bu senin için daha hayırlıdır. Selam hidayete tabi olanlaradır.”

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Hecer*'in hâkimi Useyh b. Abdullah'a şöyle bir mektup yazdı: “el-Akra, senin mektubunu ve kavmine şefaati olman yönündeki isteğini bana ulaştırdı. Ben seni kavmine şefaati yaptım ve elçin el-Akra'nın konumunu doğruladım. Sana müjde; istediğin şeyi benden talep edebilirsin. Fakat ben elçine dini öğretmeyi ve senin bana gelmen gerektiğini düşündüm. Eğer bize gelecek olursan sana ikramda bulunurum; gelmezsen yine sana ikramda bulunurum. Sonra; bil ki, ben kimseyle hediyeleşmek istemiyorum. Ama bana hediye gönderirsen hediyeni kabul ederim. Benim valilerim senin mekânını (memleketini) methettiler. Üzerinde bulunduğun en güzel şeyin, namaz kılmak, zekât vermek ve müminlere yakın olmak olduğunu sana tavsiye ediyorum. Ben senin kavmine Benî Abdullah ismini koydum. Onlara namazı ve en güzel amelleri yapmayı emret ve onlara müjde ver. Selam sana ve senin kavminden mümin olanlaradır.”

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Hecer* ehline şöyle bir mektup yazdı: “Allah'a hamdettikten sonra biliniz ki, ben Allah'ı size vasiyet ediyorum. Hidayete erdikten sonra dalalette düşmemek ve doğru yolu bulduktan sonra sapıklığa dönmek konusunda nefsinizi de size vasiyet ediyorum. Sonra şunu bilin ki; heyetiniz yanıma geldi; ben sadece onların hoşuna gidecek şeyleri onlara verdim. Eğer sizinle ilgili olarak bütün çabamı sarf edecek olursam sizi *Hecer*'den çıkarır, sizden hazır olmayanlara şefaati eder ve hazır olanlara iyilikte bulunurum. Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Sonra; sizin yaptıklarınızla ilgili haber bana geldi. Biliniz ki, kötülük yapanların suçunu sizden iyilik yapanların üzerine yüklemem. Valilerim size geldikleri zaman onlara itaat edip Allah'ın emrinde ve onun yolunda onlara yardım edin. Biliniz ki, sizden birisi bir iyilik yapacak olursa, o iyilik ne benim yanımda ne de Allah'ın yanında kaybolur.”

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Münzir b. Sâvâ'ya şöyle bir mektup yazdı: “Allah'a hamdden sonra bil ki, benim elçilerim seni övdüler. Yine bilmiş ol ki, sen iyilik yapıp Allah ve Resûlü için nasihat ettiğin sürece ben

de iyilik yapar ve yaptıklarına karşılık seni ödüllendiririm. Selam senin üzerinde olsun.” Mektubu el-Alâ b. el-Hadramî ile gönderdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Münzir b. Sâvâ’ya bir mektup daha gönderdi. Mektup şöyle: “Allah’a hamdden sonra bilmiş ol ki, ben sana Kudâme ve Ebû Hüreyre’yi gönderdim. Senin yanında birikmiş olan topraklarının cizyesini onlara ver. Vesselam.” Mektubu Übey yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) el-Alâ b. el-Hadramî’ye şöyle bir mektup yazdı: “Allah’a hamdden sonra bilmiş ol ki, el-Münzir b. Sâvâ’nın yanında birikmiş olan cizyeleri almak üzere bir elçi gönderdim. Cizyeleri acele getirmelerini sağla. Ayrıca senin yanında birikmiş olan zekât ve öşürleri de onunla gönder. Vesselam.” Mektubu Übey yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Eskaf kabilesinin papazlarına (papazların ileri gelenlerine) şöyle bir mektup yazdı: “İman edenlere selam olsun. Bunun sonucuna gelince, hiç şüphesiz ki Meryem’in oğlu İsa, Allah’ın ruhu ve kelimesidir. Allah o kelimeyi tertemiz olan Meryem’e bırakmıştır. Muhakkak ki ben Allah’a, bize gönderilene, İbrahim’e, İsmail’e, İshâk’a, Ya’kûb’a ve onların torunlarına gönderilene, ayrıca Musa ve İsa’ya verilene ve Rableri tarafından peygamberlere verilenlere, onları birbirinden ayırt etmeden inanıyorum ve biz Allah’a teslim olanlarız.^[179] Selam hidayete tabi olanlardır.” [Dedi ki:] Bu mektubu Dihye b. Halîfe el-Kelbî ile gönderdi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Maknâ’nın Yahudileri olan Benî Cenbe’ye ve Maknâ halkına mektup yazdı. Maknâ, Eyle’ye yakın bir bölgedir. Mektup şöyledir: “Allah’a hamdden sonra bilmiş olunuz ki, elçileriniz bana geldiler ve köyünüze geri döndüler. Bu mektubum size geldiği zaman güven içinde olacaksınız. Allah ve Resûlü’nün güvencesi sizinledir. Şüphesiz ki, Allah Resûlü sizin kusurlarınızı ve bütün kabahatlerinizi affedicidir. Sizler Allah ve Resûlü’nün güvencesindesiniz. Size ne zulmedilecek ne de saldırılacaktır. Muhakkak ki, Allah’ın Resûlü kendi nefsi için istemediğini sizin için de istemeyecektir. Biliniz ki, ev eşyalarınız, köleleriniz, at, eşek, katır ve cephaneniz Resûlullah’ındır. Ancak Resûlullah’ın veya onun elçisinin affettiği (istemediği) müstesnadır. Bundan başka, hurmalarınızın çıkardığı ürünün dörtte birini, balıkçılarınızın avladıkları balıkların dörtte birini ve kadınlarınızın eyirdikleri ipliklerin dörtte birini Resûlullah’a ödemekle yükümlüsünüz. Kuşkusuz sizler bundan böyle her türlü cizye veya ücretsiz çalışmaktan (ırgatlıktan) muaf olacaksınız. Eğer işitip itaat ederseniz, iyi olan insanlarınıza ikramda bulunmak ve kötülük yapanları

affetmek Resûlullah'a aittir. Bundan sonra, müminlerin ve Müslümanların yanına koşun. Kim ki Maknâ ahalisine hayırlı bir şey gösterirse, sonucu kendisi için hayırlı olur. Kim ki kötü bir şey gösterirse, sonucu kendisi için kötülük olur. Ayrıca emiriniz ancak sizden veya Resûlullah'ın ehlinen olacaktır. Vesselam."

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Yuhanna b. Rube'ye ve Eyle'nin eşrafına şöyle bir mektup yazdı: *"Sizler barıştasınız. Ben kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a hamd ediyorum. Kuşkusuz size mektup yazmadan sizinle savaşacak değilim. Müslüman ol ya da cizye vererek Allah'a, onun Resûlü'ne ve Resûlü'nün elçilerine itaat et; onlara ikramda bulun ve onlara, gazilerin elbiselerinden başka güzel bir elbise giydir. Zeyd'e de güzel bir elbise giydir. Benim elçilerim neye razı olurlarsa ben de ona razı olurum ve cizye (zaten) bilinmektedir. Eğer kara ve denizin güvencesinde olmasını istiyorsanız Allah'a ve O'nun Resûlü'ne itaat et. Böylece Araplara ve Acemlere tanınan haklar size de verilecektir. Ancak Allah ve Resûlü'nün hakkı müstesnadır. Eğer sen onları reddedip memnun etmezsen sizinle savaşmadan sizden bir şey almayacağım. Küçükleri esir alıp büyükleri öldüreceğim. Çünkü ben Allah'ın hak elçisiyim. Allah'a, onun kitaplarına, elçilerine ve Meryem oğlu İsa'nın da Allah'ın kelimesi olduğuna inanıyorum. Ben onun da (İsa'nın) Allah'ın Elçisi olduğuna inanıyorum. Size kötülük dokunmadan gel. Ben elçilerime sizi tavsiye ettim. Harmele'ye üç yük arpa ver. Harmele sizin için şefaati oldu. Şunu bil ki, eğer Allah (c) ve Harmele'nin şefaati olmasaydı, orduyu görünceye kadar size bir şey göndermezdim. Eğer sizler benim elçilerime itaat ederseniz Allah, Muhammed (sas) ve Muhammed'ten (sas) olanlar sizin koruyucunuzdur. Bil ki, benim elçilerim Şürahbîl, Harmele ve Hureys b. Zeyd et-Tâî'dir. Bunlar hangi konuda hüküm verirlerse benim rızam dâhilindedir. Ayrıca sizler Allah'ın ve Muhammed Resûlullah'ın güvencesindesiniz. Selam size olsun eğer itaat ederseniz. Maknâ halkını kendi topraklarına hazırlayınız."*

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Tihâme dağında bulunan bir topluluğa ve onlara tabi olan kölelere mektup yazdı. Bu topluluk Kinâne, Müzeyne, el-Hakem ve el-Kâre kabilelerinden gelen yolcuları gasp ediyorlardı. Resûlullah (sas) ortaya çıkınca onlar Resûlullah'a (sas) bir heyet gönderdiler. Resûlullah (sas) onlara şunları yazdı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu Allah'ın Elçisi Peygamber (sas) Muhammed'ten Allah'ın azad edilmiş kullarına bir mektuptur. Biliniz ki, eğer onlar namaz kılıp zekât verirlerse onların köleleri özgürdürler, efendileri de*

Muhammed'tir. Onlardan bir kabileye mensup olanlar varsa artık kabileye geri gönderilmeyeceklerdir. Bulaştıkları bir cinayet veya gaspettikleri bir mal varsa o kendilerine aittir. İnsanların üzerinde borçları varsa kendilerine ödenir. Onların üzerinde zulüm ve düşmanlık söz konusu değildir. Onlar bu hususta Allah ve Resûlü'nün güvencesindedirler. Selam sizin üzerinize olsun." Bunu Übey b. Ka'b yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) şöyle bir mektup yazdı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, Resûlullah Muhammed'ten, Benî Gadiyyâ'ya bir mektuptur. Onlar için zimmet (dostluk) vardır ve cizye vereceklerdir. Ancak gece ve gündüz boyunca onlara yönelik düşmanlık ve sürgün olmayacaktır."* Bu mektubu Hâlid b. Sa'îd yazdı. Benî Gadiyyâ bir Yahudi kavmi idi.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) şöyle bir mektup yazdı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, Resûlullah Muhammed'ten Benî Arîd'e bir mektuptur. Her yıl hasat mevsiminde on yük arpa ve elli yük hurma, Resûlullah'tan bir yiyecek olmak üzere onlara ödenecektir ve onlara zulmedilmeyecektir."* Bunu Hâlid b. Sa'îd yazdı. [Dedi ki:] Benî Arîd bir Yahudi kavmi idi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî b. Uleyye haber verdi. O el-Cerîrî'den, o da Ebü'l-Alâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Ben deve pazarında Mutarrif ile birlikte idim. Bir bedevî bir deri parçası ya da bir bez parçası getirdi ve "Kim okur?" veya "İçinizde kim okur?" diye sordu. "Evet, ben okurum." dedim. Bedevî, "Bunu al. Resûlullah (sas) bunu bana yazmıştı." dedi. Bir de baktım ki, içinde şunlar yazılı: *"Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, Peygamber (sas) Muhammed'ten, Ukl'un bir kolu olan Benî Züheyr b. Ukayş'a bir mektuptur. Bilinmelidir ki, eğer onlar Allah'ın birliğine ve Muhammed'in Allah'ın Elçisi olduğuna şahadet eder, müşriklerden alakalarını keser, ganimetlerinde humusu (beşte biri) ikrar eder, Resûlullah'ın hissesini ve emanetini kabul ederlerse onlar Allah ve Resûlü'nün güvencesindedirler."* İnsanlar veya bazı insanlar ona, "Bize anlatabileceğin, Resûlullah'tan bir şey işittin mi?" dediler. Bedevî, "Evet" dedi. Onlar, "Öyle ise, Allah sana rahmet etsin, bize anlat." dediler. Bedevî, "Onun şöyle dediğini işittim: 'Kim göğsündeki kin ve öfkenin çoğundan kurtulmak istiyorsa sabır ayının tamamını ve her aydan üç günü oruç tutsun.'" İnsanlar veya bazı insanlar ona, "Bunu Resûlullah'tan mı işittin?" dediler. Bedevî, "Görüyorum ki, siz benim Resûlullah'a yalan

söylediğimden korkuyorsunuz. Vallahi, bugün artık size hadis anlatmayacağım.” dedi.

*Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki:
Bize Lût b. Yahya el-Ezdî haber verdi; dedi ki:*

Resûlullah (sas) Gamid kabilesinden Ebû Zıbyân el-Ezdî’ye bir mektup yazdı. Mektubunda onu ve kavmini İslâm’a davet ediyordu. Ebû Zıbyân, kavminden bir grupla Resûlullah’ın davetine Mekke’de icabet etti. Onlardan bazıları şunlardı: Süleym’in çocukları Mihnef, Abdullah ve Züheyr ile Abdüşems b. Afîf b. Züheyr. Bunlar Mekke’de Resûlullah’ın yanına gelenlerdi. el-Cahin b. el-Murakka’, Cündeb b. Züheyr, Cündeb b. Ka’b ise Resûlullah’ı Medine’de ziyaret ettiler. Daha sonra kırk kişi ile birlikte el-Hakem b. Mugaffil geldi. Mekke’de kırk kişi Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Resûlullah (sas) Ebû Zıbyân’a bir mektup yazdı. O, Resûlullah’ın sohbetinde bulunmuştu ve Ömer dönemine yetişti.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bana Cemîl b. Mersed anlattı; dedi ki:

Habîb b. Amr adında Ecâîlerden bir adam Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) ona bir mektup yazdı. Mektupta şunlar yazılı idi: “Bu, Resûlullah Muhammed’ten, Benî Ecâ’ın kardeşi Habîb b. Amr’a ve onun kavminden Müslüman olanlara bir mektuptur. Eğer namaz kılıp zekât verirse, köyünde veya çölünde bulunan malı ve suyu ona aittir. Allah’ın ahdi ve Resûlullah’ın zimmeti bunun üzerindedir.”

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Tay kabilesinden Benî Buhtür’den bir adam anlattı; dedi ki:

el-Velîd b. Câbir b. Zâlim b. Hârise b. Attâb b. Ebû Hârise b. Cüdey b. Tedûl b. Buhtür Resûlullah’ın (sas) yanına geldi ve Müslüman oldu. Resûlullah (sas) ona bir mektup yazdı. O mektup el-Cebeleyn’de akrabalarının yanındadır.

Bize Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O Ebû Ma’ser’den, o Yezîd b. Rûmân, Muhammed b. Ka’b ve Yezîd b. İyâd b. Cu’dübe el-Leysî’den, o da ez-Zührî’den ve diğerlerinden rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Abdullah b. Avsece el-Urenî ile birlikte, Sim'ân b. Amr b. Kurayt b. Ubeyd b. Ebû Bekir b. Kilâb'a bir mektup gönderdi. Abdullah b. Avsece Resûlullah'ın mektubunu su kırbasına yama yaptı. Bu yüzden kendilerine Benî er-Râki (Yamacı oğulları) denildi. Sonra Sim'ân Müslüman oldu ve Resûlullah'ın (sas) yanına gelerek şöyle dedi:

Verd kabilesine güvence verdiğin gibi beni de affet. Ta ki, yanınıza geldiğimde Verd kabilesinden daha suçlu bir halde gelmeyeyim.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Hammâd b. Seleme'den, O el-Haccâc b. Ertât'tan, o da Ebû İshâk el-Hemdânî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) mektubu el-Urenî'ye geldi; onu kovasına yama yaptı. Bunun üzerine kızı kendisine, “Başına büyük bir felaket gelecektir. Arapların efendisinin bir mektubu sana geliyor, sen ise onu kovana yama yapıyorsun.” dedi. Daha sonra Resûlullah'ın (sas) bir grup askeri onun bulunduğu yerden geçti. Ona ait her şeyi mübah kıldılar. Bunun üzerine Müslüman oldu ve Resûlullah'ın (sas) yanına gelerek durumu ona bildirdi. Resûlullah (sas) kendisine, “*Müslümanların taksiminden önce bir mal elde edersen senin o maldaki hakkın daha fazladır.*” dedi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Amr b. Abdurrahman ez-Zührî'den, o da Zâmil b. Amr el-Cüzâmî'den rivayet etti; dedi ki:

Ferve b. Amr el-Cüzâmî Belkâ toprağındaki Ammân'da ya da Mu'ân'da Rum valisi idi. Müslüman oldu ve Müslümanlığını bir mektupla Resûlullah'a bildirdi. Mektubu da, kavminden Mes'ûd b. Sa'd adlı birisi ile gönderdi. Ayrıca Resûlullah'a beyaz bir katır, bir at, bir eşek, yumuşak elbiseler ve altın yaldızlı ipekten yapılmış bir kaftan da gönderdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona şöyle bir mektup yazdı: “*Resûlullah Muhammed'ten Ferve b. Amr'a bir mektuptur. Allah'a hamdden sonra bil ki, elçin bize geldi, bildirmek istediklerini bize iletti ve sizin taraflardan bize haberler getirdi. Müslüman olduğunu ve Allah'ın seni kendi dinine hidayet ettiğini bize haber verdi. Eğer doğru işler yapar, Allah ve Resûlü'ne itaat eder, namaz kılar ve zekâtı verirsen Müslümanlığın devam eder.*” Ayrıca Resûlullah (sas) onun elçisi Mes'ûd b. Sa'd'a on iki buçuk ukıyye gümüş verilmesi için Bilâl'e emir verdi. [Dedi ki:] Ferve'nin Müslüman oluşu Rum kralının kulağına gitti; onu çağırdı ve “Dininden dön seni sahipleniriz.”

dedi. Ferve ise “Ben Muhammed’in (sas) dininden asla ayrılmayacağım. Üstelik sen de biliyorsun ki, İsa (a) onu müjdelemiştir. Fakat sen krallığına kıyamıyorsun.” dedi. Bunun üzerine Rum kralı, Ferve’yi hapsetti, sonra onu hapisten çıkardı, onu öldürdü ve astı.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Sa’îd b. Ebû Arûbe’den, o Katâde’den, o da Benî Sedûs kabilesine mensup bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Bekir b. Vâil’e şöyle bir mektup yazdı: “Allah’a hamdden sonra, Müslüman olunuz ki, kurtuluşa eresiniz.” Katâde dedi ki: Resûlullah’ın mektubunu okuyacak bir adam bulamadılar. Nihayet Benî Dubey’a b. Rebî’a’dan bir adam geldi ve mektubu okudu. Bu kabileye Benî el-Kâtib (yazıcı oğulları) denilirdi. Onlara Resûlullah’ın (sas) mektubunu getiren şahıs Zıbyân b. Mersed es-Sedûsî idi.

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Mu’temir’den, o Atâ adında arkadaşlarından bir adamdan, o da Abdullah b. Yahya b. Selmân’dan rivayet etti; dedi ki:

Su’ayr b. Addâ’nın bir oğlu, bana Resûlullah’a ait bir mektup gösterdi. Resûlullah şöyle diyordu: “Resûlullah Muhammed’ten Su’ayr b. Addâ’ya mektuptur. Bil ki, ben Rahîh kuyusunu sana geri verdim. Yolculardan arta kalan su senindir.”

Bize Ali b. Muhammed haber verdi. O Yezîd b. İyâd’tan, o da ez-Zührî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Himyer kabilesinden el-Hâris, Mesrûh ve Nu’aym b. Abdükülâl’e şöyle bir mektup yazdı: “Sizler Allah’a ve O’nun Resûlü’ne iman ettiğiniz sürece güvendesiniz. Bir olan ve ortağı bulunmayan Allah Musa’yı ayetleriyle gönderdi. İsa’yı da kelimeleriyle yarattı. Yahudiler, ‘Uzeyr Allah’ın oğludur.’ dediler. Hristiyanlar da, ‘Allah üç ilahtan biridir; İsa Allah’ın oğludur.’ dediler.”

Resûlullah (sas) mektubu Ayyâş b. Ebû Rebî’a el-Mahzûmî ile gönderdi ve ona dedi ki: “Onların topraklarına vardığında geceleyin girme; sabah oluncaya kadar bekle. Sonra güzelce abdest al, iki rekât da namaz kıl ve Allah’tan kazanç ve kabul edilmeyi dile; Allah’a sığın ve mektubumu sağ

eline al. Sonra onu yine sağ elinle onların sağ ellerine koy. Onlar kabul edeceklerdir. Ayrıca onlara **“Kitap ehlinde ve putperestlerden olan inkârcılar, kendilerine apaçık bir belge gelene kadar dinlerinden vazgeçecek değillerdi.”**^[180] ayetiyle başlayan sureyi oku. Bitirdiğinde, ‘Muhammed iman etti, ben de iman ettim ve ben müminlerin ilkiyim.’ de. Kuşkusuz bu takdirde, sana gelecek (aleyhteki) bütün deliller iptal edilecek ve bütün süslü yazıların nuru gidecektir. Onlar sana okuyacaklardır; eğer anlaşılmayacak şekilde okurlarsa onlara, ‘Tercüme edin.’ de ve şunu ekle: **“Allah’ın indirdiği kitaba inandım; aranızda adaletle hükmetmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz de sizedir. Bizimle sizin aranızda tartışılacak bir şey yoktur. Allah hepimizi bir araya toplar; dönüş onadır.”**^[181] Müslüman oldukları zaman, yanlarına vardıklarında secde ettikleri üç dallarının ne olduğunu onlara sor. Onlardan biri ılgın ağacından olup beyaza çalan sarı renkte idi; diğeri bambu ağacı (hayzaran) gibi düğümlü idi. Simsiyah olanı ise abanos ağacına benziyordu. Sonra o dalları çıkar ve onların çarşısında yak.”

Ayyâş dedi ki: Resûlullah’ın (sas) bana emrettiklerini yapmak için yola çıktım. Derken onların yanına vardım; baktım ki, insanlar güzel elbiselerini giymişler. [Dedi ki:] Onlara bakmak için yanlarından geçtim; nihayet üç evin kapısındaki büyük perdelerin yanına gittim. Perdeyi kaldırdım ve ortadaki kapıdan içeri girdim; evin ortasında oturan insanların yanına vardım. Onlara, “Ben Allah’ın Elçisi’nin elçisiyim.” dedim ve Resûlullah’ın (sas) bana emrettiklerini yapmaya başladım. Onlar da kabul ettiler. Her şey Resûlullah’ın (sas) dediği gibi oldu.

Yine ilk isnad ile dediler ki:

Resûlullah (sas) Abdülkays’a şöyle bir mektup yazdı: “Resûlullah Muhammed’ten el-Ekber b. Abdülkays’a bir mektuptur. Bilinmelidir ki Abdülkaysoğulları, cahiliye döneminde büyük işler (saldırıları) yapmışlardır. Ama bugün Allah ve Resûlü’nün güvencesi altındadırlar. Ancak onlar verdikleri sözü yerine getirmek zorundadırlar. Azık temin etme yolundan alıkonmamak ve yağmurdan menedilmemek onların hakkıdır. Onlar ayrıca, olgunlaşması zamanında meyvanın çevresinde dolaşmaktan mahrum edilmeyeceklerdir. el-Alâ b. el-Hadramî *Bahreyn*’in karasında ve denizinde, mukim iken ya da yolculuk sırasında ve bölgeden çıkan her şey konusunda

Resûlullah'ın (sas) emînidir. *Bahreyn* ehli de zulme karşı onun koruyucuları, zalime karşı onun yardımcıları ve savaşlarda onun destekçileridir. Onlar bu konuda Allah'ın ahdi ve sorumluluğu altındadırlar. Hiçbir sözü değiştiremez ve bir ayrılık düşünemezler. Ganimet konusunda Müslümanların ordusuna ortak olmak, hükümde adaleti gözetmek ve gidişatta âdil davranmak onların hakkıdır. Bu, her iki tarafın da değiştiremeyeceği bir hükümdür. Allah ve onun elçisi onların üzerine şahittir.”

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) *Hadramevt*'in kral ve büyüklerinden Zür'a, Kahd, el-Bessî, el-Buhayrî, Abdükülâl, Rebî'a ve Hucr'a mektup yazdı. Şair onların bazı krallarını şöyle methetmiştir:

*Herkes bilsin ki, bütün insanların en hayırlısı Kahd,
Ve Abdükülâl'dir. Diğer insanlar daha sonra gelir.*

*Bir diğeri Zür'a'yı methederken şöyle der:
Herkes bilsin ki, Muhammed'ten sonra insanların en hayırlısı,*

Müslüman oldukları takdirde Zür'a ve Buhayrî'dir.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) es-Semâve kralı Nüfâse b. Ferve ed-Di'lî'ye bir mektup yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Uzre'ye, bir kemik üzerine yazılmış bir mektup gönderdi. Mektubu da Benî Uzre'den bir adam ile gönderdi. Benî Sa'd Hüzeym'den bir adam olan Verd b. Mirdâs ona saldırdı ve kemiği kırdı. Sonradan Müslüman oldu ve *Vâdilkurâ* ya da *el-Karade* gazvesinde Zeyd b. Hârise ile birlikte şehid oldu.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Mutarrif b. el-Kâhin el-Bâhilî'ye şöyle bir mektup gönderdi: “Bu, Resûlullah Muhammed'ten, Mutarrif b. el-Kâhin'e ve Bâhile kabilesinden olup *Bîşe*'de^[182] yaşayanlara bir mektuptur. Bilinmelidir ki, içinde hayvanların otlağı ve istirahat yeri bulunan beyaz bir toprağı ihya eden bir kimse, o toprağın sahibidir. Onlar her otuz sığırdan bir büyük sığır, her kırk koyundan bir yaşında bir oğlak ve her elli deveden büyük bir koyun vermek zorundadırlar. Ancak zekâtı veren kişi, hayvanların meralarında onları tasadduk edecektir. Onlar Allah'ın emanı ile güvence altındadırlar.”

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Bâhile kabilesinden Nehşel b. Mâlik el-Vâilî'ye şöyle bir mektup yazdı: “Allah'ım! Senin adınla başlıyorum. Bu,

Müslüman olup namaz kılan, zekât veren, Allah’a ve O’nun Resûlü’ne itaat eden, ganimetten Allah’ın hakkı olan beşte biri ve Peygamber’in hissesini veren ve müşriklerden ayrılan Nehşel b. Mâlik ve Benî Vâil’den onunla birlikte hareket edenlere bir mektuptur. Kuşkusuz o Allah’ın güvencesindedir ve Muhammed bütün zulümleri ondan uzaklaştırmıştır. Onlar yerlerinden uzaklaştırılmayacaklar ve öşürleri toplanmayacaktır. Onların zekât toplayıcıları kendilerinden olacak.” Bunu Osman b. Affân yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Sakîf kabilesine bir mektup yazdı. Mektubunda, kendilerinin Allah ve Muhammed b. Abdullah’ın güvencesinde olduklarını yazdı. Mektubu Hâlid b. Sa’îd yazdı, Hasan ve Hüseyin de şahitlik yaptılar. Resûlullah (sas) mektubu Nümeir b. Hareşe’ye verdi.

[Dediler ki:] Sakîf heyeti Resûlullah’tan (sas) *Tâif*’in harem bölgesi ilan edilmesini istedi. Resûlullah (sas) onlara şunları yazdı: *“Bu Muhammed Resûlullah’tan, müminlere bir mektuptur. Bilinmelidir ki, Tâif’in dikenli ağaçları ve av hayvanları budanamaz. Bunu ihlal eden biri bulunursa tutuklanır ve Resûlullah’a bildirilir. Bu, Resûlullah Muhammed b. Abdullah’ın emridir.”* Hâlid b. Sa’îd, *“(Burada yazılanlar) Peygamber (sas) Muhammed b. Abdullah’ın emriyledir. Resûlullah’ın emrettiği şeyler konusunda nefesine zulmetmemesi için hiç kimse bu emri çiğnemesin.”* diye yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Sa’îd b. Süfyân er-Ri’lî’ye şöyle bir mektup yazdı: *“Bu, Resûlullah’ın Sa’îd b. Süfyân er-Ri’lî’ye verdikleridir. es-Süvârikiyye hurmalığını ve sarayını ona verdi. Kimse bunda ona karşı hak iddia edemez; hak iddia edenler haksızdır ve onun hakkı haktır.”* Mektubu Hâlid b. Sa’îd bunu yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Utbe b. Ferkad’a şöyle bir mektup yazdı. *“Bu, Resûlullah’ın Utbe b. Ferkad’a verdikleridir. Ona Mekke’de bir evin yerini verdi. Evini, Mervâ’dan sonraki kısımda bina edecektir. Kimse bunda ona karşı hak iddia edemez; hak iddia edenler haksızdır ve onun hakkı haktır.”* Mektubu Mu’âviye bunu yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Seleme b. Mâlik es-Sülemî’ye şöyle bir mektup yazdı: *“Bu, Resûlullah’ın Seleme b. Mâlik es-Sülemî’ye verdikleridir. Kendisine, Zâtülhanâzî ile Zâtülesâvid arasındaki bölgeyi verdi. Kimse bunda ona karşı hak iddia edemez.”* Ali b. Ebû Tâlib ile Hâtub b. Ebû Belte’a buna şahitlik yaptılar.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Kelb kabilesinden olan Benî Cenâb'a şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Muhammed Resûlullah'tan, Benî Cenâb ve onlarla birlikte hareket eden ve onları destekleyenlere, namaz kılmak, zekât vermek, iman ve ahde vefa konusunda bir mektuptur. Onlar, kendi başlarına yayılan her beş deve için ayıplı olmayan bir koyunu zekât vereceklerdir. Yük hayvanları kendilerininindir. Tatlı su kaynakları ve yağmur suları da onlara aittir. Emin bir kişi bu işleri yerine getirir. Onlardan ilave bir şey alınmaz."* Sa'd b. Ubâde, Abdullah b. Enîs ve Dihye b. Halîfe el-Kelbî buna şahitlik yaptılar.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) şöyle bir mektup yazdı: *"Bu Resûlullah Muhammed'ten, Mehrî b. el-Ebyad'a bir mektuptur. Mehre kabilesinden iman edenlere hücum edilmeyecek, malları talan edilmeyecek ve kendileriyle savaşılmayacaktır. Ancak onlar da İslâm şeriatını yerine getirmekle mükelleftirler. Şeriatı değiştiren Allah'a karşı savaş ilan etmiş olur. Allah'a iman eden, Allah ve Resûlünün güvencesindedir. Yolda bulunan bir şey, sahibine iade edilir. Kendi başlarına yayılan hayvanlar da sahiplerine aittir. Hac ibadeti esnasında kirli kalmak günahıdır. Hacta şehvet çağrıştıran konuşmalar yapmak fasıklıktır."* Muhammed b. Mesleme el-Ensârî bunu yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Has'am'a şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Muhammed Resûlullah'tan, Bîşe'nin yakın çevresinde ve çöllerinde yaşayan Has'am'a bir mektuptur. Bilinmelidir ki, cahiliye döneminde akıttığınız bütün kanlar sizden düşürülmüştür. Elinde su birikintisinden sulanan bir tarla veya yağmur ya da çiğ ile sulanan kıraç bir yer bulunup da, bir darlık ve sıkıntı olmadan elindekini imaret yoluyla arttıran bir kimse, onları kullanmak ve ürünlerini yemek hakkına sahiptir. Akarsu ile sulanan ürünlerden onda bir, havuz vb. suyu ile sulanan ürünlerden ise beşte bir vergi vermek mecburiyetindedirler."* Cerîr b. Abdullah ve orada hazır bulunanlar buna şahitlik yaptılar.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Sümâle ve el-Huddân heyetine şöyle bir mektup yazdı: *"Bu Muhammed Resûlullah'tan, Suhâr'ın sahil kesimlerinin çöllerinde ve iç kesimlerinde yaşayanlara bir mektuptur. Hurmalar bir yere yığılmadan belli bir ölçek ya da kap ile hurmadan vermek onlar için söz konusu değildir. Fakat hurma yığınının, her on yükten bir yük vermek mecburiyetindedirler."* Sayfayı yazan Sâbit b. Kays b. Şemmâs'tır. Sa'd b. Ubâde ve Muhammed b. Mesleme de şahitlik yaptılar.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Ezz kabilesinden Bârik'a şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Muhammed Resûlullah'tan Bârik'a bir mektuptur. Bârik'tan bir istek olmadıkça onların meyvaları koparılmayacak, bahar ya da yaz mevsiminde topraklarında hayvan otlatılmayacaktır. Otlatmak konusunda sıkıntı bulunduğu veya otlakların kıt olduğu zamanlarda onlara uğrayan Müslümanlar üç gün misafir edileceklerdir. Meyvaları olgunlaşınca oradan geçecek yolcuların, alta düşenleri toplamak suretiyle yanında götürmeden, sadece karınlarını doyurma hakları vardır."* Bu mektuba Ubeyde b. el-Cerrâh ve Huzeyfe b. el-Yemân şahitlik ettiler. Mektubu Übey b. Ka'b yazdı.

[Dediler ki:] Vâil b. Hucr memleketine dönmek istediği zaman Resûlullah (sas) ona bir mektup yazdırdı. Vâil, *"Ya Resûlullah! Benim kavmime bir mektup yaz."* dediğinde Resûlullah (sas) şöyle dedi: *"Ey Mu'âviye! Abâhile'nin meliklerine yaz; onlar namaz kılsınlar ve zekât versinler. Zekât kendi kendine otlayan hayvanlara düşer. Evde beslenen hayvanlar ise sahibine aittir. Karıştırmak, aldatmak, değiş-tokuş yapmak, zekâtı ayağa getirmek ya da zekât mallarını uzağa götürmek ve başkasına ait sürüye katmak yoktur. Onlar, Müslümanların askerî müfrezelerine yardım etmekle yükümlüdürler. Her on kişi, iyi bir deve (veya at) yükü vergi vermekle mükelleftir. Bundan fazlasını alan, faiz almış olur."*

Vâil, *"Ya Resûlullah! Cahiliye dönemindeki toprağım için de bana bir mektup yaz."* dedi. Himyer ve Hadramevt melikleri ona şahitlik etmişlerdi. Resûlullah (sas) onun için şöyle yazdı: *"Bu, Peygamber (sas) Muhammed'ten Hadramevt meliki Vâil'e bir mektuptur. Durum şundan ibrettir; sen Müslüman oldun ve elindeki toprakların ve kalelerin senin olduğuna karar verdim. Senden alınacak olan onda birdir. Bu konuda iki âdil insan karar verecektir. Ayrıca din ve peygamber ayakta kaldığı ve Müslümanlar da Peygamber'e yardımcı oldukları sürece bu topraklarda zulme uğramayacağına karar verdim."*

[Dediler ki:] Kinde kabilesinden el-Eş'as ve diğerleri, Hadramevt'teki bir vadi hakkında Vâil ile münakaşa ettiler. Davayı Resûlullah'ın (sas) yanına götürdüler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Vâil b. Hucr için bu mektubu yazdı.

[Dediler ki:] Resûlullah (sas) Necrân halkına şöyle bir mektup yazdı: *"Bu, Peygamber (sas) Muhammed'ten Necrân halkına bir mektuptur. Bilinmelidir ki; sarı olsun, beyaz olsun, siyah olsun veya ince kabuklu olsun bütün meyvalarda (üzümlerde) Peygamber'in (sas) onlar üzerinde hükmü"*

vardır. Bunu arttırabilir. Fakat bunun tümünü, ukıyyelerle tartılan 2.000 takım elbise (hulle) karşılığında bırakmış; bunun yerine her bir takım elbise bir ukıyye olmak üzere Receb ayında 1.000 takım ve Safer ayında da 1.000 takım elbise vereceklerdir. Haracın elbiseleri ukıyyeler ölçüsünde artacak ya da azalacak olursa hesabı ona göre yapılır. Nocrân halkının aldığı zırhlar, at, deve ya da eşya onlardan alınır; ancak bu hesaba dâhil edilir. Nocrân halkı elçilerimi yirmi gün veya daha az bir sürede ağırlamakla yükümlüdürler. Benim elçilerim otuz günden fazla tutulamazlar. Eğer Yemen’de karışıklık varsa, Nocrân halkı otuz zırh, otuz at ve otuz deveyi elçilerime emaneten vermekle yükümlüdürler. Eğer elçilerime emaneten verdikleri zırh, at ya da develer helak olacak olursa elçilerim onları tazmin etmek ve sahiplerine geri ödemekle mükelleftirler. Nocrân ve çevresindeki ahalinin nefisleri, dinleri, malları, orada hazır olan ve olmayan mensupları, manastır ve kiliseleri Allah’ın koruması ve Peygamber (sas) Muhammed’in güvencesi altındadır. Hiçbir piskoposun görevi, hiçbir rahibin rahipliği, hiçbir kilise hizmetçisinin hizmeti, faiz ve cahiliye dönemine ait kan parası olmamak kaydıyla, az veya çok, elleri altında bulunan malları değiştirilmeyecektir. Onlardan hak talep eden olursa, zalim de mazlum da olmayacaklar ve aralarında adalet ve insafla hükmedilecek. Ticaret erbabından biri faiz yiyecek olursa benim güvencem onun için söz konusu değildir. Nocrânlılardan hiçbirini diğerinin suçu ile muaheze edilemez. Eğer nasihati kabul edip zulme uğramaksızın ıslah olurlarsa, bu sahifede yazılanlar, ebedi bir şekilde ve kıyamete kadar Allah ve Resûlü’nün güvencesi altındadır.” Bu mektuba Ebû Süfyân b. Harb, Gaylân b. Amr, Mâlik b. Avf en-Nasrî, el-Akra b. Hâbis, Belî’nin kardeşi el-Müstevrid b. Amr, el-Muğîre b. Şu’be ve Ebû Bekir’in kölesi Âmir şahitlik yaptılar.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Dûme (Dûmetülcendel) ehlinden bir şeyh anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ükeydir kabilesine bu mektubu yazdı ve mektubu bana gösterdi. Ben onu okudum ve bir nüshasını aldım. Mektup şöyle: “Rahman ve Rahim Olan Allah’ın Adıyla... Bu, Resûlullah Muhammed’ten, Dûmetülcendel ve civarında Allah’ın kılıcı Hâlid b. Velîd ile birlikte putları ve sanemleri kökten kaldırıp İslâm’ı kabul eden Ükeydir’e bir mektuptur. Bilinmelidir ki, toprak yüzeyinde akan az sular, işlenmemiş topraklar, yüksek tepeler, sınır konulmamış topraklar, yüksekçe yapılan zırhlar, silah,

at ve kaleler onun (Ükeydir'in) olacaktır. Humustan sonra imaret gören topraklardaki hurmalar ve akarsular da sizin olacaktır. Sizin hayvanlarınız hiçbir otlaktan çevrilmez, istedikleri yerde otlayabilirler. Öte yandan, farz olan mallarınızdan arta kalanlar diğerlerine ilave edilmez. Ziraatın hiçbir şeklinden men edilmezsiniz. Eskiden dikilmiş hurmalardan ancak onda bir alınır. Namazı vaktinde kılacaksınız, zekâtı da hakkıyla vereceksiniz. Bu konuda ahit ve sözleşme altındasınız. Doğru hareket ve verilen sözleri yerine getirme beklentisi içinde olmak sizin hakkınızdır. Bu mektuba Allah (c) ve hazır olan Müslümanlar şahitlik yaptılar.”^[183]

Muhammed b. Ömer dedi ki: *Dûme*, *Eyle* ve *Teymâ* ahalileri, Arapların Müslüman olduklarını görünce korkmaya başladılar. [Dedi ki:] *Eyle* meliki Yuhanna b. Ru'be, Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve Ükeydir'e mektup gönderdiği gibi kendisine de göndermesini arzu etti. Resûlullah'ın (sas) yanına geldiğinde Şâm ve Yemen halkından bazıları, yine Deniz (*Bahreyn*) halkı ve *Cerbâ* ile *Ezruh* halkından bazıları da onunla birlikteydi. Resûlullah (sas) onlarla anlaştı, belli miktarda onlara cizye koydu ve onlara bir de mektup yazdı. Mektup şöyle idi: “*Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla... Bu, Allah'tan ve Resûlullah Muhammed'ten Yuhanna b. Ru'be ve Eyle halkının gemileri, karadaki ve denizdeki vasıtaları için yazılmış bir güvencedir. Onlar için ve onlarla birlikte hareket eden Şâm halkı, Yemen halkı ve deniz ahalisi için Allah ve Resûlü'nün güvencesi vardır. Dinde bir bidat çıkaran bir kimsenin malı onu kurtaramaz. Ayrıca onun malı, diğer insanlar için helaldir. Onlar istedikleri bir sudan, karada ya da denizde gitmek istedikleri bir yoldan men edilmezler.*” Bu mektubu, Resûlullah'ın (sas) izniyle Cüheym b. es-Salt ve Şürahbîl b. Hasene yazdılar.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ya'kûb b. Muhammed ez-Zaferî anlattı. O Âsım b. Ömer b. Katâde'den, o Abdurrahman b. Câbir'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Yuhanna b. Ru'be Resûlullah'ın (sas) yanına geldiği gün, perçemine bağlı, altından bir haç gördüm. Yuhanna Resûlullah'ı (sas) görür görmez onu tekfir edip başı ile işaret etti. Resûlullah (sas) ona işaret ederek başını kaldırmasını istedi ve o gün onunla anlaştı. Ayrıca ona Yemen'de yapılan bir kürk hediye edip Bilâl'in yanında ağırılanmasını emretti. [Dedi ki:] Hâlid b. Velîd, Ükeydir'i Resûlullah'ın (sas) yanına getirdiğinde onun üzerinde altından bir haç ve atlastan parlak bir elbise vardı.

Sonra söz birinci raviye geldi; Muhammed b. Ömer dedi ki:

Ezruh halkının mektubunu yazdım; içinde şunlar yazılı idi: “Rahman ve Rahim Olan Allah’ın Adıyla... Bu, Peygamber (sas) Muhammed’ten Ezruh halkına bir mektuptur. Bilinmelidir ki, onlar Allah ve O’nun elçisi Muhammed’in güvencesi altındadırlar. Onlar, her yılın Receb ayında, halis altından tam 100 dinar ödemekle yükümlüdürler. Allah, Müslümanların onlara karşı dürüst davranacakları ve iyilikte bulunacakları hususunda kefildir. Allah ayrıca endişe duyduklarında, korku veya tazir dolayısıyla onlara iltica eden Müslümanlara da kefildir. Muhammed, çıkmak (onlarla savaşmak) istediğinde, onlara haber verinceye kadar güvencededirler.” [Dedi ki:] Resûlullah (sas) Eyle halkına her yıl 300 dinar cizye koydu. Eyle halkı 300 adam idi.

Resûlullah (sas), Cerbâ ve Ezruh halkına şöyle bir mektup yazdı: “Bu, Peygamber (sas) Muhammed’ten Cerbâ ve Ezruh halkına bir mektuptur. Onlar Allah ve Muhammed’in güvencesi altındadırlar. Her yılın Receb ayında, halis altından tam 100 dinar ödemekle yükümlüdürler. Allah onların üzerine kefildir.”

Resûlullah (sas) Maknâ halkına, Allah ve Muhammed’in güvencesi altında olduklarına, ürettikleri dokuma ve meyvalarının dörtte birini vermekle yükümlü olduklarına dair bir mektup yazdı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: İbn Ebû Zi’b haber verdi; dedi ki: Bize Tev’eme’nin mevlası Sâlih haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) Maknâ halkının ürettikleri dokuma ve meyvalarının dörtte birini almak üzere onlarla anlaştı.

Muhammed b. Ömer dedi ki:

Maknâ ahalisi deniz sahilinde yaşayan Yahudiler idi. Cerbâ ve Ezruh ahalisi de Yahudi idiler.



[172] Kisra, Arapların Sasani hükümdarları için kullandıkları bir kelimedir. Sasani hükümdarı Husrev’in Süryanice’den almış olduğu

“Kesra” ismi Arapçalaştırılarak “Kisra” şeklinde talaffuz edilmiştir (M).

[173] Mukavkıs, Hz. Peygamber’in davet mektubu gönderdiği hükümdarlardan birisidir. Asıl adı Cureyc b. *Minâ* (Gregorie b. Menes) olan Mukavkıs *Mısır* ve *İskenderiye* hükümdarlığını yapmıştır (M).

[174] Bir ukıyye kırk dirhem, bir neş yarım ukıyye olup yirmi dirhemdir (E).

[175] Hûd 11/41.

[176] *İsrâ* 17/ 110.

[177] Neml 27/ 30.

[178] Beni Haşim kabilesiyle Mutayyibunları oluşturanlar (M).

[179] Bakara 2/136.

[180] Beyyine 98/1.

[181] *Şura* 42/15.

[182] Bişe, Tihâme vadilerinden biridir.

[183] Muhammed b. Ömer, mektupta geçen bazı garip kelimeleri açıklamış. Metnin içinde açıklamalarına temas ettim (M).

RESÛLULLAH'IN (SAS) YANINA GELEN ARAP ELÇİLER



• Müzeyne Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Kesîr b. Abdullah el-Müzenî anlattı. O babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

İlk kez Resûlullah'a (sas) elçi olarak gelenler, Mudar'ın Müzeyne kabilesine mensup 400 kişi idi. Bu da hicretin 5. yılı Receb ayında idi. Resûlullah (sas), hicretin onlar için yurtlarında kalmaları suretiyle olduğuna hükmetti ve onlara, “Sizler nerede olursanız Muhacir sayılırsınız. Mallarınızın yanına dönün.” dedi. Onlar da memleketlerine döndüler.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Miskîn ve Ebû Abdurrahman el-Aclânî haber verdiler; dediler ki:

Müzeyne kabilesinden bir grup Resûlullah'ın (sas) yanına geldi; içlerinde Huzâ'î b. Abdünühm vardı. O, kavmi Müzeyne adına Resûlullah'a (sas) biat etti. Onunla birlikte on kişi daha vardı. İçlerinde Bilâl b. el-Hâris, en-Nu'mân b. Mukarrin, Ebû Esmâ, Üsâme, Ubeydullah b. Bürde, Abdullah b. Dürre ve Bişr b. el-Muhtefir vardı.

Muhammed b. Sa'd ve Hişâm'ın dışındakiler dedi ki:

Onların arasında Dükeyn b. Sa'îd ve Amr b. Avf da vardı. [Dedi ki:] Hişâm hadisinde şöyle dedi: Sonra Huzâ'alı adam kavminin yanına gitti, fakat tahmin ettiği gibi onları bulamadı ve durdu. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Hassân b. Sâbit'i çağırdı ve “Huzâ'î'yi şiirinde an, fakat onu hicvetme.” dedi. Bunun üzerine Hassân b. Sâbit şöyle dedi:

Hey! Ben elçi olarak gelen Huzâ'alı'ya bildirmek istiyorum ki,

Vefa zemmi (kötülemeyi) temizler.

*Ayrıca sen Osman b. Amr'ın en hayırlısı,
Ve kıymet zikredildiği zaman en kıymetlisisin.*

*Sen Resûlullah'a (sas) biat ettin ve bu çok hayırlı oldu.
Ve sana büyük bir servet kazandırdı.*

Seni sıkma ya da baş edemediğin bir şeyle kavmini sıkma.

Şiirde yer alan “İdâ” kelimesi, mensup olduğu boy ismidir. [Dedi ki:] Huzâ'alı kalktı ve “Beyler! Adamın şairi size özel bir şiir okudu; Allah aşkına (daha ne duruyorsunuz?)” dedi. Onlar, “Biz senden ayrı olmayız.” dediler. [Dedi ki:] Sonra Müslüman oldular ve Resûlullah'ın (sas) yanına gittiler. Resûlullah (sas) Mekke'nin fethi gününde Müzeyne'nin sancağını Huzâ'îlerden birisine verdi. O gün onlar 1.000 kadar kişi idiler. Kendisine sancak teslim edilen şahıs da, el-Muğaffil Ebû Abdullah b. el-Muğaffil ile Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'in kardeşleri idi.

• Esed Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd anlattı. O da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Hişâm b. Muhammed el-Kelbî haber verdi. O da babasından rivayet etti; dediler ki:

Hicrî 9. yılın başında Benî Esed b. Huzeyme'den on kadar insan Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Onların arasında, Hadramî b. Âmir, Dırâr b. el-Ezver, Vâbisa b. Ma'bed, Katâde b. el-Kâyif, Seleme b. Habîş, Talha b. Huveylid ve Nekâde b. Abdullah b. Halef vardı. Hadramî b. Âmir, “Ya Muhammed! Biz kurak bir yılda ve kapkaranlık bir gecede yürüyerek sana geldik; oysa sen bize bir elçi göndermedin.” dedi. Bunun üzerine **“Müslüman oldular diye sana minnet ediyorlar...”**^[184] ayeti nazil oldu.

Onlarla birlikte, Benî ez-Zinye'den bir kavim de vardı. Onlar, Benî Mâlik b. Mâlik b. Sa'lebe b. Dûdân, b. Esed'tirler. Resûlullah (sas) onlara, “Sizler haramdan uzak duran adamlarsınız.” dedi. Onlar ise Benî Abdullah b. Gatafân'ı kastederek, “Bizler Benî Muhavvile gibi değiliz.” dediler.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Süfyân en-Naha'î anlattı. O da Benî Esed'e, sonra Benî Mâlik b. Mâlik'e mensup olan bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Nekâde b. Abdullah b. Halef b. Umeyre b. Muray b. Sa'd b. Mâlik el-Esedî'ye şöyle dedi: *“Ey Nekâde, bana sütü bol, binilebilen fakat yavrusu olmayan bir deve ayarla.”* Nekâde hayvanları arasında araştırdı, fakat o vasıfta bir deve bulamadı. Ancak amcasının oğlu Sinân b. Zafîr'in yanında buldu. Deveyi ondan istedi. Sonra Resûlullah'ın (sas) yanına götürdü. Resûlullah (sas) devenin memelerini meshetti ve Nekâde'ye dua etti. Sonra, sütünden az bir kısım kalıncaya kadar deveyi sağdı ve *“Ey Nekâde! Sütün gelmesine yol açacak kadar biraz bırak.”* dedi. Resûlullah (sas) sütü içti, onun Ashâbı da o devenin sütünden içtiler. Nekâde de Resûlullah'tan (sas) arta kalanı içti. Resûlullah (sas), *“Allah'ım! Bu deveye ve bu deveyi verene bereketini koy.”* dedi. Nekâde dedi ki: Ben, *“Onu getirene de ya Resûlullah!”* dedim. Resûlullah (sas), *“Evet, onu getirene de bereketini koy Allah'ım!”* dedi.

• **Temîm Heyeti**

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O da ez-Zührî'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Abdullah b. Yezîd anlattı. O da Sa'îd b. Amr'dan rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas), en-Nahhâm el-Adevî denilen Bişr b. Süfyân'ı, Huzâ'a'dan Benî Ka'b'ın zekâtlarını almak üzere görevlendirdi. O sıralarda Benî Amr b. Cündeb b. Amr b. Temîm, Huzâ'a'nın çevresine konmuşlardı. Huzâ'alılar zekât için verecekleri hayvanlarını topladılar. Fakat Benî Temîm bu durumu hoş karşılamadı. Sertleşerek kılıç çekmeye başladılar. Bunun üzerine zekât memuru durumu Peygamber'e (sas) haber verdi. Resûlullah (sas), *“Bunlara ne oluyor?”* diyerek, içlerinde Muhacir ve Ensâr'ın bulunmadığı elli Arabın başında Uyeyne b. Bedr el-Fezârî'yi onların üzerine gönderdi. el-Fezârî onlara hücum etti ve on iki erkek, on bir kadın ve otuz çocuğu alıp onları *Medine*'ye getirdi. Bunun üzerine, içlerinde Utârid b. Hâcib, ez-Zibrikân b. Bedr, Kays b. Âsım, Kays b. el-Hâris, Nu'aym b. Sa'd, el-Akra b. Hâbis, Riyâh b. el-Hâris ve Amr b. el-Ehtem'in de bulunduğu Temîm kabilesinin birçok reisi *Medine*'ye geldi.

Denildiğine göre Temîm'den gelenler seksen veya doksan kişi kadardı. Mescid'e girdiler; tam o sırada Bilâl öğle ezanını okuyor ve insanlar Resûlullah'ın (sas) (evden) çıkışını bekliyorlardı. Benî Temîm'den gelenler acele edip Resûlullah'ın (sas) geç kaldığını düşündüler ve "Ey Muhammed! Bizim yanımıza çık." diye bağırdılar. Resûlullah (sas) çıktı; Bilâl kamet getirdi, Resûlullah (sas) öğle namazını kıldı; sonra onlar yanına geldiler. el-Akra b. Hâbis, "Ey Muhammed! Bana izin ver. Vallahi, benim övgüm güzeldir, kötülemem de çok çirkindir." dedi. Resûlullah (sas) ona, "*Sen yalan söyledin. Böyle olan ancak Allah Teâlâ'dır.*" dedi. Sonra Resûlullah (sas) çıktı ve oturdu. Bu kez, Utârid b. Hâcib adındaki hatipleri konuşmaya başladı. Resûlullah (sas) Sâbit b. Kays b. Şemmâs'a, "*Ona cevap ver ey Sâbit!*" dedi. Sâbit ona cevap verdi. Sonra, "Ey Muhammed! Şairimize izin ver de şiir okusun." dedi. Resûlullah (sas) ona izin verdi. ez-Zibrikân b. Bedr ayağa kalkarak şiir okumaya başladı. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Hassân b. Sâbit'e, "*Ona cevap ver.*" dedi. Hassân da onun okuduğu şiir gibi ona cevap verdi. Adamlar dediler ki: "Vallahi onun hatibi bizim hatibimizden daha belağatli, onun şairi bizim şairimizden daha üstün, onlar da bizden daha ahlaklıdır." Bunun üzerine Hucurât suresindeki, "Ey Muhammed! Sana odaların ötesinden seslenenlerin çoğu akletmeyen kimselerdir."^[185] ayeti onlar hakkında nazil oldu. Resûlullah (sas), Kays b. Âsım hakkında, "*Bu adam, göçebelerin efendisidir.*" dedi. Ayrıca Resûlullah (sas) esir ve cariyelerini onlara iade etti ve dışardan gelen elçilere hediyeler verdiği gibi onlara da hediyeler verdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Rebî'a b. Osman anlattı. O da bir şeyhten nakletti; ona haber verdi ki:

Benî Neccâr'dan bir kadın şöyle dedi: "Ben o gün Resûlullah'ın yanına gelen heyete bakıyordum. Her birisi Bilâl'in yanından on iki buçuk ukıyye (gümüş) alıyordu. Onların en küçükleri olan bir çocuk gördüm (Amr b. Ehtem'i kastediyor); Bilâl ona beş ukıyye (gümüş) verdi."

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Abdülkays'tan bir adam anlattı; dedi ki: Bana Benî Ka'b b. Amr b. Temîm'in kardeşi olan Muhammed b. Cenâh anlattı; dedi ki: Süfyân b. el-Uzeyl b. el-Hâris b. Masâd b. Mâzin b. Züeyb b. Ka'b b. Amr b. Temîm'in heyeti Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve Müslüman oldu. Onun oğlu Kays! "Babacığım! İzin

ver de seninle birlikte Peygamber'e (sas) geleyim." dedi. Babası, "Döneceğiz." dedi.

Bana Muhammed b. Cenâh Âsım el-Ahvel'den naklen anlattı; dedi ki: Guneym b. Kays b. Süfyân dedi ki:

Bir yolcu yanımıza geldi ve Resûlullah'ı (sas) bize anlattı. Bunun üzerine çadırda ayağa kalktık ve "Anamız babamız Resûlullah'a (sas) feda olsun." dedik. Ayrıca ben şöyle dedim:

*Yazıklar olsun bana ki,
Saldırgan düşmandan güven içinde olduğum halde,
Muhammed'in hayatında hala onunla tanışmadım.*

Kays b. Süfyân b. el-Uzeyl, el-Alâ b. el-Hadramî ile birlikte, Ebû Bekir zamanında Bahreyn'de vefat etti. Vefatı üzerine şair şöyle dedi:

*Eğer Kays yoluna devam etmiş^[186] ise,
Bilinmelidir ki, o Resûlullah'ı ziyaret etmiş ve Müslüman olmuştu.*

• Abs Heyeti

Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bana Ebü's-Şağb İkrîşe b. Erbed el-Absî ve Benî Abs'tan birçok kimse anlattı; dediler ki:

Benî Abs'tan dokuz kişilik bir heyet Resûlullah'ı (sas) ziyaret etti. Onlar ilk muhacirlerden idiler. Meysere b. Mesrûk, el-Hâris b. er-Rebî -o el-Kâmil idi-, Kanân b. Darim, Bişr b. el-Hâris b. Ubâde, Hidm b. Mes'ade, Sibâ b. Zeyd, Ebü'l-Hısn b. Lokman, Abdullah b. Mâlik ve Ferve b. el-Husayn b. Fedâle bunlardan bazıları idi. Onlar Müslüman oldular. Resûlullah (sas) da onlara hayır duasında bulundu ve "Sizi on adama tamamlayacak bir adam söyleyiniz ki, size bir sancak vereyim." dedi. Hemen Talha b. Ubeydullah Resûlullah'ın (sas) yanına girdi. Resûlullah (sas), onlara bir sancak verdi. Onların parolası "Ey on adam!" şeklinde idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ammâr b. Abdullah b. Abs ed-Di'lî anlattı. O da Urve b. Üzeyne el-Leysî'den

nakletti; dedi ki:

Kureyş'e ait bir kervanın Şâm'dan yola çıktığı haberi Resûlullah'a (sas) geldi. Bunun üzerine Benî Abs'tan bir seriyye gönderdi ve onlara bir sancak verdi. Onlar, "Ya Resûlullah! Biz dokuz kişiyiz. Eğer ganimet elde edersek nasıl paylaşıyoruz?" diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Ben sizin onuncunuzum.*" dedi. Yöneticiler, en büyük sancağın cemaat sancağı olduğunu, imamın da Benî Abs'tan olması gerektiğini kabul ettiler, fakat Benî Abs imamının sancağı yoktu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ali b. Müslim el-Leysî anlattı. O el-Makburî'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Benî Abs'tan üç kişi Resûlullah'ın (sas) yanına gelip şöyle dediler: "Okumuşlarımız bize geldiler ve 'Hicreti olmayanın dini yoktur.' dediler. Bizim de mallarımız ve hayvanlarımız var. Bunlar bizim geçim kaynağımızdır. Eğer hicreti olmayanın dini yoksa biz onları satın hicret edeceğiz." Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Nerede olursanız olun, Allah'tan korkun. Samd ve Câtân'da^[187] bile olsanız Allah amellerinizden hiçbir şeyi eksiltmez.*" dedi. Sonra onlara Hâlid b. Sinân'ı sordu. Onlar, "Onun zürriyeti yoktur ya Resûlullah!" dediler. Resûlullah (sas), "*Bir peygamber gibi değerli idi. Ama kavmi onu zayı etti.*" dedi. Sonra Hâlid b. Sinân'ın hadisini Ashâbına anlatmaya başladı.

• Fezâre Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed b. Ömer el-Cumahî haber verdi. O da Ebû Vecze es-Sa'dî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), hicretin 9. yılında *Tebûk*'ten dönünce, içlerinde Hârice b. Hısn ve el-Hur b. Kays b. Hısn'ın (o heyetin en küçüğü idi) da içinde bulunduğu ondan fazla kişiden oluşan Benî Fezâre heyeti, zayıf develer üzerinde yanına geldiler. Benî Fezâre heyeti İslâm'ı kabul ederek gelmişlerdi. Resûlullah (sas) onlara memleketlerinin durumunu sordu. İçlerinden birisi söz alarak şöyle dedi: "Ya Resûlullah! Memleketimiz çoraklaştı, hayvanlarımız öldü; etrafımız kurudu ve çoluk çocuğumuz aç

kaldı. Bizim için Rabbine dua et.” Bunun üzerine Resûlullah (sas) minbere çıktı ve şöyle dua etti: “*Ya Rabbi! Memleketine ve hayvanlarına su ver, rahmetini genişlet ve ölü olan belden ihyâ et. Allah’ım! Bize can kurtaran, içe sinen, bol, her tarafı kaplayan, her tarafa akıp giden ve her yeri sulayan, acil olan, gecikmeyen, faydalı olan ve zararlı olmayan bir yağmur ver. Allah’ım! Bize azaba yol açan, yakıp yıkan ve helak eden değil, rahmete vesile olan bir yağmur ihsan et. Allah’ım! Bize yağmur ver ve bizi düşmanlarımıza galip kıl.*” Resûlullah’ın (sas) bu duası üzerine hemen yağmur yağmaya başladı; altı gün boyunca gökyüzünü göremediler. Resûlullah (sas) yine minbere çıktı ve şöyle dua etti: “*Allah’ım! Üstümüze değil çevremize yağdır. İlahi! Dağlar ve tepeler üzerine, vadi içlerine ve ağaç köklerine indir.*” [Dedi ki:] Bir elbisenin vücuttan sıyrılması gibi bulutlar Medine’den uzaklaştı.

• Mürre Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdurrahman b. İbrahim el-Müzenî anlattı. O da şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:

Hicretin 9. yılında, Resûlullah’ın (sas) *Tebûk*’ten dönüşünden sonra, on üç kişilik Mürre heyeti Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Başlarında el-Hâris b. Avf vardı. Dediler ki: “*Ey Allah’ın Resûlü! Bizler senin kavminden ve aşiretindeniz. Bizler Benî Lüey b. Gâlib’in neslinden geliyoruz.*” Bunun üzerine Resûlullah (sas) tebessüm etti ve “*Sen aileni nerede bıraktın?*” dedi. el-Hâris, “*Şu mezbeleliğin etrafında.*” dedi. Resûlullah (sas), “*Memleketin durumu nasıl?*” dedi. Adam, “*Vallahi tamamen çoraklaştık. Bizim için Allah’a yalvar.*” dedi. Resûlullah (sas), “*Ya Rabbi, onlara yağmur ver.*” diye dua etti, sonra kendilerine hediye verilmesi için Bilâl’e emir verdi. Bilâl onlara on ukıyye gümüş para verdi. el-Hâris b. Avf’a ise on iki ukıyye verdi. Ardından memleketlerine döndüler. Baktılar ki, Resûlullah’ın (sas) dua ettiği gün memleketlerine yağmur yağmış.

• Sa’lebe Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi, dedi ki: Bana Musa b. Muhammed b. İbrahim anlattı. O Benî Sa’lebe’ye mensup bir adamdan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hicretin 8. senesinde *el-Ci'râne*'den gelirken biz dört kişi olarak yanına gittik ve "Bizler kavmimizin ileri gelenlerinin elçileriyiz. Biz de onlar da İslâm'ı kabul ettik." dedik. Resûlullah (sas) bize ikramda bulunulması için emir verdi. Birkaç gün orada kaldık; sonra ayrılmak için yanına geldiğimizde, Bilâl'e, "*Heyetlere verdiğin gibi bunlara da hediyeler ver.*" dedi. Bilâl içinde gümüş para bulunan ahşaptan oyma bir kap getirdi ve her birimize beş ukıyye verdi. [Dedi ki:] "Yanımızda para yoktu. Bu parayla memleketimize döndük."

• Muhârib Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Sâlih anlattı. O da Ebû Vecze es-Sa'dî'den rivayet etti; dedi ki:

Muhârib heyeti, hicretin 10. yılında, Veda Haccı'nda on kişi olarak geldiler. Sevâ b. el-Hâris ve oğlu Huzeyme b. Sevâ onların arasındaydı. Heyet Remle bt. el-Hades'in evine misafir oldular. Bilâl de onlara sabah-akşam yemek getiriyordu. Heyet Müslüman oldu ve "Biz arkamızdakilere kefiliz." dediler. Oysa o mevsimlerde (*Akabe* bîatleri sırasında) Resûlullah'a (sas) karşı onlardan daha sert ve katı hiç kimse bulunmuyordu. İçlerinde bir adam vardı; Resûlullah (sas) onu tanıyordu. O adam, "Seni tasdik edinceye kadar beni hayatta bırakan Allah'a hamd olsun." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Bu kalpler Allah'ın elindedir.*" dedi. Resûlullah (sas) elini Huzeyme b. Sevâ'nın yüzüne sürdü; yüzü parlamaya başladı. Bütün heyetlere hediyeler verdiği gibi onlara da hediyeler verdi. Sonra ailelerinin yanına döndüler.

• Sa'd b. Bekir Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Şerîk b. Abdullah b. Ebû Nemr'den rivayet etti. O Kureyb'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Benî Sa'd b. Bekir, hicretin 5. yılı Receb ayında Dimâm b. Sa'lebe'yi elçi olarak Resûlullah'a gönderdi. Dimâm, babayiğit, saçı bol ve iki örüğü vardı. Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve onun huzurunda durdu. Ancak Resûlullah'a (sas) birçok soru sordu; Resûlullah'ı peygamber olarak kimin gönderdiğini, ne amaçla gönderdiğini ve İslâm'ın prensiplerinin neler

olduğunu sordu. Resûlullah (sas) bütün bu sorulara cevap verdi. Dimâm kavmine Müslüman olarak döndü ve putları yıktı. Ayrıca Resûlullah'ın (sas) söylediği emir ve yasakları onlara bildirdi. O gün Dimâm'ın yanında Müslüman olmayan hiçbir erkek veya kadın kalmadı. Mescitlerini inşa ettiler ve namaz için ezan okudular.

• Kilâb Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Şeybe b. Amr b. Abdullah b. Ka'b b. Mâlik anlattı. O da Hârice b. Abdullah b. Ka'b'dan rivayet etti; dedi ki:

Kilâb heyeti hicretin 9. yılında on üç kişi olarak Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. İçlerinde Lebîd b. Rebî'a ve Cebbâr b. Selmâ da vardı. Resûlullah (sas) onları Remle bt. el-Hades'in evine aldı. Cebbâr ile Ka'b b. Mâlik arasında bir dostluk vardı. Ka'b heyetin geldiğini duyunca onları karşıladı, ikramda bulundu ve onlara hediyeler verdi. Ardından Ka'b ile birlikte çıktılar ve Resûlullah'ın (sas) huzuruna geldiler. Onlar Resûlullah'a (sas) İslâm'ın selamı ile selam verdiler ve "Ya Resûlullah! Dahhâk b. Süfyân Allah'ın kitabını ve senin emrettiğin sünneti bize getirdi ve bizi Allah'a davet etti. Bizler Allah'a ve O'nun Resûlü'ne icabet ettik. Ayrıca Dahhâk zenginlerimizden zekât alarak fakirlerimize verdi."

• Ruâs b. Kilâb Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Vekî er-Ruâsî haber verdi. O babasından, o da Ebû Râfi Târik b. Alkame er-Ruâsî'den rivayet etti; dedi ki:

Bizim kabileden Amr b. Mâlik b. Kays b. Büceyd b. Ruâs b. Kilâb b. Rebî'a b. Âmir b. Sa'sa'a denilen bir adam Resûlullah'ın (sas) yanına gitti ve Müslüman oldu. Ardından kavminin yanına gelerek onları İslâm'a davet etti. Kavmi ise "Benî Ukayl'in bizden aldıkları mallarımız kadar onlardan aldıktan sonra Müslüman oluruz." dediler. Adamlar Benî Ukayl'in mallarını almak üzere çıktılar. Amr b. Mâlik de onlarla birlikte çıktı. Onların mallarını aldılar; sonra çıkıp aldıkları hayvanları yürütmeye başladılar. Az sonra Benî Ukayl'dan Rebî'a b. el-Müntefik b. Âmir b. Ukayl adında bir adam onlara yetişti ve şöyle diyordu:

*Yayaların başlarına tolga taktıkları bir zamanda,
Ben ancak bir atlıyı vuracağıma yemin ettim.*

Ebû Nufey dedi ki: Ben onlara “Ey gün boyu yürüyenler, kurtuldunuz.” dedim. Ukayl kabilesine mensup olan adam, el-Muhris b. Abdullah b. Amr b. Ubeyd b. Ruâs adında Benî Ubeyd b. Ruâs’tan bir adama yetişti ve onu pazısını incitti; ona zarar verdi. Bunun üzerine el-Muhris atının başını tuttu ve “Ey Ruâslılar!” diye seslendi. Rebî’a, “Benî Ruâs at mıdırılar, yoksa insan mıdırılar?” dedi. Bunun üzerine Amr b. Mâlik, Rebî’a’ya saldırarak onu yaraladı ve öldürdü. [Dedi ki:] Sonra çıktık ve hayvanları yürütmeye devam ettik. Biz *Türebe* denilen yere varıncaya kadar Benî Ukayl de bizi aramaya yöneldiler. Fakat *Türebe* vadisi bizi onlardan ayırdı. Öyle ki, Benî Ukayl bize baktığı halde bir şeye ulaşamıyorlardı. Biz yolumuza devam ettik. Amr b. Mâlik dedi ki: Başımı iki avucumun arasına alalarak “Resûlullah’a (sas) biat edip Müslüman olduğum halde bir adam öldürdüm.” dedim ve ellerimi bir zincirle boynuma bağladım. Sonra Resûlullah’ı (sas) aramak üzere yola çıktım. Resûlullah (sas) benim durumumdan haberdar olmuştu. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Eğer yanıma gelirse zincirden arta kalan elini vururum.*” dedi. [Dedi ki:] Ellerimi çözdüm ve Resûlullah’ın (sas) yanına vardım. Ona selam verdim, benden yüz çevirdi. Sağdan ona gittim bana yüz vermedi; soldan ona gittim bana yüz vermedi. Sonra ona yüz tarafından yöneldim ve “Ey Allah’ın Resûlü! Rab kendisinden razılık istenildiği zaman razı olur. Sen de benden razı ol, Allah senden razı olsun.” dedim. Resûlullah (sas), “*Ben senden razı oldum.*” dedi.

• Ukayl b. Ka’b Heyeti

*Dediler ki, bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki:
Bize Benî Ukayl’dan bir adam haber verdi. O da kavminin
şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:*

Bizden, yani Benî Ukayl’dan Rebî b. Mu’âviye b. Hafâce b. Amr b. Ukayl, Mutarrif b. Abdullah b. el-A’lem b. Amr b. Rebî’a b. Ukayl ve Enes b. Kays b. el-Müntefik b. Âmir b. Ukayl adlarında üç adam Resûlullah’a (sas) elçi olarak gittiler. Resûlullah’a (sas) biat ettiler, Müslüman oldular ve arkalarındaki kavimleri adına da biat ettiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) “*el-Akîk*”i, yani Benî Ukayl’ın *Akîki*’ni onlara verdi. *el-Akîk*, içinde hurma

ağaçları ve çeşmeler bulunan bir arazi idi. Ayrıca Resûlullah (sas) bu münasebetle kırmızı deriye bir belge yazdı. Belge şöyle idi:

“Rahman ve Rahim Olan Allah’ın Adıyla... Bu, Resûlullah Muhammed’in Rebî’a, Mutarrif ve Enes’e verdiği şeyler hakkında bir ahitnamedir. Resûlullah’ı (sas) dinleyip itaat ettikleri, namaz kılıp zekât verdikleri sürece onlara el-Akîk’i verdi. Bir Müslümanın hakkını onlara vermiş değildir.” Mektup Mutarrif’in elindeydi.

[Dedi ki:] Ayrıca Ebû Rezîn’in babası Lakîb b. Âmir b. el-Müntefik b. Âmir b. Ukayl da Resûlullah’a (sas) elçi olarak gitti. Resûlullah (sas) kendisine “en-Nezîm” denilen bir su verdi. Lakîb kavmi adına Resûlullah’a (sas) biat etti. [Dedi ki:] Ebû Harb b. Huveylid b. Âmir b. Ukayl da Resûlullah’ın (sas) yanına gitti. Resûlullah (sas) ona Kur’ân okudu ve İslâm’ı anlattı. Bunun üzerine Ebû Harb, “Allah’a yemin ederim ki, sen Allah’a veya Allah’a kavuşanlara kavuşmuşsun. Sen benzerini asla söyleyemeyeceğimiz güzellikte güzel söz söylüyorsun. Fakat ben, üzerinde bulunduğum din ve beni davet ettiğin şeyler hususunda fal oklarımı atacağım.” dedi ve oklarını atmaya başladı. İlk attığı ok küfür oku çıktı. Tekrar ok attı, aynı durum üç kez tekrar etti. Bunun üzerine Ebû Harb Resûlullah’a (sas), “Bu fal okları, senin gördüğün (küfür dini) dışında hiçbir şey için bana yol vermiyor.” dedi ve kardeşi İkâl b. Huveylid’in yanına döndü ve ona, “Ey İkâl! Senin hayırdan nasibin azdır. Eğer Muhammed b. Abdullah beni İslâm’a çağırır, Kur’ân okur ve Müslüman olduğum takdirde bana *el-Akîk*’i verirse buna ne dersin?” Bunun üzerine İkâl ona, “Vallahi ben Muhammed’in sana ayıracağı araziden daha fazlasını ayırıyorum.” dedi ve atına binerek mızrağıyla *el-Akîk*’in alt kısmına çizgi çizdi, *el-Akîk*’in alt kısmını ve içinde bulunan çeşmeyi aldı. Sonra İkâl Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) onu İslâm’a davet etti ve kendisine, “*Muhammed’in Allah’ın Elçisi olduğuna şehadet eder misin?*” demeye başladı. İkâl ise, “Hübeyre b. en-Nüfâde’nin, Lebân gününde en iyi süvari olduğuna şehadet ederim.” dedi. Resûlullah (sas) yine, “*Muhammed’in Allah’ın Elçisi olduğuna şehadet eder misin?*” dedi. İkâl ise, “Güzel sütün köpüğün altında olduğuna şehadet ederim.”^[188] dedi. Resûlullah (sas) üçüncü kere, “*Şehadet eder misin?*” diye sordu. [Dedi ki:] İkâl şehadet getirip Müslüman oldu.

[Dedi ki:] İbnü’n-Nüfâde, Hübeyre b. Mu’âviye b. Ubâde b. Ukayl’dır. Mu’âviye ise el-Harrâr’ın binicisi idi. el-Harrâr ise atının adı idi. *Lebân* bir yerin adıdır. “*Haysüke*” kelimesi “*Hayruke/senin hayrın*” manasındadır.

[Dediler ki:] el-Husayn b. el-Mu'allâ b. Rebî'a b. Ukayl ve Zü'l-Cevşen ed-Dabbâbî de Resûlullah'ın (sas) yanına gidip Müslüman oldular.

• Ca'de Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: O da Benî Ukayl'a mensup bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

er-Rukâd b. Amr b. Rebî'a b. Ca'de b. Ka'b elçi olarak Resûlullah'ın (sas) yanına gitti. Resûlullah (sas) *el-Felc* ^[189] bölgesinde ona bir yer verdi ve buna dair bir ahitname yazdı. Ahitname onların yanındaydı.

• Kuşeyr b. Ka'b Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O da Benî Ukayl'a mensup bir adamdan rivayet etti. Bize ayrıca Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi; dediler ki:

Kuşeyr kabilesinden bir grup Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Onların içinde Sevr b. Urve b. Abdullah b. Seleme b. Kuşeyr de vardı. Müslüman oldu, Resûlullah (sas) ona bir parça arazi verdi ve onunla ilgili olarak kendisine bir belge yazdı. Onlardan birisi de Hayde b. Mu'âviye b. Kuşeyr idi. Bu durum Huneyn gazvesinden sonra ve Veda Haccı'ndan önce idi. Onlardan birisi de Kurre b. Hübeyre b. Selemetü'l-Hayr b. Kuşeyr idi. O da Müslüman oldu. Resûlullah (sas) ona da (bir yer) verdi ve bir hırka giydirdi. Ayrıca kavmine tasadduk etmesini kendisine emretti, yani zekâta sahip çıkmasını emretti. Bunun üzerine Kurre dönerken şöyle dedi:

*Heyetimiz Resûlullah'a vardığında,
Allah Resûlü hırkayı ona hediye etmişti.*

*Öyle bir cömertten elde etmişti ki,
Tükenmez bir hazineye sahipti.*

*Kurak olduğu halde yeşillenen bir arazi verildi.
Heyetimiz ihtiyaçlarını Muhammed'ten elde etti.*

Hazinesinin üzerinde öyle bir genç vardı ki,

Kervanına yerilmeyi asla kabul etmez.

Aciz ve mütereddit olanların emrine amadedir.

• **Benî el-Bekkâ Heyeti**

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Âmir haber verdi. O da Benî Âmir b. Sa'sa'a kabilesinden olan Abdullah b. Âmir el-Bekkâî'den rivayet etti; dedi ki: Bana ayrıca Muhriz b. Ca'fer anlattı. O Benî Âmir b. Sa'sa'a kabilesinden olan el-Ca'd b. Abdullah b. Âmir el-Bekkâî'den, o da babasından rivayet etti; dediler ki:

Hicretin 9. yılında Benî el-Bekkâ'dan üç kişi Resûlullah'ın yanına gittiler. Birisi Mu'âviye b. Sevr b. Ubâde b. el-Bekkâ idi. Kendisi o sırada 100 yaşındaydı. Onunla birlikte Bişr adında bir oğlu vardı. Birisi de el-Fücey b. Abdullah b. Cünduh e-Bekkâ idi. Bunlarla birlikte sağır olan Amr el-Bekkâî'nin kölesi Abd de vardı. Resûlullah (sas), onların ağırılanmasını emretti ve onlara hediyeler verdi. Onlar da kavimlerine geri döndüler. Mu'âviye, Resûlullah'a (sas), "Müsaade ederseniz, teberrüken bize dokunmanızı istiyorum. Ben yaşlandım. Bu oğlum da bana karşı çok iyi davranıyor. Onun yüzüne elinizi sürer misiniz?" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) elini Bişr b. Mu'âviye'nin yüzüne sürdü, ona birkaç tane siyah keçi verdi ve onlara dua etti. el-Ca'd dedi ki: Çoğu kez Benî el-Bekkâ'ya isabet eden kıtlık onlara bir daha isabet etmedi. Muhammed b. Bişr b. Mu'âviye b. Sevr b. Ubâde b. el-Bekkâ şöyle dedi:

*Babam öyle birisi ki, Resûlullah (sas) meshetmiş onun başını,
Ve hayır ve bereket duasında bulunmuş, onun için.*

*Onun yanına vardığında Ahmed ona siyah keçiler verdi.
Doğurgandı, sütsüz değillerdi onlar.*

*Her akşam mahallenin kablarnı doldururlardı,
Bu doluluk sabahleyin de tekrar ederdi.*

*Onlara bereket ihsan edilmişti,
İhsan eden de bereketlenmişti.*

Benden ona salât ve selam olsun, yaşadığım sürece.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) el-Fücay için bir belge yazdı. Belge şöyle idi: *“Peygamber (sas) Muhammed’ten, Müslüman olup namaz kılan, zekât veren, Allah’a ve O’nun Resûlü’ne (gerekli maddî yükümlülükleri) vermekten çekinmeyen ve ganimetlerden Allah’ın humusunu (beşte birini) ayıran, Peygamber’e ve onun Ashâbına yardım eden, Müslüman olduğuna şehadet eden ve müşriklerden ayrılan el-Fücay’a ve onun tabilerine bir ahitnamedir. Bilinsin ki, o Allah ve Resûlü’nün güvencesindedir.”*

Hişâm dedi ki: Resûlullah (sas) Abdüamr el-Asam’a “Abdurrahman” ismini koydu ve Müslüman olmasına vesile olan Zülkassa suyunu da ona yazdı. Abdurrahman, Suffe Ashâbı’ndan idi.

• Kinâne Heyeti

Bize Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O Ebû Ma’ser’den, O Yezîd b. Rûmân, Muhammed b. Ka’b ve Ebû Bekir el-Hüzelî’den rivayet etti. O eş-Şa’bî, Ali b. Mücâhid, Muhammed b. İshâk b. ez-Zührî, İkrime b. Hâlid b. Âsım b. Amr b. Katâde ve Yezîd b. İyâd b. Cu’dübe’den rivayet etti. O Abdullah b. Ebû Bekir b. Hazm ve Mesleme b. Alkame’den rivayet etti. O Hâlid el-Hazzâ’dan, o da Ebû Kılâbe’den rivayet etti. Ayrıca diğer bazı ehl-i ilim adamlardan da rivayet ettiler ki:

Resûlullah’ın (sas) yanına gelen Arap heyetlerini anlatmalarında değişik sayılar vardır. [Dediler ki:] Vâile b. el-Eska el-Leysî Resûlullah’ın (sas) yanına gitmek üzere yola çıktı. Resûlullah’ın (sas) *Tebûk* için hazırlık yaptığı sırada *Medine*’ye vardı. Onunla birlikte sabah namazını kıldı; Resûlullah (sas), *“Sen kimsin, niçin geldin ve ne istiyorsun?”* dedi. Vâile nesebinden bahsettikten sonra, *“Allah’a ve Resûlü’ne iman etmek için geldim.”* dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *“Öyle ise benim sevdiğim şeyleri yapmak ve hoşlanmadığım şeylerden kaçınmak üzere biat et.”* dedi. Vâile, Resûlullah’a (sas) biat etti ve ailesine dönüp durumu onlara haber verdi. Bunun üzerine babası, *“Vallahi bir daha seninle konuşmayacağım.”* dedi. Fakat onun sözlerini duyan kız kardeşi Müslüman oldu ve onu *Tebûk* seferi için hazırladı. Vâile, Resûlullah’ın yanına dönmek üzere evden çıktı;

fakat Resûlullah'ın (sas) *Tebûk* için yola çıktığını gördü. Bunun üzerine, “Kim beni Resûlullah'ın ardından yetiştirirse oklarım onun olsun.” dedi. Ka'b b. Ucre onu devesine bindirip Resûlullah'a yetiştirdi. Vâile, Resûlullah ile birlikte *Tebûk*'te savaştı. Resûlullah (sas) onu Hâlid b. Velîd ile birlikte *Ükeydir*'e gönderdi. Birçok ganimet elde etti. Oklarını Ka'b b. Ucre'ye vermek için geldi. Ka'b kabul etmek istemedi; okları kendisine geri verdi ve “Ben, seni Allah için bindirmiştım.” dedi.

• Benî Abd b. Adî Heyeti

[Dediler ki:] Benî Abd b. Adî heyeti Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. İçlerinde el-Hâris b. Ühbân, Umeyr b. el-Ahrem ve Mülle'in çocukları Habîb ve Rebî'a, ayrıca kavimlerinden bir grup vardı. Dediler ki: “Ey Muhammed! Bizler Harem ehli ve orada ikamet eden Harem'in en şerefli sakinleriyiz. Seninle savaşmak istemiyoruz. Eğer Kureyş'in dışındakilerle savaşırsan seninle birlikte savaşırız. Fakat biz Kureyş ile savaşmayız. Kuşkusuz bizler seni ve senin kabileni severiz. Eğer yanlışlıkla bizden birisine bir zarar verecek olursan diyeti sana ait olur. Eğer biz yanlışlıkla senin Ashâbından birisine zarar verecek olursak diyeti bize ait olur.” Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Evet*” dedi; onlar da İslâm'a girdiler.

• Eşca Heyeti

[Dediler ki:] Eşca, *Hendek* yılında Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Onlar 100 kişiydiler. Başlarında Mes'ûd b. Ruhayle vardı. Onlar *Sel*^[190] vadisine indiler. Resûlullah (sas) yanlarına gitti ve onlara hurma yüklemelerini emretti. Bunun üzerine, “Ey Muhammed! Kavmimizden bile senin kadar bize yakın ve sayıca az kimse bilmiyoruz. Kuşkusuz biz senin ve kavminin yaptığı savaşlardan sıkıldık. Seninle barışmaya geldik.” dediler. Resûlullah (sas) onlarla barıştı. [Deniliyor ki:] Resûlullah (sas) Benî Kurayza savaşını bitirdikten sonra Eşca heyeti *Medine*'ye geldi. Onlar 700 kişiydiler. Resûlullah (sas) onlarla barıştı. Onlar daha sonra İslâm'a girdiler.

• Bâhile Heyeti

[Dediler ki:] Mutarrif b. Kâhin el-Bâhilî, fetihten sonra kavminin elçisi olarak Resûlullah'ın yanına geldi. Hemen Müslüman oldu ve kavmi için güvence aldı. Resûlullah (sas) onun için bir belge yazdı. İçinde zekât hükümleri vardı. Sonra, kavminin elçisi olarak Bâhile kabilesinden Nehşel b. Mâlik el-Vâilî, Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve hemen Müslüman

oldu. Resûlullah (sas) ona ve kavminden Müslüman olanlara, içinde dinî emirler bulunan bir belge yazdı. Belgeyi Osman b. Affân (r) yazdı.

• Süleym Heyeti

[Dediler ki:] Süleym kabilesine mensup Kays b. Nüseybe adında bir adam Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah'ın sözlerini işitti, Resûlullah'a bazı şeyler sordu, Resûlullah (sas) sorularına cevap verdi. Kays, bütün bunları dinledi. Resûlullah (sas) onu İslâm'a davet etti; Kays hemen Müslüman oldu. Daha sonra kavmi Benî Süleym'e döndü ve şöyle dedi: "Ben Rum hikâyelerini, İran masallarını, Arap şiirlerini, kâhinlerin kehanetini ve Himyerlilerin sözlerini çok dinledim; fakat Muhammed'in sözleri bunların hiçbirisine benzemiyordu. Bana itaat edin ve ondan nasibinizi alın." Fetih yılı geldiğinde Benî Süleym Resûlullah'ın (sas) yanına gittiler ve *Kudeyd* denilen yerde ona kavuştular. Onlar 900 kişiydiler. Bazıları "1.000 kişilerdi." dediler. İçlerinde Abbâs b. Mirdâs, Enes b. İyâd b. Ri'l ve Râşid b. Abdürabbih de vardı. İslâm'a girdiler ve "Ya Resûlullah! Bizi öncü kuvvetin içine al. Bizim sancağımız da kırmızı olsun ve şiarımız 'öncü' olsun." dediler. Resûlullah (sas), onların dediklerini yaptı. Resûlullah (sas) ile birlikte *Mekke*'nin fethinde, *Tâif* ve *Huneyn* gazvelerinde hazır bulundular.

Resûlullah (sas) Râşid b. Abdürabbih'e *Ruhât* denen bölgeyi verdi. Orada bir pınar da vardı. Ona "Resûl'ün pınarı" deniliyordu. Râşid, Benî Süleym'e ait bir putun bakımını üstlenmişti. Bir gün baktı ki, iki tilki putun üzerine bevlediyorlar. Bunun üzerine şöyle dedi:

*Tilkilerin üzerine bevlettiği bir Rab! Öyle mi?
Allah'a yemin ederim ki,
Tilkilerin üzerine bevlettiği bir rab zelil olmuştur.*

Sonra Râşid, putu kırdı ve Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) kendisine, "*Adın ne senin?*" dedi. Râşid: "*Gâvî b. Abdüluzzâ*" dedi. Resûlullah (sas) ise "*Hayır, sen Râşid b. Abdürabbih'sin*" dedi. Râşid İslâm'a girdi ve Müslümanlığı güzel oldu. Fetih günü Resûlullah (sas) ile birlikte idi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: "*En hayırlı Arap şehri Hayber'dir ve Benî Süleym'in en hayırlısı da Râşid'tir.*" Resûlullah (sas) Râşid'i kavmine yönetici yaptı.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Benî Şerîd kabilesinin Benî Süleym kolundan bir adam anlattı; dedi ki:

Kıdr b. Ammâr adında bizden birisi *Medine*'de Resûlullah'ın (sas) yanına gitti. Kıdr Müslüman oldu ve kavminden 1.000 atlı getireceğine dair Resûlullah'a (sas) söz verdi ve bu hususta şöyle dedi:

*Muhammed'e gelmekle elimi,
Peştamalını en hayırlı ellerle bağlamış bir elle güçlendirdim.*

*Bu öyle bir adamdır ki, dininin yarısını onunla bölüştüm.
Sıkıntı çekmeden ona bin adam verdim.*

Sonra Kıdr, kavmine geldi. Durumu onlara bildirdi. 900 kişi onunla birlikte çıktı; yüz kişi de mahallede kaldı. Kıdr onlarla birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına gitmek istiyordu. Fakat yolda ölüm hastalığına yakalandı. Kıdr kavminden üç adama vasiyetini yaptı. Abbâs b. Mirdâs'a vasiyetini yaptı ve onu 300 kişiye kumandan tayin etti. Yine Cebbâr b. el-Hakem, yani el-Ferrâr eş-Şerîdî'ye vasiyetini yaptı ve onu 300 kişinin başına tayin etti. Ayrıca el-Ahnes b. Yezîd'e vasiyet etti; onu da 300 kişinin başına tayin etti ve onlara “Bu zata (Resûlullah) gidin ve uhdemdeki sözü yerine getirin.” dedi. Sonra vefat etti. Adamlar yola devam ettiler; nihayet Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Resûlullah (sas), “*Güzel yüzlü, uzun dilli ve doğru imanlı adam nerede?*” dedi. Onlar, “Ya Resûlullah! Allah onu çağırdı; o da icabet etti.” dediler ve ölüm haberini bildirdiler. Resûlullah (sas), “*Bana söz verdiği 1.000 kişilik grubun diğer kısmı nerede?*” dedi. Onlar, “Bizimle Benî Kinâne arasındaki savaş korkusundan dolayı yüz kişi mahallede kaldı.” dediler. Resûlullah (sas), “*O yüz kişilik gruba da haber gönderiniz, gelsinler. Muhakkak ki, bu yıl hoşunuza gitmeyecek hiçbir şey başınıza gelmeyecektir.*” dedi. Bunun üzerine o gruba haber gönderdiler. *el-Hedde* denilen yerde Resûlullah'a (sas) ulaştılar. Onlar 100 kişilik bir gruptu ve başlarında el-Münki b. Mâlik b. Ümeyye b. Abdüluzzâ b. Amel b. Ka'b b. el-Hâris b. Bühse b. Süleym vardı. Atların kişnemelerini işittiklerinde, “Ya Resûlullah! kuşatıldık mı?” dediler. Resûlullah (sas), “*Hayır, aleyhinizde değil, lehinizde bir durumdur. Süleym b. Mansûr geldi.*” dedi. Onlar Resûlullah ile birlikte *Mekke*'nin fethinde ve *Huneyn*'de hazır bulundular. Komutan Abbâs b. Mirdâs, el-Münka için şöyle demişti:

O dokuz yüzü bine tamamlayan yüz kişinin komutanıydı.

• Hilâl b. Âmir Heyeti

*Söz döndü dolaştı ve Ali b. Muhammed el-Kureşî'nin hadisine geldi.
Dediler ki:*

Benî Hilâl kabilesinden bir grup Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. İçlerinde Rüeybe kabilesinden Abdüavf b. Asram b. Amr b. Şu'aybe b. el-Hüzem de vardı. Resûlullah (sas) ona ismini sordu. Abdüavf ismini söyledi. Resûlullah (sas), “*Hayır, sen Abdullah'sın.*” dedi. Abdüavf hemen İslâm'a girdi. Onun sülalesinden bir adam şöyle dedi:

*Benim dedem Abdüavf öyle birisidir ki,
Bütün Hevâzin kabilesini elçi olarak Resûlullah'a götürmüştür.*

Onlardan birisi de Kabîsa b. el-Muhârik idi. Kabîsa, “Ya Resûlullah! Kavmime karşı üzerimde diyet vardır; bana bu hususta yardım edin.” dedi. Resûlullah (sas), “*Zekât geldiği zaman senin olsun.*” dedi.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. Kilâb el-Ca'ferî haber verdi. O da Benî Âmir'den olan bazı şeyhlerden işitmiş; dediler ki:

Ziyâd b. Abdullah b. Mâlik b. Büceyr b. el-Hüzem b. Rüeybe b. Abdullah b. Hilâl b. Âmir Peygamber'e (sas) elçi olarak geldi. *Medine*'ye varır varmaz Resûlullah'ın (sas) zevcesi Meymûne bt. el-Hâris'in evine yöneldi. Meymûne, Ziyâd'ın teyzesi idi. Onun annesi de Gurre bt. el-Hâris idi. Ziyâd o günlerde çok genç idi. Resûlullah (sas) Meymûne'nin yanına girdi; Ziyâd oradaydı. Ziyâd, Resûlullah'ın yanına gelmek isteyince Resûlullah (sas) öfkelenip geri döndü. Meymûne, “Ya Resûlullah! Bu, benim kız kardeşimin oğludur.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Meymûne'nin yanına girdi; sonra Mescid'e gitmek üzere yanında Ziyâd olduğu halde çıktı. Öğle namazını kıldı. Sonra Ziyâd'a yanaştı; elini onun başına koydu, ardından hızla elini burnunun kenarına koydu ve kendisine dua etti. Benî Hilâl şöyle derdi: “Biz Ziyâd'ın yüzünde hep bereket görürdük.” Şair de Ali b. Ziyâd'a şöyle dedi:

*Ey Resûlullah'ın başını mesh ettiği adamın oğlu,
Ve Mescitte ona hayır duasında bulunan.*

*Ziyâd'ı kastediyorum ben.
Onun dışında bir kahramanı,*

*Bir ithamcıyı ya da cesur birini değil.
Kabirde evini hazırlayınca kadar,
O nur alnında parlamaya devam etti.*

• **Âmir b. Sa'sa'a'nın Heyeti**

*Dedi ki: Sonra söz Muhammed b. Ali el-Kureşî'nin hadisine döndü;
dediler ki:*

Âmir b. et-Tufeyl b. Mâlik b. Ca'fer b. Kilâb ve Erbed b. Rebî'a b. Mâlik b. Ca'fer Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Âmir, “Ya Muhammed! Eğer Müslüman olursam ne kazanacağım?” dedi. Resûlullah (sas), “*Müslümanların lehine olan her şey senin lehine, onların yükümlülükleri de senin sorumluluğundadır.*” dedi. Âmir, “Senden sonra yönetimi bana verir misin?” dedi. Resûlullah (sas), “*Bu iş ne sana, ne de kavmine verilecektir.*” dedi. Âmir, “Bana çadırları, kendine de çamur evleri verir misin?” dedi. Resûlullah (sas), “*Hayır, fakat sana atların dizginini vereceğim; çünkü sen binici bir adamsın.*” dedi. Âmir, “Onlar zaten benim değil mi? Yemin olsun ki, burayı atlarla ve adamlarla dolduracağım.” dedi, sonra yüz çevirip ayrıldı. Resûlullah (sas), “*Ya Rabbi! Onların hakkından gel. Ya Rabbi! Benî Âmir'i hidayet et ve İslâm'ı Âmir'e (yani Âmir b. et-Tufeyl) muhtaç etme.*” şeklinde dua eti. Bunun üzerine Allah (c) Âmir'in boynuna bir hastalık musallat etti. Dili, tıpkı koyun memesi gibi boğazından dışarıya çıktı. Bunun üzerine Benî Selûl'den bir kadının evine sığındı ve “Kızlarınkı gibi bir ur ve Selûl kabilesinden olan kadının evinde bir ölüm!” dedi. Allah (c) Erbed'in üzerine de bir yıldırım gönderdi ve onu öldürdü. Lebîd b. Rebî'a ona ağladı. Bu heyette ayrıca Ebû Mutarrif Abdullah eş-Şuhayr de vardı. Abdullah, “Ya Resûlullah, sen bizim büyüğümüzün (seyyidimiz) ve üstümüzde bir güç sahibisin.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Şeytan sizi aldatmasın, seyyid Allah'tır.*” dedi.

[Dediler ki:] Alkame b. Ulâse b. Avf b. el-Ahvas b. Ca'fer b. Kilâb ve Hevze b. Hâlid b. Rebî'a ve Hevze'nin oğlu da Resûlullah'ın yanına geldiler. Bu esnada Ömer (r) Resûlullah'ın (sas) yanında bulunuyordu. Resûlullah (sas) Ömer'e, “*Alkame'ye yer ver.*” dedi. Ömer ona yer verdi. Alkame, Resûlullah'ın (sas) yanı başında oturdu. Resûlullah (sas) ona

İslâm'ın hükümlerini anlattı ve Kur'ân okudu. Bunun üzerine Alkame, "Ey Muhammed! Senin Rabbin Kerim'dir. Sana iman ettim ve Kays'ın kardeşi İkrime b. Hasafe üzerine de sana biat ettim." dedi. Hevze, Hevze'nin oğlu ve kardeşinin oğlu da İslâm'a girdiler. Hevze İkrime için de biat etti.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi. O İbrahim b. İshâk el-Abdî'den, o el-Haccâc b. Ertât'tan, o Avn b. Ebû Cühayfe es-Süvâî'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Benî Âmir'in heyeti Peygamber'e (sas) geldiği zaman onlarla birlikte idim. Biz Resûlullah'ı *el-Ebtah*'ta kırmızı bir çadırın içinde bulduk. Ona selam verdik. Resûlullah (sas), "*Kimsiniz?*" dedi. Biz de, "Benî Âmir b. Sa'sa'a." dedik. Peygamber, "*Merhaba size; siz benden, ben de sizdenim.*" dedi. Namaz vakti geldi. Bilâl kalktı ezan okudu, hatta ezanı biraz uzattı. Sonra Resûlullah'a (sas) bir kap getirdi; Resûlullah abdest aldı. Abdest suyundan biraz arttı. Abdestinden arta kalan su ile abdest alma konusunda büyük çaba sarf ederdik. Sonra Bilâl kamet getirdi ve Resûlullah (sas) bize iki rekât namaz kıldırıldı. Sonra ikindi vakti geldi. Bilâl kalktı, ezan okudu ve ezanda uzatma yaptı. Resûlullah (sas) da bize iki rekât namaz kıldırıldı.

• Sakîf Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi. O Abdullah b. Ebû Yahya el-Eslemî'den, o da kendisine haber verenlerden rivayet etti; dedi ki: Urve b. Mes'ûd ile Gaylân b. Seleme *Tâîf* kuşatmasında bulunmadılar. Onlar o sıralarda *Cüreş* denilen yerde, tank^[191] ve mancınık sanatını öğreniyorlardı. Onlar geldiler, fakat Resûlullah (sas) *Tâîf*'ten dönmüştü. Top ve mancınıkları getirip yerleştirdiler ve savaşa hazırlandılar. Sonra Allah, Urve'nin kalbine İslâm'ı ilham etti ve üzerinde bulunduğu hali değiştirdi. Bu hali ile Resûlullah'ın (sas) yanına gitti ve Müslüman oldu. Sonra kavmini İslâm'a davet etmek için Resûlullah'tan (sas) izin istedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Onları İslâm'a davet edersen seninle savaşırlar.*" dedi. Urve, "Kuşkusuz ben onların en genç çocuklarından onlara daha sevimliyim" dedi. Sonra ikinci ve üçüncü kez izin istedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*İstersen çık git.*" dedi. Urve çıktı ve beş kişilik bir grupla *Tâîf*'e gitti. Akşam *Tâîf*'e vardı ve evine girdi. Kavmi onun yanına geldi ve onu putperestlik selamıyla selamladı. Urve, "Cennet ehlinin selamı üzerinize olsun." dedi ve onları İslâm'a davet etti. Hemen yanından

çıkıp ona suikast yapmayı planlamaya başladılar. Şafak sökünce Urve bir odasının üzerine çıktı ve ezan okudu. Bunun üzerine Sakîf kabilesi her yerden çıkmaya başladılar. Evs b. Avf adında bir adam ona bir ok attı. Ok, kolundaki ana damarlarından birisine isabet etti ve kanı durmadı. Gaylân b. Seleme, Kinâne b. Abdüyâlîl, el-Hakem b. Amr b. Vehb ve eşraftan birçok kimse silah kuşanıp etrafını kuşattılar. Urve bu durumu görünce, “Aranızda barışı temin etmek amacıyla kanımı sahibine tasadduk ettim. Bu, Allah’ın bana ihsan ettiği bir ikramı ve bana sevk ettiği bir şehadet mertebesidir.” dedi. Ayrıca Urve, “Beni Resûlullah (sas) ile şehid olanların yanına defnedin.” dedi. Ardından vefat etti. Onu şehidlerin yanına defnettiler. Urve’nin haberi Resûlullah’a ulaştı. Resûlullah (sas), “*Onun durumu Yasin suresindeki arkadaşının durumu gibidir. Kavmini Allah’a davet edince onu öldürdüler.*” dedi.

Urve b. Mes’ûd’un oğlu Ebü’l-Müleyh ve Kârib b. el-Esved b. Mes’ûd Resûlullah’a kavuşup Müslüman oldular. Resûlullah (sas), Mâlik b. Avf’ı onlara sordu. Onlar, “Onu *Tâîf*’te bıraktık” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Ona haber verin. Eğer Müslüman olarak bana gelirse ona malını ve ailesini geri vereceğim ve ona yüz deve hediye edeceğim.*” dedi. Mâlik Resûlullah’ın yanına geldi. Resûlullah (sas) dediklerini ona verdi. Sonra Mâlik, “Ey Allah’ın Resûlü! Sakîf konusunda sana yeterliyim. Onlar Müslüman olarak sana gelinceye kadar onların davalarını yağmalayacağım.” dedi. Resûlullah (sas) onu kavminden Müslüman olanlara ve diğer bazı kabilelere vali tayin etti. Mâlik, Sakîf kabilesinin davalarını yağmalıyor ve onlarla savaşıyordu. Sakîf kabilesi, işin ciddi olduğunu görünce Abdüyâlîl’in yanına gittiler. Sonra Resûlullah’a (sas) bir heyet gönderme konusunda kendi aralarında istişarede bulundular. Abdüyâlîl ve iki oğlu Kinâne ile Rebî’a, Şürahbîl b. Gaylân b. Seleme, el-Hakem b. Amr b. Vehb b. Mua’ttib, Osman b. Ebü’l-Âs, Evs b. Avf ve Nümejr b. Hareşe b. Rebî’a ve yetmiş kadar insanla birlikte yola çıktılar. Bu altı kişi de onların reisleriydi. Bazılarına göre hepsi on-onbeş kadar idiler. Bu görüş daha sağlamdır.

el-Muğîre b. Şu’be dedi ki: Ben *Zû Hurud* denilen yerde Müslümanların kervanı içindeydım. Birden baktım ki, Osman b. Ebü’l-Âs beni araştırıyor. Onları gördüğümde hızlı bir şekilde çıkıp durumu Resûlullah’a (sas) müjdelemek istedim. İlk olarak Ebû Bekir es-Sıddîk ile karşılaştım; durumu ona haber verdim. Ebû Bekir, “Benden önce durumu Resûlullah’a haber vermeyeceğine yemin et.” dedi. Ebû Bekir Resûlullah’ın yanına girdi ve

durumu haber verdi; Resûlullah (sas) onların gelişine çok sevindi. Sakîf kabilesinden eşraf olanlar el-Muğîre b. Şu'be'nin yanına misafir oldular. Muğîre, onlara ikramda bulundu. Resûlullah (sas), Benî Mâlik'ten olanlar için Mescit'te bir çadır kurdu. Resûlullah (sas) her akşam yatsıdan sonra onların yanına gelir, yanlarında durur, ayaklarını sık sık değiştirtinceye kadar onlarla konuşurdu. Resûlullah (sas), Kureyş'ten şikâyet eder ve Müslümanlarla Kureyş arasında geçen savaştan söz ederdi. Sonra Resûlullah (sas) Sakîf kabilesiyle bir sözleşme yaptı ve onlara Kur'ân öğretilti. Ayrıca onlara Osman b. el-Âs'ı vali olarak tayin etti. Sakîf, Lât ve Uzzâ putlarını yıkmaktan muaf tutulmalarını istedi; Resûlullah (sas) onların ricasını kabul etti. el-Muğîre dedi ki: "Ben kendim onları yıktım." Yine el-Muğîre dedi ki: "Onlar İslâm'a girdiler. Sakîf kadar İslâm'ı doğru olan, Allah'a ve Kur'ân'a karşı kalbinde zerre miktarı hile bulunmayan hiçbir Arap boyunu ya da kabilesini görmedim."

• Rebî'a: Abdülkays Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Kudâme b. Musa anlattı. O Abdülazîz b. Rümân'den, o da Urve b. ez-Zübeyr'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Abdülhamîd b. Ca'fer anlattı. O da babasından nakletti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Bahreyn ahalisine, kendisine yirmi adam göndermeleri için mektup yazdı. Yirmi adam Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Başlarında Abdullah b. Avf el-Eşec vardı. İçlerinde ayrıca el-Cârûd ve el-Eşec'in kız kardeşinin oğlu olan Münkiz b. Hayyân da vardı. Onların gelişleri fetih yılındaydı. Resûlullah'a, "Ya Resûlullah! Bu Abdülkays'ın heyetidir." denildi. Resûlullah, "Onlara merhaba; Abdülkays kavmi ne güzeldir!" dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) bir gecenin sabahında ufka baktı; geldiklerini gördü ve "Müşriklerden bir kervan gelecek; İslâm'a girmek için zorlanmış değildirler, fakat kervanın takati kesilmiş ve azıkları tükenmiştir. Onların liderlerinde bir alamet vardır. Allah'ım! Abdülkays'a mağfiret eyle. Bana gelmişler ve benden hiçbir mal talep etmiyorlar. Onlar, doğunun en hayırlı insanlarıdır." dedi.

Onlar elbiseleriyle geldiler. O sırada Resûlullah (sas) Mescit'teydi. Ona selam verdiler. Resûlullah (sas) onlara, "Hanginiz Abdullah el-Eşec'tir?" dedi. Abdullah, "Benim ya Resûlullah!" dedi. Abdullah çelimsiz ve kısa bir

adamdı. Abdullah: “Kuşkusuz adamın derisinden su kovası yapılmaz. Bir adamın iki küçük şeyine ihtiyaç duyulur; diline ve kalbine.” dedi. Resûlullah (sas): “*Sende iki haslet vardır ki, Allah onları seviyor.*” dedi. Abdullah, “Onlar nelerdir?” dedi. Resûlullah, “*Sabır ve yumuşaklıktır.*” dedi. Abdullah, “Ben bunların üzerinde mi yaratıldım yoksa sonradan olan şeyler midir?” dedi. Resûlullah, “*Hayır, sen onların üzerine yaratılmışsın.*” dedi. el-Cârûd, Hristiyanı. Resûlullah (sas) onu İslâm’a davet etti. el-Cârûd, Müslüman oldu ve İslâmiyet’i güzel oldu. Abdülkays heyeti Remle bt. el-Hades’in evine misafir oldular. Onlara ikramlar yapıldı. On gün *Medine*’de kaldılar. Abdullah el-Eşec, Resûlullah’a (sas) Kur’ân’dan ve fıkıhtan soruyordu. Onlara hediye verilmesi emredildi. Abdullah el-Eşec’e daha fazla verildi; Resûlullah, ona on iki ukıyye (gümüş para) ve yirmi dirhem verdi. Resûlullah (sas) Münkiz b. Hayyân’ın yüzünü meshetti.

• Bekir b. Vâil’in Heyeti

Sonra söz Muhammed b. Ali el-Kureşî’nin ilk isnadıyla naklettiği hadise döndü. Dediler ki:

Bekir b. Vâil’in heyeti Resûlullah’ın (sas) yanına geldi. İçlerinden bir adam Resûlullah’a, “Sen Kus b. Sâ’ide’yi tanıyor musun?” dedi. Resûlullah (sas), “*O sizden biri değildir. O İyâd kabilesinden olup Cahiliye döneminde Hanîf dinine girmişti. İnsanların toplandığı Ukâz’a giderdi ve onlara meşhur sözlerini söylemişti.*” dedi. Heyetin içinde Beşîr el-Hasâsiyye, Abdullah b. Mersed ve Hassân b. Hût da vardı. Hassân’ın neslinden biri şöyle demiştir:

Ben Hassân b. Hût’un oğluyum.

Babam, Bekir’in Resûlullah’a gönderdiği elçiydi.

[Dediler ki:] Abdullah b. Esved b. Şihâb b. Avf b. Amr b. el-Hâris b. Sedûs onlarla birlikte Resûlullah’ın yanına gitmişti. Abdullah Yemâme’ye inmiş, orada mallarını satmış ve hicret etmişti. Resûlullah’ın yanına bir torba hurma ile geldi. Resûlullah (sas) onun için bereket duasında bulundu.

• Tağlib Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O da Ya’kûb b. Zeyd b. Talha’dan rivayet etti; dedi ki:

Benî Tağlib heyeti Resûlullah'ın yanına geldi. Müslüman ve Hristiyan olarak on altı kişiydiler. Üzerlerinde altın haç vardı. Onlar da Remle bt. el-Hades'in evine indiler. Resûlullah (sas) Hristiyanlarla, dinlerinde kalmak, fakat çocuklarını Hristiyan olarak vaftiz etmemeleri koşuluyla anlaştı. Heyetteki Müslümanlara hediyeler verdi.

• Hanîfe Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Dahhâk b. Osman anlattı. O da Yezîd b. Rûmân'dan nakletti. [Muhammed b. Sa'd dedi ki:] Biz ayrıca Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O da adlarını zikrettiği adamlarından nakletti. Dediler ki:

Benî Hanîfe heyeti, on kişiden fazla olarak Resûlullah'ın yanına geldiler. Aralarında Reccâl b. Unfüve, Selmâ b. Hanzale es-Sühaymî, Talk b. Ali b. Kays, Benî Şemir'den Humrân b. Câbir, Ali b. Sinân, el-Ak'as b. Mesleme, Zeyd b. Abdüamr ve Müseylime b. Habîb vardı. Başlarında Selmâ b. Hanzale vardı. Remle bt. el-Hades'in evinde misafir edildiler ve onlara ikramlar yapıldı. Onlara sabah ve akşam yemek getiriliyordu. Bir defa ekmek ve et, bir defa ekmek ve süt, bir kez yağ ve ekmek getirilmiş; bir seferinde de onlara hurma dağıtılmıştı. *Mescit'*te Resûlullah'ın yanına gelip ona selam verdiler ve hak bir şehadetle İslâm'a girdiler. Müseylime, onların yüklerinin yanında kalmıştı. Birkaç gün *Medine'*de kalıp Resûlullah ile özel sohbetler yapıyorlardı. Reccâl b. Unfüve, Übey b. Ka'b'dan Kur'ân öğreniyordu. Memleketlerine dönmeye karar verdiklerinde Resûlullah (sas), onlara adam başına beş ukıyye (gümüş para) olmak üzere hediye verilmesini emretti. Bunun üzerine, "Ey Allah'ın Resûlü! Yüklerimizi gözetleyen ve kervanımızı muhafaza eden bir arkadaşımız daha var." dediler. Resûlullah (sas) onlara verilenin aynısının arkadaşlarına da verilmesini emretti ve "*Sizin yükünüzü ve kervanınızı koruduğuna göre en kötünüz değildir.*" dedi. Bu söz Müseylime'ye aktarıldı. Müseylime, "Kendisinden sonra işin bende olacağını anlamış." dedi. *Yemâme'*ye döndüler. Resûlullah (sas) onlara, içinde abdest fazlası su bulunan bir tulumu verdi ve "*Memleketinize vardığınızda kilisenizi yıkın; bu suyu onun yerine serpin ve yerine bir mescit inşa edin.*" dedi. Onlar emredilene yerine getirdiler. Matara, el-Ak'as b. Mesleme'in yanında kaldı. Talk b. Ali de müezzin oldu. Talk, ezan okudu; kilisenin rahibi ezan sesini işittiğinde,

“Hak bir söz ve hak bir davettir.” dedi ve çöle doğru kaçmaya başladı. Rahip bir daha görülmedi. Müseylime, (Allah’ın laneti üzerine olsun), peygamberlik davasında bulundu. er-Reccâl b. Unfüve de, Resûlullah’ın (sas) Müseylime’yi peygamberliğe ortak yaptığına şahitlik yaptı. Böylece insanlar arasında fitne oluşmaya başladı.

• Şeybân Heyeti

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Bel’anber’den Benî Ka’b’in kardeşi Abdullah b. Hassân haber verdi. Abdullah b. Hassân, nineleri Safiyye bt. Uleybe ile Duhaybe bt. Uleybe’nin kendisine anlattıklarını nakletti. Onlar da, dadılık yaptıkları Kayle bt. Mahreme’nin hadisinden naklettiler. Kayle, o ikisinin nineleri (anneanneleri) idi. Rivayete göre:

Kayle, Benî Cenâb’ın kardeşi Habîb b. Ezher’in nikâhlısı idi ve onun için birçok kız doğurmuştu. Sonra İslâm’ın başlangıcında vefat etmişti. Onun kızlarını, amcaları Es’üb b. Ezher ondan ayırmıştı. O da İslâm’ın başlangıcında Resûlullah’a (sas) sahâbî olmak için yola çıkmıştı. Onlardan kambur olan Cüveyriye ağlamaya başladı. Ağlama, adeta bir nöbet gibi onu yakalamıştı. Üzerinde yünden bir aba vardı. [Dedi ki:] Annesi o haliyle onu götürdü. Bir ara onlar deveyi koştururken bir tavşan sıçradı. Kambur kız ona *el-Kasiyye* adını verdi ve “Vallahi, bu söz hakkında senin topuğun Es’üb’ün topuğundan daha yüksektir.” dedi. Sonra bir tilki yoldan geçti. Kambur kız ona da bir isim verdi, ancak ravi Abdullah b. Hassân unuttu. Sonra tavşan hakkında söylediklerini tilki hakkında da söyledi. Onlar deveyi koştururlarken birden deve çöktü ve onu bir titreme tuttu. Kambur kız, “Emanete yemin olsun ki, Es’üb’ün ahı seni tuttu.” dedi. Bunun üzerine, “Ben ona mecburdum; bana söyler misin, ne yapmalıyım?” dedim. Dedi ki: “Elbiseni ters-yüz et. Sonra sırtını karnına doğru itmeye çalış. Sonra devenin çullarını çevir.” Kambur kız da abasını çıkardı ve ters-yüz etti. Ardından sırtını karnına doğru itti. Bana emrettiklerini ben de yapınca deve ayağa kalktı, ayaklarını açtı ve idrarını yaptı. Bunun üzerine kambur kız, “Alet-edevatını tekrar üzerine al.” dedi. Ben de yaptım. Sonra deveyi koşturmaya başladık. Bir de baktık ki Es’üb arkamızda yalın kılıç koşuyor. Sağlam bir sığınağa yöneldik. Daha önce, uysal deveyi orta evin eyvanlarına doğru yürüttüğümde o sığınağı görürdüm. Sığınağın içine

girdim ancak Es'üb, kılıçla bana yetişti. Kılıcının ucu örgülerime isabet etti. Sonra bana, "Kardeşimin kızını bana ver ey alçak!" dedi. Ben kızı ona doğru fırlattım. Onu omuzuna alıp götürdü. Kambur kız aileyi ondan daha iyi biliyordu. Ben de Benî Şeybân kabilesinde evli olan kız kardeşimin yanına gittim. Bir gece onların yanında iken beni uyuyor zannediyordu. Baktım kocası gece sohbetinden geldi ve "Babanın başına yemin olsun, ben Kayle için sadık bir arkadaş buldum." dedi. Kız kardeşim, "Kimdir o?" dedi. Kocası, "Sabahleyin Resûlullah'a gidecek olan Bekir b. Vâil'in elçisi Hureys b. Hassân eş-Şeybânî'dir." dedi. Ben onların dediklerini işittim. Erkenden deveme yöneldim, ona bindim ve Hureys b. Hassân eş-Şeybânî'yi araştırdım; uzak olmadığını anladım. Onunla birlikte sohbe katılmayı arzu ettiğimi söyledim. Hureys, "Elbette ki, şerefle..." dedi. Onların develeri henüz çökük bulunuyorlardı. Ben sadık arkadaşla yola çıktım. Nihayet Resûlullah'ın (sas) yanına vardık. Resûlullah (sas), insanlara sabah namazını kıldırıyordu. Namaz, henüz şafak sökmüş ve yıldızlar gökyüzünde parlamakta iken kılınıyordu. Adamlar, gecenin karanlığından dolayı henüz birbirlerinin yüzlerini tanıyamıyorlardı. Cahiliyeden yeni çıkmış bir kadın olarak erkeklerle birlikte saf tuttum. Arkamdaki safta bulunan erkek, "Sen kadın mısın erkek misin?" dedi. Ben, "Hayır, ben kadınam." dedim. Adam, "Az daha beni fitneye düşürüyordun; arkandaki kadınlarla birlikte namaz kılsana!" dedi. Bir de baktım ki, hücrelerin yanında kadınlardan bir saf oluşmuş; girerken görememiştım. Ben, güneş doğuncaya kadar kadınların arasındaydım. Güneş doğunca, yaklaştım. O zaman güzel yüzlü ve üzerinde örtü bulunan bir adam gördüm; gözüm ona meyletti. Ben Resûlullah'ı (sas) insanların üzerinde görüyordum.

Nihayet güneş yükselmişti; bir adam geldi ve "Selam sana ey Allah'ın Resûlü!" dedi. Resûlullah (sas), "*Sana da selam ve Allah'ın rahmeti ve bereketi olsun.*" dedi. Onun üzerinde -kadın Resûlullah'ı kastediyor- zaferanlanmış eski elbiseler vardı. Elinde de, sadece üst tarafında iki yaprağı bırakılmış ve diğeri soyulmuş olan bir hurma dalı vardı. O ayakları üzerinde çökük bulunuyordu. Ben Resûlullah'ın (sas) heybetli bir şekilde toplulukta oturduğunu görünce korkudan titremeye başladım. Onun yanında oturan arkadaşı, "Ey Allah'ın Resûlü! Bu miskin kadın titremeye başladı." dedi. Ben Resûlullah'ın (sas) arkasındaydım. Resûlullah (sas) bana bakmadan, "*Ey miskin kadın! Senin üzerine sekine olsun.*" dedi. Resûlullah (sas) bu sözü söyleyince Allah kalbimdeki korkuyu giderdi. Benim arkadaşım erkeklerin ilki olarak öne geçti, İslâm üzerine ve kavminin

Müslüman olacağı hususunda Resûlullah'a bîat etti. Sonra, "Ey Allah'ın Resûlü! *Dehnâ* hakkında bizimle Benî Temîm arasında bir ahitname yaz; ta ki, misafirlik ya da komşuluk dışında *Dehnâ*'ya^[192] geçmesinler." dedi. Resûlullah (sas), "*Ey çocuk! Adam için Dehnâ hakkında yaz.*" dedi.

Ben Resûlullah'ın (sas) *Dehnâ* hakkında adama belge yazılacağını emrettiğini görünce tedirgin olmaya başladım; çünkü *Dehnâ* benim evim ve vatanım idi. Dedim ki: "Ya Resûlullah! Bu adam toprak hususunda senden adaleti istemedi. Çünkü bu *Dehnâ* sizin yanınızda develerin bağlandığı ve koyunların otlatıldığı bir meradır. Üstelik Benî Temîm'in kadın ve çocukları *Dehnâ*'nın arkasındadırlar." Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Dur ey çocuk! Bu miskine kadın doğru söyledi. Müslüman Müslüman'ın kardeşidir. Su ve ağaç Müslümanlara yeterlidir ve onlar fitne konusunda birbirlerine yardım ederler.*" dedi.

Hureys mektubunun engellendiğini anlayınca bir eliyle diğerinin üzerine vurarak, "Benimle senin durumun, tırnaklarıyla ölümünü taşıyan koyuna benzer."^[193] Bunun üzerine dedim ki: "Allah'a yemin ederim ki, sen karanlıkta iyi bir yol gösterici, yolculara karşı cömert ve kadın olan arkadaşlarına karşı iffetli bir insandın. Ta ki Resûlullah'ın yanına gelinceye kadar. Ancak sen kendi payını isterken benim payım konusunda beni kınama." Adam, "Babasız kalasica, senin *Dehnâ*'da ne hakkın var?" dedi. Dedim ki: "Orası benim devemin bağlandığı yerdir; orayı hanımının devesine mi istiyorsun?" Bunun üzerine adam, "Kuşkusuz ben Resûlullah'ı (sas) şahit göstererek yaşadığım sürece senin kardeşin olduğumu söylerim. Çünkü bu husus onun yanında benim için bir övgü vesilesi yapıldı." dedi. Dedim ki: "Bu kardeşliği sen başlattığın için ben bunu zayi etmeyeceğim."

Resûlullah (sas), "*Bu kadının oğlu işi bozup evin arkasında zafer kazanmak istediği için mi kınanıyor?*" dedi. Bunun üzerine ağladım sonra, "Ya Resûlullah! Ben onu sağlam bir şekilde dünyaya getirdim. Sonra *Rebeze* gününde seninle savaştı. Sonra Hayber'e gidip oradan bana zahire gönderdi. Fakat Hayber hummasına yakalandı ve kadınları bana bırakıp vefat etti." dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Muhammed'in nefsi elinde olana yemin olsun ki, eğer sen miskine bir kadın olmasaydın seni yüzüstü çekerdik, (ya da "yüzüstü çekilirdin"; Abdullah bunda şüphe etti). Sizden biri dünyada arkadaşıyla güzel arkadaşlık eder de sonra ondan daha iyisini bulunca ondan vaz mı geçecektir?*" dedi. Sonra şöyle dedi: "*Ya Rabbi! Geçmiş şeyleri bana unuttur, gelecek şeyler konusunda bana yardımcı ol. Muhammed'in nefsi elinde olana yemin olsun ki, sizden biri*

ağlar, arkadaşı da onun yanında gözyaşı döker. Ey Allah'ın kulları! Kardeşlerinize zulmetmeyiniz.” Resûlullah (sas) Kayle ve kızları için kırmızı bir deri parçasına şu mektubu yazdı: “Hiçbir hakları ihlal edilmeyecek ve zorla nikâh altına alınmayacaklar. Bütün mümin ve Müslüman olanlar onlara yardımcı olacaklar. İyilik yapınız, ama hiç kötülük yapmayınız.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Hassân haber verdi; dedi ki: Bana Hibbân b. Âmir anlattı. O dedem, yani annemin babasıydı. Bana Harmele b. Abdullah'ın hadisinden haber verdi. Onun dedesi, yani annesinin babası Ka'b kabilesinden, yani Ka'b Bel'anbere'den idi. Dedi ki: Bana ayrıca iki ninem Safiyye bt. Uleybe ve Duheybe bt. Uleybe anlattılar. Onların dedeleri de Harmele idi. Dediler ki:

Harmele evden çıktı, nihayet Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) ona bazı şeyler öğretinceye kadar da onun yanında kaldı. Sonra vefat etti. [Dedi ki:] Ben kendi kendimi kınadım ve “Vallahi Resûlullah'ın (sas) yanında ilmimi arttırmadan gitmeyeceğim.” dedim. Yanına gittim ve “Ya Resûlullah! Ne yapmamı emredersiniz?” dedim. Resûlullah (sas), “Ey Harmele! İyilik yap ve kötülükten uzak dur.” dedi. Sonra ayrıldım ve kervanıma yetiştim. Sonra geri döndüm, eski yerime ya da ona yakın bir yere oturdum ve “Ey Allah'ın Resûlü! ne yapmamı emredersiniz?” dedim. Resûlullah (sas), “Ey Harmele! İyilik yap ve kötülükten uzak dur. Sevdiğin şeylere dikkatle bak. Kulağın şunda olsun: Kavminin yanından kalktığı anda, sana söylemelerinden hoşlandığın şeyleri yap. Yanlarından kalktığı anda, sana söylemelerinden hoşlanmadığın şeylerden de uzak dur.”



[184] Hucurât 49/17.

[185] Hucurât 49/4.

[186] Vefat etmiş (M).

[187] Câzân, Sana'da bir yerin adıdır.

[188] (تحت الغوة اللبن الصريح) Arapça bir deyim olup açılımı (تحت الغوة اللبن الصريح) şeklindedir. Bu deyim, içinde bir şey gizlemeyen kimse kullanır. Muhatabına da, “Sen işin ciddiyetini bilmiyorsun, ama öğreneceksin” demek istiyor. (M).

[189] *Yemâme*'de bir yerdir.

[190] *Uhud*'a yakın bir vadidir.

[191] Debbâbe, bugünkü adıyla tank demektir. Ama eski zamanlarda, korunmak amacıyla içine adamların girdiği, deri ve tahtalardan yapılan ilkel bir tanktan da söz edilmektedir. İçine giren adamlar onu sürükleyerek kuşatılmış kalelere yaklaşıyor, sonra aniden ortaya çıkıp kılıçla savaşıyorlardı. Hatta Hadiste Hz. Ömer, “Kalelere ne yapıyorsunuz?” diye sormuş; sorulan şahıs, “Debbâbeler yapıyor ve adamlar onların içine girip kaleleri kuşatıyorlar” demiştir (Bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, (دبب) maddesi) (M).

[192] Mekke ile Tâif arasında bulunan bir yerin adı. (Bkz. *Lisânü'l-Arab*, (نحن) maddesi) (M).

[193] Yani kendi elimle kendime zarar verdim. Bu bir darb-ı meseldir. Rivayete göre aç olan bir adam dolaşırken bir koyuna rastlamış, fakat koyunu kesecek bıçağı yokmuş. Koyun beklerken can sıkıntısından tırnaklarıyla yeri eşelemiş. Yerden bir bıçak çıkmış. Adam da bıçakla koyunu kesmiş. Bu yüzden, “Tırnaklarıyla ölümünü taşıyan koyun” darb-ı meseli, iyilik yaptığı kimseden zarar görenler için söylene gelmiştir (M).

YEMENLİLERİN HEYETLERİ



• Tay Heyeti

Bana Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Sebre anlattı. O Ebû Umeyr et-Tâî'den rivayet etti. O ez-Zührî'nin yetimi idi. [Dedi ki:] Bize ayrıca Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Ubâde et-Tâî haber verdi. O da şeyhlerinden rivayet etti. Dediler ki:

Tay heyeti on beş adam olarak Resûlullah'ın yanına geldiler. Onların başı ve efendileri Zeydû'l-Hayr idi. O Benî Nebhân kabilesinden Zeydû'l-Hayl b. Mühelhil idi. Onların arasında Vezer b. Câbir b. Sedûs b. Asma en-Nebhânî, Tay kabilesinin Cerm kollarından Kabîsa b. el-Esved b. Âmir, Benî Ma'n'dan Mâlik b. Abdullah b. Hayberî, Ku'ayn b. Huleyf b. Cedîle ve Benî Bevlân'dan bir adam da vardı. Onlar Medine'ye girdiklerinde Resûlullah (sas) mescitteydi. Develerini mescidin bahçesine bağladılar. Sonra girdiler ve Resûlullah'a (sas) yaklaştılar. Resûlullah (sas), onlara İslâm'ı arz etti. Hemen Müslüman oldular. Onlardan her bir adamı beş ukıyye gümüşle ödüllendirdi. Zeydû'l-Hayl'a ise on iki buçuk ukıyye verdi. Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Bana Araplardan bir adam methedildiğinde mutlaka onu bana anlatılanların altında görürdüm. Zeyd müstesnadır. O kendisinde bulunan meziyetlere henüz ulaşmış değildir.*”

Resûlullah (sas) ona “Zeydû'l-Hayr” ismini verdi. Ona Feyd^[194] arazisini ve iki arazi daha verdi ve bununla ilgili olarak ona bir belge yazdı. Zeyd, kavmi ile birlikte döndü; *el-Ferde* denilen yere geldiklerinde orada vefat etti. Karısı, Resûlullah'ın (sas) onun için bütün yazdıklarını bozdu. Ayrıca Resûlullah (sas) Tay kabilesinin putu olan el-Fûls'ü yıkmak ve baskınları düzenlemek için Ali'yi (r) gönderdi. Ali 200 atlı ile birlikte yola çıktı. Hâtem ailesinin evine baskın yaptı. Tay kabilesinden diğer esirlerle birlikte Hâtem'in bir kızını da Resûlullah'ın yanına getirdi. Hişâm b. Muhammed'in hadisine göre, Tay kabilesine baskın yapan ve Peygamber (sas) seriyyesiyle Hâtem'in kızını esir alan kişi Hâlid b. Velîd'tir.

Sonra söz döndü dolaştı ve ilk konuya geldi; dedi ki:

Adî b. Hâtem, Resûlullah'ın (sas) seriyyesinden kaçarak Şâm'a kadar ulaştı. Adî, Hristiyan dinine mensuptu ve kavminden dörtte bir nispetinde vergi alıyordu. Hâtem'in kızı *Mescid-i Nebevî*'nin yanında bir odaya kondu. Mükemmel yaratılışlı ve güzel bir kadındı. Resûlullah (sas) yanından geçti; kadın ona doğru ayağa kalktı ve "Baba gitti, elçi de kayboldu. Sen bana yardım et, Allah da sana yardım etsin." dedi. Resûlullah (sas), "*Elçi kimdi?*" dedi. Kadın, "Adî b. Hâtem idi." dedi. Resûlullah (sas), "*O Allah ve Resûlü'nden kaçan adam mı?*" dedi. O arada Şâm tarafından, Kudâ'a kabilesinden bir heyet geldi. Hâtem'in kızı dedi ki: "Resûlullah (sas) beni giydirdi, bana nafakamı ve bineğimi verdi. Şâm'dan gelen heyetle geri döndüm. Nihayet Adî'nin yanına gittim ve ona, 'Ey zalim adam! Hanımını ve çocuklarını aldın ve babandan kalan diğer insanları bırakıp gittin.' dedim." Hâtem'in kızı birkaç gün Adî'nin yanında kaldı ve ona, "Bence Resûlullah'a kavuş, ona iman et." dedi. Bunun üzerine Adî çıktı; nihayet Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) mescitteydi; ona selam verdi. Resûlullah (sas), "*Bu adam kimdir?*" dedi. "Adî b. Hâtem'dir." dedi. Resûlullah (sas) onu evine götürdü; ona hurma lifiyle doldurulmuş bir minder verdi ve "*Üzerine otur.*" dedi. Resûlullah (sas) yerde oturdu. Resûlullah (sas) ona İslâm'ı arz etti. Adî Müslüman oldu. Resûlullah (sas) onu kavminin zekâtını toplamakla görevlendirdi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bana Benî Ma'n'dan Cemîl b. Mersed et-Tâî anlattı. O da şeyhlerinden nakletti; dediler ki:

Amr b. Müsebbih b. Ka'b b. Amr b. Asar b. Ganm b. Hârise b. Sevb b. Ma'n et-Tâî Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. O gün 150 yaşındaydı. Resûlullah'a avı sordu. Resûlullah (sas), "*Öldürdüğünü ye. Fakat yaralayıp da sonradan öleni bırak.*" dedi. Avda Arapların en iyi atıcısı olan İmrüü'l-Kays b. Hacer onun hakkında şöyle der:

*Benî Su'al'den nice atıcılar vardır ki,
Avuçlarını sütresinden çıkarırlar.*

• **Tucîb Heyeti**

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr b. Züheyr haber verdi. O da Ebü'l-Huveyrîs'ten rivayet etti; dedi ki:

Hicretin 9. yılında Tucîb heyeti Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Onlar on üç adam idiler. Allah'ın onlara farz kıldığı mallarının zekâtlarını da beraberlerinde getirmişlerdi. Resûlullah (sas) onların gelişiyile çok sevindi ve “*Merhaba size!*” dedi. Onlara güzel ikramlarda bulundu ve onlara hediyeler verdi. Ayrıca güzel ağırlandırmaları ve kendilerine hediyeler verilmesi için Bilâl'e emir verdi. Başka heyetlere verdiğinden daha fazlasını onlara verdi. “*Sizden burada bulunmayan kimse kaldı mı?*” dedi. Onlar, “Evet, develerimizi bekleyen bizim en gencimiz var.” dediler. Resûlullah (sas), “*Onu bize gönderin.*” dedi. Genç Resûlullah'a yöneldi ve “Ben biraz önce size gelen heyetten bir kişiyim. Onların ihtiyaçlarını giderdiğin gibi benim ihtiyacımı da yerine getir.” dedi. Resûlullah (sas), “*Senin ne ihtiyacın var?*” dedi. Genç adam, “Allah'tan beni affetmesini, bana merhamet etmesini ve zenginliği gönlüme koymasını iste.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Allah'ım! Ona mağfiret eyle, ona merhamet et ve zenginliğini gönlüne koy.*” dedi. Sonra arkadaşlarına verdiği şeylerin ona da verilmesini emretti. Onlar ailelerine döndüler. Sonra hac mevsiminde on altı kişi olarak Minâ'da Resûlullah ile bir araya geldiler. Resûlullah (sas) onlara genci sordu. Onlar, “Onun kadar Allah'ın verdiği rızka kanaat eden birini görmedik.” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Umarım hepimiz [bu minval üzere] ölürüz.*” dedi.

• Havlân Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana İlim ehlinde birçok kimse anlattı; dedi ki:

Havlân heyeti, Hicretin 10. yılının Şaban ayında on kişi olarak geldiler. Dediler ki: “Ey Allah'ın Elçisi, Bizler Allah'a inanıyor ve onun Resûlü'nü tasdik ediyoruz. Ayrıca bizden geride kalanların da kefiliz. Senin için develerle yola çıktık.” Resûlullah (sas), “*Enes'in amcası ne yaptı?*” dedi. (Onların bir putu idi). Onlar üzüntü içinde, “Allah onu, senin bize getirdiğin ile değiştirdi. Eğer dönersek onu yıkacağız.” dediler ve dinlerine ait bazı şeyler sordular. Resûlullah (sas) onlara dinin emirlerini haber verdi ve onlara Kur'ân ve sünneti öğretecek görevlilere emir verdi. Onlar Remle bt.

el-Hades'in evinde ağırlandılar. Resûlullah'ın emriyle onlara ikramlar yapıldı. Birkaç gün sonra Resûlullah'tan ayrılmak için geldiler. Resûlullah, her birisine on iki ukıyye ve bir neş^[195] hediye verilmesi için emir verdi. Sonra kavimlerine döndüler. Bir an bile durmadan "Enes'in amcası" putunu yıktılar. Ayrıca Allah'ın haram kıldığını haram, helal kıldığını da helal kabul ettiler.

• Cu'fî Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O da babasından ve Ebû Bekir b. Kays el-Cu'fî'den rivayet etti; dediler ki:

Cû'fî kabilesi Cahiliye döneminde yürek yemeyi haram kabul ediyorlardı. Onlardan iki adam Resûlullah'a (sas) elçi olarak geldiler. Onlardan biri Benî Mürrân b. Cu'fî boyundan Kays b. Seleme b. Şerâhîl, birisi de Seleme b. Yezîd b. Meşce'a b. el-Mücemmi idi. Bu ikisi anneden kardeş idiler. Anneleri Benî Harîm b. Cu'fî boyundan Müleyke bt. el-Huluv b. Mâlik idi. İkisi de Müslüman oldular. Resûlullah (sas) onlara, "İşittiğime göre siz yürek yemiyorsunuz, öyle mi?" dedi. Onlar, "Evet" dediler. Resûlullah: "Muhakkak ki, yürek yemedikçe Müslümanlığınız mükemmel olmaz." dedi ve onlara bir yürek ısmarladı. Yürek pişirildi. Sonra Seleme b. Yezîd yemek istedi. Fakat bir lokma alınca eli titremeye başladı. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Onu ye!" dedi. O da yedi ve şöyle dedi:

Bu işe bakınız ki, ben zorla yürek yedim,

Parmaklarım ona dokununca titremeye başladı.

Resûlullah (sas) Kays b. Seleme'ye bir belge yazdı. Mektup şöyle idi: "Bu, Resûlullah Muhammed'ten Kays b. Seleme b. Şerâhîl'e bir ahitnamedir. Bilinmelidir ki, ben seni Mürrân ve mevlalarına, Harîm ve mevlalarına ve el-Külâb ve mevlalarına vali tayin ettim. Bunlardan namaz kılıp zekâtı veren ve malının sadakasını verip mallarını temizleyenler sana itaat edeceklerdir." [Dedi ki:] el-Külâb'dan maksat Evd, Zübeyd, Sa'd aşiretinin bir kısmı, Zeydullah b. Sa'd, Âizullah b. Sa'd ve Benî el-Hâris b. Ka'b boyundan Benî Salâe'dir.

Sonra dediler ki: "Ey Allah'ın Elçisi! Bizim annemiz Müleyke bt. el-Huluv köleleri serbest bırakan, yoksulları doyuran ve miskinlere merhamet eden birisiydi. Kendisi vefat etti, fakat daha önce küçük bir kızını diri diri toprağa gömmüştü. Onun hali ne olacak?" Resûlullah (sas), "Gömülen kız

da gömen anne de ateştedir.”^[196] dedi. İkisi de kızarak ayağa kalktılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Bana dönün; benim annem de sizin annenizle beraberdir.” dedi. Adamlar memnun kalmayarak ayrıldılar. Çıkarken de, “Bize yürek yediren ve annemizin de ateşte olduğunu söyleyen bir adam tabi olunmaya layık değildir.” deyip gittiler. Biraz yol kat ettikten sonra Resûlullah’ın (sas) ashâbından bir adama rastladılar. Yanında zekât malına ait bir deve vardı. Onu bağlayıp devesini aldılar. Resûlullah (sas) durumdan haberdar olunca onları şu sözüyle lanetledi: “Allah Ri’l, Zekvân, Usayye, Lihyân ve Müleyke’nin iki oğluna, Harîm ve Mürrân’a lanet etsin.”

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana el-Velîd b. Abdullah el-Cu’fî anlattı. O babasından, o da şeyhlerinden nakletti; dediler ki:

Ebû Sebre, yani Yezîd b. Mâlik b. Abdullah b. ez-Züeyb b. Seleme b. Amr b. Zühel b. Mürrân b. Cu’fî Resûlullah’ın yanına geldi. Yanında iki oğlu Sebre ve Azîz de vardı. Resûlullah (sas) Azîz’e, “İsmin nedir?” dedi. O da “Azîz!” dedi. Resûlullah (sas), “Allah’tan başka Azîz yoktur. Sen Abdurrahman’sın.” dedi. Müslüman oldular. Ebû Sebre, “Ey Allah’ın Elçisi! Avucumun içinde bir ur var; devemin yularını tutamıyorum.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onun için bir kab istedi ve onunla elindeki ura vurdu ve meshetti. Ur hemen kayboldu. Resûlullah (sas) ona ve iki oğluna dua etti. Ebû Sebre Resûlullah’a, “Ey Allah’ın Elçisi! Yemen’deki kavmimin vadisini bana ver.” dedi. O vadiye Hurdân vadisi denilirdi. Resûlullah (sas), onun istediğini yerine getirdi. Abdurrahman, Ebû Hayseme b. Abdurrahman’dır.

• Sudâ Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Belmustalık’tan bir şeyh anlattı. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hicretin 8. yılında el-Ci’râne’den ayrılınca Kays b. Ubâde’yi Yemen tarafına gönderdi ve Sudâ bölgesini fethetmesini emretti. Bunun üzerine 400 Müslümanla Kanâ bölgesine asker gönderdi. Sudâ’dan bir adam gelip bu çıkarmanın sebebini sordu. Durum kendisine haber verildi. Adam hızlı bir şekilde çıktı, doğruca Resûlullah’ın yanına vardı ve

“Arkamdakileri temsilen sana geldim. Orduyu geri çek; ben ve kavmim senin emrindeyiz.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) orduyu geri çekti. Daha sonra onlardan on beş adam Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Müslüman olup arkalarında kalan kavimleri adına da Resûlullah’a biat ettiler. Sonra memleketlerine döndüler. İslâmiyet beldelerinde yayıldı. Resûlullah (sas) Veda Haccı’nda onlardan yüz adamla karşılaştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize es-Sevrî haber verdi. O Abdurrahman b. Ziyâd b. En’um’dan, o Ziyâd b. Nu’aym’dan, o da Ziyâd b. el-Hâris es-Sudâî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın yanına gittim; dedim ki: “Ey Allah’ın Resûlü! İşittiğime göre kavmime bir ordu gönderiyorsun. Orduyu geri çek; ben ve kavmim senin emrinde olacağız.” Bunun üzerine Resûlullah (sas) orduyu geri çekti. [Dedi ki:] Sonra kavmim Resûlullah’ın yanına geldi. Resûlullah (sas) bana, “*Ey Sudâlı kardeş! Sen kavmin içinde sözü dinlenen birisin.*” dedi. [Dedi ki:] Ben de, “Hayır, bu Allah ve Resûlü’nün lütfudur.” dedim. [Dedi ki:] Ziyâd b. el-Hâris, bir seferde Resûlullah’ın, ezan okuması için kendisine emir verdiği bir kimsedir. Hatta Bilâl kamet getirmek için gelmiş, fakat Resûlullah (sas), “*Sudâlı kardeş ezan okudu. Kim ezan okuduysa o kamet de getirir.*” demişti.

• Murâd Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr b. Züheyr haber verdi. O da Muhammed b. Umâre b. Huzeyme b. Sâbit’ten nakletti; dedi ki:

Ferve b. Müseyk el-Murâdî, Kinde krallarından ayrılıp Resûlullah’a (sas) tabi olmak üzere elçi olarak Resûlullah’ın yanına geldi. Ferve, Sa’d b. Ubâde’nin evine misafir oldu. Kendisi Kur’ân’ı ve İslâm’ın hükümlerini öğreniyordu. Resûlullah (sas) kendisine on iki ukıyye (gümüş para) hediye verdi. Ona kıymetli bir deve ve *Umân* dokuması bir cübbe verdi. Ayrıca onu Murâd, Zübeyd ve Mezhic kabilelerine vali yaptı. Zekâtı toplamak üzere onunla birlikte Hâlid b. Sa’îd b. el-Âs’ı gönderdi. Ayrıca ona, içinde zekât hükümleri yazılı bulunan bir mektup da yazdı. Hâlid, Resûlullah’ın vefatına kadar zekât memuru olarak orada görev yaptı.

• Zübeyd Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Amr b. Züheyr anlattı. O da Muhammed b. Umâre b. Huzeyme b. Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:

Amr b. Ma'dîkerib ez-Zübeydî, Zübeyd'ten on kişilik bir heyet ile *Medine*'ye geldi ve "Benî Amr b. Âmir'den bu ova ehlinin efendisi kimdir?" dedi. "Sa'd b. Ubâde'dir." denildi. Bunun üzerine kapısına varıncaya kadar devesini sürdü ve kapısında çöktürdü. Sa'd kapıya çıktı; onunla merhabalaştı ve yükünün indirilmesini emretti; ona ikramda bulundu ve ona sevgi gösterdi. Sonra onu alıp Resûlullah'ın (sas) yanına götürdü. Hemen yanındakilerle birlikte İslâm'a girdi. Birkaç gün *Medine*'de kaldı. Resûlullah (sas) ona bir hediye verdi. Adam memleketine döndü ve kavmiyle birlikte İslâm üzere yaşadı. Resûlullah (sas) vefat edince İslâm'dan döndü; sonra tekrar İslâm'a girdi. *Kâdisiyye* savaşı sırasında ve diğerlerinde yaralandı.

• Kinde Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

el-Eş'as b. Kays, on kişiden fazla Kindeli süvariyle birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Saçlarını boyamış, gözlerine sürme çekmiş ve üzerlerinde ipekle süsledikleri *Yemen* cübbeleri olduğu halde Resûlullah'ın (sas) mescidine girdiler. Üstlerinde ayrıca yaldızlı atlas bulunuyordu. Resûlullah (sas) onlara, "Siz Müslüman olmayacak mısınız?" dedi. Onlar "Evet, olacağız." dediler. Resûlullah (sas), "O halde bu üstünüzdekiler nedir?" dedi. Bunun üzerine üzerlerindeki süsleri attılar. Memleketlerine dönmek istedikleri zaman Resûlullah (sas) onlara onar ukıyye (gümüş para) hediye verdi. el-Eş'as'a ise on iki ukıyye verdi.

• es-Sadif Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Yahya b. Sehl b. Ebû Hasme anlattı. O Şürahbîl b. Abdülazîz es-Sadifî'den, o da babalarından rivayet etti; dediler ki:

Heyetimiz genç develer üzerinde, peştamal ve aba içinde Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Resûlullah'a, evi ile minberi arasındaki bölgede (Ravza) rastladılar. Hemen selam vermeden oturdular. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Siz Müslüman mısınız?” dedi. “Evet!” dediler. Resûlullah, “O halde neden selam vermediniz?” dedi. Birden ayağa kalktılar ve “Ey Allah'ın Elçisi! Sana selam ve Allah'ın rahmeti olsun.” dediler. Resûlullah, “Ve aleykümü's-selam, oturun.” dedi. Oturdular ve Resûlullah'a namaz vakitlerini sordular. Resûlullah (sas) onlara anlattı.

• Huşeyn Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Sâlih haber verdi. O da Mihcen b. Vehb'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Sa'lebe el-Huşenî Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. O sırada Resûlullah (sas) Hayber için hazırlık yapıyordu. Ebû Sa'lebe Müslüman oldu, Resûlullah ile birlikte çıktı ve Hayber'de savaştı. Bundan sonra Huşeyn kabilesinden yedi kişi geldiler ve Ebû Sa'lebe'nin evinde misafir oldular. Hepsi Müslüman oldular, biat ettiler ve kavimlerine döndüler.

• Sa'd Hüzeym Heyeti

Bize Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize ez-Zührî'nin kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah haber verdi. O Ebû Umeyr et-Tâî'den, o Ebû'n-Nu'mân'dan, o da babasından nakletti; dedi ki:

Hicretin 9. yılının Rebûlevvel ayında, kavimimden birkaç kişi ile birlikte elçi olarak Resûlullah'ın yanına gittim. Medine'nin bir kenarına indik. Sonra mescide gitmek üzere çıktık. Resûlullah'ı, mescitte bir cenazenin namazını kılarken gördük. Sonra Resûlullah (sas) dönüp, “Siz kimsiniz?” dedi. Biz, “Sa'd Hüzeym'deniz.” dedik. Müslüman olduk, biat ettik; sonra develerimizin yanına döndük. Sonra Resûlullah (sas) emretti; ağırlandık ve ikram gördük. Medine'de üç gün kaldık. Sonra onunla vedalaşmak için geldik. Resûlullah (sas), “Birinizi kendinize emir yapınız.” dedi. Ardından Bilâl'e emretti; bize gümüşten ukıyyeler verdi. Sonra kavmimize döndük. Allah onlara da İslâm'ı nasip etti.

• Belî Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Benî Mahzûm'un kölesi Musa b. Sa'd'dan, o da Rüveyfî b. Sâbit el-Belevî'den rivayet etti; dedi ki:

Kavmimin heyeti, hicretin 9. yılının Rebûlevvel ayında geldiler. Ben onları Benî Cüdeyle'de bulunan kendi evimde ağırladım. Sonra onları Resûlullah'a (sas) götürmek üzere çıkardım. Resûlullah (sas) sabah vakti evinde, ashâbıyla oturuyordu. Önce heyetin reisi Ebü'd-Dıbâb girdi ve Resûlullah'ın (sas) huzurunda oturdu. Resûlullah konuşmaya başladı ve hepsi Müslüman oldular. Sonra Resûlullah'a (sas) misafirlik ve dinî emirler hakkında bazı sorular sordular. Resûlullah (sas) onlara cevap verdi. Sonra onları evime geri götürdüm. Bir de baktım ki, Resûlullah (sas) bir yük hurma ile gelmiş ve "Bu hurmalar için bana yardım et." dedi. [Dedi ki:] Onlar o hurmadan ve diğer yiyeceklerden yiyorlardı. Üç gün kaldılar. Sonra vedalaşmak üzere Resûlullah'ın yanına geldiler. Resûlullah (sas), onlardan öncekilere verdiği gibi onlara da hediyeler verilmesini emretti. Sonra memleketlerine döndüler.

• Behrâ Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ya'kûb ez-Zem'î anlattı. O halasından, o da annesi Kerîme bt. el-Mikdâd'tan rivayet etti; dedi ki: Annem Dubâ'a bt. ez-Zübeyr b. Abdülmuttalib'den işittim; şöyle diyordu:

Behrâ heyeti Yemen'den geldi. Onlar on üç adam idiler. el-Mikdâd b. Amr'ın Benî Cedîle'deki evinin kapısına gelinceye kadar develerini sürdüler. Mikdâd onları karşıladı ve onlarla merhabalaştı. Sonra onları evin bir odasında ağırladı. Sonra Peygamber'e (sas) geldiler. Hepsi Müslüman olup dini farzları öğrendiler ve birkaç gün kaldılar. Sonra vedalaşmak üzere Resûlullah'ın yanına geldiler. Resûlullah (sas) onlara hediyeler verilmesini emretti. Daha sonra ailelerine döndüler.

• Uzre Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İshâk b. Abdullah b. Nestâs anlattı. O da Ebû Amr b. Hureys el-Uzrî'den nakletti; dedi ki: Dedelerimin kitaplarında buldum; şöyle diyorlardı:

Heyetimiz, hicretin 9. yılının Safer ayında on iki kişi olarak Resûlullah'ın yanına gittiler. İçlerinde Hamza b. Nu'mân el-Uzrî, Mâlik'in çocukları Süleym ve Sa'd ve Mâlik b. Ebû Riyâh da vardı. Remle bt. el-Hades en-Neccâriyye'nin evine indiler. Sonra Resûlullah'a (sas) geldiler. Onlar cahiliye selamıyla Resûlullah'ı selamladılar ve "Biz anne tarafından Kusay'ın kardeşleriyiz. Biz Huzâ'a ve Benî Bekir'i Mekke'den çıkaranlarız. Akrabalık ve yakınlığımız vardır." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Merhaba size; ehlen ve sehlen, hoş geldiniz. Sizinle tanıştırlımadım, fakat neden İslâm selamını vermediniz?" dedi. Onlar, "Bizler kavmimiz için geldik." dediler. Sonra Resûlullah'a dinî meselelerini sordular. Resûlullah (sas), onlara cevap verdi. Hemen Müslüman oldular ve birkaç gün Medine'de kaldılar. Sonra ailelerinin yanına döndüler. Daha önceki heyetlere verdiği gibi onlara da hediyeler verilmesini emretti. Onlardan birisine de bir cübbe giydirildi.

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bana Şarkî b. el-Kutâmî anlattı; dedi ki: O da Müdlic b. el-Mikdâd b. Zemil el-Uzrî'den nakletti. [Dedi ki:] Bana ayrıca bu hadisin bir kısmını Ebû Züfer el-Kelbî anlattı; dediler ki:

Zemil b. Amr el-Uzrî elçi olarak Resûlullah'ın yanına geldi ve putlarından işittiği bazı sözleri Resûlullah'a aktardı. Resûlullah (sas), "O cinlerden bir mümindir." dedi. Zemil Müslüman oldu; Resûlullah da (sas) kavmini yönetmek üzere ona bir sancak verdi. Yıllar sonra Sıffîn'de Mu'âviye'nin yanında yer aldı. Sonra onunla birlikte el-Merc'te bulundu ve orada öldürüldü. Zemil Resûlullah'ın yanına elçi olarak gelince şöyle demişti:

*Ey Allah'ın Resûlü! Devemi hazırlıyorum,
Onu sert yerlerden ve kum tepelerinden koruyarak,*

*Sana geliyorum.
İnsanların en hayırlısına güçlü bir yardımda bulunmak için,*

*Ve senin emanetlerinden birisini omzuma almak için.
Şehadet ederim ki,*

*Allah'tan başka bir şey yoktur,
Ayaklarım ayakkabı taşıdığı sürece.
Onun dininde olacağım.*

• Selâmân Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Yahya b. Sehl b. Ebû Hasme anlattı; dedi ki: Babam Habîb b. Amr es-Selâmânî'nin kitaplarında buldum; şöyle diyordu:

Bizler yedi kişi Selâmân heyeti olarak Resûlullah'ın (sas) yanına gittik. Resûlullah'ı (sas) mescidin dışında, bir cenazeye davet edilmiş olarak bulduk. “es-Selâmü aleyke ya Resûlullah!” dedik. Peygamber (sas), “ve aleyküm; siz kimsiniz?” dedi. “Biz Selâmân'ız, size biat etmek için geldik. Bizler, arkamızda kalan kavmimizin de kefiliz.” dedik. Bunun üzerine Resûlullah (sas) hizmetkarı Sevbân'a dönerek, “Heyetlerin ağırlandığı yerde onları ağırla.” dedi. Öğle namazını kılınca evi ile minberi arasındaki bölgede (Ravza) oturdu. Biz de onun yanına oturduk ve ona namazı, şer'î hükümleri ve okumakla tedaviyi sorduk ve Müslüman olduk. Bizden her adama beş ukıyye (gümüş para) verdi. Sonra memleketimize döndük. Bu olay hicretin 10. yılında, Şevvâl ayında olmuştu.

• Cüheyne Heyeti

*Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki:
Bize Ebû Abdurrahman el-Medenî haber verdi: dedi ki:*

Resûlullah (sas) Medine'ye gelince, Benî er-Rebe'a b. Reşdân b. Kays b. Cüheyne'den Abdüluzzâ b. Bedr b. Zeyd b. Mu'âviye el-Cühenî ona elçi olarak geldi. Yanında anadan kardeşi olan Ebû Rev'a da vardı. O amcalarından birisinin oğluydu. Resûlullah (sas) Abdüluzzâ'ya, “Sen Abdullah'sın.” dedi. Ebû Rev'a'ya da “Sen düşmanları korkuttun inşallah.” dedi ve “Siz kimsiniz?” diye sordu. Onlar, “Biz Benî Gayyân'ız.” dediler. Resûlullah (sas) ise “Siz Benî Reşdân'sınız.” dedi. Sonra Cüheyne'nin iki dağı el-Eş'ar ve el-Ecred için, “Onlar cennetin dağlarındandır. Onlara

fitne girmeyecektir.” dedi. Resûlullah (sas) fetih günü sancağı Abdullah b. Bedr’e verdi. Sonra onlara mescitlerinin planını çizdi. Medine’de planı yapılan ilk mescit odur.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Sa’d haber verdi. O Cüheyne’nin Benî Dühmân boyundan bir adamdan, o da babasından nakletti. Babası Peygamber’in (sas) ashâbındandı; dedi ki: Amr b. Mürre el-Cühenî dedi ki:

Bizim çok değer verdiğimiz bir putumuz vardı. Ben de onun bakıcısı idim. Resûlullah’ı (sas) duyunca onu kırdım ve Resûlullah’ın yanına gitmek üzere yola çıktım. Müslüman oldum, şehadet getirdim ve Resûlullah’ın getirdiği bütün helal ve haramlara inandım. İşte o zaman şöyle demiştim:

*Allah’ın hak olduğuna şehadet ettim ve ben,
Taştan tanrıları ilk terk edenim.*

*Birçok sarp yeri ve hendekleri,
Ve kumdaki izleri kat ettikten sonra,*

*Sana doğru hicret etmek için,
Ayaklarımın arasından peştemalımı çektim.*

*Nefis ve sülale yönünden,
İnsanların en hayırlısına ve insanların efendisi olan
Bir Resûle sahâbî olmak için.*

Sonra Resûlullah (sas), kavmini İslâm’a davet etmek için onu kavmine gönderdi. Bir adam dışında bütün kavmi ona olumlu cevap verdiler. Amr b. Mürre o adama beddua etti; birden ağzı döküldü. Artık konuşamıyordu, kör oldu ve herkese muhtaç oldu.

• Kelb Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bana el-Hâris b. Amr el-Kelbî anlattı. O amcası Umâre b. Cez’den, o da Kelb kabilesinin Mâviyye boyundan bir adamdan nakletti. [Dedi ki:] Bana ayrıca Ebû Leyla b. Atıyye el-Kelbî haber verdi. O

amcasından rivayet etti; dediler ki: Abduamr b. Cebele b. Vâil b. el-Cülâh el-Kelbî şöyle dedi:

Ben ve Benî Âmir'in Benî Rakkâş boyundan olan Âsım adında bir adam, birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına varıncaya kadar yürüdük. Resûlullah (sas) bize İslâm'ı anlattı; biz de Müslüman olduk. Sonra Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Ben ümmî, doğru ve temiz bir peygamberim. Veyl, sonra veyl (yazıklar olsun) o kimseye ki, beni yalanlar, benden yüz çevirir ve benimle savaşıır. Hayır, bütün hayır o kimse içindir ki, bana sahip çıkar, bana yardım eder, bana iman eder, sözümü doğrular ve benimle birlikte cihat eder.*” Onlar da “Biz sana inanıyor ve senin sözünü tasdik ediyoruz ve Müslüman oluyoruz.” dediler. Abduamr şöyle dedi:

*Ben Allah'ı inkâr ettiğim için hasta biri olmuştum.
Resûlullah hidayeti getirince ona cevap verdim.*

*Ok fallarına ve oyuna düşkün biri görüldüğüm halde,
Hepsine veda ettim.*

*Şanı yüce olan Allah'a inandım
Ve yaşadığım sürece putların inkârcısı oldum.*

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Benî Kinâne'den İbn Ebû Sâlih adlı bir adam anlattı. O da Rebî'a b. İbrahim ed-Dımaşkî'den rivayet etti; dedi ki:

Hârise b. Katan b. Zâir b. Hısn b. Ka'b b. Uleyym el-Kelbî ve Hamel b. Sa'dâne b. Hârise b. Muğaffil b. Ka'b b. Uleyym elçi olarak Resûlullah'a (sas) gittiler. İkisi de Müslüman oldular. Resûlullah (sas) Hamele b. Sa'dâne'ye sancak verdi. Hamele, yıllar sonra bu sancak ile *Sıffîn*'da Mu'âviye'nin yanında yer aldı. Resûlullah ayrıca Hârise b. Katan için bir belge yazdı. İçinde şunlar yazılıydı: “*Bu, Muhammed Resûlullah'tan Dûmetülcendel ahalisine ve onlara tabi olan Hârise b. Katan ile birlikte Kelb kabilelerine bir mektuptur. Kendi kendine yayılan erkek hayvanlar bizimdir. Kendi kendine olan hurmalar sizindir. Yağmurla sulanan arazilerde öşür, su ile sulanan arazilerde öşrün yarısı vardır. Kaçan hayvanlarınız toplanmayacak, tek başına yayılan develerinizin durumu değiştirilmeyecektir. Namazı vaktinde kılacak, zekâtı hakkıyla vereceksiniz.*”

Bitkilere ulaşmanız engellenmeyecek ve tiftiklerinizin öşrü alınmayacaktır. Bu mektup ile siz bize söz vermiş sayılacak, biz de size nasihat, vefa, Allah ve Resûlü'nün güvencesini vermiş olacağız. Buna Allah ve hazır olan Müslümanlar şahittir."

• Cerm Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: Bize Sa'd b. Mürre el-Cermî haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Bizden iki adam Resûlullah'a (sas) elçi olarak gittiler. Onlardan birisine el-Aska b. Şüreyh b. Sârim b. Amr b. Riyâh b. Avf b. Amîre b. el-Hûn b. A'ceb b. Kudâme b. Cerm b. Rebbân^[197] b. Hulvân b. İmrân b. el-Hâf b. Kudâ'a, diğerine ise, Hevze b. Amr b. Yezîd b. Amr b. Riyâh denilirdi. Müslüman oldular. Resûlullah (sas) onlara bir belge yazdı. [Dedi ki:] Bazı Cermîler bir şiir inşad ettiler. Bu şiiri, Âmir b. Aseme b. Şüreyh yani el-Aska söyledi:

*Ebû Şüreyh el-Hayr amcam idi;
Yiğitlerin yiğidi ve emanetlerin hamalıydı.*

*Cerm kabilesinin direği idi.
Sıkıntı zamanlarında bolca yediren birisiydi.*

*Ahmed, Tihâme'den onları İslâm'a davet edince,
Kavminden önce davete icabet eden o idi.*

*O Ahmed'in yardımcısıydı.
Kudâme'nin iki kabilesi konusunda onu ta'zim etmişti.*

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar b. Habîb haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Seleme b. Kays el-Cermî'nin haber verdiği göre:

İnsanlar İslâm'a girdikleri zaman babası ve kavminden bir grup elçi olarak Resûlullah'a gittiler. Kur'ân'ı öğrendiler ve ihtiyaçları yerine getirildi. Onlar Resûlullah'a, "Kim bize veya bizim için namaz kıldıracak." dediler. Resûlullah (sas), "Kim Kur'ân'ı daha çok toplamış (ezberlemiş) ya

da kim daha çok almışsa o kıldıracak.” dedi. [Dedi ki:] Onlar kavimlerine döndüler. Araştırdılar. Benden daha çok Kur’ân’ı toplamış ya da almış birisini bulamadılar. [Dedi ki:] Ben o zaman, üzerinde entari bulunan bir çocuktum. Beni öne geçirdiler; onlara namaz kıldırđım. Bugüne kadar Cerm kabilesinden hangi topluluk görmüş isem onlara imamlık yaptım.

Yezîd dedi ki: Mis’ar şöyle dedi: “Vefat edinceye kadar onların cenaze namazlarını kılıyor ve mescitlerinde onlara imamlık yapıyordu.”

Bize Ârif b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Ziyâd haber verdi. O Eyyûb’dan nakletti; dedi ki: Bana Amr b. Seleme Ebû Zeyd el-Cermî anlattı. Dedi ki:

İnsanların yol güzergâhında olan bir suyun yanında idik. İnsanlara “Bu iş (İslâm dini) nedir?” diye soruyorduk. Diyorlardı ki: “Bir adam çıkmış; peygamber olduğunu, Allah’ın kendisini Resûl olarak gönderdiğini ve Allah’ın kendisine şöyle şöyle vahiy gönderdiğini iddia ediyor.” Ben bütün bu işittiklerimi hafızama alıyordum. Sanki büyük bir iştıyakla göğsüme yazılıyor gibiydi. Nihayet göğsümde çok Kur’ân toplamıştım. [Dedi ki:] Araplar İslâm’ı kabul etmek için adeta fethi bekliyorlardı ve “Dikkat ediniz; Eğer Mekke’yi fethederse o doğru söylüyor ve gerçek bir peygamberdir.” diyorlardı. Fetih haberi bize gelince hepsi Müslüman olmak için acele etmeye başladılar. Babam da bizim mahallenin Müslüman olması için uğraşmaya başladı. Sonra uzun müddet Resûlullah (sas) ile birlikte kaldı. Sonra geldi. Bize yaklaştığında onu karşılamaya çıktık. Onu gördüğümüzde, “Ben Allah’ın gerçek Resûlü’nün yanından size geldim.” dedi. Sonra, “O size şunları şunları yapmanızı ve şunları şunları da yapmamanızı emrediyor. Ayrıca şu vakitlerde şu şekilde namaz kılmanızı, falan vakitte de şu şekilde namaz kılmanızı istiyor. Namaz vakti geldiğinde biriniz ezan okusun. Sizden en çok Kur’ân okumasını bilenler size imamlık yapsın.” dedi. [Dedi ki:] Bizim mahallenin ahalisi araştırdılar; kervanlardan hıfzettiğim için, benden daha çok Kur’ân okumasını bilen birisini bulamadılar. [Dedi ki:] Beni huzurlarına çağırdılar. Altı yaşında iken onlara namaz kıldırmaya başladım. [Dedi ki:] Üzerimde bir kürk vardı; secdeye gittiğim zaman üzerimden çekiliyordu. Bunun üzerine mahalleden bir kadın, “Okuyucunuzun (arkasını) örtmez misiniz?” dedi. [Dedi ki:] *Bahreyn* dokumasından bana bir kamis giydirdiler. Bu gömleğe sevindiğim kadar hiçbir şeye bu kadar sevinmemiştim.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şihâb haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o Ebû Kılâbe'den o da Amr b. Seleme el-Cermî'den rivayet etti; dedi ki:

Ben kervanları karşıladım; bana Kur'ân'dan ayetler okutuyorlardı. Bu yüzden Resûlullah (sas) döneminde imamlık yapardım.

Bize Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O da Eyyûb'dan nakletti; dedi ki: Ben Amr b. Seleme'den işittim; şöyle dedi:

Benim babam kavminden Müslüman olanlarla birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına gitti. Onlara söylediklerinin içinde, “*En çok Kur'ân okumasını bilenleriniz size imamlık yapsın.*” sözü de vardı. [Dedi ki:] Ben onların en küçüğü idim ve onlara imamlık yapıyordum. Bir kadın, “Okuyucunuzun arkasını örtünüz.” dedi. Bana bir Kamis kesip diktiler. Bu kamisa sevindiğim kadar hiçbir şeye bu kadar sevinmemiştim.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi. O Âsım'dan, o da Amr b. Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Kavmim Allah Resûlü'nün yanından dönünce dediler ki: “Allah Resûlü (sas) şöyle dedi: ‘*En çok Kur'ân okumasını bilenleriniz size imamlık yapsın.*’ [Dedi ki:] Beni çağırdılar; Bana rûkû ve secdeyi öğrettiler. [Dedi ki:] Üzerimde sökükle bir kürk olduğu halde onlara namaz kıldırıyordum. Onlar babama, “Sen oğlunun arkasını örtmez misin?” diyorlardı.

• **Ezd Heyeti**

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr b. Züheyr el-Ka'bî haber verdi. O da Münîr b. Abdullah el-Ezdî'den nakletti; dedi ki:

Surad b. Abdullah el-Ezdî ondan fazla adamla birlikte elçi olarak Resûlullah'ın (sas) yanına gittiler. Onlar Ferve b. Amr'a misafir oldular. Ferve, onları ilgiyle karşıladı ve onlara ikramda bulundu. On gün orada kaldılar. Surad, onların en faziletlisiydi. Resûlullah (sas) onu kavminden Müslüman olanlara emîr tayin etti. Ayrıca ona, Yemen kabilelerinden müşrik

olanlara karşı kavmi ile cihad etmelerini emretti. Surad, (savaş için) çıktı; nihayet *Cüreş*'e vardı. *Cüreş*, korunaklı ve kapalı bir şehir idi. Oraya sığınan Yemenli kabileler vardı. Surad onları İslâm'a davet etti; onlar reddettiler. Surad kenti bir ay boyunca kuşatma altında tuttu. Onların hayvanlarına saldırılar düzenleyip onları alıyordu. Sonra kentten ayrıldı ve *Şeker* denilen bir dağa çekildi. Şehirdekiler mağlup olduğunu sandılar ve onu aramaya çıktılar. Surad savaş düzenini aldı ve Müslümanlarla birlikte onlara saldırdı. Onları kolay bir şekilde kılıçtan geçirdiler. Onlardan yirmi at aldılar ve uzun bir günde onlarla savaştılar. *Cüreş* ahalisi de Resûlullah'a iki adam göndermişler; orada bekliyorlardı. Resûlullah (sas) o iki adama kavimlerinin uğradıkları mağlubiyeti ve Surad'ın kazandığı zaferi haber verdi. İki adam, kavimlerine giderek durumu onlara anlattılar. Bunun üzerine heyetleri yola çıktı. Resûlullah'ın yanına vardıklarında Müslüman oldular. Resûlullah (sas), "*Yüz bakımından insanların en güzeline, kavuşma yönünden en doğrusuna, en güzel sözlülerine ve emanet bakımından en büyüklerine merhaba. Siz bendensiniz, ben de sizdenim.*" dedi; Resûlullah (sas) onların bayraklarını makbul saydı; ayrıca belli sınırlar dâhilinde köylerinin etrafında onlara koruluk tayin etti.

• Gassân Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Abdullah b. Ebû Katâde haber verdi. O Muhammed b. Ebû Bükeyr el-Gassânî'den, o da kavmi Gassân'dan rivayet etti; dediler ki:

"Hicretin 10. yılı Ramazan ayında *Medine*'ye, Resûlullah'ın (sas) yanına elçi olarak gittik. Üç kişiydik. Remle bt. el-Hades'in evine misafir olduk. Bir de baktık ki, bütün Arap heyetleri Muhammed'i tasdik etmişler. Biz kendi aramızda, 'Arapların en kötüsü biz miyiz?' dedik; sonra Resûlullah'ın (sas) yanına vardık ve Müslüman olduk; onu tasdik ettik ve getirdiği her şeyin hak olduğuna şehadet getirdik. Fakat kavmimizin arkamızdan gelip gelmeyeceklerini bilmiyorduk."

Resûlullah (sas) onlara hediyeler verdi ve evlerine döndüler. Kavimlerine geldiler fakat kavimleri kendilerine olumlu cevap vermedi. Bunun üzerine Müslümanlıklarını gizlediler. Hatta onlardan ikisi Müslüman olarak vefat etti. Onlardan biri de *Yermük* yılında Ömer'in devrine yetişti. Ebû Ubeyde

ile karşılaştı ve ona Müslüman olduğunu haber verdi. Ebû Ubeyde ona ikramda bulunuyordu.

• el-Hâris b. Ka'b'ın Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbrahim b. Musa el-Mahzûmî anlattı. O Abdullah b. İkrime b. Abdurrahman b. el-Hâris'ten, o da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Hâlid b. Velîd'i Hicretin 10. yılı Rebûlevvel ayında Benî el-Hâris b. Necrân'a gönderdi ve onlarla savaşmadan önce üç kere onları İslâm'a davet etmesini emretti. Hâlid b. Velîd emredilenleri yaptı. Orada bulunan Benî el-Hâris b. Ka'b'dan olanlar ona olumlu cevap vererek İslâm'a girdiler. Hâlid aralarına katıldı; onlara İslâm'ın ahkâmını, Allah'ın kitabını ve elçisinin sünnetini öğretiyordu. Ayrıca durum hakkında Resûlullah'a (sas) bir mektup yazdı. Mektubu Bilâl b. el-Hâris el-Müzenî ile gönderdi. Mektupta, onların uyumlu davranışlarından ve Benî el-Hâris'in İslâm'a hızlı girişinden söz ediyordu. Resûlullah (sas) da Hâlid'e, içinde “*Onlara hem müjde ver, hem de korkut. Sonra yanında onların temsilcileriyle birlikte yanıma gel.*” yazılı bulunan bir mektup gönderdi.

Hâlid, onların heyetiyle birlikte geldi. İçlerinde Kays b. Husayn Zü'l-Gussa, Yezîd b. Abdülmedân, Abdullah b. Abdülmedân, Yezîd b. el-Muhaccil, Abdullah b. Kurâd, Şeddâd b. Abdullah el-Kanânî ve Amr b. Abdullah vardı. Hâlid onları evinde ağırladı. Sonra heyetle birlikte Resûlullah'ın yanına gitti. Resûlullah (sas), “*Hindlilere benzeyen bu adamlar kimlerdir?*” diye sordu. “Bunlar Benî el-Hâris b. Ka'b'dır.” denildi. Onlar Resûlullah'a selam vererek Allah'ın bir olduğuna ve Muhammed'in onun elçisi olduğuna şهادet ettiler. Resûlullah (sas) onların her birisine on ukıyye (gümüş para) verdi. Kays b. el-Hüseyn'e on iki ukıyye ve bir neş dirhem verdi. Resûlullah (sas), Kays'ı Benî el-Hâris b. Ka'b'a emir tayin etti. Sonra Şevvâl'in son günlerinde kavimlerine döndüler. Kavimlerine döndükten dört ay sonra Resûlullah (sas) vefat etti. Allah'ın salâtı, rahmeti ve bereketi bolca onun üzerine olsun.

Bize Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O Ebû Bekir el-Hüzelî'den, o da eş-Şa'bî'den rivayet etti; dedi ki: Abde b. Müshir el-Hârisî Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Yolculuğu esnasında gördüğü ve başından geçen bazı şeyleri Resûlullah'a (sas) sordu. Resûlullah (sas) ona cevap

veriyor, bir taraftan da “Müslüman ol ey İbn Müshir! Dinini dünyanın ile değiştirme.” diyordu. O da Müslüman oldu.

• Hemdân Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Hibbân b. Hâni b. Müslim b. Kays b. Amr b. Mâlik b. Lüey el-Hemdânî, sonra el-Erhabî haber verdi. Onlar şeyhlerinden rivayet ettiler; dediler ki:

Kays b. Amr b. Mâlik b. b. Es’ad b. Lüey el-Erhabî Resûlullah’ın yanına geldi. Resûlullah (sas) o sırada Mekke’deydi. “Ey Allah’ın Resûlü! Sana inanmak ve sana yardımcı olmak için geldim.” dedi. Resûlullah (sas), “Merhaba, hoş geldin ey Hemdân topluluğu! Sözlerimi kabul eder misiniz?” dedi. Adam, “Evet, anam babam sana feda olsun.” dedi. Resûlullah (sas), “O halde şimdi kavmine git. Eğer kabul ederlerse gel, seninle birlikte giderim.” dedi. Kays çıktı ve kavmine gitti. Kavmi Müslüman oldu, su birikintisinin içinde yıkandılar ve kibleye döndüler. Sonra onların Müslüman oldukları haberini Resûlullah’a götürmek üzere çıktı. “Kavmim Müslüman oldu ve senin sözlerine uymamı bana emrettiler.” dedi. Resûlullah (sas), “Kavminin en güzel elçisi Kays’tır.” dedi. Ayrıca, “Sözünde durdun, Allah seni mükâfatlandırsın.” dedi ve Kays’ın alnını meshetti. Resûlullah (sas), Kays’ın kavmi Hemdânlıların Uhmûr’dan garbına, onlarla karışanlara ve mevlalarına emirnamesini yazdı. Emirnamede kendisini dinleyip itaat etmelerini, buna karşılık namaz kılıp zekât verdikleri sürece Allah ve Resûlü’nün güvencesi altında olacaklarını bildirdi. Ayrıca Hz. Peygamber (sas), ona Allah’ın malından olmak üzere ve sürekli bir şekilde, 200 ölçeğini^[198] kuru üzümünden, 100 ölçeğini de şatran darısından olmak üzere Hayvân bölgesinden 300 ölçek, ayrıca Umrânülcevf bölgesinden 100 ölçek buğday tahsis etti.

Hişâm dedi ki: Farak, Yemenlilerin bir ölçü birimidir. Uhmûr; Kudem, Zû Merrân ve Zû La’ve’nin yakınları ve Hemdân’ın çevresidir. Garbı ise Erhab, Nihem, Şâkir, Vâdi’a, Yâm, Mürhibe, Dâlân, Hârim,^[199] Uzer ve Hacûr’dur.

Bize Muhammed b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. İbrahim haber verdi. O İsrâîl b. Yunus’tan, o Ebû İshâk’tan, o da şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) Senetü'l-vüfûd'ta (elçiler yılında) kendisini Arap kabilelerine gösteriyordu. Erhab kabilesinden Abdullah b. Kays b. Ümmü Gazâl adında bir adam yanından geçti. Resûlullah (sas) ona, "*Kavminin yanında senin bir gücün var mıdır?*" dedi. O da "Evet!" dedi. Bunun üzerine İslâm'ı ona anlattı; o da Müslüman oldu. Sonra Abdullah kavminin kendisini dinlememelerinden korktu. Resûlullah (sas) kendisiyle gelecek yıl hacda buluşmayı vaat etti. Sonra Abdullah b. Kays el-Hemdânî kavmine gitmek istedi; fakat Benî Zübeyd kabilesinden Zübâb denilen bir adam onu öldürdü. Daha sonra Erhab'dan bir grup genç Abdullah b. Kays'a karşılık olarak Zübâb ez-Zübeydî'yi öldürdüler.

Bize Ali b. Muhammed b. Ebû Seyf el-Kureşî haber verdi. O da ilim ehli olarak bilinen adamlarından rivayet etti; dediler ki: Hemdân heyeti Resûlullah'ın yanına geldi. Üzerlerinde, atlasla süslenmiş *Hibre* giysileri vardı. İçlerinde *Zû Miş'âr*'dan Hamza b. Mâlik de vardı. Resûlullah (sas) şöyle dedi: "*Hemdân halkı ne kadar güzeldir! Ne kadar çabuk yardıma gelip cihada sabrettiler! İçlerinde İslâm'ın halefleri ve direkleri vardır.*" Heyet İslâm'a girdi. Resûlullah (sas) *Hârif*, *Yâm* ve *Şâkir* bölgelerinde, *Hemdân*'ın tepelerinde ve kumluklarında yaşayanlardan Müslüman olanlarına bir belge yazdı.

• Sa'dü'l-aşîre Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir el-Murâdî haber verdi. O Yahya b. Hâni b. Urve'den, o da Abdurrahman b. Ebû Sebre el-Cu'fî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) (fetih için) çıkışını duyduklarında, Benî Esedullah b. Sa'dü'l-aşîre'den Zübâb adında bir adam, Sa'dü'l-aşîre'ye ait Ferrâs adlı bir puta saldırdı ve onu yerle bir etti. Sonra Resûlullah'a elçi olarak gitti, Müslüman oldu ve şöyle dedi:

*Hidayet getirdiği için Resûlullah'a uydum.
Ferrâs'ı da zillet yurduna yolladım.*

*Ona bir darbe indirdim ki, sanki tarihte olmamış gibiydi.
Allah'ın, dinini güçlendirdiğini görünce,*

Çağırdığında Resûlullah'a icabet ettim.

Yaşadığım sürece İslâm için yardımcı oldum.

Yüreğimi ve boynumu davanın içine koydum.

Fani nefsimi Allah yolunda sattığımı,

Sad'ül-aşîre'ye kim duyuracak?

Bize Hişâm haber verdi O babasından, o Müslim b. Abdullah b. Şerîk en-Naha'î'den, o da babasından rivayet etti:

Abdullah b. Zübâb el-Enesî, Sıffîn'de Ali b. Ebû Tâlib ile birlikte idi ve onun için büyük destek oluyordu.

• Ans Heyeti

Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Züfer el-Kelbî haber verdi. O da Ans b. Mâlik b. Mezhic'e mensup bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Bizden bir adam Resûlullah'a elçi olarak gitti. Gittiğinde Resûlullah (sas) akşam yemeğini yiyordu. Resûlullah onu yemeğe çağırdı; adam oturdu. Yemeği yedikten sonra Resûlullah (sas) ona döndü ve “*Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resûlühü*” dedi. Bunun üzerine adam da: “*Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resûlühü*” dedi. Resûlullah (sas), “*İsteyerek mi geldin yoksa korkudan mı?*” dedi. Adam, “*İsteyerek gelmiş olmaya gelince, Allah'a yemin ederim ki, senin elinde bir dünya malı yoktur. Korkuya gelince, yemin olsun ki, öyle bir beldeyim ki, senin askerlerin oraya yetişemezler. Fakat ben (Allah'ın azabıyla) korkutuldum ve korkmaya başladım. Bana, 'Allah'a iman et!' denildi; ben de iman ettim.*” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) insanlara dönerek, “*Ans'tan nice hatipler çıkmıştır.*” dedi. Adam bir müddet Resûlullah'ın (sas) yanında durdu; sonra onunla vedalaşmak için geldi. Resûlullah (sas) ona, “*Git!*” dedi ve ona azık verdi. Sonra, “*Eğer yolda bir şey hissedersen en yakın köye sığın.*” dedi. Adam yola çıktı. Yolda iken hastalandı, en yakın köye sığındı ve vefat etti (Allah rahmet eylesin). Adı Rebî'a idi.

• Dârîler Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Abdullah anlattı. O ez-Zührî'den, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den rivayet etti. Bize ayrıca Hişâm b. Muhammed el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Yezîd b. Ravh b. Zenbağ el-Cüzâmî haber verdi. O da babasından rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah'ın *Tebûk*'ten dönüşü sırasında Dârîler heyeti ona geldi. Onlar on kişiydiler. İçlerinde Temîm ve Nu'aym da vardı. Bu ikisi Evs b. Hârice b. Sevâd b. Cezîme b. Derrâ b. Adî b. ed-Dâr b. Hâni b. Habîb b. Nümâre b. Lahm'ın çocuklarıydı. İçlerinde ayrıca Yezîd b. Kays b. Hârice ve el-Fâkih b. en-Nu'mân b. Cebele b. Saffâre de vardı. [el-Vâkîdî, "Saffâre" dedi; Hişâm ise, "Saffâr b. Rebî'a b. Derrâ b. Adî b. ed-Dâr" dedi.] İçlerinde ayrıca Cebele b. Mâlik b. Saffâre, Zer'in, yani Abdullah b. Rezîn b. İmmî b. Rebî'a b. Derrâ'nın çocukları Ebû Hind ve et-Tayyib de vardı. Ayrıca Hâni b. Habîb ve Mâlik b. Sevâd b. Cezîme'nin çocukları Azîz ve Mürre de aralarındaydı. Hepsi Müslüman oldular. Resûlullah (sas) et-Tayyib'e "Abdullah", Azîz'e de "Abdurrahman" ismini koydu.

Hâni b. Habîb Resûlullah'a (sas) bir içki tulumu, birkaç at ve altın yaldızlı kubbemsi bir çadır hediye etti. Resûlullah (sas) atları ve kubbemsi çadırı kabul etti ve onları Abbâs b. Abdülmuttalib'e verdi. Abbâs, "Bunları ne yapayım?" dedi. Resûlullah, "Altınlarını söker, hanımlarına zinet yapar ya da infak edersin, sonra atlas kısmını satar, parasını alırsın." dedi. Abbâs onu Yahudi bir adama 8.000 dirheme sattı. Temîm, "Ya Resûlullah! Rum bir komşumuz var, iki köyleri vardır. Köylerden birine Hibrâ, diğerine Beyt Aynûn denilir. Eğer Allah Şâm'ın fethini sana müyesser kılsa onları bana hibe et." dedi. Resûlullah, "Onlar senin olsun." dedi. Ebû Bekir halife olunca köyleri ona verdi ve ona bir de belge yazdı. Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar Dârîler heyeti *Medine*'de kaldı. Resûlullah (sas) kendilerine 100 yük verilmesini vasiyet etti.

• **Mezhic'ten Gelen Rehâvîler Heyeti**

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd anlattı. O da Zeyd b. Talha et-Teymî'den rivayet etti; dedi ki:

On beş kişilik Rehâvîler (Mezhic'in bir kolu) heyeti, hicretin 10. yılında Resûlullah'ın yanına geldi. Remle bt. el-Hades'in evine indiler. Resûlullah (sas) yanlarına giderek onlarla uzun süre konuştu. Resûlullah'a (sas) bazı

hediyeler getirmişlerdi. Onlardan biri Mirvâh denilen bir at idi. Huzurunda ata eğitim yaptırıldı; Resûlullah (sas) onu beğendi. Heyetkiler Müslüman olup Kur'ân ve feraiz öğrendiler. Allah Resûlü (sas) diğer heyetlere verdiği gibi onlara da hediyeler verdi. Onların vergilerinden beş ukıyye gümüş para indirdi ve onlara on iki ukıyye gümüş para verdi. Sonra memleketlerine döndüler. Daha sonra onlardan bir grup gelerek Resûlullah (sas) ile birlikte hac yaptılar. Resûlullah (sas) kendilerine Hayber arazisinden sürekli olarak 100 yük verilmesini vasiyet etti. Onlara ayrıca bir de belge yazdı. Bu hisselerini Mu'âviye zamanında sattılar.

Bize Hişâm b. Muhammed el-Kelbî haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Hizzân b. Sa'îd er-Rehâvî haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Bizden Amr b. Subey denilen bir adam Resûlullah'a (sas) elçi olarak gitti. Müslüman oldu; Resûlullah (sas) ona bir sancak verdi. Adam, *Sıffîn*'de bu sancakla Mu'âviye tarafında savaştı. O Resûlullah'a geldiğinde şöyle demişti:

*Ey Allah'ın Resûlü, sana gelmek için devemin sırtını hazırladım.
Birbiri ardınca çölleri aşıp gidiyordu.*

*Tıpkı nehir üzerinde seyreden bir kayık misali,
Bineğim, çöl ortasındaki kum tepelerini katediyor.*

*Bazen yükümle birlikte kabarıyor,
Bazen de hızını kesiyordu.*

*Ey bineğim! Peygamber'in (sas) kapısında diz çökmeden,
Benim yanımda senin için bir istirahat yoktur.*

*Ancak o zaman yükten, seyir halinde olmaktan,
Ve seni uykusuz bırakan üzüntülerden kurtulursun.*

Hişâm dedi ki: "Teleclüc" kelimesi, devenin kalkmamak üzere çökmesi demektir.

Şair şöyle dedi:

*Eşinin, hainlere diz çöktüren Masâd b. Mez'ûr olduğunu
Hasna'ya kim ulaştıracak?*

• Gâmid Heyeti

*Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İlim ehlinden
birçok kişi anlattılar; dediler ki:*

Gâmid heyeti Ramazan ayında Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. On kişiydiler ve *el-Garkad* denilen ağaçlık bir yere indiler. Sonra en güzel elbiselerini giydiler ve Resûlullah'a (sas) gittiler. Ona selam vererek Müslüman oldular. Resûlullah (sas) onlara, içinde İslâm dinin hükümleri bulunan bir belge yazdı. Sonra Übey b. Ka'b'a geldiler. Übey onlara Kur'ân'dan bazı yerler öğretti. Sonra Resûlullah (sas), diğer heyetlere verdiği gibi onlara da hediyeler verdi ve ayrıldılar.

• en-Naha Heyeti

*Bize Hişâm b. Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî haber verdi. O
babasından, o da Naha'nın şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:*

Nahalılar, Müslüman olduklarını bildirmek için Resûlullah'a (sas) iki adam gönderdiler. Onlardan biri Benî Hârise b. Sa'd b. Mâlik b. en-Naha boyundan Ertât b. Şerâhîl b. Ka'b, diğeri Benî Bekir b. Avf b. en-Naha boyundan el-Cüheyş idi. Onun adı el-Erkam'dı. Evlerinden çıktılar; nihayet Resûlullah'ın yanına vardılar. Resûlullah (sas), onlara İslâm'ı anlattı; kabul ettiler ve kavimleri adına Resûlullah'a (sas) biat ettiler. Onların nezaketleri ve güzel davranışları Resûlullah'ın (sas) hoşuna gitti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Kavminizde sizin gibiler var mıdır?*” dedi. Onlar, “Ya Resûlullah! Kavmimizin içinde, her biri bizden daha faziletli olan yetmiş adam bıraktık. Onların her biri emirleri yerine getirir, işleri bitirir ve yönetimde bize ortak olmazlar.” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onlara ve kavimlerine hayır duasında bulundu ve “*Ya Rabbi! en-Naha kabilesine bereketini koy.*” dedi. Ayrıca Ertât'ı kavmine sancaktar yaptı. Fetih günü sancak elindeydi. Aynı sancakla *Kâdisiyye* savaşında da bulundu ve orada şehid düştü. Sancağı, kardeşi Düreyd aldı; o da şehid düştü (Allah onlara rahmet eylesin). Sonra sancağı, Benî Cüzeyme'den Seyf b. el-Hâris aldı ve onunla *Kûfe*'ye girdi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki:

En son olarak Resûlullah'ın yanına gelen heyet en-Naha heyetiydi. Onlar hicretin 11. senesinde, Muharrem ayının ikinci yarısında, 200 adam olarak Yemen'den geldiler. Remle bt. el-Hades'in evine indiler. Sonra Resûlullah'a gelerek İslâm'ı kabul ettiler. Onlar daha önce Yemen'de Mu'âz b. Cebel'e biat etmişlerdi. Onların içinde Zürâre b. Amr de vardı.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki:

o Zürâre b. Kays b. el-Hâris b. Addâ idi ve Hristiyan'dı.

• **Becîle Heyeti**

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Abdülhamîd b. Ca'fer anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

Cerîr b. Abdullah el-Becelî hicretin 10. yılında, 150 adamla birlikte Medine'ye geldi. O henüz gelmeden Resûlullah (sas), “Yemen'in en hayırlılarından olup yüzünde hükümdarlık izi bulunan bir adam bu vadiden size gelecektir.” dedi. Az sonra Cerîr kavmi ile birlikte çıkageldi. Hepsi Müslüman olup biat ettiler. Cerîr dedi ki: “Resûlullah (sas) bana elini uzattı ve ‘Allah’tan başka ilah bulunmadığına, benim de onun elçisi olduğuma şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan orucunu tutmak, Müslümanlara nasihatte bulunmak ve Habeşli bir köle bile olsa valiye itaat etmek üzere bana biat eder misin?’ dedi.” O da “Evet!” dedi ve Resûlullah'a biat etti.

Ayrıca Kays b. Garze^[200] el-Ahmesî, Ahmes kabilesinden 250 adamla birlikte geldiler. Resûlullah (sas) onlara, “Siz kimsiniz?” dedi. Onlar, “Biz Ahmesullahız.” dediler. Cahiliye döneminde onlara “Ahmesullah” denilirdi. Resûlullah (sas) onlara, “Sizler bugün Allah için buradasınız.” dedi ve Bilâl'e, “Becîle kafilesine hediyeler ver ve Ahmesîlerden başla.” dedi. Bilâl emri yerine getirdi. Cerîr b. Abdullah, Ferve b. Amr el-Beyâdî'nin evine misafir olmuştu. Resûlullah (sas) ona memlekette geride bıraktıklarını soruyordu. Bunun üzerine Cerîr, “Ey Allah'ın Resûlü! Allah İslâm'ı güçlendirdi. Onların mescitlerinde ve diğer alanlarında ezanı güçlendirdi. Kabileler ibadet edilen putlarını yıktılar.” dedi. Resûlullah (sas), “Zü'l-Halasa (putu) ne oldu acaba?” dedi. Cerîr, “O eskisi gibi duruyor. Allah

onun hakkından gelecek inşallah.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ona bir sancak verdi ve Zü'l-Halasa'yı yıkmak üzere onu gönderdi. Cerîr, “Ya Resûlullah! At üstünde duramıyorum.” dedi. Resûlullah (sas), onun göğsünü meshetti ve “Allah'ım! Onu, hidayet olan ve hidayete getiren yap.” dedi. Cerîr kavmiyle birlikte çıktı. Onlar 200 kişiye yakındılar. Çok geçmeden Cerîr döndü. Resûlullah (sas), “Onu yıktın mı?” dedi. Cerîr, “Evet! Seni hak ile gönderene yemin ederim ki, üzerindeki aldım ve onu ateşle yaktım. Onu çıplak bir halde bıraktım. Hiç kimse de onu bizden alıkoyamadı.” dedi. Resûlullah (sas) o gün Ahmes'in adamlarını ve atlarını tebrik etti.

• Has'am Heyeti

Bize Ali b. Muhammed el-Kureşî haber verdi. O Ebû Ma'ser'den, o da Yezîd b. Rûmân ve Muhammed b. Ka'b'dan rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Ali b. Mücâhid haber verdi. O Muhammed b. İshâk'tan, o da ez-Zührî, İkrime b. Hâlid ve Âsım b. Amr b. Katâde'den rivayet etti. [Dedi ki:] Bize ayrıca Yezîd b. İyâd b. Cu'dübe haber verdi. O da Abdullah b. Ebû Bekir b. Hazm'dan ve diğer ilim ehlerinden rivayet etti. Bazıları bazılarına ilaveler yaptılar; dediler ki:

Cerîr b. Abdullah, Zü'l-Halasa'yı yıktıktan ve Has'am kabilesinden bazı kimseler öldürüldükten sonra, As'as b. Zahr ve Enes b. Müdrik, Has'am kabilesinden bazı adamlarla birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. Dediler ki: “Bizler Allah'a, O'nun Resûlü'ne ve Allah'tan getirdiklerine inandık. Bize bir belge yaz ki, içindekilere tabi olalım.” Resûlullah (sas) onlara bir belge yazdı. Cerîr b. Abdullah ve orada hazır olanlar şahitlik yaptılar.

• Eş'arîler Heyeti

[Dediler ki:] Eş'arîler elli kişi olarak Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler. İçlerinde Ebû Musa el-Eş'arî, bazı kardeşleri ve Ak'tan bazı adamlar da vardı. Deniz yoluyla bir gemi ile gelip Cidde'ye çıktılar. Medine'ye yaklaştıklarında, “Yarın dostlarla, Muhammed ve arkadaşlarıyla buluşacağız.” diyorlardı. Medine'ye geldiklerinde, Resûlullah'ın Hayber seferinde olduğunu gördüler. Resûlullah'a (sas) yetiştiler, biat edip Müslüman oldular. Resûlullah (sas), “İnsanlar arasında Eş'arîler, miskten bir keseye benzerler.” dedi.

• Hadramevt Heyeti

[Dediler ki:] *Hadramevt* heyeti, Kinde heyetiyle birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Onlar Benî Velî'a'dan *Hadramevt* hükümdarları Cemd, [201] Mihves, Mişrah ve Ebda'a idiler. Hepsi Müslüman oldular. Mihves, "Ey Allah'ın Resûlü! Dua et de Allah dilimdeki bu tutukluluğu gidersin." dedi. Resûlullah ona dua etti ve *Hadramevt*'in zekât mallarından bir lokma kendisine verdi. Yine Vâil b. Hucr el-Hadramî elçi olarak Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve "İslâm'ı ve hicreti isteyerek geldim." dedi. Resûlullah (sas) ona dua etti ve başını meshetti. Sonra Vâil b. Hucr'un gelişine duyulan sevinç üzerine insanların toplanması için "*es-Salâtu câmi'a*" diye nida edildi. Resûlullah (sas), ağırlanması için Mu'âviye b. Ebû Süfyân'a emir verdi. Mu'âviye onunla yürüdü; Vâil de bineğin üzerindeydi. Mu'âviye kendisine, "Ayakkabılarını bana ver." dedi. Vâil, "Hayır! Sen giydikten sonra onları bir daha giyemem." dedi. Mu'âviye, "Ardımdan gel." dedi. Vâil, "Sen ardından gidilecek bir hükümdar değilsin." dedi. Mu'âviye, "Sıcak kumlar ayaklarımı yaktı." dedi. Vâil, "Devemin gölgesinde yürü. Bu şeref olarak sana yeter." dedi. Vâil ayrılmak istediğinde Resûlullah (sas) ona şöyle bir belge yazdı. "*Bu, Peygamber (sas) Muhammed'ten Hadramevt hükümdarı Vâil b. Hucr'a bir ahitnamedir. Sen Müslüman oldun. Ben de ellerindeki arazileri ve kaleleri sana bıraktım. Ancak mallarının onda biri senden alınacaktır. Bu konuda iki âdil insan hükmedecektir. Ayrıca din ve Peygamber (sas) ayakta oldukları ve müminler ona yardımcı oldukları sürece topraklarında zulme uğramayacağına karar verdim.*"

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Benî Hâşim'in bir mevlası anlattı. O da Ammâr b. Yâsir'in torunlarından İbn Ebû Ubeyde'den rivayet etti; dedi ki:

Mihves b. Ma'dîkerib b. Velî'a yanındakilerle birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Sonra Resûlullah'ın yanından ayrıldılar. Mihves yüz felci geçirdi. Onlardan bir grup döndü ve "Ey Allah'ın Resûlü! Arapların efendisine yüz felci isabet etti; bize devasını göster." dediler. Resûlullah (sas), "Bir iğne alın; onu ateşte kızdırın. Sonra gözlerinin kapaklarına batırın. Onda şifası ve oraya dönüşü vardır. Yanımdan çıkarken ne söylediğinizi Allah en iyi bilendir." dedi. Onlar emredileni yaptılar ve Mihves iyileşti.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Mühâcir el-Kindî anlattı; dedi ki:

Hadramevt'in Tin'a bölgesinden Tehnâ bt. Küleyb adında bir kadın Resûlullah'a bir elbise dikti. Sonra oğlu Küleyb b. Esed b. Küleyb'i çağırdı ve "Bu elbiseyi Resûlullah'a (sas) götür." dedi. Adam onu Resûlullah'a getirdi ve Müslüman oldu. Resûlullah kendisi için dua etti. Onun torunlarından birisi kavminden bazı kimselere nispet yapmak için şöyle dedi:

*Resûl, dedemizin başını mesh etmiştir.
Fakat Benî Bahîr'in yüzlerini mesh etmedi.*

*Dedelerimizin gençleri ve yaşlıları aynıdır.
Onlar ise alçaklıkta eşeğin dişleri gibidirler.*

Küleyb Peygamber'e geldiğinde şöyle demişti:

*Ey yalın ayak ve ayakkabı ile yürüyenlerin en hayırlısı!
Berhût^[202] felaketinden kurtulmak için,*

*Güçlü develer tepeleri toz toprak olan bitkisiz çölleri,
Bana kat ettirerek, beni sana doğru hızla getiriyor.*

*Develer yorulunca da eşekler devreye giriyor.
İki ay boyunca korku içinde yola devam ediyorum.*

*Ey Adam! Bununla Allah'ın sevabını umuyorum.
Sen, bizim haber aldığımız Nebisin.
Tevrat ve peygamberler de seni müjdelemiştir.*

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Abdülcebbâr b. Vâil b. Hucr el-Hadramî'nin oğulları olan Sa'îd ve Hucr haber verdiler. Onlar da Alkame b. Vâil'den naklettiler. Alkame dedi ki:

Vâil b. Hucr b. Sa'd el-Hadramî Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah onun yüzünü meshetti ve ona dua etti ve onu kavmine başkan yaptı. Sonra İnsanlara hitaben, "Ey insanlar! Bu, Vâil b. Hucr olup

Hadramevt'ten (Hadramevt kelimesini biraz uzattı) *İslâm'ı arzulayarak size gelmiştir.*” dedi. Sonra Mu'âviye'ye, “Onu götür ve *Harre*'deki (taşlıktaki) bir evde ağırla.” dedi. Mu'âviye dedi ki: “Onu götürdüm. Fakat sıcak kumlar ayaklarımı yakmıştı. Kendisine, ‘Beni takip et.’ dedim. Vâil, ‘Sen takip edilecek bir hükümdar değilsin.’ dedi. Ben kendisine, ‘O halde ayakkabılarını bana ver, ayaklarımı sıcaktan koruyayım.’ dedim. Vâil, ‘*Yemen* ehli, avamdan birisinin bir kralın ayakkabısını giydiklerini görmemişlerdir. Ancak eğer istersen devemi sana taraf yönlendirir, onun gölgesinde yürürsün.’ dedi.” Mu'âviye dedi ki: “Ben Resûlullah'a (sas) geldim ve durumu ona bildirdim. Resûlullah (sas), ‘*Kuşkusuz kendisinde biraz cahiliye gururu vardır.*’ dedi.” Vâil, ayrılmak istediği zaman Resûlullah (sas) ona bir ahitname yazdı.

• **Umân'daki Ezd Kabilesi Heyeti**

Sonra söz döndü dolaştı ve Ali b. Muhammed'in sözüne geldi; dediler ki:

Umân ehli Müslüman oldu. Bunun üzerine Resûlullah (sas), *İslâm'ı* öğretmek ve mallarının zekâtını toplamak için el-Alâ b. el-Hadramî'yi onlara gönderdi. Sonra onların heyeti Resûlullah'ın yanına geldi. İçlerinde Esed b. Yebrah et-Tâhî vardı. Resûlullah (sas) ile karşılaştılar. Resûlullah'tan, işlerini yürütecek bir adam göndermesini istediler. Adı Müdrîk b. Hût olan Mahrabe el-Abdî, “Ya Resûlullah! Beni gönder. Çünkü onların benim üzerimde iyilikleri vardır. Onlar Cenûb savaşında beni esir alıp sonra da bana iyilikte bulunmuşlardı” dedi. Resûlullah (sas) onu onlarla birlikte *Umân'a* gönderdi. Onlardan sonra Seleme b. İyâz el-Ezdî kavminden bazı adamlarla birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah'a, nasıl ibadet edeceklerini ve nasıl dua edeceklerini sordu. Resûlullah (sas) ona anlattı. Bunun üzerine, “Allah'a dua et ki, sözlerimiz ve dostluğumuz bir olsun.” dedi. Resûlullah(sas) onlara dua etti. Seleme ve onunla birlikte olanlar Müslüman oldular.

• **Gâfık Heyeti**

[Dediler ki:] Cüleyha b. Şeccâr b. Suhâr el-Gâfîkî, kavminden bazı adamlarla birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Dediler ki: “Ya Resûlullah! Bizler kavmimizin yaşlılarıyız ve Müslüman olduk. Zekâtlarımız, avlularımızda bekletilmektedir.” Resûlullah (sas),

“Müslümanların lehine ne varsa sizin de lehinize olacak; onlar neden sorumlu olurlarsa siz de ondan sorumlu olacaksınız.” dedi. Bunun üzerine Avz b. Serîr el-Gâfîkî, “Bizler Allah’a inandık ve Resûlü’ne tabi olduk.” dedi.

• Bârik Heyeti

[Dediler ki:] Bârik heyeti Resûlullah’ın yanına geldi. Resûlullah (sas) onları İslâm’a davet etti, onlar da Müslüman olup biat ettiler. Resûlullah (sas) onlara şunu yazdı: “*Bu, Muhammed Resûlullah’tan Bârik’a bir ahitnamedir. Onların meyveleri koparılmayacak, onlar istemedikçe bahar ya da yazda topraklarında hayvan otlatılmayacaktır. Otlatmak konusunda sıkıntı bulunduğu veya otlakların kıt olduğu zamanlarında onlara uğrayan Müslümanlar üç gün misafir edileceklerdir. Meyveleri olgunlaşınca oradan geçecek yolcuların alta düşenleri toplamak suretiyle, fakat yanında götürmeden, sadece karınlarını doyurma hakları vardır.*” Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh ve Huzeyfe b. el-Yemân buna şahitlik yaptılar. Belgeyi Übey b. Ka’b yazdı.

• Devs Heyeti

[Dediler ki:] et-Tufeyl b. Amr ed-Devsî Müslüman olunca kavmini İslâm’a davet etti; onlar da Müslüman oldular. et-Tufeyl ile birlikte onun ailesinden yetmiş veya seksen adam *Medine*’ye geldi. İçlerinde Ebû Hüreyre ve Abdullah b. Üzeyhir ed-Devsî de vardı. O sırada Resûlullah (sas) Hayber’de bulunuyordu. Onlar da Hayber’e gidip onunla buluştular. Bize anlatıldığına göre Resûlullah (sas) Hayber ganimetlerinden onlara da pay verdi. Sonra Resûlullah (sas) ile birlikte *Medine*’ye geldiler. et-Tufeyl b. Amr, “Ey Allah’ın Resûlü! Kavmimi benden ayırma.” dedi. Resûlullah (sas) onları *Harretü’l-Deccâc*’ta (Deccâc kayalıklarında) ağırladı. Ebû Hüreyre kendi kavminin yurdundan hicret ederken şöyle dedi:

*Ah! Küfür beldesinden kurtarmış olmasına rağmen,
O ne uzun ve sıkıntılı bir geceydi.*

Abdullah b. Üzeyhir, “Ey Allah’ın Resûlü! Benim kavmimin yanında bir konumum, bir mevkim vardır. Beni onlara emir yap.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Ey Devsli Kardeşler! İslâm garip olarak başladı ve yine garip olacaktır. Allah’a karşı doğru olan kurtulur, ancak bunun dışında bir*

şeye meyleden helak olur. Bilmiş ol ki, senin kavminin en büyüğü en doğru olanıdır. Pek yakında hak batıla galip gelecektir.” dedi.

• Sümâle ve el-Huddân Heyeti

[Dediler ki:] Abdullah b. Ales es-Sümâlî ve Müsliye b. Hüzzân el-Huddânî Mekke’nin fethinden sonra, kavimlerinden birer grupla birlikte Resûlullah’ın (sas) yanına geldiler. Müslüman oldular ve kavimleri adına Resûlullah’a biat ettiler. Resûlullah (sas) onlara, mallarına farz olarak düşen zekâtla ilgili bir belge yazdı. Belgeyi Sâbit b. Kays b. Şemmâs yazdı. Sa’d b. Ubâde ve Muhammed b. Mesleme de şahitlik yaptılar.

• Eslem Heyeti

[Dediler ki:] Umeyr b. Efsâ, Eslem’den bir cemaatle birlikte geldiler. Dediler ki: “Bizler Allah’a ve O’nun Resûlü’ne inandık ve senin prensiplerine uyduk. Bize bir makam ver ki, Araplar o makamın faziletini bilsinler. Çünkü biz Ensâr ‘ın kardeşleriyiz. Sıkıntıda ve bollukta sana yardım etmemiz konusunda üzerimizde hakkın vardır.” Resûlullah (sas), “Allah Eslem kabilesini salim eylesin. Gıfâr kabilesine de mağfîret eylesin.” dedi ve Eslem ve onunla birlikte İslâm’a giren, gerek dağlı gerek ovalı olan Arap kabilelerine, zekât ve hayvanların zekâtıyla ilgili bir belge yazdı. Sahifeyi Sâbit b. Kays b. Şemmâs yazdı. Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh ve Ömer b. el-Hattâb da şahitlik yaptılar.

• Cüzâm Heyeti

[Dediler ki:] Benî ed-Dubeyb’den Rifâ’a b. Zeyd b. Umeyr b. Ma’bed el-Cüzâmî, Hayber’den önce, (Hudeybiye anlaşmasının yürülükte) olduğu barış döneminde Resûlullah’ın yanına geldi. Resûlullah’a (sas) bir köle hediye etti ve Müslüman oldu. Resûlullah (sas) ona şöyle bir belge yazdı: “Bu, Allah’ın Resûlü Muhammed’ten, Rifâ’a b. Zeyd’e ve onunla birlikte İslâm’a giren kavmine yazılan ve onları Allah’a davet eden mektuptur. Kim bu daveti kabul ederse o Allah’ın tarafındadır; kabul etmeyenlere iki ay mühlet vardır.” Rifâ’a’nın kavmi Resûlullah’ın davetini kabul edip Müslüman oldu.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Yezîd b. Ravh b. Zinbâ haber verdi. O da Kays b. Nâtil el-Cüzâmî’den nakletti; dedi ki:

Cüzâm kabilesinin Benî Nüfâse kolundan Ferve b. Amr b. en-Nâfire Müslüman olduğuna dair Resûlullah'a haber gönderip ona beyaz bir katır hediye etti. Ferve Arapların hüküm sürdüğü bölgede Rum valisi idi. Onun bölgesi Şâm civarında *Mu'ân* denilen bir yerdi. Rumlar onun Müslüman olduğunu haber aldıklarında onu ele geçirmek istediler. Onu yakalayıp hapse attılar. Sonra onun boynunu vurmak için çıkardılar. Ferve şöyle dedi:

*Müminlerin başına haber verin ki,
Ben kemiklerim ve makamımla Rabbime teslim oldum.
Onun boynunu vurduktan sonra cesedini astılar.*

• Mehre Heyeti

Söz döndü dolaştı ve Ali b. Muhammed'in hadisine geldi; dediler ki:

Mehre heyeti Mehrî b. el-Ebyad başkanlığında geldiler. Resûlullah (sas) onlara İslâm'ı anlattı; Müslüman oldular. Resûlullah (sas) onlara hediyeler verdi ve onlara şu belgeyi yazdı: “*Bu Resûlullah Muhammed'ten, Mehrî b. el-Ebyad'a bir ahitnamedir. Mehre kabilesinden iman edenlere saldırılmayacak, malları talan edilmeyecek ve kendileriyle savaşılmayacaktır. Ancak onlar da İslâm şeriatını yerine getirmekle mükelleftirler. Şeriatı değiştiren Allah'a karşı savaş ilan etmiş olur. Allah'a iman eden, Allah ve Resûlü'nün güvencesindedir. Yolda bulunan bir şey, sahibine iade edilir. Kendi başlarına yayılan hayvanlar da sahiplerine aittirler. Hacda kirli kalmak günahdır. Hacda şehvet çağrıştıran konuşmalar yapmak fasıklıktır.*” Muhammed b. Mesleme el-Ensârî bunu yazdı. [Dedi ki:] Belgede geçen “*la yû'kelune*” kelimesi “*la yuğâru aleyhim*” (onlara saldırı yapılmaz) anlamındadır.

Bize Hişâm b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer b. İmrân el-Mehrî haber verdi. O da babasından rivayet etti; dediler ki:

Mehre kabilesinden bir adam Resûlullah'ın yanına geldi. Kendisine Züheyr b. Fırdım b. el-Uceyl b. Kıbâs b. Kamûmî b. Baklül b. el-İdî b. el-Emrî b. Mehrî b. Heydân b. Amr b. el-Hâf b. Kudâ'a (Şahr kabilesinden) denilirdi. Uzaktan geldiği için Resûlullah (sas) ona yakınlık gösteriyor ve ona ikramda bulunuyordu. Ayrılmak istediği zaman da Resûlullah onu

teselli etti, ona hediyeler yükledi ve kendisine bir belge yazdı. Resûlullah'ın yazdığı belge hala onların yanındadır.

• Himyer Heyeti

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed b. Suhbân anlattı. O Zâmil b. Amr'dan, o Şihâb b. Abdullah el-Havlânî'den, o da Resûlullah'a yetişip ona elçi olarak giden Himyerli bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Mâlik b. Mürâre er-Rehâvî Himyer kralının elçisi olarak onun Müslüman olduğunu bildiren mektubuyla Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Bu olay, hicretin 9. yılı Ramazan ayında idi. Resûlullah (sas) misafir edilmesi, ağırlanması ve ikram edilmesi için Bilâl'e emir verdi. Resûlullah (sas) Zû Ru'ayn, Me'âfir ve Hemdân kralları olan el-Hâris b. Abdükülâl'e, Nu'aym b. Abdükülâl'e ve Nu'mân'a şöyle bir mektup yazdı: “Sonra sizler biliniz ki, ben kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd ediyorum. Allah'a hamdden sonra; sizin elçiniz, Rum toprağından dönüşümüzde bize ulaştı. Gönderdiklerinizi bize ulaştırdı, sizin tarafınızdaki haberleri bize ilette, Müslüman olduğunuzu ve müşriklerle savaştığınızı bize haber verdi. Eğer ıslah olur, Allah'a ve Resûlü'ne itaat eder, namazı kılar, zekâtı verir, ganimetten Allah'ın ve Resûl'ünün humusunu ve müminler üzerine farz olan zekâtı verirsiniz Allah (c) kendi hidayetiyle sizi hidayet etmiştir.”

• Nocrân Heyeti

Söz Ali b. Muhammed el-Kureşî'nin hadisine döndü. Dediler ki:

Resûlullah (sas) Nocrân ahalisine bir mektup yazdı. Bunun üzerine onların heyeti Hristiyan eşrafından on dört adam olarak Resûlullah'ın yanına geldiler. İçlerinde Kinde kabilesinden el-Âkîb (Kinde'den Abdülmesih adında bir adam), Benî Rebî'a'dan Ebü'l-Hâris b. Alkame, kardeşi Kürz, el-Hâris'in çocukları es-Seyyid ve Evs, Zeyd b. Kays, Şeybe, Huveylid, Hâlid, Amr ve Ubeydullah vardı. İçlerinde, onları yöneten üç adam vardı. el-âkîb onların emiri, meşveretlerinin sahibi ve görüşlerinin kaynağı durumundaydı. Ebü'l-Hâris onların en kültürlüleri, en bilginleri, liderleri ve dinî eğitimin verildiği okulun sorumlusuydu. es-Seyyid ise

yolculuklarının sorumlusuydu. Ebü'l-Hâris'in kardeşi Kürz onların önüne geçip şöyle diyordu:

*Karnında cenini olduğu halde,
Hızlı bir şekilde itiraz ederek sana geliyor,
Dini Hristiyanların dinine muhalif olduğu halde.*

Önce Ebü'l-Hâris, ardından heyet Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Üzerlerinde *Yemen* elbiseleri ve ipekten yapılmış ridalar olduğu halde mescide girdiler. Mescitte doğuya dönerek ibadet etmeye başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Onları kendi hallerine bırakın.*” dedi. Sonra Peygamber'in (sas) yanına geldiler. Resûlullah (sas) onlardan yüz çevirip onlarla konuşmadı. Osman onlara, “Peygamber'in (sas) bu tutumu sizin bu süslü elbiselerinizden ötürüdür.” dedi. O gün ayrıldılar. Ertesi gün ruhban elbisesiyle geldiler ve Resûlullah'a selam verdiler. Resûlullah (sas), selamlarını aldı ve onları İslâm'a davet etti; ancak İslâm'a girmeyi kabul etmediler. Onlarla Müslümanlar arasında söz ve münakaşa uzayınca Resûlullah (sas) onlara Kur'ân okudu ve “*Eğer söylediklerimi inkâr ediyorsanız buyurun, sizinle mübahele (lanetleşme) yapalım.*” dedi.

Bunun üzerine ayrıldılar. Ertesi gün, Abdülmesih ve ileri gelenlerinden iki adam Resûlullah'ın (sas) yanına geldiler ve “Düşündük ve seninle mübahele yapmamaya karar verdik. Sen hakkımızda istediğin gibi hüküm ver. Sana vergi verecek ve seninle anlaşıcağız.” dediler. Resûlullah (sas) onlarla, her bir takım elbise bir ukıyye olmak üzere Receb ayında 1.000 takım ve Safer ayında da 1.000 takım verilmek üzere 2.000 takım elbise üzerine anlaştı. Ayrıca *Yemen*'de bir karışıklık olduğu takdirde emanette kalmak üzere otuz zırh, otuz mızrak, otuz deve ve otuz at verilecekti. Negrân ve çevresindeki ahalinin nefisleri, dinleri, malları, orada hazır olan ve olmayan mensupları, manastır ve kiliseleri Allah'ın koruması ve Peygamber (sas) Muhammed'in güvencesi altındadır. Hiçbir piskoposun görevi, hiçbir rahibin rahipliği, hiçbir kilise hizmetçisinin hizmeti değiştirilmeyecektir. Buna birkaç kişi ahitlik yapmıştır. Ebû Süfyân b. Harb, Akra b. Hâbis ve Muğîre b. Şu'be bunlardandır.

Negrânlılar memleketlerine döndüler. es-Seyyid ve el-Âkîb çok geçmeden Resûlullah'ın (sas) yanına geri geldiler ve Müslüman oldular. Resûlullah (sas) onları Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evinde ağırladı. Resûlullah (sas), vefat edinceye kadar *Negrân* ahalisi Resûlullah'ın (sas) verdiği belgede

yazılanlara sadık kaldılar (Allah'ın salât, selam, rahmet ve rıdvânı onun üzerine olsun). Sonra Ebû Bekir es-Sıddîk hilafete geldi. O da vefat döşğinde onlara vasiyetlerini yazdı. Sonra faize bulaştılar. Ömer b. el-Hattâb onları arazilerinden çıkardı ve onlara şöyle bir belge yazdı: “Bu, Mü'minlerin Emiri Ömer'in *Necrân* ahalisinden olanlara yazdığı belgedir. Onlardan yolculuk yapanlar Allah'ın güvencesi altındadırlar. Resûlullah'ın (sas) ve Ebû Bekir'in onlara yazdığı ahitnamelere bir vefa borcu olarak hiçbir Müslüman onlara zarar veremez. Bundan sonra, onlardan bazı kimseler *Şâm* ve *Irak* tarafına göç edecek olurlarsa, *Şâm* ve *Irak* yöneticileri onlara hurmalık tarla versinler. Onların kendi çalışmalarıyla elde ettiklerine gelince, bu onlar için bir sadakadır ve onların arazilerine bir karşılıktır. Hiç kimse onda hak iddia edemez ve kimseye borçlu değildir. Bundan sonra bir Müslüman onlara misafir olursa zulmedenlere karşı onlara yardımcı olsun. Çünkü onlar güvence altında olan kavimlerdir. Yirmi dört ay boyunca onlardan cizye alınmayacaktır. İşletmiş oldukları köylerinin dışında hiçbir şeyle mükellef değildirler. Zulme ve şiddete uğramayacaklardır. Bu ahitname Osman b. Affân ve Mu'aykib b. Ebû Fâtıma şahitlik yaptılar.” Onlardan bazı adamlar *Irak*'a göç ettiler ve *Kûfe* yakınlarındaki *en-Necrâniyye*'ye indiler.

• Ceyşân Heyeti

Bana Muhammed b. Ömer Amr b. Şu'ayb'dan ulaştı; dedi ki: Ebû Vehb el-Ceyşânî, kavminden bazı adamlarla birlikte Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah'a (sas), *Yemen*'de bulunan bazı içecekleri sordular. Baldan yapılan şerbete “Bit”,^[203] arpadan yapılan da “Mizr” diyorlardı. Resûlullah (sas), “Onları içtikten sonra sarhoş oluyor musunuz?” dedi. Onlar, “Çok içersek sarhoş oluruz.” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Çoğu sarhoş eden içeceğin azı da haramdır.” dedi. Ayrıca Resûlullah'tan (sas), işçilerine içirmek için şarap yapan kimsenin durumunu sordular. Resûlullah (sas), “Sarhoş edici olan her şey haramdır.” dedi.

• es-Sibâ (Yırtıcı Hayvanlar) Heyeti

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bana Şu'ayb b. Ubâde anlattı. O da Muttalib b. Abdullah b. Hantab'dan rivayet etti; dedi ki:

Bir ara Resûlullah (sas) *Medine*'de, ashâbının içinde otururken bir kurt çıkageldi ve Resûlullah'ın huzurunda durdu ve ulumaya başladı. Resûlullah

(sas), “Bu yırtıcıların size gelen temsilcisidir. Eğer ona bir şey verirsiniz onun dışında hiçbir şeye saldırmaz. Eğer ona bir şey vermez, fakat ondan korunmaya çalışırsanız, ne alırsa onun rızkıdır.” dedi. Ashâb, “Ya Resûlullah! Ona bir şey vermeye gönlümüz razı değil.” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) parmaklarıyla, “Bunlardan bir şeyler kap.” anlamında ona işaret etti. Kurdun iki yavrusu vardı.



[194] Irak’tan Mekke’ye gidildiğinde Necid bölgesinde bulunan bir yerdir.

[195] Neş, yarım ukıyye olup 20 dirhem eder (M).

[196] Hadiste, hem öldüren anne hem de öldürülen çocuğun ateşte olduğu ifade ediliyor. Oysa çocuğun masum olduğu konusunda bir şüphe yoktur. Dolayısıyla çocuğun ateşe girmeyeceği, sadece annesiyle birlikte ibret almak için ateşin üzerine gideceği, annesi ateşe atıldıktan sonra çocuğun oradan geri getirileceği bilinmektedir. Kur’an-ı Kerim’de, “Sonra elbette ki biz cehenneme girmeye daha layık olanları da daha çok biliriz. Sonra içinizden hiçbir kimse yoktur ki, mutlaka ona varacak olmasın. Bu Rabbinin kendine vacip kıldığı bir hükümdür.” (Meryem, 19/70-71.) Bu ayet gösteriyor ki, müminler ve masum olanlar da ibret için cehennemi görecekler (M)

[197] Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak Reyyân şeklinde yazılmıştır.

[198] Buğdaydan her bir ölçek yaklaşık 25 kg.’dır. Kuru üzümünden olunca yaklaşık 20 kg.’dır (M).

[199] Atâ neşrinde *Hârif* şeklinde kaydedilmiştir (I, 257) (E).

[200] Bu kelime Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak “Azre” şeklinde kaydedilmiştir.

[201] Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak “Hamde” şeklinde yazılmıştır.

[202] Yemen’de, içinde kâfirlerin ruhlarının yer aldığı inanılan bir kuyu (M).

[203] Genelde hurmadan yapılan nebiz olup Yemenlilerin içkisiydi. Anlaşıyor ki, bu içki bazen baldan da yapılabilirdi (M).

RESÛLULLAH'IN (SAS) TEVRAT VE İNCİL'DEKİ VASIFLARI



Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Sâlih haber verdi. O Ebû Ferve'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti:

Kendisi Ka'b el-Ahbâr'a, "Resûlullah'ın vasfını Tevrat'ta nasıl bulursunuz?" diye sormuş. Ka'b, "Onu Muhammed b. Abdullah olarak buluruz. Doğumu Mekke'de, hicreti Tâbe kentine olacaktır. Onun Şâm'da mülkü olacaktır. Kendisinden çirkin işler sadır olmaz, sokaklarda şamata yapmaz, kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmaz, affedici ve bağışlayıcıdır." dedi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Âsım haber verdi. O da Ebû Sâlih'ten rivayet etti; dedi ki:

Ka'b şöyle dedi: "Muhammed'in Tevrat'taki sıfatı, 'Muhammed seçilmiş kulumdur. Kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan birisi değildir. Kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmaz, affedici ve bağışlayıcıdır. Doğumu Mekke'de, hicreti Medine'ye ve mülkü Şâm'da olacaktır." şeklindedir.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Âsım'dan, o Ebü'd-Duhâ'dan, o Ebû Abdullah el-Cedelî'den, o da Ka'b'dan nakletti; dedi ki:

Biz Tevrat'ta seçilmiş peygamber Muhammed'i buluyoruz. Kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan biri değildir. Kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmaz, affedici ve bağışlayıcıdır.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi. O da Zeyd b. Eslem'den rivayet etti; dedi ki: Bize gelen habere göre Abdullah b. Selâm şöyle derdi:

Resûlullah'ın Tevrat'taki sıfatı şöyledir: “Ey Peygamber, biz seni ümmîler için bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı ve bir koruyucu olarak gönderdik. Sen benim kulum ve elçimsin. Seni “el-Mütevekkil” diye isimlendirdim. O kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan biri değildir. Kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmaz, affedici ve bağışlayıcıdır. Eğri yola düşmüş milleti, “*Lâ ilâhe illallah*” diyerek onunla düzelttirmeyene kadar ruhunu kabzetmeyeceğim. Böylece bazı kör gözler, kilitli ve sağır olan bazı kulaklar onunla açılır.” Bunu Ka'b'a iletiler. Ka'b, “Abdullah b. Selâm doğru söylemiştir. Ancak onların dilinde “***A'yunen umûmiyyîn ve âzânen Sumûmiyyîn ve kulûben gulûfiyyîn***” (Kör olan bazı gözler, sağır olan bazı kulaklar ve kilitli olan bazı kalbler) şeklindedir.” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: ez-Zührî'den işitenler bana anlattı:

Zührî'nin anlattığına göre bir Yahudi dedi ki: “Hilm hariç Allah Resûlü'nün Tevrat'taki sıfatlarının hepsini onda gördüm. Kendisine belli bir süreye kadar otuz dinar borç vermiştim. Vadesine bir gün kalıncaya kadar ondan bir şey istemedim. Bir gün kalınca yanına geldim ve ‘Ey Muhammed! hakkımı ver. Siz Abdülmuttaliboğulları borcunuzu geç ödersiniz.’ dedim. Bunun üzerine Ömer, ‘Ey pis Yahudi! Allah’a yemin ederim ki, eğer Resûlullah olmasaydı iki gözüne yuvalık yapan kelleni vururdum.’ dedi. Fakat Resûlullah (sas), ‘*Allah senin iyiliğini versin ey Ebû Hafs! Senin bu söylediklerinden başka şey yapmana daha çok ihtiyacımız var. Bana borcumu ödememi emretmene, ona da hakkını alması konusunda yardımcı olmana ihtiyaç duyuyoruz*’ dedi. [Dedi ki:] “Benim Resûlullah’a karşı olan kabalığım ancak onun hilmini arttırdı. Resûlullah (sas), ‘Ey Yahudi! Senin hakkın ancak yarın doluyor.’ dedi ve devamla şöyle ekledi: ‘*Ey Ebû Hafs! Onu, ilk gün istediği bahçeye götür. Eğer razı olursa ona şu kadar sa’ ver ve senin ona söylediğine karşılık da bir tane fazla ver. Razi olmazsa, ona şuradaki bahçeden ver.*’ dedi.” Ömer onu bahçeye götürdü. Adam hurmasına razı oldu. Ömer de Resûlullah'ın (sas) dediğini ve emrettiği fazlalığı da verdi. [Dedi ki:] Yahudi hurmasını alınca, “Eşhedu en lâ ilâhe illallah ve eşhedu enne Muhammeden Resûlullah” diyerek şehadet getirdi ve “Ey Ömer! Benim neden böyle davrandığımı bilir misin? Ben, hilm dışında Resûlullah'ın (sas) Tevrat'taki bütün sıfatlarını onda gördüm. Bu gün onun hilmini sınadım. Baktım ki, aynen Tevrat'ta anlatıldığı gibidir.

Ben seni şahit gösteriyorum ki, bu hurma ve malımın bir bölümü Müslüman fakirler için sadakadır.” dedi. Bunun üzerine Ömer, “Yahut bazıları için...” dedi. Yahudi, “Evet bazıları için...” dedi. [Dedi ki:] 100 yaşındaki bir adam dışında o Yahudi’nin bütün ailesi Müslüman oldu. O yaşlı adam küfür üzere ömrünü tüketti.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme el-Mâcişûn, Musa b. Dâvûd ve Şüreyh b. en-Nu’mân haber verdiler; dediler ki: Bize Fülejh b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Abdülazîz ve Fülejh dedi ki: Bize Hilâl b. Atâ b. Yesâr haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr b. el-Âs haber verdi:

Kendisine Resûlullah’ın (sas) Tevrat’taki sıfatları soruldu. Abdullah, “Doğru, vallahi Resûlullah (sas), Kur’ân’da tavsif edildiği gibi Tevrat’ta da tavsif edilmiştir. Kur’ân’da, **“Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.”**^[204] buyruluyor. Onun Tevrat’taki sıfatı şöyledir: “Ey Peygamber! Biz seni ümmîler için bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı ve bir koruyucu olarak gönderdik. Sen benim kulum ve elçimsin. Seni “el-Mütevekkil” diye isimlendirdim. O kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan biri değildir. Kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmaz, affedici ve bağışlayıcıdır. Eğri yola düşmüş milleti, “*Lâ ilâhe illallah*” diyerek onunla düzelttirmeyene kadar ruhunu kabzetmeyeceğim. Böylece kör olan bazı gözler, kilitli olan bazı kalpler ve sağır olan bazı kulaklar “*Lâ ilâhe illallah*” diyerek onunla açılır.”

Fülejh’in hadisinde Atâ dedi ki: “Sonra Ka’b ile karşılaştım ve üzerinde ihtilaf edilen bir hususu sordum. Ka’b kendi lugatiyle “*A’yunen umûmâ ve âzânen sumûmâ ve kulûben gulûfâ*” (Kör olan bazı gözler, sağır olan bazı kulaklar ve kilitli olan bazı kalbler) söylüyordu.

Bize Ma’n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mu’âviye b. Sâlih haber verdi. O Bahîr’den, o Hâlid b. Ma’dân’dan, o da Kesîr b. Mürre’den rivayet etti; dedi ki:

Allah şöyle diyor: “Size bir peygamber gelecek; zayıf ve tembel değildir. Kör olan bazı gözleri açacak, sağır olan bazı kulakları işittirecek, kılıflı olan bazı kalplerin kılıfını kaldıracak ve “*La ilâhe illallah*” denilinceye kadar eğri olan sünneti doğrultacaktır.”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O da Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Bize gelen habere göre Resûlullah'ın (sas) bazı kitaplardaki sıfatları şöyledir: “Muhammed Allah'ın Elçisi'dir. Kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan biri değildir. Kötülüğe karşı aynıyla mukabelede bulunmaz, fakat bağışlayıcı ve affedicidir. Onun ümmeti her halleri için çok hamd ederler.”

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû Yahya'dan, o Mücâhid'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti:

İbn Abbâs “**Fes'elu ehle'z-zikr**”^[205] (Eğer bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorun.) ayetiyle ilgili olarak şöyle dedi: “Kureyş müşrikleri, “Tevrat ve İncil'de, ‘Muhammed Allah'ın elçisidir’ şeklinde yazılıdır.” dediler.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O da Katâde'den rivayet etti:

Katâde, “**İndirdiğimiz açık delilleri ve hidayet yolunu gizleyenler yok mu?**”^[206] ayeti Yahudileri kastediyor. Onlar, Tevrat ve İncil'de yazılı olarak gördükleri halde Muhammed'i gizlediler. Kur'ân, “**İşte onlara hem Allah, hem de bütün lanet ediciler lanet eder.**” diyor. [Dedi ki:] O lanet ediciler, Allah'ın melekleri ve müminlerdir.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk haber verdi. O da el-Îzâr b. Hureys'ten nakletti; dedi ki:

Âişe şöyle dedi: “Resûlullah'ın (sas) vasıfları Tevrat'ta şöyle yazılıdır: ‘O kaba, sert ve sokaklarda şamata yapan biri değildir. Kötülüğe karşı aynıyla mukabelede bulunmaz, fakat o bağışlayıcı ve affedicidir.’

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk el-Medenî haber verdi. O Musa b. Ya'kûb ez-Zem'i'den, o da Useyme'nin^[207] *mevlası Sehl'den rivayet etti:*

Sehl, Merrîs Hristiyanlarından olup annesi ve amcasının yanında yetim olarak büyümüş. Kendisi İncil'i okuyormuş. [Dedi ki:] Amcama ait bir kitap aldım ve okudum. Nihayet bir yaprak geldi; onun yazılışını garip

karşıladım ve ellerimle ona dokundum. Baktım ki, varakın uçları beyaz bir zamkla birbirine yapıştırılmış. [Dedi ki:] Onu birbirinden ayırdım. Baktım ki, içinde Muhammed'in (sas) sıfatları var. Şöyle yazılı idi: "Muhammed ne kısa, ne de uzundur. Beyaz tenlidir ve iki örüğü vardır. İki omuzu arasında bir mühür vardır. Çok hediye verir ve sadaka yemez. Merkebe ve deveye biner. Koyunu sağlar, yamalı elbise giyer. Bunları yapan kimse kibirden uzaktır. İşte o bunları yapar. O İsmail'in neslindendir ve ismi Muhammed'tir." Sehl şöyle dedi: Muhammed'i anlatan sayfayı buraya kadar okuyunca amcam geldi. Varakı (açtığımı) görünce de beni dövdü ve "O henüz gelmedi." dedi.



[204] Ahzab 33/45.

[205] Nahl 16/43.

[206] Bakara 2/159.

[207] Bu isim diğer matbu nüshalarda Uteybe şeklinde kaydedilmiştir.

RESÛLULLAH'IN (SAS) AHLAKI



Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Yunus'tan, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Âişe'ye Resûlullah'ın (sas) ahlakı soruldu. O, "Onun ahlakı Kur'ân idi." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. Süleyman el-Anberî haber verdi; dedi ki: Bir adam bana anlattı; dedi ki: Mesrûk b. el-Ecda bana anlattı:

Kendisi Âişe'nin yanına girdi ve "Bana Resûlullah'ın (sas) ahlakını anlat." dedi. Bunun üzerine Âişe, "Sen Kur'ân okuyan Arap bir adam değil misin?" dedi. [Dedi ki:] "Evet!" dedim. Âişe, "Kuşkusuz Kur'ân onun ahlakı idi." dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde'den, o Zürâre b. Evfâ'dan, o da Sa'd b. Hişâm'dan nakletti; dedi ki:

Ben Âişe'ye, "Bana Resûlullah'ın (sas) ahlakından haber ver." dedim. Âişe, "Sen Kur'ân okumuyor musun?" dedi. "Evet, okuyorum." dedim. Âişe, "Kuşkusuz onun ahlakı Kur'ân'dır." dedi.

Katâde dedi ki: "Hiç şüphesiz Kur'ân insanlar için en iyi ahlakı getirmiştir."

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O el-Mu'allâ b. Ziyâd'dan, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ashâbından bir grup bir araya gelerek, "Müminlerin annelerine haber göndersek de, tâbi olmak için Resûlullah'tan (sas) naklettikleri amelleri onlara sorsak." dediler. Sonra Müminlerin annelerinden birisine, sonra diğer birisine haber yolladılar. Elçi tek bir şey

getirdi: “Siz peygamberinizin ahlakını soruyorsunuz; oysa onun ahlakı Kur’ân idi. Resûlullah (sas) akşamlar, namaz kılar, uyur, oruç tutar, iftar eder ve ailesinin yanında yatarı.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa’îd haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’t-Teyyâh haber verdi. O da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas), insanların en güzel ahlaklısı idi.”

Bize Yezîd b. Hârûn ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdiler; dediler ki: Bize Zekerîya haber verdi. O Ebû İshâk’tan, o da Ebû Abdullah el-Cedelî’den rivayet etti; dedi ki:

Âişe’ye, evde iken Resûlullah’ın (sas) ahlakının nasıl olduğunu sordum; dedi ki: “O insanların en güzel ahlaklısı idi. Söz ve davranışlarında çirkin ve kötü ahlaklı, sokakta şamata yapan birisi değildi. Kötülüğe karşı kötülükle mukabelede bulunmazdı, affedici ve bağışlayıcı idi.”

Bize Abdullah b. Nümeyr ve Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî haber verdiler; dediler ki: Bize el-A’mesî haber verdi. O Şakîk’ten, o da Mesrûk’tan haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Ömer şöyle dedi: “Resûlullah (sas) söz ve davranışlarında çirkin ve kötü ahlaklı değildi.”

Bize Abdullah b. Yezîd el-Mukrî haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa’d haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Osman el-Velîd b. Ebü’l-Velîd anlattı; dedi ki: Süleyman b. Hârice b. Zeyd b. Sâbit kendisine anlattı. O da Hârice b. Zeyd b. Sâbit’ten rivayet etti; dedi ki:

Bir grup insan Zeyd b. Sâbit’in yanına girdiler ve “Bize Resûlullah’ın ahlakını anlat.” dediler. Zeyd şöyle dedi: “Size ne anlatayım ki; ben onun komşusu idim. Kendisine vahiy nazil olduğu zaman bana haber gönderir, ben de gider onun için yazardım. Biz dünyadan bahsettiğimizde, o da bizimle birlikte bahsederdi; yiyecekten bahsettiğimizde o da bizimle birlikte bahsederdi. Ben bütün bunları size nasıl anlatayım?”

Bize Ya'lâ b. Ubeyd et-Tanâfisî ve Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdiler; dediler ki: Bize Hârise b. Ebü'r-Ricâl haber verdi. O Amre'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Âişe'ye "Resûlullah (sas) evinde nasıl davranırdı?" diye soruldu. Âişe, "O insanların en yumuşak huylusu ve en cömerti idi. O sizin adamlarınız gibi bir adam idi. Ancak o gülen ve tebessüm eden biriydi." dedi.

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim, Affân b. Müslim ve Amr b. el-Heysem haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O el-Hakem'den, o İbrahim'den, o da el-Esved'ten nakletti; dedi ki:

Ben Âişe'ye, "Resûlullah (sas) evinde ne yapardı?" diye sordum. Âişe, "Resûlullah, ailesinin hizmetindeydi." dedi.

Vehb b. Cerîr hadisinde şöyle dedi: "Namaz vakti geldiğinde evden çıkar ve namaz kılardı." Affân hadisinde dedi ki: "Namaz vakti geldiği zaman namaza kalkardı." Şu'be dedi ki: "Sahifede "namaza çıkardı" diye yazılı idi." Fakat Şu'be "namaza kalkardı" şeklinde hıfzetmiştir.

Bize Müemmil b. İsmail haber verdi. O Süfyân'dan, o Hişâm b. Urve'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Âişe'ye, "Resûlullah (sas) evinde ne yapardı?" diye soruldu. Âişe, "Sizlerden birisinin yaptığı gibi yapardı; elbiselerini yamalar ve ayakkabısını dikerdi." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Mehdî b. Meymûn haber verdi. Bize ayrıca Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. İkisi Hişâm b. Urve'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ben Âişe'ye, "Resûlullah (sas) evinde ne yapardı?" diye sordum. Âişe, "Elbisesini yamalar, ayakkabısını diker ve insanların evlerinde yaptıklarını yapardı." dedi.

Bize Hişâm b. el-Kâsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O el-Hakem'den, o İbrahim'den, o da el-Esved'ten haber verdi; dedi ki:

Âiše'ye, "Resûlullah (sas) ailesi arasındayken ne yapardı?" diye sordum. Âiše, "O ailesinin hizmetindeydi. Namaz vakti geldiğinde namaza çıkardı." dedi.

Âiše bazen de "Namaza kalkardı." derdi. "*el-Mihne*" kelimesinden "ailesinin hizmetinde" anlamını kastediyordu.

Bize Ahmed b. el-Haccâc el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize el-Haccâc b. el-Fürâfisa haber verdi. O Ukayl'dan, o da İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki:

Âiše şöyle dedi: "Resûlullah (sas) ev işlerini yapardı. En çok yaptığı iş de dikiş idi."

Bize Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O babasından, o da Âiše'den (r) nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas), biri diğerinden daha kolay olan iki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya kaldığı zaman mutlaka en kolay olanını tercih ederdi.

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o Urve b. Zübeyr'den, o da Âiše'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) iki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya geldiği zaman, günah olmadığı takdirde daima en kolay olanını tercih ederdi. Eğer günah olursa o işten, insanların en uzağı olurdu. Resûlullah (sas) hiçbir zaman nefsinin tatmin için intikam almamıştır. Ancak Allah'ın hürmetine dokunulacak olursa o zaman Allah için intikam alırdı.

Bize Muhammed b. Mus'ab el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ'î haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âiše'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) iki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya kaldığı zaman mutlaka en kolay olanını tercih ederdi.

Bize Affân b. Müslim ve Sa'îd b. Süleyman haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer b. Râşid ve

Nu'mân haber verdiler. Affân dedi ki: veya o ikisinden birisi ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bilinen bir lanet biçimiyle hiçbir Müslüman'ı lanetlemedi. Allah'ın hürmetine dokunulmasının dışında, kendisine yapılanlar karşılığında nefsi için hiç intikam almadı. Cihat yolundaki vurması dışında, eliyle hiçbir şeye vurmadı. Günah hariç, kendisinden istenen hiçbir şeyi yapmaya engellemedi. Ama o herkesten daha çok gûnahtan uzaktı. İki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya kaldığı zaman mutlaka en kolay olanını tercih ederdi.

Ayrıca Âişe şöyle dedi: "Vahiy için Cibrîl'den yeni ayrıldığında, esen rûzgârdan daha cömert oluyordu."

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hiçbir hizmetçisini veya hanımını dövmedi. Allah yolunda cihat etmek dışında eliyle hiçbir şeye vurmadı.

Bize Muhammed b. Humeyd el-Abdî haber verdi. O Ma'mer'den, o ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hiçbir hizmetçiyi veya kadını ve Allah yolunda cihat hariç tutulursa eliyle hiçbir şeyi dövmedi. Günah olmadığı sürece iki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya kaldığı zaman, en çok onun hoşuna giden, kolay olanını tercih etmekte. Eğer günah olsaydı, o gûnahtan insanların en uzak olanıydı. Kendisine yapılanlar karşılığında nefsi için hiç intikam almadı. Eğer Allah'ın hürmetine dokunulacak olsaydı, kendisi Allah için intikam alırdı.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o İbn Ebû Atîk'ten, o Musa b. Ukbe'den, O İbn Şihâb'dan, o Urve'den, o Âişe'den (r), o da Resûlullah'tan (sas) yukarıdaki hadisin aynısını nakletmiştir.

Bize Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O babasından, o Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki: Ali b. el-Hüseyn bana haber verdi; dedi ki:

Allah yolunca cihat istisna edilirse, Resûlullah (sas) hiçbir zaman bir kadını veya hizmetçiyi ya da herhangi bir şeyi eliyle dövmemiştir.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be anlattı. O da Katâde'den rivayet etti; dedi ki: Abdullah b. Ebû Utbe'den işittim; o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den naklederek anlatıyordu; dedi ki:

Resûlullah (sas) kendine mahsus odasındaki^[208] genç kızdan daha çok utangaç idi. Bir şeyden hoşlanmadığı zaman yüzünden anlardık.

Bize el-Fadl b. Dükeyn, Musa b. Dâvûd ve Hişâm b. Sa'd el-Bezzâz haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Muhammed b. Müslim et-Tâîfî haber verdi. O da İbn Ebû Necîh'ten rivayet etti. Musa, Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den; Hişâm da, Ubeyd b. Umeyr'den nakletti; dedi ki:

İşittiğime göre Resûlullah (sas) hadlerin dışında kendisine getirilen bütün suçluları affetmiştir.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O da İbn Uyeyne'den rivayet etti. Bize ayrıca Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Muhammed b. Kesîr el-Abdî haber verdiler. Onlar da Süfyân es-Sevrî'den rivayet ettiler. Bize ayrıca Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi. O da Münkedir b. Muhammed'ten nakletti. Bize ayrıca Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid, yani ez-Zencî haber verdi; dedi ki: Bana Ziyâd b. Sa'd anlattı. Bunların tümü Muhammed b. el-Münkedir'den rivayet ettiler; dedi ki:

Câbir b. Abdullah'ın şöyle dediğini gördüm: “Resûlullah'tan (sas) bir şey istenilip de ‘yok’ dediği asla olmamıştır.”

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Alâ el-Haffâf ve Hâlid b. Tahmân haber verdiler. Onlar el-Minhâl b. Amr'dan, o da Muhammed b. el-Hanefiyye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) neredeyse hiçbir şeye “yok” demezdi. Kendisinden bir şey istendiği zaman eğer yapmak isterse “Evet” derdi. Eğer yapmak

istemezse susardı. Onun bu huyu bilinirdi.

Bize Süleyman b. Dâvûd el-Hâşimî ve Musa b. Dâvûd ed-Dabbî haber verdiler; dediler ki: Bize İbrahim b. Sa'd ez-Zührî haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hayır hususunda insanların en cömerti idi. En cömert olduğu zaman da Ramazan ayı idi. Cibrîl onunla her sene Ramazan'da karşılaşır, bu Ramazan bitinceye kadar sürerdi. Resûlullah (sas) ona Kur'ân'ı arz ederdi. Cibrîl ile karşılaştığında Resûlullah (sas) hayır hususunda esen rüzgârdan daha cömert olurdu.

Bize Ebû Âmir el-Akdî Abdûlmelik b. Amr el-Basrî ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Fûlayh b. Süleyman haber verdi. O Hilâl'den, yani Hilâl b. Ebû Meymûne'den ve İbn Ebû Hilâl b. Ali'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) söven, kötü sözler söyleyen ve lanet okuyan birisi değildi. Bizden birisini kınamak istediği zaman, “Alnı secdeye varası bu adama ne oluyor!” derdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Zeyd haber verdi. O, Ayyâş b. Ebû Rebî'a'nın kölesi olan Ziyâd b. Ebû Ziyâd'dan, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ta (sas) iki haslet vardı ki, onları kimseye bırakmazdı. Bir tanesi geceleyin kalkıp abdest almak, diğeri de biri kendisinden bir şey istediğinde kalkıp kendisi ona verirdi.

Bize Attâb b. Ziyâd el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize İbnü'l-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Sâlih haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Bana anlatıldığına göre Resûlullah'ın (sas) tuvaletten çıktıktan sonra abdest almadığı asla görülmemiştir.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdûlazîz b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O Muhammed b. İbrahim'den, o da Zeyneb bt. Cahş'tan (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bana ait bakır bir leğenden abdest almaktan hoşlanırdı.

Bize el-Hasan b. Sivâr Ebü'l-Alâ el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bana Mu'âviye b. Sâlih anlattı; dedi ki: Bana Ebû Hamza anlattı; dedi ki:

Âişe (r) şöyle dedi: “Resûlullah (sas) iki işten birisini tercih etmekle karşı karşıya kaldığı zaman mutlaka en kolay olanını tercih ederdi. Resûlullah (sas) hiçbir zaman kendi nefsi için intikam almamıştır. Ancak Allah'a eziyet etmek söz konusu olsaydı onun intikamını alırdı. Resûlullah'ın (sas), sadakasını kimseye emanet ettiğini görmedim. Mutlaka kendisi sadakasını isteyenine eline koyardı. Resûlullah'ın (sas) kendi abdestini başkasına aldırıldığını görmedim. Kendisi bizzat geceleyin bile abdest için hazırlık yapardı.”

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) merkebe biner ve kölelerin davetine icabet ederdi.

Bize Kûfelilerin kadısı Bekir b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bana İsa b. el-Muhtâr anlattı. O Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan, o Müslim Ebû Abdullah'tan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kölelerin davetine icabet ederdi.

Bize Kûfelilerin kadısı Bekir b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bana İsa b. el-Muhtâr anlattı. O Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan, o Ebü'z-Zübeyr'den, O da Câbir b. Abdullah'tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kölelerin davetine icabet ederdi.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Müslim b. Keysân'dan, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) merkebe biner, merkebin ardından gider ve kölelerin davetine icabet ederdi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o İbn Aclân'dan, o da Hamza b. Abdullah b. Utbe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ta (sas) öyle hasletler vardı ki, bunlar hükümdarlarda yoktu. Siyah ya da kırmızı, insanlardan kim onu davet ederse etsin ona icabet ederdi. Bazen atılmış bir hurma bulur, onu alır ve ağzına götürmek ister, ancak o hurmanın zekât malı olmasından endişe ederdi. O semersiz olduğu halde merkebe binerdi.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Şa'bî'nin mevlası Müslim'den, o da eş-Şa'bî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), üzerinde hiçbir şey bulunmayan (çıplak) bir merkebe bindi.

Bize Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Yunus b. Ebû İshâk es-Sübü'î haber verdi; dedi ki: Bize el-Ahvas b. Hakem haber verdi. O da Râşid b. Sa'd el-Mukreî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir kölenin davetine icabet etti.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân haber verdi. O el-Hasan b. Sâlih'ten, o Müslim'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kölelerin davetine icabet ederdi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Müslim el-A'ver'den rivayet etti; dedi ki: Enes b. Mâlik'in Resûlullah'tan (sas) söz ettiğini işittim; dedi ki:

Resûlullah (sas) hastaları ziyaret eder, cenazelere katılır, merkebe biner ve kölelerin davetine icabet ederdi. Ben Hayber gününde onu, yuları hurma lifinden olan bir merkebin üzerinde gördüm.

Bize Amr b. Habîb el-Adevî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be b. el-Haccâc haber verdi. O Habîb b. Ebû Sâbit'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yere oturur, yerde yemek yer, kölelerin davetine icabet eder ve “Eğer yemek için bir kol kemiğine davet edilsem davete icabet ederim; eğer bir kemik bana ikram edilse onu kabul ederim.” derdi. Resûlullah (sas) koyununu (ağılında) bağlardı.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi. O da Yahya b. Ebû Kesîr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Bir kulun yediği gibi yemek yiyorum ve bir kulun oturduğu gibi oturuyorum. Çünkü ben ancak bir kulum.” Resûlullah (sas) çömelerek otururdu.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ashâbından bir grup, tek başına olduğunda neler yaptığını öğrenmek için Resûlullah'ın zevcelerine sordular. Onlar da durumu haber verdiler. Bunun üzerine o gruptan biri, “Asla kadınlarla evlenmeyeceğim.”; biri, “Et yemeyeceğim.”; biri, “Döşekte yatmayacağım.”, biri de “Oruç tutacağım, ama orucumu açmayacağım.” dediler. Bunu duyan Resûlullah (sas) minbere çıktı, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle dedi: “Bazı insanlara ne oluyor ki şöyle şöyle diyorlar. Oysa ben namaz kılar, uyur, oruç tutar, orucumu açar ve kadınlarla da evlenirim. Benim sünnetimden yüz çevirenler benden değildir.”

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. O Atâ b. es-Sâib'den, o da Sa'îd b. Cübeyr'den rivayet etti; dedi ki: Bana İbn Abbâs şöyle dedi:

Bu ümmetin en hayırlısı, kadınları en çok olanlardır.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi; dedi ki: el-Hasan şöyle dedi:

Allah, Muhammed'i (sas) peygamber olarak gönderince şöyle dedi: "Bu bir peygamberdir ve bu benim seçimimdir. Ona uyun, onun sünnetini ve yolunu tutun. Kapılar ona kapatılmayacak, perdeler önüne gelmeyecektir. Ona içki sunulmayacak ve kokusu da ona gelmeyecektir. Yere oturur, yemeğini yerde yer, sert elbiseler giyer, merkebe biner, merkebin ardından gider ve parmaklarını yalar." Resûlullah (sas) şöyle derdi: "Benim sünnetimden yüz çevirenler benden değildir."

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. er-Rebî haber verdi; dedi ki: Bize Simâk b. Harb haber verdi; dedi ki:

Câbir b. Semüre'ye, "Sen Resûlullah (sas) ile birlikte oturdun mu?" diye sordum. Câbir, "Evet!", dedi. "Resûlullah uzun zaman susardı. Onun ashâbı şiirler okur, Cahiliye döneminin bazı adetlerini anlatır ve gülerlerdi. Onlar güldüklerinde Resûlullah (sas) tebessüm ederdi."

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Simâk'tan, o da Câbir b. Semüre'den rivayet etti; dedi ki:

100 kereden fazla Resûlullah'ın (sas) yanında oturdum. Onun ashâbı mescitte şiirler okurlar ve Cahiliye döneminden bazı şeyler anlatırlardı. Ama Resûlullah çoğu zaman tebessüm ederdi.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Ubeydullah b. el-Muğîre'den rivayet etti; dedi ki:

Abdullah b. el-Hâris b. Cez ez-Zebîdî'den işittim şöyle diyordu: "Resûlullah'tan (sas) daha çok tebessüm eden birisini görmedim."

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi. O Abdûlmelik b. Umeyr'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'tan (sas) daha cömert, daha yardımsever, daha cesur ve ondan daha çok abdest alan birisini görmedim.

Bize Affân b. Müslim ve Sa'îd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Sâbit el-Bünânî'nin Enes b. Mâlik'ten şunu rivayet ettiğini işittim; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanların en cesuru, en güzeli ve en cömerti idi. [Dedi ki:] Bir gece *Medine* halkı korkmaya başladı ve birtakım insanlar sesin geldiği tarafa gittiler. Resûlullah (sas) da sese doğru gitmeye başladı. Resûlullah (sas) dönerken onlara rastladı. Sesin geldiği tarafa doğru onlardan önce gitmişti. Kendisi Ebû Talha'ya ait semersiz bir atın üzerinde ve kılıcı boynunda olduğu halde, “*Korkmayın.*” diyordu. O insanlara hep “*Korkmayın.*” diyordu. [Enes dedi ki:] “Biz onun atını derya gibi bulduk.” ya da “Onun atı derya gibiydi.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Hamîd haber verdi. O da Bekir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir ata bindi ve onu koşturdu. Sonra Resûlullah (sas), “*Biz onu derya gibi bulduk.*” dedi.

• Resûlullah'a (sas) Verilen Cinsel Güç

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; o Üsâme b. Zeyd'ten, o da Safvân b. Süleym'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Cibrîl bana bir tencere getirdi; ondan yedim. Cimâ hususunda kırk adamın gücü bana verildi.*”

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Leys'ten, o da Mücâhid'den rivayet etti; dedi ki:

Cimâ hususunda Resûlullah'a (sas) kırk adamın gücü verilmişti. Cennet ehlerinden her bir adama da seksen adamın gücü verilmiştir.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ma'mer'den, o İbn Tâvûs'tan, o da Tâvûs'tan rivayet etti; dedi ki:

Cimâ hususunda Resûlullah'a (sas) kırk adamın gücü verilmişti.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Ebü'l-Hasan el-Askalânî'den, o Ebû Ca'fer Muhammed b. Rükâne'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah (sas) ile greştim, Resûlullah (sas) beni mağlup etti. Resûlullah'ın şöyle dediğini işittim: “Bizimle müşrikler arasındaki fark fesler üzerindeki sarıklardır.”

• Resûlullah'ın (sas) Kendi Nefsine Kısas Yapması

Bize Süfyân b. Uyeyne haber verdi. O Amr, yani İbn Dînâr'dan, o da Amr b. şu'ayb'dan rivayet etti; dedi ki:

Ömer, şâm'a gelince, bir adam kendisini döven bir validen şikâyet ederek hakkını talep etti. Bunun zerine Ömer valiye kısas uygulamak istedi. Amr b. el-Âs dedi ki: “Ona kısas mı uygulayacaksın?” Ömer, “Evet!” dedi. Amr b. el-Âs, “ O takdirde artık biz sana hiçbir iş yapmayız.” dedi. Ömer, “Resûlullah'ın kendi nefesine kısas uyguladığını gördüğüm halde bu sözün, valiye kısas uygulamam hususunda beni etkilemez.” dedi. Amr, “Peki, onu razı etsek?” dedi. Ömer, “İstersen onu razı edin.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Gıyâs haber verdi. O Haccâc'tan, o da Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) birisine bir fiske vurmuşsa bile nefesine kısas uygulamıştır.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: şu'be bize haber verdi. O Sa'd b. İbrahim'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) nefesine kısas uygulamıştır. Ebû Bekir uygulamış, Ömer de uygulamıştır.

• Resûlullah'ın (sas) Konuşması

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sizin gibi konuşmazdı. O açık ve net konuşurdu. Onu işiten kimse, sözlerini hıfzederdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi; dedi ki: Bir şeyhten işittim; dedi ki: Câbir b. Abdullah'tan işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah'ın (sas) konuşmasında teenni ve itina vardı.

• Namazda ve Namaz Dışında Resûlullah'ın (sas) Kıraatı ve Sesinin Güzelliği

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kıraatı sakalının hareketlenmesiyle bilinirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi. O İbn Ebû Müleyke'den, o da Ümmü Seleme'den rivayet etti.

Ümmü Seleme, “Resûlullah'ın kıraatı şöyle idi.” dedi ve onun gibi okumaya başladı: “**Bismillahirrahmanirrahim, el-Hamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn**” diyerek tek tek onun kıratını anlattı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Katâde'den işittim; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, “Resûlullah'ın (sas) kıraatı nasıldı?” diye sordum. Dedi ki: “Resûlullah (sas), sesini biraz uzatıyordu.”

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya ve Cerîr b. Hâzim haber verdiler; dediler ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Enes'e “Resûlullah'ın (sas) kıraatı nasıldı?” diye soruldu. “Uzatarak okuyordu.” dedi, sonra “**Bismillahirrahmanirrahim**” dedi. “**Bismillah, er-Rahman ve er-Rahim**” kelimelerini ayrı ayrı uzatıyordu, dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize el-Hüsâm b. Misak haber verdi. O Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Allah hiçbir peygamber göndermemiştir ki, güzel yüzlü ve güzel sesli olmasın. Nihayet Allah peygamberinizi güzel yüzlü ve güzel sesli olarak gönderdi. Resûlullah (sas) kıraatinde nağme yapmazdı, fakat sesini biraz uzatıyordu.

Bize Yusuf b. el-Irk haber verdi; dedi ki: Bize et-Tayyib b. Selmân haber verdi; dedi ki: Bize Amre anlattı; dedi ki: Âişe'den (r) işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) (namazda) üçten (üç ayetten) az Kur'ân okumazdı.

• Resûlullah'ın (sas) Hutbe Okuyuşu

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'ten, o babasından, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanlara hitap ettiği zaman gözleri kızarır, sesi yükselirdi. Adeta, düşman sabah akşam size baskın yapacak diyen bir ordu kumandanı gibi hiddeti artar ve şehadet parmağı ile orta parmağını yan yana getirerek, “Ben kıyamete şunlar kadar yakın gönderildim.” der ve şöyle devam ederdi: “Malumunuz olsun ki, sözün en hayırlısı Allah'ın kitabıdır. İrşatların en hayırlısı da Muhammed'in irşadıdır. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlardır. Her bidat dalalettir. Bir kimse (ölürken) mal bırakırsa, o mal onun yakınlarına aittir. Fakat borç veya çoluk çocuk bırakırsa onlar bana ait ve benim üzerimdedir.”

Bize Abdülazîz b. Abdullah el-Evsî ve Kuteybe b. Sa'd haber verdiler; dediler ki: Bize Abdullah b. Lehî'a haber verdi. O Ebü'l-Esved'ten, o Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) elinde bir bastonla hutbe okurdu.

• Resûlullah'ın (sas) Ahlak Güzelliği ve Adab-ı Muaşeretî

Bize Muhammed b. es-Sabâh haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Zekerîya haber verdi. O Âsım'dan, yani el-Ahvel'den, o Avsece b. er-Remmâh'tan, o Abdullah b. Ebü'l-Hüzeyl'den, o da İbn Mes'ûd'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ya Rabbi! Beni güzel yarattığın gibi ahlakımı da güzelleştir.”

Bize Ubeyde b. Humeyd et-Teymî haber verdi. O el-A'meş'ten, o Şakîk'ten, o da Mesrûk'tan rivayet etti; dedi ki: Ben Abdullah b. Amr'ın yanına girdim; o şöyle diyordu:

Sizin peygamberiniz, laubali bir şekilde konuşan ve uygun olmayan davranışlarda bulunan birisi değildi. O şöyle derdi: “Sizin en hayırlınız, ahlakça en güzel olanınızdır.”

Bize Abdülhamîd b. Abdurrahman el-Himmânî ^[209] haber verdi. O Ebû Bekir el-Hüzelî'den, o ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah'tan, o da İbn Abbâs ve Âişe'den (r) rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas), Ramazan ayı girdiğinde bütün esirleri serbest bırakır ve isteyen herkese iyilik yapardı.

Bize Ahmed b. el-Haccâc el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ayyâş haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanların işledikleri suçlar karşısında insanların en sabırlısı idi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb'dan, o İbrahim b. Meysere'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yalana kızdığı kadar hiçbir kötü ahlaka kızmazdı. Sahâbîlerinden birinde bir yalan hissettiğinde, tevbe edinceye kadar ona karşı çekingen davranırdı.

Bize Hâşim^[210] b. el-Kâsım ve Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdiler; dediler ki: Bize İmrân b. Zeyd et-Tağlibî^[211] haber verdi. O Zeyd el-Ammî, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah (sas) ile karşılaşp onunla musafaha yaptığı (el sıkıştığı) zaman, adam elini çekmedikçe Resûlullah (sas) elini çekmezdi. Yine adam yüzünü çevirmedikçe Resûlullah (sas) yüzünü çevirmezdi. Resûlullah'ın, (sas) yanında oturan arkadaşına karşı ayaklarını uzattığı asla görülmemiştir.

Bize Halef b. el-Velîd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ca'fer er-Râzî haber verdi. O Ebû Dirhem'den, O Yunus b. Ubeyd'ten, o da Enes b. Mâlik'in bir mevlasından rivayet etti; dedi ki:

On yıl boyunca Resûlullah'ın (sas) yanında kaldım ve bütün kokuları kokladım; Resûlullah'ın (sas) ağız kokusundan daha güzel bir koku koklamadım. Resûlullah (sas), arkadaşlarından biri ile karşılaştığında, adam ayrılmadan Resûlullah (sas) ayrılmazdı. Yine Resûlullah'ın arkadaşlarından biri onunla karşılaşp da elini ona uzatacak olursa hemen elini tutardı. Adam elini çekmeden Resûlullah (sas) elini çekmezdi. Yine arkadaşlarından biri onun kulağına eğildiğinde o da eğilirdi. Adam ağzını onun kulağından çekmedikçe Resûlullah (sas) kulağını çekmezdi.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Yezîd b. Ebû Ziyâd'dan, o da İkrime'den rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah'ın (sas) yanına geldiğinde, Resûlullah (sas) onun yüzünde bir sevinç görürse elini tutardı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi. O Ebû Ma'ser'den, o da Sa'îd el-Makburî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir iş yaptığı zaman o işi devam ettirirdi. Bir işe başlayıp sonra onu birden terk etmesi vaki değildir.

• Resûlullah'ın (sas) Yürüyüşü

Bize el-Haccâc b. Muhammed el-A'ver ve Musa b. Dâvûd haber verdiler. Onlar Ebû İsrâîl'den, o da Seyyâr Ebü'l-Hakem'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yürüdüğü zaman çarşıda yürüyen biri gibi yürürdü. Yürüyüşünde aciz ve tembel değildi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ubeyde haber verdi. O da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Bir cenazede Resûlullah (sas) ile beraberdim. Yürüdüğüm zaman o beni geçiyordu. Yanımdaki bir adama dönüp, "Allah'ın dostu İbrahim'e yemin ederim ki, yer onun için dürülüyor." dedim.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana el-Cebbâr b. Amr anlattı. O Muhammed b. el-Münkedir'den, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yürüdüğü zaman sağına soluna bakmazdı. Hatta bazen cübbesi bir ağaca veya başka bir şeye takılırdı da dönüp bakmazdı. Arkadaşları (bu işe) gülüyorlardı; çünkü onlar onun sağa-sola dönmeyeceğinden emindiler.

Bize Abdussamed b. el-Nu'mân el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize Talha b. Zeyd haber verdi. O el-Vadîn b. Atâ'dan, o da Yezîd b. Mesred'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yürüdüğü zaman hızlı yürürdü. Hatta adam arkasından koşardı da ona yetişemezdi.

Bize Attâb b. Ziyâd el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki; bize Rişdeyn b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. el-Hâris haber verdi. O Ebû Hüreyre'nin kölesi Ebû Yunus'tan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'tan (sas) daha güzel bir şey görmedim. Sanki yüzünde güneş parlıyordu. Ben yürüyüşünde Resûlullah'tan (sas) daha hızlı olan

birisini görmedim. Sanki yer ona dürülüyordu. Biz yoruluyorduk, fakat onun hiçbir sıkıntısı olmazdı.

• Resûlullah'ın (sas) Yeme  ekli

Bize Yezîd b. Hârûn ve  sh k b.  sa haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit el-Bennan 'den, O da  u'ayb b. Abdullah b. Amr'dan rivayet etti; dedi ki:  sh k b.  sa babasından naklettiği hadisinde dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir şeye yaslanarak yemek yedi i ve iki ayağın onun ayak izine bast   görülmemiştir.^[212]

Bize Ubeyde b. Ham d haber verdi. Bize O Mansûr, yani  bn 'l-M'utemir'den rivayet etti. Ayrıca el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi. Bu ikisi de Ali b. el-Akmer'den rivayet ettiler; dedi ki: Ebû Cühayfe'nin şöyle dediğini işittim:

Resûlullah (sas), “Ben yaslanarak yemek yemem” dedi.

Bize Sa' d b. Mansûr ve Hâlid b. H d   haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O  er k b. Eb  Nemr'den, o da Atâ b. Yesâr'dan rivayet etti; dedi ki:

Bir defasında Resûlullah (sas) Mekke'nin üst taraflarında yaslanarak yemek yerken yanına Cibrîl geldi ve ona dedi ki: “Ey Muhammed, hükümdarlar gibi mi yemek yiyorsun?” Bunun  zerine Resûlullah (sas) hemen oturdu.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi. O ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Bize gelen haberlere göre bir defasında, daha önce hiç gelmemiş bir melek Resûlullah'a (sas) geldi. Yanında da Cibrîl vardı. Cibrîl susuyorken melek, “Senin Rabbin seni kral bir elçi ile kul bir elçi olmak arasında muhayyer bıraktı.” dedi. Resûlullah (sas) Cibrîl ile danı ır gibi ona baktı. Cibrîl ona tevazu göstermesini işaret etti. Bunun  zerine Resûlullah (sas),

“Ben kul bir elçi olmak istiyorum.” dedi. ez-Zührî dedi ki: Resûlullah’ın (sas) o zamandan beri dünyadan ayrılıncaya kadar yaslanarak yemek yemediğini söylediler.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’ser haber verdi. O Sa’îd el-Makburî’den, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Bana Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Ey Âişe! Eğer ben isteseydim dağlar benim için altın olup akardı. Bana bir melek geldi; peştamalı Kâbe kadardı; bana dedi ki: ‘Rabbin sana selam söylüyor ve diyor ki: Eğer istersen melek bir nebi, istersen kul bir nebi olursun.’ Cibrîl bana ‘Tevazu göster.’ diye işaret etti. Ben de, ‘Kul bir nebi olmak istiyorum.’ dedim.” Âişe dedi ki: “Resûlullah (sas) bu hadiseden sonra yaslanarak yemek yemedi ve şöyle derdi: “Bir kulun yemesi gibi yiyorum ve bir kulun oturuşu gibi oturuyorum.”

Bize Muhammed b. Mukâtil haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek İbn Cüreyc’ten ders alarak dedi ki: Hişâm b. Urve haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ka’b b. Ucre haber verdi. O Ka’b b. Ucre’den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah’ın (sas) üç parmakla yemek yediğini gördüm. [Hişâm dedi ki:] Başparmak, ondan sonra gelen parmak ve orta parmak ile yerd. [Dedi ki:] Sonra Resûlullah (sas), üç parmağını silmek istediği zaman, onları silmeden yaladığını gördüm. Önce orta parmağı, sonra ondan sonra geleni, sonra da başparmağı yalardı.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Eyyûb haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Zahr haber verdi. O Ali b. Yezîd’ten, o el-Kâsım’dan, o da Ebû Ümâme’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Allah, benim için Mekke’nin Bathâ vadisini altın yapmayı bana teklif etti. Dedim ki: Hayır ya Rabbi! Bir gün tok, bir gün aç olsam daha iyidir. (veya “üç gün tok, üç gün aç” şeklinde söyledi.) Acıktığım zaman sana yalvarırım ve seni zikrederim. Doyduğum zaman da sana hameder ve sana şükrederim.”

• Resûlullah'ın (sas) Ahlakının Güzellikleri

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize el-Hâris b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit ve Ebû İmrân el-Cevnî haber verdiler. Onlar Enes b. Mâlik'ten rivayet ettiler; dedi ki:

Resûlullah (sas) beni bir ihtiyaç için bir yere gönderdi. Bir grup çocuk gördüm ve onların yanında oturdum. Resûlullah (sas) geldi ve çocuklara selam verdi.

Bize Abdullah b. Muhammed b. Ebû Şeybe haber verdi; dedi ki: Bize Vekî haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Abdullah'tan, o İbn Cüd'ân'dan, o ninesinden, o da Ümmü Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir kadın hizmetçisini bir işe gönderdi. Hizmetçi gecikti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Eğer kısas olmasaydı bu misvak ile canını acıttırdım.” dedi.

Bize Abdullah b. Sâlih b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O el-Hasan b. el-Hakem'den, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) on yıl hizmet ettim. Dizlerini, yanında oturan arkadaşının dizlerine yaklaştırdığını asla görmedim. Onunla musafaha eden kişi elini çekmedikçe kendisi elini çekmezdi. Yaptığım bir şeye, “Neden bunu böyle yaptın?”, yapmadığım bir şeye de “Neden bunu böyle yapmadın?” dememiştir. Kokuları kokladım; Resûlullah'ın (sas) kokusundan daha hoş bir koku koklamadım. Bir adam, onu dinlemek için eğildiğinde, adam uzaklaşmadıkça Resûlullah (sas) ondan uzaklaşmazdı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Ali b. Zeyd'ten, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şu beyti söylerdi:

Kefâ bi'l-İslâmi ve's-şeybi li'l-mer'i nâhiyen

“İslâm ve başın ağarması insanı kötülüklerden alıkoyması bakımından kişiye yeterlidir.”

Bunun üzerine Ebû Bekir, “Ey Allah’ın Resûlü, şair bunu “**Kefa’ş-şeybu ve’l-İslâmu li’l-mer’i nâhiyen**” şeklinde söylemiştir.” dedi. Sonra Ebû Bekir, “Senin Allah’ın Elçisi olduğuna şahadet ederim. Senin şiir hakkında ilmin yoktur ve o sana layık da değildir.” dedi.

Bize Muhammed b. es-Sabâh haber verdi; dedi ki: Bize el-Velîd b. Ebû’s-Sevr haber verdi. O Simâk’tan, o da İkrime’den rivayet etti; dedi ki:

Âişe’ye (r), “Resûlullah’ın şiir okuduğunu hiç duydun mu?” diye soruldu. Âişe, “Bazen eve girdiğinde ‘**Ve ye’tike bi’l-ahbâri men lem tuzevvidi**’ (En yakın zamanda bilmediğin şeyleri sana haber getirecek olan o zat senden azık da istemez) şiirini okurdu.” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım ve Halef b. el-Velîd haber verdiler; dediler ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi. O Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Meryem’den, o da Habîb b. Sâlih’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gusûl yapmaya girdiği zaman terliklerini giyer ve başını örterdi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Lehî’a haber verdi. O Abdullah b. Hübeyre’den, o Haneş’ten, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) su akıntısına yakın bir yerde def-i hacet ederdi; sonra toprakla mesh ederdi. Ben kendisine, “Ey Allah’ın Resûlü! Su sana yakındır?” derdim. O şöyle derdi: “Bilemem, belki de suya yetişemem.”

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler. Onlar Süfyân’dan, o Mansûr’dan, o Musa b. Abdullah b. Yezîd el-Hatmî’den, o Âişe’nin bir mevlasından, o da Âişe’den rivayet etti; dedi ki:

“Ben asla Resûlullah’ın (sas) avret yerine bakmadım.”

Yine dedi ki: “Ben asla Resûlullah’ın (sas) avret yerini görmedim.”

Muhammed b. Sa’d dedi ki: Bana Abdüsselâm b. Harb’dan haber verildi. O el-A’miş’ten, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) tuvalete gireceği zaman, oturacak yere gelmeden elbiselerini kaldırmazdı.

• Resûlullah'ın (sas) Namazı

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi. O Ziyâd b. İlâka'dan, o da el-Muğîre b. Şu'be'den işitmiş; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Ona “Neden bu kadar katlanıyorsun?” denildiğinde, “Ben şükreden bir kul olmayayım mı?” derdi.

Bize Süleyman b. Dâvûd el-Hâşimî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi. O babasından, o da Ebû Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ekser namazı oturarak olmadan vefat etmedi. O şöyle derdi: “Allah yanında amellerin en makbul olanı, az da olsa devamlı olanıdır.”

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Azre b. Sâbit el-Ensârî haber verdi. O da Sümâme b. Abdullah b. Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Enes su içerken iki veya üç kere nefes alır ve derdi ki: “Resûlullah (sas) kaptan (su içerken) üç kere nefes alırdı.”

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İsâm haber verdi. O da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) su içerken üç kere nefes alır ve şöyle derdi: “Muhakkak ki, üç nefeste içmek daha kandırıcı, daha salim kılıcı ve boğazdan daha kolay akıp gidicidir.” Enes dedi ki: “Ben de su içerken üç kere nefes alırım.”

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler. Onlar Mendel'den, o Muhammed b. Aclân'dan, o Sümeý'den, o Ebû Sâlih'ten, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hapşırdığı zaman sesini indirir ve yüzünü örterdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O Atâ'dan, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; buyurdu ki:

“Biz peygamberler topluluğu sahurumuzu geciktirmek ve iftarımızı açmakta acele etmek ve namazımızda sağ elimizi sol elimiz üzerinde tutmakla emrolunduk.”

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ebû Fezâre'den, o da Yezîd b. el-Asam'dan rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah'ın (sas) namazda esnediği asla görülmemiştir.”

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize İbnü'l-Mübârek haber verdi. O Ma'mer'den, o da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hiçbir cenazede (bineğe) binmedi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Revvâd haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir cenazede hazır bulunduğu zaman daha çok susar ve nefis muhasebesi yapardı. Resûlullah'ı görenler onun, ölünün durumu hakkında, kendisine gelen ve sorumlu olduğu işlerle ilgili olarak kendi nefsiyle konuştuğunu düşünüyorlardı.

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O el-Ahvas b. Hakem'den, o Ebû Avn, Râşid b. Sa'd ve babasından rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) namaz kıldığı zaman sağ elini sol elinin üzerine koyardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki: Bana Safiyye bt. Şeybe anlattı; O da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir sa' (iki avuç) ile gusleder ve bir avuçla abdest alırdı.

Bize Abdullah b. İdris el-Evdî haber verdi; dedi ki: el-A'meş'ten işittim; Sâlim b. Ebü'l-Ca'd'dan haber veriyordu. O Kureyb'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Halam Meymûne'nin yanında geceledim. Resûlullah (sas) gece kalktı, yıkandı. Kendisine bir mendil getirildi. Onu ellemedi. Eliyle şöyle yapıyordu, yani silkelediğini işaret ediyordu.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hallâd es-Saffâr haber verdi. O Yezîd er-Rekâşî'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) abdest aldı, sakalını eliyle karıştırdı ve “Rabbim bana böyle emretti” dedi. Ravi Ubeydullah sağ elini çenesinin altına koydu; sakalını semaya doğru kaldırır gibi yapıyordu.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Ebû Amr b. el-Alâ'dan, o İyâs b. Ca'fer el-Hanefî'den rivayet etti; dedi ki:

Bana haber verildiğine göre Resûlullah'ın (sas) bir bezi vardı. Abdest aldığı anda onunla kurulanıyordu.

Bize Yahya b. es-Seken haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi; dedi ki: Bize el-Eş'as b. Süleyman haber verdi. O babasından, o Mesrûk'tan, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) temizliğinde, taranmasında ve ayakkabısını giymede, (kısacası) her işte sağ ile başlamayı severdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Yezîd haber verdi. O Katâde'den, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kurbanını kendi eliyle keser ve besmele çekerdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Yezîd el-Attâr haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Ebû Kesîr haber verdi; dedi ki: Bize İmrân b. Hittân haber verdi; dedi ki: Bana Âişe (r) anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) evinde, içinde haç bulunan bir şey bırakmazdı; onu muhakkak keserdi. [\[213\]](#)

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi; dedi ki: Bize Sâlim Ebü'n-Nadr haber verdi. O Nâfî'den, o İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir ihtiyacını unutacak olursa, küçük parmağına ya da yüzüğüne bir iplik bağlardı.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Yunus b. Habbâb'dan, o da Mücâhid'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) o kadar çok oruç tutardı ki, “Artık hep oruç tutacak” denilirdi. Bazen de orucu öyle bırakırdı ki, “Artık hiç tutmayacak.” denilirdi.

Bize Şüreyh b. en-Nu'mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüseyim haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk haber verdi. O Hafs b. Ubeydullah b. Enes'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ramazan bayramında önce birkaç hurma ile iftarını açar, daha sonra kahvaltısını yapardı.

Bize İbrahim b. Şemmâs haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. el-Yemân haber verdi. O Süfyân'dan, o Câbir'den, o Ebû Muhammed'ten, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Bir kandil ile aydınlatılmadan Resûlullah (sas) karanlık bir evde oturmazdı.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O el-Hâris b. Yezîd'ten, o Ali b. Rebâh'tan rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Ubâde b. es-Sâmit'ten işitmiş; şöyle diyordu: Resûlullah (sas) yanımıza geldi. Ebû Bekir, "Ayağa kalkın! Bu münafığa karşı Resûlullah'tan yardım dileyelim." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Benim için kıyam edilmez; ancak Allah için kıyam edilir." dedi.

Bize Musa b. Dâvûd ve Kuteybe b. Sa'îd haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Ukayl'dan, o İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) turfanda meyve getirilirdi; onu öper, gözleri üzerine koyar sonra, "Ya Rabbi! İlkini bize gösterdiğin gibi sonuncusunu da bize göster." derdi.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi. O Rebîa'dan, o Abdülmelik b. Sa'îd'den, o da Ebû Humeyd veya Ebû Useyd'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: "Benden bir hadis işittiğinizde eğer kalbiniz onu tanır, kıllarınız ve cildiniz onun için yumuşar ve o hadisin size yakın olduğunu düşünüyorsanız ben ona, sizden daha yakınam. Ama benden bir hadis işittiğinizde, eğer kalbiniz onu kabul etmez, cildiniz ve kıllarınız ondan nefret eder ve o hadisin sizden uzak olduğunu düşünüyorsanız ben ondan, sizden daha çok uzayım."

• Resûlullah'ın (sas) Zekâtı Reddedip Hediyeği Kabul Etmesi

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım eş-Şeybânî haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman el-Müleykî'den, o İbn Ebû Müleyke'den, o İbn Abbâs'tan, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hediyeği kabul eder fakat sadakayı (zekâtı) kabul etmezdi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. O Muhammed b. Amr ve Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hediye kabul eder fakat sadakayı yemezdi.

Bize Muhammed b. Mus'ab el-Karkasânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Meryem haber verdi. O Habîb b. Ubeyd er-Rahabî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bir şey getirildiği zaman, “*Bu, hediye midir, sadaka mıdır?*” diye sorardı. Eğer “*Sadakadır.*” denilseydi yemezdi. Eğer “*Hediyedir.*” denilseydi yedi. Bir grup Yahudi ona büyük bir kapta tirit getirdi. Resûlullah (sas), “*Bu, hediye mi yoksa sadaka mı?*” dedi. Onlar: “*Hediyedir.*” deyince yedi. Onlardan bazıları, “*Muhammed köleler gibi oturuyor.*” dedi. Resûlullah (sas) ne dediklerini anladı ve “*Ben bir kulum ve kullar gibi otururum.*” dedi.

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O da Avn b. Abdullah'tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bir şey getirildiği zaman, “*Sadaka mıdır, yoksa hediye midir?*” derdi. Eğer “*Sadakadır.*” derlerse onu Suffe ehline yönlendirirdi. Eğer “*Hediyedir.*” derlerse emreder, bir yere konurdu. Sonra yine Suffe ehlini ona çağırırdı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Muhammed b. Ziyâd'dan rivayet etti; dedi ki: Ebû Hüreyre'den işittim; şöyle diyordu:

Ailesinden olmayan biri tarafından Resûlullah'a (sas) bir yemek getirildiği zaman onu sorardı; eğer “*Hediyedir.*” denilse yedi. Eğer “*Sadakadır.*” denilse “*Siz yeyin.*” der, kendisi yemezdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mu'arrif b. Vâsıl es-Sa'dî haber verdi; dedi ki: Bana H. 90 yılında, el-Hay kabilesinden Hafsa bt. Talk anlattı. O da benim dedem Ebû Amîre Rüşeyd b. Mâlik'ten nakletti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah'ın (sas) yanındaydım; bir adam, içinde hurma bulunan bir tabak getirdi. Resûlullah (sas), “*Bu nedir, sadaka mı yoksa hediye mi?*” dedi. Adam, “*Sadakadır.*” dedi. Resûlullah (sas), “*Onu cemaatin önüne koy.*” dedi. O sırada Hasan (b. Ali) da Resûlullah'ın (sas) önünde gidip geliyordu. Bir hurma aldı ve onu ağzına koydu. Resûlullah (sas) ona baktı, parmağını ağzına soktu, hurmayı ağzından aldı ve attı. Sonra, “*Biz Âl-i Muhammed sadaka yemeyiz.*” dedi.

Bize Hişâm b. Sa'îd el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Eyyûb el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bana Resûlullah'ın (sas) arkadaşı olan Abdullah b. Büsr anlattı; dedi ki:

Kız kardeşim benimle Resûlullah'a (sas) hediye gönderirdi; Resûlullah (sas) hediye kabul ederdi.

Bize Hişâm b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Eyyûb haber verdi. O Abdullah b. Büsr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hediye kabul eder, fakat sadakayı kabul etmezdi.

Bize Şebâbe b. Sevvâr, Mâlik b. İsmail ve Abdullah b. Sâlih haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Süveyr'den, o da babasından rivayet etti; Mâlik ve Abdullah b. Sâlih, Ali'den rivayet ettiler; dedi ki:

Kisra, Resûlullah'a (sas) hediyeler gönderdi; Resûlullah kabul etmişti. Diğer hükümdarlar da hediyeler gönderdiklerinde Resûlullah (sas) kabul ederdi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “*Eğer bana bir paça (koyun-sığır paçası) hediye edilse kabul ederim; eğer bir paçaya davet edilecek olsam davete icabet ederim.*” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler; dediler ki: Bize el-Fadl b. Züheyr haber verdi. O Dâvûd b.

Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki: Bana Humeyd b. Abdurrahman el-Himyerî anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Eğer bir paçaya davet edilsem davete icabet ederim; eğer bir paça bana hediye edilse kabul ederim.” dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Ömer haber verdi. O İbn Ebû Müleyke'den rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) Âişe'nin evine girdi; kendisine, içinde et bulunmayan bir yemek getirildi. Fakat Resûlullah (sas), “Ateşte içi et dolu çömleği görmediğimi mi sandınız.” dedi. (Oradakiler): “Evet yâ Resûlullah (görmüşsündür) ama bu Berîre'ye sadaka olarak verilen bir ettir; sen de sadaka yemediğin için (sana ondan yedirmeğe çekindik).” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “O bana sadaka olarak verilmiş değildi (size verilmişti). Eğer (kendi hakkınızdan) bana verseydiniz ondan yerdim.” dedi.

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd dedi ki:

Başka bir hadiste Resûlullah (sas), “O, Berîre'ye sadaka, ondan bize ise hediyedir.” dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Allah bana ve ehl-i beytime sadakayı haram kıldı.” dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Bazen evimde hurmanın atılmış olduğunu görüyor, onu almak istiyorum. Fakat sadaka hurmasından olabilme endişesi onu yemekten beni alıkoyuyor.”

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr'dan, o Talha b. Musarrif'tan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yolda atılmış bir hurmanın yanından geçti ve “Eğer sadakaya ait bir hurma olmasından korkmasaydım onu yedim.” dedi. [Dedi ki:] Abdullah b. Ömer yolda atılmış bir hurmanın yanından geçti ve onu yedi.

Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O Üsâme b. Zeyd’ten, o Amr b. Şu’ayb’dan, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) uykudaydı. Geceleyin hareket etti ve altında bir hurma buldu. Onu aldı ve yedi. Sonra gecenin sonuna doğru uykusu bozuldu ve uyuyamaz oldu. Bunu hanımlarından bazılarına anlattı ve “Ben altımda bir hurma buldum ve yedim. Sonra sadakaya ait olmasından endişe ettim.” dedi.

Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O Üsâme b. Zeyd’den, o da Abdülmelik b. el-Muğîre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Ey Abdülmuttaliboğulları! Sadaka insanların kiridir. Onu yemeyin ve onunla ilgili bir memurluk da yapmayın.” dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Yemeği ve Hoşuna Giden Yiyecekler

Bize Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O babasından, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) tatlıdan ve baldan hoşlanırdı.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Katâde’den, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) yanına vardım; baktım ki, Medineli bir terzi onu davet ederek ona biraz arpa ekmeği ile tadı değişmiş et yağıyla yapılmış bir yemek ikram etmişti. Baktım ki yemeğin içinde kabak da var. Kabağın Resûlullah’ın (sas) daha çok hoşuna gittiğini gördüm. Ben de onları

Resûlullah'ın (sas) önüne getiriyordum. [Enes dedi ki:] “Resûlullah'ın (sas) hoşuna gittiğinden beri kabak benim de hoşuma gitmeye başladı.”

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Umâre b. Zâzân haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Kabak Resûlullah'ın (sas) hoşuna giderdi.

Bize Kuteybe b. Sa'îd el-Belhî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Mu'âviye b. Sâlih'ten, o Tâlût'tan rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik'in yanına girdim; kabak yiyor ve “Ey sebzecik! Resûlullah (sas) seni sevdiği için ben de seni seviyorum.” diyordu.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'ser haber verdi. O Abdullah b. Abdullah b. Ebû Talha'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Yanımızda kabak olduğu zaman onu Resûlullah'a (sas) ayırırdık.

Bize Musa b. Dâvûd ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi. O babasından, o da Abdullah b. Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) salatalığı hurma ile yediğini gördüm.

Bize Ubeyde b. Humeyd et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Rufey anlattı. O İkrime'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) tencereyi getirir, ondan bir kol alır, yer; sonra abdest almadan ve ağzına su almadan namaz kılardı.

Bize Mekkî b. İbrahim Ebû's-Seken el-Belhî haber verdi; dedi ki: Bize el-Cu'ayd b. Abdurrahman haber verdi. O el-Hasan b. Abdullah b. Ubeydullah'tan rivayet etti; dedi ki: Amr b. Ubeydullah kendisine anlattı; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir kürek kemiğini yediğini gördüm. Sonra kalktı, ağzını yıkadı ve abdest almadan namaz kıldı.

Bize Ubeyde b. Humeyd haber verdi; dedi ki: Bana Dâvûd b. Ebû Hind anlattı. O İshâk b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Zübeyr'in kızı Ümmü Hakîm Resûlullah'a (sas) zaman zaman bir şey hediye eden bir kimse idi; şöyle dedi: Bir gün Resûlullah (sas) onun evine gitti. Ümmü Hakîm ona bir kürek kemiğini takdim etti. [Dedi ki:] Kendisi kemiği soyuyor, Resûlullah (sas) da yiyordu. Sonra Resûlullah (sas) kalktı, abdest almadan namaz kıldı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ca'fer er-Râzî haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'ten, o babasından, o Ali b. Hüseyin'den, o da Ümmü Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) et yedi, sonra abdest almadan namaz kıldı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Abdurrahman b. Ebû Râfi'den, o halası Selmâ'dan, o da Ebû Râfi'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) için bir koyun kestim. Bana, “Ey Ebû Râfi! Bana kolu ver.” dedi. Ona kolu verdim. Sonra tekrar, “Bana kolu ver.” dedi. Diğer kolu da verdim. Sonra tekrar, “Bana kolu ver.” dedi. Ben de, “Ey Allah'ın Resûlü! Koyunun ancak iki kolu olur.” dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Eğer sesini çıkarmasaydın, senden istediğimi (tümüyle) bana verirdin.” dedi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzım haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd haber verdi. O da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) pişirilmiş yemek ile hurmayı birlikte yedi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize el-Mübârek b. Sa'îd haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Sa'îd haber verdi. Ömer'in kardeşi

Basra ehlinden bir adamdan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) en çok sevdiği yemek ekmekten (ve etten) yapılan tirit ile “el-Hays” denilen (çekirdeksiz hurma, sadeyağ ve kavrulmuş undan yapılan) hurma tiridi idi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd anlattı. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) en çok hoşuna giden yiyecek “es-Süfl” (tortu) de denilen tirit idi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mis'ar haber verdi. O Ali b. el-Akmer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bazen hurma yerdı. Cılız ve kötü bir hurmaya rastladığında onu eline alırdı. Birisi kendisine, “Bu elindeki bana ver ya Resûlullah!” dedi. Resûlullah (sas), “Kendi nefsim için uygun görmediğimi size vermeye razı olamam.” dedi.

Bize Yahya b. Muhammed el-Cârî haber verdi. O Abdülmüheymin b. Abbâs b. Sehl b. Sa'îd'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti:

Dedesine kaliteli ve halis undan yapılmış bir yiyecek hediye edildi. “Bu nedir? Bu yemeği hiç görmedim. Resûlullah (sas) da bunu yemedi, hatta onu gözüyle bile görmedi.” dedi. Sonra dedi ki: “Resûlullah (sas) için arpadan un yapılır, sonra bir iki kere üfürölür, sonra yemek yapılır; o da onu yerdı.”

Bize Vehb b. Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Ebû İshâk'tan rivayet etti; dedi ki: Ömer b. el-Hattâb (r) şöyle dedi:

Resûlullah'ın (sas) yediğini gördükten sonra benim için artık un elenmiyordu.

Bize el-Esved b. Âmir ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize Şerîk haber verdi. O Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, o da er-Rübeyyi bt. Mu'avviz^[214] b. Afrâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'a (sas) bir kap hurma ile biraz salatalık götürdüm. Resûlullah (sas) ondan yedi. Avucunun dolusu kadar bana altın ya da ziynet verdi ve “Bunu kendine ziynet yaparsın.” dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed anlattı; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) için tatlı su kuyularından su getirilirdi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'ser haber verdi; dedi ki: Bize Hafs b. Ömer b. Abdullah b. Ebû Talha haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bir tabak hurma hediye edildi. Hemen dizleri üzerine çömeldi ve avuç avuç bana vererek hanımlarına gönderdi. Sonra ondan bir avuç aldı ve yedi. Çekirdeklerini de soluna atıyordu. Evcil bir hayvan yanından geçti ve o çekirdekleri yedi.

• Resûlullah'ın (sas) Hoşlanmadığı Yiyecek ve İçecekler

Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Ebû'l-Hayr'dan, o Ebû Rühm es-Semâ'î'den rivayet etti; dedi ki: Bana Ebû Eyyûb anlattı; dedi ki:

Ben Resûlullah'a, “Ey Allah'ın Resûlü! Sen bize yemeği (geri) gönderiyorsun. Senin parmak izlerini bulduğumda elimi oraya koyuyorum. Ta ki bu gönderdiğin yemeğe kadar; baktım, senin parmak izlerini göremedim.” dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Doğru! O yemekte soğan vardı. Bana gelmekte olan melek yüzünden onu yemek istemedim. Ama siz yeyiniz.” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O İbrahim b. Abdüla'lâ'dan, o da Süveyd'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) içinde sarımsak bulunan bir tabak (yemek) getirildi. Sarımsağın kokusunu alınca elini çekti. Ardından Mu'âz elini çekti. Sonra diğer insanlar da ellerini çektiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Ne oluyor size?" dedi. Onlar, "Sen elini çektin; biz de çektik." dediler. Resûlullah (sas), "Allah'ın adıyla yemeğe başlayın. Ben sizin görüşmediklerinizle görüşüyorum." dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Ebû Sahr'dan işittim; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bademden yapılmış bir içecek getirildi. Resûlullah (sas) onlara, "Onu benden uzaklaştırın. O lüks ve rahat içinde yaşayanların içeceği'dir." dedi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize İbnü'l-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Hayvete b. Şüreyh haber verdi. O Amr b. Mâlik'ten, o Humeyd b. Ziyâd'dan, o da Yezîd b. Kusayt'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) badem unundan yapılmış bir içecek getirildi. Kendisinden gizlendiğini görünce, "O nedir?" dedi. "Bademden yapılmış içecek." dediler. Resûlullah (sas), "Onu benden uzaklaştırın; o lüks ve rahat içinde yaşayanların içeceği'dir." dedi.

Bize Ubeyde b. el-Humeyd haber verdi. O Vâkîd Ebû Abdullah el-Hayyât'tan, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a yağ, çökelek ve büyük bir keler hediye edildi. Yağ ve peynirden yedi; sonra keler için, "Bu asla yemediğim bir şeydir. Onu kim isterse yesin." dedi. Dedi ki: "Keler onun sofrasında yenildi."

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O el-Hakem'den, o Zeyd b. Vehb'den, O el-Berâ b. Âzib'den, o Sâbit b. Vedî'a el-Ensârî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) büyük bir keler getirildi. Bunun üzerine: “Allah daha iyi bilir; bu meshedilmiş (hayvana döndürülmüş) bir ümmettir” dedi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Husayn'dan, o Zeyd b. Vehb'den, o da Sâbit b. Zeyd b. Vedia'dan rivayet etti; dedi ki:

Biz Resûlullah (sas) ile birlikte idik. Birkaç keler bulduk ve onları pişirdik. O kelerden bir tanesi Resûlullah'a (sas) götürüldü. Bir çubuk aldı ve parmaklarını saymaya başladı ve “Benî İsrâîl'den bir topluluk hayvana döndürülmüş. Yeryüzünde dolaşan hayvanlardır ama hangi hayvan olduklarını bilmiyorum.” dedi. [Dedi ki:] “Resûlullah (sas) onu yemedi, ancak yasaklamadı da.”

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. O eş-Şeybânî'den, o Yezîd b. el-Asam'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Bir ara Resûlullah (sas) Meymûne'nin yanında iken, birden üzerinde keler eti bulunan bir siniyi kendisine yaklaştırdığını gördü. Resûlullah (sas) yemek istediğinde Meymûne (r), “Ey Allah'ın Resûlü! Bunun ne olduğunu biliyor musun?” dedi. Resûlullah: (sas), “Hayır, bilmiyorum.” dedi. Meymûne, “Bu keler etidir.” dedi. Resûlullah (sas), “Bu, benim yemeyeceğim bir ettir.” dedi. O sırada yanında el-Fadl b. Abbâs, Hâlid b. el-Velîd ve başka bir kadın da vardı. Hâlid b. Velîd Resûlullah'a (sas), “Ey Allah'ın Resûlü! O haram mıdır?” dedi. Resûlullah (sas), “Hayır, haram değildir.” dedi. Sonra “Sizler yeyin.” dedi. Bunun üzerine el-Fadl, Hâlid ve o kadın yediler. Meymûne dedi ki: “Bana gelince, Resûlullah'ın (sas) yemediği bir şeyden asla yemem.”

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebü'l-Mühezzim'den, rivayet etti; dedi ki: Ebû Hüreyre'den işittim şöyle diyordu:

Üzerine yağ dökülmüş yedi keler bir kap içinde Resûlullah'a (sas) getirildi. Resûlullah (sas), “Siz yeyin.” dedi ve kendisi yemedi. Oradakiler, “Ey Allah'ın Resûlü! Sen yemiyorsun, biz nasıl yiyebiliriz?” dediler. Resûlullah (sas), “Ben ondan hoşlanmıyorum.” dedi.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Bişr b. Harb'dan, o Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bir keler getirildi. Resûlullah (sas), "Onu sırt üstü çevirin." dedi. Onu sırt üstü çevirdiler. Sonra, "Şimdi onu karnı üzerine çevirin." dedi. Çevirdiler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Allah'ın gazabına uğramış Benî İsrâîl'den bir zümre azdı ve yoldan çıktı. Muhtemelen onlar bu olmalıdır. Evet, muhtemelen onlar bu olmalıdır." dedi.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Ali b. Zeyd'ten, rivayet etti; dedi ki: Bana İmrân b. Ebû Harmele anlattı. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Ben ve Hâlid b. el-Velîd Resûlullah (sas) ile birlikte Meymûne bt. el-Hâris'in evine gittik. Meymûne, "Ümmü Akîk'in bize hediye ettiği hediyeden size yedireyim mi?" dedi. Resûlullah (sas), "Olur." dedi. Pişirilmiş iki keler getirildi; Resûlullah (sas) (önüne) tükürdü. Hâlid b. el-Velîd, "Sanki hoşlanmıyor gibisin ya Resûlullah!" dedi. Resûlullah (sas), "Doğru." dedi. Meymûne, "Bize hediye edilen bir süttten size içireyim mi?" dedi. Resûlullah (sas), "Olur." dedi. [Dedi ki:] Resûlullah'a (sas) içinde süt bulunan bir kap getirildi; Resûlullah içti. Ben onun sağında, Hâlid onun solundaydı. Bana dönüp, "Bu senindir, iç. Eğer istersen Hâlid'e de verebilirsin." dedi. (İçimden), "Ey Allah'ı Resûlü! Sen biliyorsun ki, senin artığın için kimseyi kendime tercih edecek değilim." dedim. Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Allah bir kimseye bir yemek yedirdiği zaman o kimse, "Allah'ım! Bizim için buna bereket koy ve ondan daha hayırlısını bize yedir." şeklinde dua etsin. Allah bir kimseye süt içirdiğinde, "Allah'ım! Bizim için buna bereket koy ve onu bizim için arttır." diye dua etsin. Çünkü süttten başka hem yemeğin hem de içeceğin yerini tutan başka bir şey yoktur."

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi; dedi ki: Bize Ca'fer b. İyâs haber verdi; dedi ki: Sa'îd b. Cübeyr'den işittim. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

İbn Abbâs'ın halası Ümmü Hufeyd Resûlullah'a biraz yağ, biraz çökelek ve birkaç tane de keler hediye etti. Resûlullah (sas) yağı ve peyniri yedi;

fakat hoşlanmadığı için kelerleri bıraktı. [Dedi ki:] “O kelerler Resûlullah’ın (sas) sofrasında yenildi. Eğer haram olsaydı Resûlullah’ın (sas) sofrasında yenilmezdi.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ca’fer er-Râzî ve Verkâ b. Ömer haber verdiler. Onlar Abdullah b. Dînâr’dan, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah’a (sas) “Keler hakkında ne diyorsun?” diye seslendi. Resûlullah(sas), “Ben onu ne yedim, ne de haram ettim.” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hâtem b. Verdân haber verdi; dedi ki: Bize Yunus haber verdi. O da Muhammed b. Sîrîn’den rivayet etti; dedi ki:

Allah’ın Elçisi’ne bir keler getirildi; Resûlullah (sas), “Biz medeni bir kavimiz ve ondan hoşlanmayız.” dedi.

• Resûlullah’ın (sas) Hoşuna Giden Kadınlar ve Kokular

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Selâm Ebü’l-Münzir haber verdi. O Sâbit’ten, o Enes b. Mâlik’ten, o da Resûlullah’tan (sas) rivayet etti; dedi ki:

“Dünyadan bana kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Benim gözyaşdınlığım ise namazdadır.”

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize el-Basrî’nin arkadaşı Ebû Bişr haber verdi. O Yunus’tan, o da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Dünya hayatından sadece kadınları ve güzel kokuyu sevdim.” dedi.

Bize Abdullah b. Ca’fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’l-Melîh haber verdi. O Meymûn’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) dünya yaşayışından sadece kadınlardan ve güzel kokudan hoşlandı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o kendisine anlatan bir adamdan, o da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

Dünyadan üç şey Resûlullah'ın (sas) hoşuna giderdi: Güzel koku, kadınlar ve yemek. İkisini elde etti, fakat birisini elde edemedi. Kokuyu ve kadını elde etti; fakat yemeği elde edemedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Kays el-Hadramî haber verdi. O da Seleme b. Küheyl'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) güzel koku ve kadın kadar kendisine sevimli gelen bir şey elde edemedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hilâl haber verdi. O Katâde'den, o Ma'kıl b. Yesâr'dan rivayet etti; dedi ki:

Atlar kadar Allah'ın Elçisi'nin hoşuna giden bir şey yoktu. Allah'ım beni affet; kadın ona daha çok sevimli idi.

Bize Musa b. İsmail Ebû Seleme haber verdi; dedi ki: Bize el-Basrî'nin arkadaşı Ebû Bişr haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd er-Rekâşî haber verdi. O da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Bizler Resûlullah'ın (sas) evden çıkışını güzel kokunun rüzgârıyla anlardık.

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî ve Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdiler; dediler ki: Bize el-A'meş haber verdi. O İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) karşıdan geldiği zaman güzel koku rüzgârıyla bilinirdi. Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Azre b. Sâbit haber verdi; dedi ki: Bana Sümâme b. Abdullah b. Enes anlattı; dedi ki:

Enes hiçbir zaman güzel kokuyu reddetmezdi ve Resûlullah'ın (sas) güzel kokuyu reddetmediğini söylerdi.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bişr haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Atâ el-Mekkî haber verdi. O Muhammed b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Âişe'ye, "Anacığım! Resûlullah (sas) koku sürünür müydü?" dedim. Âişe, "Evet, hem de erkeklere mahsus olanıyla." dedi. Ben, "Kokunun erkeğe mahsus olanı nasıl olur?" dedim. Âişe, "Misk ve amberdir" dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Abdullah b. el-Muhtâr'dan, o Musa b. Enes'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir kokudanlığı vardı; ondan koku sürünürdü.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Huleyd b. Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki: Ebû Nadra'dan işittim. O da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanında miskten söz ettiler. Resûlullah (sas), "O kokuların en güzeli değil midir?" dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'îd haber verdi. O Zeyd b. Eslem'den, o Ubeyd b. Cüreyh'ten rivayet etti; dedi ki:

Ben İbn Ömer'e, "Ey Ebû Abdurrahman! Bakıyorum bu kokuyu (safran ağırlıklı olan kokuyu) seviyorsun." dedim. İbn Ömer, "Evet, o Resûlullah'ın (sas) en çok hoşuna giden koku idi." dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Bekir'den, o da Nâfi'den rivayet etti; dedi ki:

İbn Ömer tütsü yakmak istediği zaman kâfuru ûd üzerine koyar, sonra tütsüyü yakardı ve "Resûlullah (sas) da böyle tütsü yakardı." derdi.

• Resûlullah'ın (sas) Ağır Hayat Şartları

Bize Affân b. Müslim ve el-Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdiler; dediler ki: Bize Sâbit b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Hilâl b.

Habbâb haber verdi. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ve aile fertleri birçok gece üst üste aç olarak gecelerdi ve (yiyecek) bir şey bulamazlardı. [Dedi ki:] Onların yedikleri ekmek genellikle arpa ekmeği idi.

Bize Hişâm b. Abdûlmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize ez-Za'ferân'ın arkadaşı Ebû Hâşim haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bana Enes b. Mâlik anlattı; dedi ki:

Fâtıma (r) bir parça ekmekle Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas), “*Bu elindeki parça nedir?*” dedi. Fâtıma, “Bir parça hamur idi, onu ekmek yaptım. Rahat edemedim ve onu sana getirdim.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Üç günden beri babanın ağzından giren ilk yemektir bu.*” dedi.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım eş-Şeybânî haber verdi. O el-Husayn'ın annesi Zeyneb bt. Ebû Talîk'ten rivayet etti; dedi ki: Bana Hibbân b. Cez Ebû Bahr anlattı. O da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) açlıktan beline taş bağlardı.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Mücâlid'ten, o eş-Şa'bî'den, o da Mesrûk'tan rivayet etti; dedi ki:

Bir ara Âişe (r) bana anlatırken ağlamaya başladı. Ben, “Ey Müminlerin annesi! Seni ağlatan nedir?” dedim. Âişe, “Bir yemekle karnımı doyurduğum zaman ağlamak istediğimde mutlaka ağlarım. Resûlullah'ı (sas) ve içinde bulunduğu sıkıntıları hatırlarım da ondan.” dedi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Hüseyim haber verdi; dedi ki: Bize Mücâlid haber verdi. O eş-Şa'bî'den, o da Mesrûk'tan rivayet etti; dedi ki:

Müminlerin annesi Âişe'nin (r) yanına girdim, ağlıyordu. Ben, “Ey Müminlerin annesi! Seni ağlatan nedir?” dedim. Âişe, “Karnımı doyurup da ağlamak istediğimde mutlaka ağlarım. Çünkü Resûlullah (sas) üzerinden dört ay geçirdi de buğday ekmeğinden karnı doymazdı.” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Abdurrahman el-Esved'ten, o el-Esved'ten, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Rabbine kavuşuncaya kadar, ailesi üç gün üst üste, sabah akşam arpa ekmeğinden doyunca yemedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Talha haber verdi. O Ebû Hamza'dan, o İbrahim'den, o el-Esved'ten, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar ailesi üç gün buğday ekmeğinden doymadı ve vefat edinceye kadar sofrasından bir parça fazla ekmek kaldırılmadı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'ser haber verdi. O Sa'îd'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Bazen aylar geçirdi, Resûlullah'ın (sas) ailesinin evinde, ekmek veya yemek pişirmek için ateş yanmazdı. Oradakiler, “Peki Resûlullah'ın ailesi ne ile yaşıyorlardı ey Ebû Hüreyre?” dediler. Ebû Hüreyre, “İki siyah (gıda) ile yani hurma ve su ile yaşıyorlardı.” dedi. [Dedi ki:] “Resûlullah'ın (sas) Ensâr'dan bir komşusu vardı, Allah onları hayır ile mükâfatlandırsın; onların hayvanları vardı. Resûlullah'ın (sas) ailesine süt ve benzeri hediyeler gönderirlerdi.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Harîz^[215] b. Osman haber verdi. O Süleyman b. Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Ümâme'den işittim; şöyle diyordu: “Resûlullah'ın (sas) ailesinden arpa ekmeği artmazdı.”

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana Cerîr b. Hâzim anlattı. O Yunus'tan, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanlara hitap etti ve şöyle dedi: “Vallahi Muhammed'in ailesinde akşam bir sa' (iki avuç) yemek bulunmaz. Onlar dokuz evdirler.” Allah'a yemin olsun ki, Resûlullah (sas) bunu, Allah'ın rızkının azlığından şikâyet için söylemedi. Fakat ümmetinin kendisini örnek almasını istedi.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd haber verdi. O Hilâl'den rivayet etti; dedi ki: Bize İkrime haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Vallahi, Muhammed'in (sas) ailesi geceler boyunca akşam yemeği bulamıyorlardı.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O el-Makburî'den, O el-Ahnesîlerin mevlası olan el-Velîd'in bazı çocuklarından rivayet etti; dedi ki:

Bir ara bize ait bir avluda yemek üzerinde iken Ebû Hüreyre çıkageldi. Onunla merhabalaştık ve “Buyurun!” dedik. Ebû Hüreyre, “Hayır, vallahi tatmayacağım. Resûlullah (sas) vefat etti de, kendisi ve ailesi arpa ekmeğinden doyamadılar.” dedi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde haber verdi. O Abdullah b. Ubeyde'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar bir günde iki defa doymadı. Yine vefat edinceye kadar, bir misafir için kaldırmak istisna edilirse, doyumdan arta kalan bir yemeği kaldırmadık.” Kendisine, “Nasıl yaşıyordunuz?” diye soruldu. Âişe, “İki siyah (gıda) olan su ve hurma ile yaşıyorduk. Ensâr'dan bir komşumuzun birkaç koyunu vardı; bize onların sütlerinden gönderiyordu. Allah onları hayırla mükâfatlandırsın.”

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Talha b. Musarriif haber verdi. O Ebû Hamza'dan, o İbrahim'den, o el-

Esved'ten, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar ailesi üç defa buğday ekmeğinden doymadı. Yine vefat edinceye kadar sofrasından bir parça (ekmek) fazladır diye kaldırılmadı.

Bize Mâlik b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye haber verdi; dedi ki: Bana Ebû İshâk anlattı. O Abdurrahman b. Yezîd'ten, o el-Esved'ten, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ailesi, arpa ekmeği dışında, üst üste iki gün ve daha fazla doymadı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mutî haber verdi; dedi ki: Bize Kürdûs et-Tağlibî anlattı. O da Âişe'den (r) nakletti; dedi ki:

Kendisi anlattı, “Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar, ailesi üç gün üst üste buğday yemeğinden doymadı.”

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme ve diğerleri haber verdi. Onlar Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den rivayet etti. Bize Yine Ârim b. el-Fadl haber verdi. O Hammâd b. Zeyd'ten, o Hişâm b. Urve'den, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

“Vallahi, Muhammed'in (sas) ailesinin üzerinden bir ay geçerdi de ekmek pişirmezdik.” Dedi ki, “Ey Müminlerin annesi! Resûlullah (sas) ne yiyordu?” Âişe, “Bizim Ensâr'dan bir komşumuz vardı. Allah onları hayırla mükâfatlandırın, onların biraz sütleri vardı; Resûlullah'a (sas) hediyeye ediyorlardı.”

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk ve Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdiler. Onlar İbn Ebû Zi'b'den, o Müslim b. Cündeb'den, o Nevfel b. İyâs el-Hüzelî'den rivayet etti; dedi ki:

Abdurrahman b. Avf arkadaşımızdı; hem çok iyi bir arkadaşımızdı. Bir gün bizi aldı götürdü; nihayet onun evine girdik. O eve girdi ve yıkandı,

sonra çıktı ve bizim yanımızda oturdu. Üzerinde et ve ekmek bulunan bir kap getirildi. Sini yere konulunca Abdurrahman b. Avf ağladı. Ben, “Ya Ebû Muhammed! Seni ağlatan nedir?” dedim. Abdurrahman, “Resûlullah (sas) bu dünyadan ayrıldı da, ne kendisi ne de ailesi arpa ekmeğinden doymadı. Doğrusu, içinde bulunduğumuz bolluğun bizim için daha hayırlı olduğunu düşünmüyorum.” dedi.

Bize Sa’îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Ebû Hâzim’den işittim; şöyle diyordu:

Ebû Hüreyre, “Resûlullah (sas) dünyadan ayrılınca kadar kuru ekmek kırıntılarından doymadı. Sizler dünyayı saçıp dökmeye başladınız.” dedi ve parmağıyla yemekten aldı.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O İbn Lehî’a’dan, o Ukayl’dan, o da İbn Şihâb’dan rivayet etti; dedi ki:

Ebû Hüreyre, el-Muğîre b. el-Ahnes’in yanından geçiyordu. O esnada kendisi yemek yiyordu. Ebû Hüreyre, “Bu ne yemeğidir?” dedi. el-Muğîre, “Nakî’den yapılan ekmek ve yağlı ettir.” dedi. Ebû Hüreyre, “Nakî nedir?” dedi. el-Muğîre: “Halis undur.” dedi. Ebû Hüreyre hayret ederek “Hayret sana ey Muğîre! Resûlullah (sas) vefat etti de, bir günde iki defa ekmek ve zeytinyağından doymadı. Sen ve arkadaşların ise kendi aranızda dünyayı saçıp döküyorsunuz.” dedi. Sonra parmağıyla yemekten aldı ve “Onlar sanki çocuktular.” dedi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Yezîd haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki: Bize Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Topluca yenen bir yemek olmadıkça, Resûlullah (sas) için ne sabah ne akşam et ve ekmek bir araya gelirdi.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Sellâm b. Miskîn haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Ma’dân haber verdi. O da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir davetinde hazır bulundum; yemekte ne et ne de ekmek vardı.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki: Enes b. Mâlik'e gelirdik; ekmekçisi orada hazırды. Bir gün dedi ki:

Resûlullah'ın (sas), Rabbine kavuşuncaya kadar bir ince çöreği ya da yolunmuş bir kuzuyu gözüyle gördüğünü asla bilmiyorum.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Müemmil haber verdi. O Abdullah b. Ebû Müleyke'den, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) karnında, bir günde iki yemek asla bir araya gelmedi. Eğer et yiyecek olsaydı üzerine bir şey ilave etmezdi. Eğer hurma yiyecek olsaydı üzerine bir şey ilave etmezdi. Eğer ekmek yeseydi üzerine bir şey ilave etmezdi. Resûlullah (sas), hasta (hassas) bir adamdı. Araplar ona bazı tedaviler söylerlerdi. Resûlullah (sas) Arapların anlattıklarıyla tedavi olurdu. Acemler de ona tedavi usullerini anlattıklarında tedavi olurdu.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca'fer haber verdi. O, Yezîd b. el-Hâd'den, o Urve'den, o da Âişe'den rivayet etti; dedi ki:

Allah Resûlü (sas) vefat etti de, bir günde iki defa arpa ekmeğinden karnı doymadı. Eğer bize içinde hurma bulunan ya da içinde topuk kemiği çorbası olan bir kap hediye edilseydi ona çok sevinirdik.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Humeyd, yani İbn Hilâl'den rivayet etti; dedi ki: Âişe şöyle dedi:

Bize Ebû Bekir (r) bir gece bir koyun bacağını gönderdi. Resûlullah (sas) benim için tuttu, ben de kestim (ya da ben tutum, Resûlullah (sas) kesti). [Dedi ki:] Âişe'ye, "Kandil olmadan mı?" denildi. Âişe, "Eğer yanımızda kandil olsaydı yağın katık olarak yerdik. Muhammed'in (sas) ailesinin üzerinden bir ay geçerdi de, ekmek pişirmiyor ve tencere

kaynatmıyorlardı.” dedi. [Dedi ki:] Ben bunu Safvân’a anlattım; Safvân, “İki ay bile geçiyordu.” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O Şeybân’dan, O el-A’miş’ten, o Amr b. Mürre’den, o da Ebû Nadr’dan rivayet etti; dedi ki:

Âişe’den (r) işittim; şöyle diyordu: “Bir gün Resûlullah (sas) ile birlikte evde oturuyordum. Ebû Bekir (r) bize bir koyun bacağını hediye etti. Ben onu Resûlullah (sas) ile birlikte evin karanlığında kesiyordum.” Birisi Âişe’ye, “Sizin lambanız yok muydu?” dedi. Âişe, “Eğer aydınlanılacak (bir yağ) olsaydı onu yerdik.” dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Cemî haber verdi. O Humeyd b. Hilâl’den rivayet etti. O da hadisi müminlerin annesi Âişe’ye (r) kadar çıkardı; dedi ki:

Bir gece Ebû Bekir’in yanından bize bir koyun bacağı geldi -yani soyulmuş olarak gönderildiğini kastediyor-, Ben Resûlullah (sas) için onu tutuyor, Resûlullah (sas) da kesiyordu (ya da Resûlullah tutuyor, ben kesiyordum). Orada bulunanlardan bir adam, “Ey Müminlerin annesi! O zaman yanınızda kandil yok muydu?” dedi. Âişe, “Eğer yanımızda kandil olsaydı onun yağını yerdik.” dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Sahr Humeyd b. Ziyâd haber verdi. O Yezîd b. Kusayt’tan, o Urve’den, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Muhakkak ki, Resûlullah (sas) vefat etti de, bir günde iki kez ekmek ve zeytinyağından karnı doymadı.

Bize Ravh b. Ubâde ve Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu’be haber verdi. O Simâk’tan, o da en-Nu’mân b. Beşîr’den işitti; söyle diyordu: Ömer b. el-Hattâb, insanlar için yapılan fetihlerden söz ederken ondan işittim; şöyle dedi:

Resûlullah’ın (sas) bazı günlerde açlıktan iki büklüm olduğunu gördüm de, karnını doyuracak adi bir hurma bile bulamıyordu.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Simâk'tan, o en-Nu'mân b. Beşîr'den rivayet etti; dedi ki:

Hutbe okurken en-Nu'mân'ın şöyle dediğini işittim: “Allah’a şükredin. Resûlullah'ın (sas) üzerine bazı günler gelirdi ki, açlıktan iki büklüm olur ve karnını doyuracak adi bir hurma bulamazdı.”

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve el-Hasan b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr haber verdi. O Simâk'tan rivayet etti; dedi ki: en-Nu'mân b. Beşîr'in minberde şöyle dediğini işittim:

“Peygamber (sas) (ya da peygamberiniz) adi hurmadan bile karnını doyuramadı. Oysa sizler hurmanın çeşitleri ile tereyağından aşağı razı olmuyorsunuz.” el-Hasan b. Musa hadisinde “...ve çeşitli elbiselerden...” kısmını ekledi.

Bize Musa b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Dâvûd Süleyman b. Ubeyd el-Mâzinî haber verdi; dedi ki: Bize İmrân b. Zeyd el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana Babam anlattı; dedi ki:

Biz Âişe'nin (r) yanına girdik. “Selam sana ey ana!” dedik. Âişe, “Selam sana.” dedi, sonra ağladı. Biz kendisine, “Ağlaman nedendir ey ana?” dedik. Âişe şöyle dedi: “Duyduğuma göre sizden bazı adamlar çeşit çeşit yemekler yiyorlar; hatta bazılarınız yemek boğazından kolay geçsin diye tedavi yollarını arıyormuş. Peygamberinizi hatırladım da, beni ağlatan bu oldu. O dünyadan çıktı ve bir günde karnı iki yemekten doymadı. Eğer hurmaya karnı doysaydı ekmeğe doymazdı; eğer ekmeğe doysaydı hurmaya doymazdı. İşte beni ağlatan budur.”

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk ve Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdiler. Onlar Hammâd b. Ebû Humeyd'ten, o Muhammed b. el-Münkedir'den rivayet etti; dedi ki:

Bana Urve b. ez-Zübeyr yetişti; elimden tuttu ve bana, “Ey Ebû Ubeydullah!” dedi. Kendisine, “Buyur!” dedim. [Dedi ki:] Annem Âişe'nin yanına girdim, bana, “Ey oğlum!” dedi. Ben kendisine, “Buyur!” dedim. Âişe validemiz, “Vallahi biz kırk gün bekledik de, Resûlullah'ın (sas) evinde ateşle bir kandil veya başka bir şey yakmazdık.” dedi. Ben

kendisine, “Anacığım, siz nasıl yaşıyordunuz?” dedim. Âişe, “İki siyah (gıda) ile yani su ve hurma ile.” dedi.

Bize Ravh b. Ubâde haber verdi; dedi ki: Bize Bistâm, yani İbn Müslim haber verdi. O Mu’âviye b. Kurre’den rivayet etti; dedi ki:

Babam dedi ki: “Biz peygamberimizle zaman geçirdik. İki siyahın dışında yiyeceğimiz yoktu.” Sonra bana, “İki siyahın ne olduğunu bilir misin?” dedi. Ben, “Hayır!” dedim. “Su ve hurmadır.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mus’ab b. Süleyman ez-Zührî haber verdi; dedi ki: Enes b. Mâlik’ten işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah’a (sas) biraz hurma hediye edilmişti. Kendisine hediye edilen hurmayı hediye etmeye başladı. [Dedi ki:] Sonra, açlıktan çömelmiş iken ondan yediğini gördüm.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Ümmü Süleym, içinde yaş hurma bulunan bir kabı kendisiyle Resûlullah’a (sas) gönderdi. Enes dedi ki: “Resûlullah (sas) avuçla alıp bazı hanımlarına göndermeye başladı. Sonra da iştahlı bir adamın yeyişiyle yedi.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân haber verdi. O Katâde’den, o Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Bir Yahudi Resûlullah’ı (sas) arpa ekmeği ile tadı bozulmuş bir çorbaya davet etti. Resûlullah (sas) davetine icabet etti.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr b. Safiyye’den, o annesinden, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat etti de, iki siyahtan karnımız doymadı.

Bize Sa'îd b. Mansûr ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Dâvûd b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr b. Abdurrahman haber verdi. O annesi Safiyye'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), insanların iki siyaha doydukları bir zamanda vefat etti.

Bize el-Velîd b. el-E'az ve Sa'îd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülhamîd b. Süleyman haber verdi. O Ebû Hâzim'den, o da Sehl b. Sa'd'dan işitti; dedi ki:

Resûlullah (sas) dünyadan ayrıluncaya kadar bir günde iki defa doymadı.

Bize İsmail b. Ebân el-Verrâk haber verdi; dedi ki: Bize Kesîr b. Süleym haber verdi. O da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) önünden (sofrasından) bir şey kaldırılmadı ve üzerine oturması için onunla birlikte bir halı taşınmadı.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ferkad es-Sebehî haber verdi. O Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) terbiye edilmemiş bir zeytinyağını kendisine sürdüğünü gördüm.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Behrâm haber verdi; dedi ki: Bana Şüheyd anlattı; dedi ki: Bana Esmâ bt. Yezîd anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat ettiği gün zırhı, bir ölçek arpa karşılığında bir Yahudi'nin yanında rehinli bulunuyordu.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hâzim haber verdi. O Sehl b. Sa'd'dan rivayet etti:

Ebû Hâzim dedi ki: Sehl'e, "Resûlullah'ın (sas) zamanında elekler var mıydı?" dedim. Sehl, "Ben o zamanda elek görmedim. Dünyadan

ayrılınca kadar da Resûlullah (sas) arpayı elenmiş olarak yemedi.” dedi. [Dedi ki:] Bunun üzerine ben, “Peki ne yapıyordunuz?” dedim. Sehl, “Onu öğütüyorduk, sonra kabuğunu üfürüyorduk. Uçan uçuyor, kalanı da alıp geliyorduk.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Eflah b. Sa’îd haber verdi; dedi ki: Abdullah b. Râfi’den işittim; bana Ümmü Seleme’den işittiğini haber verdi; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Müslümanlarda elek yoktu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Fâid haber verdi. O Abdullah b. Ali b. Ebû Râfi’den, o ninesi Selmâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) zamanında elek yoktu. Ancak arpa öğütülünce onu savuruyorduk.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Nâfi b. Sâbit haber verdi. O İbn Dûmân’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ebû Bekir (r) ve Ömer (r) elenmemiş arpa ekmeğini yiyorlardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma’ser haber verdi. O el-Makburî’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dua ederdi: “Allah’ım! Açlıktan sana sığınıyorum. Şüphesiz ki o çok kötü bir yatak arkadaşıdır.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân haber verdi. O Câbir’den, o Ebû Ca’fer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat ettiğinde yiyeceğinin çoğu hurma ve arpa ekmeği idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr b. Ebû’l-Esved haber verdi. O İsmail b. Ebû Hâlid’ten, o da Hakîm b.

Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanında bir kabak göründü. “*Buna ne yapıyorsunuz?*” denildi. “Bununla yemeği çoğaltıyoruz.” dediler. Mansûr'un dışındakiler, “Bununla çoluk çocuğun yardımına koşuyoruz.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd haber verdi. O Mahreme b. Süleyman el-Vâlibî'den rivayet etti; dedi ki: Bize el-A'rec haber verdi. O da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) acıkıyordu. Ben Ebû Hüreyre'ye, “Bu nasıl bir acıkma idi?” dedim. Dedi ki: “Ona gelen insanların ve misafirlerin çokluğundan acıkıyordu. Yanında ashâbı olmadan asla yemek yemezdi. Diğer taraftan mescitten (çıkınca) ihtiyaç sahipleri de onu izliyorlardı. Allah Hayber'in fethini müyesser kılınca insanlar biraz genişliğe ulaştılar. Daha sonra yine sıkıntılar oldu. Geçim zordu. *Medine*, ziraatı olamayan, arazileri kıraç bir yerdi. Ahalisinin yiyeceği sadece hurmaydı ve bununla geçiniyorlardı.”

Mahreme b. Süleyman dedi ki: “Sa'd'ın (b. Ubâde) sofrası, *Medine*'ye hicret ettiği günden vefat edinceye kadar Resûlullah'ın (sas) etrafında dolaşıyordu. Sa'd'ın dışındaki Ensâr da bunu yapıyordu. Resûlullah'ın (sas) ashâbı yardımlaşıyorlardı; ancak hak sahipleri çok, öne çıkanlar da çoğalıyordu. Üstelik memleket dar ve geçim sıkıntısı vardı. Onların meyveleri, ancak taşınalı su ile çıkıyordu. Suyu ya erkekler omuzlarında ya da develerle taşıyorlardı. Ama develerle taşıma azdı. Çoğu zaman hurmalarına, korukların dökülmesine sebep olan bir hastalık (kuşâm) isabet ediyordu ve o yılki meyvelerini götürüyordu.”

Muhammed b. Ömer dedi ki: Abdurrahman b. Ebü'z-Zinâd'dan işittim; şöyle diyordu: “Sıkıntı arttıkça ona “*zalef*” denir.” Muhammed b. Ömer dedi ki: “Kuşâm, olmamış hurmaya (koruğa) isabet eden çiçek hastalığına benzer bir şeydir. Koruk bu hastalık sebebiyle siyahlaşır.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mu'âviye b. Sâlih haber verdi. O Yahya b. Câbir'den, o el-Mikdâm b. Ma'dîkerib'den, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “İnsanoğlu midesinden daha kötü bir kap doldurmamıştır. Oysa Âdemoğluna, belini doğrultan birkaç lokma kâfidir.

Eğer nefsi galebe çalarsa midenin üçte biri yiyeceği için, üçte biri içeceği için ve üçte biri de nefesi içindir.”



[208] Metinde geçen “hıdr” kelimesi, “perde, çadırın içinde kadınlara ayrılan bölme; harem, “kadına özel oda” anlamlarına gelmektedir (E).

[209] Leiden ve daha sonra yayımlanan neşirlerde yanlış olarak el-Cümmânî şeklinde yazılmıştır.

[210] Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak Hişâm şeklinde kaydedilmiştir.

[211] Leiden, İhsân ve Atâ neşirlerinde es-Sa’lebî şeklinde yanlış okunmuştur.

[212] Yani, hiç kimse onu yakından takip etmemiştir. (M)

[213] Yani, haçın bulunduğu yeri keserdi (M).

[214] Leiden ve diğer neşirlerde yanlış olarak “er-Rebî ve Bint Mu’avviz” şeklinde kaydedilmiştir.

[215] Bu isim, Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde Cerîr şeklinde yazılarak tahrif edilmiştir.

RESÛLULLAH'IN (SAS) YARATILIŞI İLE İLGİLİ VASIFLAR



Bize Ubeyd et-Tanâfisi'nin çocukları Ya'lâ ve Muhammed, Muhammed b. Musa el-Absî ve Muhammed b. Abdullah b. ez-Zübeyr el-Esedî haber verdiler. Onlar Mücemmi b. Yahya el-Ensârî'den, o Abdullah b. İmrân'dan, o da Ensâr'dan bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Kendisi, Resûlullah'ın (sas) vasıflarını, Kûfe mescidinde kılıcının bağıyla kuşanmış bulunan Ali'ye sordu. Ali şöyle dedi: “Resûlullah'ın (sas) yüzü kırmızıya çalar şekilde beyaz renkteydi. Gözleri siyah; (vücudundaki) tüyleri seyrekti. Sakalı sıkı; yanakları düz; saçları kulak memelerini geçiyordu. Göğsünden göbeğine doğru inen ince bir tüy şeridi vardı. O'nun boynu gümüşten bir ibrik gibiydi. Gerdanlığından göbeğine kadar kılıç gibi inen kılları vardı. Karnında ve göğsünde bunlardan başka kıllar yoktu. El ve ayak parmakları kalınca idi. Yürürken, sanki bir yokuştan inercesine önüne eğilirdi. Ayağa kalktığı zaman bir kayadan kopar gibi hızlı kalkardı. Bir kimseye yöneldiğinde, yalnız başını çevirerek değil, bütün vücudu ile onun tarafına dönerdi. Yüzündeki ter tanecikleri inci gibi parlardı. Kuşkusuz onun terinin kokusu, en keskin misk kokusundan daha güzeldi. O ne uzun boylu, ne de kısa boylu idi. Aciz olan biri değil; cimri de değildi. Ondan önce de sonra da onu gibi birisini görmedim. Allah'ın salât ve selamı onun üzerine olsun.”

Bize Yezîd b. Hârûn, Yahya b. Abbâd ve el-Hasan b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, o Muhammed b. Ali'den (İbn Hanefiyye'den), o da babası Ali b. Ebû Tâlib'den (k) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) başı büyükçe olup gözleri iri ve kirpikleri uzundu. Gözleri kırmızıya çalar şekilde beyaz, sakalı gür ve yüzü nuranî beyazdı. Yürürken sanki bir yokuştan inercesine önüne eğilirdi. Bir kimseye

baktığında bütün vücuduyla ona yönelirdi. El ve ayak parmakları kalıncaydı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. Abdullah b. Hürmüz haber verdi. O Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da Ali b. Ebû Tâlib'den (k) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ne uzun, ne de kısa boyluydu. Başı ve sakalı büyükçe olup el ve ayak parmakları kalınca idi. Rengi kırmızıya çalar şekilde beyazdı. Kemiklerinin eklem yerleri ile omuz başları iri yapılıydı. Göğsünden göbeğine kadar bir şerit gibi uzanan tüyleri vardı. Yürürken sanki bir yokuştan inercesine önüne eğilirdi. Ne öncesinde ne de sonrasında onun (sas) benzerini görmedim.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Nûh b. Kays el-Huddânî haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. Hâlid et-Teymî anlattı. O Yusuf b. Mâzin er-Râsibî'den rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Ali b. Ebû Tâlib'e, "Resûlullah'ı (sas) bize tavsif et." dedi. Bunun üzerine Ali b. Ebû Tâlib şöyle dedi: "Resûlullah (sas) çok uzun boylu değildi; fakat orta boyun üzerindeydi. İnsanlarla beraber geldiği zaman onlardan uzun görünürdü. Çok parlak bir beyazlığı vardı. Başı büyükçe olup beyaz ve aydınlıktı. Kirpikleri uzun, el ve ayak parmakları kalınca idi. Yürüdüğü zaman sanki bir yokuştan inercesine kuvvetlice ve hızlı yürürdü. Yüzündeki ter tanecikleri inci gibi parlardı. Ondan (sas) önce de sonra da onun benzerini görmedim."

Bize Sa'îd b. Mansûr ve el-Hakem b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize İsa b. Yunus haber verdi. O Gufre'nin mevlası Ömer'den rivayet etti; dedi ki: Bana Ali'nin evladından İbrahim b. Muhammed anlattı; dedi ki:

Ali, Resûlullah'ı (sas) anlattığı zaman şöyle derdi: "Resûlullah (sas) çok uzun boylu da değil, çok kısa boylu da değildi. İnsanların orta boylusu idi. Saçları kıvrıkcık olmayıp düz de değildi; saçları dalgalıydı. Şişman değildi; yüzü fazla değirmi ve etli olmayıp beyaz bir yuvarlaklığı vardı. Rengi kırmızıyla karışık beyazdı. Gözleri oldukça siyah, kirpikleri uzundu.

Kemiklerinin eklem kısımları irice, omuz başları kalıncaydı. Vücudu kıllı değildi. Göğsünden göbeğine kadar bir şerit gibi uzanan tüyleri vardı. El ve ayak parmakları kalınca idi. Yürüdüğü zaman bir yokuştan iner gibi kuvvetlice yürür ve hafifçe öne eğilirdi. Bir kimseye baktığı zaman bütün vücuduyla iltifat ederdi. Kürek kemikleri arasında nübüvvet mührü vardı. O peygamberlerin sonuncusudur. O insanların en cömert gönüllüsü, en doğru sözlüsü, en yumuşak tabiatlısı ve en arkadaş canlısıydı. Kendisini ansızın görenler onun heybeti karşısında sarsıntı geçirirler; fakat üstün vasıflarını bilerek sohbetinde bulunanlar ise onu her şeyden daha çok severlerdi. O'nun güzelliklerini anlatmaya çalışan kimse, 'Ben ondan önce de ondan sonra onun benzerini görmedim.' derdi."

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Ubeydullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Ali b. Ebû Tâlib'e, "Ey Ebü'l-Hasan! Bize Peygamber'i (sas) anlat." denildi. Bunun üzerine Ali (r) şöyle dedi: "Resûlullah (sas) kırmızıya çalar şekilde beyazdı. Kirpikleri uzun, göz bebeği siyahtı. Ne uzun, ne de kısaydı, fakat uzuna daha yakındı. Omuz başları iri yapıydı. Göğsünden göbeğine kadar bir şerit gibi uzanan tüyleri vardı. Saçları kıvrıcık olmayıp düz de değildi. El ve ayak parmakları kalınca idi. Yürürken bir yokuştan iner gibi önüne eğilirdi. Yüzündeki ter tanecikleri inci gibi parlıyordu. Ondan önce de, ondan sonra da onun (sas) benzerini görmedim."

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebû Tâlib anlattı. O babasından, o dedesinden, o da Ali'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah (sas) beni Yemen'e gönderdi. Bir gün insanlara hitap ediyordum; o sırada Yahudi âlimlerinden birinin elinde Tevrat'ın bir bölümü vardı, ona bakıyordu. Beni çağırdı ve "Bize Ebü'l-Kâsım'ı anlat." dedi. Bunun üzerine Ali (r) şöyle dedi: "Resûlullah (sas) ne kısa ne de çok uzun boylu idi. Saçları ne kıvrıcık ne dümdüzdü; siyah ve dalgalıydı. Baş büyük, yüzünün rengi kırmızıya çalar şekilde beyazdı. Omuz başları iri yapıydı. El ve ayak parmakları kalıncaydı. Göğsünden göbeğine kadar uzun bir şerit gibi uzanan tüyleri vardı. Gerdanlığından göbeğine kadar inen kıllar bunlardı. Kirpikleri uzun, kaşları birbirine yakındı. Yürüdüğü zaman

sanki bir yokuştan inercesine önüne eğilirdi. O'ndan önce de ondan sonra da onun (sas) benzerini görmedim.” Ali (r) (bunları söyledikten sonra) sustu. Ali (r) dedi ki: Sonra Yahudi âlimi bana, “Daha başka?” dedi. Ali (r), “Bunlar aklıma gelenler.” dedi. Yahudi âlimi şöyle dedi: “Gözünde kırmızılık vardır; sakalı ve ağzı güzeldir. Kulakları tamdır. Geldiğinde bütün vücuduyla gelir, gittiği zaman da bütün vücuduyla gider.” Bunun üzerine Ali (r), “Evet, vallahi bunlar da onun vasıflarıdır.” dedi. Bunun üzerine Yahudi âlimi, “Bir şey daha var.” dedi. Ali (r), “O nedir?” diye sordu. Yahudi âlimi, “Onda bir eğiklik vardır.” dedi. Ali (r), “İşte o benim sana söylediğimdir; yani (yürürken) bir yokuştan iner gibi önüne eğilmesidir.” dedi. Yahudi âlimi şöyle dedi: “Ben bu vasıfları dedelerimin kitaplarında görüyorum. Bizim gördüğümüz kadarıyla o şahıs Allah'ın haremi yani evinin bulunduğu güvenli yerde peygamber olacak; sonra kendisinin haram kılacağı bir hareme hicret edecek. Orası onun için, tıpkı Allah'ın haremi gibi bir harem olacaktır. Yine onun hicret yerindeki yardımcılarının (Ensâr), Amr b. Âmir'in soyundan hurma sahibi kimseler olduğunu ve daha önce bu toprakların sahiplerinin Yahudiler olduğunu da görüyoruz.” [Dedi ki:] Ali (r), “İşte o, Resûlullah'tır (sas).” dedi. Bunun üzerine Yahudi âlimi şöyle dedi: “Ben kesin olarak şahadet ederim ki, o Allah'ın nebisi ve bütün insanlara gönderilmiş bir elçisidir. Ben bu şahadet üzerine yaşayacak ve bunun üzerine ölecek ve inşaallah bu şahadet üzerine dirileceğim.” [Dedi ki:] O Yahudi âlimi Ali'ye (r) gelirdi. Ali (r) ona Kur'ân öğretir ve şeriatın kurallarını ona bildirirdi. Sonra Ali (Yemen'den) çıktı, fakat Yahudi âlimi, Resûlullah'a (sas) inanan ve onu tasdik eden bir mümin olarak Ebû Bekir'in (r) hilafeti döneminde vefat edinceye kadar orada yaşamaya devam etti.

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. Bize ayrıca Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb ve Hâlid b. Mahled haber verdiler. Bunlar Süleyman b. Bilâl'den, bu ikisi de Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan rivayet ettiler; Rebî'a, Enes b. Mâlik'ten işitmiş; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) orta boylu bir adamdı. Çok uzun boylu değil, kısa da değildi. Yüzünün rengi kireç gibi beyaz olmayıp kara yağız da değildi. Saçları kıvrıcık olmadığı gibi dümdüz de değildi.

Bize Affân b. Müslim ve el-Hasan b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzü kırmızı ile karışık pembe renkteydi. Yürüdüğü zaman hafifçe eğilirdi. O'nun el ayasından daha yumuşak bir ipek ya da bir atlasa asla dokunmadım. O'nun kokusundan daha güzel ne bir misk, ne de bir amber kokladım.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd haber verdi; dedi ki: Enes dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) el ayasından daha yumuşak bir kumaşa ya da halis bir ipeğe asla dokunmadım. Resûlullah'ın (sas) kokusundan daha güzel bir misk ya da bir amber asla koklamadım.

Bize Sa'îd b. Mansûr ve Halef b. el-Velîd haber verdiler; dediler ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) rengi (esmer) nuranî beyazdı. O'nun kokusundan daha güzel bir misk ya da bir amber koklamadım.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O Katâde'den, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ayakları büyük, teri çoktu. Ondan sonra onun benzerini görmedim.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kısa değildi, fakat uzun da değildi.

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O Enes b. Mâlik'ten ya da bir adamdan, o adam da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) avuçları ve ayakları irice, yüzü güzeldi. Ondan (sas) sonra onun benzerini görmedim.

Bize Muhammed b. İsmail haber verdi. O Ebû Füdeyk ve Musa b. Dâvûd'tan, o İbn Ebû Zi'b'den, o et-Tev'eme'nin mevlası Sâlih b. Ebû Sâlih'ten rivayet etti. O, Ebû Hüreyre'nin Resûlullah'ı (sas) şöyle tavsif ettiğini rivayet etti:

Pazıları geniş, kaşları gür ve birbirine yakındı. Omuz başları birbirinden uzaktı. Bütün vücuduyla gelir ve bütün vücuduyla giderdi. Anam babam ona feda olsun; o ağzı bozuk, kaba ve sokaklarda şamata çıkaran biri değildi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o Abdülmelik b. Kudâme b. İbrahim el-Cumahî'den, o Kudâme b. Musa'dan, o da Muhammed b. Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Hüreyre, bir A'râbî'yi ya da Resûlullah'ı (sas) görmemiş bir kimseyi gördüğü zaman şöyle derdi: "Size peygamber'i anlatayım mı? O'nun ayakları kalınca, gözleri (göz yuvaları) uzun ve böğürleri beyazdı. Bütün vücuduyla gelir ve bütün vücuduyla giderdi. Anam babam ona feda olsun; ondan önce ve ondan sonra onun benzerini görmedim."

Bize el-Hasan b. Musa ve ve Musa b. Dâvûd haber verdiler. Onlar Ebû Lehî'a'dan, o Ebû Yunus'tan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'tan (sas) daha güzel bir şey görmedim; sanki alnında güneş parlıyordu. Resûlullah'tan (sas) daha süratli yürüyen birisini görmedim; sanki yer önünde dürülüyordu. Biz kendimizi çok zorluyorduk, hâlbuki o farkında bile değildi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülmelik anlattı. O Sa'îd b. Ubeyd b. es-Sebbâk'tan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) elleri ve ayakları irice idi. Baldırları kalın, kolları büyüktü. Omuz başları iri yapılı, omuzları birbirinden uzak, göğsü genişçe idi. Başındaki saç ne kıvrıkcık ne de düzdü. Gözleri (göz yuvaları) uzuncaydı. Ağzı güzel, sakalı güzel ve kulakları mükemmeldi. Ne uzun ne de kısa; insanların orta boylusu idi. Yüz rengi bakımından insanların en güzeli idi. Bütün vücuduyla gelir ve bütün vücuduyla giderdi. O'nun benzerini ne gördüm, ne de işittim.

Bize Ahmed b. el-Haccâc el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi. Bize ayrıca İbnetü Kâriz'in mevlası olan Musa b. Müslim haber verdi; dedi ki:

Çoğu zaman Ebû Hüreyre Resûlullah'tan (sas) söz eder ve onu bana şöyle anlatırdı: “Kırpikleri sık ve uzun, böğürleri beyazdı. Bütün vücuduyla gelir ve bütün vücuduyla giderdi. Gözüm onun benzerini görmedi ve görmeyecektir.”

Bize Ahmed b. el-Haccâc haber verdi. O Abdullah b. el-Mübârek'ten, o Amr b. el-Hâris'ten, o Ebû Yunus'tan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'tan (sas) daha güzel (bir insan) görmedim; sanki alnında güneş parlıyordu. Resûlullah'tan (sas) daha süratli yürüyen birisini görmedim; sanki yer önünde dürülüyordu. Biz kendimizi çok zorluyorduk, hâlbuki o farkında bile değildi.

Bize Kudâme b. Muhammed el-Medenî haber verdi; dedi ki: Bana Annem Fâtıma bt. Mudar anlattı. O dedesi Haşrem b. Beşşâr'dan rivayet etti; dedi ki:

Benî Âmir kabilesinden bir adam Ebû Ümâme el-Bâhilî'ye geldi ve “Ey Ebû Ümâme! Sen Arab bir adamsın; bir şeyi anlattığın zaman iyi anlatırsın. Resûlullah'ı (sas) bana öyle bir anlat ki, onu görmüş gibi olayım.” dedi. Ebû Ümâme dedi ki: “Resûlullah'ın (sas) kırmızıya çalan bir beyazlığı vardı. Gözleri oldukça siyah, kaşları uzundu. Omuzları iri yapılı, kollarında ve göğsünde kıllar vardı. El ve ayak parmakları kalınca idi. Göğsünden göbeğine kadar bir şerit gibi uzanan tüyleri vardı. Ondan uzun adamlar da

vardı, Ondan kısa olanlar da vardı. Üzerinde, pamuktan dokunmuş iki elbise vardı. Peştamalı (izarı), üç veya dört parmak diz altındaydı. Cübbesine (ridasına) sarıldığı zaman onu kuşatmıyordu. Ridasını koltukları altında topluyordu. Yürürken sanki bir yokuştan inercesine önüne eğilirdi. Döndüğü zaman bütün vücudu ile dönerdi. Omuzları arasında peygamberlik mührü vardı.” el-Âmirî dedi ki: “Sen bana Resûlullah’ı öyle anlattın ki, eğer bütün insanların arasında olsaydı onu tanıyacaktım.”

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Simâk b. Harb’dan rivayet etti; dedi ki: Câbir b. Semüre’den işittim şöyle diyordu:

Resûlullah’ın (sas) ağzı büyük ve ayak ökçesinin eti azdı.

Bize Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi; kendisi, Resûlullah’ı (sas) anlatan Câbir b. Semüre’den işitmiş:

Bir adam Câbir’e, “Resûlullah’ın (sas) yüzü kılıç gibi parlak mıydı?” diye sordu. Câbir, “O’nun yüzü güneş ve ay gibi yuvarlaktı.” dedi.

Bize Affân b. Müslim ve Hişâm Ebû’l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dediler ki: Bize Şu’be haber verdi. O da Ebû İshâk’tan rivayet etti; dedi ki: el-Berâ’dan işittim; şöyle diyordu:

“Resûlullah (sas) uzun ile kısa arasında orta boylu bir insandı. İki omzunun arası genişti.” Affân hadisinde dedi ki: “Saçları kulak memelerine kadar iniyordu. Üzerinde kırmızı bir elbise vardı.”

Vekî b. el-Cerrâh bize haber verdi. O Süfyân’dan, o Ebû İshâk’tan, o da el-Berâ’dan rivayet etti. Resûlullah’ı (sas) anlatırken el-Berâ şöyle dedi:

İki omuzu birbirinden uzaktı. Ne kısa ne de uzundu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Ebû İshâk’tan rivayet etti; dedi ki:

Bir adam el-Berâ'ya, "Resûlullah'ın (sas) yüzü kılıç gibi parlak değil miydi?" diye sordu. el-Berâ, "Hayır ay gibiydi." dedi.

Bize Hevze b. Halîfe haber verdi; dedi ki: Bize Avf haber verdi. O Yezîd el-Fârisî'den rivayet etti; dedi ki:

İbn Abbâs Basra valisi iken Resûlullah'ı (sas) rüyada gördüm. İbn Abbâs'a, "Resûlullah'ı (sas) rüyada gördüm." dedim. İbn Abbâs, "Resûlullah (sas), 'Şeytan kendisini bana benzetemez. Beni rüyada gören gerçekten beni görmüş gibi olur.' buyurdu. Peki, gördüğün bu adamı anlatabilir misin?" dedi. Yezîd el-Fârisî dedi ki: "Evet, iki adam arasında gördüğüm adamı sana anlatabilirim: Cismi ve eti beyaza çalan esmer renkteydi. Ağzı güzel, gözleri kara, yüzü yuvarlak ve güzeldi." Yezîd eliyle göz ile kulak arasını göstererek, "Sakalı şurdan şuraya kadar, hatta boğazına kadar dolduruyordu." dedi. Avf dedi ki: "Bu nasıl bir anlatımdır, bilmiyorum." [Dedi ki:] Bunun üzerine İbn Abbâs, "Eğer uyanık olarak Resûlullah'ı (sas) görmüş olsaydın bundan daha fazla anlatamazdın." dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Osman b. el-Muğîre'den, o Mücâhid'den o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: "Ben İsa, Musa ve İbrahim'i gördüm. İsa kıvırcık saçlı, kırmızı ve göğsü genişti. Musa esmer ve iri yarı, sanki Hindlilere benziyordu." Dediler ki: "Ey Allah'ın Resûlü, ya İbrahim nasıldı?" Resûlullah (sas) kendisini kastederek, "Arkadaşınıza bakın." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Dâvûd b. Ebû Hind'ten rivayet etti; dedi ki:

Bana Bir adam İbn Abbâs'tan naklen anlattı; dedi ki: "Resûlullah (sas) bir şeye bakmak istediği zaman bütün vücuduyla döner, yürüdüğü zaman da bütün vücuduyla yürürdü. Onda tembellik yoktu."

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize el-Cüreyrî haber verdi; dedi ki:

Ebû Tufeyl ile birlikte Kâbe'yi tavaf ediyorduk. Ebû Tufeyl, "Benden başka Resûlullah'ı (sas) gören kalmadı." dedi. Dedim ki: "Sen onu gördün

mü?” Ebû Tufeyl, “Evet!” dedi. Ben, “Peki, Resûlullah (sas) nasıl birisiydi?” dedim. Ebû Tufeyl, “O beyaz ve güzeldi. Ne uzun boylu, ne de kısa; orta boylu idi.” dedi.

Bize Halef b. el-Velîd el-Ezdî haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O el-Cüreyrî’den, o da Ebû Tufeyl’den rivayet etti; dedi ki:

Ben kendisine, “Resûlullah’ı (sas) gördün mü?” dedim. Ebû Tufeyl, “Evet! Yüzü güzel ve beyazdı.” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Mis’ar haber verdi. O Abdûlmelik b. Umeyr’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Hiç kimseyi ne Resûlullah’tan (sas) daha cömert, ne ondan daha yardımsever, ne ondan daha cesur, ne de ondan daha temiz gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Bükeyr anlattı. O Mismâr’dan, o da Sa’d’ın mevlası Ziyâd’dan rivayet etti; dedi ki:

Ben Sa’d b. Ebî Vakkâs’a, “Resûlullah (sas) hiç (saçını, sakalını) boyadı mı?” diye sordum. Sa’d, “Hayır, hiç de ona önem vermezdi.” dedi. Sa’d, “O’nun beyaz kılları, alt dudak ile çene altı arasındaki bölgede ve perçemindeydi. Eğer saymak isteseydim, onları sayabilirdim.” dedi. Ben kendisine, “Resûlullah (sas) nasıldı?” dedim. Sa’d, “Ne kısa, ne de uzundu. Ne kireç gibi beyaz, ne de esmerdi. Saçları ne dümdüz ne de kıvrıkcıktı. Sakalı çok güzeldi. Alnı kılıç gibi parlak ve kırmızıya çalardı. Parmakları kalın, başı ve sakalı simsiyahtı.”

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ca’fer haber verdi. O İsmail b. Muhammed b. Sa’d’dan, o Âmir b. Sa’d’dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sağ tarafa selam verirken, yanaklarının beyazlığı görününceye kadar dönerdi. Sol tarafa selam verirken de, yanaklarının beyazlığı görününceye kadar başını çevirirdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Ahvas haber verdi. O Eş'as'dan, yani İbn Süleym'den rivayet etti; dedi ki:

Benî Kinâne'den bir şeyhten duydum. “Resûlullah (sas) şöyle şöyledir.” diye anlatırken şöyle diyordu: “Beyazdı, orta boyluydu. Yüzü en güzel adamların yüzü gibi güzeldi.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ferve b. Zübeyd anlattı. O el-Me'ribîlerin mevlası Beşîr'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kırmızıya çalan bir beyazlığa sahipti. Parmakları kalındı. Ne uzun, ne de kısa idi. Saçları ne dümdüz, ne de kıvrıkcıktı. Yürüdüğü zaman insanlar arkasından koşarlardı. O'nun benzeri asla görülemez.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Şeybân anlattı. O Câbir'den, o da Ebû Tufeyl'den rivayet etti; dedi ki:

Mekke'nin fethi gününde Resûlullah'ı (sas) gördüm, onun yüzünün bembeyazlığını ve saçının simsiyahlığını unutamam. Bazı adamlar ondan daha uzun, bazıları da ondan kısa idi. O yürüyor, insanlar da yürüyorlardı. Annem Havle'ye, “Bu kimdir?” dedim. Annem, “Bu, Resûlullah'tır (sas).” dedi.” Ben, “Elbisesi ne renkti?” dedim. Ebû Tufeyl, “Onu (annemin cevabını) şu anda hatırlamıyorum.” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân anlattı. O Câbir'den, o Ebû Sâlih'ten, o da Ümmü Hilâl'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ın (sas) karnını her gördüğümde, birbiri üzerine katlanmış kâğıtları hatırlardım.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize b. Ubeyde haber verdi; dedi ki: Bize Eyyûb b. Hâlid haber verdi. O da Peygamber'i anlatan bir hadis nakleden adamdan rivayet etti; dedi ki:

Vücudu, Resûlullah'ın vücudu kadar parlak hiçbir insan görmedim. Sanki bir ay parçası gibiydi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Yusuf b. Suheyb haber verdi. O Abdullah b. Büreyde'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) insanların en güzel ayaklısı idi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O ez-Zübeyr'den, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sol ayağını, dışı morarınca kadar öyle uzatırdı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Câbir'den, o da Muhammed b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) çok güçlüydü.

Bize Vehb b. Cerîr, yani İbn Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Übey haber verdi; dedi ki: el-Hasan'dan işittim; şöyle dedi:

Resûlullah (sas) insanların en cesuru, en cömerti, en güzeli, en beyazı ve en parlağı idi.

Bize Ubeydullah b. Musa anlattı; dedi ki: Bize Hasan b. Sâlih haber verdi. O Simâk'tan, o da İkrime'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bıyıklarını kısaltırdı. [Dedi ki:] İkrime, “Resûlullah'tan önce İbrahim Halîl (a) bıyıklarını kısaltırdı.” dedi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Mis'ar'dan, o da Avf'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gülmez, sadece tebessüm ederdi. Bir şeye bakmak istediği zaman bütün vücuduyla dönerdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Yezîd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Süleyman haber verdi. O bir adamdan, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir şeye bakmak istediğinde bütün vücuduyla dönerdi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Hüsâm b. Misak haber verdi. O da Katâde'den, rivayet etti; dedi ki:

Allah güzel yüzlü ve güzel sesli olmayan hiçbir peygamber göndermemiştir. Nihayet peygamberinizi gönderdi. Onun da yüzü güzel ve sesi güzeldi. Resûlullah (sas) nağme ile okumaz, ancak sesini biraz uzatırdı.

Bize İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdi; dedi ki: Bize Zekeriya b. Ebû Zâide haber verdi. O Sa'd b. İbrahim'den, o da Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “Namazda, rükû ve sücutta beni geçmeye çalışmayın. Çünkü ben yaşlandım.”

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hiç oturarak namaz kılmazdı. Yaşlanınca oturmaya başladı. Ta ki kırk ya da otuz ayet kalınca ayağa kalkar ve okurdu, sonra secdeye varırdı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Dâvûd b. Kays el-Ferrâ haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Abdullah b. Akrem el-Huzâ'î haber verdi; dedi ki: Bana babam anlattı; dedi ki:

Ben babamla birlikte Azze'de bir yerde idim. Yanımızdan bir kafilâ geçti; yolun yanında dinlenmeye başladılar. Babam bana şunu söyledi: “Namaz kılınmaya başladı, bir de baktım ki, içlerinde Resûlullah (sas) var. Ben de onlarla birlikte namaz kıldım. Resûlullah (sas) secdeye vardığında, şimdi onun koltuk altlarındaki tüylere bakar gibiyim.”

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebu İshâk'tan, o da Benî Temîm kabilesinden bir adamdan rivayet etti; dedi ki: İbn Abbâs'tan işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah'a (sas), ellerini ve karnını yerden kaldırmış olarak secde ederken baktım; koltuk altlarının beyazlığını gördüm.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Zi'b haber verdi. O Şu'be'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdeye vardığında koltuk altlarının beyazlığı görünüyordu.

Bize Kesîr b. Hişâm ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Ca'fer b. Burkân haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. el-Asam haber verdi. O da Meymûne'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdeye vardığında, arkadan koltuk altlarının beyazlığı görününceye kadar ellerini yerden kaldırırdı.

Bize Ali b. Abdullah b. Ca'fer haber verdi; dedi ki: Bize Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi. O Mansûr'dan, o Sâlim b. Ebû'l-Ca'd'dan, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdeye vardığında koltuk altlarının beyazlığı görünürdü.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lahî'a haber verdi. O Abdullah b. el-Muğîre'den, o Ebû'l-Heysem'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdede iken, onun böğrüne bakar gibiyim.

Bize Muhammed b. Ubeyd el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdeye vardığında koltuk altlarının beyazlığı görünüyordu.

Bize Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk'tan rivayet etti; dedi ki:

Bize el-Berâ anlatıyordu; avuçlarına dayandı, arkasını kaldırdı ve “İşte Resûlullah (sas) böyle secde ederdi.” dedi.

Bize el-Hakem b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Mübeşşir b. İsmail el-Halebî haber verdi. O Ebû Bekir el-Gassânî'den, o Ebü'l-Ahvas Hakîm b. Umeyr'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kırpılmış saçlarıyla birlikte alnının en üst tarafıyla secde ederdi.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân el-Nehdî haber verdi; dedi ki: Cümei b. Bize Ömer b. Abdurrahman el-İclî haber verdi; dedi ki: Bana Mekke'de bir adam anlattı. O Ebû Hâle et-Temîmî'nin bir oğlundan, o da el-Hasan b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın evsafını dayım Hind b. Ebû Hâle et-Temîmî'den sordum; kendisi iyi anlatırdı. Ben de, bilgilenebileceğim bazı şeyler anlatmasını çok isterdim. Dedi ki: “Resûlullah (sas) şanı yüce bir insandı. Yüzü, ayın on dördü gibi parlardı. Orta boydan biraz uzun, uzundan da biraz kısa idi. Baş büyük, saç ne dümdüz, ne de kıvrıkcıktı. Saçları ikiye ayrılırdı öyle bırakır, toplamazdı. Şayet kendi kendine bir tarafa sarkarsa kendi halinde bırakırdı. Saçını serbest bıraktığında kulak memelerini geçirdi. Yüzü nuranî beyaz, alnı genişçe idi. Kaşları uzun, ince ve kavisliydi. Kaşları mükemmel olup birbirine yaklaşmış, fakat bitişik değildi. Kaşları arasında bir damar vardı; öfke onu kabartıyordu. Burnu uzundu ve ucunda bir nur parlıyordu; dikkatlice bakmayan onu yüksek burunlu zannederdi. Sakalı gür, ağzı hafif büyüktü. Ön dişleri tane taneydi. Göğsünden göbeğine kadar gelen ve kıllardan oluşan çizgi çok inceydi. Boynu güzel, mutedil; gümüş gibi berrak ve saftı. Bütün azaları birbirine mütenasıpti. Biraz irice vücutlu, sık etli, ne şişman, ne de zayıftı. Göğsü genişçe olup karnı ile aynı hizadaydı. Omuzlarının arası birbirinden uzak, kemiklerinin mafsalları kısmı iriceydi. Soyununca vücudu parlak ve nuranî idi. Boğaz çukurundan göbeğine kadar kıllardan ince bir hat vardı. Bunun dışında, memelerinde ve karnının diğer kısımlarında kıl yoktu. Memeleri etli olmayıp vücudunun diğer kısımlarıyla eşitti. Pazuları, kürek kemikleri ve göğsünün üst kısımları oldukça kıllıydı. Bilek kemikleri uzuncaydı. El ayaları geniş, el ve ayakları kalın, parmakları uzunca idi. Ayaklarının ortası çukurdu. Üst tarafları ise pürüzsüz olup üzerlerine su döküldüğü zaman her tarafa yayılırdı. Ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırır, yürürken öne doğru biraz meyleder ve tevazu ile yürürdü. Adımlarını genişçe atar, yürüdüğü zaman sanki yüksek bir yerden

iniyormuş gibi hafifçe öne doğru meylederdi. Bir şeye bakmak istediği zaman bütün vücuduyla dönerdi. Daima önüne bakardı, yere yönelik bakışları, semaya olan bakışlarından fazlaydı. Çoğu zaman göz ucuyla bakardı. Ashâbıyla yolda yürüdüğünde onları geçerci. Yolda karşılaştığı kimselere önce kendisi selam verirdi.”

Kendisine, “O’nun konuşmasından söz et.” dedim. Şöyle dedi: “Sürekli endişeli ve tefekkür halindeydi; dinlenmeye zamanı yoktu. Suskun bir tabiatı vardı; ihtiyaç olmadan konuşmazdı. Avurtlarıyla konuşmaya başlar ve avurtlarıyla bitirirdi. Az ve öz cümlelerle (cevâmi’ü’l-keîâm) konuşurdu. Sözlerinin hepsi bir gerçeği ifade ederdi. Sözlerinde ne fazlalık, ne de eksiklik olurdu. Konuşurken muhatabına ne kaba davranır, ne de ona hakaret ederdi. Hiçbir şekilde nimeti yermez, az ve değersiz de olsa nimetin kadrini bilirdi. Hiçbir yiyeceği ne över ne de yerirdi. Dünya ve dünyalıklar hiçbir şekilde onu öfkelenmez; ancak bir hak çiğnendiğinde, onun intikamı alınmadıkça ne öfkesi diner, ne de kimse onun gazabına karşı koyabilirdi. Ama kendi nefsi için herhangi bir kimseye öfkelenmez ve ondan intikam almazdı. Bir şeye işaret etmek istediği zaman bütün eliyle işaret ederdi. Hayret veren bir durum karşısında ellerini havaya açardı. Konuşurken ellerini de hareket ettirir; sağ elinin avucuyla, sol elinin başparmağının içine vururdu. Öfkelenildiği zaman daima affederdi ve bu konuda çok titizdi. Sevindiği zaman da gözlerini yumardı. Çoğunlukla tebessüm ederdi; güldüğünde inci taneleri gibi dişleri görünürdü.” Resûlullah’ın (sas) bu vasıflarını bir müddet Hüseyin b. Ali’den sakladım, sonra kendisine anlattım. Baktım ki, Hüseyin benden önce dayım Hind’ten konuyu öğrenmiş, sorduklarımı ona sormuş; bununla da yetinmemiş, Resûlullah’ın evine giriş ve çıkışıyla ilgili hal ve hareketlerini ve oturuş şeklini babası Ali’ye (r) sormuş ve öğrenmediği hiçbir şey bırakmamış.

el-Hüseyin dedi ki: Babama, “Resûlullah’ın (sas) eve girişi nasıldı?” diye sordum. Babam şöyle dedi: “Resûlullah (sas) izinli olmadıkça kendi şahsı için bir yere girmezdi. Evinde geçirdiği zamanı üç kısma ayırırdı. Bir kısmını Allah için, bir kısmını ailesi için, bir kısmını da kendi şahsı için ayırırdı. Sonra kendi şahsı için ayırdığı zamanı da diğer insanlarla paylaşırdı. Kendi şahsına ayırdığı zamanın bir kısmını halkın işleri için kullanır ve onlardan bir şey esirgemezdi. Ümmetin işlerini görmek üzere ayırdığı vakitlerde, fazilet erbabını aşiret efradına tercih etmesi adetlerindendi. Ayrıca o vakti de, dindeki faziletlerine göre ayırırdı. Çünkü onun yanına gelenlerden kimisinin bir, kimisinin iki, kimisinin de çok

ihtiyacı vardı. Resûlullah (sas) ihtiyacı olanlarla meşgul olur, söylenmesi gereken bir şey varsa ümmet onu Resûlullah'a (sas) söylerdi. O da gerekenleri yerine getirir ve şöyle derdi: *'Burada hazır olanlar, olmayanlara anlatsınlar. Bana ulaşamayanların ihtiyaçlarını bana bildirin. Muhakkak ki Allah, ulaşamayan ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını devlet başkanına iletenlerin ayaklarını, kıyamet gününde sâbit kılar.'* O'nun huzurunda ancak bu gibi şeyler konuşulurdu. O, bundan başka hiç kimseden bir şey kabul etmezdi. İnsanlar onun yanına kuşkulu arzularla girerler, fakat zevk ve iştihak duymadan ayrılmazlar, hatta mürşit olarak yanından çıkarlardı.”

Babamdan, Resûlullah'ın (sas) evden dışarı çıktığı zaman neler yaptığını sordum; şöyle dedi: “Dışarı çıktığında dilini korur, fazla konuşmazdı. Sadece ümmeti ilgilendiren, onları birleştiren ve ayırım yapmayan (ya da onları nefret ettirmeyen) konularda konuşurdu. Her kavmin efendisine ikramda bulunur, onları yönetici olarak tayin ederdi. Güzel yüzünü ve güzel ahlakını kimseden çevirmeden, insanları uyarır ve onlardan sakınırdı. Arkadaşlarını araştırır, insanlar arasında meydana gelen olayları insanlara sorardı. Güzel olan şeylere “*Güzeldir.*” der ve onu güçlendirir; çirkin olan şeylere de “*Bu, çirkindir.*” der ve onu kötü nitelendirirdi. Her işinde mutedil olup yaptığı işlerde kendi kendisiyle çelişmezdi. Ümmetin bazı önemli işlerden gaflet edebileceği endişesiyle, kendisi asla gaflet etmezdi. Her durum için onun bir hazırlığı vardı. Hakkı tatbik etme konusunda kusur etmediği gibi, din de böyle bir hareketi tecviz etmezdi. İnsanların en hayırlıları ona yakın olurlardı. Herkese iyilik yaparak yol gösterenler, onun yanında en faziletli kimselerdi. Halka, özellikle fakirlere yardım edip onlara destek olanlar, onun yanında en muteber insanlardı.”

Resûlullah'ın (sas) oturuşuyla ilgili âdetini sordum; şöyle dedi: “O'nun oturuş ve kalkışı ancak Allah'ın zikriyle olurdu. Yerleri kendisine vatan yapmaz (sürekli aynı yerde oturma âdetini ihdas etmez) ve vatan edinmeyi yasaklardı. Bir meclise girdikleri zaman üst tarafa geçmezdi; alt tarafta oturur ve böyle yapılmasını emrederdi. Meclisinde oturanların durumuna göre onlarla muamele ederdi. Resûlullah'ın (sas) meclisinde oturanların hepsi kendilerini onun yanında, ona herkesten daha yakın olarak görürlerdi. Bir şahıs onun yanında oturduğunda ya da durumunu ona arz ettiğinde, kendisi ayrılınca kadar Allah'ın Resûlü sabırla onu dinler ve ilgilenirdi. Ondaki bir şey isteyene, ya istediğini verir, ya da güzel sözlerle onu teselli edip gönderirdi. O'nun şefkati, genişliği, cömertliği ve güzel ahlakı herkese

ulaşmıştı. Resûlullah (sas), herkes için baba olmuştu. Hak hususunda bütün insanlar yanında eşitti. O'nun meclisi, hilm, hayâ, sabır ve emanet meclisiydi. Huzurunda yüksek sesle konuşulmaz, hiç kimsenin ayıpları anlatılmaz, kimseler töhmet altında bırakılmaz ve işlenen zelleler (yanlışlıklar) huzurunda yüze vurulmazdı. O'nun meclisinde herkes birbirine saygılı davranırdı. Birinin diğerine üstünlüğü ancak takva ileydi. Yanında oturanlar birbirlerine karşı mütevazı davranır, büyüklerine hürmet ve küçüklerine merhamet gösterirlerdi. Muhtaç olan kardeşlerini kendi nefislerine tercih eder, garipleri kuşatır ya da onları koruma altına alırlardı.”

Dedim ki: Resûlullah'ın (sas) meclisteki arkadaşlarıyla olan sünneti nasıldı, diye babama sordum; dedi ki: “Resûlullah (sas) daima güler yüzlü ve yumuşak huyluydu. Kaba, sert, gürültücü, utanmaz ve ayıplayıcı değildi. Hoşuna gitmeyen şeyleri görmezlikten gelir, ona bulaşmaz, (onu arzulayan) ondan uzak da durmazdı. Nefsini üç şeyden uzak tutardı; tartışmaktan, çok konuşmaktan ve kendisini ilgilendirmeyen şeylerle ilgilenmekten. Üç konuda da insanlardan uzak dururdu: Kimseyi zemmetmez ve ayıplamazdı; kimsenin gizli hallerini araştırmaz ve sevap kazanma umudu olmazsa asla konuşmazdı. Konuşmaya başladığı zaman meclisinde oturanlar, başlarının üzerinde bir kuş varmış gibi dikkat kesilirlerdi. Resûlullah (sas) sustuğu zaman onlar konuşurlardı, fakat hiçbir zaman huzurunda münakaşa etmezlerdi. Yanında konuşan biri varsa, onlardan ilk konuşan konuşmasını bitirinceye kadar onu dinlerlerdi. Arkadaşlarının güldüğüne o da güler, hayret ettikleri şeye, o da hayret ederdi. Yabancı kimselerin kendilerini ifade edememelerine ve isteklerine sabrederdi. Hatta bazen arkadaşları onları öne çıkarırlardı. Resûlullah (sas), “*Bir ihtiyaç sahibini gördüğünüzde onu takip edin.*” derdi. Ancak kendisine (yaşça) denk olan birisinden övgü kabul ederdi. Aşırı gitmedikçe kimsenin sözünü kesmezdi. Böyle olunca da, ya kalkar gider ya da konuşan kişiyi konuşmaktan nehyederdi.”

Resûlullah'ın susması nasıldı, diye babama sordum; dedi ki: “Resûlullah (sas) üç şey üzerine susardı: Hilm için, ihtiyat için, karar vermek ve tefekkür etmek için. O'nun karar vermesi, düşünmek ve insanları dinlemekle olurdu. O'nun tefekkür ve tezekkürü ise, baki olan şeyler ve fenaya giden şeylerle ilgiliydi. O hem hilmi, hem de sabrı kendi şahsında cem etmişti. Hiçbir şey onu öfkelenmez ve nefret ettirmezdi. Dört şeye ihtiyatla yaklaşır ve dikkat ederdi: İktida edilmek amacıyla güzelliği alırken, uzaklaşmak maksadıyla çirkini terk ederken, ümmetini ıslah edecek

hususlarda ictihad etmek için; bir de, ümmetine sunacağı dünyevî ve uhrevî faydaları temin etmek için.”

• Resûlullah'ın (sas) Omuzları Arasında Bulunan Peygamberlik Mührü

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Simâk'tan, o da Resûlullah'ı anlatan Câbir b. Semüre'den rivayet etti; dedi ki:

O'nun mührünü iki omuzları arasında gördüm; tıpkı güvercin yumurtası gibi. Vücuduna benziyordu.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hasan b. Sâlih haber verdi. O Simâk'tan rivayet etti; dedi ki: Bana Câbir b. Semüre anlattı; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) sırtındaki mührü bir kist olarak gördüm; tıpkı güvercin yumurtası gibiydi.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Simâk b. Harb'dan, o da Câbir b. Semüre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) sırtındaki mühre baktım; bir yumurta gibiydi.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bize Azre b. Sâbit haber verdi; dedi ki: Bize İlbâ b. Ahmer haber verdi. O Ebû Rimse'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bana, “Ey Ebû Rimse! Yaklaş bana ve sırtımı ov.” dedi. Ben de yanaştım; sırtını ovdum, sonra parmaklarımı mührün üzerine koydum ve sıktım. Biz kendisine, “Mühür neydi?” dedik. Ebû Rimse, “Omuzları arasında toplanmış kıllar idi.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Urve b. Abdullah b. Kuşeyr'den rivayet etti; dedi ki: Mu'âviye b. Kurre bana anlattı; o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Müzeyne kabilesinden bir heyetle birlikte Resûlullah’a (sas) geldim ve ona biat ettim. Resûlullah’ın (sas) gömleği açıktı. Ben elimi gömleğin açık kısmından soktum ve mühre dokundum.

Bize Muhammed b. Abdullah b. Yunus ve Hâlid b. Hıdâş, Hammâd b. Zeyd’ten rivayet ederek haber verdiler; dediler ki: Bize Âsım el-Ahvel b. Abdullah b. Sercîs haber verdi; dedi ki:

Resûlullah’ın yanına gittim; o ashâbının içinde oturuyordu. Arkasından yaklaştım; neyi aradığımı anladı. Cübbesini omzundan aldı; omuzun bir kısmında yer alan mühre baktım; yumruk gibiydi. [Hammâd, rivayetine avucunu açtı ve parmaklarını kapatarak, “El yumrusu gibiydi (*Mislû cum’i’l-kef*)” dedi.] Mührün etrafında siğil gibi benler vardı. Sonra ona önden geldim ve “Allah seni affetsin ey Allah’ın Resûlü!” dedim Resûlullah (sas), “*Seni de.*” dedi. Bazıları, “Allah Resûlü sana istiğfarda bulundu, öyle mi?” dediler. Âsım, “Evet, sizin için de” dedi ve “***Sen hem kendi günahlarından, hem mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarından ötürü Allah’tan af dile.***”^[216] ayetini okudu.” Ahmed b. Abdullah b. Yunus böyle nakletti. Hâlid b. Hıdâş ise rivayetinde şöyle dedi: “Sonra gittim; nihayet Resûlullah’a (sas) önden geldim ve ‘Benim için Allah’tan af dile ey Allah’ın Resûlü!’ dedim. Resûlullah (sas), ‘*Allah seni affetsin.*’ dedi. Sonra her iki ravi de hadisin sonu üzerinde ittifak ettiler.

Bize Affân b. Müslim, Hişâm Ebü’l-Velîd et-Tayâlisî ve Sa’d b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Ubeydullah b. İyâd b. Lakîr haber verdi; dedi ki: Bana İyâd b. Lakîr anlattı. O da Ebû Rimse’den rivayet etti; dedi ki:

Babamla birlikte Resûlullah’a (sas) doğru gittik. Babam Resûlullah’ın (sas) omuzları arasındaki kiste benzer şeye baktı ve “Ey Allah’ın Resûlü! Ben insanları tedavi ederim; onu senin için tedavi edeyim mi?” dedi. Resûlullah (sas), “*Hayır, onun tabibi onu yaratandır.*” dedi.

Bize Ya’kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Bana Hammâd b. Seleme anlattı. O Âsım’dan, o da Ebû Rimse’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanına gittim. Baktım ki, omzunda deve dışkısı veya güvercin yumurtası gibi bir şey var. Kendisine, “Ey Allah'ın Resûlü! Biz tababetten anlayan bir aileye mensubuz; seni tedavi edeyim mi?” dedim. Resûlullah (sas), “Onu oraya koyan, onu tedavi eder.” dedi.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi. O Süfyân'dan, o İyâd b. Lakî'ten, o da Ebû Rimse'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanına gittim; yanımda oğlum da vardı. Resûlullah (sas), “Oğlunu seviyor musun?” dedi. Ben, “Evet!” dedim. Resûlullah (sas), “O sana acımayacak, sen de ona acımayacaksın.” dedi. Sonra döndü; baktım ki, omzunun arkasında elma gibi bir şey vardır. Dedim ki: “Ya Resûlullah! Ben tedavi ederim; bırakın onu deşeyim ve tedavi edeyim.” Resûlullah (sas), “Onun tabibi, onu yaratandır.” dedi.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi. O Ubeydullah b. Amr'dan, o Abdülmelik b. Umeyr'den, o İyâd b. Lakî'ten, o da Ebû Rimse'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanına gittim; benimle birlikte bir oğlum da vardı. Dedim ki: “Oğlum bak, bu Allah'ın peygamberidir.” Oğlum onu gördüğünde, heybetinden titremeye başladı. Ziyaretim bitince dedim ki: “Ey Allah'ın Resûlü! Ben doktorluk bilen bir aileden geliyorum ve doktorem. Benim babam da cahiliye döneminde doktordu. Bize malum olan bir şeydir bu. Omuzların arasındaki şeye bakmama müsaade et. Eğer bir kist ise, onu deşerim; Allah da elçisine şifa verir.” Resûlullah (sas), “Onun Allah'tan başka doktoru yoktur.” dedi. O güvercin yumurtası gibiydi.

• Resûlullah'ın (sas) Saçı

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân'dan, o Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) omuzlarına kadar gelen saçları vardı.

Bize Yahya b. Abbâd ve Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O Ebû İshâk'tan rivayet etti; dedi ki:

el-Berâ'dan işittim; Resûlullah'ı (sas) şöyle anlatıyordu: "O'nun saçları kulak memelerine kadardı."

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Kırmızı elbise içinde olup da Resûlullah (sas) kadar güzel olan hiçbir Allah'ın mahlûkunu görmedim. O'nun gür saçları omzuna yakın bir yere kadar geliyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Kırmızı elbise içinde Resûlullah'tan daha güzel hiç kimse görmedim. Saçı boynuna kadar geliyordu.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Süleyman b. Harb haber verdiler; dediler ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah'ın (sas) saçı nasıldı?" diye sordum. Enes, "Orta bir saçtı. Kıvrıkcık değil, düz de değildi." dedi. Yezîd b. Hârûn, "İki kulağı ile omuzu arasında idi." ilavesini yaptı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. O Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) saçı kulaklarını geçmiyordu.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler. Onlar Hemmâm'dan, o Katâde'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah'ın (sas) saçı vardı." Ebû Dâvûd, "Omuzlarına yetişen saçı vardı." dedi. Amr, "Omuzlarına dökülen saçı vardı." dedi.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ma'mer haber

verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) saçı kulaklarının ortalarına geliyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) saçı ne düz, ne de kıvrıktı. Saçı kulaklarının ortalarına geliyordu.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd haber verdi. O da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) saçı kulaklarını geçmiyordu.

Bize Affân b. Müslim, Hişâm Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî ve Sa'îd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Ubeydullah b. İyâd b. Lakîr haber verdi. O da Ebû Rimse'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ın (sas) insanlara benzemeyen bir varlık olduğunu zannediyordum. Onu gördüm; baktım ki, saçları kulak memelerini geçen bir insandır.

Bize Ubeyd'in oğulları et-Tanâfesîlerden Ya'lâ ve Muhammed haber verdiler. Onlar Mücemmi b. Yahya el-Ensârî'den, o Abdullah b. İmrân'dan, o Ensârdan bir adamdan, o da Ali'den rivayet etti; Resûlullah'ı anlatırken şöyle diyordu:

Saçları kulak memelerine kadardı.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebü'z-Zinâd haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) saçı omuzlarına kadar gelmiyordu, fakat kulaklarını geçiyordu.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Horâsânî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Müslim el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Mütevekkil en-Nâcî haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas), kulak memelerini örten uzun saçları vardı.

Bize Abdülmelik b. Amr ve Ebû Âmir el-Akadî haber verdiler; dediler ki: Bize İbrahim b. Nâfi haber verdi. O İbn Ebû Necîh'ten, o Mücâhid'den, o da Ümmü Hâni'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) başında dört örük gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Süfyân b. Uyeyne'den, o İbn Ebû Necîh'ten, o da Mücâhid'den rivayet etti; dedi ki: Ümmü Hâni şöyle dedi:

Resûlullah (sas) Mekke'ye geldiğinde örülmüş dört saç lülesi vardı.

Bize Ahmed b. Velîd el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Müslim b. Hâlid haber verdi. O İbn Ebû Necîh'ten, O Mücâhid'den, o da Ümmü Hâni'den rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah'ı (sas) gördüm; onun dört lülesi vardı.” Saç lülesini kastediyor.

Bize Yahya b. Abbâd el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bana İbn Şihâb anlattı. O Ubeydullah b. Abdullah'tan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Ehl-i Kitab saçlarını salıveriyorlardı, müşrikler ise saçlarını iki yana ayırıyorlardı. Resûlullah (sas) bir konuda Allah'tan emir almamış olsaydı Ehl-i Kitab'a uymayı severdi. Önce perçemini salıverdi, daha sonra ortadan ikiye ayırdı.

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O el-Ahvas b. Hakîm'den, o Râşid b. Sa'd ve babası Hakîm b. Umeyr'den rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) saçını ortadan ikiye ayırırdı. O saçını ayırmayı emreder ve saçın toplu halde kalmasından nehyederdi.

Bize Ma'n b. İsa el-Eşca'î ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Ziyâd b. Sa'd'dan rivayet etti. O da İbn Şihâb'dan işitti; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) bazen uzun zaman perçemini salıverirdi. Daha sonra ortadan ikiye ayırdı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Ubeydullah b. Musa haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Simâk'tan rivayet etti. O da Câbir b. Semüre'den nakletti; dedi ki:

“Resûlullah (sas), saçını ve sakalını uzatırdı.” Ubeydullah dedi ki: “Resûlullah'ın (sas) sakalı uzundu.”

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi. O Ca'fer b. Muhammed'ten, o babasından rivayet etti; dedi ki:

el-Hasan b. Muhammed b. el-Hanefiyye Câbir b. Abdullah'a, Resûlullah'ın (sas) guslünü sordu. Câbir şöyle dedi: “Resûlullah (sas) başına üç defa su dökerdi.” Hasan kendi nefsinin güzel göstererek, “Ama benim saçım çoktur.” dedi. Bunun üzerine Câbir, “Yeğenim, Resûlullah'ın (sas) saçı seninkinden daha çok ve daha güzeldi.” dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Ayyâş haber verdi. O Abdülazîz b. Ubeydullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Vehb b. Keysân'ın, alnından sarkan saçları üzerine secde ettiğini gördüm. Kendisine, “Ey Ebû Nu'aym! Alnını toprağa yapıştırmaya çalış.” dedim. Ebû Nu'aym (Vehb b. Keysân), “Ben Câbir b. Abdullah'tan işittim; şöyle diyordu: “Resûlullah (sas) önden sarkan saçları üzerine secde ediyordu.”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti:

Enes'e Resûlullah'ın (sas) saçları soruldu. Enes, “Ben Katâde'nin saçları kadar Resûlullah'ın (sas) saçına benzeyen bir saç görmedim.” dedi. Katâde o gün çok sevinmişti.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Sâbit'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) gördüm; berberler onu traş ediyorlardı. Ashâbı da etrafında dolaşıyorlardı. Saçından dökülen birkaç tel mutlaka bir adamın elinde oluyordu.

• Resûlullah'ın (sas) Beyaz Kılları

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî, Yezîd b. Hârûn, Enes b. İyâd Ebû Hamza el-Leysî, Mu'âz el-Anberî ve Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) saçını boyadı mı?" diye soruldu. Enes şöyle dedi: "Allah zaten onu beyazlıkla ayıplı kılmadı; ayrıca olan beyazlıklar da boyanmadı." İsmail ve Yezîd hadislerinde, "Sadece sakalının ön tarafında birkaç beyaz kıl vardı." dediler. Hatta Humeyd (bunu söylerken) elini sakalına attı. Yezîd de öyle (Humeyd gibi) yaptı. Mu'âz hadisinde, "Ondaki beyazlık yirmi kılı geçmedi." dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Humeyd et-Tavîl'den rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyuyor muydu?" diye soruldu. Enes şöyle dedi: "O'nun sakalına düşen aklar boyanacak kadar çok değildi. Çünkü sakalındaki aklar yirmi kıla ulaşmamıştı." Züheyr dedi ki: Humeyd, elini çene ile alt dudakları arasındaki kılların üzerine koyarak sağındaki bir adama eğildi ve "On yedi kıla ulaşmamıştı." dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) beyazlamış mıydı?" diye soruldu. Enes, "Allah onu beyazlıkla ayıplı kılmadı. O'nun saçındaki ve sakalındaki aklar on yedi veya on sekizden fazla değildi." dedi.

Bize Süleyman b. Harb ve Ârim b. el-Fadl haber verdiler. Onlar Hammâd b. Zeyd'ten, o da Sâbit el-Bünânî'den rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e Resûlullah'ın (sas) (saçını, sakalını) boyaması soruldu. Enes, "Resûlullah (sas) boyanacak kadar bir beyazlık görmedi." dedi. Süleyman hadisinde, "Sadece sakalında birkaç ak vardı. İsteseydim sayabilirdim." dedi. Ârim hadisinde, "Eğer isteseydim beyaz kıllarını sayabilirdim." dedi.

Bize Enes b. İyâd haber verdi; dedi ki: Bize Rebî'a b. Ebû Abdurrahman haber verdi. O Enes b. Mâlik'ten işitmiş; şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) vefat etti, fakat başında ve sakalında yirmi beyaz kıl yoktu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn, Affân b. Müslim ve Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e: "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyadı mı?" diye sordum. Enes, "Boyanacak kadar değildi. Sadece şakaklarında biraz beyazlık vardı." dedi.

Bize el-Haccâc b. Nusayr haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Muhammed b. Sîrîn'den rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyadı mı?" diye sordum. Enes, "Boyanacak kadar değildi. Fakat Ebû Bekir (r) boyadı. Ben de o zaman geldim; boyadım." dedi.

Bize Muhammed b. Mukâtil haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize el-Müsennâ b. Sa'îd haber verdi. O Katâde'den, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) asla boyamadı. Beyazlık sadece sakalının ön tarafında, alt dudak ile çenesi arasındaki bölgede az bir şey, bir de görülmeyecek kadar saçında biraz ak vardı." el-Müsennâ hadisinde bir kere, "Sadece şakaklarında vardı." dedi.

Bize Muhammed b. es-Sabâh haber verdi; dedi ki: Bize İsmail b. Zekerîya haber verdi. O Âsım'dan, o da İbn Sîrîn'den rivayet etti; dedi

ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyuyor muydu?" diye sordum. Enes, "Boyanacak kadar değildi. Sadece sakalında birkaç ak vardı." dedi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Simâk b. Harb haber verdi; dedi ki:

Câbir b. Semüre'ye, "Resûlullah (sas) beyazlamış mıydı?" diye soruldu. Câbir, "Resûlullah'ın (sas) saç ve sakalında beyazlık yoktu. Sadece başının ortasında birkaç ak vardı. Saçını yağladığı zaman yağ onları örtüyordu." dedi.

Bize Süleyman Ebû Dâvûd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Simâk'tan, o da Câbir b. Semüre'den rivayet etti:

Kendisine Resûlullah'ın (sas) (saç ve sakalındaki) beyazlığı soruldu. Câbir, "Yağladığı zaman (aklar) görünmüyordu; fakat yağlamadığı zaman görünüyordu." dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Simâk b. Harb'dan rivayet etti; dedi ki: Câbir b. Semüre'den işittim; şöyle dedi:

Resûlullah'ın (sas) saç ve sakalının ön tarafı beyazlamıştı. Eğer yağlayıp tarasaydı (beyazlık) belli olmuyordu, fakat saçı dağınık olsaydı belli oluyordu.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân'dan, o Eyyûb es-Sicistanî'den, o Yusuf b. Talk b. Habîb'den rivayet etti; dedi ki:

Bir hacamatçı Resûlullah'ın (sas) bıyıklarından alırken sakalında beyazlık görmüş ve (almak için) onlara yönelmişti. Resûlullah (sas) onun elini tutmuş ve "Müslüman iken beyazlanan bir kimsenin bu beyazlığı kıyamet günü onun için nur olur." demişti.

Bize Amr b. el-Heysem haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm ed-Destüvâî haber verdi. O Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Sa'îd'e, yani Sa'îd b. el-Müseyyeb'e, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyadı mı?" diye sordum. Sa'îd, "Boyanacak kadar beyazlık olmamıştı." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Ahvas haber verdi. O Eş'as'tan, yani İbn Süleym'den rivayet etti; dedi ki:

Benî Kinâne'ye mensup bir şeyhten işittim; şöyle diyordu: "Resûlullah'ı (sas) Zülmecâz çarşısında yürürken gördüm. Saçı çok, başı ve sakalı siyahtı."

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bana Bükeyr b. Mismâr anlattı. O Sa'd'ın mevlası Ziyâd'dan rivayet etti; dedi ki:

Sa'd b. Ebû Vakkâs'a, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyadı mı?" diye sordum. Sa'd, "Hayır boyamadı ve önemsemedi." dedi. Sa'd, "O'nun beyazlığı alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgede, bir de perçemindeydi. İsteseydim sayabilirdim." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Ömer b. Ukbe b. Ebû Âişe el-Eslemî'den, o el-Münzir b. Cehm'den, o el-Heysem b. Dehr el-Eslemî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) beyazlığı alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgede, bir de perçemindeydi. Tahminime göre sayı olarak otuz kadardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ferve b. Zeyd anlattı. O el-Mâzinîlerin mevlası Beşîr'den rivayet etti; dedi ki:

Câbir b. Abdullah'a, "Resûlullah (sas) (saçını, sakalını) boyadı mı?" diye sordum. Câbir, "Hayır! O'nun beyazlığı boyamayı gerektirecek kadar değildi. Alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgede ve perçeminde biraz beyazlık vardı. Eğer saymak isteseydik, sayabilirdik." dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Cerîr b. Osman şöyle dedi:

Ben Abdullah b. Bişr'e, "Resûlullah (sas) yaşlı mıydı?" diye sordum. Abdullah b. Bişr, "O'nun alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgede birkaç ak vardı." dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Osman er-Rahbî haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) sahâbîsi Abdullah b. Bişr'e, "Resûlullah (sas) yaşlı mıydı?" diye sordum. Abdullah, "Resûlullah (sas) yaşlı değil, genç idi. Fakat onun sakalında (Muhtemelen, "alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgede" demiş olabilir.) birkaç beyaz kıl vardı." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn, el-Hasan b. Musa el-Eşyeb ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Züheyr b. Mu'âviye haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o Ebû Cühayfe'den rivayet etti:

Ebû Cühayfe elini alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgeye koydu ve "O'nun burası beyazdı." dedi. Ebû Cühayfe'ye, "O gün sen ne yapıyordun?" diye soruldu. Ebû Cühayfe, "Okları düzeltip onlara kanat takıyordum." dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Ebû İshâk'tan, o da Ebû Cühayfe olan Vehb es-Süvâî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) gördüm; alt dudağının altında, bir parmak yeri kadar bir beyazlık gördüm.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da Ebû Cühayfe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) gördüm, alt dudağı ile çenesi arasındaki bölge beyazlanmıştı.

Bize Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize el-Kâsım b. el-Fadl haber verdi; dedi ki:

Muhammed b. Ali'yi gördüm; es-Salt b. Zebîd adında birisine baktı; yağla alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgeyi karıştırdı. Sonra Muhammed, "İşte

Resûlullah (sas) da alt dudağı ile çenesi arasındaki bölgeyi böyle karıştırıyordu.” dedi. Muhammed b. Ali’nin bu hareketinden dolayı es-Salt çok sevindi.

Bize Ya’lâ b. Ubeyd haber verdi; dedi ki: Bize Haccâc b. Dînâr b. Muhammed b. Vâsi haber verdi; dedi ki:

Resûlullah’a, “Ey Allah’ın Resûlü! Çabuk yaşlanmışsın.” denildi. Resûlullah (sas), “**Elif lâm râ. Kitâbün uhkimet âyâtühü sümme fussilet**” (Hûd suresi) suresi ve kardeşleri beni ihtiyarlattı.” dedi.

Bize Osman b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yunus haber verdi. O ez-Zührî’den, o da Ebû Seleme’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a, “Ey Allah’ın Resûlü! Senin başında beyazlık görüyoruz.” denildi. Resûlullah (sas), “Ben, Hûd ve ‘Îze’ş-şemsü küvvirat’ surelerini okuduğum halde nasıl yaşlanmayayım?” dedi.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Fûdeyk haber verdi. O Ali b. Ebû Ali’den, o Ca’fer b. Muhammed’ten, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Bir adam Resûlullah’a (sas), “Ben doğum itibariyle senden daha büyüğüm, fakat sen benden daha hayırlı ve daha faziletlisin.” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Hûd suresi, kardeşleri ve benden önceki ümmetlerin başına gelenler beni ihtiyarlattı.” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Şeybân ve İsrâîl haber verdiler. Onlar Ebû İshâk’tan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti; dedi ki:

Ebû Bekir (r) Resûlullah’a, “Yaşlandığımı görüyorum ey Allah’ın Resûlü!” dedi. Resûlullah (sas), “Hud, el-Vâkı’a, el-Mürselât, Amme yetesâelün ve İze’ş-şemsü küvvirat sureleri beni ihtiyarlattı.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Abdullah b. Atâ haber verdiler; dediler ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O Atâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ashâbından bazıları, “Ey Allah'ın Resûlü! Çabuk yaşlanmışsın.” dediler. Resûlullah (sas) ise “*Doğru! Beni Hûd ve kardeşleri ihtiyarlattı.*” dedi. Atâ dedi ki: “Hûd'un kardeşleri İktarebeti'sâ'a (el-Kamer), *el-Mürselât* ve *İze's-şemsü küvvirat* (Tekvîr) sureleridir.”

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mes'ûd b. Sa'd haber verdi. O Ebû İshâk'tan, o da İkrime'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a, “Yaşlandın ve yaşlılık sana erken geldi ya Resûlullah!” denildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Beni Hûd ve kardeşleri (veya benzerleri) ihtiyarlattı.*” dedi.

Bize Affân b. Müslim ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû'l-Ahvas haber verdi; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi. O da İkrime'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Bekir (r) şöyle dedi: “Ya Resûlullah! Seni ihtiyarlatan nedir?” diye sordum. Resûlullah (sas), “*(Beni ihtiyarlatan) Hûd, el-Vakı'a, el-Mürselat, Amme yetesâelün ve İze's-şemsü küvvirat sureleridir.*” dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O da Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

İnsanlar Resûlullah'a, “Erken yaşlandın ey Allah'ın Resûlü!” diye sordular. Resûlullah (sas), “*Beni Hûd ve kardeşleri ihtiyarlattı.*” dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Sahr anlattı; dedi ki: Yezîd er-Rekâşî kendisine anlatmış; dedi ki: Enes b. Mâlik'ten işittim. Enes şöyle diyordu:

Bir ara Ebû Bekir ve Ömer minberin yanında otururlarken Resûlullah(sas) bir hanımının evinden yanlarına çıkagelmiş. Sakalını siliyor ve yukarı kaldırıp ona bakıyordu. [Enes dedi ki:] Resûlullah'ın (sas) sakalındaki aklar saçındaki aklardan daha fazlaydı. Resûlullah (sas) Ebû Bekir ile Ömer'in yanında durunca onlara selam verdi. [Enes dedi ki:] Ebû Bekir (r) yufka yürekli bir adamdı. Ömer (r) ise biraz daha sert bir adamdı. Ebû Bekir, “Anam babam sana feda olsun, çabuk yaşlanmışsın ey Allah'ın Resûlü!”

dedi. Resûlullah (sas) sakalını kaldırdı ve ona baktı. Bunun üzerine Ebû Bekir'in gözleri yaşardı. Sonra Resûlullah (sas), “Doğru! Hûd ve kardeşleri beni ihtiyarlattı.” dedi. Ebû Bekir, “Anam babam sana feda olsun! Hûd'un kardeşleri hangileri?” dedi. Resûlullah (sas), “el-Vâkı'a, el-Kâri'a, Se'ele Sâilün ve İze's-şemsü küvvirat” dedi.

Ebû Sahr dedi ki: Bu hadisi İbn Kusayt'a naklettim; şöyle dedi: “Ey Ahmed! Bu hadisi hep hocalarımın işittim. Neden “**el-Hâkkatü ma'l-hâkka**” suresini terk ettin?” dedi.

• Resûlullah (sas) “Saçını Sakalını Boyadı” Diyenler

Bize Affân b. Müslim, Müslim b. İbrahim ve Yunus b. Muhammed el-Müeddib haber verdiler; dediler ki: Bize Selâm b. Ebû Mutî haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. Abdullah b. Mevheb haber verdi. Onlar şöyle dediler:

Biz Ümmü Seleme'nin yanına girdik; bize içinde, kına ile boyanmış Resûlullah'ın (sas) kılları bulunan bir kese çıkardı.

Affân ve Yunus hadislerinde, “çivit otuyla boyanmış” dediler.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Nusayr b. Ebü'l-Eş'as haber verdi. O İbn Mevheb'den rivayet etti:

O da Ümmü Seleme'nin kendisine Resûlullah'ın (sas) kırmızı kıllarını gösterdiğini söyledi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ma'kıl b. Abdullah haber verdi. O İkrime b. Hâlid'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) boyalı ve renkli bazı kılları yanımda bir kesenin içinde mevcuttur.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Yahya b. Abbâd haber verdi; dediler ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Muhammed b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Yahya b. Abbâd babasından rivayet etti; dedi ki:

Bizim altından bir çanımız vardı. İçinde Resûlullah'ın (sas) kılları olduğu halde insanlar onu yıkıyorlardı. [Dedi ki:] “İçinden, kına ve çivit otuyla boyanmış birkaç kıl çıkıyordu.”

Bize Abdullah b. Nümejr haber verdi; dedi ki: Bize Osman b. el-Hakem haber verdi; dedi ki:

Ebû Ubeydullah b. Abdullah b. Zem'a'nın ailesinin yanında, Resûlullah'a ait, kınayla boyanmış birkaç kıl gördüm.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa'd haber verdi. O Hâlid b. Yezîd'ten, o Sa'îd b. Ebû Hilâl'den, o da Rebî'a b. Ebû Abdurrahman'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kıllarından bir kıl gördüm; kırmızıydı. Soruşturdum; bana, 'sürülen kokudan kırmızı olmuş' denildi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Kehmes haber verdi. O Abdullah b. Büreyde'den rivayet etti; dedi ki:

Kendisine, “Resûlullah hiç (saçını, sakalını) boyadı mı?” diye soruldu. Abdullah, “Evet!” dedi.

Bize Cerîr b. Abdülhamîd haber verdi. O Yezîd b. Ziyâd'dan, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki: “Resûlullah'ın (sas) (sakalı) beyazladı. Resûlullah (sas) onu kına ve çivit otuyla boyadı.”

Bize Affân b. Müslim, Hişâm Ebû'l-Velîd et-Tayâlisî ve Sa'îd b. Mansûr haber verdiler. Onlar Ubeydullah b. İbâd'tan, o babasından, o da Ebû Rimse'den rivayet etti; Resûlullah'ı (sas) anlatırken şöyle diyordu:

Resûlullah'ın (sas) kulak memelerine kadar gelen ve kına kokan saçları vardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O Abdullah b. Sa'îd el-Makburî'den, o Ubeyd b. Cüreyc'ten rivayet etti:

İbn Cüreyc İbn Ömer'e, "Sakalını (boyayarak rengini) değiştirdiğini görüyorum." dedi. İbn Ömer, "Resûlullah'ı (sas) gördüm; sakalını (boyayarak rengini) değiştiriyordu." dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Ömer haber verdi. O Abdullah b. Sa'îd el-Makburî'den, o Ubeyd b. Cüreyc'ten rivayet etti; dedi ki: Babama anlatırken el-Makburî'den işittim; şöyle dedi:

İbn Ömer'in yanına gittim ve "Görüyorum ki, sen sadece böyle bir sarı şey ile sakalını değiştiriyorsun." dedim. İbn Ömer, "Resûlullah'ın (sas) da böyle yaptığıı gördüm." dedi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet etti; Nâfi dedi ki:

İbn Ömer sakalını safran ile sarartıyordu ve Resûlullah'ın (sas) da sakalını böyle sararttığını söylerdi.

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O el-Ahvas b. Hakîm'den, o babasından, o Abdurrahman es-Sümâlî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sakalının rengini sedir ağacının suyu ile değiştirirdi. Ayrıca Acemlere muhalefet olsun diye sakalın değiştirilmesini emrederdi.

• Resûlullah (sas) ve Ashâbı'nın Beyaz Kılları Değiştirmek ve Siyaha Boyamanın Keraheti Hakkındaki Sözleri

Bize Yezîd b. Hârûn, Abdullah b. Nümeyr ve Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdiler. Onlar Muhammed b. Amr'dan, o Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), "Beyaz kıllarınızı boyayın, Yahudi ve Hristiyanlara benzemeyin." dedi.

Bize Muhammed b. Künâse el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O, Osman b. Urve'den, o babasından, o da ez-

Zübeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *“Beyaz kıllarınızı boyayın ve Yahudilere benzemeyin.”* dedi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Beyaz kıllarınızı boyayın ve Yahudilere benzemeyin.”* dedi.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O el-Eclah'tan, o Abdullah b. Büreyde'den, o Ebû'l-Esved ed-Düelî'den, o da Ebû Zer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) *“Beyazlarınızı en güzel şekilde kına ve çivit otuyla değiştirirsiniz”* dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O el-Eclah'tan, o Abdullah b. Büreyde'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Beyazlarınızı değiştirmek için kullandığınız en güzel şey kına ve çivit otudur.”* dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana Kehmes anlattı; dedi ki: Bana Abdullah b. Büreyde anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas), *“Beyazlarınızı değiştirmek için kullanacağınız en güzel şey kına ve çivit otudur.”* dedi.

Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd haber verdi. O Sâlih b. Keysân'dan, o da İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki: Ebû Seleme b. Abdurrahman dedi ki:

Ebû Hüreyre, Resûlullah'ın (sas) şöyle dediğini rivayet etti: *“Muhakkak ki, Yahudi ve Hristiyanlar (saç-sakallarını) boyamıyorlar; siz onlara muhalefet edin.”*

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Uyeyne haber verdi. O ez-Zührî'den, o Süleyman ve Ebû Seleme'den, onlar da Ebû Hüreyre'den rivayet ettiler; dediler ki:

Resûlullah (sas) ashâbına, “Yahudiler beyaz kıllarını ne yapıyorlar?” diye sordu. Ashâb, “Onlar bir şeyle değiştirmiyorlar.” dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Siz onlara muhalefet edin. Muhakkak ki, beyazlarınızı değiştirmek için kullanacağınız en güzel şey kına ve çivit otudur.” dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd haber verdi. O Hammâd'tan, o İbrahim'den, O el-Esved b. Yezîd'ten rivayet etti ki:

Ensârdan bir grup Resûlullah'ın (sas) yanına girdiler; saç ve sakalları beyazdı. Resûlullah (sas) onlara, beyaz kıllarını değiştirmelerini emretti. Ravi dedi ki: “İnsanlar sarı ve kırmızı boyayı tercih ettiler.”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki:

Sa'îd'e, yani İbn Ebû Arûbe'ye saç-sakal boyaması soruldu. Bize Katâde'den haber verildiğine göre Resûlullah (sas), “Eğer birisi mutlaka saç sakalını boyayacaksa, kına ve çivit otunu tercih etsin.” demiştir.

Bize Müemmil b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O er-Rükeyn b. er-Rebî'den, O el-Kâsım b. Hassân'dan, o amcası Abdurrahman b. Harme'le'den, o da Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) beyaz kılların değiştirilmesini kerih görürdü.

Bize Affân b. Müslim, Hâşim b. el-Kâsım ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Talha haber verdi. O Humejd b. Vehb el-Kureşî'den, o Tâvûs'un çocuklarından, onlar babalarından, o da Abdullah b. Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Saçını-sakalını kına ile boyamış bir adam Resûlullah'ın (sas) yanından geçti. Resûlullah (sas), “Ne kadar güzel!” dedi. Sonra hem kına hem de çivit otuyla boyamış diğer bir adam geçti. Resûlullah (sas), “Bu, diğerinden daha güzel!” dedi. [Dedi ki:] saçını-sakalını sarıya boyamış bir diğer adam

Resûlullah'ın (sas) yanından geçti. Resûlullah (sas), “Bu, onların hepsinden daha güzel!” dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize İbn Cüreyc haber verdi. O İbn Şihâb'dan rivayet etti; dedi ki:

Peygamber (sas), “Boyamak suretiyle beyazlarınızı değiştirin.” dedi. İbn Şihâb, “Benim en çok sevdiğim ise, koyu siyah olanıdır.” dedi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize el-Müsennâ b. es-Sabâh haber verdi. O da Amr b. Şu'ayb'dan rivayet etti; dedi ki:

Amr b. el-Âs'ın anlattığına göre Resûlullah (sas) siyah boya ile boyamaktan nehyetmiştir.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Amr haber verdi. O Abdülkerîm'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Peygamber (sas), “Ahir zamanda, tıpkı güvercin kursağı gibi sakallarını siyaha boyayan bazı insanlar cennetin kokusunu alamazlar.” dedi.

Bize Abdurrahman b. Muhammed el-Muhâribî haber verdi. O Leys'ten, o da, hadisi merfu bir şekilde Resûlullah'tan rivayet eden Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Allah kıyamet gününde, saçını-sakalını siyaha boyayanın yüzüne bakmaz.” dedi.

Bize Kesîr b. Hişâm haber verdi; dedi ki: Bize Nâhid b. Sâlim haber verdi. O Ebû Bekir'in mevlası Musa b. Dînâr'dan, o da Mücâhid'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), bir gün evvel beyaz saçlı olarak gördüğü bir adamı (ertesi gün) siyah saçlı gördü. Resûlullah (sas), “Sen kimsin?” dedi. Adam, “Ben falanım.” dedi. Resûlullah (sas), “Hayır, sen bir şeytansın.” dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Râşid Ebû Muhammed el-Himmânî haber verdi. O bir adamdan, o da ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki:

Tevrat'ta, "Onu (yani sakalı) siyaha boyayan mel'ûndur." diye yazılıdır.

Bize Ebû Üsâme, Muhammed b. Ubeyd ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdiler. Onlar Abdûlmelik b. Ebû Süleyman'dan rivayet ettiler; dedi ki:

Atâ'dan "çivit yaprağıyla boyamanın hükmü" soruldu. Atâ, "Bunlar, insanların ihdas ettikleri şeylerdendir. Resûlullah'ın (sas) ashâbından birçok kimseyi gördüm; hiçbirisinin çivit yaprağıyla (sakalını) boyadığını görmedim. Onlar ancak kına ve çivit otunu karıştırarak boyuyorlardı. Çivit yaprağı sarıya boyar." dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Hamam Taşını Sürünmesi

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Şerîk haber verdi. O Leys Ebû'l-Meşrefî'den^[217] haber verdi; dedi ki: el-Fadl, İbrahim'den rivayet etti ve Musa Ebû Ma'ser'den, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah (sas) hamam taşını süründüğünde,^[218] kasığında ve fercinde yer alan kılları eliyle alırdı."

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi; dedi ki: Bize Mansûr haber verdi. O da Habîb'den rivayet etti; dedi ki:

"Resûlullah (sas) hamam taşını süründüğünde, kasık kıllarını eliyle alırdı."

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Sâlih'ten, o Ebû Ma'ser'den rivayet etti. Ayrıca Süfyân Mansûr'dan, o da Habîb b. Ebû Sâbit'ten rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas), hamam taşını süründüğünde kasık kıllarını eliyle alırdı.

Bize Ârim b. el-Fadl ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hâşim harbe verdi. O da Habîb b. Ebû Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hamam taşıyla kasığındaki kılları alırdı.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî ve Hafs b. Ömer el-Havdî haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

“Ne Resûlullah (sas), ne Ebû Bekir, ne Ömer, ne de Osman hamam taşıyla kasıklarını aldılar.” Amr b. Âsım hadisinde dedi ki: “Ne de halifeler...” Ömer b. Hafs hadisinde dedi ki: “Ne de el-Hasan...”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O Sa'îd'den, o da Katâde'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber (sas) asla hamam taşıyla kasıklarını almadı; Ebû Bekir, Ömer ve Osman da almadı.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O Hanzale'dan, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Peygamber (sas), “Tırnak kesmek, bıyıkları kısaltmak ve kasık kıllarını almak fıtrattandır.” dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Kan Aldırması

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Humejd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kan aldırıştır. Ondan kan alan da Ebû Taybe'dir. Resûlullah (sas) ücret olarak kendisine iki sâ verilmesini emretmiş, ayrıca (sahibine) vergisini de hafifletmelerini emretmişti.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Ali b. Sâbit haber verdi. O el-Vâzi'den, o Ebû Seleme'den, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Hacamatçı Ebû Taybe, Ramazan'ın onsekizinde gündüz yanımıza geldi. Ona, "Neredeydin sen?" diye sordum. Ebû Taybe, "Resûlullah'ın (sas) yanındaydım; ondan kan alıyordum." dedi.

Bize Mâlik b. İsmail, Süreyc b. en-Nu'mân ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler. Onlar Ebû Avâne'den, o Ebû Bişr Ca'fer b. İyâs'tan, o Süleyman b. Kays'tan, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ebû Taybe'yi çağırdı; Ebû Taybe ondan kan aldı. Sonra Resûlullah (sas), "Senin vergin ne kadardır?" diye sordu. Ebû Taybe: "Üç sâ'dır" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) ondan bir sâ düşürdü.

Bize Ebü'l-Cevvâb b. el-Ahvas b. Cevvâb ed-Dabbî haber verdi; dedi ki: Bize Ammâr b. Zürayk haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman'dan, o Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Taybe Resûlullah'tan (sas) kan aldı. Resûlullah (sas), "Senin vergin ne kadardır?" dedi. Ebû Taybe, "Şu kadardır." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onun vergisini biraz indirdi ve onu hacamat işinden men etmedi.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme haber verdi. O Humeyd et-Tavîl'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kan aldırıldı. Ondan kan alan, Ensâr'dan bazılarının mevlası olan Ebû Taybe idi. Resûlullah (ücret olarak) ona iki sâ yemek verdi ve sahibine, vergisini düşürmelerini söyledi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas), "Kan aldirmek tedavilerinizin en efdalidir." dedi.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme haber verdi. O Humeyd et-Tavîl'den rivayet etti; dedi ki:

İbn Abbâs şöyle diyordu: "Resûlullah (sas) kan aldırılmış ve ücretini vermiştir. Eğer pis olsaydı ücretini vermezdi."

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O el-Hakem'den, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oruçlu iken *el-Kâha* denilen yerde kan aldırıldı.

Bize Nasr b. Bâb haber verdi. O el-Haccâc b. el-Hakem'den, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oruçlu iken kan aldırıldı ve o gün bayıldı. Bu yüzden oruçlu kimseler için kan aldırma mekruh sayıldı.

Bize Nasr b. Bâb haber verdi. O Dâvûd'tan, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Benî Beyâda kabilesine ait bir köle Resûlullah'tan (sas) kan aldı. Resûlullah (sas), “*Senin vergin ne kadardır?*” dedi. Adam: “*Şu kadardır.*” dedi. Resûlullah (sas) onun vergisini indirtmiş, fakat Resûlullah (sas) ona ücretini vermemişti.

Bize Ubeyde b. Humeyd et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bana Abdûlmelik b. Umeyr anlattı. O Husayn b. Ukbe'den, o da Semüre b. Cündeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanındaydım. Resûlullah bir hacamatçı çağırdı. Adam Resûlullah'tan (sas) boynuz ile kan aldı. Resûlullah'ın (sas) [cildini] bıçağın ucuyla kesmeye başladı. [Dedi ki:] Bedevî bir adam içeri girdi. Hacamatın ne olduğunu bilmiyordu; korktu ve “Ya Resûlullah! Bu adamın senin cildini kesmesine neden izin veriyorsun?” dedi. Resûlullah (sas), “*Bu kan aldırma*.” dedi. Bedevî, “Kan aldırma nedir ya Resûlullah?” dedi. Resûlullah (sas), “*İnsanların yaptığı tedavinin en hayırlısıdır.*” dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Amr b. Şu'ayb'dan, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kan aldırıldı ve hacamatçıya ücretini verdi.

Bize Yahya b. İshâk el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Vehb haber verdi. O Ebû Tâvûs'tan, o babasından, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kan aldırđı, hacamatçıya ücretini verdi, üstelik fazla da verdi.

Bize Hâşim b. Sa'îd el-Bezzâz haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Musa b. Ukbe'den rivayet etti; dedi ki: Bize Bişr b. Sa'îd haber verdi, bana ayrıca Zeyd b. Sâbit haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) mescitte kan aldırđı.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Musa b. Ukbe'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) mescitte kan aldırđı.

Bize el-Hasan b. Musa el-Eşyeb haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit b. Zeyd haber verdi. O Hilâl b. Habbâb'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ihramlı olduğu halde, yediği bir yemekten, Hayberli bir kadının zehirlediği bir koyundan aldığı bir lokmadan dolayı kan aldırđı. Resûlullah (sas) o zehirden ömrü boyunca şikâyet ederdi.

Bize Nasr b. Bâb haber verdi. O el-Haccâc'tan, o da Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ihramlı iken kan aldırđı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ca'fer er-Râzî haber verdi, bana ayrıca Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi. O Mendel'den, onlar da Yezîd b. Ebû Ziyâd'dan, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oruçlu ve ihramlı olduğu halde kan aldırđı.

Bize Yahya b. İshâk el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Abdülazîz b. Müslim haber verdi. O Yezîd b. Ebû Ziyâd'dan, o Miksem'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oruçlu iken kan aldırdı.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. O da Ebû's-Sevvâr es-Sülemî'den rivayet etti; dedi ki: Bize Ebû Hâdır haber verdi. O da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ihramlı iken el-Kâha denilen yerde kan aldırdı.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd haber verdi. O Hilâl b. Habbâb'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ihramlı iken kan aldırdı.

Bize el-Hakem b. Musa ve el-Kâsım b. Hârice haber verdiler; dediler ki: Bize Yahya b. Hamza haber verdi. O en-Nu'mân b. el-Münzir'den, o Atâ, Mücâhid ve Tâvûs'tan, onlar da İbn Abbâs'tan rivayet ettiler; dedi ki:

“Allah'ın Elçisi (sas) hissettiği bir ağrıdan dolayı ihramlı iken kan aldırdı.” İbn Abbâs'a, “Resûlullah (sas) ihramlı iken misvak kullanıyor muydu?” diye soruldu. İbn Abbâs, “Evet.” dedi.

Bize el-Esved b. Âmir ve İshâk b. İsa haber verdiler; dediler ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O Katâde'den, o Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) üç kere kan aldırırdı. Şah damarından ayrılan iki tane boyun damarından iki kere, iki kürek kemiğinin arasından da bir kere aldırdı.”

Bize İbnü'l-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Leys haber verdi. O Ukayl'dan, o İbn Şihâb'dan, o da İsmail b. Muhammed b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tan rivayet etti:

İsmail elini başının tümsek kısmına, bingıldağın üstüne koydu ve “Resûlullah’ın (sas) kan aldırıldığı yer burasıydı.” dedi. Ukayl dedi ki: Birden fazla insan bana anlattı; dedi ki: “Resûlullah (sas) başın o kısmını ‘el-Muğîse’ (kurtarıcı) diye adlandırır.”

Bize Abdullah b. Sâlih b. Müslim el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Sâbit b. Sevbân haber verdi. O babasından, o da Ebû Hizzân’dan, rivayet etti; dedi ki:

Abdurrahman b. Hâlid b. el-Velîd başından ve iki omuzu arasından kan aldırıldı. Dediler ki: “Ey Emir! Bu hacamat da nedir?” Abdurrahman, “Resûlullah (sas) oradan kan aldırır ve şöyle derdi: “*Kim vücudundan şu (bozuk) kanları akıtıp dökerse, (hastalıklardan) herhangi bir şey için başka bir şeyle tedavi olmaması ona zarar vermez.*”

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâris b. Sa’îd haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Suheyb haber verdi. O da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şah damarından ayrılan iki boyun damarından iki kere ve iki kürek kemiğinin arasından da bir kere kan aldırır. O hep teki emrederdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) şah damarından ayrılan iki boyun damarından iki kere ve iki kürek kemiğinin arasından da bir kere kan aldırıldı.

Bize Sa’îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O el-Ahvas b. Hakîm’dan, o Hâlid b. Ma’dân ve Râşid b. Sa’d’dan, bunlar da Cübeyr b. Nüfeyr’dan rivayet ettiler; dedi ki:

Resûlullah (sas) başının ortasından kan aldırıldı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes’ûdî haber verdi. O Abdullah b. Ömer b. Abdülazîz’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) başının ortasından kan aldırır ve onu ‘Münkiz’ (kurtarıcı) diye adlandırır.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Leys, yani İbn Sa’d haber verdi. O el-Haccâc b. Abdullah el-Himyerî’den, o Bükeyr b. el-Eşec’ten rivayet etti; dedi ki:

Duyduğuma göre, Resûlullah (sas) kafasının arkasındaki en tepe kemikten kan aldırıldığı sırada el-Akra b. Hâbis yanına girmiş ve “Ey İbn Ebû Kebşe! [219] Niçin başının ortasından kan aldırıyorsun?” demişti. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Ey İbn Hâbis, baş ağrısı, diş ağrısı, uyuşukluk ve hastalıklar için bunda şifa vardır.” dedi. Ravi diyor ki: Kan aldırmanın “delilik için de şifa olduğunu” söylediğini tahmin ediyorum. Leys bunda şüheye düşmüştür.

Bize Ömer b. Hafs, yani Ebû Hafs el-Abdî haber verdi. O Mâlik b. Dînâr’dan, o da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) başından kan aldırdı ve ashâbına da, başlarından kan aldurmalarını emretti.

Bize Ömer b. Hafs haber verdi. O Ebân’dan, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Baştan kan aldirmek ‘Muğîse’dir (kurtarıcıdır). O Yahudi kadının yemeğinden yediğim zaman, bana Cibrîl bunu emretmişti.”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Sa’îd haber verdi. O Katâde’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Tedavi olduğunuz şeylerin en hayırlısı kan aldirmek ve deniz buhurudur (Kust).” [220] dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Selâm b. Selm et-Tavîl haber verdi. O Zeyd el-Ammî’den, o Yezîd er-Rekâşî’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) şöyle dedi: “*Miraca götürüldüğüm gece, hangi melaike cemaatinin yanından geçtiysem bana, ‘Ya Muhammed, ümmetine kan aldirmayı emret.’ dediler.*”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi. O er-Rebî b. Subayh’tan, o Amr b. Sa’îd b. Ebü’l-Hasan’dan rivayet etti. O hadisi Resûlullah’a (sas) merfu olarak rivayet etti; dedi ki:

“*Hiçbir meleğin yanından geçmedim ya da Mele-i A’lâ’dan geçmedim (er-Rebî şübheye düştü) ki, kan aldirmayı bana emretmemiş olsunlar.*”

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Selâm b. Selm haber verdi. O Zeyd el-Ammî’den, O Mu’âviye b. Kurre’den, o da Ma’kıl b. Yesâr’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “*Her ayın 17. gününden sonraki Salı günü yapılan hacamat, bir yılın bütün hastalıklarına şifadır.*” dedi.

Bize Sa’îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Heyyâc b. Bistâm haber verdi; dedi ki: Bize Anbese b. Abdurrahman haber verdi. O Muhammed b. Zadân’dan, o da Ümmü Sa’d’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’tan (sas) işittim; kan aldırıldığı zaman kanın gömülmesini emrederdi.

Bize Muhammed b. Mukâtil haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize el-Evzâ’î haber verdi. O Hârûn b. Riâb’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kan aldırdı, sonra bir adama, “*Onu göm, herhangi bir köpek onu arayıp bulmasın.*” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir’den, o da Ebû Ca’fer’den rivayet etti; dedi ki:

Kan aldirmek ancak oruçlu için mekruhtur. Çünkü Resûlullah (sas) oruçlu iken kan aldırdı ve baygınlık geçirdi.

Ebû Abdullah Muhammed b. Sa’d dedi ki: el-Leys b. Sa’d’ın Ca’fer b. Rebî’a’dan, onun da İkrime’den rivayet ettiği hadisinde şöyle dedi:

Resûlullah (sas), baygınlık geçirince bir adam münafıklaştı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o da Ebû Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) burnuna susam yağını damlatır ve Arabistan kirazının (sidr ağacı) suyu ile başını yıkardı.

• Resûlullah'ın (sas) Bıyıklarından Alması

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer haber verdi. O Sa'îd b. Ebû Sa'îd el-Makburî'den, o da İbn Cüreyc'ten rivayet etti:

Kendisi İbn Ömer'e, "Bıyıklarını dipten kestiğini görüyorum." dedi. İbn Ömer de "Resûlullah'ın (sas) dipten kestiğini gördüm." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Abdurrahman b. Ziyâd'dan, o da bazı şeyhlerinden rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah (sas) bıyıklarının kenarından alıyordu.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Abdülmecîd b. Sehl'den, o da Ubeydullah b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanına bir mecusî geldi; bıyıklarını bırakmış ve sakalını tıraş etmişti. Resûlullah (sas) kendisine, "Bunu sana kim emretti?" dedi. Mecusî. "Rabbim emretti." dedi. Resûlullah (sas), "Fakat benim Rabbim bıyıklarımı tıraş etmemi ve sakalımı bırakmamı emretti." dedi.



[216] Muhammed 47/19.

[217] Leiden, İhsan ve Atâ neşirlerinde yanlış olarak "el-Müsriî" şeklinde yazılmıştır.

[218] Bu işlem, kılları daha kolay kaldırmak için uygulanırdı. (M).

[219] İbn Ebû Kebşe, iki boynuzlu demektir. Bazı Kureyşliler Peygamber efendimize İbnu Ebî Kebşe derlerdi. Ebu Kebşe, Rasûlullah'ın (sas) anne

tarafından dedesi Vehb'in künyesiydi. *Mekke*'de bir Ebu Kebşe daha vardı. Huzâ'a kabilesinden olan bu zat, Kureyşlilerin aksine putlara tapmazdı. Rasulullah'a (sas) inanmayanlar, ya bu adama benzeterek ya da ana tarafından dedesine nispet ederek ona "Ebu Kebşe'nin oğlu" derlerdi. (Bkz. İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs*, IV, 144) (M).

[220] Kust, *Hindistan*'dan getirilen buhur ve ilaç yapımında kullanılan bir bitki dalıdır.

RESÛLULLAH'IN (SAS) ELBİSELERİ, KİŞİSEL EŞYALARI, VAKIFLARI



• Beyazla İlgili Rivayetler

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. Bize ayrıca İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. Bütün bunlar Eyyûb b. Ebû's-Sehtiyânî'den, o Ebû Kılâbe'den, o da Semüre b. Cündeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Beyaz elbiseler giyin. Dirileriniz de giysin, ölülerinizi de beyaz kefene sarın.” Hammâd b. Zeyd hadisinde: “Muhakkak ki beyaz, elbiselerinizin en hayırlısıdır.” ilavesini yaptı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O el-Hakem ve Habîb b. Ebû Sâbit'ten rivayet etti. Bize ayrıca Süfyân es-Sevrî anlattı. O Habîb b. Ebû Sâbit'ten, o Meymûn b. Ebû Şebîb'den, o da Amre b. Cündeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Beyaz elbise giyin. Çünkü beyaz elbise daha temiz ve daha hoştur. Ölülerinizi de beyaz kefene sarın.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir el-Hüzelî anlattı. O da Ebû Kılâbe'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Allah'ın yanında en sevimli elbiseniz beyaz olandır. Onda namaz kılın ve ölülerinizi ona sarın.” dedi.

• Kırmızı İle İlgili Rivayetler

Bize Abdullah b. Nümeyr ve Ya'lâ b. Ubeyd haber verdiler. Onlar el-Eclah'tan, o Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Kırmızı elbise içinde Resûlullah'tan (sas) daha güzel görünen hiç kimse görmedim.

Bize Hişâm b. Abdûlmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Ebû İshâk'tan rivayet etti; dedi ki: el-Berâ'dan işittim:

Resûlullah'ı (sas) anlatırken şöyle dedi: “Ben Resûlullah'ın (sas) üzerinde kırmızı bir elbise gördüm; ondan daha güzel hiçbir şey görmedim.”

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân'dan, o Ebû İshâk'tan, o da el-Berâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'tan (sas) daha güzel kırmızı elbise içinde ve kulağına kadar inmiş bir saç sahibi görmedim.

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi; dedi ki: Bize Avn b. Ebû Cuhayfe haber verdi. O babasından rivayet etti; dedi ki:

el-Ebtah denilen yerde^[221] Resûlullah'ın yanına gittim; kırmızı bir çadırın içindeydi. Çadırdan çıktı; üzerinde kırmızı bir cübbesi ve kırmızı bir elbisesi vardı. [Dedi ki:] İki ayağının parlaklığına bakar gibiyim.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize es-Sa'îk b. Hazm haber verdi. O Ali b. el-Hakem'den, o el-Minhâl b. Amr'dan, o da Zir b. Hubeyş el-Esedî'den rivayet etti; dedi ki:

Murâd kabilesinden Safvân b. Assâl adında bir adam Resûlullah'ın (sas) yanına geldi. Resûlullah (sas) o sırada kırmızı olan bir hırkasına dayanmaktaydı.

Bize Musa b. İsmail ve Sa'îd b. Süleyman haber verdiler; dediler ki: Bize Hafs b. Gıyâs anlattı. O Haccâc'tan, o Ebû Ca'fer'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) iki bayram ve Cuma günlerinde, kırmızı hırkasını giyerdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Ahvas haber verdi. O da Eş'as b. Süleym'den rivayet etti; dedi ki:

Kinâne kabilesine mensup bir şeyhten işittim; şöyle diyordu: “Resûlullah'ı (sas), üzerinde iki kırmızı hırkasını olduğu halde gördüm.”

Bize Süreyc b. en-Nu'mân haber verdi; dedi ki: Bize Hüseyim haber verdi; dedi ki: Bize Haccâc haber verdi. O Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Cuma günü kırmızı hırkasını giyer, bayramlarda ise sarık sarardı.

• Sarı İle İlgili Rivayetler

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Leyla haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman b. Sa'd b. Zürâre'den, o Muhammed b. Amr b. Şürahbîl'den, o da Kays b. Sa'd b. Ubâde'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bize geldi. Kendisi için bir yıkama yeri hazırladık. Resûlullah (sas) yıkandı. Sonra kendisine Yemen'de yetişen safran bitkisinden yapılan bir yorgan verdik. Resûlullah (sas) vücuduna sardı. Karnındaki boğumlar üzerindeki safranın izine bakar gibiyim.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm b. Hassân haber verdi. O da Bekir b. Abdullah el-Müzenî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) safran bitkisinden yapılmış bir yorganı vardı. Hanımlarını dolaştığı zaman ona su serperdi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Müslim et-Tâîfî haber verdi. O da İsmail b. Ümeyye'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir yorganını gördüm; sarı renk ile boyanmıştı.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O Zekeriya b. İbrahim b. Abdullah b. Mutî'den, o Rükeyh b. Ebû Ubeyde b. Abdullah

b. Zem'a'dan, o babasından, o annesinden, o da Ümmü Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Çoğu zaman Resûlullah'ın (sas) gömleği, hırkası ve entarisi (izar/peştamal), zaferan ve safranla boyanırdı; sonra bu giysilerle dışarı çıkardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi. O da Yahya b. Abdullah b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) elbiselerini, gömleğini, hırkasını ve entarisini (izar-peştamal) zaferan ile boyardı.

Bize Mus'ab b. Abdullah b. Mus'ab ez-Zübeyrî haber verdi; dedi ki: Babamdan işittim; o İsmail b. Abdullah b. Ca'fer'den haber veriyordu. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

“Ben Resûlullah'ın (sas) üzerinde el-Abîr ile boyanmış hırka ve sarık gördüm.” Mus'ab, “el-Abîr, bizde zaferan anlamındadır.” dedi.

Bize Hallâd b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bana Babam anlattı. O da Zeyd b. Eslem'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bütün elbiselerini zaferan ile boyardı; hatta sarığı bile.

Bize Müemmil b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Muhammed haber verdi. O babasından rivayet etti. Onun da İbn Ömer'den rivayet edip etmediğini bilmiyorum; dedi ki:

Resûlullah (sas) elbiselerini sarıya boyardı.

Bize Kâsım b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Ömer haber verdi. O Ömer b. Muhammed'ten, o da Zeyd b. Eslem'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bütün elbiselerini zaferan ile boyardı; hatta sarığını bile.

• Yeşil İle İlgili Rivayetler

Bize Affân b. Müslim, Hişâm b. Abdülmelik Ebü'l-Velîd et-Tayâlisî ve Sa'îd b. Mansûr haber verdiler; dediler ki: Bize Ubeydullah b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize İyâd b. Lakîl haber verdi. O da Ebû Rimse'den rivayet etti; dedi ki:

Ben, üzerinde iki yeşil hırka olduğu halde Resûlullah'ı (sas) gördüm.

Bize Müemmil b. İsmail haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O İbn Cüreyc'ten, o Atâ'dan veya diğerlerinden, o İbn Ya'lâ'dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas), yeşil bir hırkayı omuzlarının üzerine alarak Kâbe'yi tavaf ederken gördüm.

• Yünlü Elbiseler

Bize Yezîd b. Hârûn, Müslim b. İbrahim ve Sa'îd b. Süleyman haber verdiler; dediler ki: Bize Süleyman b. el-Muğîre haber verdi. O Humeyd b. Hilâl'den, o da Ebû Bürde'den rivayet etti; dedi ki:

Âişe'nin (r) yanına girdim. Bize Yemen işi sert bir izar ve yine Yemen işi keçelenmiş bir elbise çıkardı. Yeminle, Resûlullah'ın (sas) bunların içerisinde vefat ettiğini söyledi.

Bize Yezîd b. Hârûn, Affân b. Müslim ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi. O Katâde'den, o Mutarrif'ten, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) için yünden siyah bir hırka yapıldı; onu giydi.” Âişe Resûlullah'ın siyah ve beyaz elbiselerinden söz etti; dedi ki: “Resûlullah bu yün hırka içinde terlediği zaman -yani ondan yün kokusunu almaya başladığında- onu atardı. Güzel kokular Resûlullah'ın (sas) hoşuna giderdi.”

Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî haber verdi. O İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe'den, o da Abdullah b. Abdurrahman b. Fülân b. es-Sâmit'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Benî Abdüleşhel mescidinde, sarılmış olduğu bir elbise içinde namaz kıldı. Ellerini (secdede iken) onun üzerine koyuyordu; bu durum onu, kumun soğukluğundan koruyordu.

Bize Abdullah b. Müslim b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Ebû Habîbe haber verdi. O Dâvûd b. el-Husayn'dan, o da Abdüleşhel'in yaşlılarından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir elbiseye sarılı olduğu halde Benî Abdüleşhel mescidinde namaz kıldı. Ellerini elbisenin üzerine koyuyordu. Bu durum, secde ettiğinde onu kumun soğukluğundan koruyordu.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb, Sa'îd b. Mansûr ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Hâzim haber verdi. O babasından, o da Sehl b. Sa'd'dan rivayet etti; dedi ki:

“Bir kadın Resûlullah’a (sas), içinde iki pervazı bulunan dokunmuş bir bürde getirdi.” Sehl, “Bürdenin ne olduğunu bilir misiniz?” dedi. Onlar, “O örtüdür.” dediler. Sehl, “Evet, örtüdür.” dedi. “Bürdeyi getiren kadın devamla, ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bu bürdeyi (hırkayı) kendi ellerimle dokudum. Onu size giydirmek için getirdim.’ dedi. [Dedi ki:] Resûlullah’ın (sas) onu ihtiyacı olduğu için aldı. Yanımıza geldi; onu kendisine izar yapmıştı. Fülân b. Fülân adında bir adam ona eliyle dokundu ve ‘Ya Resûlullah! Bu ne kadar güzel bir hırkadır, bunu bana giydirsen.’ dedi. Resûlullah (sas), ‘Olur.’ dedi. Adam bir müddet mecliste oturdu, sonra döndü. Resûlullah (sas), gelince hırkayı katladı ve ona gönderdi. İnsanlar o adama, ‘İyi yapmadın. Resûlullah (sas) ona muhtaç olduğu halde onu giydi; sonra sen ondan istedin. Üstelik onun hiçbir isteyenin isteğini geri çevirmediğini biliyorsun.’ dediler. Adam, ‘Vallahi, ben onu giymek için istemedim. Öldüğüm gün bana kefen olsun diye istedim.’ dedi.”

Sehl dedi ki: “O adam öldüğü zaman o hırka ona kefen oldu.”

Bize Muhammed b. Ubeyd et-Tanâfisî, Ubeyd b. Humeyd ve İshâk b. Yusuf el-Ezrak haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülmelik b. Ebû Süleyman haber verdi. O Atâ b. Ebû Rebâh'tan, o da Esmâ'nın mevlası Abdullah'tan rivayet etti; dedi ki:

Esmâ, bize *İran* atlasından yapılmış şaldan bir cübbe çıkardı. Cepleri bir karış ve kendisinden yırtmaçları vardı. Esmâ, “Bu, Resûlullah’ın giydiği cübbesidir. Resûlullah (sas) vefat ettiğinde Âişe’nin yanındaydı. Âişe (r) vefat edince de ben yanıma aldım. Bizde hastalıktan şikayet eden birisi olursa, o cübbeyi ona göndeririz.” dedi.

Bize Ömer b. Habîb el-Adevî haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Habîb b. Ebû Sâbit’ten, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yün elbiseler giyerdi.

Bize İshâk b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi. O da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Soğuk bir gecede Resûlullah (sas) gece kalktı ve hanımlarından birinin peştamalında namaz kıldı. Evet, vallahi kadın peştamalında.

Yani, ne kalın, ne de yumuşak olan “yünden bir peştamal” demek istiyor.

• Siyah Elbiseleri ve Sarıkları

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Affân b. Müslim haber verdiler. Onlar Hammâd b. Seleme’dan, o da Ebû’z-Zübeyr’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) başında siyah bir sarık olduğu halde *Mekke*’ye girdi.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Müsâvir el-Varrâk’tan, o Ca’fer b. Amr b. Hureys’ten, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) başında siyah bir sarık olduğu halde insanlara hitap etti.

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O Süfyân b. Ebû’l-Fadl’dan, o da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) sarığı siyahtı.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O da, el-Hasan’dan

işitenlerden rivayet etti; şöyle diyordu:

Resûlullah'ın (sas) "el-Ukâb" denilen siyah bir sancağı vardı. Sarığı da siyahtı.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Bekir b. Sevâde'den rivayet etti; dedi ki: Bana Yezîd b. Ebû Habîb anlattı; dedi ki:

Resûlullah'ın sancakları siyahtı.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî anlattı; dedi ki: Bize İbn Lehî'a anlattı. O Bekir b. Sevâde'den, o da Sâlih b. Hayvân'dan (خيوان) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) secdeye vardığında sarığını alnından kaldırıyordu.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O İbn Cüreyc'ten, o da Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) üzerinde bir sarık olduğu halde abdest aldı. Sarığını başından kaldırdı ve başının ön tarafını meshetti.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Şeybe el-Vâsıtî haber verdi. O Tarîf b. Şihâb'dan, o da el-Hasan'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sarık sarar ve sarığının uçlarını iki omuzu arasına salıverirdi.

Bize Muhammed b. Süleym el-Abdî haber verdi; dedi ki: Bana ed-Derâverdî anlattı; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Ömer haber verdi. O Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sarık sardığında sarığının uçlarını iki omuzu arasına salıverirdi.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O Ebû Sahr'dan, o İbn Kasî'ten, o da Urve b. ez-Zübeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) alemlî (işaretli) bir sarık hediye edildi; Resûlullah (sas) önce alemini kesti, sonra giydi.

Sık çizgili Pamuktan Elbisesi (el-Hibere)

Bize Affân b. Müslim, Hişâm b. Ebû'l-Velîd et-Tayâlisî ve Amr b. Âsım haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi; dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Hangi elbise daha çok Resûlullah'ın (sas) hoşuna gidiyordu?" diye sordum. Enes b. Mâlik, "el-Hibere" dedi.

Ma'n b. İsa bize haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Hilâl bize haber verdi; dedi ki:

Hişâm b. Abdûlmelik üzerinde Resûlullah'ın (sas) bürdesini gördüm; iki yırtmaçlı Hibere'dendi.

• Resûlullah'ın (sas) Önce Giydiği Sonra Terkettiği Sündüs^[222] ve İpek Elbiseler

İshâk b. İsa bize haber verdi; dedi ki: Hammâd b. Seleme bize haber verdi. O Ali b. Zeyd b. Cüd'ân'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Rum kralı Resûlullah'a (sas) ince ipekten (sündüs) yapılmış bir kürk hediye etmişti. Resûlullah (sas) onu giydi. Uzunluğundan dolayı sallanan kollarına bakar gibiyim. İnsanlar, "Ya Resûlullah! Bu sana gökten mi indirildi?" demeye başladılar. Resûlullah (sas), "Neden bu kadar şaşırdınız? Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, Sa'd b. Mu'âz'ın cennetteki mendillerinden biri bile bundan daha güzeldir." dedi ve onu Ca'fer b. Ebû Tâlib'e gönderdi. Ca'fer onu giydi. Resûlullah (sas) ise "Giymen için onu sana vermedim." dedi. Ca'fer, "Peki, ne yapayım ya Resûlullah?" dedi. Resûlullah, "Onu kardeşin Necâşî'ye gönder." dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa'd haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Ebû Habîb anlattı. O Ebü'l-Hayr'dan, o da Ukbe b. Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) ipek bir kaftan hediye edildi. Onu giydi, içinde namaz kıldı, sonra döndü, ondan hoşlanmazmış gibi onu şiddetle çekip çıkardı. Sonra, “*Bu takva sahiplerine yakışmaz.*” dedi.

Bize Süleyman b. Dâvûd el-Hâşimî haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi. O ez-Zührî'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), üzerinde resimler bulunan bir elbisede (hamîsa) namaz kıldı. Resimlerine şöyle bir baktı; selam verince de, “*Benim bu elbisemi Ebû Cehm'e götürün; bu elbise beni bir an namazımdan alıkoydu. Onun yerine bana Ebû Cehm'in şekilsiz elbiselerinden birini (Enbecâniyyesini) [223] getirin.*” dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Alkame b. Ebû Alkame'den, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Ebû Cehm b. Huzeyfe, Resûlullah'a (sas) üzerinde şekiller (resimler) bulunan ve Şâm işi bir elbise (hamîsa) hediye etti. Resûlullah (sas) onda namaza durdu. Namazı bitirince, “*Bu elbiseyi Ebû Cehm'e geri götürün. Namazda onun şekillerine baktım. Az daha beni alıkoyuyordu.*” dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik haber verdi. O Hişâm b. Urve'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) resimleri olan bir elbise giydi. Sonra onu Ebû Cehm'e verdi; onun yerine Ebû Cehm'den bir *Enbecân*'da yapılmış bir elbise aldı. Ebû Cehm ise “*Neden ya Resûlullah?*” diye sordu. Resûlullah (sas), “*Namazda onun şekillerine baktım.*” dedi.

• Resûlullah'ın (sas) Diğer Elbise Çeşitleri, Uzunluk ve Genişlikleri

Bize Ma'n b. İsa ve İshâk b. Süleyman er-Râzî haber verdiler; dediler ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İshâk b. Abdullah b. Ebû Talha'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) ile birlikte yürüyordum. Üzerinde, kenarları sert olan *Necrân* işi bir aba (cübbe) vardı. Bedevî bir Arap Resûlullah'a arkadan yetişt i ve cübbesini sert bir şekilde çekmeye başladı. [Enes dedi ki:] Ben Resûlullah'ın (sas) boğazına baktım; çekişin şiddetinden dolayı elbisenin kenarı boğazını çizmişti. Bedevî, "Ey Muhammed! Emir ver de, Allah'ın senin yanındaki malından bana versinler." dedi. [Dedi ki:] Resûlullah (sas) döndü; tebessüm etti. Sonra ona (mal) verilmesini emretti.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. Abdullah haber verdi. O Müslim el-A'ver'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın kamisi (uzun gömleği) pamuktandı. Uzunluğu az, yenleri kısa idi.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Musa el-Mu'allim'den, o da Büdeyl'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yenleri bileklere kadardı.

Bize Abdülazîz b. Abdullah el-Evsî haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Lehî'a anlattı. O Ebü'l-Esved'ten, o da Urve b. ez-Zübeyr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) cübbesinin uzunluğu dört zirâ, eni iki zirâ bir karış idi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Lehî'a haber verdi. O Muhammed b. Abdurrahman b. Nevfel'den rivayet etti; dedi ki: Bana Urve b. ez-Zübeyr şöyle anlattı:

Resûlullah'ın (sas), elçileri kabul ettiğ i elbisesi ve cübbesi Hadramî idi. Uzunluğu dört zirâ, eni de iki zirâ ve bir karış idi. Bu elbise halifelerin

yanında eskidi. Halifeler onu bir elbiseye sarıyorlar, Ramazan ve Kurban bayramlarında giyiyorlardı.

Bize Sa'îd b. el-Âs'ın mevlası Osman b. Sa'îd b. Mürre haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Müslim haber verdi. O Mücâhid'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), kolları kısa ve uzunluğu az olan bir gömlek giyiyordu.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl b. Yunus haber verdi. O Abdûla'lâ b. es-Sa'lebî'den, o da Abdurrahman b. Ebû Leyla'dan rivayet etti; dedi ki:

Ben Ömer (r) ile birlikteydim. Resûlullah'tan rivayet ettiği bir hadiste şöyle dedi: “Ebû'l-Kâsım'ı (sas) gördüm; üzerinde Şâm'da yapılan ve yenleri dar olan bir cübbe vardı.”

• Resûlullah'ın (sas) Peştemalları

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O İbn Lehî'a'dan, o da Yezîd b. Ebû Habîb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) izarını (peştemalını) önden sarkıtıyor, arkadan da kaldırıyor.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi. O Eslemîlerin mevlası Muhammed b. Ebû Yahya'dan, o da İbn Abbâs'ın mevlası İkrime'den rivayet etti; dedi ki:

Ben gördüm; İbn Abbâs peştamal giydiğinde, uçları ayaklarının üzerine ininceye kadar sarkıtırdı, arkasından da kaldırırdı. Ben kendisine: “Neden peştamalı bu şekilde giyiyorsun?” dedim. İbn Abbâs, “Resûlullah'ın (sas) bu şekilde giyindiğini gördüm.” dedi.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Ebû Yahya haber verdi. O bir adamdan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) peştamalı göbeğinin altından bağladığını ve göbeğinin açıkta kaldığını, Ömer'in ise, peştamalı göbeğinin üzerinde bağladığını gördüm.

• **Resûlullah'ın (sas) Elbise ve Gömleği İle Örtünmesi ve Bir Elbise Giyerken Söyledikleri Sözler**

Bize Hallâd b. Yahya el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O er-Rebî'den, o Yezîd b. Ebân'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), elbisesinin alt kısımları görünecek kadar başını çokça örterdi. O'nun elbisesi, adeta yağ satan birisinin elbisesi gibiydi.

Bize Ömer b. Hafs el-Abdî haber verdi. O Ebû Muhammed Yezîd b. Ebân er-Rekâşî'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), çoğu zaman elbisesiyle başını örterdi. O'nun elbisesi adeta, yağ satan birisinin elbisesi gibiydi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi. O Urve b. Abdullah'tan, o da Kuşeyr'den rivayet etti; dedi ki: Bana Mu'âviye b. Kurre anlattı, o da babasından nakletti; dedi ki:

“Müzeyne kabilesinden bir heyetin içinde Resûlullah'a vardım; Ona biat ettim. O'nun kamisi (gömleği) bağlı değildi. Sonra gömleğin cebinden (yırtnacından) elimi soktum, nübüvvet mührüne dokundum.”

Urve dedi ki: “Kış olsun yaz olsun, Mu'âviye ve oğlunun izarlarını (peştemallarını ip veya başka bir şeyle) bağladıklarını görmedim.”

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. İyâs el-Cüreyrî haber verdi. O Ebû Nadra'dan, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) kamis olsun, izar olsun ya da sarık olsun, yeni bir elbise giydiği zaman onu ismiyle adlandırır ve şöyle derdi: “Allah'ım! Sana hamd olsun. Sen bana giydirdin. Bu elbisenin hayrını ve onun için takdir edilmiş

hayrı senden istiyorum. Onun şerrinden, onun için takdir edilmiş şerlerden sana sığınıyorum.”

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O İbn Ebû Leyla’dan, o İsa’dan, o da Abdurrahman b. Ebû Leyla’dan rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) bir elbise giydiği zaman...” veya şöyle dedi: “Sizden biri bir elbise giydiği zaman şöyle desin: ‘Avretimi örten ve kendisiyle süslendiğim bu elbiseyi bana giydiren Allah’a hamd olsun.”

Bize Muhammed b. Mukâtil haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ubeyde haber verdi. O İyâs b. Seleme’dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Osman b. Affân’ı Mekke’ye gönderdi. Ebân b. Sa’îd, onu Mekke’ye götürünceye kadar eyeri üzerine bindirdi ve arkasından gitti. Sonra ona, “Ey amcaoğlu! Seni biraz tedirgin görüyorum; kavminin yaptığı gibi sen de izarını saliver.” dedi. Osman ise “Bizim arkadaşımız (Resûlullah) diz altına kadar sarkıttı.” dedi. Yine Sa’îd b. Ebân Osman’a, “Ey amcaoğlu! Kâbe’yi tavaf et.” dedi. Osman, “Bizim arkadaşımız bir şey yapmadan biz yapmayız; biz onun izini takip ederiz.” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Amr b. el-Alâ haber verdi. O İyâs b. Ca’fer el-Hanefî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) bir bezi vardı; abdest aldığı zaman onunla kurulanırdı.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm b. Yahya haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O Muhammed b. Sîrîn’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yirmi dokuz ukıyye’ye bir hulle (yeni ve güzel elbise) veya bir elbise satın aldı.

Bize el-Fadl b. Âsım haber verdi. O Katâde’dan, o Ali b. Zeyd’ten, o da İshâk b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yirmi dokuz ukıyye'ye bir hulle satın aldı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi. O Abdüsselâm b. Harb'dan rivayet etti; dedi ki: Bana Benî Ümeyye zamanında Musa el-Hârisî anlattı; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) şal anlatıldı, Resûlullah, “Şal, şükrü eda edilemeyecek kadar değerli bir elbisedir.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hasan b. Sâlih haber verdi. O İsmail'den nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kürkünün (veya ridasının) fiyatı bir dinardı.

• Resûlullah'ın (sas) Bir Elbise İçinde Namaz Kılması ve Onu Giymesi

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Musa b. Dâvûd anlattılar. Onlar Şerîk b. Abdullah en-Naha'î'den ve Hüseyin b. Abdullah b. Ubeydullah'tan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti:

İbn Abbâs Resûlullah'ı (sas), bir elbise içinde namaz kıldığını ve onun sarkan kısmıyla kendisini yerin sıcaklığından ve soğukluğundan koruduğunu görmüştür.

Bize Enes b. İyâd Ebû Damre el-Leysî haber verdi; dedi ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. O Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) en son kıldığı namaz, Ebû Bekir'in arkasında, bir elbiseye sarılmış olarak cemaatle kıldığı namazdı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Humeyd'ten, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefatına sebep olan hastalığı sırasında bir elbiseye sarılmış olduğu halde oturarak namaz kıldı.

Bize Mutarrif b. Abdullah haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ebü'l-Mevvâl haber verdi. O Musa b. İbrahim b. Ebû Rebî'a'dan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Enes'in yanına girdik; kendisi kalkıp bir tek elbise içinde namaz kılmaya başladı. Ona, "Rıdan olduğu halde bir tek elbise içinde mi namaz kılıyorsun?" dedik. Enes, "Evet, Resûlullah'ın (sas) bu şekilde namaz kıldığını gördüm." dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme haber verdi. O Humeyd et-Tavîl'den, o Enes b. Mâlik'ten, o da Ümmü'l-Fadl'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hastalığı zamanında, sarılmış olduğu bir elbise içinde, evinde bize akşam namazını kıldırdı. Namazda "**Ve'l-mürselat**" suresini okudu. Vefat edinceye kadar başka namaz kılmadı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Urve haber verdi. O babasından, o Ömer b. Ebû Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), iki tarafını birbiri üzerine geçirdiği bir elbise içinde namaz kıldı.

Bize Muhammed b. İsmail b. Ebû Füdeyk haber verdi. O ed-Dahhâk b. Osman'dan, o Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Ömer b. Ebû Seleme'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ın (sas), bir tek elbiseye sarılmış olduğu halde evinde namaz kıldığını gördüm.

Bize Enes b. İyâd haber verdi. O Ubeydullah b. Ömer'den, o İbn Şihâb'dan, o da Ömer b. Ebû Seleme el-Mahzûmî'den rivayet etti. Ömer, Resûlullah'ın (sas), bir tek elbiseye sarılı vaziyette namaz kıldığını görmüş.

Bize Abdullah b. Ca'fer er-Rakkî haber verdi; dedi ki: Bize Ubeydullah b. Amr haber verdi. O, İbn Akîl'den rivayet etti; dedi ki:

Câbir b. Abdullah'a "Resûlullah'ın (sas) nasıl namaz kıldığını gördüysen bize de öyle namaz kıldır." dedik. [Dedi ki:] Câbir bir battaniyeyi aldı; göğüslerinin altından bağladı ve "Resûlullah'ın (sas) böyle yaptığını gördüm." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. İsmail b. Mücemmi haber verdi; dedi ki: Bize Ebü’z-Zübeyr haber verdi. Kendisi, Câbir b. Abdullah’ın, bir tek elbiseye sarılı olduğu halde namaz kıldığını görmüş. Câbir’in kendisine, “Resûlullah’ın (sas) yanına girdiğini ve onu bir tek elbiseye sarılmış olduğu halde namaz kılarken gördüğünü” haber verdiğini nakletmiştir.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Ebü’z-Zübeyr’den, o da Câbir’den rivayet etti; dedi ki:

Ben, Resûlullah’ı (sas), bir tek elbiseye sarılı bir şekilde namaz kılarken gördüm.

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi; dedi ki: Bize Amr haber verdi; dedi ki: Bana Zübeyr anlattı; dedi ki:

“Ben, yanında elbiseleri olduğu halde Câbir b. Abdullah’ın bir tek elbiseye sarılmış vaziyette namaz kıldığını gördüm.” Ebü’z-Zübeyr dedi ki: “Câbir, Resûlullah’ın (sas) da böyle yaptığını gördüğünü söyledi.”

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Yezîd b. İyâd haber verdi. O Yezîd b. Cu’dübe’den rivayet etti; dedi ki: Bize Zeyd b. Hasan haber verdi. O da Câbir b. Abdullah’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir izara (peştamal) sarılı olduğu halde namaz kıldı; üzerinde başka bir şey yoktu.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Ya’lâ b. el-Hâris b. el-Muhâribî haber verdi. O Gaylân b. Câmi’den, o İyâs b. Seleme’den, o Ammâr b. Yâsir’in bir oğlundan, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir tek elbiseye sarılı olduğu halde bize imamlık yaptı.

Bize Süleyman b. Abdurrahman ed-Dımaşkî haber verdi. O el-Hasan b. Yahya el-Huşenî’den rivayet etti; dedi ki: Bize Zeyd b. Vâkıd haber

verdi. O Büsr b. Ubeydullah el-Hadramî'den, o Ebû İdris el-Havlânî'den, o da Ebü'd-Derdâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yanımıza geldi; bir tek elbiseye sarılı bir şekilde ve iki tarafını birbiri üzerine atmış olduğu halde bize namaz kıldırdı. Namazı bitirince Ömer namaz hakkında konuştu. Resûlullah (sas) o konuda, cünüplüğü ve namazı kastederek “Evet!” dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Talha haber verdi. O el-A'meş'ten, o Ebû Süfyân'dan, o Câbir b. Abdullah'tan, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ı (sas) evinde ziyaret ettim; kendisi bir tek elbiseye sarılı vaziyette namaz kılıyordu.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys haber verdi; dedi ki: Bana Yezîd b. Ebû Habîb anlattı. O Süveyd b. Kays'dan, o Mu'âviye b. Hudeyc'ten, o da Mu'âviye b. Ebû Süfyân'dan rivayet etti:

Kendisi, kız kardeşi (Resûlullah'ın zevcesi) Ümmü Habîbe'ye, “Resûlullah (sas), içinde yattığı elbisesiyle namaz kılıyor muydu?” diye sormuş. Ümmü Habîbe, “Evet, eğer üstünde bir necaset görmeseydi.” demiştir.

• Resûlullah'ın (sas) Yatağı ve Sergisi

Bize Vekî b. el-Cerrâh ve Abdullah b. Nümeyr haber verdiler. Onlar Hişâm b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yatağı, içi lif (hurma yaprağı) ile dolu tabaklanmış deridendi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'ser haber verdi; dedi ki: Bize Hârise b. Muhammed b. Abdurrahman b. Ebü'r-Ricâl haber verdi; dedi ki: el-Kâsım b. Muhammed ile birlikte ninem

Amre bt. Abdurrahman'ın yanına girdik; dedi ki: Bana Âişe haber verdi; dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb'ın Resûlullah'ın yanına girmesine izin verildi. Resûlullah (sas) ile yer arasında sadece bir hasır vardı. Hasır Resûlullah'ın (sas) yanlarında iz bırakmıştı. Başının altında, hurma lifiyle dolu tabaklanmış deriden bir yastık vardı. Başının üstünde de tabaklanmamış ve kötü kokan bir tulum (heban) vardı.

Bize Sa'îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bana Abbâd b. Abbâd el-Mühellebî haber verdi. O Mücâlid'ten, o eş-Şa'bî'den, o Mesrûk'tan, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Ensâr kadınlarından biri yanıma geldi; ikiye katlanmış bir aba olan Resûlullah'ın (sas) yatağını gördü. Hemen çıktı ve içi yün ile doldurulmuş bir yatak gönderdi. Resûlullah (sas) yanıma girdi ve “*Bu nedir?*” dedi. “Ya Resûlullah! Ensârdan falanca kadın buraya geldi, senin yatağını gördü ve bunu gönderdi.” dedim. Resûlullah (sas) bana, “*Bunu geri gönder.*” dedi. Ben geri göndermedim ve evimde olmasından hoşlanmaya başladım. Hatta Resûlullah (sas) bu emri üç defa tekrarladı; sonra da “Vallahi ya Âişe, eğer isteseydim Allah benim için dağları altın ve gümüş olarak akıttırdı” dedi.

Bize Amr b. Hafs haber verdi. O Ümmü Şebîb'den, o da Âişe'den rivayet etti:

Kendisi Resûlullah (sas) için bir abayı ikiye katlayarak yatak olarak sererdi. Bir gece geldi, onu dörde katladım; Resûlullah (sas) üzerinde yattı. Sonra, “Ya Âişe! Yatağıma ne olmuştu, her zamanki gibi değildi.” dedi. “Ya Resûlullah! Onu sizin için dörde katladım.” dedim. Resûlullah (sas), “Onu eskisi gibi yap.” dedi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Ebân b. Yezîd el-Attâr haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Ebû Kesîr haber verdi; dedi ki: Bana İmrân b. Hittân anlattı; dedi ki:

Bana Âişe (r) anlattı. Dedi ki: “Resûlullah (sas) evinde, üzerinde haç bulunan bir şey (elbise) bulsaydı onu bozardı.”

Bize Vekî b. el-Cerrâh haber verdi. O İsrâîl'den, o Simâk'tan, o da Câbir b. Semüre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) evinde ziyaret ettim; onu bir yastığa yaslanmış olarak gördüm.

Bize Mâlik b. İsmail Ebû Gassân en-Nehdî haber verdi; dedi ki: Bize Ömer b. Ziyâd el-Hilâlî haber verdi. O el-Esved b. Kays'tan, o Cündeb b. Süfyân'dan rivayet etti; dedi ki:

Bir hurma dikenini Resûlullah'ın (sas) parmağına isabet etmiş; parmağı kanamıştı. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Bu ancak kanayan bir parmaktır ve Allah yolunda isabet almıştır.” dedi. Resûlullah (sas) kaldırıldı ve şeritlerle bezenmiş bir sedirin üzerine yatırıldı. Başının altına da hurma lifiyle doldurulmuş deriden bir yastık konuldu. Ömer onun yanına girdi; şerit Resûlullah'ın yanlarında iz bırakmıştı. Ömer ağladı. Resûlullah (sas), “*Neden ağlıyorsun ya Ömer?*” dedi. Ömer, “Ya Resûlullah! Kisra ve Kayserleri hatırladım; onlar altından sedirler üzerinde oturuyorlar, atlas ve sündüsten elbiseler giyiyorlar. [ya da “atlas ve ipekten” dedi.]” Resûlullah (sas), “*İstemez misiniz ki, Ahiret size, Dünya da onlara olsun ya Ömer?*” dedi. [Dedi ki:] Evde tabaklanmamış deriden yapılmış ve kokan bir tulum da vardı. Ömer, “Ya Resûlullah! Emretseniz de bu dışarı çıkarılsa...” dedi. Resûlullah (sas), “*Hayır, o mahallenindir.*” dedi. Yani “ailendendir.”

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Ebü'l-Eşheb haber verdi; dedi ki: el-Hasan'dan işittim; dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb Resûlullah'ın (sas) yanına girdi; Onu bir hasır ya da bir sedir üzerinde gördü. (Ebü'l-Eşheb burada şüpheye düştü.) Ömer, “Hasırın, Resûlullah'ın (sas) yanlarında iz bıraktığını görüyorum.” dedi. Evde tuzlanmış bir deri vardı. Ömer ağladı. Resûlullah (sas), “*Neden ağladın ya Ömer?*” dedi. Ömer, “Sen Allah'ın peygamberisin. Kisra ve Kayserler altından tahtlar üzerinde yaşıyorlar.” dedi. Resûlullah (sas), “*Dünya onların, Ahiret ise bizim olsun istemez misin ya Ömer!*” dedi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Talha b. Amr haber verdi. O Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Ömer b. el-Hattâb Resûlullah'ı (sas) ziyaret etti. Allah'ın Elçisi deriden bir yatağın üzerinde uzanıyordu. el-Fadl hadisinde dedi ki: "Yatak, lifle doldurulmuştu." Bundan fazla bir şey söylemedi. Abdülvehhâb hadisinde, "Evde asılmış bir tulum vardı." kısmını ilave etti. Ömer ağladı; Resûlullah (sas), "*Neden ağlıyorsun ya Ömer?*" dedi. Ömer, "*Ey Allah'ın Resûlü! Ağlıyorum, çünkü Kisra ipek ve atlaslar içinde yaşıyor, Kayser de aynı şekilde; ama seni görüyorum ki, Allah'ın rahmetini bekliyorsun.*" dedi. Resûlullah (sas), "*Ağlama, ya Ömer! Eğer ben dağların altın olmasını isteseydim, olurdu. Eğer dünya Allah katında bir sineğin kanadı kadar ehemmiyetli olsaydı, ondan kâfire hiçbir şey vermezdi.*"

Bize Yahya b. Abbâd ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize el-Mes'ûdî haber verdi. O Amr b. Mürre'den, o İbrahim'den, o Alkame'den, o da Abdullah b. Mes'ûd'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir hasırın üzerinde uzanmıştı; hasır derisinde iz bırakmıştı. Uyandığında, ona masaj yapmaya başladım ve "Ya Resûlullah! İzin vermez misin, sana bu hasır üzerine bir şey sererdik; seni korurdu." diyordum. Resûlullah (sas), "*Ben kim, dünya kim? Benim ve dünyanın durumu şöyle bir yolcuya benzer. Bir ağacın altında gölgelenir, sonra yoluna devam edip orayı terk eder.*" dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik haber verdi. O Ömer b. Ubeydullah'ın mevlası Ebü'n-Nadr'dan rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. el-Hattâb, Resûlullah'ın (sas) yanına girdi. Resûlullah (sas) bir hurma sepetinin ya da bir hasırın üzerinde uzanmıştı.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Sinân b. Sa'd'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki: "Resûlullah'ın (sas), Ebû Talha'nın evinde, bir sergi üzerinde namaz kıldığını gördüm."

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Seleme haber verdi. O İshâk b. Abd b. Ebû Talha'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Ümmü Süleym'in evinde, ayak izlerinden rengi değişmiş bir hasır üzerinde bize namaz kıldırdı. Üzerine biraz su serpti ve sonra

üzerine secde etti.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Yunus b. el-Hâris es-Sekafî'den, o Ebû Avn'dan, o babasından, o da el-Muğîre b. Şu'be'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) (tabaklanmamış) deriden bir postu vardı. Kendisi, üzerinde namaz kılmak için tabaklanmış bir postunun olmasını arzu ederdi.

Bize Muhammed b. Mukâtil haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Kays b. er-Rebî haber verdi. O Osman es-Sekafî'den, o Ebû Leyla el-Kindî'den, o da bu evin sahibi Cüreyr veya Ebû Cüreyr'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yanına gittik; bize hitap ediyordu. Altındaki serginin (palanın) üzerine elimi koydum; baktım ki, koyun derisidir.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Ma'ser haber verdi. O da Sa'îd, yani el-Makburî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın gündüz serdiği bir hasırı vardı. Gece olunca mescitte bir hücre yapar, orada namaz kılardı.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Vüheyb haber verdi. O Musa b. Ukbe'den rivayet etti; dedi ki: Ebû'n-Nadr'dan işittim; Büsr b. Sa'îd'den anlatıyordu. O da Zeyd b. Sâbit'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) mescitte hasırdan bir hücre yapar ve orada birçok gece namaz kılardı. Bazı insanlar onunla birlikte namaz kılmak için toplanırlardı. Sonra bir gece sesini işitmemeye başladılar ve onun uyuduğunu zannettiler. Bazıları öksürerek Resûlullah'ın (sas) yanlarına çıkmasını istediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) onların yanına çıktı ve “Bütün bu yaptıklarınızdan haberdarım. Hatta bunun size farz kılınmasından korktum. Eğer farz kılınsaydı yerine getiremezsiniz. O halde ey Müslümanlar! Evlerinizde namaz (gece namazını) kılınız. Çünkü farz namaz dışında insanın en hayırlı namazı, evinde kıldığı namazdır.”

• Resûlullah'ın (sas) Üzerinde Namaz Kıldığı Hasır/Seccade

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit b. Zeyd haber verdi; dedi ki: Bize Âsım el-Ahvel haber verdi. O Ebû Kılâbe'den rivayet etti; dedi ki:

Ümmü Seleme'nin evine girdim; oğlunun kızı Ümmü Gülsüm'e, Resûlullah'ın (sas) namaz kıldığı yeri sordum. Bana mescidi gösterdi. Baktım ki, orada bir hasır var. Hasırı oradan uzaklaştırmak istedim. Ümmü Gülsüm, "Resûlullah (sas) o hasırın üzerinde namaz kılardı." dedi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O el-Ezrak b. Kays'tan, o Zekvân'dan, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hasır (bir seccade) üzerinde namaz kılardı.

Bize Ubeyde b. Humeyd et-Teymî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman el-A'meş anlattı. O Sâbit b. Ubeyd'ten, o el-Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), "Mescit'ten bana seccadeyi (hasır) getir." dedi. Ben, "Adetliyim ya Resûlullah!" dedim. Resûlullah (sas), "Senin adetli olman elinde değildir." dedi.

Bize Muhammed b. Sâbık haber verdi; dedi ki: Bize Zâide haber verdi. O İsmail es-Süddî'den, o Abdullah el-Behî'den, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) mescitteydi; cariyeye, "Bana seccadeyi (hasır) getir." dedi. Âişe, "O adetlidir." dedi. Resûlullah (sas), "Onun adetli olması elinde değildir." dedi. Âişe (r) dedi ki: "Resûlullah (sas) üzerinde namaz kılmak için onu sermemizi istiyordu." dedi.

Bize Muhammed b. es-Sabâh haber verdi; dedi ki: Bize Hüseyim haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû Leyla haber verdi. O Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), "Ey Âişe! Mescitten bana seccadeyi (hasır) getir." dedi. Âişe, "Ya Resûlullah! Adetliyim." dedi. Resûlullah (sas), "O senin elinde

değildir.” dedi.

Bize Sa’îd b. Süleyman haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Ebû İshâk’tan, O el-Behî’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) seccade (hasır) üzerinde namaz kıldı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be ve Sa’îd b. Süleyman haber verdiler; dediler ki: Bize Abbâd b. el-Avvâm haber verdi. Bütün bunlar eş-Şeybânî’den rivayet ettiler. O Abdullah b. Şeddâd’tan, o da Meymûne bt. el-Hâris’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) seccade (hasır) üzerinde namaz kıldı.

• Resûlullah’ın (sas) Altın Yüzüğü

Bize Yezîd b. Hârûn ve el-Fadl b. Dükeyn haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân haber verdi. O Abdullah b. Dînâr’dan rivayet etti; dedi ki: İbn Ömer’den işittim. Bize Affân b. Müslim ve Abdullah b. Mesleme b. Ka’neb haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Müslim haber verdi. O Abdullah b. Dînâr’dan, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize ayrıca Müslim b. İbrahim haber verdi; dedi ki: Bize Cüveyriye bt. Esmâ haber verdi. O Abdullah b. Ömer’den rivayet etti. Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa’d haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize Affân b. Müslim ve Hâlid b. Hıdâş haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Avâne haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bişr haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî haber verdi. O el-Muğîre’den, o İbn Ziyâd el-Mevsılî’den, o Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize ayrıca Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer el-Ömerî haber verdi. O Nâfi’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdi; dedi ki: Bize Züheyr haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bana Nâfi anlattı. O da İbn Ömer’den rivayet etti. Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber evrdi; dedi ki: Bize Üsâme b. Zeyd haber verdi. O Nâfi’den, o da Abdullah b. Ömer’den rivayet etti. Onların bazılarının hadisleri birbirine girdi. İbn Ömer dedi ki:

Resûlullah (sas) altından bir yüzük edindi. Sağ eline taktığında taşını iç tarafa çeviriyordu. İnsanlar da altından yüzükler edindiler. Sonra Resûlullah (sas) minberin üzerinde oturdu, onu çıkardı ve “*Ben bu yüzüğü takıyor ve taşını avucumun iç tarafına çeviriyordum.*” dedi; ardından onu attı ve “*Vallahi bir daha onu takmayacağım.*” dedi. Allah’ın peygamberi (sas) yüzüğü attı; diğer insanlar da yüzüklerini attılar.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Şerîk haber verdi. O Amr b. Dînâr’dan, o da Tâvûs’tan rivayet etti. Bize Ayrıca Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb’dan rivayet etti; dedi ki: Tâvûs’tan işittim; Resûlullah’tan anlatıyordu, şöyle diyordu:

Resûlullah (sas) altından bir yüzük edindi. Bir gün insanlara hitap ederken yüzüğe baktı ve “*Bir ona bakıyorum, bir de size.*” dedi. Sonra parmağından çıkarıp attı ve “*Onu asla bir daha takmayacağım.*” dedi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys ve Hâlid b. Mahled haber verdiler; dediler ki: Bize Süleyman b. Bilâl anlattı. O Ca’fer b. Muhammed’ten, o babasından, o da Resûlullah’tan (sas) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sol parmağına altından bir yüzük takıyordu. İnsanların yanına çıktı. İnsanlar ona bakıyorlardı. Sağ elini yüzük parmağının üzerine koydu. Sonra ailesine döndü ve o yüzüğü attı.

Bize Haccâc b. Muhammed haber verdi; dedi ki: Bize Şu’be haber verdi. O Katâde’den, o en-Nadr b. Enes’ten, o Beşîr b. Nehîk’ten, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) altın yüzüğü yasakladı.

• Resûlullah’ın (sas) Gümüş Yüzüğü

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdiler; dediler ki: Bize Sa’îd b. Ebû Arûbe haber verdi. O Katâde’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti. Bize ayrıca Yezîd b.

Hârûn ve Hâşim b. el-Kâsım haber verdiler; dediler ki: Bize Şu'be haber verdi. O Katâde'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Kayser'e veya Rum'a bir mektup yazdı, ancak mektubu mühürlemedi. Kendisine, "Eğer mühürlü değilse mektubun okunmaz." denildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) gümüşten bir yüzük yaptırdı ve üzerine "Muhammedün Resûlullah" cümlesini işledi. Enes, "Sanki ben Resûlullah'ın elindeki yüzüğün beyazına bakıyor gibiyim." dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn, Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve ve Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. Bize ayrıca Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki: Bize Sâbit haber verdi. Birbirlerine ilave ettiler. Dedi ki:

Enes b. Mâlik'e, "Resûlullah (sas) yüzük edindi mi?" diye soruldu. Enes, "Evet! Resûlullah (sas) son yatsı namazını gece yarısına yakın bir zamana tehir etti. Namaz kıldıktan sonra yüzünü bize çevirdi ve 'İnsanlar namaz kılıp yattılar. Siz ise hala intizar ettiğiniz namazdasınız.' dedi." Enes sol elini kaldırdı ve "Şimdi onun elindeki yüzüğünün parlaklığına bakıyor gibiyim." dedi.

Bize Amr b. Âsım el-Kilâbî haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Ebân b. Ebû Ayyâş'tan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) tümü gümüş olan bir yüzük yaptırdı ve "Sizden hiç kimse bu yüzüğün aynısını yaptırmasın." dedi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Humeyd et-Tavîl haber verdi. O Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzüğünün hepsi gümüşlendi. Kaşı da gümüşlendi. Ben Humeyd'e, "Resûlullah'ın yüzüğünün kaşı nasıldı?" diye sordum. Bana, "Nasıl olduğu bilinmezdi." diye haber verdi.

Bize Abdullah b. Vehb el-Basrî ve Osman b. Ömer haber verdiler; dediler ki: Bize Yunus b. Yezîd haber verdi. O ez-Zührî'den rivayet etti; dedi ki: Bana Enes b. Mâlik anlattı; dedi ki:

“Resûlullah (sas) gümüş sikkeden bir yüzük edindi; kaşı Habeş usulü idi.” Osman b. Ömer hadisinde, “Yazısı “Muhammedün Resûlullah” şeklindeydi.” dedi.

Bize Süleyman b. Dâvûd el-Hâşimî ve Musa b. Dâvûd ed-Dabbî haber verdiler; dediler ki: Bize İbrahim b. Sa'd haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o da Enes'ten rivayet etti:

Enes Resûlullah'ın (sas) elinde sadece bir gün gümüş sikkeden bir yüzük gördüğünü söyledi. İnsanlar da sikkeden yüzükler yapıp taktılar. Bunun üzerine Resûlullah (sas) kendi yüzüğünü attı; insanlar da attılar.

Bize Abdullah b. Nümeyr haber verdi. O Ubeydullah b. Ömer'den, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gümüş sikkeden bir yüzük yaptırdı; elindeydi. Ondan sonra Ebû Bekir'in elindeydi. Ondan sonra Ömer'in elindeydi. Ondan sonra da Osman'ın elindeydi; ta ki Erîs kuyusuna düşünceye kadar. Yazısı: “Muhammedün Resûlullah” şeklindeydi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İbn Uyeyne haber verdi. O Eyyûb b. Musa'dan, o Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gümüşten bir yüzük yaptırdı; üzerinde, “Muhammedün Resûlullah” yazılıydı. Kaşı, avuç içine doğruydı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Câbir'den, o Muhammed b. Ali ve Atâ'dan rivayet etti; dediler ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzüğü gümüşlendi. Yazısı da “Muhammedün Resûlullah” idi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzüğü gümüştü ve üzerinde “Muhammedün Resûlullah” yazılıydı.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Üveys haber verdi; dedi ki: Bana Ca'fer b. Muhammed anlattı. O babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) altın yüzüğü attı sonra gümüş sikkeden bir yüzük yaptırdı ve onu sol eline taktı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o İsa b. Ebû Azze'den, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzüğü gümüşlendi.

• Resûlullah'ın (sas) Üzerinde Gümüş Bulunan Demir Yüzüğü

Bize Cerîr b. Abdülhamîd er-Râzî haber verdi. O Muğîre'den, o Ferkad'tan, o da İbrahim'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) gümüşle kaplı demirden bir yüzüğü vardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Muhammed b. Râşid haber verdi. O Mekhûl'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yüzüğü, üzerinde gümüş bulunan demirdendi; ancak kaşı açıktı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. Sa'îd haber verdi; dedi ki:

Hâlid b. Sa'îd Resûlullah'ın (sas) yanına geldi ve elinde, kendisine ait bir yüzük vardı. Resûlullah (sas) ona, “Bu yüzük nedir?” dedi. Hâlid: “Yaptırdığım bir yüzüktür.” dedi. Resûlullah (sas), “Onu bana at.” dedi. Hâlid yüzüğü Resûlullah'a attı. Bir de baktı ki, üzerinde gümüş işlenmiş demirden bir yüzüktür. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “Onun yazısı

nedir?” dedi. Hâlid, ‘Muhammedün Resûlullah’tır.’ dedi. Dedi ki: “Resûlullah (sas) o yüzüğü aldı ve onu taktı. Elinde olan yüzük de o idi.”

Bize Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî el-Mekkî haber verdi; dedi ki: Bize Amr b. Yahya b. Sa’îd el-Kureşî haber verdi. O dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Amr b. Sa’îd b. el-Âs, *Habeşistan*’dan geldiğinde Resûlullah’ın (sas) yanına girdi. Resûlullah (sas), “*Ey Amr! Bu elindeki nedir?*” dedi. Amr, “*Ey Allah’ın Resûlü! Bu bir halkadır/yüzüktür*” dedi. Resûlullah (sas), “*Yazısı nedir?*” dedi. Amr, “*Muhammedün Resûlullah’tır*” dedi. [Dedi ki:] Bunun üzerine Resûlullah (sas) yüzüğü aldı ve parmağına taktı. Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar da onun elindeydi. Sonra vefat edinceye kadar Ebû Bekir’in elinde kaldı. Ondan sonra, vefat edinceye kadar Ömer’in elinde kaldı. Daha sonra Osman onu taktı. Bir ara *Medine* halkına “*Erîs*” adında bir kuyu kazarken Osman kuyunun kenarında oturmuş ve kazılmasını emrediyordu. Tam o sırada yüzük kuyuya düştü. Osman sık sık yüzüğü parmağından çıkarıp sonra yine takan birisiydi. Onu aradılar fakat bulamadılar.

• **Resûlullah’ın (sas) Yüzüğündeki (Mühründeki) Yazı**

Bize Abdullah b. İdris el-Evdî haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm haber verdi. O İbn Sîrîn’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) yüzüğünde “*Bismillah, Muhammedün Resûlullah*” yazılıydı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana Babam anlattı; dedi ki: Bana Sümâme anlattı; dedi ki: Bize Enes b. Mâlik haber verdi; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) mühründe üç satır halinde “*Muhammedün Resûlullah*” yazılıydı. “*Muhammed*” bir satırda, “*Resûl*” bir satırda, “*Allah*” da bir satırdaydı.

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O Abdülazîz b. Suheyb’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) bir yüzük yaptırdı ve “Biz bir mühür yaptırđık. Üzerine de bir yazı yazdık. Kimse onun üzerine bir yazı yazmasın.” dedi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî ve Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdiler; dediler ki: Bize İbn Cüreyc anlattı; dedi ki: Bana el-Hasan b. Müslim haber verdi. O Tâvûs’tan rivayet etti; dedi ki:

Kureyş, Peygamber’e (sas) şöyle dedi: “Buralarda insanlar -Acemleri kasteder gibiydiler- yanlarında mühürsüz bir mektup kabul etmiyorlar.” Peygamber’i (sas) bir mühür yapmaya teşvik eden bu sözdü. Resûlullah (sas) mührü, “Muhammedün Resûlullah” yazdı ve “Kimse benim mührümün üzerine bir şey yazmasın.” dedi.

Bize ed-Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım eş-Şeybânî haber verdi. O Sa’îd b. Ebû Arûbe’den, o Katâde’den, o da Enes’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) mühründeki yazı “Muhammedün Resûlullah” idi.

Bize Şebâbe b. Sevvâr haber verdi. O el-Mübârek’ten, o da el-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “Ben bir mühür edindim. Kimse onun gibisini yapmasın.” dedi. Dedi ki: “O’nun yazısı, ‘Muhammedün Resûlullah’ şeklindeydi.”

Bize İsmail b. İbrahim el-Esedî haber verdi. O el-Haccâc b. Ebû Osman’dan rivayet etti; dedi ki:

el-Hasan’a, “Üzerinde Allah’ın isimlerinden birinin yazılı olduğu bir yüzükle tuvalete girmenin hükmü nedir?” diye soruldu. el-Hasan, “Resûlullah’ın yüzüğünde Allah’ın kitabından bir ayet yok muydu; Yani ‘Muhammedün Resûlullah’ yazılı değil miydi?” dedi.

Bize Cerîr b. Abdülhamîd er-Râzî haber verdi. O Mansûr’dan, o İbrahim’den rivayet etti. Bize ayrıca el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bana Şerîk haber verdi. O Mansûr’dan, o İbrahim ve Sâlim b. Ebû’l-Ca’d’dan rivayet etti. Bize ayrıca Yezîd b. Hârûn haber verdi;

dedi ki: Bize Süfyân b. Sa'îd haber verdi. O Mansûr'dan, o da İbrahim'den rivayet etti; dediler ki:

Allah Resûlü'nün (sas) mührünün yazısı “*Muhammedün Resûlullah*” idi.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Eyyûb'den, o da Muhammed'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) mührünün yazısı, “*Muhammedun Resûlullah*” idi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Halde haber verdi; dedi ki:

Ben Ebü'l-Âliye'ye: “Allah Resûlü'nün (sas) mühründeki yazı neydi?” diye sordum. Ebü'l-Âliye, “Allah doğru söyledi; Ondan sonra hak olan budur: ‘*Muhammedün Resûlullah*’ dedi.”

Bize Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. O Üsâme b. Zeyd'ten rivayet etti; dedi ki: Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman kendisine anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas), Mu'âz b. Cebel'i Yemen'e göndermişti. Döndüğünde elinde gümüş sikkeden bir yüzük vardı. Üzerinde, “*Muhammedün Resûlullah*” yazılıydı. Resûlullah (sas), “*Bu yüzük nedir?*” dedi. Mu'âz, “Ya Resûlullah! İnsanlara mektup gönderiyordum. Mektuptan bazı şeylerin çıkarılmasından ya da ilave edilmesinden endişe ettim. Bu yüzden bir yüzük (mühür) yaptırđım. Mektubu onunla mühürlüyordum.” dedi. Resûlullah (sas), “*Onun yazısı nedir?*” diye sordu. Mu'âz, “*Muhammedün Resûlullah*” dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Mu'âz'ın her şeyi, hatta yüzüğü bile iman etmiştir.*” dedi. Sonra yüzüğü aldı ve parmağına taktı.

• Resûlullah'ın (sas) Mührünün (Yüzüğünün) Akibeti

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize Babam haber verdi; dedi ki: Bana Sümâme b. Abdullah anlattı; dedi ki: Bize Enes b. Mâlik anlattı; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) mühürü (yüzüğü), vefatına kadar elindeydi. Sonra Ebû Bekir ve Ömer, vefat edinceye kadar ellerindeydi. Sonra altı sene Osman'ın elinde kaldı. Son altı yılda, biz *Erîs* kuyusunun başında onunla birlikteydik. Osman Resûlullah'ın (sas) yüzüğünü parmağında hareket ettiriyordu. Birden yüzük kuyuya düştü. Üç gün Osman ile birlikte yüzüğü aradık; ancak bulamadık.

Bize Abdullah b. Musa haber verdi. O İsrâîl'den, o Câbir b. Adî'den, o da Ali b. Hüseyin'den rivayet etti; dedi ki:

Allah Resûlü'nün (sas) yüzüğü Ebû Bekir ve Ömer'deydi. Osman alınca elinden düştü ve kayboldu. Ali (r) ise, yazısı aynı olan bir yüzük yaptırdı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Abdurrahman haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Sîrîn haber verdi; dedi ki:

Resûlullah'ın yüzüğü Osman'ın elinden düştü. Arandı, fakat bulunamadı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve İshâk b. Süleyman Ebû Yahya er-Râzî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülazîz b. Ebû Revvâd haber verdi. O Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yüzüğünün kaşını avuç içine çevirirdi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi; dedi ki:

İbn Ebû Râfi'in yüzüğü sağ eline koyduğunu gördüm. Bunu kendisine sordum. Kendisi, Abdullah b. Ca'fer'in yüzüğü sağ eline koyduğunu gördüğünü anlattı. Abdullah b. Ca'fer, "Resûlullah (sas) yüzüğü sağ eline takardı." dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İshâk b. İbrahim b. Ebû Mansûr haber verdi. O Rubeyh b. Abdurrahman b. Ebû Sa'îd'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti. Bize ayrıca Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah

b. Ebû Sebre haber verdi. O Abdülmelik b. Müslim'den, o da Ya'lâ b. Şeddâd'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yüzüğünü sol eline takardı.

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Velîd el-Ezrakî haber verdi; dedi ki: Bize Attâf b. Hâlid haber verdi. O Abdüla'lâ b. Abdullah b. Ebû Ferve'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) vefat edinceye kadar yüzük takmadı. Ebû Bekir, Ömer ve Osman da vefat edinceye kadar yüzük takmadılar.” Sonra Resûlullah'ın (sas) ashâbından üç kişiyi daha saydı.

• Resûlullah'ın (sas) Nalınları (Terlikleri)

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Katâde'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) terliğinin iki bağı vardı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den rivayet etti; dedi ki:

Muhammed b. Ali, Resûlullah'ın (sas) nalınını çıkardı; bana gösterdi. Ökçeli ve Hadramevt terliği türündendi; yani ucu sivriydi ve iki bağı vardı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o da Abdullah b. el-Hâris'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) terliğinin iki bağı vardı. Düğümdeki tasmaı iki taneydi.

Bize Affân b. Müslim ve Ömer b. Âsım haber verdiler; dediler ki: Bize Hemmâm haber verdi. O Katâde'den, o da Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

“Peygamber'in (sas) terliğinin iki bağı vardı.” Affân, hadisinde dedi ki: “Terliği işlenmiş deridendi; yani üzerinde kıl yoktu.”

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Hişâm b. Urve'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) nalınlarını gördüm; ortası ince, ökçeli, sivri uçlu ve iki bağı vardı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize İsa b. Tahmân haber verdi; dedi ki:

Ben Enes'in yanındaydım. Emretti; iki bağı olan bir nalın çıkarıldı. Sâbit el-Bünânî'den işittim; şöyle diyordu: “Bu, Allah Elçisi'nin (sas) nalınıdır.”

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Şu'be haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ'dan, o da Abdullah b. el-Hâris el-Ensârî'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) terlikleri bağlı idi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi; dedi ki:

Nalınlarımı alıp onlara tasma taktırmak için Mekke'ye gittim. [Dedi ki: Sanıyorum hicretin 100. ya da 110. yılıydı. Onlara tasma taktırmak için bir ayakkabıcıya gittim; ayakkabıcı, “Bağları var” dedi. Ben kendisine, “Onlara tasma tak.” dedim. Ayakkabıcı, “Resûlullah'ın (sas) nalınlarında gördüğüm gibi mi?” dedi. Ben, “Onları nerede gördün?” dedim. Ayakkabıcı, “Fâtıma bt. Ubeydullah b. Abbâs'ın yanında gördüm.” dedi. Ben, “Onlara öyle tasma tak.” dedim. [Dedi ki:] Ayakkabıcı onlara tasma taktı. Kulaklarını sağa çevirdi.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Süleym b. Ahdar haber verdi; dedi ki: Bize İbn Avn haber verdi; dedi ki:

Mekke'de bir ayakkabıcıya gittim ve kendisine, “Nalınlarıma tasma tak.” dedim. Ayakkabıcı, “Eğer istersen sağa doğru takarım; tıpkı Resûlullah'ın (sas) nalınlarında gördüğüm gibi.” dedi. Ben kendisine, “Onları nerede gördün?” dedim. Ayakkabıcı, “Onları Fâtıma bt. Ubeydullah b. Abbâs'ın yanında gördüm.” dedi. Ona, “Tamam, onları Resûlullah'ın (sas)

nalınlarında gördüğün gibi yap.” dedim. Onlara tasma taktı; ikisi de sağa doğruydı.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler. Onlar Süfyân’dan rivayet ettiler. Bize ayrıca Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. Hepsi de es-Süddî’den rivayet ettiler. es-Süddî dedi ki: Bize Amr b. Hureys’ten işitenler haber verdiler:

Amr, nalınlarıyla namaz kılmayan bazı insanları görünce şöyle dedi: “Ben Resûlullah’ı (sas), dikilmiş iki nalınla namaz kıldığını gördüm.”

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mis’ar haber verdi. O Ziyâd b. Feyyâd’tan, o da bir adamdan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) dikilmiş iki nalınla namaz kılıyordu.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Hâlid el-Hazzâ’dan, o Yezîd b. eş-Şihhîr’den, o da Mutarrîf b. eş-Şihhîr’den rivayet etti; dedi ki: Bana Bir A’râbî haber verdi; dedi ki:

Sizin peygamberinizin (sas) nalınını dikilmiş olarak gördüm.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O da Sa’îd b. Yezîd’ten rivayet etti. Bize ayrıca Hişâm b. Abdûlmelik et-Tayâlisî haber verdi. O Ebû Avâne’den, o da Ebû Mesleme’den, yani Sa’îd b. Yezîd’ten rivayet etti; dedi ki:

Enes b. Mâlik’e, “Resûlullah (sas) nalınlarıyla namaz kılar mıydı?” diye sordum. Enes, “Evet!” dedi.

Bize Muhammed b. Mu’âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize Mücemmi b. Ya’kûb b. Mücemmi el-Ensârî haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. İsmail b. Mücemmi haber verdi; dedi ki:

Abdullah b. Ebû Habîbe'ye, "Resûlullah'ı (sas) nasıl gördün?" diye sordular. Dedi ki: "Resûlullah'ı (sas) nalınlarıyla Kubâ mescidinde gördüm."

Bize Abdülvehhâb b. Atâ haber verdi; dedi ki: Bize Hüseyin el-Mu'allim haber verdi. O Amr b. Şu'ayb'dan, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ı (sas) hem yalın ayak, hem de nalınla namaz kılarken gördüm. Hem sağına, hem soluna dönerdi. Seferde bazen oruç tutar, bazen de tutmazdı. Ayakta da, oturarak da su içerdi.

Bize Sa'îd b. Muhammed es-Sekafî haber verdi. O el-Ahvas b. Hakîm'den, o da Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) hem yalın ayak hem de nalınla, hem ayakta hem de oturarak namaz kılardı. Hem sağına, hem de soluna dönerdi.

Bize Hişâm b. el-Velîd et-Tayâlisî haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme haber verdi. O Ebû Ne'âme es-Sa'dî'den, o Ebû Nadra'dan, o da Ebû Sa'îd'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) namaz kılacağı zaman nalınlarını soluna koydu. Bunun üzerine insanlar da nalınlarını çıkardılar. Resûlullah (sas) namazı bitirince, "Neden nalınlarınızı çıkardınız?" diye sordu. İnsanlar, "Sizin çıkardığınızı gördük, biz de çıkardık ya Resûlullah!" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Cibrîl bana, nalınlarımda kir olduğunu söyledi. Kim ki, nalınında kir ya da pislik görürse önce silsin, sonra onlarla namaz kılsın." dedi.

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Müemmil haber verdi. O da Muhammed b. Abbâd b. Ca'fer'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ekser namazlarını nalınlarıyla kılardı. [Dedi ki:] Cibrîl geldi, kendisine, "Onlarda bir şey var." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) nalınlarını çıkardı. İnsanlar da çıkardılar. Resûlullah (sas) namazı bitirince onlara, "Nalınlarınızı niye çıkardınız?" dedi. Onlar, "Sizin

çıkardığınızı gördük, biz de çıkardık ya Resûlullah!” dediler. Resûlullah (sas), “*Cibrîl nâlinarımda bir şey olduğunu bana haber verdi.*” dedi.

Bize Ubeyde b. Humeyd et-Teymî haber verdi. O Mansûr’dan, o da İbrahim’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) nâlinlarını namazda çıkardı. İnsanlar onun çıkardığını görünce onlar da çıkardılar. [Dedi ki:] Resûlullah (sas), onların da çıkardıklarını görünce o nâlinlarını giydi. Daha sonra (namazda) nâlinlarını çıkardığı görülmedi.

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi. O Abdullah b. el-Mübârek’ten rivayet etti; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O da Ebü’n-Nadr’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) nâlinlarının bağları koptu; onları ipekten bir ipe bağladı ve onlara bakadurdu. Namazı bitirince de insanlara, “*Bu ipi çıkarın ve öncekini onun yerine koyun.*” dedi. Kendisine, “Neden ya Resûlullah?” denildi. Resûlullah (sas), “*Namaz kılarken onlara bakıyordum.*” dedi.

Bize Süleyman b. Harb ve Affân b. Müslim haber verdiler; dediler ki: Bize Şu’be haber verdi; dedi ki: Bana el-Eş’as b. Süleym haber verdi; dedi ki: Babamdan işittim; Mesrûk’tan anlatıyordu. O da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) abdest almada, (saçını ve sakalını) taramada ve ayakkabılarını giymede, hâsılı her işinde sağdan başlamayı severdi.

Affân hadisinde dedi ki: Daha sonra Kûfe’de ona (Şu’be’ye) sordum. “Yapabildiği kadar sağdan başlardı” dedi.

Bize Ubeydullah b. Musa el-Absî haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Abdullah b. İsa’dan, o Muhammed b. Sa’îd b. Abdullah b. Atâ’dan, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) ayakta da oturarak da ayakkabılarını giyerdi. Ayakta da oturarak da su içerdi. (Biatı) sağından da, solundan da kabul ederdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm b. Sa'd haber verdi. O Zeyd b. Eslem'den, o da Ubeyd b. Cüreyc'ten rivayet etti; dedi ki:

Ben İbn Ömer'e, "Ey Ebû Abdurrahman! Bakıyorum bu işlenmiş deriden yapılan nalınları seviyorsun." dedim. İbn Ömer, "Ben Resûlullah'ın (sas) bunları giydiğini ve onlarla abdest aldığını gördüm." dedi.

Bize Hâşim b. el-Kâsım haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Amr haber verdi. O Abdullah b. Sa'îd el-Makburî'den, o da Ubeyd b. Cüreyc'ten rivayet etti; dedi ki: Babam anlatırken ondan işittim; şöyle dedi:

İbn Ömer'e gittim ve kendisine, "Görüyorum ki, sen ancak işlenmiş deriden nalın giyiyorsun!" dedim. İbn Ömer, "Resûlullah'ın (sas) böyle yaptığını gördüm." dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Yunus b. Ebû İshâk haber verdi; dedi ki: Bize el-Minhâl b. Amr haber verdi; dedi ki:

Enes, Resûlullah'ın nalınlarının ve su tulumunun sahibiydi.

• Resûlullah'ın (sas) Mesleri

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Delhem b. Sâlih haber verdi; dedi ki: Bana bir adam anlattı. O Abdullah b. Büreyde'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Habeş meliki Resûlullah'a (sas) bir çift sade mes hediye etmişti. Resûlullah (sas) onların üzerine meshetti.

Bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdi. O Delhem b. Sâlih'ten, o Huceyr b. Abdullah'tan, o İbn Büreyde'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Necâşî, Resûlullah'a (sas) bir çift sade ve siyah mes hediye etmişti. Resûlullah (sas) onları giydi ve üzerine meshetti.

• Resûlullah'ın (sas) Misvakı

Bize Affân b. Müslim veya başka biri haber verdi. O Hemmâm b. Yahya'dan, o Ali b. Zeyd'ten rivayet etti; dedi ki: Bize Ümmü Muhammed anlattı. O da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) gece veya gündüz uyuyup sonra kalktığında mutlaka abdest almadan önce ağzını misvaklardı.

Bize Musa b. Mes'ûd Ebû Huzeyfe en-Nehdî el-Basrî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi. O da Şeddâd b. Abdullah'tan, rivayet etti; dedi ki:

Misvak, Resûlullah'ın (sas) diş etlerini tahriş etmişti.

Bize Sa'îd b. Mansûr haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Hurre haber verdi; O el-Hasan'dan, o Sa'd b. Hişâm'dan, o da Âişe'den (r) rivayet etti; dedi ki:

Akşam Resûlullah (sas) için misvak hazırlanırdı. Geceleyin kalktığında önce ağzını misvaklar, abdest alır, hafifçe iki rekât namaz kılar, sonra sekiz rekât kılar, ardından tek bir rekât kılardı.

Bize Ârim b. el-Fadl haber verdi; dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd haber verdi. O Gaylân b. Cerîr'den, o babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas), elinde bir misvak ile ağzını misvakladığını gördüm. Misvaklarken de, kusuyormuş gibi “aa... aa...” sesini çıkarıyordu.

Bize el-Haccâc b. Nusayr haber verdi; dedi ki: Bize el-Hüsâm b. Misak haber verdi. O Katâde'den, o da İkrime'den rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) oruçlu iken bir hurma çubuğu ile ağzını misvakladı.” Katâde'ye, “Bazı insanlar oruçlu iken misvaklamayı mekruh görüyorlar?” denildi. Katâde, “Vallahi, Resûlullah (sas) oruçlu iken bir hurma çubuğu ile ağzını misvakladı.” dedi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Sevr'den, o Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) misvak ile birlikte yolculuğa çıkardı.

• **Resûlullah'ın (sas) Tarağı, Sürmedanlığı, Aynası ve Bardağı**

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O da İbn Cüreyc'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) fildişinden bir tarağı vardı; (saçını, sakalını) onunla tarıyordu.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Sevr'den, o Hâlid b. Ma'dân'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) yolculuğa çıktığında yanında tarağı, aynası, yağı, misvakı ve sürmesi olurdu.

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân haber verdi. O Rebî b. Subayh'tan, o Yezîd er-Rekâşî'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) saçını çokça yağlar, sakalını da su ile ıslatır ve tarardı.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Abbâd b. Mansûr haber verdi. O İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir sürmedanlığı vardı. Yatarken her gözüne üç kere sürme çekerdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn ve Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî haber verdiler; dediler ki: Bize Abdülhamîd b. Ca'fer haber verdi. O da İmrân b. Ebû Enes'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) sağ gözüne üç kere, sol gözüne iki kere sürme çekerdi.

Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus ve Musa b. Dâvûd haber verdiler; dediler ki: Bize Hibbân haber verdi. O Muhammed b. Ubeydullah b. Ebû Râfi'den, o babasından, o da dedesinden rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) oruçlu olduğu halde, sürme taşı ile (antimuvan) gözlerine sürme çekerekdi.

Bize Yahya b. Abbâd haber verdi; dedi ki: Bize el-Mes'ûdî ve Süreyc b. en-Nu'mân haber verdiler; dediler ki: Bize Ebû Avâne haber verdi. Bunların hepsi Abdullah b. Ömer b. Huseym el-Mekkî'den, o Sa'îd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

“Gözlerinize sürme taşı çekmenizi tavsiye ediyorum. Çünkü o hem görmeyi artırır, hem de kirpiklerin gür olmasını sağlar.” Süreyc hadisinde, “Çünkü gözlerinizi kara gösteren en hayırlı şeydir.” ilavesini yaptı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mendel haber verdi. O Muhammed b. İshâk'tan, o ez-Zührî'den, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den rivayet etti; dedi ki:

(Mısır hükümdarı) Mukavkıs Resûlullah'a (sas) bir cam kab hediye etmişti; Resûlullah (sas) onunla su içerdi.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Mendel anlattı. O İbn Cüreyc'ten, o da Atâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bir cam kasesi vardı; onunla su içerdi.

Bize el-Fadl b. Dükeyn haber verdi; dedi ki: Bize Şerîk haber verdi. O Humeyd'ten rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah'ın (sas) kasesini Enes'in yanında gördüm; içinde gümüş vardı.” ya da “gümüşle sırlanmıştı.”

Bize Musa b. Dâvûd haber verdi; dedi ki: Bize İbn Lehî'a haber verdi. O Ebü'n-Nadr'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) bakırdan bir yıkanma teknesi (küveti) olduğu bana anlatıldı.

• Resûlullah'ın (sas) Kılıçları

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O da Abdülhamîd b. Süheyl'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Medine'ye geldiğinde yanında Ebû Kusem'e ait bir kılıç vardı. Yani Kusem'in babası Me'sûr'a ait.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû'z-Zinâd haber verdi. O babasından, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), Zülfikâr adlı kılıcını Bedir günü ganimet almıştı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah haber verdi. O ez-Zührî'den, o da İbnü'l-Müseyyeb'den aynısını rivayet etti; dedi ki: Resûlullah (sas) Zülfikâr ismini (o gün) kararlaştırdı.

Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Ali b. Hüseyin, bize Resûlullah'ın kılıcını çıkardı; baktık ki kabzası, içinde saklanan kabı ve zinciri gümüştedir. Ayrıca çok incelendiğini gördük. O kılıç Münebbih b. el-Haccâc es-Sehmî'ye ait olup Bedir'de Resûlullah'ın (sas) eline geçmişti.

Bize Muhammed b. Mu'âviye en-Nîsâbûrî haber verdi; dedi ki: Bize İbn Ebû'z-Zinâd haber verdi. O babasından, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Bedir günü ganimet olarak kendisine bir kılıç aldı. Ona “Zülfikâr” denilirdi. Uhud günü hakkında rüya gördüğü kılıç o idi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi. O Alkame b. Ebû Alkame'den rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre (Allahu a'lem) Resûlullah'ın (sas) kılıcının ismi “Zülfikâr”, sancağının ismi de “el-Ukâb” idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Mervân b. Ebû Sa'îd b. el-Mu'allâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Benî Kaynûkâ silahlarından üç kılıç aldı. Birisi “Kala’î” idi (Kala, denilen yerin yapımıydı); birisine “Bettâr” (keskin kılıç) deniliyordu, birisine de “el-Hatf” deniliyordu. Daha sonraları Resûlullah’ın (sas) yanında “el-Mihzem” ve “Resûb” adlarında iki kılıç daha vardı. Onları *el-Fûls*’ten elde etmişti.

Bize Affân b. Müslim haber verdi; dedi ki: Bize Abdülvâhid b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Husayf haber verdi. O Mucâhid ve Ziyâd b. Ebû Meryem’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) kılıcı kama tarzında olup boynuzu vardı.

Bize Ubeydullah b. Musa haber verdi; dedi ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir’den, o da Âmir’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) kılıcı Zülfikâr’ın kını üzerinde şu yazıyı okudum: “Müminler akıllı olmalıdırlar. İslâm’da sahipsiz (müfrah) bir kimse kendi haline bırakılmaz. ^[224] Bir kâfire karşılık bir Müslüman öldürülmez.”

Bize Amr b. Âsım haber verdi; dedi ki: Bize Hemmâm ve Cerîr b. Hâzim haber verdi. Bize ayrıca Müslim b. İbrahim, Yunus b. Muhammed el-Müeddib ve el-Esved b. Âmir haber verdiler; dediler ki: Bize Cerîr b. Hâzim haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah’ın (sas) kılıcının kabzası gümüşlendi.” Amr b. Âsım hadisinde dedi ki: “Resûlullah’ın (sas) kılıcının kabı, kabzası ve ikisi arasındaki halkası gümüşlendi.”

Bize Müslim b. İbrahim ve Abdülvehhâb b. Atâ haber verdiler; dediler ki: Bize Hişâm ed-Destüvâî haber verdi; dedi ki: Bize Katâde haber verdi. O da Sa'îd b. Ebü'l-Hasan’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) kılıcının kabzası gümüşlendi.

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı; dedi ki: Bize Ca'fer b. Muhammed haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) kılıcının kabı, halkası ve kabzası gümüşlendi.

• **Resûlullah'ın (sas) Zırhı**

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Mervân b. Ebû Sa'îd b. el-Mu'allâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Benî Kaynûkâ silahlarından iki zırh elde etti. Birisine “es-Suğdiyye,”^[225] diğerine de “Fıdda”(Gümüş) denilirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Ömer haber verdi. O Ca'fer b. Mahmûd'tan, o da Muhammed b. Mesleme'den rivayet etti; dedi ki:

Uhud günü Resûlullah'ın (sas) üzerinde iki zırh gördüm. Birine “Zâtü'l-Füdûl”, diğerine “Fıdda” (Gümüş) denilirdi. Hayber gününde de üzerinde Zâtü'l-Füdûl ve es-Suğdiyye adında iki zırh gördüm.

Bize Ubeydullah b. Musa, el-Fadl b. Dükeyn ve Ahmed b. Abdullah b. Yunus haber verdiler; dediler ki: Bize İsrâîl haber verdi. O Câbir'den, o da Âmir'den rivayet etti; dedi ki:

Bize Ali b. Hüseyin Resûlullah'ın (sas) zırhını çıkardı; bir de baktık ki, Yemen'de yapılmış iki alemlî bir zırhtır. İki alemiyle asıldığında yere değmiyor, ancak salıverildiğinde yere değiyordu.

Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb haber verdi; dedi ki: Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi. Bize ayrıca Hâlid b. Hıdâş haber verdi; dedi ki: Bize Hâtem b. İsmail haber verdi. Bütün bunlar Ca'fer b. Muhammed'ten, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah'ın (sas) zırhının bir yerinde gümüşten iki halka vardı.” Abdullah “Memelerin üzerindeydi.” dedi. Hâlid ise “Göğsünün

üzerindeydi.” dedi. “Yine arkasında da gümüşten iki halka vardı.” Hâlid, Ca’fer’den rivayet ettiği hadisinde dedi ki: “Babam, ‘Onu giydim; yerde sürünüyordu.’ dedi.”

Bize Hâlid b. Mahled el-Becelî haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı; dedi ki: Bana Ca’fer b. Muhammed anlattı. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) arpaya karşılık, Benî Zufer kabilesinden Yahudi olan Ebü’ş-Şahm’ın yanında zırhını rehin bırakmıştı.

Bize Yezîd b. Hârûn ve Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân b. Sa’îd haber verdi. O el-A’mes’ten, o İbrahim’den, O el-Esved’ten, o da Âişe’den (r) rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) vefat ettiğinde zırhı rehin olarak duruyordu.” Yezîd hadisinde, “Arpadan otuz sâ’ karşılığında rehin bırakılmıştı.” dedi. Muhammed b. Abdullah el-Esedî hadisinde, “Altmış sâ’ karşılığında.” dedi.

Bize Yezîd b. Hârûn haber verdi; dedi ki: Bize Hişâm haber verdi. O İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan yukarıdaki hadisin benzerini rivayet etti.

Onlardan biri, “Çoluk çocuğunun rızıkına karşılık.” ilavesini yaptı.

Bize Haccâc b. Nusayr haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Behrâm haber verdi; dedi ki: Bize Şehr b. Havşeb haber verdi; dedi ki: Bana Esmâ bt. Yezîd anlattı; dedi ki:

Resûlullah (sas) vefat ettiği gün onun zırhı, bir yük arpa karşılığında bir Yahudi’nin yanında rehin bulunuyordu.

• Resûlullah’ın (sas) Kalkamı

Bize Attâb b. Ziyâd haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir haber verdi; dedi ki: Mekhûl’den işittim; şöyle diyordu:

Resûlullah'ın (sas) bir kalkanı vardı; üzerinde bir koç resmi bulunuyordu. Resûlullah (sas) bundan hoşlanmadı. Sabah oldu; Allah Teâlâ o resmi silmişti.

• Resûlullah'ın (sas) Mızrakları ve Yayları

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Mervân b. Ebû Sa'îd b. el-Mu'allâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Benî Kaynûkâ silahlarından üç mızrak ve üç yay almıştı. Bir yayın adı “er-Revhâ” idi. Bir yay da Şevhat ağacından yapılmış olup adı “el-Beydâ” (Beyaz) idi. Birisi de Neb ağacından yapılmış olup sarı olduğu için ona “es-Safrâ” denilirdi.”

• Resûlullah'ın (sas) Atları ve Hayvanları

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Yahya b. Sehl b. Ebû Hasme haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ilk kez aldığı at, Medine'de, Benî Fezâre kabilesine mensup bir adamdan on ukıyyeye satın aldığı at idi. Bedevîler ona “ed-Dırs” (zor ve kötü huylu) diyorlardı. Resûlullah (sas) ona “es-Sekb” (suyun akışı) ismini verdi. İlk kez Uhud gazasına onunla gitmişti. Müslümanlarda başka at yoktu. Bir de Ebû Bürde b. Niyâr'ın “Mulâvih” (çabuk susayan, etsiz ve sıska) adında bir atı vardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülhamîd b. Ca'fer haber verdi. O da Yezîd b. Ebû Habîb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) “es-Sekb” adında bir atı vardı.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o da Alkame b. Ebû Alkame'den rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre -Allahu A'lem- Resûlullah'ın (sas) atının adı “es-Sekb” idi. Alnı ve ayakları beyaz, sağ ayakları serbest (koşu için güçlü) idi.

Bize Süleyman b. Harb haber verdi; dedi ki: Bize Sa'îd b. Zeyd haber verdi. O ez-Zübeyr b. el-Hirrît, o Ebû Lebîd'den, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) “Sebha” adlı bir atla koşu yarışına girdi. At önde koşunca Resûlullah (sas) onun için çok heyecanlandı ve onu beğendi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize el-Hasan b. Umâre haber verdi. O el-Hakem'den, o Muksim'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) “el-Murteciz” adında bir atı vardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Muhammed b. Yahya b. Sehl b. Ebû Hasme'ye el-Murteciz'i sordum. Dedi ki:

el-Murteciz, Resûlullah'ın (sas) bir A'râbî'den (bedevîden) satın aldığı ve Huzeyme b. Sâbit'in kendisi için o alış-verişte şahitlik yaptığı at idi. O A'râbî Benî Mürre kabilesinden idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Übey b. Abbâs b. Sehl haber verdi. O babasından, o da dedesinden nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) benim yanımda Lizâz, ez-Zarib ve el-Lahîf adlarında üç atı vardı. Lizâr'ı, el-Mukavkıs kendisine hediye etmişti. Rebî'a b. Ebü'l-Berâ ise el-Lahîf'i ona hediye etmişti. Resûlullah (sas) da buna karşılık Benî Kilâb develerinden kendisine hisseler vermişti. ez-Zarib'e gelince, Ferve b. Umeyr el-Cüzâmî onu kendisine hediye etmişti. Temîm ed-Dârî de Resûlullah'a el-Verd adında bir at hediye etmişti. Resûlullah (sas), Allah yolunda cihat etmesi için Ömer'i (b. el-Hattâb) el-Verd'e bindirerek ona verdi. Sonra baktı ki, el-Verd satılıyor.

Bize Huceyn b. el-Müsennâ haber verdi; dedi ki: Bize el-Leys b. Sa'd haber verdi. O Hâlid b. Yezîd'ten, o Sa'îd b. Ebû Hilâl'den, o Ebû Abdullah Vâkîd'tan rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre Resûlullah (sas) kendisine ait bir atın yanına giderek onu gömleğinin (kamisinin) yeniyle silmiştir. Oradakiler, “Atı

gömleğinle mi siliyorsun ya Resûlullah?” dediler. Resûlullah (sas), “*Cibrîl atlar konusunda beni kınamıştır (uyarmıştır).*” dedi.

Bize Ali b. Yezîd es-Sadâî haber verdi. O Abdulküddûs’tan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan rivayet ederek dedi ki:

Resûlullah’a (sas) boz (beyaza çalan) bir katır hediye edildi. İslâm’daki ilk boz katır o idi. Resûlullah (sas) beni, zevcesi Ümmü Seleme’ye (r) gönderdi. Ona biraz yün biraz da lif getirdim. Sonra ben ve Resûlullah (sas) o katır için bir gem, bir de yular ördük. Sonra Resûlullah (sas) eve girdi ve ipekten bir aba çıkardı. Önce ikiye sonra da dörde katlayarak sırtına koydu. Sonra besmele çektikten sonra ona bindi; beni de arkasına aldı.

Bana Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. İbrahim haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) katırı “Düldül” İslâm’da ilk kez görülen bir katırdı. el-Mukavkıs onu kendisine hediye etmişti. Onunla birlikte “Ufeyr” adında bir merkeb de hediye etmişti. Katır, Mu’âviye zamanına kadar yaşadı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma’mer haber verdi. O da ez-Zührî’den rivayet etti; dedi ki:

Ferve b. Amr el-Cüzâmî, Düldül’ü Resûlullah’a hediye etmişti.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o da Alkame b. Ebû Alkame’den rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre -Vallahu A’lem- Resûlullah’ın (sas) katırının ismi “Düldül” idi. Düldül boz bir katırdı ve ölünceye kadar Yenbu’da idi.

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O da Zâmil b. Amr’dan rivayet etti; dedi ki:

Ferve b. Amr Resûlullah’a (sas) Fıdda adında bir katır hediye etmişti. Resûlullah (sas) onu ve merkebi Ya’fûr’u Ebû Bekir’e verdi. Ancak merkeb, Resûlullah’ın (sas) Veda Haccı dönüşünde öldü.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize Leys b. Sa'd haber verdi. O Yezîd b. Ebû Habîb'den, o Ebû'l-Hayr'dan, o Abdullah b. Züreyr el-Gâfıkî'den, o da Ali b. Ebû Tâlib'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'a (sas) bir katır hediye edilmişti. Biz kendisine, "Ey Allah'ın Resûlü! Biz de merkepleri atlarımızla çiftleştirsek, bizim de böyle katırlarımız olsa..." dedik. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "Bunu ancak bilmeyenler yapar." dedi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys el-Medenî haber verdi. O Süleyman b. Bilâl'den, o da Alkame b. Ebû Alkame'den rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre -Allahu A'lem- Resûlullah'ın (sas) merkebinin adı "Ya'fûr" idi.

Bize Ya'kûb b. İshâk el-Hadramî haber verdi; dedi ki: Yezîd b. Atâ el-Bezzâz bana anlattı; dedi ki: Bize Ebû İshâk haber verdi. O Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Mes'ûd'dan, o da babasından nakletti; dedi ki:

Peygamberler yün elbise giyerler, koyun sağırlar ve merkebe binerlerdi. Resûlullah'ın (sas) "Ufeyr" adında bir merkebi vardı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bi e Süfyân es-Sevrî haber verdi. O Ca'fer'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) katırına "eş-Şehbâ" ve merkebine de "Ya'fûr" denilirdi.

• Resûlullah'ın (sas) Develeri

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Musa b. Muhammed b. İbrahim et-Teymî haber verdi. O da babasından rivayet etti; dedi ki:

“el-Kasvâ” Benü’l-Harîs kabilesinin develerindendi. Ebû Bekir onu ve onunla birlikte başka bir deveyi 800 dirheme satın almıştı. Resûlullah (sas) el-Kasvâ’yı ondan 400 dirheme satın aldı. Ölünceye kadar Resûlullah’ın (sas) yanında kaldı. Resûlullah’ın (sas) hicret esnasında bindiği deve bu idi. Resûlullah (sas) Medine’ye teşrif ettiğinde dört yaşında idi. Kendisine el-Kasvâ, el-Ced’a ve el-Adbâ deniliyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Zi’b anlattı. O Yahya b. Ya’lâ’dan, o da İbnü’l-Müseyyeb’den nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) devesinin ismi el-Adbâ idi ve kulağının bir tarafında bir kesik vardı.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî ve Kabîsa b. Ukbe haber verdiler; dediler ki: Bize Süfyân anlattı. O Ca’fer’den, o da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) devesine el-Kasvâ denilirdi.

Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Üveys haber verdi. O Süleyman b. Bilâl’den, o da Alkame b. Ebû Alkame’den rivayet etti; dedi ki:

Bana gelen habere göre -Vallahu A’lem- Resûlullah’ın (sas) devesinin adı el-Kasvâ idi.

Bize Abdülvehhâb b. Atâ el-İclî haber verdi. O Humejd et-Tavîl’den, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) bir devesi vardı; ona el-Adbâ denilirdi. Hiçbir deve onu geçemezdi. [Dedi ki:] Bir bedevî, kendisine ait bir deve üzerinde geldi ve Resûlullah’ın devesiyle yarıştı. Bedevînin devesi el-Adbâ’yı geçti. Bu durum Müslümanların zoruna gitti ve “Allah, Allah... el-Adbâ yenildi.” dediler. [Dedi ki:] Bu durum Resûlullah’a (sas) ulaştı. Resûlullah (sas), “Allah’ın dünyadan bir şeyi yükselttiği zaman, bilahere onu aşağıya da indirmesi onun üzerine haktır.” dedi.

Bize Ma'n b. İsa haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O İbn Şihâb'dan, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) devesi el-Kasvâ, her yarışa sokulduğunda mutlaka öne geçerdi. Bir defasında geride kaldı, yenildi. Bu durum Müslümanlar üzerine bir tasaya sebep oldu. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Kuşkusuz insanlar bir şeyi yükselttikleri ya da yükseltmek istedikleri zaman Allah onu indirir.*” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Eymen b. Nâbil anlattı. O da Kudâme b. Abdullah'tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) Veda haccında kırmızı bir deve üzerinde cemerata taş atarken gördüm.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana es-Sevrî anlattı. O Seleme b. Nübayt'tan, o da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) Veda haccında, Arafat'ta kırmızı bir devenin üzerinde gördüm.

• Resûlullah'ın (sas) Süt Develeri

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mu'âviye b. Abdullah b. Ubeydullah b. Ebû Râfi anlattı; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) süt develeri vardı. İşte saldırganlar çölde o develere saldırmıştı. Bunlar, Resûlullah'ın (sas) ailesinin geçim kaynağı olan yirmi kadar deve idi. Her akşam (süt dolu) iki büyük kırba Resûlullah'a (sas) götürülürdü. Onların içlerinde sütü bol olan el-Hannâ, es-Semrâ, el-Arîs, es-Sa'diyye, el-Bağûm, el-Yesîre ve ed-Debbâ adlarında birkaç deve vardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hârûn b. Muhammed anlattı. O babasından, o da Ümmü Seleme'nin mevlası Nehbân'dan nakletti; dedi ki: Ümmü Seleme'den işittim; dedi ki:

“Bizim Resûlullah (sas) ile geçimimiz süt ileydi.” ya da “geçimimizin ekserisi...” dedi. “Resûlullah'ın (sas) çölde yaşayan süt develeri vardı. O

develeri eşlerine paylaştırmıştı. Benim payıma düşen deve el-Arîs idi. Biz ondan istediğimiz kadar süt alırdık. Âişe'nin payına düşen bol sütlü bir deve vardı; adı es-Semrâ idi. Ancak benim süt devem gibi değildi. Onların çobanı develeri *el-Cevâniyye* denilen bir meraya götürürdü. Akşam evlerimize gelirler, onların sütlerini sağardık. Onun (yani Resûlullah'ın) süt devesi bütün develerden ya da ekserisinden daha çok süt veriyordu.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ubeyde anlattı. O Ümmü Seleme'nin mevlası Sâbit'ten nakletti; dedi ki:

ed-Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbî, Bürde denilen bir süt devesini Resûlullah'a (sas) hediye etmişti. Ben bunun kadar güzel bir deve görmedim. Bol sütlü ve iki devenin sütü kadar süt verirdi. Akşamları bizim evlerimize gelir, Hind ve Esmâ (Resûlullah'ın iki kölesi) ona çobanlık yaparlardı. Bazen onu *Uhud*'ta, bazen de el-Cemmâ'da otlatırlardı. Sonra onu evlerimize getirir; (kölenin) elbisesi de, ağaçlardan düşen ya da sopayla düşürülen (yapraklarla) dolu olurdu. Sonra akşamdan sabaha kadar yemini yerd. Çoğu zaman Resûlullah'ın (sas) misafirleri için sağılırdı. Akşamları kana kana süt içerlerdi. Daha sonra arta kalan bize dağıtıldı. Onun sabahki sütü güzeldi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdüsselâm b. Cübeyr haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) yedi tane süt devesi vardı. Genelde *Zülcedr* ya da *el-Cemmâ* denilen yerlerde olurlardı. Onların sütleri bize getirilirdi. Onlardan birisine Mehre, birisine eş-Şakrâ, birisine de ed-Debbâ denilirdi. Mehre'yi, Sa'd b. Ubâde Benî Akîl'in develerinden getirmişti. Bol süt veren bir deve idi. Resûlullah (sas) eş-Şakrâ ve ed-Debbâ'yı *en-Nabt* çarşısında Benî Âmir'den satın almıştı. Ayrıca Bürde, es-Semrâ, el-Arîs, el-Yesîre ve el-Hannâ da sağılan ve her akşam sütleri Resûlullah'a (sas) gönderilen develerdendi. Resûlullah'ın (sas) kölesi Yesâr da o develerle birlikteydi; (develere saldıranlar) onu öldürdüler.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Bilâl anlattı. O Yahya b. Sa'îd'den, o da Sa'îd b. el-Müseyyeb'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) akşamlayıp da develerin sütleri gelmeyince, “Allah, bu gece Muhammed’in ailesini susuz bırakanları susuz bıraksın.” dedi.

• **Resûlullah’a (sas) Ödünç Verilen Süt Koyunları**

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Zekeriya b. Yahya anlattı. O da, Ukbe b. Gazvân’ın soyundan olan İbrahim b. Abdullah’tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) Acve, Zemzem, Sukyâ, Bereke, Verise, İtlâl ve İtrâf adlarında yedi tane ödünç koyunu vardı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû İshâk anlattı. O Abbâd b. Mansûr’dan, o İkrime’den, o da İbn Abbâs’tan nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) ödünç yedi keçisi vardı; onları Ümmü Eymen güdüyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülmelik b. Süleyman anlattı. O da Muhammed b. Abdullah b. el-Husayn’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) ödünç koyunları Uhud’ta otlatılır, ama her akşam Resûlullah’ın (sas) yaşadığı eve getirilirlerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Müslim b. Yesâr’dan, o Ümmü Seleme’nin cariyesi Vecîhe’den nakletti; dedi ki:

Ümmü Seleme’ye, “Hiç Resûlullah (sas) çöle (meraya) çıkar mıydı?” diye soruldu. Ümmü Seleme şöyle dedi: “Hayır Vallahi, bu konuda bir şey bilmiyorum. Bizim yedi keçimiz vardı; çoban onları bir kez el-Cemmâ’ya, bir kez de Uhud’a götürürdü. Bize Akşamları da onları getirirdi. Ayrıca Zülcedr’de Resûlullah’ın (sas) süt develeri vardı; geceleyin sütleri bize getirilirdi. Onlar çöldeydiler. Ancak sütleri bize geceleyin getirilirdi. Bizim en büyük geçimimiz koyunlardan ve develerden idi.”

Bize el-Esved b. Âmir ve el-Heysem b. Hârice haber verdiler; dediler ki: Bize Yahya b. Hamza haber verdi. O Zeyd b. Vâkıd ve en-Nu'mân'dan nakletti; dedi ki:

Mekhûl'a ölmüş hayvanların derileri hakkında soru soruldu. Mekhûl dedi ki: "Resûlullah'ın (sas) Kamer adında bir koyunu vardı. Bir gün kayboldu. Resûlullah (sas), 'Kamer'e ne oldu acaba?' dedi. Oradakiler, 'Kamer öldü ya Resûlullah!' dediler. Resûlullah (sas), 'Peki, onun derisine ne yaptınız?' dedi. Onlar, 'Ölü olarak mı?' dediler. Resûlullah (sas), 'O derinin tabaklanması onun temizlenmesidir.' dedi."

Ancak el-Heysem hadisinde "Nu'mân" ismini zikretmedi. O hadisinde dedi ki: "O Zeyd'ten, o da Mekhûl'dan nakletti."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Hâlid b. İlyâs haber verdi. O Sâlih b. Nebhân'dan, o babasından, o Ebû'l-Heysem b. et-Teyyihân'dan, o da Resûlullah'tan (sas) nakletti; Resûlullah (sas) dedi ki:

"Yanında bir koyun bulunan bir aile yoktur ki, evlerinde bereket bulunmasın."

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Hâlid b. İlyâs anlattı. O Ebû Sifâl'den, o Hâlid'ten, o da Resûlullah'tan (sas) rivayet etti; Resûlullah (sas) dedi ki:

Akşam yanlarında üç koyun bulunan bir aile yoktur ki, melekler evlerinde akşamlayıp sabaha kadar onlara Allah'tan rahmet istemesinler.

• Resûlullah'ın (sas) Hizmetçi ve Köleleri

Bize Muhammed b. Ömer el-Eslemî haber verdi; dedi ki: Bize Muhammed b. Nu'aym b. Abdullah b. el-Mücmir haber verdi. O da babasından nakletti; dedi ki: Ben Ebû Hüreyre'den işittim; şöyle diyordu:

"Ben her zaman, Hârise el-Eslemî'nin iki çocuğu olan Hind ve Esmâ'nın Resûlullah'a (sas) ait iki köle olduklarını düşündüm." Muhammed b. Ömer

dedi ki: “Onlar Resûlullah’a (sas) hizmet ediyorlar; onlar ve Enes b. Mâlik onun (Resûlullah’ın) kapısını hiç terk etmiyorlardı.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah’ın mevlası Fâyid haber verdi. O Abdullah b. Ali b. Ebû Râfi’den, o da ninesi Selmâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) hizmetçileri ben, Hudra, Redvâ ve Meymûne bt. Sa’d idi. Resûlullah (sas) hepsini özgürlüklerine kavuşturmuştu.

Bize Muhammed b. Abdullah el-Esedî haber verdi; dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî haber verdi. O Ca’fer b. Muhammed’ten, o babasından rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) cariyesi Hudra adında birisiydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Utbe b. Cebîre el-Eşhelî anlattı; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, Ebû Bekir b. Hazm’a mektup yazarak, “Resûlullah’ın (sas) kadın ya da erkek olan hizmetçilerinin isimlerini araştırmasını” istedi. Ebû Bekir b. Hazm, Ömer b. Abdülazîz’e şöyle yazdı:

Resûlullah’ın (sas) hizmetçilerinden biri Ümmü Eymen, ismi Bereke idi. Ümmü Eymen, Resûlullah’ın (sas) babasından kalma bir hizmetçi idi. Resûlullah (sas) ona varis oldu ve onu azat etti. Ubeyd el-Hazrecî Mekke’de onunla evlendi, Eymen adında bir oğlu oldu. Sonra Hadîce, Zeyd b. Hârise’ye satın almıştı. Hakîm b. Hizâm b. Huveylid, Zeyd’i Ukâz çarşısında 400 dirheme satın almıştı. Resûlullah (sas) Hadîce ile evlendikten sonra Zeyd b. Hârise’yi kendisine vermesini rica etti. Hadîce Zeyd’i Resûlullah’a (sas) hibe etti. Resûlullah (sas) Zeyd b. Hârise’yi ve eşi Bereke’yi azat etti. Bir de Mekke’nin çocuklarından olan Ebû Kebşe vardı. Resûlullah (sas) onu azat etti. Ayrıca Surat bölgesinin çocuklarından olan Enese vardı; Resûlullah (sas) onu da azat etti. Bir de Sâlih Şukrân adında bir kölesi vardı; Resûlullah (sas) onu da azat etti. Bir de Sefîne adında bir kölesi vardı; onu da azat etti. Bir de Sevbân adında bir kölesi vardı. Resûlullah (sas) onu Medine’de satın aldı. Sülalesi Yemen’deydi. Bir de siyahî olan Rebâh vardı; Resûlullah (sas) onu da azat etti. Bir de Benî Abd b. Sa’lebe gazvesinde Resûlullah’ın (sas) payına düşmüş olan Sudan asıllı

Yesâr vardı; onu da azat etti. Ayrıca Abbâs'ın (b. Abdülmuttalib) Ebû Râfi adında bir kölesi vardı; onu Resûlullah'a hibe etmişti. Abbâs Müslüman olunca Ebû Râfi onun Müslümanlığını Resûlullah'a (sas) müjdeledi. Resûlullah (sas) bu müjdeye çok sevindi ve onu azat etti. Onun ismi Eslem idi. Bir de Fedâle isminde Yemenli bir kölesi vardı; daha sonra Şâm'a yerleşti. Bir de Ebû Müveyhibe adında Müzeyne çocuklarından bir kölesi vardı; onu da azat etti. Ayrıca Sa'îd b. el-Âs'ın Râfi adında bir kölesi vardı. Sa'îd'in çocukları ona varis oldu. Çocuklarından bazıları İslâm dönemindeki paylarını azat ederken bazıları da ellerinde tuttular. Bunun üzerine Râfi, paylarını azat etmeyenlerin de paylarını azat etmeleri için Resûlullah'tan (sas) yardım istedi. Bu konuda onunla konuştu. Bunun üzerine onu Resûlullah'a (sas) hibe ettiler. Resûlullah (sas) onu da azat etti. Kendisi, "Ben Resûlullah'ın (sas) kölesiyim." derdi. Mid'am de Resûlullah'ın (sas) kölesiydi. Rifâ'a b. Zeyd el-Cüzâmî onu Resûlullah'a (sas) hibe etmişti. Mid'am Hismâ'da doğan kölelerdendi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Mâlik b. Enes haber verdi. O Sevr b. Zeyd ed-Deylemî'den, o Ebû'l-Gays'tan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti; dedi ki:

Rifâ'a b. Zeyd el-Cüzâmî Mid'am'ı Resûlullah'a (sas) hibe etmişti. Resûlullah (sas) ile Hayber'den sonra *Vadilkurâ*^[226] denilen yere yöneldi. Mid'am oraya inip bineğini *Vadilkurâ*'ya doğru sürerken bilinmeyen bir ok geldi ve onu öldürdü. Kendisi için, "Şehitlik mertebesi ona helal olsun." denildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), "*Hayır, nefsimi elinde bulundurana yemin ederim ki, Hayber gününde bizden aşırıldığı ihram (örtü) ateşte onun üzerinde yanacaktır.*" dedi.

Hadis başa döndü. Resûlullah'ın (sas) Kerkere adında bir kölesi daha vardı.

Bize Hâşim b. el-Kâsım el-Kinânî haber verdi; dedi ki: Bize İkrime b. Ammâr haber verdi; dedi ki: Bana İyâs b. Seleme b. el-Ekva anlattı. O da babasından rivayet ettiği bir hadiste şöyle dedi:

Resûlullah'ın (sas) "Rebâh" adında bir kölesi vardı. İbn Uyeyne b. Hısn Resûlullah'a saldırdığında o, Resûlullah'ın (sas) arkasındaydı.

• Resûlullah'ın (sas) Evleri ve Zevcelerinin Odaları

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. Zeyd el-Hüzelî haber verdi; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz, Resûlullah'ın (sas) eşlerinin evlerini yıkarken, evlerin kerpiçten yapıldığını gördüm. Evlerde çamurla sıvanmış hurma ağaçlarından yapılı odalar (hücreler) vardı. İçinde hücre bulunan dokuz ev saydım. Bunlar Âişe'nin (r) evi ile Resûlullah'ın (sas) kapısı arasındaki kısımda, oradan da Esmâ bt. Hasan b. Abdullah b. Ubeydullah b. el-Abbâs'ın evine kadar uzayıp gidiyordu. Ümmü Seleme'nin evini ve hücresinin kerpiçten olduğunu gördüm. Torununa sordum; dedi ki: "Resûlullah (sas) *Dûmetülcendel* gazvesine gittiği zaman, Ümmü Seleme hücresinin kerpiçten yaptı. Resûlullah (sas) geldiğinde, kerpiçlere baktı ve ilk olarak onun evine girdi. Resûlullah (sas), 'Bu bina nedir?' dedi. Ümmü Seleme, 'Ya Resûlullah! İnsanların bakışlarını engellemek istedim.' dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), 'Ey Ümmü Seleme! Müslümanların mallarının en kötü biçimde zayı olduğu şeyler binalardır.' dedi."

Muhammed b. Ömer dedi ki: Bu hadisi Mu'âz b. Muhammed el-Ensârî'ye anlattım; dedi ki:

İçinde İmrân b. Ebû Enes'in de yer aldığı bir mecliste Atâ el-Horâsânî'den işittim. Kendisi kabir ile minber arasında (Ravza'da) iken şöyle diyordu: "Resûlullah'ın (sas) zevcelerinin hücrelerine yetiştim; kapılarında siyah kıldan yapılmış çullar vardı. el-Velîd b. Abdûlmelik'in mektubu okunduğunda hazırdım. Mektupta, Resûlullah'ın (sas) zevcelerinin hücrelerinin de Mescid-i Nebvî'ye katılmasını emrediyordu. O günkü kadar ağlayan insanı birarada görmedim."

Atâ dedi ki: Sa'îd b. el-Müseyyeb'in şöyle dediğini iştim: "Vallahi o hücrelerin o halleriyle kalmalarını isterdim. *Medine* ehlinden yetişenler ve taşradan gelenler, Resûlullah'ın (sas) hayatında nelerle iktifa ettiğini görmüş olurlardı. Bu durum, mal çokluğuyla övünenleri zühde sevk ederdi."

Mu'âz dedi ki: Atâ el-Horâsânî konuşmasını bitirince İmrân b. Ebû Enes dedi ki: "O evlerden dört tanesi kerpiçten, hücreleri de hurma dallarından yapılmıştı. Beş tanesi de çamurla sıvanmış hurma dallarından yapılmıştı ve hücreleri yoktu. Kapılarında kıldan yapılmış çullar vardı. Örtüyü kaldırdığımda, (hücrelerin) büyüklüğünün ya da büyüklüğe en yakın olanın

bir zirâ eninde ve üç zirâ boyunda olduklarını gördüm. Bahsettiğim o günkü ağlamalara gelince; ben o gün kendimi, içinde Resûlullah'ın (sas) ashâbının çocuklarından bir grubun bulunduğu bir mecliste buldum. Seleme b. Abdurrahman b. Avf, Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneyf ve Hârice b. Zeyd b. Sâbit bunlardan bazılarıydı. Onlar, sakalları gözyaşlarıyla ıslanıncaya kadar ağladılar. O gün Ebû Ümâme, “Keşke bu evler yıkılmasaydı ve öylece bırakılsaydı. Ta ki insanlar az bina yapsalardı. Bir de, dünya hazinelerinin anahtarları elinde olduğu halde, Allah'ın, Resûlü için neyi layık gördüğünü gözleriyle görselerdi.” iyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi. O Abdullah b. Âmir el-Eslemî'den rivayet etti; dedi ki:

Ebû Bekir b. Hazm, Resûlullah'ın (sas) evi ile kabri arasındaki sütunun yanındaki musallasında (namaz kıldığı yer) iken bana dedi ki: “Bu, Zeyneb bt. Cahş'ın evidir. Resûlullah (sas) burada namaz kılardı. Bütün bunlar, Esmâ bt. Hasan b. Abdullah b. Ubeydullah b. el-Abbâs'ın evine kadar ve bugünkü mescidin meydanına kadar devam ediyordu. Bunlar, hurma dallarıyla yapılı olarak görmüş olduğum Resûlullah'ın (sas) evleriydi. Evler çamurla sıvanmış ve üzerlerine kıldan çullar örtülmüştü.”

Bize Kabîsa b. Ukbe haber verdi; dedi ki: Bize Nicâd b. Ferrûh el-Yerbû'î haber verdi. O Medine ehlinden bir şeyhten rivayet etti; dedi ki:

Yıkılmadan önce Resûlullah'ın (sas) hücrelerini gördüm; hurma dallarıyla yapılmış ve üzerlerine meşinden örtüler giydirilmişti.

Bize Hâlid b. Mahled haber verdi; dedi ki: Bana Dâvûd b. Şeybân anlattı; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) zevcelerinin hücrelerini gördüm, üzerlerinde Bedevîlerin kullandıkları cinsten çullar vardı.

Bize Muhammed b. Mukâtil el-Mervezî haber verdi; dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mübârek haber verdi; dedi ki: Bize Hureys b. es-Sâib haber verdi; dedi ki: el-Hasan'dan işittim. O şöyle diyordu:

Osman b. Affân'ın hilafeti zamanında Resûlullah'ın (sas) zevcelerinin evlerine giriyordum ve elimle tavanlarına dokunuyordum.

• Resûlullah'ın (sas) Vakıfları

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sâlih b. Ca'fer haber verdi. O Misver b. Rifâ'a'dan, o da Muhammed b. Ka'b'dan rivayet etti; dedi ki:

İslâm'da yapılan ilk vakıf, Muhayrik'ın Uhud'ta öldürüldüğü zaman Resûlullah'ın (sas), onun malını vakfetmesidir. Muhayrik, “kendisine bir şey olduğu takdirde mallarının Resûlullah'ın (sas) olacağını” vasiyet etmişti. Resûlullah (sas) da onun mallarını aldı ve vakfetti.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdullah b. Ka'b b. Mâlik anlattı; dedi ki:

Muhayrik Uhud günü, “Eğer bana bir şey olursa mallarım Muhammed'in olsun, onları Allah'ın istediği yere bırakır.” dedi. Bu, Resûlullah'ın (sas) genel sadakalarından biriydi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Muhammed b. Bişr b. Humeyd anlattı. O babasından rivayet etti; dedi ki:

Ömer b. Abdülazîz'in, hilafeti döneminde *Hunâsara*^[227] denilen yerde şöyle dediğini işittim: “Muhacir ve Ensâr'ın yaşlılarından birçoğunun hayatta olduğu bir zamanda *Medine*'de işittim ki, Resûlullah'ın (sas) bahçeleri, yani vakfedilen yedi bahçe Muhayrik'ın mallarındandı. Muhayrik, ‘Eğer bana bir şey olursa mallarım Muhammed'in olsun, onları Allah'ın istediği yere bırakır.’ demişti. Uhud günü şehid oldu. Resûlullah (sas), ‘*Muhayrik Yahudilerin en hayırlısıdır.*’ dedi.” Sonra Ömer b. Abdülazîz o bahçelerden bizim için hurma istedi. Bir tabağın içinde hurma getirildi; Ömer b. Abdulaziz dedi ki: “Ebû Bekir b. Hazm bana bir maktup göndererek, bu hurmanın, Resûlullah (sas) dönemindeki el-Izk denen hurmadan olduğunu ve Resûlullah'ın (sas) bizzat ondan yediğini bidirdi.” Ben kendisine, “Ey Emîrü'l-Müminîn, bu hurmaları aramızda taksim et.” dedim. [Dedi ki:] Ömer b. Abdülazîz o hurmaları aramızda bölüştürdü; her bir adama dokuz hurma düştü. Ömer b. Abdülazîz, “Ben *Medine*'de vali

iken o bahçeye girdim. Bu hurmadan yedim ve onun gibi güzel ve tatlı hurma da görmedim” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Yahya b. Sa’îd b. Dînâr haber verdi. O Ebû Vecze Yezîd b. Ubeyd es-Sa’dî’den rivayet etti ve şöyle dedi:

Muhayrık, Benî Kaynûkâ Yahudilerinin en zenginlerinden biriydi. Aynı zamanda Tevrat’ı en iyi bilen Yahudi âlimlerindendi. Yahudi olduğu halde Resûlullah’la birlikte Uhud’a gitti; ona yardım etti ve Muhammed b. Mesleme ile Seleme b. Selâme’ye, “Eğer bana bir şey olursa mallarım Muhammed’in olsun. Onları Allah’ın istediği yere bırakır.” dedi. Cumartesi günü olduğunda ve Kureyş çekilip şehitler defnedilince, Muhayrık yarabere içinde öldürülmüş olarak bulundu. Müslümanların kabristanına yakın bir yere defnedildi; fakat namazı kılınmadı. Ne o gün ne de daha sonra, Resûlullah’ın (sas) kendisi için rahmet dilediği işitilmemiştir. Resûlullah (sas), “O Yahudilerin en hayırlısıydı.” sözünden fazla bir şey söylemedi. Onun yaptığı buydu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Eyyûb b. Ebû Eyyûb anlattı. O, Osman b. Vessab’dan rivayet etti; dedi ki:

Bu bahçeler ancak Benü’n-Nadîr’in mallarındandır. Kuşkusuz Resûlullah (sas) Uhud’tan dönünce Muhayrık’ın mallarını dağıttı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana ed-Dahhâk b. Osman anlattı. O ez-Zührî’den rivayet etti; dedi ki:

Bu yedi bahçe Benü’n-Nadîr’in mallarındandır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Musa b. Ömer el-Hârisî anlattı. O da Muhammed b. Sehl b. Ebû Hasme’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) vakfı Benü’n-Nadîr’in mallarındandı. Onlar, el-A’vâf, es-Sâfiye, ed-Delâl, el-Meyseb, Burka, Hüsnâ ve Meşrebetü Ümmü İbrahim adlarında yedi bahçe idi. Bir bahçeye “Meşrebetü Ümmü İbrahim”

denilmesinin sebebi, İbrahim'in annesi Mâriye'nin oraya gidiyor olmasındandı. Bu mallar, Selâm b. Mişkem en-Nadîr'e ait idi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O el-Misver b. Rifâ'a'dan, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet etti; dedi ki:

“Resûlullah (sas) dönemindeki vakıflar, Medine'deki el-A'vâf, es-Sâfiye, ed-Delâl, el-Meyseb, Burka, Hüsnâ ve Meşrebetü Ümmü İbrahim adlarında vakfedilen yedi bahçe idi.” İbn Ka'b dedi ki: “Resûlullah'tan sonra Müslümanlar mallarını evlatlarına ve torunlarına vakfettiler.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd el-Leysî anlattı. O ez-Zührî'den, o Mâlik b. Evs b. el-Hasan'dan, o da Ömer b. el-Hattâb'dan (r) rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah'ın (sas) ganimetten aldığı üç pay vardı. Benü'n-Nadîr'in malları onun ihtiyaçları içindi. Fedek arazileri yolcular için ayrılmıştı. Bir de Hayber vardı. Resûlullah (sas) humusu üç kısma ayırırdı. İki kısım Müslümanlara verilirdi, bir kısım da Resûlullah'ın (sas) ailesi için harcanırdı. Eğer artarsa, fazla kalan mal Muhacirlerin fakirlerine verilirdi.

• Resûlullah'ın (sas) Su İçtiği Kuyular

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa'îd b. Ebû Yezîd anlattı. O Mervân b. Ebû Sa'îd el-Mu'allâ'dan rivayet etti; dedi ki:

Ben Resûlullah'ın (sas) tatlı su içtiği ve içine tükürüp bereketini koyduğu kuyuları araştırıyordum. Araştırmalarım göre Resûlullah (sas) Budâ'a kuyusundan içmiş ve içine tükürüp bereketini koymuştur. Yine “Ebû Enes'in kuyusu” olarak bilinen Mâlik b. en-Nadr b. Damdam'ın kuyusundan içerdi. Resûlullah (sas) ayrıca bugün Benî Hudeyle kasrının yanında bulunan bir kuyudan da su içerdi. Aynı zamanda Râtic'te bulunan ve Ebû'l-Heysem b. et-Teyyihân'a ait olan Câsim adındaki kuyudan da su içerdi. Resûlullah (sas) ayrıca Mekke ile Medine arasında bulunan Büyûtüssukyâ'dan da su içerdi. Yine Kubâ'daki Gars kuyusundan içer, bereketini içine koyar ve onun hakkında, “Bu cennet çeşmelerinden bir

çeşmedir.” derdi. Keza Ümeyye b. Zeyd’in kuyusu olan el-Abîra’nın üzerinde durmuş, içine tükürmüş, bereketini içine koymuş ve suyunu içmiştir. Hatta yanında durup kuyunun adını sormuş, kendisine, “el-Abîra” olduğunu söylemişler. Resûlullah (sas) ismini “el-Yesîre” koymuştur. Yine el-Akîk’teki Rûme kuyusundan da su içerdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Mu’âviye b. Abdullah b. Ubeydullah b. Ebû Râfi anlattı. O babasından, o da ninesi Selmâ’dan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas) Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin evine misafir olunca Ebû Eyyûb ona hizmet eder ve onun için Mâlik b. en-Nadr’ın kuyusu olan Ebû Enes kuyusundan tatlı su getirirdi. Resûlullah (sas) evine yerleşince Enes b. Mâlik ve Hârise’nin çocukları Hind ve Esmâ, es-Sukyâ kuyusundan Resûlullah’ın (sas) hanımlarının evlerine tencerelerle su taşıyorlardı. Resûlullah’ın (sas) hizmetçisi Rebâh siyahî bir köleydi. Resûlullah’ın (sas) emriyle bir sefer Gars kuyusundan, başka bir sefer de Büyûtüssukyâ’dan su getirirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Süleyman b. Âsım anlattı. O Süleyman b. Abdullah b. Ebû Uveymir’dan, o Abdullah b. Niyâr’dan, o da el-Heysem b. en-Nadr b. Dehr el-Eslemî’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a (sas) hizmet ettim ve yoksul bir kavmin içinde kapısını bekledim. Kendisine Ebû’l-Heysem b. et-Teyyihân’a ait olan Câsim’den su getirirdim. Onun suyu güzeldi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Sa’îd b. Ebû Zeyd anlattı. O Nâfi’den işitenlerden rivayet etti. Nâfi de İbn Ömer’e isnad ediyor. İbn Ömer şöyle dedi:

Resûlullah (sas) Gars kuyusunun kenarında otururken, “Dün gece rüyamda cennet çeşmelerinden birinin üzerinde oturuyordum.” dedi. Resûlullah (sas) Gars kuyusunu kastediyordu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre anlattı. O Hüseyin b. Abdullah b. Ubeydullah b.

Abbâs'tan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “*Gars kuyusu, cennet çeşmelerinden biridir.*” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Abdullah el-Hakemî haber verdi. O Ömer b. el-Hakem'den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah (sas), “*Gars kuyusu ne güzeldir! O cennet çeşmelerinden biridir. Onun suyu da suların en güzelidir.*” dedi. Resûlullah’a (sas) oradan tatlı su getirilirdi. Resûlullah’ın (sas) cenazesi Gars kuyusunun suyu ile yıkanmıştır.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Sa’îd b. Muhammed haber verdi. O Sa’îd b. Rukayş’tan rivayet etti; dedi ki: Enes b. Mâlik’ten işittim; şöyle diyordu:

Biz Resûlullah (sas) ile birlikte Kubâ’ya geldik. Resûlullah (sas) Gars kuyusuna vardı. Bir eşek üzerinde iken kendisine su ikram edildi. Sonra gün boyu orada kaldık, fakat kuyuda su bulamadık. Resûlullah (sas) ağzındaki suyu kovaya boşalttı ve kuyuya saldı. Gars kuyusu coşku ile kaynamaya başladı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana es-Sevrî anlattı. O İbn Cüreyc’ten, o da Ebû Ca’fer’den rivayet etti; dedi ki:

Resûlullah’a (sas) Gars kuyusundan tatlı su getirilirdi ve cenazesi de o kuyudan getirilen su ile yıkandı.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize İbrahim b. Muhammed anlattı. O babasından, o da Sehl b. Sa’d’dan rivayet etti; dedi ki:

Ben ellerimle Budâ’a kuyusundan Resûlullah’a (sas) su verdim.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Übey b. Abbâs b. Sehl b. Sa’d anlattı. O da babasından nakletti; dedi ki:

Resûlullah’ın (sas) birçok ashâbından işittim. Ebû Üseyd, Ebû Humeyd ve Ebû Sehl b. Sa’d onlardan bazılarıdır. Diyorlardı ki:

Resûlullah (sas) Budâ'a kuyusunun başına geldi. Kovadan abdest alıp kuyuya geri bıraktı. Bir kere de ağzından kovaya su bırakıp içine tükürdü ve ondan içti. Resûlullah (sas) döneminde birisi hastalandığı zaman, “*Onu Budâ'a'nın suyu ile yıkayın.*” derdi. Hasta Budâ'a'nın suyu ile yıkandığında, sanki prangadan kurtulmuş gibi olurdu.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Abdülmüheymîn b. Abbâs anlattı. O Yezîd b. el-Münzir b. Ebû Üseyd es-Sâ'idî'den, o da babasından rivayet etti; dedi ki: Ebû Humeyd es-Sâ'idî'den işittim; dedi ki:

Resûlullah'ı (sas) defalarca Budâ'a kuyusunun başında dururken gördüm. Atına da kuyudan su verilirdi. Resûlullah (sas) ondan su içer, abdest alır ve bereket için dua ederdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana Amr b. Abdullah b. Anbese anlattı. O Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman'dan rivayet etti; dedi ki:

Rûme kuyusu Müzeyne kabilesinden bir adama aitti. Suyunu para ile satıyordu. Resûlullah (sas) kuyuya baktı ve “*Müslüman'ın en güzel sadakası, birisinin bu kuyuyu Müzenî (Müzeyne kabilesine mensup) adamdan satın alması ve onu vakfetmesidir.*” dedi. Bunun üzerine Osman b. Affân onu 400 dinara satın alıp vakfetti. Kuyunun üzerine kova asılınca Resûlullah (sas) yanından geçti ve durumu sordu. Osman b. Affân'ın onu satın alıp vakfettiği kendisine haber verildi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Ya Rabbi! Cenneti ona vacip kıl.*” dedi. Sonra onun suyundan bir kova istedi ve içti. Sonra Resûlullah (sas), “*Bu çok tatlı bir sudur. Bu vadinin suları çoğaltılacak ve tatlı olacak. Fakat Müzenî'nin kuyusu en tatlılarıdır.*” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebû Sebre haber verdi. O Hâlid b. Rebâh'tan, O Muttalib b. Abdullah b. Hantab'dan rivayet etti; dedi ki:

Bir gün Resûlullah (sas) Müzenî'nin kuyusunun yanından geçti; kuyunun kenarında adamın bir çadırı vardı. Çadırın altında, içinde soğuk su bulunan

bir testi vardı. Adam yaz günü Resûlullah’a (sas) soğuk su içirdi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), “*Bu saf ve tatlı bir sudur.*” dedi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Ma’mer, yani İbn Râşid haber verdi. O ez-Zührî’den, o Mahmûd b. er-Rebî’den rivayet etti:

Mahmûd, Resûlullah’ın (sas), ağzından Enes kuyusuna attığı bir yudum suyun bir kısmını sakladığını naklediyor.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bana İbn Ebû Tivâle anlattı. O babasından nakletti; dedi ki:

Enes b. Mâlik’ten işittim; şöyle diyordu: “Resûlullah (sas) bizim bu kuyumuzdan su içti.”

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Abdülazîz b. Muhammed haber verdi. O Hişâm b. Urve’den, o da Âişe’den (r) nakletti; dedi ki:

Resûlullah’a (sas) Büyûtüssukyâ’dan tatlı su getirilirdi.

Bize Muhammed b. Ömer haber verdi; dedi ki: Bize Âsım b. Abdullah el-Hakemî haber verdi; dedi ki:

Resûlullah (sas) Bedir’e çıktığı zaman es-Sükyâ kuyusundan su içti. Daha sonra da ondan su içerdi.



[222] Eskiden altın veya gümüş tellerle nakışlı olarak dokunan bir çeşit ipekli kumaş. Kur'an'da cennet elbisesi anlamında Kehf: 31, Duhan: 53, İnsan suresi 21. ayetlerde mezkurdur.(M).

[223] *Enbecân*'da yapılan elbise anlamındadır. Enbecan kelimesinin aslı en-Nebac'tır. Daha güzel talaffuz edebilmek için "Enbac" denilmiştir. İki tane en-Nebac vardır. Birisi *Basra* yolu üzerindedir. Abdullah b. Amir orayı ihya ettiği için ona Benî Amir'in Nebacı denilir. Diğerine de Benî Sa'd'ın Nebacı denilir. (Bkz. Lisanu'l-Arab, (شام) maddesi. (M).

[224] Müfrah, insanların içinde olup mevlası bilinmeyen kimsedir. (M).

[225] Bu kelime eğer "es-Sa'diyye" (السعدية) şeklinde olursa, Sa'd dağlarına nispet edilen bir zırh demektir. Eğer "Es-Suğdiyye" (السعدية) şeklinde olursa, *Semer kand* taraflarında bir yere nispet edilmiş olur. (M).

[226] *Vadi'l-Kurâ*, *Hayber* ile *Teyma* arasındaki köylerin bulunduğu bir yer idi. Önceleri mamur değildi. İslâm'dan evvel, Yahudiler buraya yerleşerek imâr etmişlerdi. Hz. Peygamber (sas), *Hayber*'in fethinden hemen sonra oraya intikal etmiş ve orayı da fethetmişti. (M.)

[227] Halep'e bağlı küçük bir belde olup Kınnesrîn'e paralel çöl tarafındadır.